Ben Afrika'da kanat çırpan kelebeğin
Kuzey Amerika 'da yarattığı kasırgayı istiyorum.
Ben kaos istiyorum!

Halk Silahlanınca Durruti ve İspanya Anarşist Devrimi
Abel Paz İngilizceden Çeviren: Gün Zileli
Kitabın Özgün Adı: Un Pueblo de Armas Free Life Editions / 1977 Basımından Çevrilmiştir
Kaos Yayınları: 4
Kaos Tarih Dizisi 1
1.Baskı: Nisan 199G İstanbul
Ofset Hazırlık: Kaos
Kapak Tasarım: Ayşen Atalan
Baskı: Ceylan Matbaacılık Ltd. Şti.
HU: Güven Mücellithanesi
Kaos Yayınları
Piyerloti Od. Dostlukyurdu Sk. No: 8 Çemberlitaş - İstanbul Tel: (212)518 25 62

DURRUTİ VE İSPANYA ANARŞİST DEVRİMİ

HALKSİLAHLANINCA
ABEL PAZ

Çeviren: Gün Zileli

KROS YAYINLARI

İSYANCI (1896-1931)
1.12 NUMARALI SENDİKA KARTI
n. AĞUSTOS 1917
IH. SÜRGÜNDEN ANARŞİZME
IV. "LOS JUSTICIEROS"
V. DEVLET TERÖRÜYLE KARŞI KARŞIYA
VI. ZARAGOZA, 1922
VII. "LOS SOLIDARIOS"
VIII. REGÜERAL VE BAŞPİSKOPOS SOLDEVILA
IX. PRIMO DE RIVERA DİKTATÖRLÜĞÜNE DOĞRU
X. PARİSTE SÜRGÜN PİRENELER'DE GERİLLA
XI. GERİLLALAR GÜNEY AMERİKA'DA
XII. XIII. ALFONSO'YA KARŞI BAŞARISIZ SUİKAST GİRİŞİMİ VE POINCARE'NİN TESLİM OLUŞU Xm. AVRUPA'DA GİZLENME
MİLİTAN (1931-1936)
I. 14 NİSAN 1931
II. "NOSOTROS" CUMHURİYET VE
CNT İLE KARŞI KARŞIYA GELİYOR III. "BUENOS AİRES" YÜZEN BİR HAPİSHANE
IV. "HALKIMIZ İLERİYE DOĞRU ATILIMDAN YANA"
V. DEVRİMCİ DÖNEM
VI. "ÇETECİLİĞE HAYIR;
KOLLEKTİF TOPLUMSALLAŞTIRMAYA EVET"

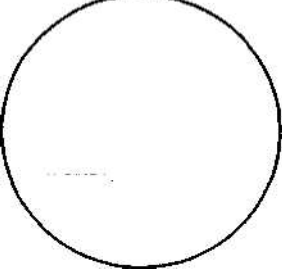
VII. 1933 SEÇİMBOYKOTU
VIII. ARALIK 1933 AYAKLANMASI
IX. İŞÇİ İTTİFAKI FAKAT TABANDAN
X. KATALONYA'DA6EKİMVEASTURYAKOMÜNÜ
XI. HALK CEPHESİNE DOĞRU
XII. 30 000 SİYASİ TUTUKLU
XIII. 16 ŞUBAT 1936
XIV. CNT IV. KONGRESİ
XV. SOSYALİST YOLDAŞLARNEYİBEKLİYORSUNUZ?
XVI. ACI BİR HAFTA
DEVRİMCİ (1936)
I. BARSELONA ALEV ALEV
II. FRANCİSCO ASCASO'NUN ÖLÜMÜ m 20 TEMMUZ
IV. MERKEZİ MİLİS KOMİTESİ
V. ZARAGOZA'YADOĞRU
VI. DURRUTİ BİRLİĞİ
VII. "YERALTI DEVRİMİ''
VIII. KOLTSOV DURRUTİ BİRLİĞİ'Nİ ZİYARET EDİYOR
IX. DEVRİM ÇIKMAZDA
X. LİBERTERARAGÖN
XI. MOSKOVA'YLA BARSELONA ARASINDA
XII. İSPANYA ÜZERİNDE STALİN GÖLGESİ
XIII. "YAŞASIN HÜKÜMETSİZ MADRİD"
XIV. ÜNİVERSİTE MAHALLESİ
XV. "DURRUTİ ÖLDÜ"
XVI. DEVRİMCİNİN CENAZE TÖRENİ

Türkçe Baskıya Önsöz

İki yıl önce, Londra'dan, öğrenci olduğunu söyleyen genç bir Türk'ten bir mektup aldım. Londra'da, Buenaventura Durruti'nin biyografisi olan "Halk Silahlanınca" adlı kitabımı okuma imkânı bulduğunu, çok heyecanlandığını ve kitabımı çevirip, basılması için İstanbul'daki bir yayınevine önermeyi düşündüğünü ve benim açımdan bunun bir mahsurunun olup olmadığını soruyordu.
Verdiğim cevapta, benim için bunun hiçbir mahsuru olmadığını belirttim. Tam tersine yeni okurlar kazanacağım, üstelik İspanya'ya hem çok yakın hem de uzak bir ülkede okurlarım olacağı fikri beni çok sevindirmişti.
Genç öğrenciyle yazışmalarım yarım kaldı. Bunun ilk defa başıma gelmediğini düşündüm, iyi niyetle yapılan girişimlerin bazen arkası gelmiyordu, konu üzerinde fazla durmadım. Ancak, İstanbul'daki Kaos Yayınları'ndan gelen bir mektup yanıldığımı ortaya çıkardı. Türkçe çevirinin bittiğini, kitabı basmak üzere olduklarını, kitaba konulmak üzere birkaç satırlık bir önsöz yazıp yazamayacağımı soruyorlardı.
İspanyol Devrimi, birçok nedenden dolayı, dünyayı ikiye bölecek ölçüde sarsan bir olay oldu: İspanya'daki hareketi yürüten ve cumhuriyetçi İspanyolları tutkuyla savunanlar, o zamanlar Almanya ve İtalya'ya egemen olan totaliter akıma karşı bunun bir halkın kararı olduğunu söylüyorlardı. Aynı zamanda da yarı-feodal İspanya'yı ilerici ve modern bir ülkeye dönüştürmek istiyorlardı. Karşılarında ise, alt sınıflardaki insanlara hükmeden, sömürge imparatorluğunun böyle bir gelişmeye kapalı olduğunu savunanlar vardı. Bu iki kavram -otoriter ve liberter- İspanyol İç Savaşı denen çarpışmada karşı karşıya geldiler. Bu "iç savaş" sözcüğü, muhafazakâr tarihçiler okulu tarafından uydurulmuş bir sözcüktür.
Amaçları; İspanyol halkının 32 ay süren mücadelesinin gerçek nedenleri konusunda dünyayı yanıltmaktır.
Kitabımın değeri, Ispanya'daki çatışmanın gerçek nedenlerini açıklığa kavuşturmayı hedefleyen araştırmacı yanında yatmaktadır.
Şimdiye kadar bu tür kitapların Türkiye'de okuyucu bulduğundan haberdar değildim. Fakat, Kaos Yayınları böyle bir yayın macerasına girişerek kendini riske atıyorsa haklı nedenleri olduğunu düşünüyorum.

Kaos'a başarılar diliyorum. Bitmek üzere olan yüzyılımızın bu en büyük olayının genç nesiller arasında daha iyi tanınması için kitabım bir yarar sağlarsa çok mutlu olacağım.
ÂbelPaz Barselona, 20 Mart 1996

1 DURRUTİ
İSYANCI 1896-1931

12 NUMARALI SENDİKA KARTI

1923 yılının 4 Haziran günü, öğleden sonra, Zaragoza'nın kenar mahallelerinden "el Terminillo" denilen yerde, St. Paul adlı okula girerken yavaşlayan bir otomobile iki yabancı tarafından ateş açıldı. Arabadakilerden Kardinal-Başpiskopos Don Juan Soldevila Romero olay yerinde öldü. Piskoposun yeğeni olan baş kâhya kolundan yaralandı. Şoför ise hafif yara alarak kurtuldu.
Saldırı bir anda olup bitmişti ve saldırıyı yapanlar hakkında en ufak bir ipucu sağlayacak görgü tanığı bile yoktu. Okulun rahibeleri ve görevliler, yaşları belli olmayan iki adamın karşıki tarlalarda kayıplara karıştıklarını ileri sürdüler. Polis, arabaya ondört mermi isabet ettiğini, bunlardan birinin benzin deposuna geldiğini saptayabildi. Yerel basın, ellerinde başka bir bilgi olmadığını belirterek, olayın "beklenmedik ve iğrenç bir saldırı" olduğunu yazıyor ve kurbanın fotoğrafını yayınlıyordu.
Resmi makamlar şaşkınlık içindeydi. O akşam saat sekiz civarında iki telgraf gelmişti: Kral XIII.Alfonso başsağhğında bulunuyor ve içişleri bakanı, bu olayın derinlemesine kovuşturulması emrini veriyordu. Aynı akşam, Confederacion Nacional del Trabajo (CNT) bir bildiri yayınlayarak, eğer yetkililer suikastla hiçbir ilgisi olmayan masum işçileri suçlar ve hapse atarsa, genel greve gidecekleri tehdidinde bulunuyordu. Sendikalistler de hükümet mensupları da uykusuz bir gece geçirdiler. Hükümet, hangi baskı önlemlerini alacağı konusunda karar veremiyor, öte yandan sendikalistler baskının kurbanı olmaktan korkuyorlardı.
Ertesi gün, 5 Haziran'da, ulusal basın olayı ele aldı. "El

Heraldo de Madrid" gazetesi, suçun mimarları olarak anarşistleri gösteriyordu. "La Acciön" adlı aşırı sağcı gazete, tehlikeli anarşist Durruti tarafından yönlendirilen nam salmış terörist çetelerini hedef gösteriyor ve bu "dehşetengiz" kişiliğin korku verici biyografisinin ardından, artık bu "Allahın cezası"nın eylemlerine bir son vermek üzere hükümetin gereken önlemleri almasını talep ediyordu.
Buenaventura Durruti,[1] 14 Temmuz 1896'da, Santiago Durruti Malgor ve Anastasia Dumange Soler'in ikinci oğulları olarak dünyaya geldi. Durruti'ler, Fransız Baskı'ydı, Duman-geler ise Katalan'dı.[2] Ama her iki aile de Leön'da yaşıyordu. Bir çok Kastilya kenti gibi, Leön'da da, tarım ve hayvancılığın yanı sıra az gelişmiş deri giyim ve yün örme endüstrisiyle geçiniliyordu. Entellektüel yaşam, rahipler sınıfının hakimiyetindeydi. Politik iktidar, rahipler ile ordunun elindeydi ve bunlar hem yerel yaşamı, hem de Cortes'teki (yerel meclis, ç.n.) temsili düzeni kontrol altında tutuyorlardı.
O sırada İspanya, ekonomiyi ve aynı zamanda politik-kül-türel kurumları etkileyen ciddi bir kriz döneminden geçmekteydi. Elde kalan son sömürgeler de İspanya'ya karşı ayaklanmışlardı. Jose Marti liderliğindeki Kübalılar isyan başlatmışlardı ve Sömürgeler Bakan Cânovas del Castillo, General Weyler'i, isyanı bastırmakla görevlendirmişti. Aynı şekilde, Filipinler de kaynıyordu, hükümet görevlilerine ve adaların yöneticisi durumundaki Dominik Rahipleri'ne karşı ayaklanmışlardı. Küba bir toplama kampına dönüştürülürken, Filipinler yoğun baskı altında tutuluyordu, Filipinli ünlü şair Jose Rizal kurşuna dizilmişti.[3]Yarımadanın kendisi de genel bir huzursuzluk içindeydi. Özellikle Endülüs'te, "caciquisme" denilen politik patronlar ve toprak sahipleri tarafından ezilen köylüler gerçek bir toplumsal savaş[4] biçimine dönüşen ayaklanmalara girişmişlerdi. Aynı şiddet ortamı, Endülüs ve Asturya'daki maden bölgelerinde de

hüküm sürüyordu. Katalonya ve Bask Ulkesi'nin endüstriyel bölgelerinde işçiler durmaksızın birbirini izleyen gösterilere, grevlere ve çeşitli eylemlere girişiyorlardı. Hükü-
12
met baskıyı acımasızca arttırıyordu; hapishaneler militanlarla dolmuştu ve idamlar sürekli bir hal almıştı. Artan huzursuzluk ve ekonomik kriz, 1898 yılında son sömürgelerin de kaybedilmesini (Küba, Filipinler, Porto Rico) getirdi.[5]
1900'de Buenaventura Durruti, Leön'un Misericordia So-kağı'ndaki bir okula yazıldı ve burada dört yıl okudu. Bu döneme ilişkin çok az bilgiye sahibiz. Bunlardan biri, öğretmeninin onun hakkındaki raporudur: "Disiplinsiz bir öğrenci, fakat duygulan güçlü ve çok merhametli." Daha sonraları Durruti kız kardeşi Rosa'ya şöyle yazacaktır: "Küçüklüğümde çevremde ilk farkettiğim şey, insanların acı çektiğiydi, yalnız ailem değil, komşular da acı içindeydiler. Sezgisel olarak o zamandan itibaren bir asiydim zaten. Sanırım geleceğimi belirleyen bu olmuştur."[6] Bu açıklama muhtemelen, onu derinden etkileyen özel olaylara gönderme yapmaktadır: Durruti henüz yedi yaşındayken, babası, 1903 yılındaki deri giyim işçilerinin grevinde aktif rol oynadığı için tutuklanmış ve hapse atılmıştı. Bu grev, Leön'daki ilk önemli sosyal çatışmaydı ve dokuz ay sürmüştü. Gittikçe artan açlığa ve baskının şiddetine rağmen işçilerin kararlılığı, işçi sınıfının ilk başarısını ve bölgede proleter örgütlenmesinin başlangıcını oluşturdu.
Leonlu işçiler, uyanışlarını, ilk işçi örgütünü kuran, Bue-naventura'nın amcası Ignacio Durruti'ye borçludurlar.[7] 1900'e kadar, Leön'daki en ilerici çevre, ideolojilerinin ılımlı ve barışçıl olması nedeniyle, yerel otoritelere ve rahiplere karşı mücadelede yetersiz kalan cumhuriyetçi entellektüeller grubuydu. Fakat yüzyılın başından itibaren durum değişmişti. Valladolid ile Leön arasında açılan demiryolu sayesinde ilk sosyalist ve anarşist yayınlar, bölgede ve Asturya'nın[8] madenci kesiminde dolaşmaya başlamıştı. Ignacio Durruti'nin yoldaşları olan deri işçileri, İspanya'yı, özellikle Bilbao ve Barselona'yı baştanbaşa kaplayan politik ajitasyondan, onun sayesinde haberdar oldular.
O sıralarda sekiz saatlik işgünü talebi gündemdeydi ve Madrid'deki terziler bu hakkı yeni kazanmışlardı. Leön'daki
13
deri işçileri, ücretlerin yükseltilmesini ve çalışma saatlerinin azaltılmasını talep ediyorlardı. Bu, patronların pazarlarını genişletmek ve üretim metodlarını geliştirmek istemelerinden bu yana makul bir talep haline gelmişti. O zamana kadar, işçi ücretleri, gün doğumundan gün batımına kadar süren bir çalışma karşılığı 1 peseta 25'ten 1 peseta 75'e kadar değişen üç kategoriyi kapsıyordu. Komite üyeleri, patronlara şu talepleri sunmuşlardı: Hergün için yarım peseta daha fazla ücret ve on saatlik işgünü. Delegeler, Ignacio Durruti, Santiago Durruti (Bu-enaventura'nın babası), Antonio Quintin ve Melchor Anton'du. Talepler aşırı bulundu ve reddedildi. İşçiler grev çağrısıyla yanıt verdiler. Deri işi tek yerel endüstriydi ve işin durdurulması bütün bölgenin ağır ağır felç olmasına yol açıyordu.
Resmi makamlar bu ayaklanmanın sorumluları olarak gördükleri kişilerin hepsini tutukladılar. Halk, dürüst işçilerin, kötü insanlar gibi tutuklanmasına ve hapse atılmasına dayanamazdı ve bu yüzden derhal dayanışma gösterdi. Tüccarlar, grevcilere kredi açtılar. Lokanta sahibi Lorenzo Durruti, lokantasını grevcilerin hizmetine verdi. Ignacio Durruti, dükkanını sattı ve parasını grevcilere verdi. Bu dayanışmanın yöneticiler üzerinde etkili olduğu anlaşılıyor; "Piskopos (halk arasında onun, baskıların kışkırtıcısı olduğu söylentisi vardı) araya girerek tutuklananların salıverilmesini sağladı. Bu, onların 15 gün hapiste kalmasını engellemedi elbette".[9] Fakat dokuz ay süren grev boyunca açlık işçi evlerinde derinden hissedildi ve bu, isyan ruhunu zayıflattı. Grevciler adım adım teslim oldular ve grev, burjuvazinin büyük başarısıyla sona erdi. Bununla birlikte, Durruti'nin babası gibi, teslim olmaktansa meslek değiştiren işçiler de vardı. Durruti'nin babası, Kuzey Demiryolları Şirke-ti'nin atölyelerinde marangozluğa başlamıştı.
Daha sonraki yıllarda, kızkardeşi Rosa'ya bu olayları anımsatan Durruti, bütün bunların ailesinin geleceğini tayin ettiğini belirtir. O zamana kadar Durruti'nin babası Santiago'nun az bir ücreti olmasına rağmen, Durruti ailesi, diğer işçilerle karşılaştırıldığında yüksek bir yaşam standardına sahipti, çünkü ailenin erkekleri, Lorenzo, Pedro ve Ignacio iş sahibiy-

|| ı

§ s

?

f

i

S

mra

y

Durruti (ayakta) kardeşi Santiago (oturan) ile birlikte ilkokulda.

diler. Bundan sonra ise hepsi için yaşam değişecekti. Lorenzo lokantasını kapattı. Ignacio kimseye bir şey açıklamadan ortadan kayboldu, onun Amerika'ya göç ettiğine inanıldı. Santiago'nun kayınpederi Pedro Dumange yerel eşraf tarafından uygulanan sistematik boykot sonucunda tekstil ticareti işinin adım adım çöküşe gittiğini gördü. Aile, Santiago'nun kazancı ile yaşamaya zorlanmıştı. Santiago, marangozluktan günde yalnızca iki peseta kazanıyordu.

Buenaventura'nın geleceği için yapılmış hırslı projelerden vazgeçilmesi gerekiyordu. Büyük babası Pedro, onu, daha sonra tekstil ticaretini yönetebilecek duruma gelmek üzere koleje gönderip ciddi bir eğitim yaptırmak istiyordu. Fakat bu çok pahalı bir eğitimdi. Buenaventura, ailenin mütevazi gelirine daha uygun olan Ricardo Fanjul'un okuluna gönderildi. Orta karar bir öğrenciydi ama okulu bitirdiğinde Fanjul onu "edebiyata yetenekli" bulmuştu.([10])

Durruti 14 yaşına geldiği zaman, yaşlı Pedro, onun Valla-dolid'de okula devam etmesi için ısrar etti, fakat Durruti bunu kabul etmedi. Buenaventura, babası gibi işçi olmak istiyordu, tornacı olmaya karar verdi. 1914'te Melchor Martinez Efen-di'nin atölyesine çırak olarak girdi. Martinez, demir parmaklıkların arkasında alenen "El Socialista'yı okuduğu için coşkulu bir devrimci olarak ün salmıştı. Gerçekte Martınez'in sosyalizmi belirsizdi ve daha çok coşkuya dayanıyordu. Bir zamanlar Bilbao'da iken militan bir işçiydi ama artık yaşlıydı ve Pablo Iglesias'ın[01}] hayranıydı,

Leön'da inzivaya çekilmişti. Martinez, bir makine ve demirci atölyesi açmıştı, bu atölyede birkaç işçi, Sosyalist Parti'nin projeleri ve gelişmeler hakkında yaşlı adamla konuşmak üzere bir araya gelirlerdi. O sırada Leon'daki işçiler, biri "Union General de Trabajadores (UGT)", diğeri "Union Ferroviaria" ve "Union Metalurgica'ya dahil olan iki işçi sendikasına sahiptiler.
Gençler kilisenin etkisinden kurtulmaya başlamışlardı. Buenaventura, 12 yaşından itibaren, her perşembe günü St. Anne cemaatinin ayinlerinde dini prensipler üzerine verilen dersleri izlememeye başladı. Artık kiliseye gitmiyordu ve ertesi yıl da, büyük bir skandala yol açarak paskalya ayinine katılmayı reddetti. Bu davranış onun, bir inançsız olarak tanınmasına yol açtı.[12]
Melchor Martinez, bu çocukla aynı fikirdeydi ve onu destekliyordu. Santiago'ya şöyle demişti: "Oğlunu iyi bir tornacı, ama aynı zamanda iyi bir sosyalist yapacağım." Çocuğun önüne düşüp demir ocağına gitti, penseyi eline aldı, kızgın demiri penseyle yakaladı, örsün üstünde dövmeye başladı ve şöyle de-

di: "İşte senin işin bu, demir kızgınken onu istediğin şekle so-kuncaya kadar dövmek." Buenaventura'yı bütün gün izledikten sonra, sözlerini şöyle tamamladı: "İyi bir demirci olacaksın, çünkü demire nasıl vurulacağını biliyorsun. Fakat şunu unutma, darbeler kesin hedefe inmeli. Yalnızca güç yetmez, darbeyi nereye indireceğini bilmek için zekâ da gereklidir." Melchor, çırağının entellektüel gelişmesiyle de ilgiliydi ve ona, şehrin merkezindeki, "Los amigos del Paiz" adlı gece okuluna kaydolmasını salık verdi. Martinez, iki yıl sonra Buenaventura'ya şöyle dedi: "Artık ne tornacılığa ne de sosyalizme ilişkin başka bir şey öğretemem sana." Genç adam başka bir atölyede çalışmaya başladı.
Antonio Miaja'nın atölyesinde bir yıl çalıştıktan sonra "ikinci sınıf bir torna işçisi" kabul edildi ve 1912 yılının Nisan ayında, 12 numaralı[13] sendika üye kartıyla Metalürji İşçileri Sendikası'na kaydoldu. Bu onun militanlık ve sendikacılık yaşamının başlangıcıydı. Metalürji işçilerinin toplantılarına daha çok bir gözlemci olarak katıldı ve ara sıra tartışmalarda yer aldı. O zamanlar Leon'daki sosyalist teorisyen, üç yıl sonra şehirdeki ilk sosyalist dergi "El Socialista Leones"i kuracak olan Iglesias Muniz'di. Muniz bir militan ve eğitmendi, Buenaventura gibi bütün işçiler onu bir peygamberi dinler gibi dinlerlerdi. Konuşmalarından birinde Iglesias, CNTli işçilerin muhalefetine rağmen, partinin seçim başarıları ve İspanya'da sosyalizmin gelişmesi üzerine bir yorum yaptı. Bu karşıtlık konusunda Iglesias'ın yeterince açıklama yapmaması üzerine (CNT'li anarşist işçilerle ılımlı sosyalistler arasındaki karşıtlık, ç.n.) Durruti daha fazla bilgi sahibi olmak istedi. Sorularına verilen yanıtlar müphemdi ve onu ikna etmemişti. Durruti, kısa bir süre sonra Muniz'in etkisinden kurtularak sorularının cevabını kendi başına aramaya başladı.
Bundan sonra Durruti tartışmalarda yer almakta gecikmedi ve liderliğe mensup olanlarda ilginç tepkiler uyandırdı. Liderler onun devrimci sabırsızlığını eleştiriyorlar ve ılımlılık vaaz ediyorlardı. Durruti, "sosyalizm ya aktiftir ya da yoktur" diye yanıt veriyordu. Burjuvaziye karşı kızgın bir

mücadele verilmeksizin, ancak kapitalist sistem bütünüyle yok olduğu zaman duracak olan devrimci eylem olmaksızın işçi sınıfının kurtuluşunun gerçekleşemeyeceğini ileri sürüyordu. Liderler ona karşı çıkıp, politik çıkarları için gerekçeler ileri sürdüklerinde o, işçi sınıfının eylemlerinin burjuva politik çıkarlara bağlı olamayacağın savunmaya devam etti. Durruti ile liderler arasındaki çatışma sürekli bir hal almıştı. Fakat onun sözleri, "koşulların henüz olgunlaşma-dığı[14]düşüncesinde olanlar tarafından verilen "bitmez tükenmez ılımlılık tavsiyelerine" karşı onunla birlikte isyan eden ve bir ayaklanma başlatmak için onun kadar sabırsızlık gösteren sendikadaki genç işçiler arasında yankı buluyordu.
Bu tartışmalar, 1914 yılına, I. Dünya Savaşı'yla birlikte İspanya'nın ekonomik koşulları değişinceye kadar devam etti. Savaşan taraflar, tarafsız durumdaki İspanya'nın üretim maddelerine ve doğal kaynaklarına büyük ihtiyaç duyuyorlardı. Burjuvazi hem müttefik devletlerle hem de Almanya'yla kârlı bir ticaret içine girmişti. Endüstri, ticaret ve deniz nakliyatı daha hızlı bir tempoda büyümeye başlamıştı. Metalürji ve maden endüstrisi özellikle avantajlı durumdaydı. Eski işler canlanmıştı ve madenler yoğun bir şekilde çalışıyordu. Üretimin bu yeni ritmi fabrikalarda ve madenlerde işçi sayısını artırmıştı ve endüstriyel bölgelerde nüfusun kalabalıklaşmasına yol açmıştı. Proletaryanın etkisi artıyordu. Kitlesel bir göçle kalabalıklaşan Barselona'da sendikalizm hızla gelişiyordu. Leon'da ve özellikle Leön maden ocaklarında, ülkenin diğer bölgelerindeki gibi üretimin yeniden canlanması olgusu ortaya çıkmıştı. Madenler tam kapasiteyle çalışıyordu ve Antonio Miaja'nın makine atölyesi, üretimini üç misline çıkartmıştı.
Bununla birlikte bütün siparişleri yerine getirmek mümkün değildi. Duruma yardımcı olmak için, Matallana del Torio'nun, Ponferrada ve La Robla'nın madenci merkezlerine "mekanik yıkayıcılar" monte etmek üzere işçi grupları

gönderildi. Durruti, Matallana'ya gönderilen bir işçi grubundan so-
18
rumluydu. Böylece o ve yoldaşları, meşhur Asturya madenci-leriyle tanışmış oldular.
İlk günler, işlerin yoğunluğu dolayısıyla çabuk geçti. Fakat bir süre sonra, maden işçileri, mühendislerden birinin kendilerine karşı olumsuz tavrını protesto etmek üzere greve gittiler. Mühendisin işten çıkarılmasını talep ettiler, yönetim ise bunu reddetti. Diğer madenlerdeki madenciler de grevcilerle dayanışmaya geçtiler ve madenlerin tümünde iş durmuş oldu. Bue-naventura, eğer mekanik yıkayıcıların montesine devam ederlerse, grevin maden şirketine zarar veremeyeceğinin farkındaydı. Hatta bu koşullarda, madenlerin modernize edilmesine kadar ücret ödemekten kurtulacak olan şirket daha da avantajlı bir duruma geçecekti. Durruti bu durumu grubundaki arkadaşlarına açıkladı: "Müşterilerin siparişlerini reddederek ve işi durdurarak, şirketi, grevcilerin taleplerini kabule zorlamalıyız," Yönetim, teknisyenlerin kontrata uymalarını istedi. Bue-naveritura, teknisyenlerin madencilerle aynı zamanda işe başlayacağı yanıtını verdi. Yönetim çeşitli baskı yollarını denedi, fakat teknisyenlerin kararlılığıyla yüz yüze geldi, sonuçta yönetim talebi kabul etti ve mühendis işinden atıldı.[15] Leön'lu genç işçilerin tavrı, özellikle "grandote" olarak çağrılan Durruti, madencileri etkilemişti. İki grup arasında birbirine güvenen bir ruh hali oluştu. Madenciler, Durruti'yi ilk adıyla çağırmaya başladılar. Buenacasa "Durruti, Asturya'da popüler bir savaş sloganı oldu"[16] diye yazdı. Makinelerin kuruluşunu tamamlayan Durruti Leön'a döndü. Onu bir sürpriz bekliyordu. Miaja onu ofisine çağırdı ve maden ocaklarındaki tavrı hakkında konuştu. Durruti'yi, Gu-ardia Civil'in[#] kendisiyle ilgilendiğini belirterek heyecanını dizginlemesi gerektiği konusunda uyardı, çünkü "Leon, Barselona değil"di. Aynı tepki ve uyarılar Metalürji İşçileri Sendikası yönetiminden de geldi. Madenci grevine katılmasına gıpta eden genç işçilerse onu coşkuyla karşıladılar. Eski öğretmeni Melchor Martinez de aynı şekilde ihtiyatlı olmasını söylemiş, hatta Belediye Başkanı Arlegui ve hükümet temsilcisi, Guar-dia Civil Genel Komutanı Jose Gonzâlez Regueral'in aşırılara
19

Leon'da, 1915yılında, Antonio Miaja'nın atölyesinde, Durruti ayakta, işçi arkadaşlarının arasında.

hoşgörü göstermeyeceklerini ileri sürerek ona Leon'u terket-mesini salık vermişti.
Eve döndüğünde babasını hasta yatağında bulmuştu. Babası oğluna, Kuzey Demiryolları Şirketi'nin seyyar atölyelerinde onun için bir tornacılık işi bulmuş olmaktan mutlu olduğunu söylemişti. Bu, Durruti'nin bütün planlarını altüst etmişti, fakat ailenin içinde bulunduğu koşullar ona başka
20

bir çıkış yolu bırakmıyordu, bu yüzden işi kabul etti. Bu, o-nun ünlü Ağustos 1917 grevinde yer almasının yolunu açtı.

NOTLAR

1. DURRUTİ ismi Bask kaynaklıdır. URRUTİ uzak anlamına gelmektedir. Anlaşıldığına göre, başkalarından uzakta ve izole edilmiş olarak yaşayanlara bu ad verilmektedir. Bu sözcük, muhtemelen, orijinal olarak, Fransız Bas-kı'ndaki Labourd bölgesinden gelmektedir.

2. Durruti ailesi hakkında bilgi edinebilmek için Durruti'nin annesi Anastasia Dumange'nin anıları bize yardımcı oldu. Durruti'nin annesi bize, büyük bir nezaket göstererek, mektuplarını ödünç verdi. Bu mektuplardan birinde ka yınpederi Lorenzo'nun Leön'da yaşamaya geldiğinde son derece zayıf bir İs panyolca'sı olduğunu belirtmektedir. Babası Pedro Dumange'nin Katalonya'yı bilinmeyen nedenlerle terkettiğini ve Leön'a yerleştiğini söylemektedir. Pedro burada bir tekstil atölyesi açmış ve Rosa Soler'le evlenmişti. Anastasia 1875'te doğdu ve 16 yaşındayken Santiago Durruti ile evlendi.

3. José Rizal; Filipinli şair, yazar, doktor. Manila'da doğdu, 30 Aralık 1896'da

kurşuna dizildi. Filipinler'deki İspanyol sömürgeciliğini suçlayan iki roman yazdı: "Noli Me Tangere" (1887) ve "Filibustiers" (1891). Georges Fisher, Jose Rizal'ın çalışmalarını ele alan bir kitap yazmış ve bu kitap Maspero tarafından 1970 yılında basılmıştır.

4. Sosyal ortam hakkında daha fazla bilgi için okuyuculara şu kitapları tav siye ederiz: Juan Diaz del Moral, "Historia de las agitaciones campesinas andaluzas". Alianza Y. Madrid 1967 ve Renee Lamberet, "Mouvements ouvri-ers et socialistes en Espagne (1750-1936)", Ouvrieres Y. Paris 1953.

5. Turion de Lara, "Espana en el siglo XX", Libraria Espanola Y.Paris 1966.

6. Durruti tarafından, 10 Mart 1927 tarihinde, Paris'in bir hapishanesinden gönderilmiş mektup.

7. Bu dernek hakkında çok az şey biliyoruz. Saint Anne bölgesindeki Calle del Badillo'da bir merkezi vardı. Ortaklaşmacı bir politikaya sahipti. Üyeleri ayda bir toplanır ve iş sorunlarını tartışırlardı. Bu bilgi, Durruti'nin çocukluk arkadaşı ve daha sonra da mücadele yoldaşı olan Francisco Monroi tarafından verilmiştir.

8. Monroi'ye göre, Asturya madenci bölgesinin yayınları: "Fraternidad" ve "La Defensa del Obrero": Her ikisi de anarşist yayınlardı ve 1900 yılında Gijon'da basılıyorlardı. Aynı şekilde "El Cosmopolita" da Valladolid'de basılıyordu. El Ferrol'da basılan "El Bien del Obrero" ve Vigo'da (Galiçya) basılan "Solida-ridad" ise sosyalist yayınlardı.

9. Francisco Monroi.

10. Anastasia'nın mektuplaşmalarından.

11. İspanya'da, (1869) Enternasyonal'e dahil yerli grubun üyesi olan bir tipog-rafı işçisi. Enternasyonal bölündüğü zaman o, reformist eğilimin yanında yer almıştı. Bu eğilime Marks'ın damadı Paul Laf'argue önderlik ediyordu. İğ lesin?, 1888'de İspanyol işçilerinin Sosyalist Parti'sini kurdu.

12. Francisco Monroi, bize gönderdiği mektuplarda, Durruti'nin arkadaşı olarak o zamanki anılarını tazelemektedir.

13. Özel arşivlerden bir doküman. Durruti'nin yaşamının çeşitli zamanlarında yazdığı 20 mektup, basılmamış fotoğraflar, kişisel dokümanlar, Durruti Birliği hakkında dokümanlar bu arşivde bulunmaktadır. Bunların tarafımızdan kul lanılmasına izin verilmiştir.

11. Francisco Monroi. Valentin Roi (Orobon Fernândez) aynı şekilde, 1927de (32 sayfa olarak) Buenos Aires'te, Antorcha tarafından basılan "Durruti-Ascaso-dover" adlı kitapta bu gerçeklere gönderme yapmaktadır.

15. Anastasia buna anılarında değinmektedir, fakat olayın gerçek öyküsü bize Monroi tarafından verilmiştir.

16. Manuel Buenacasa'nın yazara gönderilmiş basılmamış not defterinden.

(*) 35 000 kişiden oluşan güçlü silahlarla donatılmış jandarma özel komando birliği. "Çeteler"»; karşı savaş vermek üzere kurulmuştur. Kendi memleketlerinden oldukça uzakta görevlendirilen Guardia. Civil jandarmalarının yerli halktan kişilerle evlenmesi ya da ilişki kurması yasaktır. Kışlalarından asla silahsız ve yalnız başlarına ayrılamazlar. (Bu bilgi, Ayrıntı yayınlarından çıkan *Anar şinin Kısa Yazı* adlı kitaptan alındı, ç.n.)

II
AĞUSTOS 1917

İspanya'da endüstrinin yaygınlaşmasına bağlı olarak proletarya büyüyor ve güçleniyordu, artık bu sınıf gerçek bir devrimci döneme giriyordu. Mayıs ve haziran ayları kendini bir devrimin kıyısında bulan İspanya'da bir dönüm noktası olmuştu.

Yüzyılın başından beri, Bask bölgesinin ve Katalonya'nın sanayi burjuvazisi, gelişmesine başlıca engelin ülkenin politik ve ekonomik yapısından geldiğini net bir şekilde anlamıştı. Politik iktidar, muhafazakâr ve gelenekçi blokun (rahipler, aristokrasi, ordu) tekelinde olduğu sürece İspanya, içinde bulunduğu bunalımlı durumdan kurtulamazdı.

Burjuvazinin bu sanayici kesimleri, nöbetleşe iktidara gelen partileri iktidardan uzaklaştırmayı hedefleyen saldırılar başlatmışlardı. Stratejileri sağlam bir psikolojik temele dayanıyordu. Baskların ve Katalanların derinden hissettikleri bu temel hızla milliyetçiliğe ve ayrılıkçılığa dönüşecek olan, otonomi duygusuydu. Bu duygular, kısa zaman sonra, Madrid'deki merkezi iktidara karşı gerçek anlamda meydan okuyacak olan Katalan burjuvazisinin lideri Francisco Cambo tarafından ustalıkla kullanılacaktı.

Birinci Dünya Savaşı sırasında burjuvazi, endüstrinin modernleştirilmesi için kaynak kullanmadığı için kolaylıkla sermaye biriktirmişti. Dış ticaretin kapıları kapandığında ortaya çıkacak olan kaçınılmaz krize yönelik çözüm getirici

hiçbir adım atmamıştı. Aynı zamanda devlet de umutsuz durumdaydı, yalnızca milyonlarca peseta bütçe açığı vermekle kalmıyor, Fas'taki[0)] muazzam askeri varlığını sürdürebilmek için yeni masraflarla batıyordu. Buna rağmen, tekelci burjuvazi gittikçe enginleşmekteydi.
Bask ve Katalan sanayicilerinin net kârlarının bir kısmını
23
vergi olarak devlet hazinesine aktarmayı hedefleyen Maliye Bakan Santiago Alba, şirketlerin ve bağımsız patronların olağanüstü kârları üzerinde doğrudan vergi anlamına gelen bir mali reform tasarısı ortaya koydu. Fakat bu vergi toprak sahiplerini etkilemiyordu ve bu da gösteriyordu ki, feodal toprak sahipleri devletin kararlan üzerinde etkiliydiler. Bu olayı kullanan sanayi burjuvazisinin sözcüsü Francisco Cambo, yalnızca tasarıyı önlemek için değil, aynı zamanda Conde de Roma-nones'i devirmek üzere mecliste bu projeye karşı bir saldırı başlattı.
Aynı burjuvazi, savaşın sonunda dış ticaretin azalmasıyla birlikte büyük bir kriz içine girmişti. Bu da gösterdi ki, burjuvazi, tıpkı muhafazakârlar gibi, kendini ideolojik ve uluslararası koşulların empoze ettiği zorunlu sonuçlardan kurtarma becerisine sahip değildi.
1916 yılından itibaren yaşam zorluklarıyla boğuşan işçi sınıfı, hakim sınıfı büyük sıkıntı içine sokan, ulusal çapta önemli bir protestoya girişmişti. CNT ve UGT ilk kez, toplumsal devrim konusunda net bir dil kullanmakta fikir birliğine varmışlardı.[(2)] Özellikle Katalan burjuvazisi buna karşı tepki gösterdi ve işçi talepleri karşısında inatçı bir tutum takındı. Bundan sonra mücadelenin boyutları gerçek bir sosyal savaş görünümü aldı. Zaten karmaşık olan bu duruma şimdi çok önemli iki olay daha eklenmişti.
Birinci olay, işçi sınıfının ve köylü sınıfının ilk kez kendi kaderlerini ellerine alma becerisi göstermiş olduğu Rus Dev-rimi'ydi. İspanya'ya ulaşan haberler bomba etkisi yaratmıştı ve coşku, kentlerden, "yaşasın Sovyetler" sloganlarıyla zaman zaman ayaklanan köylük bölgelere doğru yayılıyordu. Devrimci bir patlama için objektif şartlar biçimleniyordu. Mayıs 1917'de koşulların elverişli hale geldiği ve olgunlaştığı ortaya çıktı.
İkinci olay, ordunun bir kesiminde -piyade birliklerinde-doğrudan politik olmayan nedenlerle baş gösteren isyanlardı. Orduda, Fas savaşının sona erdirilmesine engel olan "Afrika" askeri kliğini himaye eden monarşiye karşı bir tepki geliş-
24
mekteydi.[(3)] Devrim öncesi koşullar, merkezi sendikaların liderlerini genel bir eylem planlamaya zorluyordu, neyse ki 1916'da birleşik eylem paktını kurmuşlardı.
CNT için acil olan, burjuva partilerinin özünü açığa çıkartacak ve sosyal gelişmenin yolunu açacak bir cumhuriyet ilan etmek üzere monarşiyi yıkmak için ordu ile devlet arasındaki anlaşmazlığı körükleyecek çatışmaların avantajlarından yararlanmaktı. Sosyalist Parti liderliğindeki UGT durumun gerçek toplumsal boyutların göremiyordu. Onun için önemli olan, monarşiyi devirmeksizin liberal bir hükümeti empoze edecek bir muhalefet blokunun biçimlendirilmesiydi.
Bu iki farklı bakış açısı iki işçi örgütü arasındaki tartışmalarda karışıklığa yol açıyordu ve kısa bir süre sonra da aralarındaki anlaşmanın sona ermesini getirecekti. Sosyalist Parti ve onunla bağlantılı olarak UGT, halkın coşkusunu dizginliyor ve kitle eylemini erteliyorlardı. CNT sorumlularına, UGT'nin bir genel grev için hazır olmadığını ve sokaklara dökülmenin bir erken doğuma yol açacağın söylüyorlardı.
Bundan sonra meydana gelen iki olay, devrim partizanlarının pozisyonunun zayıflığını ortaya koydu. Birinci olay, Eduardo Dato'nun hükümete girmesi ve haziran ayında piyade birliklerinin askeri şeflerini tatmin etmek için acele etmesiydi. Bu yolla Dato, ordudaki disiplini yeniden kurabilmişti. İkinci olay ise; parlamentonun toplantısının bütünüyle başarısızlıkla sonuçlanmasıydı. Parlamento, geçici bir hükümet kurmak için Barselona'da toplandı. Ancak parlamento üyeleri Barselona'da işçilerin barikatlar kurduklarını ve kızıl bayraklar yükselttiklerini duyunca korkuya kapıldılar, toplantılarını dağıttılar ve göstericilerin tepkisini böylece önle-diler (19 Haziran 1917).
Toplantı dağıldı, Sosyalist Parti'nin politik rüyaları yıkıma uğradı ve UGT sürekli yükselen politik ajitasyonun karşısında belirleyicilikten yoksun kaldı. Sendika ve Sosyalist Parti liderleri bir çözüme varmışlardı: İşçi sınıfını silahsızlandırmak. Pablo Iglesias, barışçı bir gösteriyle ya da kitleleri yatıştıracak bir genel grevle başarı sağlanabileceğini salık verdi. Bundan
25

Durruti, Fransa'daki ilk sürgünü sırasında (1917-1920) Fransız anarşist yoldaşlarının arasında, şarap içerken.
sonra CNT'ye karşı bu düşünceye dayanarak tavır alan UGT, hareketin tek sorumlusunun kendisi olduğunu iddia etmeye başladı. UGT, genel grevin ilanından bir kaç saat sonra polisin eline düşen bir ulusal grev komitesi kurmuştu. Bu, bir görgü tanığının eleştirilerine yol açmıştı: "Hareket, kesin bir süre belirlemeksizin başladı ve bir haftada sona erdi. Asturya işçileri büyük kahramanlık gösterdiler, sekiz günden fazla bir süre hayatı felce uğrattılar. Biscay'da çok sayıda kurban verildi. Hareket, dünyada eşi görülmemiş bir biçimde bütün İspanya'ya yayıldı. Yarımadanın dört bir yanında yüzlerce insan öldü." Bir başka görgü tanığı G. Brenan şöyle yazıyordu: "Askeri birlikler çağırıldı, grevcilerin üzerine makineli tüfeklerle ateş açıldı ve barbarca saldırıldı. Gösterilere ve eylemlere karşı devleti yalnızca ordunun savunabileceğini göstermek gerekiyordu. Ve bu, ordunun ulusal politik sahnede güçlü bir imaj geliştirmesini sağlayacaktı. Ülkede gerçek iktidar sahibi kraldır artık. "[(4)]

Birkaç ay sonra, sosyalist lider Indalecio Prieto sağ kanat tarafından partisine yapılan eleştirilere cevaben mecliste şöyle diyordu: "Halka silah verdiğimiz doğrudur ve mücadeleyi de kazanabilirdik. Fakat halka cephane vermedik. Siz ne diye şikayet ediyorsunuz?"[(5)]

1917 Ağustosu'nda İspanya'daki sosyal ve politik hareketin genel hatları işte bu şekildeydi. Leön'da neler olup bitiyordu bu sırada? İspanya'nın her tarafında olduğu gibi orada da genel grev olmuştu ve bu grev, Buenaventura Durruti'nin de aralarında bulunduğu isyancı genç işçileri harekete geçirmişti. Bu bir avuç genç insan, Asturya madencilerinin mücadelesine katıldıktan sonra bu kez de harekette aktif bir rol almışlar ve bölgedeki tren ulaşımını durdurmakta aktif bir rol almışlardı. Pek çok işçi, lokomotiflerde ve makine depolarında yangın çıkartma ve demiryollarını sökme gibi sabotaj eylemlerinde, onlarla dayanıştılar.

Grevin karakterini ve işçi hareketinin kontrollerinden çıktığını gören sosyalist liderler işbaşı yapılması için acele ettiler. Ve alenen sabotaj suçlamasında bulunarak bu eylemlerin işçi sınıfına uygun olmadığını belirttiler. Bu nedenle, şiddet eylemlerine devam eden halk, polis baskısıyla yüz yüze geldiğinde kendini sahipsiz ve tecrit edilmiş bir durumda buldu. Bu aktif eylem döneminde Guardia Civil'le birçok kez karşı karşıya gelindi. Polis güçleri, demiryolu atölyelerinin kapısında bir çok kez grevcilerin taş yağmuruyla karşılandı. Grevcilerin başka silahları yoktu. Eylemin içindekiler yalnızca genç işçiler değildi. Bir çok iyi işçi işbaşı yapmaya razı değildi, çünkü Asturya sokaklarında grevcilerin makineli tüfeklerle tarandıklarını biliyorlardı.

Giderek eylemler gücünü yitirdi. Atölyeler çalışmaya başladı, fakat demiryollarındaki sabotaj eylemleri, Asturya direnişinin sona erdiğinin öğrenilmesine kadar devam etti, sonra baskı başladı. "Ferroviaria Şirketi", işçilerin toplu halde işten çıkarıldığını ve işe alınmaları için teker teker yeniden başvurmaları gerektiğini duyurdu. Bunun anlamı, eski hakların kaybedilmesiydi. Aynı zamanda bu yolla şirket istediğini işe

alacaktı. Birçok isyancı işe geri alınmadı ve onların arasında Buenaventura Durruti de vardı.

"Ferroviaria Sendikası" da, direnişin belkemiğini oluşturan genç işçiler grubunu örgütten atarak baskıyı tamamladı. Durruti, atılanlar listesinin başında geliyordu. Yönetim kurulu başkanı tarafından okunan atılma kararında şöyle deniliyordu: "Bu, işçi sınıfının gücünü burjuvaziye gösteren, disiplin içinde yürütülen barışçı bir grevdi. Bu genç işçiler grubu tarafından yapılan eylemler, sendikanın yöntemlerine aykırıdır. Bu genç işçiler, disiplinsizliklerinden dolayı

sendikanın saflarından atılmışlardır."
Genç işçiler grubu bu tür suçlamalara karşı kendilerini savunmaya fırsat bulamadan atılmıştı. Sendika, onları kendine yöneltilen saldırının nedeni olarak görmüştü ve bu da polisin işini kolaylaştırmıştı. Bu durumda onlar için baskı güçlerinin eline düşmekten ya da kenti terkedip daha iyi günleri beklemekten başka bir yol kalmıyordu.[6]

NOTLAR

1. 1906 Haziran'ında Alman Reichı tarafından bir uluslararası konferans top lanmıştı, konferans Cezayir'de yapılmıştı. Burada Fas İmparatorluğu'nun kaderi hakkında karar verilecekti. Konferansın kabul ettiği anlaşmaya göre Fas'ın bütünlüğü ve sultanın Fas üzerindeki otoritesi, buradan en fazla çıkan olan Fransa'nın ve İspanya'nın korumasına veriliyordu. Almanya bu diploma tik yenilgiyi kabul etmedi ve isyan yoluna başvurdu. Fas, savaş sloganı "silaha karşı silah" olan Abd-ül Kerim önderliğindeki isyancılarla Fransa ve İspan ya'ya karşı savaş ilan etti. İspanya, bu savaşa halk desteğinden yoksun olarak girdi ve Fas savaşına katılmayı reddeden askerlerin başkaldırısının neden olduğu karışıklık ortamı içinde Barselona halkı 1909 yılında ayaklandı.
2. CNT-UGT anlaşması. 12 Mart'taki 12. UGT Kongresi'nde Madrid'de bir araya gelindi. Asturya işçileri delegasyonu, yaşam koşullarının kötüye git mesine karşı ulusal çapta bir protesto düzenlenmesine ve daha etkili protes tolar yapmak üzere CNT ile anlaşma yapılmasını önermeye karar verdi. Kongre bunu onayladı ve 16 Temmuz'da iki işçi örgütü tarafından anlaşmanın ayrıntıları imzalandı (UGT adına Largo Caballero ve Juliân Besterio, CNT a-dına Angel Pestana ve Salvador Seguî). 18 Aralık'ta yapılan 24 saatlik genel grev çağrısı tam bir başarıyla uygulandı. Fakat bu kitlesel protestoya rağmen hükümet eski politikalarına devam etti ve iki örgüt birlik anlaşmasına bağlılıklarını sürdürmek zorunda kaldılar.
3. Piyade bölükleri, hükümetin kendilerini aşağıladığını görerek, gizli askeri savunma cuntası biçiminde örgütlenip, merkezi bir cunta tarafından ulusal çapta koordine edildiler. Kendilerine Albay Marquez tarafından başkanlık ediliyordu. Cuntacıların talepleri, ekonomik gelişme, reform hedeflerine ulaşıl ması ve orduda tasfiyeler yapılmasıydı. 1917 Mayısı'nın sonunda hükümet, merkezi cunta üyelerinin yargılanması ve hapsedilmesi emrini verdi. Bu karan protesto eden askeri cunta 1 Haziran'da bir manifesto yayınlayarak tutuklulann serbest bırakılması ve bu talebine 24 saat içinde yanıt verilmesi ültimatomunda bulundu. Hükümet istifa etti. Yeni hükümet, muhafazakâr Eduardo Dato tarafından kuruldu.
4. Manuel Buenacasa, "Historia del Movimiento Obrero Espanol" 1966 yılında Paris'te basıldı. Gerald Brenan, "The Spanish Labyrinth (İspanya Labirenti)", Yayınlayan Ruedo Iberico, s.53.
5. Manuel Buenacasa, sözü geçen yerde.
6. Durruti'nin bu eylemleri için Monroi, Orobon Fernândez'in daha önce sözü geçen ifadelerine ve Manuel Buenacasa'nın kitabına başvurduk: Yayın lanmamış notlar.

III
SÜRGÜNDEN ANARŞİZME

1917 Eylülü'nün başlarında Durruti, "el Toto" adlı arkadaşıyla birlikte Gijön'a sığındı. Muhtemelen böylelikle Durruti, Matallana olaylarının ardından Asturya madencile-riyle olan bağlarını yenilemiştir. Bölgede kısa bir süre kaldı. Aralık ayında ailesi, Fransa'daki Ardeeche'ten Vals-les-Bains damgalı bir mektup aldı. "Martinez adlı bir İspanyol ailenin yardımları sayesinde" diye yazarak[1] ailesine güven vermeye çalışıyordu.
"El Toto", grevler boyunca devam eden sabotaj eylemleri nedeniyle aranıyordu. Durruti ise, grevin kırılmasından birkaç gün önce San Sebastiân'a askeri topçu olarak çağrıldığından asker kaçağı durumuna düşmüştü. Orduya ağustos sonunda kaydedilmişti. Daha sonra yazdığı bir mektubunda kız kardeşine şöyle diyordu: "Ülkeye hizmet etme arzum zaten çok azdı fakat bu küçük istek de, askere alınacak olanlara sanki asker kışlalarındalarmışçasına emirler yağdırmaya başlayan çavuş tarafından ortadan kaldırıldı. Askerlik şubesini terke-derken kendi kendime dedim ki, XIII.Alfonso bir askeri eksik, bir devrimciyi fazla hesaplasın."[2] Muhtemeldir ki Asturya madencileri, asker kaçağı olduğunu öğrendikleri zaman onu gizlemeye karar verdiler ve onun için Fransa'ya geçmek zor olmadı.
Baskıdan kaçanlar arasında bulunan Buenacasa, bu dönemde Durruti ile buluşmuş olmalıdır. Bu ilk ilişki hakkında Buenacasa şöyle yazmaktadır: "Birbirimizden hoşlanmamıştık. Ben, daha çok okuyan, o ise, daha çok isyankar bir kişiliğe sahipti. "[3] Buenacasa 1920 ilkbaharına kadar bir daha Durruti'den haber alamadı. San Sebastiân'da yeniden karşılaş-

tıklarında Buenacasa, Durruti'deki "teorik düzeyin" gelişmesinden etkilenmişti. Yine onun söylediğine göre, San Sebastiân'da konfederasyona bağlı sendikayı ziyaret ettiklerinde Buenacasa, Durruti'nin CNT kartına sahip olduğunu görmüştü. Bu bağlantı ve onun "teorik gelişmesi", Aralık 1917'den Mart 1919'a kadar Fransa'da sürgünde geçirdiği yılların ürünüydü.
Ailesi ile mektuplaşmalarından da anlaşılıyor ki, Durruti, kaldığı yerleri sürekli değiştirmiştir. O, Marsilya'da, Bezi-

ers'de, Toulouse'da, Bordeaux'da, Biarritz'te vb. ortaya çıkabilmektedir. Fransa'ya vardığı zaman, Midi'de ve özellikle Marsilya'da sürgündeki anarşist Katalan militanlardan bir çekirdek bulunuyordu. Bu şehir aynı zamanda, CGT devrimci sen-dikalizminin derinden etkilediği liman işçilerinin bulunduğu, Barselona ile haberleşme açısından çok önemli bir merkezdi.
Bu militanların başta gelen etkinliklerinden biri, İspanyol mülteciler arasında yardım toplamaktı. Bu yardımlar, İspanya'ya gönderilen propaganda malzemesini ya da (Beziers'de basılan "Prizma" gibi) Fransa'nın dört bir yanına dağılmış İspanyol gruplarına ideolojik rehberlik yapan yayınların basımını finanse etmek için kullanılıyordu. Çeşitli kanallar bulmak ve bu yayınlar Barselona'ya yollamak gerekliydi ama bu aynı zamanda da çok zordu.
Bütün bunların anlamı, sürekli hareket halinde olmaktı. İlk başta Durruti muhtemelen, Basklar ve Asturyalılar için gizli bir merkezin kurulabileceği uygun başka bir limandan Bordeaux limanıyla Marsilya arasında mekik dokudu. Bununla birlikte, Leön'daki arkadaşlarıyla ilişkiyi sürdürebilmiştir. 1919'a kadar Asturyalılar arasında yaşayan "el Toto", sürgün süresince ondan haber alabilmiştir.[4]
Buenacasa'nın "teorik gelişme" olarak adlandırdığı Durruti'nin ideolojik evrimi hakkında Kaminski şöyle demektedir: "Bütün köprüleri yaktı. Onun anarşizmi benimsediğini duyurması Bakunin'den daha az zaman aldı."[5] Kaminski bunu, Durruti'nin kişiliğinden etkilenerek 1936 Temmuzu'nda yazmıştı. Gerçekte ise, Durruti açısından sosyalizmden anarşizme geçiş söz konusu değildi. O her zaman potansiyel bir anarşistti.

İspanyol Marksizmi, 1872 yılında Paul Lafargue'nin bu ülkeye gelişinden bu yana oportünistti ve daha sonra da reformist oldu. Sosyalist Parti tarafından bütünüyle unutulan, partinin son derece ortodoks nosyonu dışında. Eğer liderlerden biri işçi sınıfının iktidarı alması konusunda son derece gecikmiş bir konuşma yaparsa, bu konuşma güvenilir ve inandırıcı olmazdı.
Andrés Nin'in[6] grubunun katkıları hariç tutulursa, İspanyol Marksistlerinin arasındaki geleneksel ideolojik düzey Alman ve Fransız sosyal demokratlarının 1930'lardaki düzeyi kadardı. Diğer yandan taze ve verimli bir zeminde anarşizm gelişmekteydi. Her şeyin hızla desantralizasyona doğru gittiği, işçi sınıfının, parlamenter manevralara onaylamazlıkla yaklaştığı bu ülkede devletin reddedilmesinin kavranışı mükem-meldi.[7] Durruti anarşizmi önce pratikte sonra teoride kavradığında daha önce Leön'da da savunduğu gibi bunu, devrimci sosyalizm olarak adlandırdı. Bundan dolayı, Kaminski'nin yazdığı gibi bir geçiştense, Buenacasa'nın sözünü ettiği "teorik gelişme" duruma daha uygundur.
1919 Martı'nda Durruti, Burgos'taki askeri hastanedeydi. Ailesine bir mektupta şöyle yazar: "Kendimi askere alınmış bulduğum zaman sizi ziyaret etmeye hazırlanıyordum. Askeri komisyonun önüne çıkarıldım ve Fas'a sevk edildim. Fakat tıbbi muayenem sırasında fıtık olduğum anlaşıldı. Şimdi hastanedeyim, ama kısa bir süre için. Sizin de tanıdığınız arkadaşlarımı bir kere daha görmeden Fas'a gitmek istemiyorum. Onların gelip beni ziyaret etmesi çok acil." Tahmin edileceği gibi burada gerçeği ifade etmiyordu. Onun tutuklanması, Bordeaux'daki arkadaşlarıyla birlikte İspanya'ya geçmeye çalışmasıyla ilgiliydi[8]
1 Haziran 1919'da, Fransa'daki eylemleri için yaptığı planlan Gijön'daki örgüte iletmek için sınırı geçmişti. Görevi bitmişti, bir süre İspanya'da kalmaya karar verdi, Asturya'daki koşulların ne tür eylemleri olanaklı kıldığını görmek niyetindeydi, "el Toto" bu sırada ona Leon'daki son gelişmeleri aktardı. Kovulan genç işçiler grubu (Tejerina da bu gruptaydı)

Fransa'da Vals-les-Bains'te sürgünde.

anarşist bir örgüt ve geniş alanları kapsayan CNT'ye bağlı farklı sektörlerden oluşan bir sendika şubesini (Sindicato de Oficios Varios'u) kurmuşlardı.

İspanya'nın diğer yerlerinde CNT'nin yayılması devam ediyordu, özellikle Barselona'da burjuvaziyi terörize eden sendi-kalizm, Salvador Segui ve Angel Pestana etkinliğinde hayata geçiriliyordu. 370 000 üyesi olan konfederasyon, Barselo-na'daki her iki işçiden birini bünyesinde barındırıyordu.

Durruti, anarko-sendikalizmin son derece etkili olduğu ve metal işçilerinin eylem merkezi olarak bilinen Mieres'te tornacı olarak iş buldu. İlk CNT kartını orada aldı. Onun bu dönemi kısa olmakla birlikte önemlidir. Bir süre sonra Leon'daki maden ocaklarına döndü, çünkü la Robla bölgesinde sert bir çatışma çıkmıştı. O zamana kadar Leon'la ilişki görevini yürüten "el Toto" üç aydır Valladolid'de bulunuyordu. Acilen madenlerde sabotaj eylemlerinin gerçekleştirilmesi gerekiyordu. Bölgede henüz tanınmadığı için bu göreve Durruti uygun görülmüştü. La Coruna'dan iki militan delege yardımcı olmaları

33

için Durruti'nin yanına verilmişti. Öngörüldüğü şekilde, sabotaj gerçekleştirildikten sonra madenlerin yönetimi işçilerle bir anlaşma imzaladı.

Durruti eski arkadaşlarını tekrar görmek için Leön'a kadar gitmek istiyordu. Santiago de Compostela'da bir toplantı düzenlenmişti. Fakat Durruti yolculuğu sırasında, Guardia Civil tarafından kuşku üzerine gözaltına alındı ve La Coruria'ya gönderildi. Bir asker kaçağı olarak, daha önce askeri komisyonun önüne çıkarıldığı San Sebastiân'a sevk edildi, orada fıtık hastalığını bahane ederek zaman kazanmaya çalıştı ve kaçmayı başardı. Bunu, kız kardeşi Rosa'ya gönderdiği mektup üzerine harekete geçen arkadaşlarının yardımıyla yapabildi. Bir süre dağlarda gizlendi ve haziranda yeniden Fransa'ya sürgüne gitti.

Bu defa zaman zaman Renault atölyelerinde çalıştığı Paris'e kadar gitti. Bu dönemden bize son derece az mektup kalmıştır. Kasıtlı olarak etkisiz ve masum bir havada yazılmış yalnızca bir kaç kartpostalda şöyle demektedir: "Yalnız, herkesten tecrit edilmiş bir yaşam. Burada bir tornacı olarak çalışıyorum." Çevresinde arkadaşlarıyla çekilmiş bu döneme ilişkin fotoğraflar bu sözleri doğrulamamaktadır. Onun ne gibi çalışmalarda bulunduğunu bilmiyoruz. Bildiğimiz tek şey, Le-on anarşistler grubunun sekreteri Tejerina ile düzenli haberleşmeyi sürdürdüğüdür.

Durruti'nin yaşamını anlatan Alejandro Gilabert şöyle yazmaktadır: "Yoldaşlar onu, İspanya'nın sosyal ve politik durumu hakkında sürekli bilgilendiriyorlardı." Haberleşmenin başlıca hedefi, "aktif militanlıkları sayesinde Ulusal İş Fede-rasyonu'na (CNT) katılmayı sağlayacak bir Ulusal Konferansın düzenlenmesini üzerine alan anarşist grupların aldıkları kararları" olduğu kadar, "ülkedeki anarşist grupların gelişmesi" üzerine onu bilgilendirmekti.(9) Gilabert şöyle eklemektedir: "Grupların bu kararı, militan işçileri öldürtmeyi planlayan hükümet ve polis tarafından örgütlenen pistolerosa karşı koyabilmek için alınmıştı."

Gilabert, Durruti'nin "Aralık 1919'da Madrid'de CNTnin büyük bir kongre topladığını; bu kongrenin, hemen hemen bir milyon işçiyi temsil ettiğini; kongrenin Üçüncü Enternasyonali katılma kararı aldığını ve 1920 yılında Moskova'da toplanan Komünist Enternasyonal'in ikinci kongresinde konfederasyonu Angel Pestana'nın temsil ettiğini" öğrendiğini de belirtmektedir. Gilabert, Durruti'nin bu haberlerle iyice heyecanlandığını ve 1920 ilkbaharında İspanya'ya

dönmesinde bunların etkisinin olduğunu belirtmektedir.
Durruti gibi bir çok genç insan Rus Devrimi'yle büyülenmişti. Bu öylesine bir etkilenmeydi ki, bu gençler yollarını bolşevik tarza göre belirliyorlardı. Bununla birlikte orada kullanılan yöntemlerden uzak duruyorlardı. İspanyol Devrimi'nin kendi orijinal yolunu izlemesi gerektiğini düşünüyorlardı, çünkü tarihi koşullar farklıydı. Bunun doğruluğu, bolşevik diktatörlüğün otoriter ve bürokratik karakterinin maskesi düştüğünde bir kere daha ispatlandı. Fakat o sırada düşüncelerle duygular hâlâ karışıktı. Gerçekte Rusya'da neler olup bittiği hakkında tam olarak bir şey bilinmiyordu. Fakat devrimciler hakkında bütün basında burjuvazinin yaydığı bir iftira kokusu sezilebiliyordu. Bu nedenle, her ülkedeki kardeşleri onlar savunuyorlardı. Rus Devrimi'ne yardım etmenin tek yolu ise, diğer ülkelerde de devrimi başlatmaktı. Durruti'nin İspanya'ya dönmesine yol açan işte bu kararlılıktı.

34

35

IV

NOTLAR

1. Durruti'den mektup, Aralık 1917.
2. 25 Mart 1927 tarihli mektup.
3. Manuel Buenacasa, liberter basının editörü, 1918'de ONT Ulusal Komitesi üyesi, sistemli örgütçü. Geride, diğer çalışmalarının yanı sıra mükemmel bir çalışma olan "1888-1927 Arasında İşçi Hareketi Tarihi"ni bırakmıştır. 1964 yılında, Fransa'da sürgünde öldü. Anılarını bize bırakarak Durruti'nin biyog rafisinin yazılmasına yardımcı olmuştur ve ona gönderme yaptığımız her yerde bu anılar söz konusudur.
4. Tejerina'nın oğlunun ifadesinden. Babasıyla Durruti'nin o dönemdeki ha berleşmeleri hakkında bizimle konuşmuştur. Bu uzun mektuplar, 1936 yılın da faşistler León'u aldıkları sırada Tejerina tarafından saklanmıştır. Baba Tejerina, İspanya'da yıllarca saklandı. Leon bölgesinde bir yerlerde kendi seçtiği sığınakta öldü.
5. Kaminski, "Ceux de Barcelona", s.58. Denoel, Paris 1938.
6. Andrés Nin, 1892 yılında Vendrell'de (Tarragona) doğdu. 1937 yılında GPU"nun suikastıyla öldürüldü. İspanya'da yayınlanan "La Publicidad"da bir gazeteci olarak çalıştı. 1917 yılında Sosyalist Parti üyesi; Sonraki yıllarda CNTye bağlı Barselona Profesyonel İşçi Birliği üyesi oldu. 1919 yılındaki CNT 2. Kongresi'nde bu sendikayı temsil etti.
1921 yılında Rusya'ya gitti ve burada bulunduğu sırada bolşevik tezleriyle bütünüyle birleşti. Daha sonra Rus işçi muhalefetine katıldı. Troçki'nin iktidarım kaybetmesinden sonra gözden düştü. Rusya'dan kovuldu. 1931 yılında İspanya'ya döndü. (Sol komünist) Dördüncü Enternasyonal'in yayılması için çalıştı ve "La Batalla"da (Obrero y Camperol üyesi olan Maurin tarafından çıkartılan gazete) devrimci Marksizm üzerine yazılar yayınladı. İspanyol Komünist Partisi'ne ve Sosyalist İşçi Partisi'ne muhalefet etti. İnançları ve eylemleri açısından Andrés Nin'in en seçkin İspanyol Marksisti olduğu düşünülebilir.
7. Franz Borkenau, "El renidero espanol", yayımcısı Ruedo Iberico, Paris 1971.
8. Anastasia'nın anılarında zaten sözü edilmektedir. "1919'da CNT tarafından Asturya'ya ve León'a (La Robla) gönderildi." Mart 1919'da Burgos askeri has-, tanesinden gönderilen bir mektupta ek bilgi bulundu.
9. Ulusal Konferans 1918 Kasımı'nda yapıldı. Bu zamana kadar bir çok anar şist CNT'ye dahil değildi ve otonom gruplar olarak kendi başlarına eylem yürütüyorlardı. Bundan sonra bütün anarşistler CNT'ye katıldılar, genelde sendika temelinde fakat temsili sorumluluklar almaksızın çalışmalarını sürdürdüler. Bu konferans hakkındaki bilgiler, daha önce sözünü ettiğimiz M. Buenacasa'nın çalışmasında ve Alejandro Gilabert'in "Durruti" (Barselona, 1937) adlı eserinde bulunabilir.

"LOS JUSTICIEROS"

Durruti San Sebastiân'a vardığı sırada, o zamana kadar Sosyalist Parti ve sendikası UGT'nin hakimiyetinde olan bu bölgeye CNT girmeye başlamıştı. CNT'nin ikinci kongresine kadar anarşizm kendini, Bask bölgesindeki küçük bir grup tarafından yapılan propaganda yayınlarıyla sınırlamıştı. Fakat Ağustos 1917'deki grevden ve İspanya çapında anarko-sen-dikalizmin yaygınlaşmasından sonra San Sebastiân ve Bil-bao'daki anarşist gruplar doğrudan eylemlere giriştiler ve kendilerini daha sağlam bir şekilde örgütlediler.
Aynı dönemde Urumea Dağı'nda Grand Kursaal isimli büyük bir gazino inşaatına başlanmıştı ve bu iş için Aragon ve Logrono'dan insan gücü getirilmişti. San Sebastiân'daki anarşist grup, Moises Ruiz'in fikirlerinden hareketle göçmen işçiler grubunu sendikalılaştırmaya başladı, fakat eski bir anarşist militan olan Moises Ruiz, yumuşak sosyalist yöntemlere alışkın olan bölge halkının böyle keskin taktiklere karşı olduğunu anlamakta gecikmedi. İdeolojik planda sosyalistlerle mücadele edebilmek için Ruiz, arkadaşı Buenacasa'nın Barselona'dan oraya gelmesi talebinde bulundu. Mükemmel bir örgütçü ve teorisyen olan Buenacasa, yalnızca militanların yetişmesinin yetmeyeceğini, aynı zamanda sendikanın oluşturulmasının gerektiğini hemen anladı. Bu fikir doğrultusunda konferanslar verdi, halk toplantılarında sosyalistlerle tartıştı ve etkili bir propaganda çalışmasına girişti.
Sosyalist Parti militanları, tehlikenin hızla büyüdüğünü anladılar ve diğer bölgelerden daha deneyimli yoldaşlarını çağırdılar. Ve böylece Bask bölgesinde sosyalistlerle anarşistler arasında çetin bir mücadele başladı. Bask burjuvazisi

ise, bu-
37
36
nun, işçi sınıfının güçlenmesini önlemede iyi bir fırsat olduğunu farkederek, bölünme ve zafer sağlama umuduyla, parlamenter sosyalizmi cesaretlendirmeye başladı.[1]
"Bir gün" diye yazar Buenacasa "kocaman, güçlü, genç bir adam sendikanın kapısından içeri daldı, neşeyle kendini tanıttı. Sanki bizi önceden tanıyormuş gibi hararetle selamladı. Hiçbir girizgâha gerek görmeksizin bize CNT kartını gösterdi, şehre henüz geldiğini ve iş aradığım söyledi. Böyle durumlarda her zaman olduğu gibi onunla ilgilendik ve Renteria'da bir makine atölyesinde ona iş bulduk. Bundan sonra her akşam işten sonra sendikaya uğramayı adet haline getirdi. Bir köşeye oturur, masadaki gazete yığını arasından bir dergi alır ve okumaya başlardı. Tartışmalara nadiren katılır ve gece olunca pansiyon olarak kiraladığı evine geri dönerdi."
Bu adam Buenacasa'yı etkilemişti. Biraz düşündükten sonra onunla ilk karşılaşmalarını anımsadı. Bu, üç yıl önce Gijön'da tanıdığı o son derece uzlaşmaz genç adamdı. "Sonra" diye devam eder Buenacasa "onu daha yakından tanımak istedim ve arkadaşlık kurmaya çalıştım. İlk sohbetten sonra onunla ilgili öğrendiğim tek şey, yıllarca Fransa'da yaşadığı oldu. Fakat bana Pireneleri geçiş nedenini söylemedi ve aynı şekilde Gijön'daki ilk karşılaşmamızdan da söz etmedi. Beni tanıdığından emindim ve bu karşılaşma hakkındaki suskunluğu bende bir merak uyandırmıştı. Anılarımızda hoş olmayan bir şeyler mi vardı? Gerçekte ne o, ne de ben doğrudan doğruya bu konuya değinmiyorduk."
Kendisini daima, kendi favori sözüyle "insanları iyi tanıyan biri" olarak değerlendiren Buenacasa, şöyle devam ediyor: "Konuşmaktan hoşlanıyordu, tartışmaktan değil. Sohbet sırasında konudan ayrılmaktan kaçınıyordu ve konuya yoğunlaşıyordu. Ne inatçı ne de fanatikti, açık bir insandı, hatasını kabul etmeye hazırdı. Nasıl dinleyeceğini bilen az rastlanır kişilerdendi, muhaliflerinin argümanları üzerine düşünürdü ve mantıklı görünüyorlarsa kabul ederdi. Sendika çalışması sessiz fakat etkiliydi. Diğer metalürji işçilerini, bizim sendikamız olan "de Oficios Varios"a kaydetti ve keza "Metalürji Sendika-
sı"nda sesi duyulmaya başlandı. O söz hakkı istediğinde sosyalist liderler telaşlanmaya başlıyorlardı. Toplantıdaki yorumları, daha sonraları olduğu gibi, kısa ve kesindi. Düşüncelerini basitçe ifade ediyordu ve o ekmek, ekmek dediği zaman bunu öylesine güçlü ifade ediyordu ki, buna karşı çıkmak mümkün değildi."
Durruti'ye metalürji işçileri komitesinde sorumlu pozisyona geçmesi önerildi. Fakat o bunu asla kabul etmek istemedi. Yoldaşlarına, "bu görevin önemli olmadığı" yanıtını verdi. Önemli-olan, yukarının yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlayacak olan tabanın uyanıklığıydı ve bürokratlaşmaya izin verilmemeliydi.
"Aylar geçti. Arkadaş olmuştuk ve bana yaşamından söz etti. Onu benim dışımda, San Sebastiân'daki en iyi militanlarla tanıştırmaya çalışıyordum, fakat bunu öyle bir yoldan yapmalıydım ki, benim araya girdiğimden kuşkulanmamalıydı. Bir süre sonra onlar, bu Leönlu sessiz adamla bir araya geldiler. "[2] Bu militanlar; madende ustabaşı olan Gregorio Suberviela, bir öğretmenin oğlu olan duvarcı Marcelino del Campo, bir istasyon şefinin oğlu olan Ruiz ve Bilbaolu burjuva bir aileden gelen ve anarşizme sempatisi nedeniyle aile bağlarını koparmış olan Albadetrecu'ydu. Bu kişiler aynı zamanda birbirlerine bağlıydılar, Zaragoza ve San Sebastiân'da bağımsız bir şekilde faaliyet gösteren "Los Justicieros" adlı anarşist bir grup kurmuşlardı.
Bunun yanı sıra bu grup, kuzeyde sıkı bir kökleşme içinde bulunan madenlerde ve metalürji alanında da oluşturuluyordu. Grevler bir salgın halinde birbirinin ardından devam ediyordu ve tabandaki işçiler artık liderlerini dinlemiyorlardı. Madrid Hükümeti, yaygınlaşan propagandayla yüz yüze gelmişti, bölge hükümeti silahlı birlikler kuruyordu ve Albay Jose Regueral, Biscay Valisi olarak göreve getirildi. Bu kişi, General Martinez Anido'dan ya da Guardia Civil Komutanı Albay Arleguf den farklı değildi. İlk yaptığı, bir basın toplantısı düzenleyerek sendikaları zor yoluyla hizaya getireceğini duyurmak oldu. Bu iddiasını tehdit yoluyla destekledi ve kişisel
38
39
öfkesini kustu: "Tutuklamalar yapılacak ve Detenciön Gubernativa uygulamasına geçilecek. "[3]
Barselona'da durum daha da kötüydü. Sistematik baskı sendika mücadelesinin bir sınıf savaşına dönüşmesine yol açtı. Militan işçiler, burjuvazi tarafından kiralanan "Pistoleros" adlı silahlı çeteler tarafından kelimenin tam anlamıyla sokakta avlanıyorlardı. Polis, "ley de fuga"yı[4] artık genel bir uygulama haline getirmişti. Katalonya proletaryasının en eğitimli militanları hapse atılıyordu. Bu sert mücadeleye, henüz polis ve "Pistoleros" tarafından tanınmayan genç unsurlar dayanabiliyorlardı.

CNT Ulusal Komitesi, bu koşullarda mücadeleye yeraltında devam ediyor ve Barselona'da polisin ve burjuvazinin baskısına karşı İspanya'daki bütün militanların her türden yardımını talep ediyordu. Kızgın inatçı ve diktatörce baskıyı sokaklarda polisin infazları izledi. "En iyi militanlar" diye yazar Buenacasa "bir ikilemle karşı karşıya kalmışlardı: Ölüm, kaçmak ya da hapse girmek. Şiddet yoluyla kendini savunanlar öldürdüler; tedbirli olanlarsa cesur olanlar gibi arkadan vurularak öldürüldüler; korkaklar ve ihtiyatlılar saklanmışlardı; ihtiyatsızlar hapse atılmışlardı."[5]

Hükümet ve patronların bu saldırıları, Barselona'da sendikacılığın büyümesi ve proletaryanın eriştiği olgunluğa karşı yönetici sınıfların kullandığı en sert silahlardı. Aslında 1919'-un sonunda, 200 000 işçiyi kapının önüne koyan ve sonuç olarak bu işçilerin uyanmasına neden olan burjuvazinin, bu utanmazca baskıdan başka bir seçeneği de yoktu.

"Los Justicieros" Barselona'dan gelen çağrılara kayıtsız kalmadı ve "yoldaşlarına en büyük yardımın, İspanya'yı büyük bir Barselona'ya dönüştürmek olduğunu" düşündüler. Fakat "bu, stratejik bir plan yapmak demekti ki, o an için bunu yapmak mümkün değildi, çünkü bir yandan da Barselona'ya gidip mücadelede boş kalan yerleri doldurmanın gerekliliğini düşünüyorlardı."(6) Buenacasa bir kere daha araya girdi. "Onların gençlik dolu coşkusu Buenacasa'nın moral etkisiyle dizginlendi. O gençlere, Barselona'daki kadar önemli bir mücadelenin

sürdüğü San Sebastiân'da kalmalarını salık verdi, Barselona'daki kadar çarpıcı olmasa da böyleydi bu."[7]

Bu sırada "Los Justicieros"u derinden etkileyen bir olay meydana geldi Valencia'da. Bu, 4 Ağustos 1920 tarihinde, eski vali Salvatierra Kontu Jose Maestra de Laborda'ya karşı, anarşist bir grup tarafından düzenlenen saldırıydı. Laborda, Barselona Valisi iken otuzüç sendikacıya karşı "ley de fuga" uygulanmasına izin vermişti.

"Justicieros" için bu saldırı önemli bir örnek oluşturmuştu. Kısa bir süre sonra onlar da Bilbao Valisi Regueral'e karşı bir saldırı planlamaya başladılar. Bu hazırlıklar içindeyken, XIII.Alfonso'nun Büyük Kursaal törenlerine katılacağını öğrendiler. "Kralın öldürülmesi girişiminin proletaryanın davası için daha büyük bir etki yapacağını düşündüler" En pratik yol, konukların kabul edileceği salonun altına bir tünel kazmaktı. Komşu bir evden, Suberviela'nın sorumluluğunda bir yeraltı tüneli kazmaya başladılar. Durruti'nin görevi patlayıcıları bulmak ve onları gizlemekti. İş zor ve yorucuydu. Öncelikle binanın temellerine ulaşıldı, son derece yavaş ilerliyorlardı. Tünelin kazıldığı bölge bir kömür deposu olarak kamufle edilmişti. Fakat dışarıya çıkarılan çok sayıdaki toprak çuvallarından dolayı, polis birşeylerden kuşkulanmış olmalıydı. Sürmekte olan iş ortaya çıkartıldı ve grup, ateş altında kaçmak zorunda kaldı.[9]

Bu olay, Durruti Gijön'dayken meydana geldi, fakat bununla birlikte Durruti de Suberviela ve Marcelino del Campo ile birlikte suikast girişiminin sorumlusu olarak değerlendirildi. "Bu koşullar altında" dedi Buenacasa; "San Sebastiân'da kalamazsınız. Barselona'ya gelmek üzere orayı terketmeniz için her şeyi hazırladım." San Sebastiân'ı terketmeleri kolay değildi. Polis, "yerel basın tarafından suçlanan üç tehlikeli anarşisf'i yakalamak üzere harekete geçmişti. Buenacasa'nın yakını bazı demiryolu işçileri, üç adamın Zaragoza üzerinden bir yük treniyle kaçmalarına yardım ettiler ve böylece polisin elinden kurtuldular.[10]

NOTLAR

1. Grubun üyelerinden Clemente Mangado, kendi kişisel arşivindeki yayınlan mamış anılarını bize verdi. Bu, bizim olayları aydınlatmamıza yardımcı oldu. C. Mangado, 1968 yılında, Fransa'da sürgündeyken tüberkülozdan öldü. Bu dokümanlara T.C.M. başlığıyla gönderme yapacağız.
2. Manuel Buenacasa'nın yayınlanmamış not defterinden.
3. "Detenciön Gubemativa"mn anlamı (ve hâlâ uygulanmaktadır) şudur: Bir bölge valisi, kuşkulandığı herhangi bir kişiyi üç aylığına hapse atma yetkisine sahipti. O sırada, bu uygulama sayesinde militan işçiler yıllarca hapiste tutu-labiliyorlardı. Daha sonra, Franko'nun baskı döneminde aynı uygulama sür dürüldü. Örneğin, 1935 yılında Madrid'de Avusturya Konsolosu olan Ale-jandro Zotter, 1939 yılında Franko 'nun birlikleri tarafından tutuklandı ve 1950 yılına kadar süren bu yasal prosedüre göre tutuklu kaldı. Amerikan Elçi-si'nin araya girmesiyle daha sonra serbest bırakıldı.
4. "Ley de fuga"nın anlamı, tutukluların polis karakolundan hapishaneye sevkedilirken "kaçmaya teşebbüs ettikleri" gerekçesiyle öldürülmeleridir.
5. Buenacasa, op. cit.
6. T.C.M.
7. Buenacasa, Cahiers İnedits.
8. T.C.M.
9. Oroborı Fernândez, op. cit.
10. Buenacasa, Cahiers inedits.

V

DEVLET TERÖRÜYLE KARŞI KARŞIYA

Marcelino del Campo ve Gregorio Suberviela, Zaragoza'da tanınıyorlardı. Fakat Buenaventura Durruti, Aragon bölgesine ilk kez geliyordu. Onlara Zaragoza'daki "Justicieros"lardan biri olan Inocencio Pina'nın adresi verilmişti, fakat vakit erken olduğundan doğru Agustin Sokağı'ndaki sendika lokaline gittiler.

Burası, Durruti'nin San Sebastiân'da gördüğü küçük bürodan çok farklıydı. Quintanilla[1] tarafından yönetilen ve Durruti'nin hiç ziyaret edemediği, Gijön'dakinin benzeri bir sosyal eğitim merkeziydi. Büyük, modern ve entellektüel çalışmaların olduğu kadar bütün sendika faaliyetlerinin de yürütüldüğü bir merkezdi. Burada "gıda işkolu" için bir bölüm, bir "metalürji" bölümü ve ayrıca "elektrik" ve başka bölümler de bulunuyordu. Aynı zamanda iyi düzenlenmiş bir kütüphane; enternasyonal proletaryanın savunucularının ve bölgenin sendikalı işçilerinin davasının takipçisi, "El Communista" adlı bir gazete; ve CNT'nin bölge sendikalarının dergisi olan "Cultura y Accion" da burada kuruluydu. Gençler bu merkeze geldiklerinde orada yalnızca Başkan Santolaria, "El Communista"nın yöneticisi Zenön Canudo ve sendikanın kapıcısını buldular.[2] Gregorio Suberviela ilk ikisini tanıyordu ve onlara yoldaşlarını tanıttı. Durruti'nin henüz tanımadığı Ascaso hakkında konuştular. Bu genç adam, 1920 Aralığı'ndan beri Predicadores hapishanesinde tutuklu bulunuyordu ve idam edilmeyi bekliyordu. "El Heraldo de Ara-gön"un[3] baş editörünü öldürmekle suçlanıyordu. Yeni gelenler, daha sonra Zaragoza'da mücadelenin nasıl gittiğini sordular. Tam bu sırada, "El Communista"nın editörü Jose Chueca

odaya girdi ve onlara olağanüstü haberler verdi. XIII. Alfon-so'nun hayatına kastetmeye cesaret edenleri henüz öğrenmişti ve onların önünde bu gençlerin isimlerini verince kahkahalarla karşılandı.

Üç arkadaşından ayrılmadan önce bir yerde Santolaria onlara şu tavsiyede bulundu: "Lokale gelmeyin, burası gözetleniyor olabilir. "[4] Gece bastırınca, İnocencio Pina'nın, kentin dış mahallelerinde bulunan evine gittiler ve Torres Escartin[5] ile görüştüler. Manuel Sancho, Clemente Mangado ve Albadet-recu'nun, Zagaroza'da[6] burjuvazinin gerçek lideri ve "Quimi-ca'nın direktörü Hilario Bernal'i öldürmeye teşebbüsle suçlanarak hapse atıldıklarını öğrendiler. Bunların dördü de "Los Justicieros" grubunun üyeleriydiler.

"Onlara ölüm ya da ömür boyu hapis cezası verilmesini önlemeliyiz" dedi Pina, "işçi sınıfını harekete geçirmeli, burjuvazi ve otoriteleri durdurmalıyız. Gruptan yalnızca ikimiz, Escartin ve ben kaldık bunu yapacak. Bu sayı son derece az. Yolculuğunuza devam etmek yerine burada kalmanın daha iyi olacağını düşünmez misiniz?" "Gerçekte" diye yazar Mangado "Durruti ve yoldaşları zaten kararlarını vermişlerdi, arkadaşlarını terketmek bizim adetlerimiz arasında yoktu. Durruti, Zaragoza'ya geldiği andan itibaren 'genç Asturyalı' diye çağrıldı ve yoldaşları, Aragon başkentinin devrimci hareketinin tamamlayıcı bir parçası oldular. "[7]

Bu sırada burjuvazi, tam bir yıl önce, yük arabası işçilerinin ve garsonların olduğu gibi, gaz ve elektrik işçilerinin grevlerinin hemen ardından fabrikaları satışa çıkartarak gizli bir lokavt uygulaması yoluyla intikam almaya girişmişti.[8] Ekonomik krizi bahane eden burjuvazi, ücretleri kesiyor ve Comte de Coello y Portugal, bölge valisi ve Kardinal Solde-vila eliyle sistematik bir baskı uyguluyordu. Bu durum üç kaçağın iş bulmakta neden zorluk çektiklerini açıklar. Durruti, profesyonel yeterliliği sayesinde Excoriza torna atölyelerinde kolayca iş bulmuştu. Fakat diğerleri, Pina'nın küçük meyva ve sebze işinin yürütülmesine yardım etmek zorunda kalmışlardı.

Zaragoza her şeye rağmen, her iki taraf açısından da nefes almaya elverişliydi, burjuvazi ve işçiler bu durumdan kendilerini güçlendirmek için yararlanıyorlardı. 1920'deki baskıya rağmen işçilerin güçlenmesi devam ediyor, işçiler sendikalıla-şıyor ve sendikaların üye sayıları artıyordu. İşçi basını baskı altındaydı, sansür yoluyla engelleniyordu, buna rağmen yayın sürüyordu. Yaşam, artan işsizliğe rağmen barışçı bir görünüm içinde devam ediyordu.

Zaragoza'nın görünüşteki bu sükûneti, Barselona'daki sivil vali Martınez Anido'nun başlattığı açık mücadele ile bir karşıtlık oluşturuyordu. Sivil vali, orada sistematik bir cinayet politikası uygulamaktaydı. Sendikalar yeraltına geçmeye zorlanmışlardı, militanlar hapsedilmişlerdi ve bunların arasında SSCB'den yeni dönmüş olan Angel Pestana da bulunuyordu. Gençler kendilerini polise karşı anarşist gruplar içinde organize ediyorlardı. Bu baskılar, deneyim eksikliği içinde bulunan sözü edilen militanların erken bir zamanda ön plana geçmelerine yol açıyordu. CNT Ulusal Komitesi 1921 yılında tutuklandığı zaman, iki yıldan da az bir süre önce CNT'ye girmiş olan Andres Nin gibi yeni üye militanların ve denenmemiş yeni üyelerin görev alması ihtiyacı doğmuştu.[9]

CNT Genel Sekreteri Evelio Boal da tutuklanmıştı. Boal, tutuklanmadan az önce, o sırada hapishanede bulunan Angel Pestafia'dan bir doküman almıştı. Bu, Pestana'nın, Ağustos 1920'de Moskova'da yapılan Komintern II. Kongresi'ndeki

izlenimlerini ve bu kongredeki kendi çalışmalarını içeren bir rapordu. Pestana, bu raporda şuna işaret ediyordu: "Çeşitli nedenlerle, özellikle yirmibir maddenin kabul edilmesi nedeniyle CNT, 1919'da coşkuyla kabul ettiği III. Enternasyonal'e katılma anlaşmasını yeniden gözden geçirmek durumundadır. "[10] Boal, bu mesajı sendikalara ulaştırma olanağı bulamadan tutuklandı. Nin tarafından yönlendirilen yeni yönetici komite, bu dokümanın gereğini yerine getirmedi. Dokümanın dağıtımını engelledi, konfederasyonun statüsünün gerçek yorumunu gizledi. Komite, sendikaların bir kongrenin kararların düzeltme yetkisine sahip olmadığı kararına vardı, dolayısıyla

44

45

yeni bir kongre söz konusu olmadığından 1919 anlaşması zorunlu olarak geçerliliğini koruyacaktı. Yeni liderlik ve onun bolşevik yanlısı yorumları, bu sorunun bir entrika haline getirilmesi ve baskının yol açtığı zorluklar, bunların hepsi CNT'-nin gelişmesini zayıflattı.

Bu sırada, Zaragoza'da da hissedildiği gibi, bütün yarımadada anarşist bir federasyon kurulması ihtiyacı belirmişti. Bu sorunu tartışmak üzere çeşitli anarşist gruplar; "Via Libre", "El Communista", "Los Justicieros", "Voluntad" ve "Impulso" bir konferans düzenlediler. Bu gruplar güneye, ülkenin merkezindeki ve doğusundaki fikirleri karşılaştırmak ve projeler sunmak üzere bir delegasyon yollamak konusunda fikir birliğine varmışlardı. Durruti bu misyonu yüklendi. İlk kez böyle bir sorumluluk alıyordu ve 1921 Şubatı'nda Juliana Lopez'le birlikte Zaragoza'dan ayrıldı.

Endülüs'te militanları bir temel oluşturmaya, her mahaldeki yerel gruplar arasında dayanışma anlaşmaları yapmaya ikna etti. Bölgesel düzlemde bütün eylemleri koordine edecek Anarşist İlişkiler Komitesi oluşturdu.[11]

Son derece önemli bir saldırının olduğu günden bir gün sonra, 9 Mart 1921'de Madrid'e vardılar. Paseo de la İndependencia'nın göbeğinde, bir arabalı motosikletin içinde bulunan bilinmeyen bazı kişiler Eduardo Dato'nun otomobiline ateş açmışlar ve onu öldürmüşlerdi. Polis, başkentte derhal sıkıyönetim ilan etmiş, kenti terketmek isteyecek olan teröristleri engellemek için kentin giriş çıkışım kontrol altına almıştı.[12] Bu koşullar altında, Madrid'deki anarşistlerle bağlantı kurmaya çalışmak son derece tehlikeli olacaktı. Bu yüzden Durruti ve Lopez, kenti acilen terkettiler.[13]

Barselona'da, Domingo Ascaso ile, onun her zaman yemek yediği restoranda uzun bir görüşme yaptılar ve daha sonra bir işçi bölgesi olan Pueblo Nuevo' daki bir evde aynı görüşmeyi sürdürdüler. Son olayları kapsamlı bir biçimde değerlendirdiler. Dolaşan söylentilere göre, Dato'nun ölümüyle sarsılan merkezi hükümet, Martinez Anido'ya bir temsilci göndererek sendikalistlere karşı girişilen baskıyı durdurmasını istemişti.

46

Anido, merkezi iktidarın kendisini engellemesine izin verecek miydi? Bu zor görünüyordu[14]

Domingo Ascaso, iki yolcuya son günlerdeki baskı olaylarından söz etti; sendikaların kapatılması, militan liderlerin (Seguî, Pestana, Boal, Peiro) ve düzinelerce daha az tanınmış militanın hapse atılması. "Pistoleros"lar polisin yardımcısı görevini yerine getiriyorlar, birbirlerini mavi kimlik kartı aracılığıyla tanıyorlardı. Bunlar sendika temsilcilerini korkutmak üzere fabrikaların kapılarında duruyorlar ve eğer patron emrederse onları vuruyorlardı. Muhbirler "Pistoleros"larla ortak bir çalışma içindeydiler. Bunlardan bazıları konfederasyon içinde bulunuyorlardı. Polis tarafından ya ölüm ya ihanet al-ternatifleriyle karşı karşıya bırakılarak köşeye sıkıştırılıyor, sonunda teslim oluyorlardı. İçeride ve dışarıda bu tehlikelerle yüz yüze gelen anarşistler dayanışmayı sürdürüyor, kuşkulu unsurları dışlıyor ve Martinez Anido'nun taktiklerinin gerçek kışkırtıcısı Dato'ya karşı yapılan eylem gibi şaşkınlık verici eylemlerin yenilerini hazırlıyorlardı.[15]

Bu koşullar altında Domingo Ascaso, Durruti'nin dikkatini projesinin pratik olmadığı ve yapılması gereken daha önemli işlerin kendini dayattığı noktasına çekti. "Bütün bunları Za-ragoza'daki yoldaşlara rapor edebilir ve onları, Barselona'da çok iyi bilinen "Pistoleros'lar konusunda uyarabilirsin, belki onlar oraya da gönderilecekler ve eylemlerini orada da sahneye koyacaklardır. "[16]

Bir kere daha Zaragoza'ya dönen Durruti, bu yolculuğu hakkında bir rapor verdi. Sözü geçen bölgelerde bağımsızlar arasındaki rekabet, işleri güçleştiriyordu. Fakat genelde halkın büyük çoğunluğu, sürekli anlaşmaların oluşturulmasına hazırdı. İlk adım, yarımadada anarşist bir federasyona doğru ilerlemekti. Zaragoza'daki gruplar acilen ortak çalışmaya giriştiler. "Via Libre" grubu, ulusal düzeyde anarşist bir örgüt ihtiyacını tartışmak üzere, aynı isimdeki gazetesinin bir tartışma forumu başlatması sorumluluğunu üzerine aldı. Fakat "Los Justicieros" fazladan bir görev alarak, Barselona'daki anarşist gruplara destek olmak üzere para ve silah toplayıp

47

göndermeyi üstlenmişti. Bu zor görev için, Basklı militanları gayet iyi tanıyan Durruti ve Suberviela'ya güvenilmişti.

Kuzeye doğru hareket ettiler ve ilk ilişki kurdukları yoldaşlarından şunları duydular: "Regueral'in Bilbao'ya gelişinden bu yana CNT yeraltından çıkamadı. Sendikaların kasaları hapis-hanedekilerin ailelerine yapılan yardım ve mahkeme masrafları dolayısıyla bomboş. Bizim mali yardım yapabilmemiz öylesine imkansız ki." Buna rağmen yine de yoldaşlarından silah ve para yardımı talebinde bulundular. Sonuç, hemen hemen sıfırdı. Çok az miktarda para yardımı ve bir kaç tane düşük kalibreli silah sağlayabildiler, bu da Bilbao'da "en iyi kimlik kartının silah olduğu böyle bir zamanda silahlarından vazgeçen" yoldaşlarının fedakârlığı sayesinde oldu.
Böylece Gregorio o anda "büyük sıkıntıların büyük imkânları gerektirdiği" kararına vardı. Devlet, işçi örgütlerinin kasalarını boşalttığı için bazı bankaları soymalıydılar. Torres Es-cartin ve Durruti bu düşünceye katıldılar, fakat deneylerinin olmadığını söylediler. Gerçekten de onlar polisle ve "Pistole-ros'larla silahlı çatışmaya girmişlerdi, dinamitli saldırılar gerçekleştirmişlerdi, fakat bir bankaya silahlı saldırıda bulunmamışlardı. Bununla birlikte sorumluluğa ortak oldular ve Bilbao Bankası'na saldırı planı hazırladılar. Beklendiği gibi teşebbüs başarısızlıkla sonuçlandı.
Kuzeyle aralarındaki haberleşmeyi sağlayan Zabarain, onlara "her çeşit hırsızlıkla" yetinmelerini önerdi. Eibar'ın metalürji merkezlerinden birinin mutemedini soymayı önerdi. Bu mutemet, bir şoför eşliğinde Bilbao Bankası'ndan yüklüce bir parayı fabrikaya taşıyordu. Beklenen gün geldi, Durruti ve yoldaşları, az sonra mutemedin arabasının geçeceği, Bil-bao'dan Eibar'a giden yolu kaza süsü vererek kapattılar. İki adamı etkisiz hale getirip arabanın altına yatırdıktan sonra parayı alıp kaçtılar.
Ertesi gün yerel basın, bu cesur soygunda 300 000 pesetanın alındığı haberini verdi. Polis, "atracadores" adı verilen Ka-talan yol kesici çetelerden kuşkulandı. "Los Justicieros" Los Siete Calles bölgesinde bir evde gizlendi. Bu sırada Zabarain,

Star marka tabancalardan 100 tane almak üzere Eibar'a gitti. O zamanlar bu model "sendikalistlerin tabancası" olarak adlandırılırdı. İkiye bölünen paranın bir kısmı Bilbao'ya bırakıldı ve diğer kısmı da Juliana Lopez tarafından Zaragoza'ya götürüldü. Birkaç gün sonra üç arkadaş Logrofio'-dan ayrıldılar ve Zaragoza'ya döndüler.[17]
NOTLAR
1. Eleuterio Quintanilla, CNT'nin kurucularındandı. Aynı zamanda Gijön'da-ki Sosyal Eğitim Merkezi'nin kurucusu ve öğretmenlerinden biriydi. Bunların yanı sıra haftalık Acciön Social'in editörüydü. CNT'nin 1919'daki kongresinde Rus Devrimi'nin otoriter karakterini daha o zamandan eleştirmiş, CNT'nin Üçüncü Enternasyonal'e katılmasına karşı olan gruba katılmıştı. 1965 yılında 80 yaşındayken Bordeaux'da öldü.
2. CNT, kuruluş amaçlarına uygun olarak, memur çalıştırmaz ve işçilere ücret ödemezdi. CNT lokallerinde genellikle bir görevli bulunurdu. Bu düzen lemeler, sendika bürokrasisiyle mücadeleyi amaçlıyordu.
3. Bu girişim, Domingo Ascaso tarafından yerine getirildi. Onun erkek kardeşi Francisco'nun bu olayla bir ilgisi, yoktu. Kurbanın öldürülmesinin başlıca nedeni polisle işbirliği yapmış olmasıydı. 1920 yılı Ocak ayının, 8'ini 9'una bağlayan gece del Carmen Kışlası'ndaki ayaklanmada yer alan askerleri suçlamıştı. (Bakınız: "El Communista", Şubat 1920)
4. Tırnak içindeki satırlar ve geneldeki görüşme, şimdi İspanya'da yaşayan C.B. adlı görgü tanığına aittir.
5. Huesca doğumlu, iyi halli bir ailenin çocuğu, bir öğrenci, anarşizmi Profesör Ramön Acin'den (1936'da faşistler tarafından kurşuna dizildi) öğrendi. 1919'da Gıda İşçileri Sendikası'nda aktifti. 1939 yılında Barselona'da Fran-kocu güçler tarafından kurşuna dizildi.
6. Mangado bu konuda şunları yazar: "Zaragoza'daki her işçi Bernal'e karşı bu saldırıyı yapabilirdi. Çünkü o, Quimica S.A.'da bir tiran gibi davranmıştı ve CNTli işçileri suçlamıştı (...) Bizim bu teşebbüsle bir ilgimiz yoktu. Gerçekte biz, Conde de Coello adlı sivil valiye karşı bir eyleme hazırlanıyorduk. O ve

Kardinal Soldevila, "Pistolerismo" örgütlenmesinin Zaragoza'da da oluşmasına ön ayak olmuşlardı ve Barselona'da Martînez Anido'nun kullandığı yöntemlerin aynısını kullanıyorlardı." 7.T.C.M.
8.kullan Elektrik ıyorlardİşçileri Sendikası, şirketi, sendika örgütlenmesini tanımaya, ücret leri %60 oranElektrikİşçileriSendikasında arttırmaya ve yağış mevsiminde her işçiye bir yağmurluk vermeye zorladleri%60oranıı. Tramvay şirketinde, bütün kategorilerden işçilere bir ücret arttırımı yapıldı. Aynı zamanda sendika örgütü tanındı. Bakınız "El Commu-nista", No: 14-20.
9. Bak: Bölüm 3, 6. dipnot. . „
10. Pestana bu konuda iki makale yayınladı: "Komintern II. Kongresi'ndeki fa aliyetlerim hakkPestanabukonudaikimakaleyayında bilgi" ve "Üçüncü Enternasyonal Hakkında Düşünceler". Bu makaleler 1922 yılında Madrid'de "Nueva Senda" Yayınevi tarafından ba sıldı. 1969'da ZYX Yayınevi onları yeniden bastı (Madrid).
ll.T.C.M.
12. Bu saldll.T.C.M.ın, Barselona'daki "Metalurgico" adlı bir anarşist grup tarafından yapıldı. Bu grubun üç üyesi saldın,Barselona'daki"Metalurgico"adlırıyı gerçekleştirmek üzere Madrid'e gitti: Pedro Mateu, Luis Nicolau ve Ramön ıldı.BugrubunüçüyesisaldCasanellas. Mateu, Madrid'de yaka landı, diğerleri kaçmayı başardı. Fakat Nicolau, Almanlar tarafından İspanyol makamları,diğına teslim edildi. Casaneerlerikaçmayllas ise, daha sonra bolşevizmi benimsediği Rusya'ya kaçtı.
.

Mateu ve Nicolau ölüm cezasına çarptırıldılar ve 1931 yılında cezalan iptal edilerek serbest bMateuveNicolauölümcezasırakıldılar. O sırada Rusya'dan yeni dönmüş olan Casanellas bir motor kazasında öldü. Pedro Mateu, Fransa'da sürgündedir.
13. Durruti, Madrid'e kındaöldü.PedroMateu,Fransa'dasürgündedir.ısa ziyareti sırasında şüphe altındaydı. Fakat resmi makamlan "iyi bir aile çocuDurruti,Madrid'ekığu olduğu, Madrid'de bir kadın arkadaşıyla birlik te olmak için bulunduğu ve eğer bu öğrenilirse ailesinin şerefi açısından kor kunç sonuçlar doğuracağı" konusunda ikna etti. "Komiser onun iyi tavırları, doğal çekiciliği, şığk ve yabancuracaı havası karşısında ikna oldu. Büyük bir kefalet ödedi ve kadğalçekiciliın arkadaşı da serbest bırakıldı." Buenacasa, Cahiers Inédits.
14. Eduardo Dato'nun yerine geçen Ailende Salazar, ınarkadaİçişleri Bakanı Bagallal'a, ilk adEduardoDato'nunyerinegeçenAilendeSalazar,ım olarak Barselona'daki terörizmin sona erdirilmesi emrini verdi. Daha sonra Barselona Valisi Martînez Anido'yu ikna etmek üzere bir temsilci gönımolarakBarselon do'yuiknaetmeküzerebirtemsilcigönderildi. Martinez, bu temsilciyle şu yanıtı gönderdi: "Eşyanın tabiatı icabı, atı lan adımlan değiştirmek mümkün değildir." Ve ekledi: "Hükümet benimle ay m çizgide yer almak zorunda olduımlandeğiştirmekmümkündeğu gibi, her birimiz de sorumluluğumuzu bil
meliyiz." . , ■ ■
Bu konuda diğer kaynaklar arasında José Peirats'a "Los anarquistas y la crisis politica Espanola" ve Alberto Barcell'e "El Sindicalismo en Barcelona" baBukonudadiğerkaynaklararasşvurulabilir. 15 Domingo Ascaso "Pistoleros"lann karargâhına Barselona'daki sekiz a-narşDomingoAscaso"Pistoleros"lannkarargâhist grup tarafından ortaklaşa organize edilen saldın teşebbüsünü ima etmektedir.
16. Bu görüşme için: T.C.M.
17. T.C.M.'nin ifadesi.

VI

ZARAGOZA 1922

Bu sırada İspanya'da yeni bir politik kriz gelişmekteydi. Halkın desteBusğinden yoksun Fas savaıradaşı bir felakete dönüşmüştü. 14 000 İspanyol askerinin öldüğindenyoksunFassavağü Annual Muharebesi'nde Abd-ül Kerim'in ordusu General Silvestre'nin birliklerini ezmişti.

1921 yılının 11 Ağustosu'nda son yenilgi duyurulduğunda İspanyol halk1921yı öfkeyle doldu ve yalnızca savaşın sona erdirilmesini talep etmekle kalmadspanyolhalkı, aynı zamanda Afrika'daki harekâtın ve katliamın sorumlusu politikacıların mahkemeye çıkarılmasını istedi. Sözü geçen bölgelerde sosyal ajitasyon ayaklanma biçimini aldı ve bütün sanayi bölgelerinde büyük grevler patlak verdi. Guardia Civil'in silahlan protestoları boğamadı ve Başbakan Ailende Salazar iyice sarsılmış bir vaziyette kralın sarayına giderek istifasını verdi. "Ayak takımını" her zaman küçümseyen XIII.Alfonso, yazı geçirmek üzere Deauville'deki sarayına gitme hazırlıkları içindeydi.

Kral, Maura'yı çağırıp ondan güçlü bir hükümet kurmasını istedi. Öyle ki, bu hükümet Fas seferinin hesabKral,Maura'yını sorma taleplerini bütünüyle bastırmalıydı. Ve kral ondan, Fas'ta Faslılara karşı değil, İspanya'da İspanyol işçilerine karşı savaşı kazanacak bir savaş bakanı atamasspanya'daını istedi. Maura becerikli ve deneyimli bir adamdı, XIII.Alfonso'nun ondan "İspanya'yı hizaya getirmesini" istediğim
anlamıştı.

Maura bir hükümet kurdu ve eski Zaragoza Valisi Kont de Coello y Portugal'ın içişleri bakam olduğu Zaragoza Hükümeti'nı görevlendirdi. Politikası işçi sınıfı üzerinde baskı kurmak ve burjuvaziyi, özellikle de Madrid'deki merkezi iktidara derin bir nefret duyan Katalan burjuvazisini memnun etmekti.

Maura, sokak infazları, İspanya'nın yolları boyunca akıp giden sonu gelmez mahkûm dizilerini yaygınlaştırmak[2] ve hapishaneleri işçilerle doldurmak yoluyla ulusun "pasifikasyo-nunu" sağladı. Fakat Katalan burjuvazisini kazanma teşebbüsü bütünüyle başarısız oldu. Katalan burjuvazisi maliye bakanlığım almak istedi, başaramayınca da yeni hükümeti düşürmek üzere harekete geçti. Böylece 1922 Martı'nda Maura istifa etti.

XIII.Alfonso, Mussolini ve Victor-Emmanuel'i örnek aldı. Bu işi yapacak kişi ülkeyi kontrol edecek ve XIII.Alfonso'nun ülkeyi sükûnet içinde yönetmesini sağlayacak faşist eğilimli bir general olmalıydı. Bu düşüncelerle Sanchez Guerra'yı görevlendirdi. Fakat sonunda anlaşıldı ki, Guerra, hükümette yalnızca kısa bir süre için kalabilecekti, çünkü kendini sınıfsal uzlaşma ve 22 Nisan 1922'deki anayasal garantilerin restorasyonuyla sınırlandıracaktı.

Bu sırada, Zaragoza'da, Kont de Coello ve Başpiskopos Sol-devila tarafından Barselona'dan ithal edilen "Pistolerismo" trajedisi yaşanıyordu. Yerel otoriteler, Maura'nın başarısız bulunarak, yerine Sanchez Guerra'nın görevlendirildiğini öğrendikleri zaman saldırıya geçmeye karar vermişlerdi. Önce, sürmekte olan davaların bir an önce sonuçlandırılması, Bernal'e karşı komplo ve gazeteci Gutierrez olayına katılanların mümkün olduğu kadar çabuk ve en ağır şekilde cezalandırılmaları konusunda mahkemeleri cesaretlendirdiler.

Barselona ve Madrid'den gelen avukatların da desteğini alan "Los Justicieros" acilen savaş durumuna geçti. Baş savunma avukatı ve CNT'nin yasal danışmanı Eduardo Bar-riobero, mahkûmlara yardım komitesine, kendi bakış açısını sundu: "Sanchez Guerra Hükümeti'yle birlikte politikalar değişecek ve anayasal garantilerin restorasyonu sonucu, tüm muhalefetle birlikte CNT de yeraltından çıkacaktır. Fakat davalar bu liberalizasyondan önce tamamlanır ve mahkûmlar ce-zalandırılırsa ateşkes politikasına rağmen davalar yeniden ele alınmayacaktır ve bu mahkûmiyetler yıllarca uygulanacaktır. Bu koşullarda kazanmanın, mahkûmları serbest bıraktırma-
nın ve Zaragoza halkının mümkün olan en iyi savunmasını örgütlemenin yolu, sokaklarda onların masumiyetini haykırmaktır. Yalnızca halk baskısı, olayları bizim lehimize çevirebilir."
Anarşist grupların temsilcisi de aynı komiteye fikirlerini açıkladı. En iyi savunmanın genel grev ve sokaklarda şiddetli gösteriler olduğunu düşünüyordu. CNT temsilcisi burada bir çekince koydu: "Sendikalar kapatılmış olduğu için, işçiler genel grev çağrısına uymayabilir." Bu çekince üzerine anarşist gruplar, eğer CNT genel grev çağrısının sorumluluğunu almayacak olursa, bütün sonuçlarıyla birlikte bu sorumluluğu almaya karar verdiler.
Durruti sorunu çözmek üzere seçilen delegasyonda yer aldı. Zagaroza'da takınılacak tavrı belirlemek üzere CNT yerel komitesi sendikaların temsilcilerine çağrıda bulundu. Ya işçi sınıfı grev çağrısına uyacak ve bu CNT ile tutuklular açısından bir zafer olacaktı. Ya da grev genel bir kabul görmeyecek ve bu CNT'nin zayıflığını ortaya çıkaracaktı ki böylece otoriteler baskıyı arttırmakta hiçbir sakınca görmeyeceklerdi.
Durruti grev çağrısının anarşist gruplarla işçiler arasında tartışılmasını önerdi. Başarısızlık durumunda CNT bu grupları "maceracılıkla" suçlayabilecekti, eğer grev başarılı olursa CNT yardımcı olacak ve kitleleri, hareketi güçlendirmek üzere etkileyecekti. Öneri kabul edildi. Anlaşmanın acilen yapılması gerekiyordu, çünkü Bernal'e komplo davasının ayın 20'sinde başlayacağı duyurulmuştu.
19 Nisan'da davanın içeriğini, gelişmesini açıklayan ve genel grev çağrısı yapan, kitleleri hapishane ve mahkeme binası önünde gösteri yapmaya çağıran bildiriler dağıtıldı. Ertesi gün Guardia Civil kentin önemli noktalarını tutup, hapishane ve mahkeme binasının etrafın sararak yoğun bir yaylım ateşle kitleyi dağıttı. Mangado şöyle anlatıyor: "Mahkûmlar silah sesleriyle ve sağır edici gürültülerle uyandılar. Ateş sesleri, mahkûmlar mahkemeye çıkarılıncaya kadar iki saat boyunca devam etti. Sokağa çıkarıldıklarında büyük bir kalabalık onları "yaşasın suçsuz mahkûmlar, yaşasın CNT" sloganlarıyla
52
53
selamladı. İşçilerin cesareti polisin korkutmak için açtığı ateşle kırılmadı ve mahkeme salonuna kadar mahkûmlara eşlik eden göstericiler burayı da kısa zamanda doldurdular."
Hakim, celsenin açıldığını duyurduğunda göstericiler ayağa kalkarak mahkûmları alkışladılar. Sokaktan da yükselen benzer alkışlar ayak takımını dağıtmaktan vazgeçmeyen polisin havaya açtığı ateşle yarıda kesildi. Herkes ve özellikle savunma avukatları o anda anladılar ki, muhtemelen valinin baskısı altında bulunan mahkeme, davayı kısa zamanda bitirmek istemektedir. Zaferi önceden tahmin etmişlerdi! Eduardo Bar-riobero savunmasına şu basit sözlerle başladı: "Müvekkillerimin suçsuzluğu mu? Bunu göstermek için çabalamam gereksiz. Sokakta haykıran halk bunun ispatıdır!" Kalabalığın haykırışları bu sözlere eşlik ediyordu. Ve hemen ardından, saldırının hedefi Bernal, eylemi yapanlar olarak suçlananları hiç bir zaman tanımadığını itiraf etti. Bir saat sonra hakimler sanıkların suçsuzluğunu duyurdu. Sanıklar hapishaneye geri götürülürken kalabalık polis kordonunu yardı. Her taraftan zafer nidaları yükseliyordu[3]
22 Nisan 1922'de Sanchez Guerra, anayasal garantileri restore etti. Zaragoza halkı, sendika binalarının resmen açılmasını beklemeden sendika faaliyetlerini derhal başlattı. Anayasal garantilerin restorasyonu, özellikle Barselona'da gerçek bir sınıfsal bayram havası yarattı. Sendika binaları açıldı ve "detenidos Gubernativos"lar (siyasi tutuklular) yeniden özgürlüklerine kavuştular, yayınlarını yeniden yayınlamaya başlayarak seslerini yine duyurabildiler. Barselona'da bütün sendikalar, bir süre için kiralanan sinema ya da tiyatro salonlarında genel toplantılar düzenlediler. Bunların en önemlilerinden biri, Ağaç İşçileri Sendikası tarafından Victoria Tiyatrosu'nda yapıldı. İspanya'nın en büyük tiyatro salonlarından biri olan bu tiyatronun hıncahınç dolduğu toplantı, CNT'nin "Pistoleros'lar tarafından katledilen 107 üyesinin isimlerinin bulunduğu uzun bir listenin Liberto Calleja (Marco Floro) tarafından okunmasıyla başladı. Evelio Boal, Antonio Feliu, Ramön Arch'ın isimleri de bu liste de bulunuyordu[4]
54
Diğer Katalan sendikalarında da benzer genel toplantılar artan sayılarda yapıldı. Sorumlu sendikacılar seçildi ve yeraltı döneminin kaçınılmaz sonucu olan demokratik olmayan prosedürler sona erdirildi. CNT eski üyelerini hızla

yeniden buldu ve hatta safların daha da güçlendirdi. Fakat kısa süre sonra Üçüncü Enternasyonal'le[5] ilişkiler CNT'yi zor bir problemle yüz yüze getirdi. Buna rağmen bu bulanıklığı gidermek için yeni seçilmiş Ulusal Komite ve sekreteri Juan Peiro yeni bir kongre toplamaya karar verdiler. Fakat sendikanın legalitesi-ne rağmen ülke çapında örgüt illegal durumdaydı. Kongre toplamak nasıl mümkün olacaktı? Bu zor duruma Ulusal Komite kurnazca bir çözüm buldu. 11 Haziran 1922'de, kendilerine ülke çapında işçileri yeniden örgütleme izni veren Zaragoza Valisi'nden İspanya'nın sosyal sorunlarını tartışmak üzere bir toplantı izni talep etti. Toplantıyı Aragön işçileri adına Vic-toriano Gracia açtı. Ardından Juan Peiro konuştu ve İspanya işçi sınıfını selamladı. Hükümet temsilcisi, kısa sürede kongrenin yapısını ve bir olayı gerekçe göstererek toplantıyı dağıtmaya çalıştı. Gracia ona şöyle dedi: "Zaragoza'da işçi sınıfı böylesi açık bir işbirlikçiliğe hoşgörü göstermeye hazır değildir." Ve genel grev çağrısı yapmakla tehdit etti. Hükümet temsilcisi boyun eğmek zorunda kaldı, böylece toplantı devam etti. Konferans, Toros Meydanı'ndaki bir mitingle sona erdi.

Bu konferans sırasında III. Enternasyonal sorunu enine boyuna incelendi. Hilario Arlandis[6], Lerida Plenumu tarafından seçilen delegasyonun gerçek bir delegasyon olduğunu iddia etti. Gaston Leval ve Pestana Moskova'daki çalışmalarına ilişkin ayrıntılı bir rapor sundular. Sonra "Konferans, Nin, Maurin ve Arlandis delegasyonunun CNT'nin güvenini istismar ettiğine, CNT'nin yeraltına itilmesinden yararlandıklarına karar verdi." Logrono Konferansı'nın kararları ve Angel Pestana'nın raporu onaylandı. CNT'yi Kızıl Enternasyonal Birliği'nde temsil eden Andres Nin bu görevden geri alındı. Ünlü "21 Madde'yi gözden geçiren konferans bu Enternasyonal'de yer almaya devam etmenin olanaksız olduğuna karar verdi. Diğer yandan konferansa, yakın bir süre önce

Berlin'de yeniden örgütlenmiş olan Uluslararası İşçi Birliği'ne katılma önerisi yapıldı. Konferans bu sorun üzerine bir karar veremedi ve sorunu, daha önce Komünist Enternasyonal'e katılmış sendikaların seçimine bıraktı.[7]

Konferansın gündemi ve sonuçları Zaragoza'da Toros Meydan mitinginde açıklandı. Genel sekreter seçilen Salvador Segui ateşli bir konuşmayla hükümetin baskılarını yerdi. "1920-1922 yılları arasında estirilen terörden hükümeti sorumlu tutuyorum." Bundan sonra konuşan Victoria-no Gracia, polis şefi Pedro Aparicio'nun entrikasına" kurban giden Francisco Ascaso'nun serbest bırakılmasını talep etti. Basın, toplantının politik öneminden söz etti. Barselona'da yayınlanan "Solidaridad Obrera" şu başlığı attı: "Ölülerimiz bizimle yaşıyor"

NOTLAR

1. "Meter a Espana en cintura", aralarında Alberto Barcell'in de bulunduğu çok sayıda tarihçi tarafından kullanılan bir ifade biçimidir.
2. Hapsedilen bu mahkûmlar, Guardia Civil eşliğinde ayaklarından birbirleri ne bağlanarak yürütülürlerdi, kaynağı "mahkûmların bağlanması" terimine dayanır.
3. Bu noktada Clemente Mangado'nun ifadesini izledik. Bir "Los Justicieros" üyesi, Jose Bernal'e karşı yapılan saldırının sanığı ve bir mahkûm olarak onun katkısı değerlidir.
4. Valentin Roi, op. cit.
5. CNT Genel Sekreteri Evelio Boal, Ulusal Komite'yle birlikte tutuklandı. Rus Devrimi'nin coşkun destekleyicileri olan Andrés Nin ve Joaquin Maurin Ulusal Komite'ye katıldılar. Aynı zamanda bu kişiler Haziran 1921'de yapılan Kızıl Sendikalar Enternasyonali'nin kongresine davet edildiler. Bir grup mili tan, Nisan'da Barselona'da toplandı (hatalı bir şekilde Leida Plenumu olarak adlandırılır) ve Pestana'nın raporunu göz önüne almaksızın Andres Nin, Joaqum Maurin ve Hilario Arlandis'in de aralarında bulunduğu 5 kişilik bir delegasyon seçtiler. Anarşist gruplar delegasyona, Katalan anarşist gruplar içinde aktif bir rol alan genç Fransız Gaston Leval'i gözlemci olarak kattılar.

CNT Ulusal Konferansı Ağustos 1921'de Logrono'da toplandı. Bu konferans, plenumu geçersiz sayarak reddetti. Plenum kararlara aykırıydı, İspanya'da artık gizlilik bir zorunluluktu. Bolşevik yanlılarının bütün hevesi, Lenin ve Troçki'nin bütün çabası CNT'nin örgütünü ele geçirmekti, bütün bunlar CNT saflarında büyük bir kargaşaya yol açmıştı.

6. Andrés Nin ve Joaquin Maurin Rusya'da kaldılar. ISR Enternasyonal Sekreterliği'ndeki görevlerini sürdürdüler. Ruiz, Hilario Arlandis ve Gaston Leva] döndüler.
7. Gaston Leval'in raporları için Daniel Guerin tarafından kaleme alınan "Ni Dieu, Ni Maître" okunabilir. Delphes Yayınevi tarafından yayınlanmış, Paris 1964, s.57. Pestana için başvurulacak makaleden daha önce söz edilmişti ve genel olarak Jose Peirats ve Manuel Buenacasa'nın çalışmalarına bakılabilir. Çalışmalarında bu problemden söz etmekte ve 1919 Kongresi'ni enine boyuna incelemektedirler.

VII

"LOS SOLIDARIOS"

Francisco Ascaso, işçilerin yoğun destek kampanyası sayesinde kısa bir süre sonra hapisten çıktı. Serbest bırakıldıktan sonra bir toplantıda Aparicio ve kliğinin polis manevralarını suçlayan bir konuşma yaptı. Burjuvazi,

Ascaso'yu haklarından men ederek intikam aldı. İşçiler bu durumu "geçici olarak aç bırakma" şeklinde adlandırdılar. Ascaso, her zamanki enerjisiyle ilan edilen bu savaşa karşı mücadele etti. Serbest bırakıldıktan sonra "Justicieros'ların toplantısına ilk kez katılan Ascaso burada Durruti ve Torres Escartin ile tanıştı. Tartışılan sorunlar önemliydi. Bunlardan biri, grubun ideolojik birliğini gözden geçirmekti. Durruti ve Pina, iki farklı bakış açışını temsil ediyorlardı. Pina, bolşevik devrimci öncülüğe inanıyordu. Yoldaşlarına, kendilerini "profesyonel devrimciler" olarak örgütlemeleri önerisini getiriyordu.[1] Durruti, hem öncü rol oynama hem de "profesyonel devrimcilik" fikirlerine bütünüyle karşıydı. Onun için, proleterler devrimin gerçek önderleriydiler ve eğer anarşist gruplar büyük bir etkiye sahip ol-muşlarsa bu yalnızca işçilerin radikalizmiyle olmuştu. "Önemli teorisyenler" diyordu Durruti "fikirlerini proletaryanın yasanımdan almışlardır, çünkü proleterler zorunlu ve içgüdüsel olarak bir isyan içindedirler. İçinde bulundukları sınıfsal sö-, mürü koşulları, onların kendi kurtuluşları için mücadele etmeleri gerekliliğini doğurur."
Bu özgürlük mücadelesi, başlıca dürtü olan dayanışmanın yol açtığı bir örgütlenme temelinde yürütülmeliydi.
Durruti'ye göre İspanya'nın sosyal tarihi gösteriyordu ki, teorisyenler proletaryaya çözümlerini ya da direktiflerini sunmadan önce de, bu sınıf, kendi kurtuluşu için gerekli olan fabrika grupları ve

58

atölyeler federasyonu türü araçları keşfetmişti. Ve "profesyonel devrimciler'in müdahalesi yalnızca şu olumlu sonuca yol açardı; o da proletaryanın doğal olgunlaşmasını politik olarak etkilemekti. Bu yüzden, bir anarşistin hedefi, bu doğal gelişmeyi anlamaktı. Ne zaman birisi, proletaryaya daha iyi hizmet etmek bahanesiyle kendini işçi sınıfından ayırırsa, bunun anlamı ihanet ve bürokratlaşmanın başlaması, bir başka deyişle egemenliğin yeni bir biçimde ortaya çıkması demekti(
Ascaso, Durruti'nin kişiliği ve düşünceleriyle büyülenmişti. Kendi bakAscaso,Durruti'ninkiış açısını, "Voluntad"da yayınlanan "Parti ya da İşçi Örgütü"[3] adlı makalesiyle ortaya koydu. Onun düşünceleri Durruti'ninkilerle uyuşuyordu. Birlikte, bolşevikleşmeyi ve Rus Devrimi'ndeki yanlış düşüncelerin ortaya çıkardığı tahrifatı dizginlemeye çalıştılar. Toplantıdan sonra güvenlik nedeniyle ikişer ikişer ayrıldılar. Durruti ve Ascaso birlikte çıkmışlardı. Bu, zaman içinde gittikçe sağlamlaşacak güçlü bir arkadaşlığın başlangıcıydı. Karakterleri arasındaki farklılıklar yalnızca iki adam arasındaki benzerliğin daha iyi vurgulanmasına hizmet ediyordu. Ascaso, ufak tefek, zayıf, sinirli, Durruti ise atletik yapılı ve soğukkanlıydı. Ascaso gergin ve kuşkucu bakışlarıyla ilk anda hoş bir izlenim bırakmıyordu; Durruti ise tersine, çevresine sempati yayıyordu. Birinde buz gibi hesaplılık, akılcılık ve güvenmezlik; diğerinde, görünüşteki soğukkanlılığın ardında iyimserlik ve tutku. Durruti daha ilk andan itibaren Ascaso'ya bütün dostluğunu verirken, öbürü daha çekingen kalmış ve Durruti'yi daha yakından tanımayı beklemişti. Fakat ilk andan itibaren tam bir güven ortamı kurulmuş ve iki devrimci arasındaki bu ilişkiden büyük projeler doğmuştu.
Bir gün, Francisco Ascaso'nun kardeşi Domingo'dan Bar-selona'daki koşulları anlatan bir mektup aldılar: "Durgunluk görünüştedir ve trajedinin yaklaştığı açıktır. Pistolerismo yeni bir biçimde örgütlendi, Pistoleros'un Bravo Portillo tarafından yeniden örgütlenmesinin yanı sıra aynı ayrıcalıklardan hoşnut olan üyelerden oluşan sarı sendikacılığın ortaya çıkması da fazla eski değildir. CNT liderleri bu sükûnete inansalar bile

59

anarşist gruplar, kanımca sendikalizme karşı yakında başlatılacak yeni bir saldırının hazırlandığını göremeyecek kadar aptal değildirler. Bu yeni mücadele belirleyici olacak ve yoldaşlarımızdan bir çoğu bu uğurda canını verecektir. Fakat mücadele engellenemeyecektir." Kardeşi, Francisco'ya, Bar-selona'daki durum bütünüyle değişinceye kadar Zaragoza'da kalmasını salık veriyordu.[4] Fakat Barselona, Durruti ve As-caso'yu bir aşık gibi baştan çıkartmıştı. Bu durumu grupta konuştular, kararları oraya gitmekti. Torres Escartin, Gregorio Suberviela ve Marcelino del Gampo onlara katılmaya karar verdiler. Beş arkadaş, 1922 Ağustosu'nda "Crisöl" adıyla yeni bir yaşama başladılar. Barselona'ya vardıkları zaman, "Pistoleros"ların ünlü bir anarşiste saldırdıklarını öğrendiler. Birkaç saat önce yapılan bu saldırı Angel Pestana'yı hedef almıştı. Olay, Barselona'daki atmosferi, 1922 Ağustosu'nun o sıcak günlerini daha da ısıtmıştı.[5] İşçiler, bir karşı saldırı olarak, Katalonya'da genel greve gitmeye karar verdiler. Katalan entellektüellerinden bir grup, burjuvazinin liderlerini suçlayan ve bu eylemlerini kınayan resmi bir duyuru yayınladı. Cortes'te (mecliste), sosyalist temsilci İndalecio Prieto, aynı şekilde suçlamada bulunarak, Martınez Anido'nun hükümet tarafından görevden alınmasını talep etti. Başkan Sanchez Guerra, Cortes ve öfkeli halk kitleleri tarafından duruma müdahale etmesi için zorlandı. Bundan sonra "Martınez Anido'nun yıldızı söndü. "[6] Bununla birlikte "Pistolerismo" varlığını sürdürdü ve patronlar tarafından manüple edildi. Aynı zamanda Katolik sendikacılığı etkili kılmaya çalışan kilise tarafından korundular. Bu sendikaları CNT'ye rakip olarak örgütleyen Ramön Sales'ti.

"Pistoleros"ların bu eski lideri, bu sendikaların kendi istediği yönde davranmalarını sağlamaya çalışıyordu. İşverenler, işçilerinden bu yeni sendikalara üye olmalarını ve CNT'den ayrılmalarını istiyorlardı. "Pistoleros'lar, Ramon'un çalışmalarını, sokaklarda ve fabrika önlerinde uyguladıkları terör yoluyla destekliyorlardı. Burjuvazi bu yolla anarko-sendikalizmi ezmeyi umuyordu. Martınez Anido'ya gelince, merkezi hüküme-

60

tin uyguladığı politik ateşkese rağmen konfederal sendikalara baskı uygulamaya devam ediyordu. Bütün bunlar acımasız bir savaş durumu yaratıyordu.

Katalan aydınlarının çoğunluğuna, işlerin bu şekilde yürümesine karşı olan ve bir kere daha "otonomi'yi savunmaya başlayan Francisco Macia[7] tarafından liderlik ediliyordu. Gözaltında tutulan ve şiddete maruz bırakılan CNT için elverişli bir durum yaratıyordu bu. CNT'nin en aktif sendikası, en radikal militanların, anarko-sendikalistlerin toplandığı, San , Pablo Sokağı'ndaki Ağaç İşçileri Sendikası'ydı. Bu sendikadaki Katalan militanlarla Durruti ve yoldaşları arkadaşlık kurmuşlardı. Daha sonra, Ekim 1922'de bu militanlarla birlikte ünlü "Solidarios" grubunu kurmuşlardı.(

Bu militanlar üç nedenle bir araya gelmişlerdi: "Pistoleris-mo"ya karşı mücadele, CNT'nin sendikal inşasını sürdürmek ve birbirine ideolojik olarak yakın olan fakat yarımadanın dört bir yanma saçılmış bütün grupları bir araya getirerek anarşist bir federasyon kurmak.[9] Onlara göre örgütlenme sorunu başta geliyordu ve devrimin zaferi için bu zorunlu koşuldu. Burjuvaziye ve terörizme karşı mücadele bile ikinci sırada geliyordu. Böylece, haftalık bir dergi olan "Crisöl'ü çıkarmaya başladılar ve bir Fransız mültecisi olan Barthe ile Felipe Alaiz, Liberto Calleja, Torres Tribo, Francisco Ascaso başından itibaren dergiyi yönetip yazılarını yazdılar.

Grup, işçilere karşı yürütülen politikalardan sorumlu olan Martınez Anido ve Arlegufye saldırmaya karar verdi. Bu militarist kişilere karşı saldırı planlamakla meşgulken, onların, Madrid'in gözünde terör politikalarını haklı hale getirmek için kendilerine karşı sahte saldırılar planladıklarını öğrenmişlerdi. Katalan basınından bir gazeteci, meclis başkanına telefon ederek "Martınez Anido'nun sahte bir saldırı düzenleyerek militan sendikalistlere karşı yeni bir Saint-Bartholomew katliamı düzenlediğini" söylemiş ve komployu açığa vurmuştu. Barselona'da meydana gelen olaylardan endişelenen Sanchez Guerra, 23 Ekim sabahı Martınez Anido'ya telefon ederek "Madrid'e ulaşan güvenilir bilgilere göre Albay Arlegui bu

61

olanlardan sonra görevine devam edemez" demişti. Guerra, Anido'nun polis şefliği görevini Guardia Civil komutanına devretmesi emrini de vermişti. "Madrid'in emirlerine uymayacağı" yanıtını veren Martinez'e kendisinin görevden alındığı ve bölgedeki yetkilerini baş yargıca[10] teslim etmesi söylendi. İki a-damın üzerinde Sanchez Guerra'nın zor yoluyla kurduğu denetim sonucu meydana gelen değişiklik, Katalonya'da anayasal garantilerin hayata geçirilmesinin yolunu açtı. Bu durum, politik ve sendikal yaşamın normale dönmesini getirdi.

"Los Solidarios" bu durumdan yararlanarak Katalan-Ba-learic bölgesinin anarşist kongresini düzenledi. Kongre iyi düzenlenmişti ve bölgesel grupların "Crisol"de savunulan "Los Solidarios"un örgütlenme yöntemleri konusunda farklı düşünmedikleri ortaya çıkmıştı. Birkaç yıl sonra kurulacak olan İberya Anarşist Federasyonu'nun embriyonu olan bir Anarşist İlişkiler Bölge Komisyonu oluşturuldu. Gruplar yeni politik durumu gözden geçirdiler ve şu sonuca vardılar: "İspanya'da, özellikle Katalonya'da süren politik gelişme tehlikededir, bu sükûnet döneminin sonuna gelinmiştir. Katalonya'daki baskı, Martinez Anido'nun bir kaprisi değil, sınıf uzlaşmazlığının doğal bir sonucudur. Martinez Anido burjuvazinin yalnızca maşasıdır ve gerçekte bu şahsın politik sahneden çekilmesi burjuvazinin baskı yöntemlerinden vazgeçtiği anlamına gelmez. Değişiklikler görünüştedir ve burjuvazi, gerici doğası gereği terörist taktikleri kullanmaya devam edecektir. "[11]

Toplantıdaki gruplar Sanchez Guerra'nın sınıf uzlaşması" politikasının, sağcı klikler tarafından gönülsüzce kabul edildiğini saptadılar. Din adamları ve toprak sahipleri tarafından desteklenen ordu, gergin ortamdan devlet iktidarını ele geçirmek için yararlanıyor ve askeri bir diktatörlüğü empoze ediyordu. Monarşi bu darbeci eğilimi dizginleyemiyordu, çünkü kaderi 1917'den beri değişmez bir şekilde ulusun başı rolünü oynama niyetinde olduğunu açıkça gösteren ordunun elinde bulunuyordu.

Yakın bir askeri darbeyle yüz yüze bulunduklarının farkında olan gruplar endüstriyel ve kırsal alanlarda bir propaganda

62

çalışması geliştirerek devrimci çözümü hızlandırmaktan başka çözüm bulamıyorlardı. Anarşist İlişkiler Bölge Komisyonu, yarımadadaki plan ve eylemleri koordine edecekti. Katalonya'daki liberter propagandanın yayın organları,

"Crisöl", "Fragua Social" ve "Tierray Libertad"dı.
Kongre, o zamana kadar yürürlükte olan anti-militarist taktiği gözden geçirdi. Bu taktik, militanların sayısında önemli bir azalmaya yol açmıştı. Bir çoğu askerlik görevini reddettikleri için sürgüne gitmek zorunda kalmışlardı. Gençlerin askere gidip orada devrimci hücreler kurarak kışlalarda eylemde bulunmalarının daha gerçekçi bir taktik olduğuna karar verildi. Ordudaki "anti-militarist" komiteler yerel anarşist gruplarla temasa geçeceklerdi. Askerler arasında devrimci düşünceleri yaymak üzere "Hijos del Pueblo" (Halkın Çocukları) adlı özel bir bülten yayınlandı.
Anarşist İlişkiler Bölge Komisyonu'nda "Solidarioslardan üçü yer almıştı: Francisco Ascaso, Aurelio Fernândez ve Buenaventura Durruti. Birincisi genel sekreterdi, ikincisi anti-militarist komiteleri örgütleme görevini almıştı ve üçüncüsü de bir silah ve patlayıcı deposu kurma görevini üstlenmişti. Başka bir metalürji işçisiyle birlikte Durruti el bombası yapılan bir yeraltı atölyesi kurdu ve bu amaçla imalata başladılar. Diğer bölgelerde de başka silah depoları kuruldu. Kısa bir zaman içinde altı bin el bombası stok etmeyi başardılar. Aurelio Fernândez ordu saflarında çalışmaya başladı ve devrim davasına çok sayıda onbaşı, çavuş, hatta bir takım subayları kazandırdı. Anti-militarist komite Katalonya dışındaki askeri birlikler arasında da hızla yayılmaya başladı. Francisco Ascaso, İspanya'nın geri kalan bölgeleriyle bağlantıları geliştirdi. Bir yıl önceki Durruti'nin yolculuğundan beri ortaya çıkmış otonom anarşist bölge komisyonlarıyla ilişki kurdu.
ilk girişimlerin ardından ortaya çıkan sonuçlar gösterdi ki, daha geniş bir faaliyet alanına açılmak için koşullar olgunlaşmıştır. Bu yoğun çalışma ve verimli faaliyet ortamında, 10 Mart 1923 günü, İspanya anarşizminin en yetkin beyinlerinden biri olan Salvador Segui'nin bir suikast sonucu öldürül-

Barselona, 10 Mart 1923. CNT Ulusal Komitesi Sekreteri Salvador Segui, XIIL Alfonso'nun polisi tarafından öldürüldü. Yukarıda, üst arka fotoğraf cinayetin işlendiği yeri gösteriyor.
düğü haberi bomba gibi patladı. İşverenler Federasyonu Başkan Felix Graupera'nın parayla tuttuğu adamlar, onu ve yoldaşı, arkadaşı Paronas'ı, Cadena Sokağı'nda, güpegündüz ve

Pistoleroslar tarafından terörize edilen bütün bir mahallenin gözü önünde soğukkanlılıkla vurarak öldürmüşlerdi.

Halk kitlelerini korkunç bir öfke kapladı. Kurbanların işçiler ve Barselona aydınları arasındaki prestijleri büyüktü. CNT, Katalan militanları derhal bir toplantıya çağırdı, her anlamda eski baskının canlanmasını önlemeye, "Pistolerismo'ya ve liderlerine artık dur deme kararına varmıştı. Aynı zamanda konfederasyon, resmi makamlar tarafından sürekli boşaltılan kasalarını yeniden doldurmak üzere bir fon kurma gereğini duyuyordu.[12]
"Solidarios", politik terörizmden doğrudan doğruya sorumlu olan karşı-devrimci kişileri ortadan kaldırmaya karar verdi: Bagallal ve Conde de Coello'nun eski yöneticileri Martinez Anido, Albay Arlegui, Bilbao Valisi Jose Regueral ve Zara-goza'nın Kardinal Başpiskoposu Soldevila. Birçok gerici işverenin toplandığı ve "Pistoleros'ların sığındığı Avcı Klübü'ne yapılan saldırıya Barselona'daki çeşitli anarşist gruplar katıldı. Bu saldırı son derece önemli bir psikolojik etki yaptı: İnanılmaz bir cesaretle onbeş kişi salona dalmış ve atış pistin-dekileri yaylım ateşine tutmuştu. Kapitalistler evlerinde korunmak üzere polise başvurdular ve birçok "pistoleros" Barselona'dan kaçtı.
Bu olayların yol açtığı kargaşa büyüktü. Acımasız savaş başlamıştı. Durruti ve arkadaşları bu sırada yaşamlarının en dramatik bölümünü yaşıyorlardı. Bu dönemi bir görgü tanığı şöyle anlatıyor: "Bunun, Rus devrimcilerinin 1906 ile 1913 arasında yaşadıkları dönemden başka bir benzeri yoktur. İhtiyatlı büyüklerinin nasihatlarını bir kenara atan bu genç insanlar, kendilerini İspanya'nın dört önemli noktasında adalet ve intikam için ortaya koymuşlardı. Devletin baskıcı güçleri tarafından sürekli kovalanan bu insanların devrimci inançlarından başka dayanacak bir şeyleri yoktu."[13]

65

VIII

NOTLAR

1. Açıktır ki, Pina'nın durumu istisna değildi. Birçok anarşist, bolşevik yön temleri taklit etmeye başlamıştı.
2. Mektuplarında Mangado, tartışmaların tahlilini yapar: "Durruti yalnızca profesyonel devrimciliğe itiraz etmiyordu, aynı zamanda yeni bir bürokrasinin tohumu olan kızıl sendikacılığa da saldırıyordu." Mangado şöyle ekliyor: "Da ha sonraları da Durruti bu yaklaşımını sürdürdü."
3. "Günlük mücadelede, işçi sınıfı, devrim hazırlığından kopartılamaz ve bu mücadeleler işçi sınıfının ekonomik ve politik kurtuluşunun kendi işi oldu ğunu görmesini sağlayacak deneyler elde etmesini sağlar." "Voluntad", no.3 (1918-1919).
4. T.C.M.
5. Bu olay, Manresa'da 25 Ağustos günü oldu. Saldırıda dikkat çeken nokta, "Pistoleros"lann onu, yoldan geçenlerin araya girmesi üzerine, suçlarını ta-mamlayamadan yaralı olarak bırakmalarıdır. Fakat pervasızca hastaneye gi rerek yaralı adamın işini orada bitirmeye kalkışmışlardır. Hastane personeli "Pistoleros"lan oradan uzaklaştırmıştır.
6. Jose Peirats: "Los anarquistas en la crisis politica espanola". Edit. Alfa, Montevideo 1963, s.35.
7. Francisco Macia 1858 yılında Lerida'da doğdu. Piyade albayı iken ordudan ayrıldı. 1905'te Katalonya'nm otonomi kazanması için mücadeleye başladı. O, Katalanizmin romantik ruhunu temsil eder. 68 yaşındayken Katalonya'yı Pri-mo de Rivera'nın diktatörlüğünden kurtarmak üzere bir gerilla grubu örgütle-di. Bu konu üzerine Henri Torres'in "Aceuses hors serie" adlı kitabı okunabilir. Bu kitap Gallimard tarafından Paris'te 1957 yılında basılmıştır, s.34 1932 yılında "Generalitat de Catalunya" mn başkanıyken öldü.
8. "Los Solidarios" Katalan gruplarının "Crisöl'de birleşmeleriyle oluştu. Bu grup şu kişilerden oluşuyordu: Francisco Ascaso, garson; Durruti, tornacı; Ma-nuel Torres Escartin, fırın işçisi; Juan Garcîa Oliver, garson; Aurelio Fer-nândez, tornacı; Ricardo Sanz, tekstil işçisi; Alfonso Miguel, kabin görevlisi; Gregorio Suberviela, tornacı; Eusebio Brau, çamaşırhane işçisi; Marcelino Ma-nuel Campo (Tomas Arrate), marangoz; Miguel Garcîa Vivancos, şoför; An-tonio de] Toto, gündelikçi işçi.
9. Aurelio Fernândez'in ifadesinden.
10. Jose Peirats, op. cit.
11. Aurelio Fernândez'in ifadesinden.
12. Aynı yerde.
13. Robert Lefranc, Libertaire'deki makalede, Kasım 1937.

REGUERAL VE BAŞPİSKOPOS SOLDEVILA

Durruti, "profesyonel devrimciliğe" inanan arkadaşı Pi-na'ya karşı çıkmıştı. Şimdi ise olayların seyri, onu olduğu kadar yoldaşlarını da Pina'nın savunmasını yaptığına benzer bir liderliğe sürüklüyordu. Bu, "Solidarios'lar için yaşam tarzlarında köklü bir değişikliği gerektiriyordu. Şunu kaydetmek gerekir ki, Durruti ve yoldaşları, bürokratlardan, "görevli" sosyalistlerden, komünistlerden ve sendikalist örgütlerden farklı olarak hiçbir zaman ücretli devrimciler olmamışlardı.
En önemli zorluklardan biri, onların yüz yüze gelmek zorunda kaldıkları mali problemdi; bütün mevcut fonlar silah ve patlayıcı satın almak için kullanılmıştı. Şimdi onların, yeni eylemlerine girişirken kendi geçimlerini sağlamaya gereksinimleri vardı. Bu yüzden, Barselona'daki işveren merkezinin para transferi yapan mutemetlerine saldırmaya karar verdiler. Büyük bir riski göze alarak, bankadan bir kaç adım ötedeki Fernando Sokağı'nın bulvarla kesiştiği yerde aniden saldırıya geçip, polisi ve eşliğindeki mutemetleri etkisiz hale getirerek basının 100 000 pesetas olarak

tahmin ettiği ganimete elkoydular.[1]
Durruti, bu olayın hemen ardından, "Via Libre"[2] grubu tarafından Nisan 1923'de toplanan anarşist kongreye katılmak üzere acilen Madrid'e hareket etti. Başbakan Eduardo Dato'ya saldırı düzenlemekle suçlanan Pedro Mateu ve Luis Nico-lau'nun davası devam ediyordu ve Durruti masraflar için mali yardım getirmişti.
Bu sırada Barselona'da olaylar hızlanmıştı."Los Solidarios", işbirlikçi sendikaların lideri Sales'in sağ kolu, "Pistoleros'ların

67

66

en ünlülerinden biri olan Languia'nın saklandığı yeri keşfetmişti. Bu adamın, Salvador Segui'ye yapılan suikastta parmağı olduğundan kuşkulanıyorlardı. Ascaso ve Garcia Oliver onun saklanmakta olduğu Manresa'ya ulaştılar. Languia'nın . üç "Pistoleros'u yanına almadan asla bir yere gitmediğini ve zamanının çoğunu bir barın arka bölümünde adamlarıyla kağıt oynayarak geçirdiğini saptadılar. Zaman kaybetmeksizin ona bir sürpriz yapmaya karar verdiler. Böylece barın arka bölmesine bir anda dalarak, doğrudan oyuncuların üzerine yaylım ateşi açtılar ve şaşkınlıktan yararlanarak olay yerinden hızla uzaklaşıp Barselona'nın yolunu tuttular. Akşam gazeteleri, "saygıdeğer vatandaş" Languia'nın bir saldırı sonucu yaşamını kaybettiğinden söz ediyorlardı. Bu ünlü "Pistolero"nun ölümü Barselona'daki "Pisto-lerismo'nun yeraltı dünyasında büyük bir sansasyona yol açtı. Sales, kuşkulanılan herkesin öldürülmesi emrini verdi. Her zaman olduğu gibi, saldırının ertesi günü, Garcia Oliver, Ascaso ve Durruti'nin isimleri ortaya atıldı. Bu suçlama ve takip, bundan sonra "Los Solidarios'u illegal bir yaşam sürmeye zorladı. "Pistoleros'larm arama ve tuzaklarından kaçmak artık sürekli olarak onların altıncı hissine bağlıydı. Bununla birlikte "Los Solidarios", baskının başlıca sorumlularını imha etmeye yönelik planını sürdürmekte hâlâ kararlıydı.
Böylece, kısa bir süre sonra Martınez Anido ve Jose Regue-ral'in saklandıkları yerleri kesin olarak öğrendiler ve harekete geçtiler. Gregorio Suberviela ve Antonio "el Toto", Regueral'in sığındığı León'a giderlerken, Ascaso, Torres Escartin ve Aurelio Fernândez, Martınez Anido'nun saklandığı yere doğru yola çıktılar. Martınez Anido, San Sebastiân yakınlarında zenginlerin oturduğu bir merkez olan Ondarreta'daydı. Orada nereye giderse gitsin onunla birlikte gezen iki polisle bir villada kalıyordu. Fakat her gün, Miracoucha'yı Ondarreta'dan ayıran tünele gidiyor ve la Concha sahiline uzanan yolda uzun bir yürüyüş yapıyordu. Yürüyüş, akşam askeri gazinoda ya da Grand Kursaal'da sona eriyordu.
Bu bilgiyi doğrulamak isteyen üç anarşist, yolu gören bir kafede beklemeye başladılar. Bir süre sonra dışarıdan içerideki müşterileri tanımaya çalışan birisini farkettiler. Meraklanan Torres Escartin dışarı çıktı ve General Anido ile yüz yüze geldi. Çaresiz, Anido'nun oradan ayrılmasına göz yummak zorunda kaldı, ne yazık ki, silahlarını otelde bırakmıştı. Üç adam silahlarını almaya gittiler, ona nerede rastlarlarsa orada öldürmeye kararlıydılar, fakat aramaları sonuçsuz kaldı. Onlara, generalin muhtemelen, onların San Sebastiân'daki varlığından haberdar olduğu ve La Coruna'ya gitmek üzere kenti alelacele terkettiği söylendi.
Oraya ayrı ayrı gitmeye karar verdiler. Ascaso öncelikle silahların Galiçya'dan Barselona'ya nakledilmesi için ön keşifte bulunmak zorundaydı. Bu yüzden o, Torres Escartin CNT ile temas kurarken Aurelio ile birlikte doğru limana gitti. Şehir merkezindeki bir cafede öğlenleyin buluştular. Limanın çevresini araştırırlarken Ascaso ve Aurelio polis tarafından çevrilip sorguya çekildiler ve limanın karakoluna götürüldüler. Polis onları uyuşturucu kaçakçılığı ile suçladı. Şiddetli sorgulama sırasında onlar polisi, teknelerin çevresinde Amerika'ya iltica etmek için dolaştıklarına ikna etmeyi becerdiler. Bunun üzerine salıverildiler ve kenti derhal terketmeye karar verdiler.
Bu uyuşturucu tuzağını, düşmanlarını bu işe bulaştırmak amacıyla Martınez Anido kurmuştu. Ne var ki, şüphelilerin sorgulandığı polis karakoluna geldiği zaman öfkeyle, onların, kimlikleri tespit edildikten sonra bırakıldıklarını öğrendi! Komisere, bunların gerçekte, kendisini öldürmek amacıyla adım adım izleyen iki azılı anarşist olduğunu söyledi. Ve bu talihsiz inisiyatifinin komiserin polislik mesleğinin sonu olacağı konusunda yemin etti.(3) Polis onları yeniden

yakalamaya çalıştı, otellerde arama yaptı, şüphelileri tutukladı. Fakat onlar, polisin kuşatmasını yararak La Coruna'yı terkettiler.
Ne yazık ki, Barselona'ya vardıklarında Durruti'nin Madrid'de tutuklandığını öğrendiler. Durruti'nin anarşist bir kongreye katılmak için oraya gittiğini belirtmiştik. Durruti başkente vardığında kongrenin sekiz gün ertelendiğini öğrendi. O
68
69
güne kadar sabırla beklemek? Bu düşünülemezdi bile. Durruti, iki yoldaşın davasına mali yardımda bulunmak üzere Buenacasa'yı görmeye gitti. Buenacasa onu tanıyamadı: "İngiliz stili elbiseler giymiş, kalın gözlükler takarak görünüşünü değiştirmişti." Durruti, hapisteki yoldaşlarını ziyaret etmek istiyordu ve Buenacasa onu mümkün olan her yolla, bu düşüncesiz aceleciliğin ahmaklık anlamına geldiğine ikna etmeye çalışıyordu. Durruti, onun ziyaretinin tutuklu yoldaşlarının moralini yükselteceğini ileri sürüyordu. Sonunda Buenacasa, bir yabancı kılığına girmiş olan Durruti'nin kendisiyle birlikte, muhafızların onu egzantrik bir turist olarak görmelerini sağlayacağına ikna oldu.[4] Durruti, ziyaret odasında, tutuklulardan yalnızca birini, gazeteci Mauro Bajatierra'yı[5] görebildi. Ve gazetecinin sağırlığı dolayısıyla onunla iletişim kuramadı. Oradan ayrılınca kentte tek başına yürümeye karar verdi. Al-cala Sokağı boyunca yürürken, bir polis onu durdurdu, diğerleri ise derhal etrafını sardılar ve etkisiz hale getirip bir arabaya sokarak polis karakoluna götürdüler. Kimliği ortaya çıkarıldı ve üç saldırıda bulunmakla suçlandı: San Sebasti-ân'da işadamı Mendizabal'i silah zoruyla soymak, XIII. Alfonso'nun hayatına kastetmek ve Burgos'taki askeri hastaneden kaçtığından beri asker kaçağı olmak. Böylece hapsedilmek üzere bu suçların işlendiği San Sebastiân'a götürüldü.
Bu tutuklama Madrid ve Barselona basınında çeşitli yorumlara yol açtı. Gazeteciler, Durruti'yi İspanya'nın başta gelen teröristlerinden biri, olağanüstü bir kişilik, eksiksiz bir "suçlu", tren soyguncusu, anadan doğma çeteci, akli dengesi yerinde olmayan birisi, kısaca, suçbilimci Lombrösonun anarşistler üzerine yaptığı kanun dışılık hakkındaki çalışmasında tanımı yapılan bir tip olarak takdim ettiler.[G]
Durruti'nin arkadaşları, onun hapse atıldığını, özellikle Ar-legufnin Madrid Güvenlik Kurulu'nda olduğunu öğrendikleri zaman psikolojik olarak sarsıldılar ve yoldaşlarını kaybettiklerini, ona İspanya'nın herhangi bir yerinde "ley de fuga"nın uygulanabileceğini düşündüler. Fakat Ascaso telaşa ka-
70

Durruti'nin, 1923Martı'ndaMadrid'de tutuklandığı sırada çekilmiş fotoğrafları.

pılmadı. Avukat Rusinol'la birlikte yasal durumu yakından inceledi. Üç suçlama içinde en kötüsü silahlı soygundu. Krala karşı komplo düzenleme konusunda gerçekte herhangi bir delil yoktu. Asker kaçaklığına gelince, bu onun avantajına kullanılabilirdi. Bu yüzden en önemli şey, Mendizabal'i, Durruti'yi saldırganlardan biri olarak teşhis etmekle "ciddi bir hata" işleyeceğine ikna etmekti.
Francisco Ascaso, Torres Escartin ve avukat, gruba ait yetersiz kaynaklarla San Sebastiân'a gittiler. Firma sahibiyle bir görüşme yapma talebinde bulundular. Firma sahibi onlara Durruti adlı bir kişi hakkında şikayette bulunmadığını ve hakimin önünde de bu konuda yemin etmeye hazır olduğunu bildirdi. "Mendizabal'in onun masumiyetini açıklaması, onun krala karşı komplo düzenlediği suçlamasına da kuşku düşürdü ve avukat, yüklü bir kefalet karşılığında müvekkilinin

serbest bırakılmasını talep etti. Yargıç bunu kabul etti. Fakat üçüncü suçlama henüz varlığını koruyordu. "[7]
71
Ona, izlenen aşamaları bildiren avukatının ziyareti sonrasında Durruti, kız kardeşi Rosa'ya şöyle yazıyordu: "Tahliye kararım geleli iki gün oluyor, fakat anlaşılan birileri, Durruti adlı adamın ismiyle büyülenmişler ve beni bilmediğim bir nedenle tutmaktadırlar... Sana bu mektubu gece mum ışığında yazıyorum, çünkü hapishanenin duvarlarına vuran okyanus dalgalarının çıkarttığı gürültüden uyumak mümkün değil... Annemi San Sebastiân'a yapacağı yolculuktan vazgeçireceğine güveniyorum, böyle bir yolculuk onun için çok yorucu olacaktır, onu parmaklıkların arkasından görmek de bana oldukça zor gelecektir. Kadıncağız zaten bitkin durumda olmalı. Ona sağlığımın yerinde olduğunu ve salıverilmemin gün, belki de saat meselesi olduğunu söyle."[8]
Durruti, tahliye olmasını beklerken, doğum yeri olan Leön'-da herkes kendi usulünce, yöresel bir festival olan ve Saint Patron Festivali de denilen Fiesta Mayor'u kutluyordu. Zenginler, güçlerini her zaman olduğundan daha fazla gösteriyorlardı. Fakirler, biriktirdikleri paralan, pahalı yiyecekler ve çeşitli eşyalar satın almak için harcıyorlardı. Kırk yılın başı iyi şeyler yiyebileceklerdi. İşçi bölgelerinde havai fişekler atılıyordu. En önemli etkinlikler ise kent merkezindeydi, gazinoda geleneksel yıllık dans yapılıyordu ya da tiyatro gösterileri sahneleniyordu. O yıl Madrid'e, "kuduza yakalanan kral" adlı oyunu sahneye koyan bir tiyatro topluluğu gelmişti. Bu oyun Leon'da, kentin bütün tanınmış kişilerinin önünde ilk olarak 17 Mayıs 1923 günü sahneye kondu. Eski vali Regueral de polis korumalarıyla birlikte bu temsilde bulundu.
Regueral, bilinmeyen bir nedenden dolayı oyun bitmeden tiyatrodan ayrılmak istedi. Bu, meydandaki kalabalığın içinde gizlenen ve onu gözaltında tutan Gregorio Suberviela ve "el Toto" için iyi bir fırsat yarattı. Regueral'in merdivenlerin başında yanında polisleri olduğu halde bir kaç saniye ayakta durduğunu gördüler. İki "Solidarios" dışında, festival alanındaki hiç kimse bu şahsiyeti farketmemişti. Havai fişeklere ve çatapatlara karışan iki el silah patladığında Regueral merdivenlerden aşağı doğru yuvarlanmaya başlamıştı bile. Yarası
72
ölümcüldü. Korumaları ileri atıldılar, fakat nereden ateş edildiğini anlayamadılar, işçi sınıfının nefretini kazanmış bu acımasız adamın cansız bedeninin önünde kalakaldılar. Meydana gelen panikten yararlanan Suberviela ve "el Toto" ılık ve yıldızlı gecenin içinde kayıplara karıştılar.
Ertesi gün basın olayın haberleriyle doluydu, fakat bu haberler hayal ürünüydü, çünkü gerçekte hiç kimse ne olup bittiğini bilmiyordu. Durruti adlı başta gelen liderleri hapiste olan Leönlu anarşist bir grubu suçladılar. Bir kısmı da suikastın düzenleyicilerinin Leön polisinin elinde olduğunu iddia ettiler. Gerçekte polis, durumu açıklığa kavuşturmaktan uzaktı. Kör-lemesine ve rastgele, kuşkulandığı herkesi tutukluyordu. Tutuklananlar arasında Durruti'nin kardeşi Santiago da vardı. Durruti'nin babasını bile içeri almak istemişlerdi. Adamcağız hasta yatağında yatıyordu, karısı ve komşuları bu durumu şiddetle protesto ettiler. Durruti'nin bütün arkadaşları içeri alınmıştı, aralarında CNT Yerel Komite Sekreteri Vicente Te-jerina da vardı. Fakat 24 saat sonra, herhangi bir delil gösterilemediğinden hepsi serbest bırakıldı. Soruşturma kapandı; suç cezalandırılamadı.
Suikastçılar, katedralin yakınındaki bir evde gizleniyorlardı. Bir hafta sonra, "Leönlu birer köylü gibi tarlalara doğru yola çıktılar, bir sabah Valladolid'e sığındılar. "[9] Bu olay resmi makamları Durruti'nin davasının üzerinde daha titiz durmak ve tahliyesini önlemek noktasında kışkırttı. Hâlâ San Se-bastiân'da arkadaşlarının salıverilmesini bekleyen Escartin ve Ascaso şehirde daha fazla kalmalarının akıllıca bir davranış olmayacağına karar verdiler ve avukatın da onayını alarak tekrar Zaragoza'da buluşmayı kararlaştırdılar.
Bununla birlikte, basında çeteci olarak adları geçtiğinden burası da onlar için iyi bir sığınak değildi. Bir Katalan anarşisti olan Dalmau, onlara gizlenmeleri için, kentin dışındaki kendi, evini teklif etti. Orada, Endülüs'e yorucu bir yolculuk yaptıktan sonra dinlenmekte olan yaşlı propagandist Teresa Claramunt'a rastladılar. Teresa onları yalnızca isim olarak tanıyordu ve Zaragoza'da meydana gelen şiddet olaylarını onay-
73
lamadığından son zamanlarda onlara kızgındı. Teresa, onların son günlerde bir güvenlik görevlisiyle bir grev kırıcının öldürülmesinin sorumluluğunu taşıdıklarını, bu iki adamın da aileleri olduğunu söyledi. Ona göre bu eylemler yalnızca, bu tür şeyleri mahkûm eden işçi sınıfının ideallerine zarar verirdi. Eğer şiddet uygulanacaksa bu yalnızca devletin başında bulunan ünlülere, bakanlara, piskoposlara uygulanmalıydı. Yoksa bu türden grev kırıcılar gibi zavallılara değil.(10)
İki adam dinlediler, Teresa onları azarlarken iyice ser-semlemişlerdi. Teresa sakinleşince ona kendi şiddet anlayışlarının onunkiyle tamı tamına uyduğunu anlattılar ve aralarında yavaş yavaş insani diyalog kuruldu. Onlar da

Zara-goza'daki durum hakkında Teresa'ya sorular sordular. Durum Barselona'dakinin benzeriydi.
Barselona'dan kaçan "Pistoleros'lar buraya sığınmışlardı ve liderlerinden biri olan Pallas'ın emri altında şiddet eylemlerine girişmişler, hırsızlık, hatta suikast yapmaya başlamışlardı. Yerel burjuva basını, bütün bu istenmeyen eylemleri sendikalistlerin sırtına yıkıyor, kamuoyunu, Teresa gibi bilgili insanları bile etkiliyordu. Bununla birlikte, açıktı ki, böyle bir atmosferin canlanmasında sendikalistlerin işledikleri talihsiz hataların rolü de vardı. Durum daha da kötüye gitmeden müdahale etmek gerekiyordu.
Zaragoza'daki militanlarla tek çözüm yolu konusunda anlaşıyorlardı. Tek bir psikolojik eylem, yalnızca yerel kuruluşları sarsmakla kalmayacak, aynı" zamanda devlet kuruluşlarını bile sarsacak ve bu eylem en dengeli beyinleri, en aklı başında insanları bile çürütmekle tehdit eden terör dalgasını durdurabilecekti. Şimdi şehirde Makyavelizmi bütünüyle temsil eden tek bir kişi vardı: Başpiskopos-Kardinal Soldevila. "Pistoleros'ları kente getirten ve koruyan oydu. Herkes bir manastırdaki haftalık alemlerden söz edip duruyordu.[01}] Onun öldürülmesi mükemmel bir sosyal temizlik de olacaktı. Ascaso ve Escartin bu sorumluluğu almaya karar verdiler.
4 Haziran 1923 günü öğleden sonra saat üç civarında siyah bir araba Zaragoza'nın başpiskoposluk binasından ayrıldı.
74
Aracın bir kafesle ayrılmış arka bölümünde, biri kırkında, diğeri sekseninde olan iki rahip, akrabalarının sağlığı hakkında konuşuyorlardı, birincisi annesinden, ikincisi kız kardeşinden söz ediyordu. Kadıncağız akli dengesizlik belirtileri gösteriyordu.
Kentin merkezinden geçen araba kentin dışındaki las De-licias bölgesinde bulunan ve "etrafı yeşil bitkilerle çevrili, neşe dolu San Pablo Kimsesizler Okulu'nun" kurulu bulunduğu "el Terminillo"ya doğru ilerliyordu. Araba okulun dış kapısına gelince yavaşladı. "O sırada iki ya da üç metre ilerde iki adam tabancalarını arabada bulunanlara doğru ateşlediler. Olay yerinde onüç mermi bulundu. Bu mermilerden biri başpiskoposun kalbine saplanarak onun anında ölmesine yol açmıştı. Saldırganlar, sanki bir ruh gibi ortadan yok oldular. Kimse olayın ayrıntılarını ya da saldırganları tam olarak tanımlayacak bir bilgi veremedi." Haber hızla yayıldı. Akşam saat beşte, Kardinal Soldevila'yı yüksek düzeyde onurlandırmış olan kral, bir başsağlığı telgrafı ile birlikte sekreterlerinden birini, trajik olayı mümkün olduğu kadar kısa sürede aydınlatmak üzere bölgeye gönderdi.
Bütün basın olayın haberleriyle doluydu. "El Heraldo de Aragön'un manşeti şöyleydi: "Beklenmedik ve iğrenç saldırı: Dün Zaragoza Başpiskoposu Kardinal Don Juan Soldevila Ro-mero bir suikasta kurban gitti." Kurbanın fotoğrafının yanı sıra uzun özgeçmişi de yayınlanmıştı. Olay üzerine yapılan yorumlar ve polis soruşturması üç sayfa tutuyordu: "Polis, suikastçıların kaçtığı tahmin edilen yolu izledi ve "Alkar" tipi bir tabanca buldu. Silahın üzerinde Guernica'daki bir silah fabrikasının işareti olan "Alkarto" yazısı vardı. Silah dokuz kalibrelikti, içinde mermi yoktu. Polis, onların izini tarlaların içinden, işçi bölgesi olan Las Delicias'a kadar sürdü. Yolda, suikastçılar hakkında en ufak bilgi veren kimse çıkmadı." Madrid'de yayınlanan "Accion" şu yorumu yapıyordu: "Bu olay İspanya'nın içinde bulunduğu durumu açıkça yansıtmaktadır." Ve "El Heraldo de Madrid" ayrıntılara giriyordu: "Bu suç sendikalistlerin değil, ama anarşistlerin işidir. "[12]
Polisin 4 ve 5 Haziran gecesi yaptığı tüm araştırmalar so-
75
nuçsuz kaldı. Bununla birlikte, aynı zamanda Muhafazakâr Parti'nin İçişleri Bakanı Senor de la Cierva ve Zaragoza Sivil Valisi Senor Fernândez Cobos, Başkomiser Senor Femândez'e soruşturmayı derinleştirme emri verdiler. Polis, araştırmayı bütünüyle anarşist ve sendikalist çevrenin üzerinde yoğunlaştırdı, onlara karşı bir dava açmakta ve şüphelileri hapse atmakta kararlı olduğu anlaşılıyordu. Fakat Zaragoza'da CNT'ye bağlı yerel sendika federasyonunun genel sekreteri Victoriano Gracia, sivil valiyi "eğer olayda hiçbir sorumluluğu olmayan bir tek işçi bile tutuklanırsa resmi makamlar, Zaragoza'da meydana geleceklerin sorumlusu olacaklardır" diyerek uyardı.[13]
CNT'nin genel protestosu valiyi korkuttu ve darbenin pervasızlığını azalttı. Bunun üzerine vali, delilsiz tutuklama yapılmamasını emretti ve yalnızca bir şüpheliler listesi yayınlamakla yetindi. Tutuklananlar teker teker salıverildiler: Önce, Madrid yolu üzerinde işe giderken tutuklanan 17 ve 18 yaşındaki gençler Santiago Alonso Garcîa ve Jose Martfnez Ma-gorda, ardından da Silvino Acitores ve Daniel Mendoza salıverildiler.
14 Haziran günü Barselona'daki "La Vanguardia"da yayınlanan bir haberde Zaragoza Valisi'nin, içişleri bakanına, Soldevila suikastına karışan bir kişiye karşı dava açma hazırlıklarının sürdüğünü söylediği yazılıyordu. Fakat aynı gazetede 23 Haziran tarihinde mahkemenin, Kardinal Soldevila davasını büyük bir dikka le incelediği ve bir sonuca varamadığı duyuruluyordu.

28 Haziran'da Madrid'deki resmi makamlar, suçlu olup olmadığına bakmaksızın bir kurban bulmaya karar verdiler ve genel bir toparlama emri yayınladılar. Pestana ve diğer anarko-sen-dikalist liderler terörizm suçlamasıyla tutuklandılar. Suçlama, asker kışlalarında dağıtılan ve askerleri, komutanlarının bir diktatörlük rejimi kurmak üzere uyguladıkları manevralar hakkında bilgilendiren gizli bir bildiriye dayandırılıyordu. Askerler, halkın davasıyla dayanışmaya çağrılıyorlardı bu bildiride.
28 Haziran baskınında, Zaragoza polisi Francisco Ascaso'yu

da tutukladı. Ascaso, kardinal'e yapılan saldırı sırasında nerede olduğunu ispatlayacak durumdaydı. O sırada Predicadores hapishanesinde bazı mahkûmları ziyaret ettiğine dair görgü tanıkları da vardı. Buna rağmen suçlandı. Ulusal basın haberin üzerine atladı. Soldevila'nın katili, ünlü Durruti tarafından yönetilen malûm çeteye dahildi ve tutuklanmıştı.
Bu haberin yanı sıra, basında muhafazakâr politikacıların yayınladığı duyuru da yer alıyordu: "Barselona'da her gün tekrarlanan saldırılar, 'Atracoslar cezasız kalmakta ve suçlular bulunamamaktadır; Vergi Toplama Bürosundaki silahlı soygun ya da yüksek fırınların avukatına karşı düzenlenen saldırı olaylarında olduğu gibi. Ülkemizin temsilcisi olan hükümete, bu terör eylemlerine son verip veremeyeceğini sormalıyız."[14]
Zaragoza'da hükümet otoriteleri üzerindeki kilise baskısı büyüyordu ve bu baskı, iki tanınmayan anarşistin, Estaban Salamero Bernard ve Juliana Lopez Maimar'ın tutuklanmasıyla dosyanın kapatılması sonucunu verdi. Estaban, polisler onu tutuklamak için geldiklerinde evde yoktu. Polis, onun yetmiş yaşındaki annesini, oğlu teslim olana kadar rehin aldı. Tüberkülozdan rahatsız olan Juliana, hasta yatağından sürüklenerek götürüldü. Oniki saat sonra, Estaban Salamero Zaragoza'da polise teslim olurken "hiçbir şeyden korkmadan" adalete teslim olduğunu duyurdu ve annesinin özgür bırakılmasını talep etti. Annesine, serbest bırakılmadan önce işkence yapıldı ve kadıncağız oğlunun gözleri önünde dövüldü. Estaban Salamero bu manzaraya dayanamadı ve suikaste katıldığını kabul etti. Mahkeme günü, polisin kendisini nasıl gerçek dışı ifade vermeye zorladığını açıkladı. Fakat yargıç, Salamero ve Juliana Lopez'i, suikast suçundan yargıladı..[15]

NOTLAR

1. Ricardo Sanz, "El sindicalismo y la politica", Toulouse 1967, yazan tarafın dan basılmıştır.
2. "Culture y Aciön" koleksiyonlarına bakınız, Zaragoza, 1922-1923.
3. Aurelio Fernândez'in ifadesinden.
4. Manuel Buenacasa tarafından yazara gönderilen not defterlerinden.
5. Kendisi sınıf sorununu temel alan bir çok roman ve oyunun yazarıdır. Anar şist basınla ve dergilerle birlikte çalışmıştır. CNT ve "Solidaridad Obrera" için Madrid cephesindeki savaşın (1936-1939) günlüğünü kaleme almıştır. Savaşın sonunda (Nisan 1939) kendisini tutuklamaya gelen polise karşı direnmiş ve bu mücadele sırasında 84 yaşındayken ölmüştür.
6. Basın Durruti'nin tutuklandığını duyurduğunda Madrid'de bir başka hikâ ye dolaşmaktaydı. Madrid'in bir banliyösünde bir kont ve onun küçük kızı ara bayla giderlerken "çetecilerin" saldırısına uğramışlardı. Basına göre, saldır ganlardan biri de Durruti'ydi. Dört ya da beş yaşındaki küçük kız ağlamaya başladı. Durruti onu yatıştırmaya çalışarak şöyle dedi: "Sana bir zarar verme yeceğiz, yalnızca babanın çok parası var ve bizim ise hiç yok. Biz bu paralan dağıtacağız." Ve şefkatle onun göz yaşlarını sildi. Bu öykü, Paris'te sürgünde yaşayan bir ressam olan Garcîa Telia tarafından yazara anlatılmıştır.
7. Ricardo Sanz, op. cit.
8. Özel arşivden mektup.
9. Halen İspanya'da yaşayan görgü tanığının ismini veremeyeceğiz.
10. Bu tür olaylar yazara Zaragoza'daki CNT'de yer almış çok sayıda militan tarafından aktanlmıştır.
11. "Tiempos Nuevos"tan. Paris, 2 Nisan 1925, sayı 10, Sürgündeki anarşist lerin bir yayını. Orada Kardinal Soldevila'nın bir biyografisi bulunmaktadır. Daha sonra, 1971'de, olay sırasında "Registro de la Propriedad" da çalışan Zaragoza Bölge Kütüphanesi memurlarından biri şu açıklamada bulundu: Kardinal'in ölümünden sonra onun vasiyeti okundu ve mülkiyetindeki çok sayıda gayrimenkulu, daha sonra manastır yaşamından aynlacak olan bir ra hibeye bıraktığı öğrenildi. Bu olay Zaragoza Katolik camiasında büyük üzüntü yarattı."
12. "Heraldo de Aragon", 5 Haziran 1923 ve takip eden günler.
13. Manuel Buenacasa, "Cahiers cites"
14. "La Vanguardia", Barselona, aynı tarih.
15. "Tiempos Nuevos", Paris, 2 Nisan 1925.

IX

PRIMO DE RTVERA DİKTATÖRLÜĞÜNE DOĞRU

Zaragoza'da burjuvazi Kardinal Soldevila suikastının zanlılarını ele geçirmek amacıyla baskının her çeşidini uygulamıştı. Bu sırada, herkesin olayın baş aktörü olarak gösterdiği "korkunç haydut Durruti" San Sebastiân'daki hapishaneden serbest bırakılmıştı. Adalet mekanizmasının tutarsızlığı!
Durruti, Leon'da ailesiyle birkaç gün geçirmeyi planlamıştı. Fakat Ascaso ve arkadaşlarının tutuklandığını öğrenince bu planından vazgeçti ve derhal Barselona'ya hareket etti. Politik durum gibi toplumsal durum da karışıktı. CNT'de birbirine karşı üç ayrı eğilim vardı: Militanlar devrimci şiddet taraftarıydı, Pestana ve Peiro gibi diğerleri bu tür eylemlerde CNT'nin kamuoyu önündeki sorumluluğunu ön plana çıkarıyorlardı, son olarak yetişmiş bolşevikler (Nin, Maurin) CNT sendikalari içinde devrimci sendikalist komiteler kurarak bu sendikaları bölüyorlardı.
Politikacılar arasındaki karışıklık daha da büyüktü. Soldevila suikastından beri kilise tarafından açıkça desteklenen ordunun etkisi büyürken partiler derin bir kriz içine girmişlerdi. Hükümetteki zayıf ve korkak Garcia Prieto, Fas savaşı gibi patlamaya hazır bir bombanın üzerinde oturuyordu. Bütün maddi deliller gösteriyordu ki, tanınmış önemli kişiler ve kralın kendisi de Annual katliamından sorumluydular ve bir komplodan korkuyorlardı. Garcia Prieto, bazı önemli olayların onu istifaya zorlamasını umuyordu, kölece bağlılığı krala açıkça karşı koymasını Önlüyordu.
Gerçekte XIII.Alfonso, hükümetin devrilip yerine Mussolini tipi bir diktatörlüğün geçmesi için entrikalar çeviriyordu. Ge-
79
neral Primo de Rivera'yı çağırmış ve böyle bir rejim kurmak üzere onunla çalışmaya başlamıştı, kral, "işçi çetelerine" karşı acilen mücadele edilmesi gerektiğini ileri sürüyordu.
Bu yöndeki manevralar kabinedeki ciddi çekişmeler yüzünden iyice kolaylaşıyordu. Donanma Bakanı Silvela, Fas savaşını sona erdirme çabası içindeydi. General Castro Gerona'yı Abd-ül Kerim'in temsilcisi Idris bin Said ile banş görüşmeleri yapmak üzere göndermişti. Savaşın devam etmesinden kâr elde eden gruplar tarafindan desteklenen Savaş Bakanı Alcalâ Zamora ateşkes yapılmasını istemiyordu. Bu iki adam arasında şiddetli bir mücadele geçiyordu ve Zamora, Silvela ve Castro Gerona tarafından barış yönünde atılan adımları öğrendiği zaman, Silvela'nın istifa etmesi talebinde bulundu. Silvela'nın yerine geçen bakan, selefinin "pasifist" manevralarını daha fazla sürdürmeyerek General Martînez Anido'yu, İdris bin Said'e karşı suikast düzenlemek üzere Me-lilla'ya gönderdi. XIII. Alfonso ve Primo de Rivera için izlenecek yol belliydi.
Bütün bu sorunlar, Durruti Barselona'ya geldiğinde "Los Solidarios" tarafından düzenlenen toplantıda tartışıldı. Bar-selona'daki kışlalarla ilişkiyi sürdüren Yüzbaşı Sancho da toplantıda hazır bulundu. Sancho onlara, subay salonunda, General Primo de Rivera tarafından liderlik edilen bir askeri darbeden açık açık söz edildiğini bildirdi. Ve askerlerin çoğu politik bir eğitimden geçmediklerinden ordu içinde büyük bir direniş beklememek gerekirdi. Anti-militarist komiteler yeni kurulmuşlardı ve birçoğu, kışlalarda artan gözetim nedeniyle şimdiden deşifre olmuşlardı. İşçi kitlelerinin girişeceği birtakım protestolar sonucu askeri birliklerle sokak çarpışmalarına girişilmesi halinde küçük de olsa bir umut doğabilirdi. İsyancılarla az sayıda da olsa askerin işbirliğine girişmesi halkla askerin kader birliği etmesi anlamına gelecek ve düşmanın güçten düşmesine yol açabilecekti.
Böylece devrimci bir grev hazırlamaktan başka çare kalmamıştı. Bunu yerine getirmek, burjuvazinin ve hükümetin çeşitli terör dalgalarıyla dağılmış olan CNT örgütleri ile anar-
80
şist grupların yeniden örgütlenme konusunda anlaşmaya varmalarına bağlıydı. Fakat her şeyden önce, böyle geniş çaplı bir eylem için para ve silah sorununun halledilmesi gerekiyordu. Bütün gruplar ellerinde ne var ne yok tüketmişlerdi.[1]
Bu yüzden Gijön'daki bir bankaya saldırmaya karar verildi. Torres Escartin ve Buenaventura Durruti bu eylemin hazırlanması işini üstlendiler.
Yakıcı güneşin altında, buğday tarlalarında yanan ateşlerin arasında ilerleyen bir tren Aragön Ovası'nı geçerek Gi-jön'dan önceki son uğrak yeri olan Zaragoza'ya doğru ilerliyordu. Yolcuları arasında Torres Escartin ve Durruti de vardı. Pencerenin kenarında oturan Durruti, kavrulup kurumuş ve beyaz bir toz bulutuyla örtülmüş Aragon kırlarını seyrediyordu. Birkaç yıl sonra, aynı topraklarda o, burjuvaziyi ve karşı-devrimi mağlup eden güçlü bir devrimci ordunun başında köy köy ilerleyecekti.
Ascaso'nun hâlâ Zaragoza'da hapiste olduğunu düşünüyordu. Birlikte yürüttükleri mücadeleyi düşünüyordu. Barselona'da, her köşede ölümün onları beklediği günleri anımsıyordu. Santa-Catalina'nın eski bir semtinde küçük bir yeraltı matbaasında "Crisol'ü basıyorlardı, matbaadan çıktıklarında çok sayıda "Pistoleros" tarafından izlendiklerini farkettik-lerinde yanlarında silah yoktu... Korkularını bastırarak ani bir hareketle geri dönüp peşlerinden gelenleri

şaşırtmaya çalışmışlardı. Manevra başarılı olmuştu, "Pistoleros'lar kendilerini çevredeki evlerin kapısından içeri zor atmışlardı, onlar da bundan yararlanarak tabanları yağlamışlardı. Ve Ascaso şöyle demişti: "Duyduğumuz korkuyu onları şok etmekte kullandık... "[2]

Durruti ve Escartin, sadece hapishanedeki yoldaşları Ascaso'nun kaderi hakkında emin oluncaya kadar Zaragoza'da kaldılar. CNT Genel Sekreteri iyimserdi ve onlara şöyle dedi: "Burjuvazi, Ascaso'nun asıldığını görme zevkini tadamayaeak-tır."[3] Böylece kuzeye doğru yolculuklarına devam ettiler. Bil-bao'dan tüfek satın aldılar. Gijon'a varır varmaz İspanya Ban-kası'nın şubesine saldırma planlarını metodlu bir şekilde ge-

liştirmeye başladılar, onları hiç kimse rahatsız etmiyordu, çünkü tanınmıyorlardı.

Bu sırada XIII.Alfonso'nun diktatörlük planları, politik muhalefet olarak adlandırılan hareketin hiçbir direniş göstermemesi sonucunda tehlikeli bir biçimde tırmanıyordu. Hareketlilik içindeki tek örgüt CNT'ydi. Anarşist gruplar adına çağrılan Garcîa Oliver CNT Ulusal Komitesi'yle genel bir grev olanağı üzerine tartıştı. Fakat başarı güç görünüyordu, CNT'-nin militan kadrolarında büyük kayıplar vardı ve şimdi yalnızca bazı sendikaların sembolik varlıklarından söz edilebilirdi. Baskı yılları işçi hareketinin örgütsel bakımdan dağılmasına yol açmıştı. Pestana, Garcia Oliver'e şöyle dedi: "Devrim, örgütlenme gerektiren bir faaliyettir. Bu faaliyette kendiliğin-denlik yalnızca küçük bir yer tutar. Başarı ancak yüzde doksan örgütlenmeyle mümkündür ve biz bugün yüzde ellilik bir örgütlenmeden bile uzağız." Bunun yanı sıra, Sabadell gibi bazı bölgelerde militanların kafasını bütünüyle karıştıran bolşevizmin yarattığı bunalım konusunda konuştular. İşçi sınıfının mücadelede kullanacağı enerjinin büyük bir kısmı yoldaşlar arasındaki acı polemiklerle harcanıp gidiyordu.

Diğer yandan, UGT proletaryanın askeri darbeye karşı direnmesi ve gücünü denemesi düşüncesine hiçbir şekilde ilgi göstermiyordu. Pestana, bu örgütün üyeleriyle görüştükten sonra şu açık gerçeği kabul ediyordu: CNT kendini diktatörlüğün karşısında tamamen yalnız başına bulacak. "Bununla birlikte" diye sözü bağlamıştı Pestana "askeri darbe ülkenin bilinen devrimci güçlerine karşı yapılacaktır ve bu güçler CNT'nin koruyucu kanatları altına gireceklerdir, anarko-sendikalizm devrim geleneği içinde prestij kazanacaktır, her zaman olduğu gibi. "[4] Anarşist gruplar ve özellikle "Los Soli-darios" beklenen saatin geldiğini anlamıştı ve 1923 Ağustosu'nda faaliyetlerini iki misline çıkartmışlardı.

Durruti ve Torres Escartin, Gijön'da onlara yardım edebilecek herkesin yardımını talep ettiler. Bu bankaya yapılacak saldırının başarılı olması çok önemliydi. Bir grup anarşist, onlarla Eibar'daki silah yapımcısı Garate y Anitua arasında ara-

cılık yapan Zulueta ile bir anlaşma yapmışlardı. Çok sayıda silahın sağlanması için peşin paraya ihtiyaçları vardı.

1 Eylül günü öğlen vakti bir grup adam ellerinde tabancaları, bankaya saldırdılar ve memurlardan yere yatmalarını istediler. Memurlar ve bankada bulunanlar kontrol altında tutulurken kasa açıldı ve yaklaşık 650 000 pesetaya el konuldu. Aralarından iki kişi paraları hızla arabaya taşıdılar. Diğerleri kaçışı kolaylaştırmak için bir süre orada kaldılar. Fakat planlarını tamamlamaya az kalmıştı ki, komşu bir dükkandan uyarılan Guardia Civille yüz yüze geldiler ve onlarla çatışarak ganimeti götürenlerin kaçmasını sağlamaya çalıştılar. İki gruba ayrılarak polisle çatışmaya giriştiler. Birdenbire birisi "iriyarı olanı, iriyarı olanı, işte Durruti o" diye bağırdı. Bu ba-ğırış, çatışanları bir an için duraksattı, sonra daha şiddetli bir çatışma başladı ve Guardia Civil, Durruti'yi yoğun bir ateş altına almıştı. Bu, diğerlerinin kaçmasına yardımcı oldu. Bazı yoldaşları, Durruti'yi içinde bulunduğu zor durumdan kurtarmak için siper aldıklar köşelerden polise ateş açtılar. Durruti arkadaşlarının koruma ateşi altında binanın üst katlarına doğru tırmanmaya başladı. Aşağıdaki kalabalık, bir adamın çatıdan kaçmakta olduğunu haykırıyordu. Durruti yandaki evin çatışına atlamayı başardı, kenti terketti ve dağlarda kayıplara karıştı. Binlerce zorluktan sonra Barselona'ya ulaştı ve kendisi gibi kaçmış olan Gregorio Suberviela'yı buldu. Torres Escartin ve Eusebio Brau, takipçilerinden kaçmayı başaramadılar ve ertesi gün Oviedo[5] yakınlarında onlarla çatışmak zorunda kaldılar.

Bu soygun sırasında Guardia Civil bir kaç adamını yitirdi ve alınan büyük miktardaki parayı aramak amacıyla bölge çapında harekete geçti. Escartin ve Brau'nun izini sürerek yerlerini keşfettiler ve kuşattılar. Escartin ve Brau saatlerce direndiler. Sonunda cephaneleri azaldı, iyice yakınlara gelmiş olan polisin silahlarını ele geçirmeye çalıştılar. Fakat Brau vurularak öldürüldü ve Torres Escartin, başına vurulan bir tabanca kabzasıyla bayıltıldı. Guardia Civil'in elinde fiziki olarak iyice hırpalanmış bir durumda saatlerce kaldı. Onu Ovie-

do'daki hapishaneye götürdüler, hapishanedeki yoldaşları tarafından yapılan doğal tedavinin dışında herhangi bir bakım görmeden orada kaldı.
Basın bu hikâyeyi ele aldı ve Durruti'yi dile dolayarak onunla Kardinal Soldevila suikastı arasında bağlantı kurdu. Zaragoza'daki polis de aynı tavır içindeydi. Birkaç gün içinde Torres Escartin'in davası hazırlandı ve soygun yapmakla suçlandı. Mahkûmların kente sevk hazırlıkları yapılırken mahkûm yoldaşlarından bazıları, ona kaçma planlarına katılıp katılmayacağını sordular. Böyle bir macera için yeterince iyileşmiş değildi, fakat öte yandan kendisini ölüm beklemekteydi, bu durumda şansını denemeye karar verdi. Kaçış sırasında bir duvardan atlarken ayak bileğini incitti ve polis işkencesinden dolayı bitkin olduğu için de hareket edemedi. Yoldaşlarını, onu kaderiyle baş başa bırakmalarına ikna etti. Bir kilisenin merdivenlerine yığıldı. Papaz dışarı çıktığında ondan kuşkulandı ve polise haber verdi. Hapishaneye götürüldü ve 1925 Martı'ndan akıl hastanesine konulduğu 14 Nisan 1931 tarihine kadar orada kaldı.[6]
Bankaya saldırı olayı burjuva basınında geniş yankılar yapmıştı. "Durruti'nin ünlü çetesi" üzerine geniş çaplı haberler yayınlandı. Leön basını Durruti'nin fotoğraflarını (onu Pepe diye adlandırıyorlardı) ve suçlarının uzun bir listesini yayınladı. Durruti'nin papaz kılığına girerek kaçmayı başardığını ve papaz cübbesinin altına sakladığı tabancasıyla kilise papazını teslim aldığını yazacak kadar ileri gittiler/[7])
Bu, Santa Ana bölgesindeki baş sohbet konusuydu. Durruti'nin yaşlı annesi Anastasia Leön'un en ünlü kadını olmuştu. Oğluna karşı yapılan suçlamalara defalarca yanıt vermişti. Pepe'nin hırsız ve çeteci olduğu suçlamalarını şöyle yanıtlıyordu: "Oğlumun milyonları ele geçirip geçirmediğini bilmiyorum. Ama bildiğim bir şey varsa o da Leon'a her gelişinde baştan ayağa onu giydirdiğim ve dönüş parasını daverdiğimdir."[8]
Halk ve cellatları hızla bir güç gösterisine doğru sürüklenirken bütün İspanya bu olayların yorumlarıyla çalkalanıyordu. Zaman, askeri darbeden önce silahlanmayı uman "Soli-
84
darios"un lehine çalışmıyordu. Politikacıların alçaklığı sayesinde XIII.Alfonso'nun planları hiç bir engelle karşılaşmadan ilerliyordu, hatta herşey öylesine kolay olup bitiyordu ki, kral doğrudan kendi diktatörlüğünü ilan etmeyi düşünmeye başlamıştı. Maura onu bundan vazgeçirmişti. Bu yüzden kral, 7 Eylül 1923'te Primo de Rivera ile görüşmesi sırasında askeri darbe planlarını son kez gözden geçirdi. Darbe tarihi olarak 15 Eylül'ü kararlaştırdılar. Fakat bazı nedenlerden dolayı darbeyi bir gün öne aldılar. Zaragoza Askeri Valisi General Sanjurjo planın daha hızlı uygulanmasını istiyordu. Diğer yandan meclis tarafından görevlendirilen komisyon Fas savaşındaki sorumlular hakkında bir dosya hazırlıyordu, komisyonun bulguları 19 Eylül'de yayınlanacaktı ve bunun kralın prestijini sarsmasını engellemek gerekiyordu.
13 Eylül günü sabaha doğru saat ikide Primo de Rivera, "halka bir bildiri" yayınlayarak ordunun yönetimi ele aldığını duyurdu. Bu bir *erkekler* (maçolar) hareketiydi. Her kim erkekliğinden şüphe ediyorsa, yeni önderliğin yol göstericiliğinde olayların uygun bir yöne doğru gelişmesi için yapılan müdahalede *yer* almaktan kaçınmalıdır. Harekât güvenlik nedenlerine dayandırılıyordu; artık din adamlarının, eski valilerin, polis şeflerinin vb. suikastla karşı karşıya gelmelerine seyirci kalınamazdı. Ülke politik partiler olmadan daha iyi yönetilecekti. Sonuç olarak burjuvazinin ordunun yardımcısı olarak tavır geliştirmesinin ve kendini milis güçleri biçiminde örgütlemesinin zamanıydı.
Bildiriyi duyan işçi sınıfı öfkeyle ayağa kalktı fakat öfkesi faşist harekete karşı bir şiddet eylemine dönüşemedi. Askeri darbe bütünüyle saray düzleminde yer alıyordu. Sokaklarda görülen hiçbir şey yoktu.
Yaz tatili için San Sebastiân'ı terketmeden önce XIII. Al-fonso güvenilir adamlarından birine bazı talimatlar vermişti. Darbe derhal Temsilciler Meclisi'ni kontrol altına aldığını ilan edecek ve "sorumlular" dosyasına el konulacaktı. Madrid'deki hükümet, Bakanlar Kurulu'nu toplayıp isyanı nasıl bastıracağını tartıştığı esnada isyancı generallerin önemli sinir mer-
85
kezlerini ele geçirmelerine izin vermiş oldu. Sürekli meclisi toplayan hükümet görevine devam edeceğine ve kendi yönetim karargâhında kalacağına söz veren bir duyuru yayınladı. Bu görevi, yalnızca eylemlerinin bütün sonuçlarını göze almış olan ayaklanmanın mimarlarının şiddetiyle yüz yüze gelmeleri engelleyebilirdi. Aynı duyuruda majesteleri kralın aynı gün Madrid'e döndüğü bildiriliyordu.
Ve kral gerçekten de gelmişti. İstasyonda hükümet onu dimdik ayakta karşıladı. Başbakan Garcîa Prieto, krala Primo de Rivera'yı görevden almasını önerdi. Kral yanıt olarak başbakanın kendisinin görevine son vermeyi düşündüğünü söyledi. Saraya gelen XIII.Alfonso geleceğin diktatörüne bir telgraf çekerek ona kan dökülmesinden endişe ettiğini, iktidarı ona teslim ettiğini söyledi.

14 Eylül'de CNT bir genel grev çağrısı yaptı ve bir bildiri yayınladı: "Korkakların iktidara geçtiği ve sivil iktidarın mücadelesiz bir şekilde orduya bırakıldığı şu anda işçi sınıfı varlığını hissettirmelidir. Uzun ve çetin mücadelelerle elde ettiği kazanılmış haklarının elinden alınmasına, bütün yasal biçimlerin lağvedilmesine çalışan bu adamların kendisini ezmesine izin vermemelidir."
Fakat CNT Ulusal Komitesi bu anti-faşist karşı hamlenin etkililiği konusunda yanılmamıştı. Komite, CNT'nin gerçek bir direniş için gerekli örgütlenmeden çok uzak ve fazlasıyla tecrit edilmiş olduğunun farkındaydı. Ve işçi sınıfının topluca hareket etmesini gerektiren karşı-hamle, gerçekten kahramanca o-lan, ama kitleleri ayağa kaldırmayan bir kaç çıkıştan ibaret kalmıştı.
Hükümetin bir kanadını oluşturan UGT ve Sosyalist Parti, partinin başı ve sekreteri olan Pablo Iglesias tarafından imzalanan ve hükümeti destekleyen cesaretsiz bir bildiri yayınladı. CNT'nin çağrısına kulak asılmıyor, yalnızca "isyanın desteklenmemesi" salık veriliyordu. Ve hemen ertesi gün de başka bir duyuruyla diktatörlüğü kabul ettiklerini ve halkı "baskıya bahane oluşturacak tecrit edilmiş hareketlere karşı" uyardıklarını açıklıyorlardı. Bildiri "kendi başına inisiyatif
86
gösterecek herhangi bir komitenin faaliyetini" reddediyordu[9]
Grev başarısız oldu. CNT ve anarşist gruplar başka bir seçenekleri olmadığından yeraltına çekildiler. "Los Solidarios" Eibar'da satın alınan ve henüz ellerine geçmeyen silahlar için güvenlikli bir yer aramaya başladı. Durruti'ye, Fransa'da devrimci bir eşgüdüm komitesi örgütleme görevi verilmişti.
CNT ve anarşist gruplar gizli örgütlerini oluştururken askeri liderlik de hükümetini kuruyordu. Primo de Rivera, bakanlıkların adını değiştirmekle ve hepsine kendi adamlarını yerleştirmekle uğraşıyordu. General Martinez Anido'yu içişleri bakan yardımcısı yaptı ve Albay Arlegui'yi generalliğe yükseltip ona genel güvenlik direktörü payesini verdi. Fakat bu vitrin süsleme sindeki değişiklik onu tatmin etmemişti. Gerçekte işçi sınıfının desteğini istiyordu. Mussolini örneğini izleyerek tek parti olan Yurtsever Birliği yarattı, "Kara Taburları sadık bir şekilde kopya ederek "Hücreler'i oluşturdu. Fakat diktatörün halkı kazanmak yönündeki tüm çabaları karşılıksız kaldı.
Diktatörlüğün kilden ayaklı bir dev olduğu açıkça görülüyordu. Liberal anayasayı baskı altına alarak, meclisi kapatarak, politik partileri ve işçi örgütlerini illegal ilan ederek bu diktatörlük, İspanya proletaryasının devrimci geleneğini silip süpürebileceğini sanıyordu.
30 Aralık 1923 ve 24 Mayıs 1924 tarihlerindeki son yarı-legal toplantılarından sonra CNT legal varlığına son verip gizli çalışmaya geçti.[10] UGT ise diktatörlük altında aşağılayıcı koşullara boyun eğdi ve gerçekte onunla işbirliğine gitti. Fakat böyle bir politik tavır onun sonu oldu. En aktif üyeleri yeraltına geçmiş ve anarşist grupların çalışmalarına katılmışlardı. Katalonya gençlik grupları da aynı şekilde anarşistlere katılıyorlardı. Diktatörlük "pürüzleri gidermeyi, Katalanizm ile sendikalizm arasındaki uzlaşmazlıkları dostluğa dönüştürmeyi" başarmıştı. Bölünmüş olan devrimci gruplar, halkın baskısıyla bir araya gelerek bir cephe oluşturmuşlardı. Bütün bu unsurlar arasında dayanışma ve güven iklimi gelişmeye başladı. Mücadeleyi koordine etmek üzere, bütün eğilimlerin
87
temsil edildiği devrimci bir komite biçimlendi. "Los Solidarios" herkese, devrimci örgütlenme için gerekli koşulun karşılıklı güven ortamı olduğunu açıklayarak bu komitenin oluşturulmasında önemli bir rol oynadı. Yalnızca komitenin yaratıcı ruhu olmakla yetinmeyip, bu komiteye grubunun devrimci mekanizmasını da.[11]
"Los Solidarios" bu arada Francisco Ascaso ve Torres Es-cartin'i kaçırmak için de bir plan yaptı. Garcia Vivancos hapishanede görevli askerlerin güvenini kazanarak Escartin'in Oviedo'daki hapishaneden kaçışını düzenledi. Askerleri konuyla ilgili olarak bir araya topladığı ve kaçış planına yardımları konusunda onlardan söz aldığı sırada garnizondaki askerler değiştirildi. Garcia, psikolojik ikna gücünü yeni askerler üzerinde bir kere daha denemeye çalıştı fakat kendisinden kuşkulanıldı ve hapsedildi. Buna rağmen, önemli bir Katalan tekstil kuruluşunun ticari temsilcisi olarak görev yaptığın ispatlamayı becerdi. Onun Oviedo'da kalmasının uzamasında bir yarar olmadığına karar verildi. Barselona'ya döndüğü zaman, örgütte kendisini yetenekli görmesine rağmen görevini başaramadığını rapor etti. Ona Ascaso'nun kaçmayı başardığı söylendi.[12]
Barselona'da "Solidarios'un durumu kötüye gidiyordu. Martinez Anido'nun "Durruti Çetesi" ile kişisel hesabı vardı ve bu yüzden Durruti ile Ascaso'yu bulmak üzere özel bir polis timi göndermişti. "Solidarios" bunu çabucak haber aldı ve yıkıcı eylemleriyle Barselona'daki gruba yardımcı olacak devrimci bir alt komite örgütleme talimatını Fransa'daki sürgünlere ulaştıracak iki anarşist göndermeye karar verdi. Aynı zamanda Fransa'da bir yayınevi kurulacaktı. Bu

çalışmaları gerçekleştirmek üzere Gijon'daki soygundan kalan önemli miktarda bir para onlara teslim edildi.

NOTLAR

1. Ricardo Sanz: "El Sindicalismo y la Politica".
2. Hikaye Rudolf Rocker tarafından aktarılmıştır, op. cit.
3. Buenacasa, Cahiers cites.
4. Aurelio Fernândez. Önceden alıntı yapılan ifadeden.
5. Ricardo Sanz, op. cit. Ayrıca yazarın konuştuğu diğer tanıklar.
6. General Franko'nun birlikleri 26 Ocak 1939'da Torres Escartin'i hastaneden alıp kurşuna dizdiler.
7. Aynı zamanda onun Leon'da bir Guardia Civil komutanının evinde, ahçı olarak çalışan halalarından birinin sayesinde gizlendiği de söylentiler arasın dadır. Ve Burgos'ta bir hokkabazın elbiselerini ve maymunlarını satın almıştı. Bu şekilde kılık değiştirmesi sayesinde polisin elinden kaçmayı başarmıştı.
8. Hikaye Liberto Calleja tarafından anlatılmıştır. Aynı zamanda Solidaridad Obrera'da (Paris, No:4, 1944) yayınlanan bir makalede de bulunabilir.
9. M. Buenacasa. op. cit. (Aynı zamanda bak: Tunon de Lara, La Espana en el Siglo XX'de)
10. Buenacasa, çalışma notlarında CNT'nin bu oturumları hakkında mükem mel bilgiler verir.
11. Aurelio Fernândez ve Ricardo Sanz'ın ifadelerinden.
12. Ascaso'nun kaçışı, o sırada Aragon ONT Sekreteri Manuel Buenacasa tarafından organize edilmiştir.

89

PARİS'TE SÜRGÜN PİRENELER'DE GERİLLA

Aralık 1923'te Fransız anarşizminin başlıca mekânı Paris'te, Laumiere ve rue Crime metrolarından çok uzak olma-yan 19. Bölge'deki 14 rue Petit'deydi. Küçük bir dükkânın vitrinine yayınlar konulmuştu. Aralarında Fransız Anarşist Bir-liği'nin yayın organı olan Le Libertaire de vardı. İçerisi herhangi bir basit kitapçı gibi görünüyordu, fakat aslında çok sayıda insanın kendini heyecanlı tartışmaların içinde bulduğu bir yerdi burası. Arka bölümde yalnızca dergi yönetimi ve yazı kurulu barınmıyordu; burası aynı zamanda birliğin içindeki çeşitli grupların ve başka ülkelerdeki federasyonların bağlantı yeriydi.

Ascaso ve Durruti'nin Fransız militanlarla gerekli ilişkileri kurdukları ve onlarla birlikte Uluslararası Anarşist Yayın-evi'ni kurmak üzere buluştukları yer de burasıydı. Durruti ve Ascaso'ya tereddütle yaklaşılmış ve parasızlık gerekçesiyle projeleri reddedilmişti. Durruti onlara yarım milyonluk bir katkıyla işbirliğine hazır olduklarını söyledi ve parayı masanın üstüne koydu. Bunun üzerine toplantıdakiler, basım ve yönetim işlerini yürütmek üzere uluslararası bir komisyon oluşturulmasında fikir birliğine vardı.[1]

Bundan sonra Ascaso ve Durruti, sürgündeki İspanyollar arasında anarşizmin nasıl yayıldığı üzerinde çalışmaya başladı. İspanyol unsurlar, İtalyanlar gibi baskın bir karakter gösteriyorlardı. İspanyollar Güney Fransa'nın bir çok yerine dağılmışlardı. Bunlardan bazıları bir köşeye çekilmiş pasif bir şekilde daha iyi günlerin gelmesini bekliyorlardı. Diğerleri ise sabırsızlıkla mücadeleye atılmak istiyorlardı. Bu unsurlar haf-

90

talık Liberion'u yayınlamaya başlamışlardı. Bunlara, kendisi de bir sürgün olan Liberto Calleja gibi genç insanlar tarafından önderlik ediliyordu. Durruti ve Ascaso onlarla bir eşgüdüm komitesi kurmak üzere temasa geçmişlerdi. Durruti ile Ascaso Paris'e vardıkları sırada Barselona'da bulunan yoldaşlarından, komiteye acilen ihtiyaç olduğunu hatırlatan bir mektup almışlardı.[2] Fakat bu iş çok yavaş gidiyordu ve kullanılan fonlar hızla tükenmişti. Bu yüzden Durruti ve Ascaso yaşamlarını kazanmak için bir yol aramaya başladılar. Durruti Renault atölyelerinde tornacı oldu, Ascaso ise bir kurşun fabrikasında çalışmaya başladı. Rue Belleville'de bir oda tuttular. Bu sırada Paris, politik faaliyetlerin karışıklık içinde bulunduğu bir merkez durumundaydı. Her biri, çoğunlukla CGT'nin etkisi altında olan işçi sınıfının önderliğini kendi tekellerine alabilmek için, birbiriyle ateşli bir mücadele veren işçi hareketinin çeşitli eğilimleri birbirine dolanmıştı.

Reformist sosyalizmin (sosyal demokrat) liderliği, Sosyalist Parti'nin ve onun adamlarının rezilliğine rağmen CGT'de hâlâ çok etkiliydi. Fakat daha sonra resmi liderlikle, işçilere sosya-list-sendikalist bürokratik aygıtın gelirini oluşturan sendika aidatlarını ödememelerini salık veren yeni Komünist Parti'nin (eski sosyalistlerden ve anarko-sendikalistlerden oluşan) liderliği arasında şiddetli bir polemik patlak verdi.

Militan anarşizm, son zamanlarda Rus Devrimi'nden esen rüzgârdan son derece etkilenmişti. Anarşizm kabuğuna çekilmiş, bolşevik diktatörlüğün bürokratik karakterini kınayarak savunmada kalıyordu. Anarşizmin teorik analizleri derin gerçekleri ifade etmesine rağmen ne kitlelere malolmayı başarmıştı ne de Lenin ve Troçki'nin parlak kişilikleri ve Rus Devrimi'nin prestijiyle büyülenmiş anarko-sendikalistlerin bolşevizm tarafından kazanılmasını engelleyebilmişti.

Durruti ve Ascaso için Rus deneyi derslerle doluydu. Onların fikrince her vicdan sahibi devrimci bu deneyin ışığında devrimin sorunlarını kendi başına analiz edebilirdi. Birçok alanda devrimin ekonomik örgütlenmesi ve politik yönetimi olarak bolşevik çözümler uygulamaya konmuştu; bu kritik
91
sınav daima aynı çıkmazla sonuçlanmaktaydı: Devrimin kaderi daima Bonapartizm ve bürokrasinin elleriyle boğulmak mı olacaktı?
Bazı anarşistler, eleştirel muhalefete devam etmek için eylemlerin eğitim çalışmalarıyla sınırlanmasını tavsiye etme noktasına varıyorlardı. Teorisyenden daha çok eylem adamları olan, enerjiyle ve coşkuyla dolup taşan Durruti ve Ascaso bu bakış açısın paylaşmıyorlardı. Onlar devrimin ölümünün kaçınılmazlığına inanmıyorlardı. Rus Devrimi'nin tarihsel başarısızlığının kitlelerin devrimci pratiklerinin eksikliğinden değil, bolşeviklerin proletaryaya iktidar tekelini empoze etmelerinden kaynaklandığını düşünüyorlardı. Bir devrimdeki bozulmanın, işçi sınıfındaki sorumluluk duygusunun her düzeyde aktivitelerle uyandırılması yoluyla engellenebileceğine inanıyorlardı.
Durruti'ye göre bir devrimcinin işi, yalnızca-elde silah, şiddet içeren isyanlarda bulunmak değil, fakat özellikle devrimi sürekli beslemekti. Doğrudan paylaşım pratiği sayesinde işçi sınıfı kendi içinden gelişecek olan devrimci teorisini yaratacaktı. Ve kollektif eylem anı geldiği zaman bu gelişmiş ve dizginlenmemiş bilinç önceden tasarlanmış özgür toplumu yeniden yapılandıracaktı. Durruti her bir bireyin aktif bir hücresini oluşturduğu ve coşkuyla dolup taşan bu yeni toplumun sonsuz bir şekilde ilerleyeceğini düşünüyordu.[3]
Paris'teki örgütlenme çalışmaları devam ederken, İspanya'da işler iyice kötüye gidiyordu. Martinez Anido "Solidarios" grubunu yıkmaya azmetmişti. Bir ajan şebekesi, Barselo-na'daki politik ve sosyal durum hakkında onu gayet güzel bilgilendirmekteydi. Anido'nun ilk başarısı, Barselona'nın Pueblo Seco bölgesindeki gizli bir mahzende grubun silahlarını ele geçirmesi olmuştu. Komşuları arasında bir ajanın varlığından kuşkulanan "Solidarios" orayı derhal terketmişti. Fakat çevrelerindeki ağ yeniden daraltılmış ve 24 Mart 1924 tarihinde polis, Georgia Suberviela, Marcelino del Campo, Aurelio Fer-nândez, Gregorio Jover ve Domingo Ascaso'nun evlerini sarmıştı.
92
Georgia Suberviela kaçmaya çalıştı ve sokağa çıkmayı başardı, fakat her köşede pusuya yatmış olan polisin mermileriyle vuruldu. Marcelino del Campo'nun evine polis, takip edilen bir "yoldaş" kılığında geldi. Campo onlara inanmış gibi yaptı ve yolda atlatmak umuduyla onlara "güvenlikli bir yer" sunmak üzere yola düştü. Fakat dışarıda çevresi iyice sarılmıştı. Kaçmaya çalıştı, yanında bulunan polisleri ölümcül bir şekilde yaraladı, fakat polis sayıca üstündü, başedemedi ve orada öldürüldü. Aurelio Fernândez'in evi öylesine etkili ve şaşırtıcı bir baskına uğradı ki, ne o, ne erkek kardeşi Ceferino ne de Adolfo Ballano silahlarını kullanmaya fırsat bulamadan yakalandılar ve hapse atıldılar. Aynı sahne Gregorio Jover'in evinde de tekrarlandı, fakat o, muhafızın bir anlık gafletinden yararlanarak pencereden atladı ve kaçtı. Domingo Ascaso'ya gelince, onu yakalamaya gelen polisi farketti ve oturduğu dördüncü kattan aşağı bir ip sarkıtarak kaçmayı başardı.
Ertesi gün gazetelerde polis, Durruti'nin korkunç çetesini nihayet tarumar etmekte gösterdiği çabadan dolayı tebrik ediliyordu. "Halk suçların daima cezalandırılacağına ve otoritelerin sonunda düzeni kuracağına ikna oldu" deniliyordu. Bununla birlikte Martinez Anido başarısını henüz tamamlamadığının farkındaydı. Gerçekte "Solidarios"lardan birkaçı baskından kurtulmuştu ve hiç duraksamaksızın Ricardo Sanz ve Alfonso Miguel ile birlikte Devrimci Komite'yi yeniden inşa etmeye ve boşalan yerlere başka militanları yerleştirmeye girişmişlerdi.
Domingo Ascaso arkadaşlarının yanına sığınmıştı, fakat kimseyi tehlikeye atmak istemiyordu, bu yüzden sık sık gizlenme yerlerini değiştiriyordu. Sonunda Pueblo Nuevo mezarlığında gece bekçisi olarak çalışan, tanıdığı yaşlı bir Ara-gon'lunun yanına sığındı. Bir kaç gün sonra Garcîa Oliver'le temas kurmayı başardı. Onun, Fransa'ya gidip Durruti'ye ve kardeşi Francisco'ya devrimci örgütlenme çalışmalarında yardımcı olmasının daha iyi olacağına karar verdiler.
Tam bu sırada, Katalan politikacı Francisco Macia, devrimci bir ayaklanma başlatmak üzere Katalonya'daki Pirene
93
Dağları'nda gerilla hareketi örgütleme çalışmaları içindeydi. Macia, Barselona'daki "Katalan Devlet" adlı, genç aktivist ve anarşist gruplarla ilişki kurmak isteyen bir grup tarafından destekleniyordu. Diktatörlüğün katı baskısı altında bu iki grup gittikçe daha yakın bağlar geliştirmişler ve sonunda Katalan ayrılıkçı grup, anarşistler tarafından kurulan Devrimci Komite'ye katılmıştı. Katalancılarla anarşistlerin birlikte eylem yapmaya karar verdiği ilk kez görülüyordu. Katalonya'daki devrimci ayaklanma için düşünülen plan anarşist gruplar ve yerel CNT örgütleri tarafından tartışıldı.

Sonunda Buenacasa'nın Fransa'ya gitmesine ve orada doğrudan Albay Francisco Macia ile ayaklanma planı üzerine ortak bir çalışma yapmasına karar verildi. Font-Romeu denilen yerde yapılan bu görüşme olumlu sonuçlar vermedi.[4]
Böylece CNT ve anarşistler gerilla örgütlenmelerini kendi başlarına oluşturmaya karar verdiler ve bu örgütlenmenin başlatılacağı yerlerden biri Doğu Pireneler, diğeri ise Bask bölgesindeydi.
Fransa'ya gelen Domingo Ascaso, yanında, Macia ile birlikte ya da onsuz uygulanacak bu gerilla eylemini koordine edecek talimatları da Barselona'dan getirmişti. Kardeşi ve Durru-ti ile her şeyi görüştü. Bu plan iki sürgünü müthiş heyecanlandırmıştı. İspanyol mültecileri arasındaki yoğun örgütlenme faaliyetlerine yeniden başladılar.
Devrimci plan Barselona'da da olumlu bir yankı bulmuştu. Eibar'dan satın alınmış olan ve hâlâ birilerinin teslim alıp taşımasını bekleyen silahların nakli için somut adımlar atılmıştı. Zulueta, silahları sanki Meksika'ya götürüyormuş gibi yaparak bir gemiye yükleme talimatı aldı ve bu talimatı yerine getirdi. Gemi açık denize geldiğinde silahlar, Devrimci Komite tarafından kiralanan küçük bir gemiye aktarılarak depolanmak üzere Barselona'ya götürüldü. Bu sırada Macia gizlice şehire gelmişti. Komite ona devrim planlarının ne durumda olduğunu sordu. Macia'nın cevapları hâlâ kaçamaktı ve ayaklanma başlayıncaya kadar silahların limanda tutulmasını teklif etti.[5] Fakat bu süre içinde yük için ödenen depozitin kanuni süresi geçti ve kargo, göndericisine geri yollandı[6] Ve bu
94
nedenle ayaklanmanın patlak vermesi aylarca gecikti, en büyük fırsat kaçırılmış oldu.
Bu arada 4 Mayıs 1924'te toplanan Ulusal Kongre'de CNT'nin legal yaşamı sona erdirildi. Ulusal Komite'nin tam kadroyla katıldığı bu kongrede, başka bölgelerden gelen delegelerin yanı sıra Katalan sendikalarından da 237 delege hazır bulundu. En önemli konu hâlâ Üçüncü Enternasyonal üzerine süren tartışmaydı. Bolşevizm tarafından kazanılmış birçok militan -örneğin Maurin- sendikaların çoğunluğunun referandumla aldığı karara ve Zaragoza Kongresi'nin vardığı sonuca rağmen sorunun bir karara bağlanmaması fikrine yapışmıştı. Tartışma, CNT'nin amacının, silahlı ayaklanma yoluyla liberter komünizmi hayata geçirmek biçimindeki aynı sonuca ulaştı. Karar bire karşı 236 delegenin oyuyla alındı. Farklı oy kullanan delege, Sabadell Sendikası'ndan tarafsız sendikalizm yanlısı Moix adlı birisiydi. Kongre, polisin toplantı salonunu kuşatma altına almasıyla dramatik bir biçimde sona erdi. Neyse ki bir çok delege kaçmayı başardı, fakat Garcia Oliver tutuklandı, suçlu bulunarak hapse atıldı. Burgos'ta 14 Nisan 1931 tarihinde afla çıkana kadar hapiste tutuldu.
Bundan sonra CNT yeraltına geçti. Diktatörlük yönetimi, bu örgütün yeni düzenin yasalarına, UGT'nin tersine boyun eğmediğini ileri sürerek, bütün konfederal komitelerin peşine düştü ve sendikalist basını yasakladı. Böylece CNT ve anarşist hareket taktiklerini değiştirmeye zorlanmıştı ve bu durum altı uzun yıl boyunca sürdü. İlk olarak büyült bir saldırı planının uygulanması konusunu oylamak üzere gizli bir kongre toplandı. Bu plana göre, Pirene cephesinin iki uzak noktasından saldırılara başlandığı esnada anti-militarist komitelere dayanan anarşist gruplar da kışlalara saldıracaklardı. Kongre, Gregorio Jover'e, bütün eylemlerin iyi bir şekilde koordine edilmesi için Fransa'ya gidip Devrimci Komite'yi aldıkları kararları konusunda bilgilendirmesi talimatını verdi.
1924 Temmuzu'nun sonunda Paris'e varan Gregorio Jover, küçük bir toplantıda sürgündeki militanlarla buluştu. Jover, sürgünlere İspanya'daki durumu ve Barselona'daki kongrede
95
alınan kararları anlattı. Bu militanların hepsi silahlı bir ayaklanmaya katılma konusunda hemfikirdiler. Durruti ve Ascaso genel bir ayaklanmanın başlatılması için yoğun bir hazırlığa giriştiler. Silah için, herkesin devriye kollarına katılmasına, kendi, silah ve cephanesi için belli bir ödeme yapmasına karar verildi. Diğer ödemeler, çoğunlukla "İberion"u yayınlayan (Fransız polisi tarafından kapatılan "Liberion"dan devralınmıştı) "çekirdek" grubun çalışmalarını karşılamak üzere yapılıyordu. 100 kurşunuyla birlikte her bir silahı 30 franktan satan Belçikalı bir silah satıcısı bulundu ve bu adamdan bir miktar silah satın alındı.[7]
Eylül sonlarına doğru sınırdaki iki noktadan saldırı başlatmak için genel bir plan üzerinde anlaşmaya varıldı: Önemli saldırı noktalarından biri Katalonya Pireneleriydi, diğeri yalnızca düşmanı Vera de Bidasoa'ya yönlendirme noktası olarak kullanılacak olan Bask bölgesindeki Navara Pireneleriydi. Fakat bu sırada Barselona'da işler karışmıştı. Ayaklanmacılarla işbirliği yapacak olan askerlerde bir duraksama başlamıştı. Aynı şekilde, Barselona limanında tutulan silahları devralmak mümkün olmamıştı. Üstüne üstlük, işçi sınıfından kitlesel bir destek geleceğinden bütünüyle emin de değillerdi. Militanlar, sadece kendi devrimci coşkularına güveniyorlardı. Bütün zorluklara rağmen planı olduğu gibi uygulayabileceklerine inanıyorlardı. Gregorio Jover, sürgün gruplarına tavsiyelerde bulunmak ve iki ülke arasındaki haberleşmeyi sağlamak için sınırı geçti. Saldırı günü ve saati, Barselona'dan çekilen iki telgrafla duyurulacaktı. Birinci

telgraf onları alarma geçirecek, ikincisi ise eylemin başlatılması işaretini verecekti.
Paris'teki atmosfer çok canlı değildi. Durruti devrim inancını canlandıran bir konuşma yaparak ayaklanmaya coşku vermeye çalıştı: "Devrim iniş ve çıkışlarla ilerleyen sürekli bir faaliyettir, önceden tahmin edilemeyecek faktörleri içerir. Onun kaderine aslında bu bilinmeyen faktörlerce karar verilir. Stratejik bir planda bu bilinmezlikler hesaba katılmalıdır. Koşullar bir devrim için gizliliği gerektirirken, pervasız bir eylem kollektif bir eylemin alev alması için yeterlidir. İnsanın
96
sabrının sonuna geldiği zamanı bilmek nasıl mümkün olur? İnsan aklı devrim için uygun gün ve saati nasıl bilebilir? Buna ilişkin bir kural yoktur. Koşulların ciddi bir incelemesi yapılmalı ve sonra da ona anlamını vermek üzere gerekli miktarda sübjektif öğe katılmalıdır. Aslında devrimler hemen hemen her zaman kitleleri harekete geçirmeye çalışan maceracı ve pervasız girişimlerle başlamıştır. Mümkündür ki, biz hata yapıyoruz, belki savaşta yenileceğiz. Bu savaş **son olmayacaktır ama, proletarya tarihindeki sayfalardan bir yenisi olacaktır. Bilinçli devrimciler olarak bizim görevimiz; devrim gerçek sonucuna, insan yaşamındaki bütünsel değişikliğe ulaşıncaya dek, onu sürekli bir eylem haline getirecek olan kollektif patlamaya kadar fitil görevi üstlenerek bir kere, iki kere, gerekirse yirmi kere patlama yaratmaktır." Bu konuşma netti ve herkesin stratejik konumlara yönelmesinde bu konuşma şu veya bu şekilde belirleyiciydi**[8]
Birkaç gün sonra bu grubun morali, entellektüeller arasındaki bir ayaklanma dalgasıyla yeniden alevlendi. Miguel de Unamuno ve Rodrigo Soriano, diktatörlük tarafından hapsedildikleri Fuenteventura (Kanarya) Adası'ndan inanılmaz bir şekilde kaçarak Paris'e gelmişlerdi. Fransa'nın bağımsız entelyensiyası bu kaçakları büyük bir coşkuyla karşılamıştı ve "Le Quotidien" gazetesinin editörü onlara diktatörlüğe karşı mücadelelerini anlatmaları için bir köşe önermişti, aynı zamanda Eduardo Ortega y Gasset'in de desteğini kazanmışlardı. Son olarak, romancı Blasco Ibanez, inzivaya çekildiği yerden "Espafla, Naciön Secuestrada" adlı bir broşür yayınladı. Bu broşür, yalnızca bir yazarm kişisel etkisi yüzünden değil, fakat aynı zamanda gerçekleri açığa vurduğu için de büyük bir hareketlenmeye yol **açtı. İspanyol otoriteleri Fransız Hükümeti'ne Elçi Quinones de Leön eliyle acilen bir protesto çekerek "propagandaya** gösterilen tolerans dost bir **ulusun adını lekeleyecek niteliktedir" dediler**[99]**İspanya böylece uluslararası politikanın odağına yerleştiği için gerilla** savaşının **başlaması, Primo de Rivera ve XIII.Alfonso diktatörlüğüne verilecek yiğitçe bir** cevap olacağa benziyordu.
97
Sonunda uzun süredir beklenen telgraf geldi. Fakat gelen metin, üzerinde anlaşmaya varıldığı gibi değildi. Aslında yalnızca uyarıda bulunacak olan ilk telgraf değil, saldırı emrini veren ikinci telgraf gelmişti. Bu ilk karışıklıktı.
Paris'teki Devrimci Komite, farklı gruplara, acilen operasyon bölgelerine gitmeleri gerektiğini bildiren bir telgraf gönderdi. Ascaso kardeşler Perpignan'a, Durruti Vera de Bidasoa'ya gitti. Yerlerine varır varmaz üzerinde anlaşmaya varılan gerilla tekniğiyle harekete geçtiler. Fakat onlar, yalnızca Barselona'daki girişimin başarısız kaldığının değil, alarma geçen hükümetin sınıra birlikler yığdığının da farkına varmamışlardı.[8] Böylece Vera de Bidasoa'daki gruplar sınırı geçer geçmez Guardia Civil'in güçlü bir direnişiyle karşılaştılar. Gerillalar, iki polisi öldürmeyi ve diğerlerini bozguna uğratmayı başardılar. Ve bundan cesaret alarak daha sonra güçlü bir direniş noktasına dönüştürecekleri bir yere doğru ilerlediler. Ele geçirmeyi düşündükleri bu yere vardıklarında ise yoğun bir yaylım ateşiyle karşılaştılar. İki gerilla orada öldü. Diğerleri şaşkınlık içinde iki gruba ayrıldı. Birinci grup etrafındaki çemberi yarmak için aceleyle saldırıya geçti. Bir gedik açmayı başardılar ve kendilerini savunmak için daha elverişli olan dağlara çekildiler. Fakat daha büyük olan ikinci grup ilerleyemedi ve arkadan kendilerini kuşatarak ve Fransa'ya doğru çekilme yollarını kesmiş olan çembere saldırdı. Durruti de bu gruptaydı. Durumun felakete gittiğini görerek her şeyi göze alan bir girişimin gerekli olduğuna karar verdi ve enerjik bir yarma harekâtı başlattı. Manevra başarılı oldu ve ikinci grup kaçıp sınırı geçerek geri gelebildi. Fakat birinci gruptaki gerillalar geri çekilirken sınırda yeniden kuşatıldılar. İki günlük bir direnişten sonra kendilerinden üstün bu güçlere yenildiler. Hepsi öldürüldü ya da hapsedildi.
Olaylar, Ascaso kardeşlerle onların grupları için daha az trajik sonuçlar verdi, ama yenilgi daha da sarsıcıydı. Onlar henüz Fransız topraklarındayken alarma geçirilen yerel polisin gittikçe artan kuşkusunu üzerlerine çekmişlerdi. Gerillaların bir çoğu Perpignan treninden inerken tutuklandılar.
98
Yalnızca, içlerinde Ascaso kardeşlerin de bulunduğu elli kişilik bir grup polisten yakasını sıyırabildi ve İspanya'ya girmeyi planladıkları bölgeye ulaşabildi. Rehber Marti'nin getirdiği haberlerle bütünüyle demoralize oldular.

Barselona'daki girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştı, Katalonya sınırı, bütün sınır köylerini işgal eden ordu tarafından korunuyordu. Bunun yanı sıra önlem olarak pek çok işçiyi tutuklamıştı. Bu koşullar altında gerilla projesi intihardı. Katılanlardan biri şu yorumu yapmıştır: "Döğüşmeksizin yenilmiş olmaktan dolayı yıkılmış ve öfkeden ağlayarak başladığımız yere geri dönmüştük. Bununla birlikte tek bir düşünce ayakta tutuyordu bizleri, geri püskürtülmüştük ama ezilmemiştik. Bu herhalde bizim nihai yenilgimiz değildi, sonunda kazanacaktık.[01}]
Savaş alanındaki bu açık yenilgiye rağmen eylemlerin Madrid'de gittikçe büyüyen yankıları olmuştu. Diktatörlük, Fransa'daki mülteci gruplarının yıkıcı eylemlilikleri konusunda Fransız Hükümeti'nin dikkatini çekmişti. Ayrıca Martinez Anido'nun önerisiyle Fransa'ya bir ajan grubu gönderilmiş ve bunlara en tanınmış militanların devrimci dürüstlükleri konusunda kuşku yaratıcı söylentiler yayarak göçmen topluluğunun birliğini yıpratma talimatı verilmişti. Fakat bu manevra pek etkili olmadı, ajanlar kısa zamanda deşifre oldular.
Primo de Rivera'nın Fransız Hükümeti'nden talebi ise daha tehlikeliydi. O sıralarda Fransız Hükümeti, İspanyol Hükümeti'nin karşı karşıya bulunduğu Fas sorunu konusunda kararsızlık içindeydi. Primo de Rivera ve Mareşal Petain'in çatışmaların yatıştırılması konusundaki planları uyum içindeydi. İspanya'nın başvurusuna Fransa ateşli bir iyi niyet gösterisiyle yanıt verdi. İspanya Büyükelçisi Quinones de Leön İspanyol mültecilerine, özellikle Ascaso ve Durruti'ye karşı karalama kampanyası için büyük miktarda para ödedi. Bu ikisi Zara-goza'da başpiskoposa düzenlenen suikasttan dolayı suçlandılar. Burjuvazi ve basın bu kampanyayı üstlendi, büyükelçi tarafından ileri sürülen iddiaları kullandılar. Polis baskıya girişti, bir çok mülteci tutuklandı ve sınır dışı edildi. Çoğunluk, Hem Day ve Leo Campion adlı Belçikalıların önderlik ettiği
99
Uluslararası Anarşist Dayanışma Komitesi'ne katılmak üzere Brüksel'e gitti. Bu örgüt, onların Belçika'da yerleşmesini sağlıyor ya da Antwerp liman işçileri aracılığıyla onları Güney Amerika'ya gönderiyordu.
Ascaso ve Durruti için Belçika yeterince güvenlikli değildi ve onlar, Barselona'da karar verilen yeni eylem planları hakkında bilgi sahibi olmadan Amerika'ya göç etmeyi düşünmüyorlardı. Beklerken, bazı Fransız anarşistlerinin Paris'in bir semti olan St. Denis'te onlar için hazırladıkları küçük bir evde gizleniyorlardı. Bir ay bekledikten sonra haberci olarak Gregorio Suberviela'nın yerine geçen Ricardo Sanz, İspanya'dan haber getirdi. Sanz, baskının daha da artarak devam ettiğini ve paralar suyunu çekerken hapishanelerin militanlarla dolduğunu anlattı. Bununla birlikte mücadele devam ediyordu ve harekete, anarşistlerin devrimci dinamizmi sonucu yeni gruplar katılıyordu. Bu gruplardan biri Katalan hareketinden geliyordu ve gruba, XIII.Alfonso'ya karşı suikast düzenlemeye karar vermiş olan gençler önderlik ediyordu. Devrimci Komite onlara para, silah ve patlayıcı vermişti.[(12)]
Ricardo Sanz aynı zamanda Barselona'daki komitenin mali destek talebini de bildirmişti. Bunun yanı sıra, Güney Amerika'da yaşayan İspanyollar arasında bir ajitasyon ve propaganda kampanyası başlatabilirlerdi. Böylece *Amerika turuna* hazırlanmaya başladılar. Önce Küba'ya gidecekler, ardından Meksika'ya geçip orada Ascaso'ların en genci olan Alejandro ye İspanya'dan gelen Gregorio Jover'le bir grup oluşturacaklardı. Domingo Ascaso Antwerp'e yerleşecek ve gemicilerin bu limanla Montevideo arasında örgütlediği şebeke sayesinde onlarla iletişimi sağlayacaktı. 1924 Aralığı'nın sonuna doğru, sahte pasaport temin eden Ascaso ve Durruti, Antillere doğru yola çıkan bir Hollanda kargo gemisiyle Le Havre'dan ayrıldılar·(1 [3)]
100
NOTLAR
1. "Le Reveil of Geneva", 18 Haziran 1924, bu uluslararası anarşist yayının oluşturulmasından bahsediyor.
2. Liberto Calleja'nın ifadesinden. 3 A.G.Y.
4. Manuel Buenacasa, op. cit.
5. Ricardo Sanz, op. cit.
6. II. Cumhuriyet ilan edildiği *zaman* Durruti ve Ascaso İspanya'ya döndüler. Ascaso bu silahları yeniden bulmaya çalıştı, fakat bu sırada Miguel Maura si lahları yeni Katalonya Otonom Hükümeti'ne göndermişti. Silahlar Katalonya Özerk Cumhuriyeti'nin müşaviri olan Dencas'taydı. 1934 Ekimi'nde "Estat Catala"nın üyeleri bunlarla silahlanmışlardı. Fakat ayaklanma başarısız oldu; silahlar sokaklara terkedildi ve CNT'li işçiler bu silahları topladılar. 19 Haziran 1936'da CNT'liler bu silahları askeri'darbecilere karşı savaşta kul landılar. Ve Aurelio Fernândez şöyle bağlamaktadır: "Sonuç olarak bu silahlar satın alınma amaçlarına uygun olarak kullanılmışlardır."
7. Bilgi Garcia Vivancos tarafından sağlanmıştır.
8. Liberto Galleja'nın ifadesinden.
9. V. Orobon Fernândez, op. cit.
10. A.G.Y. ll.A.GbY.
12. Bu saldırı 3 Haziran 1925'te yapılacaktı. Polis, Barselona'daki Costas de Garra yakınlarında bir kamyonda yüz kilo bomba buldu. Bu bombaların

Bar selona'dan dönecek olan XIIl.Alfonso'ya karşı kullanılacağı düşünüldü. Sal dırının genç Katalanistler, Miguel Badia ve Jaime Compte tarafından düzen lendiği ileri sürüldü. 13. Ricardo Sanz ve Orobon Fernândez, op. cit.

101

XI

GERİLLALAR GÜNEY AMERİKA'DA

Durruti ve Ascaso, sermayeye ve devlete karşı anarşist hareketin sert bir mücadele verdiği Arjantin'e giderken kısa bir süre için Küba'da mola verdiler. Fakat onları aralarına alan işçiler toplumsal durum hakkında öyle bir manzara çizdiler ki, bir süre orada kalmaya karar verdiler. O sırada ülkenin diktatörü olan Gerardo Machado büyük Amerikan patronlarının ve toprak sahiplerinin çıkarlarına sıkı sıkıya bağlı bir pasi-fikasyon programı uygulamaktaydı.

Havana'daki başıboş lüks ve sefahat, yoksulluk ve yolsuzluğun katı gerçeklerini gizliyordu. Polis sınırsız yetkilere sahipti ve sömürülen işçi sınıfı arasında sürekli yükselen tansiyonu zor yoluyla kontrol altında tutuyordu. Halk ayaklanması gizlice mayalanıyordu.

Buna karşın Küba'da anarşistler, toplumsal devrim için kendilerine göre tek doğru yol olan sabırlı ve bozgunlara uğramayan uzun bir stratejiyi savunuyorlardı. Ascaso ve Durruti'yi "sabırsız eylemciler" olarak değerlendirdiler. Ve "sizin tutumunuz başarısızlığa mahkûmdur. İspanyol işçiler, yemekleri olmasa da size son kuruşlarını vereceklerdir, ama sömürücüler sizi polise teslim edeceklerdir" diyorlardı.

Durruti ve Ascaso limanda kendilerine dok işçisi olarak iş buldular. İşte ve kantinde dur durak bilmeden liman işçilerine örgütlenmelerinin, bir araya gelmelerinin, dayanışma yapmalarının gerekliliğini anlattılar, onları sendikalardaki bürokrat-laşmaya karşı uyardılar. "Kaderinizi ve sorunlarınızın çözümünü asla profesyonel politikacıların ellerine bırakmayın ve aranızdan liderler çıkmasına izin vermeyin. Her ikisi de size ihanet edecektir ve kölelikten kurtulamayacaksınız. Kendi mücadelenizi kendiniz yürütmeyi başardığınız zaman özgür ol-

102

maya başlayacaksınız." Bir süre sonra liman işçileri kendilerini güçlü bir sendikada örgütlediler ve Havana'daki diğer sendikalarla bir federasyon oluşturdular: Restoran İşçileri Sendikası ve Tütün İşçileri anarşistlerin etkisi altındaydı[0}]

Bu dönem, Durruti'nin, işçilere yaptığı günlük konuşmalarda kendisinin iyi bir hatip olduğunu görmesi açısından önemli bir dönemdi. Onun sade konuşmaları öyle derin bir sıcaklıkla doluydu ki, kısa zamanda adı yayıldı ve tanındı. Çok geçmeden şöhreti polisin kulağına gitmekte gecikmedi. Polis onu takibe aldı ve tutuklamak için aramaya başladı.

Durruti ve Ascaso tedbirli davranarak başkenti terkettiler ve genç bir Kübalı onları Santa Clara'ya geçirdi. Burada Palmira ile Cruces arasındaki bir plantasyonda şeker kamışı kesme işi buldular. İşe başladıklarından bir kaç gün sonra, şeker kamışı işçileri bir grev başlatmaya çalıştılar. Şeker fiyatlarının düştüğü bahanesiyle işçilerin ücretleri kesilmiş ve işçiler de bunun üzerine çalışmayı reddetmişlerdi. Ustabaşı, işçileri tehdit ederek patronun evinin yakınındaki alanda toplanmaya zorladı. Patron alana geldi ve isyancılara bir konuşma yaparak şiddetle azarladı. Aralarından rastgele üç kişiyi işaret ederek onları ayaklanmaya liderlik etmekle suçladı. Patronun adamları onları yakaladılar ve yanlarına silahlı nöbetçiler katarak en yakın jandarma merkezine götürdüler. Bir saat sonra bir grup muhafız grev alanına, hâlâ canlı olan ve korkunç işkenceyle kendilerinden geçmiş üç adamın vücutlarını geri getirdiler. Onlar toprağın üzerinde fırlatıldıkları esnada patron uyarılarını sürdürüyordu. Patron onları göstererek şöyle dedi: "Derhal çalışmaya başlamazsanız aynı şey sizin de başınıza gelecek. Ayrıca, çalışmadığınız saatler nedeniyle daha düşük ücret alacaksınız." Korku üstün gelmişti. İşçiler yeniden çalışmaya başladılar.

Durruti ve Ascaso, yanlarındaki genç Kübalı arkadaşlarıyla olayı tartıştılar. Sonunda patronun öldürülmesi gerektiğine karar verdiler. Yerinde adalet ve anında intikam diğer toprak sahiplerine ciddi bir ihtar olacak ve işçi sınıfının ufkundaki küçük bir engeli açığa çıkaracaktı. Ertesi gün patronun cesedi

103

bulundu. Yanında şu not vardı: "Gezginlerin adaleti." Polis üç adamın peşine düştü, fakat onlar Camaguey bölgesine çoktan ulaşmışlardı. Patronun öldürülmesi haberi Palmira'dan Cru-ces'e, Santa Clara'dan Havana'ya kadar yayıldı. Hikâye abartılarak bir efsane haline getirildi: "Gezginler" denilen bir İspanyol çetesi yarım düzine şeker kamışı patronuna karşı suikast düzenlemişti. Bütün askerler, kırsal alan jandarmaları ve patronların adamları kaçakları yakalamak üzere seferber edilmişlerdi. Onları gizlediklerinden kuşkulandıkları köylüleri tehdit edip daha fazla bilgi elde etmek için işkence yapıyorlardı. Yapılan aramalar, Jolquin bölgesinde patronun adamı olan bir ustabaşının öldürülmesiyle ve yanında aynı türden bir notun bulunduğunun öğrenilmesiyle iyice karmaşık bir hal aldı. Bu heybetli

çetenin aynı anda her yerde ortaya çıkabilmesi, yöneticileri şaşırttı ve toprak sahiplerini korkutup evlerinde önlemler almaya şevketti.
Durruti ve Ascaso Havana'ya ulaşarak Meksika'ya gitmeye çalıştılar. Körfezde kiraladıkları bir gezi teknesiyle açıklarda demirlemiş olan bir balıkçı teknesine kadar gittiler ve zor kullanarak bu tekneye geçtiler. Kaptandan demir alarak tekneyi çalıştırmasını istediler. Neyseki onların tehlikeli misyonuna katılmaktan memnun olan kaptan onları Yucatan'a kadar götürdü. Karaya çıktıklarında ise, kendilerinin kaçakçı olduklarından kuşkulanan ve Progreso limanı yetkililerine teslim etmek isteyen gümrük görevlileri tarafından sorgulandılar. "Durruti onlara yolda, serbest bırakılmaları için para teklif etti. Gümrük görevlileri bu parayı kabul ettiler ve onlara Meri-da'ya nasıl gideceklerini gösterdiler. Vera Cruz'a gitmek üzere Progreso limanından ayrılmadan önce bir hafta kadar orada kaldılar. "[2]
Alejandro Ascaso ve Gregorio Jover bir haftadır Durruti ve Ascaso'yu bekliyorlardı. Onları CGT'nin merkezi olan 3 Plaza de la Vizcaina'da karşıladılar. Burası eski "Uluslararası İşçiler Evi'ydi, fakat eski hareketliliğinde bir düşüş vardı. Meksika Devrimi hiçbir ciddi etki göstermeksizin "resmileştirilmişti". Birkaç yıl önce bir Yankee hapishanesinde ölen Flores Magon,
104
Madero'ya şöyle demişti: "Yasa bir dizgindir ve özgürlük yasayla bağdaşamaz. Yasa hadım etmektir, hadım edilmiş bir halkla insanlık düzeyine ulaşılamaz. Kamulaştırma yasayı ezerek gerçekleştirilir, yoksa onun omuzlarına basarak değil." Aynı zamanda şunu da belirtmişti: "Yasa tutucudur, devrim ise yenileyici. Bu nedenle, yenilik isteyen biri yasayı yıkmakla başlamalıdır. Gerçek devrimci daima kanun dışıdır. "[3] Bu düşüncelerin mirasçıları olan anarşistler köşeye sıkıştırılmıştı. Diğerleri ise devlet reformizmine doğru savrulmak üzere kendilerini koyvermişlerdi.
Durruti ve Ascaso, Meksika'dayken İspanya'daki durumu araştırdılar. Durum hâlâ endişe vericiydi. Bununla birlikte yolculukları sırasında gördüler ki devrimin vatanı yoktur. İşte bu inançlarını daha da güçlendirmişti. Böylece Latin Amerika liberter hareketi için ellerinden geleni yapmaya karar verdiler. Basım işçilerinin mali güçlükleri üzerine tam da anarşist hareketle CGT sorumluları arasında sert bir tartışma sürdüğü esnada oraya varmışlardı. Bütün paralarını aidat olarak onlara verdiler. Bir kaç hafta sonra Durruti aylık olarak yayınlanan "Regeneraciön'un bürosuna geldi. Oradakiler, Dur-ruti'ye yayın hakkında olduğu kadar konfederasyonun gelişmesi hakkında da bilgi verdiler. Dergi sokakta satılıyordu, fakat okuyucuların istenen parayı ödeme alışkanlığı olmadığından güçlükle yaşamını sürdürüyordu. Durruti şaşırmıştı. Masanın üstüne kocaman bir banknot destesi koydu ve şöyle dedi: "Bu parayla biraz olsun rahat nefes alabilirsiniz, fakat işçilerin, işçi yayını için para ödemeleri gerektiğinde ısrar etmelisiniz." Komite üyeleri ortaya konan paraya kuşkuyla baktılar. Durruti, cebinden Sebastien Faure'den gelen bir mektubu çıkarıp göstererek onların tereddütlerini giderdi. Fransız anarşisti "Editorial Internacional'e yardım olarak önemli bir bağışta bulunduğu için Durruti'ye teşekkür ediyordu. Durruti onlara "Gezginler'in sessizce çalıştıklarını ve idealleri uğruna yaşamlarını tehlikeye atmaya hazır olduklarını açıkladı. "Siz devlete karşı legal alanda mücadele ediyorsunuz, biz ise illegal alanda savaşıyoruz ve ona boyun eğmeyi reddediyoruz. Fakat
105
sonuçta siz ve biz aynı hedefte birleşiyoruz." Gerçekte, onların son günlerde bankalara düzenlenen soygun eylemlerinin baş aktörleri oldukları açıktı.
"Gezginler" illegal yaşama ve iş görme yolunu seçmişlerdi. Yalnızca karakterlerinden gelen özellikleri nedeniyle değil, eski ve yeni kıtanın anarşist gruplarının yayınlarını sürdürmek için büyük miktarda paraya gereksinim duyduklarını gördükleri için bu yolu seçmişlerdi. Bundan da öteye, 1906'da İspanya'da Francisco Ferrer tarafından kurulan rasyonel okulların örgütlenmesine çalışan sendikaların da paraya ihtiyaçları vardı. Petrol İşçileri Sendikası şimdiden ikiyüzden fazla öğrencinin bulunduğu bu okullardan birini açmıştı. Restoran İşçileri de böyle bir okul açmak istiyorlardı. Bu sendikanın başkanı, Durruti'den, kendisiyle öğle yemeği yemek istediğini bildiren bir mektup almıştı. Sendika başkanının daha sonradan verdiği bilgiye göre Durruti ondan, gidecekleri restoran 'kibar insanların' geldiği bir yer olduğu için şık giyinmesini istemişti. "Ben reddettim bunu, salt vicdani açıdan değil, fakat bu dekor bir militan olarak benim ideallerime, yaşam tarzıma karşı olduğu için. Durruti bir mektup daha yazarak ısrar etti ve bana gelmem gerektiğini, beni basit bir restorana davet edemeyeceğini, çünkü Tampico'da zengin bir adam olarak tanındığını belirtti. Gittim, hoşnutsuzluğumu bastırarak da olsa gittim, onun bana önemli şeyler söyleyeceğini düşünüyordum. Bana söylediği şuydu: 'Petrol İşçileri Sendikası'mn açtığı gibi yüzlerce okul açma fikri konusunda ne düşünüyorsun?' Şöyle yanıtladım:
'Harika bir rüya...' Miguel -bu, Durruti'nin Meksika'da kullandığı addı- şöyle yanıtladı: 'Rüya değil gerçek. Bu iş için

yüz bin peso alacaksın yakında.'"
Ve Durruti'nin Meksika'daki dört aylık konukluğu sırasında bankalara yapılan saldırılarda bir artış başgöstermişti. Polis her seferinde daha haşin toparlama hareketlerine girişiyordu. Fakat polis genellikle yoksul mahallelerde arama yapıyordu, oysa Durruti ve Ascaso, kendilerini Mendoza adıyla, Perulu zengin maden sahipleri olarak tanıtıp Meksika'nın en
106
lüks otellerinde kalıyorlardı. "Bir gün, yanlarına hiç bavul almadan ve ceplerinde yalnız bir kaç peso para olduğu halde, hesabı "Mendoza" üstüne yazdırarak otelden ayrıldılar ve başkentten çıkarak kıtanın güneyine yollandılar. "[4] Her yandan takip altındaydılar ve bütün Amerikan polisi "Gezginler'e ya da "Meksika Çetesi" adını verdikleri bu insanlara karşı alarma geçmişti. Kaçmak için bütün cesaret ve zekâlarını kullanıyorlardı.
Arjantin, özellikle Mussollini iktidarı ele geçirdiğinden beri İtalyan siyasi mültecilere geleneksel olarak en fazla kapılarını açan ülke durumundaydı. "Gezginler" bu ülkeye varmadan birkaç gün önce bu sürgünlerden biri, anarşist fikirlerin savunucusu, ayaklanmanın coşkulu ve duygulu genç anti-faşist öğretmeni olan Severine di Giovanni müthiş bir eylemle meşhur olmuştu. 26 Haziran 1925 günü İtalyan Elçisi Luigi Aldro-vando Marescotti, Il.Victor Emmanuel'in taç giymesinin 25. yıldönümü şerefine muhteşem bir şenlik düzenlemişti. İtalyan kolonisinin bütün üyeleri davetliydi. Colon Tiyatrosu'nda verilen partiyi Arjantin Cumhurbaşkanı D. Marcelo T. de Alvear ve eşi de şereflendirmişlerdi. Güvenlik, büyükelçinin faşist silahlı birlikleri tarafından sağlanıyordu ve bu birlikler girişi de kontrol altında tutuyorlardı. En zengin İtalyanlar, önemli Arjantin yöneticileri, ülkenin önde gelen hakim sınıf temsilcileri partide hazır bulunuyorlardı. Milli marşın ardından İtalyan kraliyet marşı işitildiği sırada herkes balkondan gelen gür bir sesle irkildi: "Katiller! Hırsızlar! Yaşasın Matteoti!" Di Giovanni, büyükelçinin kara gömleklileri tarafından çabucak susturuldu. Fakat yakalanmamayı başardı ve İtalyan diktatöre karşı sözlü saldırılarını sürdürdü. Çevresini saran ve sloganlar atan arkadaşlarıyla birlikte yakalanıncaya kadar söylemediğini bırakmadı. Polis arabasına götürüldüler, fakat arabaya bindirilmeden önce di Giovanni askerlerin yüzüne tükürerek "yaşasın anarşi" diye bağırdı[5]
Durruti ve Ascaso Arjantin'e vardıktan birkaç gün sonra "La Antorcha" dergisinin yöneticisi Donato Antonio Rizzo onlara bu eylemden ve eylemcinin kişiliğinden bahsetmeden ede-
107
medi. Hu genç adama karşı büyük bir sempati duydular. Di Giovnani'nin yayınevi olan ve aynı zamanda "La Antorcha'nın nın yayınlandığı "Culmine"de onunla karşılaşmaları olasıydı. Fakat belki de onunla önceden belirlenmiş bir buluşma müminin olamayacaktı, çünkü sürekli takip altındaydılar ve bu yüzden anarşist çevrelere fazla giremiyorlardı. O sırada anarşist çevrede bulunan her türden anarşist birbiriyle sonu gelmez polemiklere tutuşmuştu. Bununla birlikte Durruti ve Asçaso, Barselona'dan sürgün gelmiş kişilerden oluşan bir grupla, özellikle bunların içinden ikisiyle ilişki kurmayı başarmışlardı. Bu iki kişi, 1923'ten beri militan olan Pedro Boada Rivas ve Teodoro Pena'ydı. Onlarla birlikte, liberter hareketi parçalayan farklılıkları gidermeye karar vermişlerdi. Başlıca iki grup üzerinde yoğunlaştılar. İlk grup "La Protesta" adlı derginin çevresinde toplanmıştı ve bu derginin editörü Diego Abad de Santillân ile Emilio Lopez Arango, eylemde evrimci çizginin ateşli savunucularıydılar. Diğer grup ise, "La Antorc-ha'yı yayınlayan Rodolfo Gonzales Pacheco ve Teodore Antilli gibi Arjantinlilerin etrafındakilerden oluşuyordu. Bunlar diğer grubu reformist pratik içinde olmakla eleştiriyor, silahlı mücadelenin ve ayaklanmanın savunuculuğunu yapıyorlardı.
"La Protesta", hareketteki en fazla sayıda insanı içinde barındıran FORA (Federacion Obrera Regional de Argentina) üzerinde etkiliydi. "La Antorcha"nm ise, anarko-sendikalist eğilimli bağımsız sendikalardan bir kısmının üzerinde etkisi vardı. Bu sendikalar Arjantin Sendikalar Birliği adlı sendika platformunu oluşturmuşlardı. Güçlü kişiler tarafından yönlendirilen ve şiddet eylemlerine girişen bir kaç marjinal grup iki temel grup arasındaki polemikleri kışkırtıyordu. Di Giovanni bu gruplardan birinin manevi önderi durumundaydı ve trajik bir şekilde ortadan kaybolmadan önce iki fraksiyon arasındaki en ciddi çatışmalardan birine neden olmuştu.[7]
Durruti bu çatışmaların durdurulması için bütün etkisini kullanmaya çalıştı, fakat bu yalnızca polisin dikkatini üzerine çekmesine, ağır bir baskı ve gözetimine yol açtı. Durruti ve Ascaso, Domingo Ascaso'nun Antwerp'ten gönderdiği bir mek-
108
tupla yayın için para talep etmesine rağmen bir süre için bütün illegal eylemleri durdurmaya karar verdiler. Durruti kendine limanda Ramon Carcana Caballero adıyla iş buldu. Gregorio Jover mobilyacı olarak çalışmaya başlarken Ascaso, Teodoro Pichardo adıyla son derece yetenekli bir kuyu kazıcısı olmuştu. Polis, işçiler üzerindeki baskısını iki misline

çıkarmıştı. Bir çok işçi şu ya da bu bahaneyle tutuklanarak ünlü La Terre de Feu'daki Ushuaia hapishanesine atılmışlardı.(Anarşistler, İtalyan faşist gruplarını açıkça desteklemeye başlayan Arjantin polisinin saldırgan davranışını protesto ettiler. Bu faşist gruplar arasındaki "Liga Patriotica" açıkça kendini, sendikalistlere ve köylülere karşı her türlü saldırıyı yapmaya adamıştı[9]

İşçiler bütün bu provakasyonlara, mümkün oldukça, öç alma eylemleriyle ya da kendini savunma yoluyla yanıt veriyorlardı. "Mahkûmlar ve Sınırdışı Edilenler Komitesi" adlı bir komite oluşturulmuştu. Bu komite, mahkûmların ailelerine yardım ediyor, avukat masraflarım karşılıyor, kaçaklara mali yardım yapıyordu. Para gereksinimi büyüktü ve bunun organizasyonundan sorumlu olan Miguel Angel Roscigna "koşulların zorunlu olarak dayattığı illegal araçlar" ı kullanmak zorunda kalıyordu.[10]

Durruti, Ascaso ve Jover'in politik yaşamları farklı bir alanda, ideolojik mücadele alanında gelişme göstermekteydi. Çok sayıda mükemmel militanın baskı altında tutulduğu yeraltı dünyasına girmek zorunda kalmadıkları için baskıdan korkmalarına gerek yoktu. Fakat bu uzun sürmedi.

Bir gün Palerme bölgesinde Las Heras tramvay istasyonunun biletçileri üç adam gördüler, bunlardan biri maskeliydi. Birdenbire biletçilerin karşısına çıkan bu üç kişi, onları mevcut olan parayı vermeye zorladılar. Alman ganimet önemsiz bir miktardı. Olay yerinde bulunanlar polise saldırganların İspanyol olduğunu, bunu olay sırasında söyledikleri bir kaç sözün İspanyol aksanına çalmasından anladıklarını söylediler. Bir ay sonra, aynı sahne, 17 Kasım 1925 tarihinde, Caballi-to'daki Primera Junta yeraltı istasyonunda tekrarlandı. Bu

olay sırasında, gülünç miktarda bir ganimet için bir polis öldürüldü.

Polis bu olaylarla, Meksika ve Şili polisi tarafından verilen bilgileri birleştirdi. Varılan sonuca göre "Gezginler adlı çete Arjantin'e sığınmıştı", "İspanyol, Meksikalı ya da Kübalı oldukları sanılan çete mensupları bu yılın 16 Temmuz günü Şili Bankası'nm Mataderos Şubesi'nden 48 923 Şili pesosu kaldırmışlardı." Şili polisinin elinde onların fotoğrafları vardı ve şu ayrıntıları veriyordu: "Bu çete beş kişiden meydana gelmektedir, bunlardan biri Fransa'nın Valparaiso limanından yola çıkmıştır. Bunların Şili'de Santiago'da bir pansiyonda yaşadıkları tespit edilmiştir. Pansiyon sahibi, bu iyi yetişmiş insanların sürekli olarak sosyal mücadelelerden konuştuklarını ve kendilerini, İspanya Monarşisi'ni devirmek üzere para toplamak için Amerika turuna çıkmış olan İspanyol devrimcileri olarak tanımladıklarını belirtmektedir. Bu kişilerin adları şöyledir: Ramön Carcana Caballero, Meksikalı; Jose Manuel Labrada, Kübalı; Manuei Serrano Garcia, Valencialı; ve son olarak Teodoro Pichardo Ramos, Meksikalı. "[11]

Ve böylece Buenos Aires polisi iz peşine düştü. Resimleri, saldırıya uğrayan tramvay biletçilerine gösterildi. Hiçbir yerde bulunamıyorlardı, geçit yerlerine posterleri asıldı. Başkentte yayınlanan "La Prensa" şu ayrıntıları verdi: "İyi görünümlü, kimsenin kendilerinden kuşkulanmayacağı kadar kibar giyimli kişiler. Daha da ötesi bu gangsterleri dün gören kişilere göre çekici bir dış görünüme sahipler." Böyle tanımlanan ve dikkatleri üzerine çeken bu küçük anarşist grup başkentten kaçarak gizlenmek zorundaydı. Bütünüyle izlerini kaybettirebilmek için 18 Ocak 1926'ya kadar ortadan kayboldular. O gün San Martin Bankası'nın La Provincia Şubesi saldırıya uğradı: "San Martin sakinleri güneşten ve sıcaktan korunarak öğlen yemeklerini yerlerken tüfeklerle silahlanmış bir grup çeteci Plaza Principal'in karşısındaki la Provincia Şubesi'nden içeri girdiler. Dördü maskeli bu yedi meçhul kişi polis karakolundan iki blok ötede Belgrano Sokağının köşesindeki bir arabadan inmişlerdi. İçlerinden dördü içeri girdiler, diğerlerini

sokakta nöbetçi bıraktılar. Bunlar yoldan geçen yayaların soygun alanına girmelerini engelliyorlardı. Bu sırada içeridekiler, 64 085 pesoyu toparlamakla meşguldüler. İçerde çalışan memurlara sert bir sesle şöyle seslendiler: 'Kim kıpırdarsa onu dört mermi durduracak!' Bundan sonra soyguncular ganimetlerimle birlikte bir arabaya atlayarak kaçtılar. Kaçarken takip edildiler, fakat kaçışlarını kolaylaştırmak için kuru sıkı silah sıktılar ve kaçmayı başardılar." Soygunun sahneye koyucusunun Durruti olduğundan polisin kuşkusu yoktu. Fakat bu sefer, şoför hesaba katılmazsa eylemi gerçekleştiren yedi kişiydi. Çok sayıda şüpheli tutuklandı ve sorguya çekildi, fakat sonuç sıfırdı. İspanyol polisi alarma geçti, bütün kuşkular Durruti, Ascaso, Jover üzerinde yoğunlaşıyordu: "Bu, Barselona'da uzun bir süredir faaliyette bulunan ve sayısız eylem, saldırı, soygun ve suikastta bulunan korkunç bir anarşist çetenin işidir." Ve tümü Kardinal Soldevila'nın öldürülmesinden sorumlu tutulan Ascaso'nun adıyla anıldılar.

Arjantin polisi "La Prensa"da bu "çete"nin geçmişiyle ilgili bildiklerini açıklarken şöyle devam etti: "Caroline Bankası'ra soydukları Gijon'dan Meksika'ya geçtiler. Sonra Küba'da başarılı bir banka soygunu yaptılar. Havana'dan 'Oriana' adlı bir tekneyle Şili'nin Valparaiso bölgesine 9 Haziran 1925'te geldiler. Orada 11 Temmuz'a kadar çalıştılar ve bu sırada

Santiago'da Şili Bankası'nı soydular. Ağustos başına kadar, amele olarak çalıştıkları işlerine geri döndüler. Ağustos başında trenle Buenos Aires'e gittiler." Artık polis bütün araştırmalarını anarşist çevre üzerinde yoğunlaştırmıştı. Fakat her zamanki gibi çabalar sonuçsuzdu.

Bir kaç ay sonra, İspanya kralı XIII.Alfonso ya karşı suikast hazırlayan Durruti ve Ascaso'nun tutuklandığına ilişkin haberler geldi Fransa'dan. Durruti, Ascaso ve Jover Fransa'ya 30 Nisan 1926'da varmış ve Cherbroug'da karaya çıkmışlardı. Durruti; Roberto Cotelo, Ascaso; Salvador Arevalo, Jover ise; Luis Victorio Rejetto adım taşıyorlardı. Bu isimler, üç ünlü Arjantin anarşistine aitti ve bu arada polis hummalı bir araştırmaya girişmişti. Durruti, polise, Uruguay pasaportunu birkaç

saat önce kaybettiğini söyledi. Polisin baskısına rağmen bu dahice açıklamayı ısrarla sürdürdü ve yargıç onu serbest bıraktı. Arjantin'in, Fransa'dan, ispanyol anarşist grubunu serbest birakmamasını istemesine rağmen.

NOTLAR

1 Olaylar, Durruti'yi tanıyan yaşlı bir anarşist militan tarafından anlatılmıştır. Kendisi şu anda Küba'da (1970) yaşamakta olup isminin yayınlanmasını istememektedir. 2. "Durruti entierras de Americas" "El amigo del Pueblo"dan bir makaledir.

Sayı 2, 20 Kasım 1937.

3. Meksika Anarşist Federasyonu'nun yayın organı "Regeneraciön" da Flores Magon tarafından yayınlanmış bir makale. Nisan 1970.

4. "El amigo del Pueblo"dan önceden alıntı yapılmıştı. "Ruta" (Karakas, Ve-nezuela), sayı 38, Durruti'nin Meksika yolculuğunu anlatan makale Victor Garcıa tarafından yazılmıştır.

5. Osvaldo Bayer, "Severino di Giovanni, el idealista de la violencia", Yayın layan Galerna, Buenos Aires, 1969.

6. Pedro Boada, Teodoro Pena ve Agustı'n Garcı'a Capdevila Fransa'ya sürgüne gittiler. Bidasoa'ya yapılan gerilla saldırısının ardından Amerika'ya geçtiler. İspanya'da bulundukları sırada özellikle askerdeyken anti-militarist komite lerde aktif çalışmalarda bulundular, sıkıyönetim mahkemesi tarafından askeri hapishaneden kaçmakla suçlandılar. Çok sayıda dinamitli saldırı düzenlediler. İspanya'yı terkettikten sonra gıyaplarında ölüm cezasına çarp tırıldılar.

7. Bu polemik ne yazık ki, di Giovanni'nin eylemi nedeniyle daha da kötü bir duruma girdi. Bu genç adamın şiddete karşı bir doğası vardı. Fakat Ame rika'da Sacco ve Vanzetti'ye karşı geliştirilen dava onu taktiklerini değiş tirmeye zorluyordu. Birleşik Devletler'in ekonomik çıkarlarına karşı doğrudan bir saldın düzenlenirse Amerika'da ölüm cezasıyla yargılanan iki İtalyan a-narşistine karşı tavırda bir değişiklik meydana gelebileceğini düşünüyordu. Di Giovanni Amerikan bankalarına çeşitli öldürücü bombalar yerleştirdi ve Buenos Aires'teki İtalyan Konsolosluğu'na dinamitle saldırdı. Fakat dinamit yanlış zamanda patladı ve hedeflenen kişiler yerine masum birinin ölümüne yol açtı. Arjantin polisi anarşist harekete saldırmak için bunu fırsat bildi. Sa yısız militan sınırdışı edildi ya da hapsedildi. "La Protesta" bu taktiği suçladı ve di Giovanni'nin grubunun anarşist harekete yabancı olduğunu ileri sürerek bu grupla olan bütün ilişkilerini koparttı. "La Antoreha" ve İtalyan Sürgünler Kolonisi di Giovanni'yi savundu. Bu tartışma hareketi iki kampa böldü ve kişisel çatışma noktasına varacak ölçüde şiddetli bir polemiğe girişildi. Osvaldo Bayer'in kitabı bu dönemi çok iyi anlatmaktadır.

8. Baskı 1909'da korkunç boyutlara ulaşmıştı. Bir albay olan Falcon, grev ve direnişleri sona erdirmek için yüzlerce köylüyü katletmekle sivrilmişti. Bun dan sonra baskı daha da arttı ve trajik Buenos Aires Ilaftası'yla (Ocak 1919) sona erdi. Her şey, hükümetin, polis ve ordu güçlerinin koruması altındaki grev kırıcılarını kullanarak çökertmeye çalıştığı metalürji işçilerinin greviyle başladı.

İlk vahşice saldırıda işçilerden ölenler oldu. Fakat bu ölen işçilerin cenazesinde en kanlı olaylar meydana geldi. Burada 1 500 kişi öldü, 5 000'den fazla kişi yaralandı ve 50 000 kişi tutuklandı (5 Ocak 1971 tarihli "Panorama"da, bu olaylar hakkında uzun bir rapor bulunmaktadır). Hükümet, işçilerin baskıya karşı başlattıkları bu ayaklanmayı zapdetmekte başarılı olamadı. Çatışma, patronlarla işçiler arasındaki ilişkinin karakteristik anlamını ortaya koyuyor-

du. Bu mücadele, Durruti ve arkadaşları Buenos Aires'e vardıkları sırada devam etmekteydi.

9. "Guardia Civica"nın mirasçısı olan "Liga Patriotica" burjuvazinin grevleri kır mada kullanmak amacıyla oluşturduğu bir örgüttür. "Liga Patriotica" daha sonra donanma ve kara ordusu subaylarının olduğu kadar ülkenin en zengin ailelerinin çocuklarının da üye oldukları faşist bir örgüte dönüştü. Bu örgütün kurucusu ve yol göstericisi Dr. Manuel Carles'tir (Bak: Diğer kaynakların yanı sıra, "Los Nacionalistas Argentinos", Oscar Troncoso, Ed. Saga. Buenos Aires, 1957)

10. Kamulaştırma ve silahlı soygun Arjantin'de seyrek görülen olaylardı. Olanlar da anarşistlerin işi değildi. Bu tür olayların gerçek sahneye koyucusu nun 1876 doğumlu German Boris Wladimirovich olduğu anlaşılmaktadır. Kendisi bir Rus aristokratıdır ve sosyal çevresini, 20'sindeki devrimci işçi bir kızla evlenerek yıkmıştır. Bundan sonra yaşamını Rusya'daki sınıf müca delesine adamıştır. Bir ara Zürih'te biyoloji öğretmenliği de yapmıştır. Sosyal Demokrat Parti'de aktif olarak yer almış, Rusya delegesi olarak 1904'te Cenova'da yapılan Sosyalist Enternasyonal Kongresi'nde bulunmuş, burada Lenin'le çatışmıştır. Bundan sonra anarşizm saflarında yer almıştır. Sağlık nedenleriyle 1918'de Buenos Aires'e giden German burada "trajik hafta'yı ve "Liga Patriotica"nın Rus kolonisine karşı saldırılarım yaşadı. Carles'in parti zanları, Rus Devrimi'ne yanıt olarak Arjantin'de yaşayan Rusları hedef almışlardı.

German Boris ve Rus arkadaşları, bir yandan Rus Devrimi'nin anlamını açıklayacak ve bu konuda Arjantin halkını aydınlatacak, diğer yandan da "Liga Patriotica'nın vahşi saldırılarını sınırlamaya hizmet edecek bir gazete çıkarmayı düşündüler. Para sağlamak için bir kuyumcu dükkanına saldırmaya karar verdiler (1920). Bu, devrimin çıkarları için "kamulaştırma" pratiğinin ilk örneğiydi. Aynı şekilde "Mahkûmlara Yardım Komitesi"nin üyesi Angel

Roscigna da gittikçe sayıları artan mahkûmların gereksinimlerini karşılamak için aynı yola başvurmuştu.
11. "Todo es historia". Bir Buenos Aires dergisi. "Los anarquistas expropi-adores" adlı makalede Osvaldo Bayer, Durruti'nin Arjantin yolculuğu konu sunda kuşku götürür bilgiler getiriyor (33. ve 34. sayılar).
12. Bizim bilgilerimiz Osvaldo Bayer'den yaptığımız alıntıları tutuyor. Bu nunla birlikte kesinlik ihtiyacı söz konusu. "Los Solidarios" grubunun üyele rinden hiçbirisi Gijon ve Meksika'daki olayları aydınlatmaya yardımcı olacak bir açıklamada bulunmuyorlar. Fakat sürekli olarak Küba ve Buenos Aires'te ki olayların sorumluluğunu reddetmektedirler, bir tek şeker kamışı grevi ha riç. Bizim yorumumuza göre Durruti ve yoldaşlarının Arjantin'deki faaliyetleri "İspanya işleri" ile sınırlıydı. Onlar yalnızca "hapishane kaçışlarında" yer almışlardı. Montevideo hapishanesinden tünel kazılarak kaçış işini organize etmişlerdi. Arjantin çapında polis onları ararken onlar bu şehirde gizlen mişlerdi. Bu kaçış işine katılan Roberto Cotelo'nun ifadesi de kesin bilgilerden uzaklığın belgesidir (Cotelo Uruguay'da 1971 yılında ölmüştür).

Xni ALFONSOTA KARŞI BAŞARISIZ SUİKAST GİRİŞİMİ VE POINCARE'NİN TESLİM OLUŞU

XII

San Martin Bankası'na yapılan saldırıdan sonra polis bütün sınırları ve özellikle Buenos Aires limanını kontrol altına aldı. Buna rağmen "üç tehlikeli anarşist" Montevideo'ya doğru yola çıkmayı başardılar. Fransa'ya gidinceye kadar orada saklandılar. İspanyol limanlarına uğramayan bir gemiyle hareket ettiler. Fakat yolculuk sırasında denizcilik şirketinden Kanarya Adaları'na demirlemeleri yönünde bir emir geldi. Yolculuk planındaki bu değişiklik, açığa çıkarıldıklarını ve İspanyol Hükümeti'ne teslim edileceklerini düşünen üç adamı derin bir şekilde endişelendirmişti. Fakat, mürettebat arasında bulunan anarşist bir gemiciden bu değişikliğin yalnızca motorda çıkan bir arızanın acilen tamir edilmesi için yapıldığını öğrendiler. Yatıştılar ve vapuru ele geçirmeye yönelik planlarından vazgeçtiler. Santa Cruz'da yolcular, onları La Havre'ye bırakacak, şirkete ait başka bir vapurun gelmesini beklerken bir otele yerleştirildiler. Bütün bu aksilikler onları iyice endişelendirdi ve böylece yola bir İngiliz teknesiyle devam etmeye karar verdiler, İngiltere'den Cherburg'a, oradan da Paris'e gittiler.
Paris'te Avenue de Clichy yakınındaki rue Legendre'da yerleştiler. Kısa bir sürede Fransa'da durumun değişmiş olduğunu farkettiler: Çok sayıda İspanyol anarşist sürgün, Rus ve İtalyan sürgünlerin de kendilerine katılmasıyla Brüksel'e gitmişlerdi. Böylece onlar da Brüksel'e gitmeyi planladılar. Fakat bu arada İspanya Kralı XIII.Alfonso ve Başbakan Primo de Rivera'nın Fransızlar tarafından davet edildiklerini ve her

an resmi bir ziyaret için Fransa'ya gelebileceklerini öğrendiler. Bu, tam da onların, XIII.Alfonso'yu ve Primo de Rivera'yı ortadan kaldıracak, kayda değer bir eylem için ne zamandır gördükleri rüyanın gerçekleşmesi demekti.
En aktif anarşistler şimdi Brüksel'de bulunduklarından gerekli araçları ve yoldaşları yoktu, öte yandan zaman da azdı. Bunlar suikastın hazırlanmasında güçlükler doğuruyordu. Buna rağmen, polis aniden gelip Durruti ve Ascaso'yu ve ardından da Gregorio Jover'i tutukladığı zaman her şey hazırdı. Polisin, onların suikast planlarının kokusunu nasıl olup da aldığını hiçbir zaman öğrenemediler. 25 Haziran 1926 sabahı hapsedildiler. Olayın basın tarafından halka açıklanmasına ancak 2 Temmuz'da izin verildi: "Fransız polisi, Fransız Hükümeti tarafından 14 Temmuz kutlamalarına davet edilen XIII.A1-fonso'ya karşı düzenlenen bir komployu ortaya çıkardı." Basın aynı zamanda isim vermeden "İspanyol göçmenlerinin tutuk-landığı'nı da bildiriyordu.
Bu sırada diplomatik çevreler büyük bir hareketlilik içine girmişlerdi. İspanya, tutukluları soygunculuk ve suikastçılıkla suçlayarak iade edilmeleri için baskı yapıyordu. Arjantin, aynı şekilde, bu kişilerin, Arjantin Bankası soygunundan ve San Martin Bankası olayını düzenlemekten kuşku altında bulunduklarını ileri sürerek kendisine verilmesini talep ediyordu.
Fransız Hükümeti kulaklarını bu tür taleplere tıkadı ve tutuklularla ilgili normal prosedürü işleterek onlar hakkında, isyana kalkışmak, sahte pasaport kullanmak, silah taşımak ve yabancılar yasasını ihlâl etmekten dava açtı. 17 Ekim günü mahkemeye çıkarıldılar. Mahkemede İspanyol Diktatörlü-ğü'nü ara vermeksizin devirmeye çalışma haklarını gururla savundular ve kralı öldürmek, monarşiye son vermek istediklerini kabul ettiler. Savunma avukatları Henry Torres, davayı Fransız hukuk düzleminde ele aldı ve onların Fransız yasalarına saygılı olacakları konusunda söz vermelerini sağladı. Böylece onları, geçici de olsa, İspanya ve Arjantin'in iade taleplerinden korumayı başardı.[1]
Durruti, sonradan ailesine şöyle yazıyordu: "İspanyol poli-

sinin Fransa'da etkisi söz konusu değildir ve yakında, bana yapılan adaletsizliğin düzeltilmesiyle yeniden özgürlüğüme kavuşacağımı umut ediyorum. "[2]
Temyize başvurma hakkı olmaksızın altı ay hapis cezasına çarptırıldılar. Bununla birlikte İspanya ve Arjantin Büyükelçileri, mahkûmları ellerine geçirmek için manevralarını sürdürüyorlar ve daha etkili olabilmek için güçlerini birleştiriyor-lardı. İspanya Temsilcisi Quinones de Leon ve Arjantin Temsilcisi Alvarez de Toledo, Fransız burjuva basını tarafından destekleniyor ve bu tehlikeli çetenin kendi ülkelerinin adaletine teslim edilmesi gerektiği fikrini empoze etmeye çalışıyorlardı.
Bu olay Buenos Aires'te eylemlerin yükselmesine yol açarken, bundan yararlanan polis ülkedeki anarşistlere karşı görülmemiş bir dava açtı. FORA ve Alianza Sindical Liber-taria, baskıyı protesto ederek, masum olduklarını ileri süren Durruti ve Ascaso ile genel bir dayanışma başlattılar.
Burjuva diplomasisi de sınırdan sınıra genel bir dayanışma içine girmişti ve kendilerini Fransız hapishanelerinde altı ay için görece güvenlikte hisseden üç adamın davası yeniden incelemeye alınmıştı. Fransız yetkilileri Poincare Hükümeti'ni en az sıkıntıya sokacak şekilde mahkûmları teslim etmek için yasal hileler arıyorlardı. Adalet Bakanı Louis Barthou, Arjantin'in, mahkûmların kendisine iade edilmesi yolundaki talebini yeniden incelemeye aldırmıştı[3]
Henri Torres şöyle yazıyor: "Bundan sonra, üç mahkûmun iadesi talebi dolayısıyla dava ciddi bir aşamaya girmişti. Fransız Hükümeti İspanya'dan gelen talebi reddetti fakat ardından Arjantin'in talebi geldi. Yeni çıkan yasaya göre İspanyolların yeni bir mahkeme önüne çıkarılarak cezalandırılmaları gerekiyordu. Bu ikinci dava feci sonuçlar doğurabilirdi. "[4]
Bundan sonra, Anarşist Birlik, olaya doğrudan müdahale ederek, çalışmalarını mahkûmların güvenliğinin sağlanması noktasında yoğunlaştırdı. Fransız kamuoyunun harekete geçirilmesi işinde Louis Lecoin'ya güveniliyordu.[5] Lecoin, dava başladığı sırada, dosyaları incelemeye hemen hemen hiç za-
117
man bulamamıştı. O gün adalet sarayı ve çevresi yoğun koruma altına alınmıştı, fakat bu güç gösterisi üç İspanyol devrimcisini etkilemedi bile. Avukatlardan biri olan Berthou[6] bu "üç vahşi haydut'un savunmasını yaparken mahkemeye şöyle seslendi: "İspanyol özgürlük muhalefetinin en ön saflarında yer alan bu kişilerin savunmasını üstlenen meslektaşlarımla şeref duyuyorum."
Fakat savunmanın bütün çabaları boşunaydı, mahkeme tutukluları Arjantin'e iade etmeye karar verdi. Avukatlar yenilgiyi kabul etmediler ve zaman kazanmak için başka bir başvuruda bulundular. Fakat yargıçların kuralları devletlerin çıkarlarına göre belirleniyordu. İspanya'da basın "El Diario de León'da şu yorumu yapıyordu: "Paris'teki Arjantin Büyükelçisi Senyor Alvarez de Toledo, M. Aristide Briand ile bir araya geldi ve terörist Durruti, Ascaso ve Jover'in Buenos Aires'e iadesinin son ayrıntılarını görüştü." Arjantin'de, anarşistleri avlamada özel olarak uzmanlaşmış polis memurlarından üçü danışman olarak Paris'teki büyükelçiye gönderildiğinde burjuva çevrelerinin sevinci iyice artmıştı. Bu polislerin talebi üzerine Arjantin, üç anarşistin ülkeye getirilmesi için "Bahia Blanca" adlı savaş gemisini gönderdi. Durruti'nin Buenos Aires'te kurşuna dizilmesi yalnızca gün meselesiydi.
Arjantin anarşistleri bu haberlerle dehşete düşmüşlerdi. Fakat korkudan uzaktılar, bu haberler ülke çapında müthiş bir kampanya başlatmak konusunda olağanüstü bir kararlılıkla bilenmelerine yol açmıştı. Teodoro Alvear Hükümeti, Buenos Aires polisi aracılığıyla üç İspanyol'u destekleyecek bütün kitle gösterilerini ve toplantıları yasaklama yoluna gitti. Fakat bu, anarşistlerin fırıncılar, boyacılar, şoförler, marangozlar vb. bağımsız sendikalara dayanarak örgütlenmek ve yayın yapmak, Pro-Presos Komitesi (mahkûmlara yardım komitesi, ç.n) ve "La Antorcha" çevresinde güçlerini yeniden toparlamak yönündeki hazırlıklarını zayıflatmadı.
Meydanlarda bilgi vermeye yönelik eylemler yapıldı. "Gerçekten alışılmamış yöntemler kullandılar. Örneğin bir meydanda yapılacak gösteriyi duyuruyorlardı. Polis bu meydanı
118
sarıyor ve önemsiz bir kalabalığı dağıtıyordu. Sonra anarşistlerden biri bir yerlerden ortaya çıkıyor ve bir parmaklığa dayanıyor, diğer iki anarşist de çabucak onu bu parmaklığa zincirliyorlardı. Artık oradan uzaklaştırılması olanaksız olan anarşist yüksek sesle konuşmaya başlıyor; yüzlerce kitle gösterisinden deneyim kazanmış olan bu ajitatör herhangi bir mikrofon ve ses düzeni olmadan sesini kalabalığa ulaştırabiliyordu: "Buraya gelin ve bizi dinleyin. Biz anarşistiz, Durruti, Ascaso ve Jover hakkındaki gerçekleri anlatacağız size!"
Polis, bu çarmıha gerilmiş ve bir makineli tüfek hızıyla konuşan adama karşı inanılmaz bir pervasızlıkla saldırıya geçiyordu. Önce onu döverek susturmayı deniyorlardı. Fakat halk, savunmasız bir insanın dövülmesine büyük tepki

gösteriyordu. Ve anarşist, konuşmasını sürdürüyor, konuşma, yüzlerce insanı bir araya getiriyordu. Bu sahne, hemen hemen her zaman bir saatten daha fazla, bir çilingir getirilinceye kadar sürüyordu. Bütün bu süre boyunca konuşmacı durmadan konuşuyordu: Yalnız İspanyolların davası hakkında değil, aynı zamanda Sacco ve Vanzetti davasındaki, Radowitzki davasındaki Amerikan adaletinin rezaleti ve Alvear Hükümeti'nin baskıcı politikaları hakkında da.[7]
Fransa'da bu dava ve sonucu bütün liberal aydınları altüst etti, onlar da Sol basınla birlikte Durruti ve yoldaşlarının Arjantin'e gönderilmesini yasa dışı bir davranış olarak ilan ettiler ve derhal serbest bırakılmaları talebinde bulundular. Bütün bu ajitasyonun merkezinde bulunan yorulmak bilmez Louis Lecoin, İnsan Haklar Derneği'nin desteğiyle yeni protestolar örgütlüyordu. Lecoin önce, adalet bakanı tarafından, "üç suçlu İspanyol'un" davasına burnunu sokmasının doğru olmadığı söylenerek korkutulmaya çalışıldı. Fakat Lecoin, endişelerini Mmes sayesinde yenmeyi başardı. Severine ve Mes-nard-Dorian, Victor Basch'ı, Durruti ve Ascaso'nun anarşist olmakla beraber, diğer anarşistlerle bir ilgilerinin olmadığına ve bu ideolojiyi yalnızca yaşamlarını sürdürebilmek için savunduklarına ikna ettiler. Protestolar, çeşitli sosyalist milletvekillerinin de sanıkların iadesi yasasının değiştirilmesi yö-
119
nünde önergeler verdikleri millet meclisine dek ulaştı. Fransız Hükümeti, zeminin, altından kaymaya başladığını ve belirli yasal koşulları yerine getirmeksizin iadeyi gerçekleştiremeyeceğini anlamaya başladı.
Lecoin ve diğer destekleyiciler için bunun anlamı erteleme için bir fırsatın doğması demekti, şimdi, kavgayı sokakta kazanmak için kamuoyunu ve işçilerin desteğini harekete geçirmenin zamanıydı. Sol basın, 1927 Nisanı'na kadar devam eden yoğun bir kampanya sürdürdü. Yardım Komitesi gösteri ve toplantılar düzenledi. Fakat yine de her şey muallaktaydı. Bu sırada Durruti tarafından ailesine, derin endişelerini ifade eden bir mektup yazılmıştı. İşte bu heyecanın tam ortasında, Nisan ayında Fransız Hükümeti üç anarşistin Arjantin Hü-kümeti'ne teslim edilmesi kararını onayladı[8]
Bu, Lecoin ve arkadaşları için beklenmedik bir darbe olmuştu. Buenos Aires'te "La Anthorca" umutsuzluklarını şu sözlerle yansıtıyordu: "Fransa vahşi hayvanların önüne et attı, Fransa çürüdü, insanların yaşamlarıyla oynuyor." Ve şöyle devam ediyordu: "Her türlü bireysel ve toplumsal garantilerden uzak, barbar ve uygar olmayan, yukarıdan gelen her türlü istismar ve şiddete açık, tüm bunlar için her zaman gerekçeler bulunabilen bir ülke. Bu, Arjantin'dir. Burada yalnızca yönetimlerin yüz kızartıcı korkusu, dahası aşağılık bir itaat etme korkusu vardır. Burada sadece, korkaklık için, yalancılık için, pislik için güvenlik ortamı vardır."
Paris'teki İspanyol Büyükelçisi Quinones de León, Arjantin Büyükelçisi'ne araya girerek Fransız Hükümeti'ni, sanıkların iadesi yönünde etkilemesi için bir kere daha ısrar etti. Burjuva basınında, Arjantin'in yolladığı savaş gemisinin yakında La Havre'a varacağı, ardından da "kıymetli eşyayı" alıp götüreceği duyuruluyordu. Fransız ve Arjantin anarşist basını, her iki büyükelçiye şiddetle saldırarak yanıt verdi. "La Anthorca" ülkede kesin bir karışıklık ortaya çıkacağı tehdidine kadar gitti ve Başkan Alvear'm "üç anarşiste karşılık olarak bir doğu fahişesinin gemiyle yollanması'sayesinde Fransa'nın gözüne girdiğini bile yazdı. Sonunda, Sacco ve Vanzetti ile Durruti'nin
120
savunmalarını ortak olarak yürütmek ve bir kitle hareketi başlatmak tehdidinde bulunma noktasına vardılar. Bu tehdit beklenen etkiyi yaptı. Alvear, İspanyol Monarşisi'ni memnun etmekle Arjantin'deki durumun kötüye gitmesi korkusu arasında duraksamaya başladı.[9]
Arjantin Başkanı uygun bir çıkış yolu bulmaya çalışırken İspanyol diplomasisi her zamankinden daha kararlı bir şekilde Fransız Hükümeti'ni iğnelemeyi sürdürüyordu. Artık Fransa'da protesto hareketleri genel bir hal almıştı. Lecoin, umutsuz da olsa saldırılarını son sınırına getirmişti: "Tiranlık zafer sevinci içinde tutukluların insani özgürlüğünü talep eden kamuoyunu küçümsüyor." Bununla birlikte kendine şöyle soruyordu: "Bu meydan okuma Fransız Hükümeti'ne pahalıya mal olacak mı?" Sonra bir skandal yaratmaya karar verdi: "Çalışma arkadaşlarının arasındayken Adalet Bakanı Louis Barthou'yu tokatlamak." Elysee Sarayı'nda bu eylemi yerine getirmek için bir yol buldu, gazetecilerin arasına karıştı ve bakanlar kurulunun toplantısına girdi. Bir polis onu tanıdı ve izin belgesi sordu. Lecoin ona "Libertaire" yönetici kartını gösterdi, fakat polis bunun "gerçek bir gazeteci kartı" olmadığını söyleyip onu toplantı salonundan çıkardı. "Bu aksilik beni uyardı" diye yazar Lecoin "Barthou'yu madden tokatlamak yerine onu politik olarak yıpratacaktım." Ve yeniden bir ajitas-yon, toplantı ve başkaldırı kampanyasına girişti.[10]
Bullier'deki bir toplantı esnasında Painleve ve Herriot'ya verilmek üzere vatandaşların görüş birliğiyle hazırlanan bir dilekçede onlardan şu soruluyordu: "Büyük bir ciddiyetle İspanya'ya yol 'yok' ama Arjantin yoluyla olabilir demek gerçek yurtseverlikle ne ölçüde uyuşuyor." Painleve, beklendiği gibi hiçbir şey yapmadı çünkü "o tamamen saf dışı"

kalmıştı. Diğer yandan Herriot, gelecek bakanlar kurulu toplantısına sunmak üzere dosyayı istedi. Lecoin, Herriot'nun tutumunun önemini farketti. Eğer bu sorunu millet meclisine getirirse hükümeti güç duruma sokabilirdi. Dolaysız bir soru önergesi ileri sürmeye cesaret etti: Poincare kamuoyunu dikkate almıyor, o zaman kamuoyu da tepkisini yükseltmeyi sürdürecektir. Renaudel

Paris, 14 Temmuz 1927. j\scaso, Durrıüi ve Jo<*er, hapishaneden salıverildikten sonra "Le Li bert a ne" in bü'o.mnda.*

isimli bir parlamenter ise, Lecoin ile birlikte adını bu soru önergesine koymaya karar vermişti. Basına bu yönde bir açıklama yaptı. Başlıca Sol gazeteler bu açıklamayı tam olarak yayınladılar. Asıl şaşırtıcı olan da Fransız Komünist Partısı'nın (üç ispanyol'un davasını biraz geç de olsa farket-mıştı) yayın organı "Humanite'de de açıklamanın bütünüyle yayınlanması ve altında Renaudel'in imzası yerine Vaillant-Couturier'in[11] imzasının bulunmasıydı.

Herkesin bu soru önergelerini desteklediğini anlayan Lecoin, millet meclisindeki Pas Perdus salonunda karargâh kurdu. Partileri adına konuşma yapacaklarına söz veren radikal sosyalist Durafour ve Rene Richard'm güvenini de kazandı Bağımsız sosyalist Moro-Giafferri de onlara katılmayı kabul etti. Lecoin 250 milletvekilinin imzasını toplamayı başardı fakat bu kadarı yeterli değildi, çünkü artık amaç yalnızca tutukluların özgürlüğünü kazanmak değil, ama aynı zamanda Poin-care'yı düşürmekti. Bunun için yalnızca elli milletvekiline gereksinimi vardı ve bunları başbakanın partisinin içinde bile arıyordu.

Bu arada tutuklular da açlık grevine başladılar ve basın her gün onların fiziki durumları hakkında kamuoyuna rapor yayınladı. Yetkililer her yolu deneyerek onları açlık grevinden vazgeçirmeye çalıştılar, fakat onlar kararlılıkla

sürdürdüler Hapishane yöneticileri Lecoin'ya Fresnes'deki hapishane revirine girerek onları açlık grevine son vermeye ikna etmesi için giriş izni verdiler. Fakat tutuklular, serbest bırakılıncaya kadar açlık grevine son vermeyeceklerini yinelediler.
Soru önergesinin parlamentoya geldiği 13 Temmuz 1927 gunu öğleden sonra saat ikide tansiyon son haddine varmıştı O gunun sabahı Poincare, adalet bakanıyla Louis Lecoin davası üzerine görüştü. Malvy'yi ona arabulucu olarak göndermeye kadar verdiler. Malvy, başbakanın kişisel arkadaşı ve aynı zamanda maliye komisyonunun başkanıydı. "Ne istiyorsun Lecoin? Poineare'nin düşmesi seni bu kadar çok mu ilgilendiriyor?" - "Hiç de değil! Bizim tüm gücümüzle istediğimiz tek şey Ascaso, Durruti ve Jover'in özgürlükleridir!" Malvy,
123
Lecoin'ya bakanlar kurulu başkanıyla konuşacağına dair söz verdi ve onun dilekçesinin sonucunu öğrenmek için bir saat zaman tanımasını istedi. Bu bir saatin sonunda soru önergesi meclise sunulacaktı. Soru önergesinin meclise sunulmasından önce yanıt geldi: Poincare ve Barthou teslim oluyorlardı. Üç yasa dışı İspanyol ertesi gün serbest bırakılacaklardı.[12]
Akşam gazeteleri büyük başlıklarla onların serbest bırakılacağını duyurdular. Ertesi gün basın olayı yorumladı. Maurice Delepine "Le Populaire"de şöyle yazdı: "Bu üç masum insan için hapishane kapılarının aralanması işçi sınıfı için bir zaferdir." "Le Quotidien"de Huguette Godin serbest bırakılan tutuklularla son derece duygulu bir röportaj yayınlıyordu: "Peki şimdi...?" Durruti gülümseyerek bana baktı: "Şimdi mi? Mücadeleye kaldığı yerden devam... fakat bu sefer İspanya'da." Ve gazeteci şöyle bağlıyordu: "Şu bir gerçek ki, onlar hapishaneden çıktılar ama onbeş gün içinde Fransa'yı terketmek zorundalar, belki de aynı şekilde baskıya uğrayacakları başka bir ülkeye sınır dışı edilecekler. "[13]
124
NOTLAR
1. Henri Torres, op. cit.
2. Durruti'den mektup, 17 Eylül 1926, özel arşivden.
3. İspanyol monarşisi, bu manevralarına şunu da ekledi: "Madrid'de ulus lararası karakterde geniş çaplı bir anarşist komplo ortaya çıkarılmıştır. Bu anarşistler, Primo de Rivera, Poincare ve Mussolini'yi öldürmeye hazırla ıyorlardı. Primo de Riveya'ya karşı düzenlenen saldın Yüksek Adalet Kurulu Başkanı Senyor Tornos'un cenaze töreninde gerçekleştirilecekti." "La Vanguardia", 2 Aralık 1926.
ispanyol Hükümeti bu hilenin Poincare'yi korkutacağını ve onu mahkûmları serbest bırakmamaya zorlayacağını düşünüyordu. Bu iddianın inandırıcılığını pekiştirmek için, "komplonun ortaya çıkarılması" üzerine komplonun düzenleyicisi olarak Garcia Oliver suçlandı. Ve Burgos'taki cezaevinden sorgulandığı Pamplona'ya nakledildi.
4. Henri Torres, op. cit.
5. Louis Lecoin, "Le cours d'une vie", Ed. Liberte, Paris, 1966. Lecoin 1971 yılında Paris'te 83 yaşında öldü. Kendisi çok tanınmış bir Fransız anarko-pasi-fistidir. Yaşamını hapiste ve dışarıda banş için mücadeleye adamıştır.
6. Adalet Bakanı Barthou ile karıştırılmamalıdır.
7. Osvaldo Bayer, rav. cit. No.34, Şubat 1970.
8. Louis Lecoin, op. cit.
9. Osvaldo Bayer'den alınmıştır, op. cit.
10. Louis Lecoin, op. cit. Günlük gazeteler daha çok bu olaylara eğilmişlerdir. "Le Populaire", "Le Quotidien" ve "l'Oeuvre".
11. Louis Lecoin, op. cit.
12. Aynı yerde.
13. "Le Populaire" ve "Le Quotidien", 15 Temuz 1927.
125
XIII
AVRUPA'DA GİZLENME
"D'asıl Komitesi", İspanyol anarşistleri Durruti ve Ascaso için vize almakta büyük güçlüklerle karşılaştı. Hiçbir ülke onları istemiyordu. *Hatta SSCB'yle bile ilişki kurdular, fakat Paris Büyükelçisi Moskova'ya başvurduğu halde oradan hiçbir yanıt gelmedi P* Bununla birlikte bu iki adam cesaretlerini yi-tirmediler ve Güney Amerika'ya hatta İspanya'ya dönebilmeyi umut ettiler. Anarşizm, 1927 Temmuzu'nda İberya Anarşist Federasyonu (FAI) kurulduğundan beri prestij kazanmıştı.[2]
Durruti ve Ascaso'nun, serbest bırakıldıktan sonra Paris'te geçirdikleri onbeş gün içinde, yaşamlarında dönüm noktası denilebilecek iki olay meydana geldi. Bunlardan biri, Uluslararası Kütüphane'de Sendikalist Gençlik Hareketi'nden iki genç Fransız kadını, Emilienne Morin ve Berthe Favert'le tanışmalarıydı. Aralarında kurulan yakın dostluk, giderek Emilienne ile Durruti ve Berthe ile Ascaso arasında uzun süreli bir hayat arkadaşlığına dönüştü.

Diğeri ise, aynı zaman dilimi içinde, o sırada sürgündeki Rus yoldaşlarıyla acı bir polemik yaşadığı için derin bir ruhsal sarsıntı içinde bulunan Ukraynalı gerilla Nestor Makhno ile tanışmalarıdır.[3] Makhno, genel olarak kimseyle ilişki kurmak istemiyordu, fakat iki İspanyol'un maceralı yaşamlarından haberdar olduğundan, yaşadığı mütevazi otel odasında onlarla buluşmayı kabul etti. "Rusya'da anarşist ideallerin yaşama geçmesi için mücadele eden bütün devrimcilerin sembolü olarak sizi selamlamaya geldik. Aynı zamanda Ukrayna'nın zengin deneyimlerine olan saygımızı sunmaya geldik." Durruti'nin bu sözleri, umutsuzluk içindeki militanın üzerinde derin bir etki yaratmıştı. Sonradan Ascaso şöyle yazar: "Bu, son
126
derece kısa boylu, tıknaz adama sanki yeniden can gelmişti. Fersiz gözlerinde birdenbire, hasta vücudunda gizlenen yoğun hayatiyetin içe işleyen, güçlü anlamı net bir şekilde parladı."
Makhno onları şöyle yanıtladı: "İspanya'da bir devrim için gerekli olan anarşist öz, Rusya'dan daha iyi durumdadır. Orada işçilerin ve köylülerin içinde bulunduğu devrimci gelenek ve politik olgunluk onlara gösterilen reaksiyondan anlaşılmaktadır. Sizin devriminizin şu dönemde Rus Devrimi'nin deneylerinden yararlandığını ve anarşizmin canlılığını görmek beni her şeyden çok memnun eder. Bizim Rusya'da eksikliğini duyduğumuz örgütlenme anlayışına siz İspanya'da, sahipsiniz. Örgütlenme, bütün devrimlerin derinden başarıya ulaşmasının garantisidir. Bu benim, yarımadadaki anarşist harekete neden hayran olduğumu açıklar, fakat aynı zamanda şimdi inanıyorum ki, İspanyol Devrimi, başından beri bürokrasi tehlikesi tarafından tehdit edilen Bolşevik Devrim'den daha sağlam bir şekilde ilerlemektedir. Bu örgütlenme duygusunu sürdürmek için mücadele edin ve anarşizmin, gerçek hayatta hiçbir işe yaramayan bir doktrin haline getirilerek yıkılmasına izin vermeyin. Anarşizm, sektarizmin ve dogmaların muhalifidir. Anarşizm kendisini eylem içinde mükem-melleştirir. O kendini doktrinle sınırlamaz. O bütün kollektif insan toplumlarında doğal olarak ortaya çıkan bir olgudur. Hatta o, tarihi gelişmeyi temsil eden ve tarihi ileriye doğru iten güçtür."
Makhno, kendini Fransızca olarak ifade etmek için büyük çaba gösteriyordu fakat sonunda anlatmak istediklerini tam olarak ifade edebilmek için, arkadaşı Dowisky'nin çevirisiyle devam etmek zorunda kaldı. Çevirmen İspanyolca konuşurken Makhno, sözcüklerinin bu genç insanlarda yaptığı etkiyi büyük bir dikkatle gözlemliyor, zaman zaman sert bir şekilde araya girerek ateşli bir şekilde, düşüncelerinin yanlış aktarılmasından duyduğu korkuyu ifade ediyordu. Durruti ve Ascaso, devrimci Ukrayna'daki olayların değerlendirmesini, Gulyai-Polye anarko-komünist grubunun ve özgür Sovyetlerin faaliyet gösterdikleri bölgelerdeki devrimin hikâyesini saatlerce dinlediler.
127
"Bizim tarım komünümüz toplumsal sistemimizin ekonomik ve politik hayati merkeziydi. Bu topluluklar bireysel egoizm temelinde değil, esas olarak bölgesel, yerel ve komünal dayanışma temelinde gelişiyorlardı. Topluluk üyelerinin kendi aralarında dayanışma halinde olmalarına benzer bir şekilde topluluklar da federasyon şeklinde birbirleriyle dayanışma halindeydiler. Ukrayna pratiğimiz, köylü sorununun bolşe-vizm tarafından dayatılandan son derece farklı bir şekilde çözülebileceğini net bir şekilde gösterdi. Eğer bizim deneyimimiz Rusya'nın diğer bölgelerine de yayılsaydı, kırlarla şehirler arasında meydana gelen ölümcül bölünme olmayacaktı. Açlık yıllarından sakınılabilecekti ve işçilerle köylüler arasındaki yersiz mücadeleler olmayacaktı. Ve daha da önemlisi, devrim büyüyecek ve çok farklı bir yolda gelişecekti. Yalnızca köylü temeline dayandığı ileri sürülerek bizim Ukrayna'daki sistemimizin geleceği olmadığı söylenmiştir. Bu gerçek değildir. Bizim topluluklarımız tarımsal ve endüstriyel bölgelerin karışımından oluşuyordu ve hatta bunların bazıları yalnızca endüstriyel bölgelerde kurulmuştu. Bizler, hepimiz savaşçı ve-işçiydik. Kararlar genel halk toplantılarında alınıyordu. Savaş alanında ise savaş komitesi, eylemdeki bütün gerilla müfrezelerinin delegelerinden oluşuyordu. Özet olarak, herkesin kollektif çalışmada yer almasıyla, iktidarı tekelleştiren bir yönetici sınıfın doğması engelleniyordu. Ve biz bunu başarmıştık. Başardık ve bolşevik bürokratik pratiğin yanlışlığını gösterdik. Troçki, bolşeviklerle Ukraynalı sorumlular arasında yapılan anlaşmaya ihanet etti. Bizimle savaşmak üzere Kızıl Ordu'yu gönderdi. Bolşevizm, Ukrayna'da ve Kronstadt'da askeri zafer kazandı ama devrim tarihi bir gün bizim haklı olduğumuzu ortaya koyacak ve galipleri Rus Devrimi'nin mezar kazıcısı karşı-devrimciler olarak suçlayacaktır."
Görüşme sırasında Makhno, özellikle acı dolu anıları hatırlarken sık sık yorgunluk belirtileri gösteriyordu. Bir an içini çekerek şöyle dedi: "Umarım zamanı geldiğinde siz bizim yaptığımızdan daha iyisini yapacaksınız." Ayrılırlarken, iki İspanyol'a, iyimser bir gülümsemenin ardından şunları söyledi:
128
"Makhno hiçbir zaman kavgaya hayır demedi. Başladığınızda, eğer hayattaysam, sizlerle birlikte olacağım."[4]

Fransa, Durruti ve Ascaso'ya, topraklarında sınırlı bir süre için kalma izni vermişti ve bu iki adama Avrupa'nın bütün kapıları kapalıydı. Serbest bırakıldıktan altı gün sonra Durruti, ailesine yazdığı bir mektupta yakında yeni bir yolculuğa çıkacaklarını ve gezintilere zorlandıklarını belirtti. 29 Temmuz 1927'de Fransız polisi onları Belçika sınırına götürdü. Trajikomik olan şuydu: Fransız polisi onları sınır dışı etmişti, Belçika ise giriş izni vermiyordu. Bu yüzden Fransız polisi onları komşu topraklara gizlice sokmayı becermişti. Belçikalı anarşist Hem Day'in konukseverliği sayesinde Ağustos ayın Brüksel'de geçirdiler. Fakat, Belçika polisi tarafından rastlantı eseri tutuklandılar ve sınırdan Fransa'ya geri gönderildiler, hem de Fransız polisinin yaptığından farksız bir biçimde!

Bir kere daha Paris'e gittiler, polis çok sürmeden izlerini buldu. Onları barındıracak bütün evler gözetleniyordu. Pasifist bir militan aracılığıyla Yonne'de barınacak bir yer buldular. Fakat orada da ev sahipleri, arama yapmaya gelen bir polis şefine onları hiç tanımadığını dahi söyleyerek iknaya çalışırken kaçacak zamanı zar zor bulabildiler. (5) En aktif liberter militanlar da (özellikle Emilienne ve Berthe) yakından gözleniyorlardı. Bu durum, iki kaçak için yaşamayı olanaksız hale getiriyordu.

Devrimci İttifak Komitesi[6] son günlerde, Avrupa'da devrim için yeni bir plan oluşturmaya çalışan "Los Solidarios'un da katılmasıyla yeniden canlanmıştı. Müttefikler onlara, saklanması daha kolay ve yeni oluşturulan devrim planlarında yer alabilmeleri için daha elverişli, daha sakin bir yer olan Lyon'a gitmelerini salık verdiler. Bu yüzden kendileri için sahte belgeler düzenleyerek Lyon'da acilen iş buldular. Fakat burada da kısa sürede açığa çıktılar, tutuklandılar ve yabancılar yasasını ihlâl etmekle suçlandılar. Fransız anarşistleri, Fransız polisinin muhtemel manevralarına karşı kamuoyunu uyarmak üzere yeniden kampanyaya başladı. Hükümet, ortalığın fazla karışmaması için onları aceleyle altı ay hapse mahkûm

129

etti. Bundan sonra bir kere daha Belçika sınırını gizlice geçmeye zorlandılar. Onların bu son maceralı yolculuğunun üzerinden bir yıl geçmesine rağmen büyükelçiler tutumlarında diretiyorlardı. Hiç kimse, bankalara saldıran ve din adamlarına suikast düzenleyen bu adamlara iltica hakkı vermeyecekti.

Uzun süren karar değişikliklerinden sonra S.S.C.B. Durruti ve Ascaso'yu kabul etmeye hazır olduğunu duyurdu. Rus anarşistlerinin bütün uyarılarına rağmen bu şansı kullanmaya karar verdiler. Bir arkadaşına yazdığı mektupta Durruti şöyle diyordu: "Sen bu mektubu aldığın sırada aramıza uzun bir mesafe girmiş olacak. İspanya'dan uzaklara gitmekten dolayı ne kadar büyük bir keder duyduğumu tahmin edemezsin. Rus Hükümeti tarafından kabul edildik ve bu büyük macera için bavulumu hazırlamış bulunuyorum. "[7] Durruti yolculuk için kararını vermişti. Fakat bu karar kısa ömürlü oldu. Brüksel'deki Sovyetler Birliği Konsolosluğu, başvurularının Paris'te yapılmış olması dplayısıyla pasaportlarının da oradan alınması gerektiğini söyledi onlara. Fransa'ya girmelerinin yasak olduğunu anlattılar ama Sovyet görevlileri tutumlarında ısrar ettiler. Böylece iki İspanyol bir kere daha illegal olarak Paris'e gitmeye zorlanmış oluyorlardı. Konsoloslukta büyükelçinin yanına çıktılar. Orada, Rusya'da kalmak istemelerindeki niyetlerinin ne olduğu konusunda sert bir şekilde sorguya çekildiler. Onlardan, Sovyet Devle-ti'ni savunacakları, ona zarar vermeyecekleri, onu halkın gerçek temsilcisi olarak tanıyacakları konusunda söz veren bir form doldurmaları istendi. Bu koşulların dayanılmaz olduğunu düşündüler ve yolculuktan vazgeçtiler.[8]

Bu iki adam yeniden başvurdukları Fransa, Belçika, İsviçre, Almanya ve Lüksemburg'dan da aynı olumsuz yanıtı aldılar: Hiçbir yerde istenmiyorlardı. Sistematik olarak bütün yasaları ve politik blokları reddeden bu adamlar, ancak bir yerlerde illegal olarak yaşayabilirlerdi.

Sonunda, Almanya'ya gitmeye karar verdiler. 1928 Eki-mi'nde Berlin'e vardıklarında Agustîn Souchy tarafından karşılandılar. Souchy, onların problemlerine bir çözüm bulmak

130

üzere, önemli bir Alman anarşisti olan Rudolf Rocker'a başvurdu. Öncelikle, iki İspanyol'un Almanya'da bulunduklarının gizli tutulmasına karar verildi. Berlin'de bir işçi semtinde dikkat çekmeyen bir eve yerleştirildiler. Sonra Rocker, liberter bir şair olan Erich Mühsam'la[9] bağlantı kurdu ve onunla birlikte, sonradan Sosyal Demokrat Parti'ye katılmış eski bir mücadele arkadaşlarından yardım istemeye gittiler. Kampfmeyer adlı bu adamın yönetici çevrelerle önemli bağlantıları vardı. Çünkü kendisi de bir yöneticiydi. Daha önce Emma Goldman ve Nestor Makhno için önemli arabulucuk görevleri yapmıştı. Durruti ve Ascaso için de aracılık yapmayı kabul etti. Onun arabuluculuk işlerinin sonuçlanması için onbeş gün beklemek zorunda kaldılar. Bu süre içinde iki Alman anarşisti, İspanyol yoldaşlarının açığa çıkma tehlikesi olduğunu bildiklerinden endişeli günler yaşadılar/Bununla birlikte Durruti ve Ascaso sükûnetlerini korudular. Almanca öğrenmeye ve kaldıkları evdeki ailenin çocuklarıyla konuşmaya çalıştılar.

Akşamlan Mühsam onlardan güçlükle ayrılırken Rocker ve Souchy evi ziyarete geliyorlardı. Onlara kişisel deneyimlerini anlatıyorlardı. İspanyollar uluslararası anarşist hareketten bahsederken Almanlar'da Bavyera İşçi Konsey-leri'ni ve Bavyera devrimini anımsıyorlardı. Böylelikle aralarında güçlü ve sağlam dostluk bağlan da kurulmuştu. Sonunda Kampfmeyer, Rocker'a, İspanyollar için hiçbir şey yapamadığını söyledi. Eğer onlar İspanya Kralı'na suikast yapmış olsalardı işleri yoluna koymak mümkün olabilirdi. Fakat Katolik kilisesinin yüksek rütbeli din adamlarından birini öldürmüşlerdi. Merkezci Katolik Parti bazı şeyleri affetmezdi ve o sırada Sosyal Demokrat Parti bu partiyle aynı koalisyon içinde yer alıyordu. Durum ciddiydi. Eğer İspanyollar tutuklanacak olurlarsa kesinlikle İspanyol polisine teslim edilirlerdi. Sosyal Demokrat Parti, politik ortaklıklan nedeniyle bunu önlemek için hiçbir şey yapmazdı. Durruti ve Ascaso'nun önünde eşit derecede tehlike içeren çeşitli alternatifler vardı: Herhangi bir ülkede gizlenmek, İspanya'ya gitmek, Güney Amerika'ya geri dönmek.
131
Okyanusu geçmeye karar verdiler. Fakat bu sırada önemli mali problemlerle yüz yüzeydiler. Alman Anarşist Sendikaları (FSA) sekreteri olan Rocker, diğer yoldaşlarına bilgi vermeden dayanışma fonunu kullanamıyordu. Bir yandan da boşboğazlıktan sakınmak gerekiyordu. Mühsam, arkadaşlarından gerekli parayı toplamaya karar verdi, bunların arasında fedakâr ve cömert film yıldızı Alman Alexander Granach da vardı. Granach sorunu öğrendiği zaman yaklaşık 400 mark olan cebindeki bütün parasını verdi. Bu paraya diğer bağışlar da eklendi ve Durruti ile Ascaso Meksika'ya gitmek üzere harekete geçecekleri Antwerp'e doğru yola çıktılar.[10]
Neyse ki, 1929 başlarından itibaren Belçika, yabancılara karşı izlediği hoşgörüsüz politikasını değiştirdi. Hem Day bir kere daha iki İspanyol'a yardım etmeye çalıştı ve polis onlara sahte kimlikler kullanmaları koşuluyla Belçika'da kalma izni verdi. Bütün yasalara kökten karşı olan iki adam bu durum karşısında büyük bir şaşkınlık geçirdiler. Burada illegalite legaliteye dönüşmüştü. Ascaso şu yorumu yapıyor: "Bu, hayatımda başıma gelen en tuhaf şeydir. "[11]
Rocker'e derhal bir mektup yazarak planlarındaki değişikliğe dikkat çektiler ve onlar için toplanan parayı gelecekteki İspanya yolculuğu için muhafaza edilmek üzere geri gönderdiler. Bir kere daha, ne kadarı mümkünse o kadar dengeli bir yaşam kurmaya çalıştılar. Durruti bir fabrikada tornacı olarak iş buldu. Ascaso, boyacı olarak bulduğu işleri bir kaç kez değiştirdi. Çünkü sinirli bir karaktere sahipti, sıkıcı bir yaşama katlanamıyordu. Emilienne ve Berthe kısa bir süre sonra onlara katıldılar. Daha önceki sürgün döneminden bazı deneyimlere sahip olan bu dörtlü sürgünlerin oluşturduğu, genel ve kişisel çekişmelerin yaşandığı, illüzyon ve rüyalarla yanıp tutuşan bu çevrelerden mümkün olduğu kadar uzak durdular. Ascaso çeşitli alanlarda çalışmaya başladı. Durruti ise, boş zamanlarında Paris'teki Enternasyonel Yayınevi ile birlikte geniş çaplı propaganda materyali yayınlayan Uluslararası Anarşist Komite'yle çalıştı.[12]
Bu sırada İspanya'daki devrimci anarşist hareket, çalışma-
132
ların meyve verdiği ve CNT'nin sendika kadrolarının yeniden toparlandığı bir döneme giriyordu. Ulusal Komite, sürgündeki gruplara çeşitli mesajlar gönderdi. Mesajlarda, 1929 yılında işçi hareketinde hayati bir gelişme olacağı belirtiliyordu. İspanya'dan gelen bu raporları okuyan Durruti ve Ascaso, monarşinin temelinin sarsıldığını anladılar. Kral XIII.Alfonso'nun kendi çevresi bile bunu kabul etmekte duraksamıyordu. Politikacılar, itibar kaybeden monarşiden uzaklaşıyorlardı. Kışlalarda ise bir kere daha darbe örgütlenmelerine girişiliyordu. Niceto Alcalâ Zamora ve Miguel Maurâ bile kralla[13] olan ilişkilerine son veriyorlar ve işçi sınıfı ile entellektüeller arasında yeniden bir ilişki kuruluyordu. 1930 yılının sürgünler açısından ülkeye dönüş yılı olması muhtemeldi. Ulusal Komite bunu garanti ediyordu. 1930 Ocağı'nda kral, eski diktatör Primo de Rivera'yı işbaşından uzaklaştırdı ve yerine, 20 Ocak 1930'da anayasal garantileri restore eden General Damaso Berenguer'i getirdi. 16 Şubat'ta ilan edilen af, işçileri kapsamıyordu, yalnızca krala karşı askeri komploya girişen profesyonel politikacıları (Haziran 1929'daki askeri komplonun mimarı Sanchez Guerra gibileri) kapsıyordu. Bununla birlikte, çok sayıda sürgün, sanki af kendileri için çıkmış gibi davranarak İspanya'ya döndüler. "Demirin tavında dövülmesi" gerektiği düşüncesiyle CNT Ulusal Komitesi, yeraltından çıktı ve sivil otoritelerden sendikaların yasallaştırılmasını talep etti. Barselona gibi büyük şehirlerde işçiler, lokallerinin açılması için karar çıkmasını bile beklemediler.
Katalonya CNT'si derhal açık bir kongre düzenledi ve bir bölge komitesi seçti. Seçilenler arasında Mayo Ferran (Metalürji İşçileri Sendikası), Manuel Hemandez (Ağaç İşçileri Sendikası), Luzbel Ruiz (Sağlık Personeli Sendikası), Juan Guillen (Gıda İşçileri Sendikası), Juan Chiva (Tekstil İşçileri Sendikası) ve Emilio Bassous da (Cam İşçileri Sendikası) vardı. Bu kongre, Barselona'daki Nuevo de Paralelo Tiyatrosu'nda yapılan büyük bir toplantıyla sona erdi. Tiyatroda büyük bir kalabalık toplanmış ve halk sokaklara kadar taşmıştı. Konuş-

133

macılar, Angel Pestafia, Juan Peiro ve Sebastiân Clara'nın monarşiyi halk önünde yargılamaları hükümet temsilcisinin protestolarına yol açtı. Fakat onun protestolarına kimse kulak asmadı ve kimse korkmadı, hükümet temsilcisi toplantıyı durdurmaya cesaret edemedi.

Ağustosla birlikte başlıca sendikalar düzenli olarak çalışmaya başladılar. Katalonya'nın tamamında bölge komiteleri ve yerel federasyonlar zaten eylem halindeydiler. Başka bir bölge kongresi "Solidaridad Obrera"yı yeniden yayınlamaya karar vermişti. İlk sayı 31 Agustos'ta çıktı. Dergiyi Juan Peiro yayınlıyordu ve derginin editörleri, Eusebio Carbo, Sebastiân Clara, Pedro Foix, Ramön Megre v.d. idi. Konfederasyon yavaş yavaş canlılığını kanıtlıyordu. Barselona'daki Palais des Be-aux Arts'ta Pro-Presos (Mahkûmlar Destekleme Komitesi) tarafından bir toplantı düzenlendi. Konuşmacılar, Angel Sam-blancat, Luis Companys, Rovira i Virgili ve Jose Alberola genel af talebinde bulundular. Kübalı anarşist Domingo Germinal'in konuştuğu bir diğer toplantı da Reus'ta düzenlendi. Germinal, Diktatör Machado'nun hapishanelerinden kısa bir süre önce kaçmıştı.[14] Birbirini izleyen heyecanlı toplantılar aralık patlamasına kadar devam etti.

San Sebastiân Antlaşması'nın[15] ardından oluşturulan Devrimci Komite 13 Aralık'ta genel bir ayaklanma konusunda fikir birliğine varmıştı. Son anda bir karşı-emir geldi. Fakat iki yüzbaşı, Fermin Galan ve Garcia Hernandez kendi birlikleriyle ayaklanmayı başlattılar ve İkinci Cumhuriyet'i ilan ettiler. Bu darbe çabucak bastırıldı, yarımadanın hiçbir yerinden destek sağlayamadı. Sıkıyönetim Mahkemesi isyancı subayları ölüm cezasına çarptırdı. Ertesi gün kurşuna dizildiler. 14 Aralık tarihi cumhuriyet yöneticilerinin gelecekteki korkakça davranışlarının ilk işaretini oluşturur.[16] CNT ayaklanma anlaşmasına bağlı kalmıştı. Fakat bölge komitesi, Barselona'daki Prat de Llobregat havaalanını ele geçirmeye çalıştığı sırada tutuklandı ve genel grev gerçekleştirilemedi. Hapishaneler bir kere daha devrimci işçilerle doldu, fakat bu artık monarşinin son baskı uygulamasıydı. Gücü tü-

134

kenen XIII.Alfonso, Amiral Aznar"a bir hükümet kurması ve 12 Nisan 1931 tarihinde genel seçimleri düzenlemesi emrini verdi. Seçimler monarşiyi devirdi. Eibar'da (Guipuzcoa Vila-yeti'ne bağlı) 13 Nisan 1931 tarihinde cumhuriyet ilan edildi. Ertesi gün, cumhuriyetin ilanı bütün İspanya'da resmiyet kazandı. Kral, Cartagena'dan İspanya'yı terketti ve kan dökülmesini önlemek için ülkeyi terkettiğini açıkladı. Marsilya'da hakettiği resepsiyonu aldı. "Tebasından" biri olan dok işçisi Escudero onu halkın önünde herkesin nefretinin bir ifadesi olarak tokatladı. Kral'ın bütün taraftarları, halkın öfkesinin patlamasından korkarak nihayetinde Fransa'ya kaçtılar. Onların trenle geçtikleri yollardan, uzun süredir dışarıda bekleyenler İspanya'ya geri dönüyorlardı. Bu heyecanlı sürgün kalabalığının arasında Durruti ve Ascaso da vardı.

NOTLAR

1. İlerideki sayfalara bak. Durruti'nin ailesine yazdığı mektup.

2. "El Productor", Anarşist haftalık dergi, "Anarşist Örgütlenme?" konulu bu makalenin basımı 1926'da Blanes'te yapıldı. Tam da o yıl Fransa'daki İspan yol anarşist grupları bir kongre topladılar. Fransa'ya yayılmış bütün hüc relerin "İspanyol Sürgünleri Anarşist Federasyonu" adı altında yeniden topar lanmasına karar verdiler.

Bu kongre, 1927 Temmuzu'nda Valencia'da (El Cabanal) toplanan Ulusal Anarşist Gruplar Kongresi'nin önceliydi. Hemen hemen tüm İspanyol gruplarından delegeler geliyordu, bir delege sürgündeki grupları-temsil ediyordu ve iki delege de Portekiz anarşistlerini temsilen gelmişti. Delegeler, İspanyol anarşistlerinin bir federasyonda bütünleşmesinde görüş birliği halindeydiler. Yapılanma için, anarşist grupların yerel federasyo-nuyla benzer grupların ilk biçimlenmelerini benimsiyorlardı. Çeşitli yerel federasyonlar bölge federasyonlarım biçimlendirecekler, sonradan yarımada komitesi adını alan, yanmada komisyonu tarafından koordine edileceklerdi.

Bu toplantının tutanakları, komisyonun üyelerinden biri tarafından, Se-villa'da tutuklanmadan önce imha edilmiştir. FAI tarafından basılan ilk doküman Jose Peirats tarafından tutanağa alınan manifestodur. İlk bölümde onun çalışması zaten alıntılanmıştır. Doküman tarihi 19 Aralık 1929'dur.

135

Josĕ Peirats'a göre FAI "Devrime esin kaynağı oluyor. İspanyol liberter hareketinin gerçek ruhunu korumaya önem veriyor ve sapma tehlikesinden kaçınmaya çalışıyordu. Bu tehlike, daha sonraki diktatörlük yıllarında CNTnin belli liderlerince zaten farkedilmişti."

3. Bu, örgüt üzerine olan bir polemiktir. Makhno ve Archinoffun aktif olarak içinde yer aldıkları anarşist grup, kendilerinin "örgütsel platform" dedikleri anarşist örgütlenme için bir taslak yayınladı (1927). Uluslararası anarşist hareketin ve özellikle Rusya'daki hareketin Rus Devrimi'nden ders çıkarması gerektiğini düşünüyorlardı. Voline'in içinde bulunduğu grup ise, örgütlenmeye karşıydı ve açıkça polemik yapıyordu. Teorinin dışına kayan polemik kişisel eleştirilerle doruğa ulaştı.

4. Bu görüşme için şunlara dayanıyoruz:

I. "Solidaridad Obrera"nın 31 Temmuz tarihli sayısındaki imzasız bir ma kale. Aslında Nestor Makhno'nun ölümü üzerine Francisco Ascaso tara fından yazılmıştır.

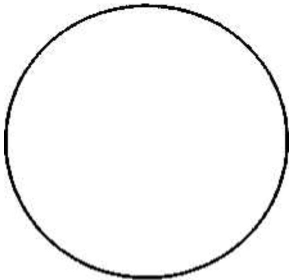
II. 22 Kasım 1936 tarihli "Solidaridad Obrera'daki Durruti'nin biyografi taslağı.

III. Aurelio Fernândez ve Liberto Calleja tarafından bize verilen bilgiler.

IV. Makhno Hareketi'yle ilgili olarak şunlara başvurulabilir: "La Revo-lutiön Inconnue", Belfond tarafından yayınlandı. Paris 1970. "Historie du Mouvement Makhnoviste" P. Archinoff tarafından yayınlandı. Ed. Belibaste, Paris 1970.
"La Revolutiön Russe en Ukraine" (1918-1921), Nestor Makhno'nun anılan, Belfond tarafından yayınlandı. Paris 1970
V. Rudolf Rocker, op. cifte şöyle yazar: "İspanyollar devrimci bir ayaklan ma planı yapmışlardı ve Makhno bu ayaklanmada yer almayı kabul etmişti."
5. Onları içeri alan Emile Bouget'in ifadesi. Okuyucunun da farkedeceği gibi Durruti hapisten çıktığından beri Jover'den hiç söz etmedik. Jover sahte bel geler düzenleyerek Fransa'nın Beziers bölgesine yerleşti ve bu dönemde Dur ruti ve Ascaso ile birlikte bulunmadı.
6. Bu Devrimci İttifak Komitesi 1924'te kurulan, Vera de Bidasoa ve Per-pignan'da gerilla eylemleri organize eden eski Devrimci Komite'nin devamıdır. C6sar M. Lorenzo "Les Anarchistes Espagnols et le Pouvoir" adlı kitabının 58. sayfasında bu Devrimci İttifak Komitesi'nden söz ederek şöyle yazar: "İttifakın üyeleri hükümete katılımcılığı savunan ilk liberterlerdi." Gerçekte Lorenzo bu komiteyle, İspanya'da "Olasılıkçı Sendikalistler" adıyla ortaya çıkan revizyo nist fraksiyonu birbirine karıştırıyordu. "Los Solidarios" onlarla hiçbir ortak yana sahip olmadığı gibi, gerçekte onları baş düşman olarak değerlendiriyor du.
Diğer yandan Lorenzo 1926'lann sonuna doğru Paris'te tek konuşmacısının Garcia Oliver olduğu, bolşevik anarşizm teorisini geliştiren ve "iktidarın ele geçirilmesinin" savunusunun yapıldığı gizli bir toplantıdan söz etti. Lorenzo bilgi kaynağını belirtmemektedir. Bizim bilgilerimize göre Garcia Oliver 1924'ten itibaren Burgos'ta hapisteydi. 1926'da bir mahkûmken XIII.Alfon-

so'ya düzenlenen bir suikast teşebbüsüne adı karıştırıldı. Bu iddiadan yargılanmak üzere Pamplona'daki St. Christophe Kalesi'ne götürüldü. Garcia Oliver, 14 Nisan 1931'de İkinci Cumhuriyet'in ilanından sonra serbest bırakıldı. Bu yüzden Garcia Oliver 1926'da Paris'te bulunamazdı. Bu sırada Ascaso ve Durruti de hapisteydi. Grubun geri kalanı ise, Barselona'daydı ve yalnızca Garcia Vivancos gizli olarak Paris'te yaşıyordu.
7. Durruti'nin Brüksel'den postalanmış mektubu. Ekim 1928.
8. Bilgi, Liberto Calleja tarafından verilmiştir. Martin Gudell "Campo'da (20 Kasım 1937) "Durruti Rusya'da" adlı makalede aynı olayları verdi.
9. Erich Mühsam (1878-1934) devrimci şair ve Alman anarşisti. 7 Nisan 1919'da anarşist Gustav Landauer'in (1870-1919) de yer aldığı Bavyera Sovyet hareketini anlatan "Marseillaise des Conseils Ouvriers'in yazandır. Lan-dauer, aralannda "Incitaciön al Socialismo"nun da bulunduğu bir çok çalışma ın yazandır. Landauer, Noske'nin askerleri tarafından vahşice öldürül müştür. Mühsam askeri mahkemeye çıkarıldı ve 15 yıl hapse mahkûm oldu. 1924'te affedildi. 28 Şubat 1933'te Naziler tarafından tutuklandı ve 1934 yılı Temmuz ayının 9'unu 10'una bağlayan gece SS'ler tarafından öldürüldü. (Roland Lewin, Erich Mühsam, "Le Monde Libertaire"deki ekler, Haziran 1968)
10. Almanya için biz Rudolf Rocker tarafından yazılan metni dikkate aldık.
11. Hikâye, o sırada Brüksel'de sürgünde bulunan Liberto Calleja tarafından anlatılmıştır.
12. Brüksel dönemi olaylan, Ida Mett, Emilienne Morin, Berthe Favert, Juan Manuel Molina (Juanel), Dolores Iturbe ve Leo Campion'un "Ascaso-Durruti" adlı (Edit. Emancipateur, Brüksel 1930) broşüründe aktarılmaktadır.
13. Bak: "Asi Cayo Alfonso XIII", Miguel Maura, Edit. Ariel. Barselona, 1968.
14. Bemardo Pou ve R. Magrina o sırada Katalan CNT örgütünün Bölge Ko-mitesi'nin iki üyesi olarak "Un ano de conspiracion" adlı, 1931 yılında Barse lona'da basılmış bir kitapta faaliyetlerini yazıyorlardı. Biz bu metni, CNTnin bu sırada yeniden örgütlenmesinin izahı açısından dikkate aldık.
15. "San Sebastiân Antlaşması", 1930 Yazı'nda San Sebastiân'da bir araya ge len çeşitli politik bloklann liderleri tarafından alman kararlara verilen isim dir. Partiler ve bu toplantıda yer alan kişiler, bir cumhuriyet kurulmasına, bir askeri darbe yapmaya ve halk ayaklanması yaratmaya karar verdiler. Bu ey lemleri örgütlemek üzere, karargâhı Madrid'de olan bir Devrimci Komite ku ruldu. Bu komitenin üyeleri Alcalâ Zamora, Miguel Maura, İndalecio Prieto, Manuel *Azana,* Marcelino Domingo, Alvaro de Albornoz ve Fernando de los Rios'tu.
16. Fermin Galan Rodriguez (4 Ekim 1899-14 Aralık 1930) kendisi, Mont-juich'de (Barselona) hapisteyken anarşizm üzerine "Nueva Creaciön" adlı (ed. Cervantes 1930) bir kitap yazmıştır. Bu kitabın Nueva Era tarafından 1937 yılında ikinci bir baskısı yapıldı. Jose Arderius, onun hakkında "Vida de Fermin Galan" adlı (Barselona, 1931) bir biyografi yazdı. Mektuplann bir kıs mı "Logue se ignoraba de Fermin Galan" adlı Antonio Leal ve Juan Antornio Rodriguez tarafından yazılan (Barselona, 1931) bir makalede toplandı.

2 DURRUTİ
MİLtTAN 1931-1936

14 NİSAN 1931

Şurası açıktı ki, 1931 de ülke monarşist rejimin çözülüşüne doğru gidiyordu. Jaca ayaklanmasının başarısızlığı -ve Albay Fermîn Galan ile Albay Garcia Hernandez'in idamlarından-iki gün sonra patlayan genel grev, geçici hükümetin kral ve kilise tarafından tanınarak bir tür ikinci güç haline gelmesine neden oldu.

Sanchez Guerra, Gregorio Marafion ve Kont Romanones, Niceto Alcalâ Zamora'dan kral adına cumhuriyetin ilanı için hazırlık yapmasını istediler. Yeni hükümetin dine karşı tavrı konusunda garanti arayışı içinde olan kilise, geçici hükümete başkan olacak Nuncio'nun bizzat kendisini hapishanede ziyaret etmek üzere, Monsignor Tedeschini'yi gönderdi. Alcalâ Zamora ve Miguel Maura'nın, kral ve din adamlarının elçilerine verdiği güvenceler, iktidarın el değiştirmesini ve ulusal halk oylamasının sonuçlarını kabul eden kralın görevinden feragat ederek ülkeyi terk etmesini kolaylaştırdı.

12 Nisan seçiminin sonuçları şaşırtıcıydı. Yirmidört saat içinde tarih yönünü değiştirmişti. Yalnızca politik bir yumuşama sayılabilecek ve ülkenin içinde bulunduğu hastalıklara gerçek bir çare olamayan San Sebastiân Birlik Antlaşması kabul edildi. İlan edilen cumhuriyet sokaklarda coşkulu gösterilerle selamlandı. Rejim değişikliği direnişsiz gerçekleşmişti, böylece halk şiddete başvurmaksızın yeni bir tarihsel düzeni kabul ettirmenin, işçi sınıfının devrimci geleneği içindeki anlaşmazlıkları bir kenara atmanın mümkün olduğunu düşündü.

İkinci Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte" Durruti'nin yaşamında önemli ve belirleyici bir dönem başladı. O zamana kadar sabotajla sınırlı kalan devrimci aktivitesi, bundan böyle

141

kitle eylemine uzanacaktı. Aynı zamanda işçi sınıfının yükselen savaşıyla adım adım şiddetlenen devrim öncesi durumun yarattığı zor sorunlarla yüz yüze gelmek gerekiyordu.

Durruti 15 Nisan 1931'de Barselona'ya geldiği zaman 14 Nisan'ın coşkusu hâlâ çok güçlüydü. Başarısız Jaca ayaklanmasıyla ve genel, kısmi sayısız grevle önceki yıl ortalığı sarsan işçi sınıfının tavrının tam tersine, halk kitleleri yeni rejime ateşli bir şekilde bağlanmışlardı.

Gerçekte, İspanya'nın politik sorunlarının çözümü olması açısından cumhuriyet ölü doğmuştu. İspanya'nın sorunu krallık sorunu değil, toplumsal bir sorundu ve bu, radikal bir çözümü gerektiriyordu. Ancak seçilen yol, tarihsel dönüşümü gerçekleştirmek için bir programı olmayan ve işçi sınıfını temsil etmeyen, bağdaşmaz, heterojen güçler arasındaki güçsüz bir politik ittifaka dayandırılmıştı. Anayasal ve yasal kuruluşlar ülkenin sorunlarına bir çözüm getiremeyecekti. Bu koşullar altında, halkın coşkusu son bulur bulmaz cumhuriyet, eski rejim gibi kendini aynı sosyal problemlerle yüz yüze bulacaktı.

Milyonlarca alt ve orta düzeyde emekçi ve tarım işçisinden oluşan ve politik bağımlılık kadar ekonomik esaret içinde de bulunan köylülük, ulusun yapısını biçimlendiriyordu. İspanya'nın başlıca zenginliğini oluşturan feodal yapılar, diğer yandan da ülkenin ekonomik ve endüstriyel gelişmesini engelliyordu. Bu acınacak koşullar acil bir reformu gerektiriyordu. Topraksız köylüler, kelimenin tam anlamıyla açlıktan ölüyorlardı. Yılın üçte ikisinde çalışıp karşılığında birbuçukla üç peseta arası bir ücret alıyorlardı ve bu ücreti alabilmeleri için günde 12-14 saat (gün doğumundan gün batımına kadar) çalışmaları gerekiyordu. Diğerlerine gelince, bir avuç toprağa sahip olanlar da yoksulluk içinde açlıkla boğuşuyorlardı.

İspanyol asilleri, işlenebilir toprağın %5 3'ünden fazlasına sahip olan efendiler, geniş topraklar üzerinde söz sahibiydiler. Bunların arasında 37 000 dönüm (Kont Romanones gibi) ile 195 000 dönüm (Dük Medinacelli'ye aitti) arasında toprağa sahip on kadar kişi vardı. Büyük mülk sahiplerinin böylesine güçlü olan toplumsal egemenlikleri bir örümcek ağı gibi bütün

142

kırsal hayatı sarmıştı. Bu kişiler, koşulların tek belirleyicileri idiler. Bunlarla, ülkenin topraksız kitleleri arasındaki toplumsal ilişkiler, efendilerle köleler arasındaki en bilinen ve en şematik diyalektiği mükemmel bir şekilde açıklar. Monarşi içinde kendine göre ideal bir yuva bulan bu yönetici sınıf, ekonomik ve politik iktidann keyfini sürüyordu. Ülkenin ilerlemesi de geri kalmışlığı da bu hakim sınıfa bağlıydı. Öyle ki, ulusal politik yaşam, bu toprak aristokrasisi dışında kimsenin çıkarlarına hizmet etmiyordu. Bütün değişiklik girişimleri ister istemez bu ekonomik-politik grupla karşı karşıya geliyordu. Toprağın kamulaştırılması ve planlanması öncelikle bu mülkiyet düzeninin yıkımından geçiyordu. Bu problemin çözümü için diğer bütün yollar çıkmazdı ve ülke için başka çıkış yolu yoktu. Topraksız köylülerin ve genellikle 25 dönümden daha az toprağa sahip olan küçük mülk sahibi köylülerin içinde bulunduğu kötü durumun yol

açtığı ekonomik durgunluk toplumsal durumu bir patlama noktasına getirmişti. Yılda en fazla 180 gün çalışabilen, üç milyon kadar topraksız köylünün çalışma süresi, tarımda sık sık meydana gelen periyodik krizler sırasında daha da azalıyordu. Bu dönemlerde, özellikle Endülüs'te köy meydanları iş arayan insanlarla dolup taşıyordu.
İşçilerin durumu daha az dramatikti. Fakat İspanyol kapitalizmi geç doğmuştu ve çok yavaş evrimleşiyor, ordu, din adamları ve Latifundia sahiplerinin (İspanya'da zengin toprak sahipleri) oluşturduğu en gerici güçlerin ittifakı tarafından temsil edilmeye devam ediyordu. Bu durum, toplumsal sınıflar arasındaki karşıtlığı yükseltiyor ve çalışma dünyasında küçük bir olay bile şiddetin ortaya çıkmasına yetiyordu.
Eşitsiz endüstriyel gelişme, işçilerin belli merkezlerde toplanmasını getiriyor, Katalonya ve İspanya'nın kuzey bölgelerinin (Biscay ve Asturya) yaygın toplumsal mücadele için daha güçlü merkezler haline gelmesine neden oluyordu. 1930'da İspanyol proletaryası iki milyonu buluyordu; bunların 35 000'i metalürji, 222 000'i tekstil, 119 000'i küçük imalat endüstrisi, 24 300'ü metal endüstrisi, 373 351'i inşaat endüstrisi, 378 000'i diğer işlerde ve 500 000'i de ulaştırma alanında çalışıyordu.
143
Yalnızca ulusal bir kongre CNT'deki krize çözüm olabilirdi. Bu, işçi sınıfının en önemli fraksiyonu olarak oynaması gereken rolde bir handikap yaratıyordu. Gerçi CNT, bir manifestoda cumhuriyete ilişkin tavrını açıklamıştı: "Biz bir burjuva cumhuriyeti için coşku duyuyor değiliz, fakat yeni bir diktatörlüğü kabul etmeyeceğiz. Eğer cumhuriyet kendini güçlendire-cekse, konfederasyonun örgütüne güvenmelidir. Eğer bunu yapmazsa, ayakta kalamayacaktır. "[1]
Bolşeviklerden esinlenen ve Komünist Enternasyonalle bağlantılı olan daha küçük başka gruplar da vardı. Bunlardan biri, 1921 Nisanı'nda kurulan Komünist Partisi'ydi. O zamandan beri çok küçük ilerlemeler göstermişti, Stalinizm altında yaşayan Rusya'daki krizin yansıması olan ciddi bir krizin kurbanı olmuştu. 1931'de bütün İspanya'ya dağılmış ancak bin kadar üyesi vardı. Cumhuriyet hükümeti karşısındaki tutumu açıktı: "Cumhuriyet hükümetini hiçbir şekilde savunmamak ya da desteklememek. "[2] .
Başka bir gruba ise, köken olarak bolşeviklerden esinlenen Joaquin Maurin tarafından liderlik ediliyordu ve faaliyetlerini Lerida'da (Katalonya) yoğunlaştırmışlardı. Adı, İşçi Köylü Bloku (Bloc Obreri Camperol) olan bu grup, zamanla POUM'a dönüşecekti. Yine, geçici hükümet içindeki politik güçleri tem silen imzacıların amacının, kitleleri politik oyunun dışında tutmaktan başka bir şey olmadığı ve tam bir politik manevra sayılabilecek San Sebastiân Paktı'na (Nisan 1930) geri dönelim. Aslında onlar için, kamu düzenini bozmadan ya da toplumsal yapıyı değiştirmeden bir durumdan bir diğerine geçebilme sorunuydu bu. Planları, halkın federalist karakterde bir cumhuriyet fikrinden coşkuya kapılması sayesinde başarılı oldu. Gerçekte 12 Nisan 1931'deki belediye seçimleri büyük bir cevap oluşturdu. Fakat 1930 Ağustosu'ndan 1931 Nisan seçimine kadar, geçici hükümet olacak Devrimci Komite tek bir konuda başarılı oldu: Birlik. Fakat bu, politik programdan yoksun heterojen bir birlikti, bu birlik içindeki sosyalistler adım adım anayasaya dayanan cumhuriyetçilere gereksinim duyuyorlardı.[3]
146
Her ikisi de, seçimin başarısını sömürmek ve o zamana kadar hiçbir varlık göstermeyen politik partilerini kurmak için soğukkanlı bir ilişkiye ihtiyaç duyuyorlardı. Aynı şekilde, San Sebastiân Paktı'nın tek bir hedefi vardı; kamu düzenini güvenliğe almak, monarşiye ve monarşiyi destekleyen gruplara devrimin olmayacağı garantisini vermek. Rejimdeki değişiklik, her türlü halk desteğinden yoksun olan ve monarşinin yıkımı-nı[4] sağlamaktan daha önemli tarihsel rolleri olmayan soğuk, bürokratik parlamenterlerin işiydi.
Marcelino Domingo'nun Radikal Sosyalist Parti'si Alcalâ Zamora ve Miguel Maura'nın (gericiliği temsil eden) liberal Cumhuriyetçi Parti'si için temeller keza San Sebastiân'da atılmıştı. Ayrıca Lerroux'un Radikaller'i ve Martinez Barrio ve Azaha'nın Cumhuriyetçi Eylem'i; Gallega Bölge Örgütü ve Es-querra Catalana da vardı. Bu farklı grup ve partiler ile Sosyalist Parti, 14 Nisan 1931 geçici hükümetini oluşturuyorlardı.
Aşağı yukarı her defasında, cumhuriyete güvenmeyen halkın hapishanelere saldırısıyla serbest kalan sürgünler ve mahkûmlar kendilerini çelişkili bir durumla yüz yüze buluyorlardı: bir tarafta seçimlerin coşkusundan doğan cumhuriyetçi akım vardı, diğer yanda ise aşırı iyimserlikle çatışan CNT yer alıyordu. 15 Nisan 1931'den beri Solidaridad Obrera mahkûmların serbest bırakılmasını ve geçici hükümetin acilen köylü sorununu ele almasını talep ediyordu: "Bu acı verici soruna ilişkin geçici hükümetin niyetinin ne olduğunu bilmiyoruz, fakat eminiz ki, eğer cumhuriyet, monarşinin metodlarını kullanmayı planlıyorsa sorun devam edecek ve bu, köylü yoldaşlarımız tarafından hoş görülmeyecektir. "[5] Solidaridad Obrera'nın tekrarladığı talepler kafa karışıklığı içinde bulunan kamuoyunu yavaş yavaş uyarıyordu. Barselona'da ise, yerel sendikaların işçileri, yeni hükümetin ihanetini tahmin ediyorlardı.

CNT ve en önemli militanları, ülkenin içsel sorunlarına bir çözüm aramaktansa, kendini anarko-sendikalist güçlerle çatışmaya adamaktan başka birşey yapmayarak kabine politikaları ve hükümete katılan sosyalistler üzerinde yoğunlaşmışlardı. Barselona'da birbiri ardından militan toplantıları yapılıyor,
147
komisyonlar örgütleniyor ve Katalonya çapında sendikaları yeniden örgütlemeye gönderiliyorlardı. İspanya'nın geri kalan yerlerinde de sendikaların daha büyük bir birlik içinde güçlendirilmesine ve işçi sınıfının politik tavrının netleştirilmesi-ne hız verildi.
18 Nisan Pazar günü, CNT bölge komitesi en tanınmış militanlarını, Barselona'da ve taşrada propaganda örgütlemek üzere bir araya getirdi. Aynı zamanda ertesi gün için onlarca toplantı çağrısı yapıldı. Temalar değişmez biçimde aynıydı: Mahkûmların özgürlüğü (beklenen af durmadan erteleniyordu); işçi sınıfının ve köylülerin ihtiyaçları; Guardia Civil'in dağıtılması, orduda ve kamu yönetiminde tasfiye; eğitim sorunu ve kilise ile devletin ayrışması bunlardan en önemlileriydi. 19 Nisan Pazar günü, sabah dokuzdan itibaren toplantı salonları tamamen dolmuştu. Sans bölgesi işçilerinden oluşan kalabalık, "Proyecciones Tiyatrosunda toplanmıştı, Gracia'lı işçiler Roméa Tiyatrosu'na gelmişlerdi ve tekstil işçileri "Meridina" Sineması'na, Clot ve "Triunfo" bölgesinden olanlar Pueblo Nuevo Tiyatrosu'na gelmişlerdi.
Durruti'nin sert sesi Barselona'da ilk kez çınladı. "Eğer cumhuriyetçilerin yerinde olsaydık, ileri sürüyoruz ki, geçici hükümetin, halk tarafından ellerine verilen zaferi başarıya dönüştürmekten aciz kaldığını doğrulardık. Fakat biz gerçek işçileriz ve kendi adımıza söylüyoruz ki, bu yol izlenmeye devam edilirse, yarın ülke kendini bir iç savaşın eşiğinde bulduğunda şaşırmayacağız. Cumhuriyet bizim umurumuzda bile değil, ancak onun toplumsal demokratikleşme için bir başlangıç noktası olduğunu kabul ediyoruz. Ancak cumhuriyetin özgürlük ve sosyal adaletin boş sözcükler olmadıklarını garanti etmesi koşuluyla. Eğer cumhuriyet işçi sınıfının bu isteklerini ciddi biçimde yerine getirmekte başarısız olursa, işçilerin ondan elde edecekleri küçük çıkarlar bir hiç derekesine inecektir. Çünkü bu kurum sınıfımızın 14 Nisan'da ortaya konan beklentilerini karşılamayacaktır. "[6]
Diğer toplantılarda da aynı şey oldu. Her yerdeki tartışmalar gösterdi ki, eğer hükümet erteleme yoluyla halkın istekleri-
148
ni zayıflatabileceğini düşünüyorsa aldanıyordu. Beklemekten bıkıp usanmış olan işçi sınıfı, kendi problemlerine çözüm bulmaya hazırdı. "Anarşistler olarak açıklıyoruz ki, bizim faaliyetlerimiz hiçbir zaman devletin ya da hiçbir politik partinin hizmetinde olmadı ve olmayacaktır. Sokaktan gelen baskıdan destek alarak tüm devrimcilerle birleşmiş olan anarşistler ve CNTli sendikalistler, hükümetin başındakileri zorlayarak taleplerinin gerçekleştirilmesi amacındadır. "[7]
"Solidarios"un böylece halkla bağlantı kurmuş olması oldukça önemliydi. As-caso'nun kendinden emin bir havası vardı ve iyi bir konferansçıydı. İyi bir hatip olan Garcia Oliver, önemli bir konuşmacı olacağının işaretlerini vermişti. Bir görgü tanığının şu söyledikleri Durruti'nin portresini ortaya koymaktadır: "Birer darbe gibi çınlayan kısa cümlelerle doğaçtan bir konuşmacıydı. Durruti'yle halk arasında, onun konuşmaya başlamasıyla kurulan iletişim konuşma bitinceye dek sürmüştü. Hatip ve dinleyiciler tek bir vücut haline gelmişlerdi. Onun enerji dolu sesi ve heybetli görünüşü, keskin ve berrak karakterine, güçlü eleştirilerine katkıda bulunuyordu. Bu niteliklere onun alçakgönüllü kişiliği ekleniyordu. Kürsüye yalnızca konuşacağı zaman çıkıyor ve hemen ardından sanki hep tanışık olduğu işçilerle konuşmaya devam etmek üzere halkın arasına karışı-yordu."[8]
Bu ajitasyon haftasını, Barselona'da 1 Mayıs gösterisi için örgütlenen ve daha az önemli olmayan başarılı bir başka hafta izledi. CNT, bu gösterinin özel bir anlamı olacağını umut ediyordu. Bu onbeş gün içinde üç önemli olay meydana gelmişti. Birincisi, Francisco Macia, merkezi hükümetin kararını beklemeksizin "Katalonya Devleti"ni ilan etmişti. İkincisi, daha sonra savaş bakan olan Azana, ordu komutanlarının ve subayların cumhuriyete bağlılık yemini etmelerini talep eden ve orduda çağdaşlaşmaya yönelik reform getiren bir öneri hazırlamıştı. İmza atmayı reddeden her subay ordudan çıkarılıyor, fakat rütbesine uygun tazminatın tamamın alıyordu. Ve üçüncüsü, 10 000'den fazla subay ve kıdemli astsubaydan oluşan adı çıkmış cumhuriyet karşıtları imza atmayı reddetmiş-
149
ler ve en katı ispanyol gericiliğinin sığınağı haline gelen "Ulusal Eylem" adlı politik grubu oluşturmuşlardı. Bu gruba, günlük El Debate gazetesinin direktörü Angel Herrera tarafından liderlik ediliyordu. Sermaye sahipleri, toprak sahipleri, aristokratlar, emekli ordu mensupları bu grupta kendi faaliyetleri için legal bir kılıf bulmuşlardı. İftira kampanyaları, sermaye kaçırmalar, ekilmemiş topraklara dahi zarar vererek terket-mek, taktiklerinin tipik örneklerini

oluşturuyordu. "Ulusal Eylem" Madrid'de, işçilerle çatışma sırasında, "Yaşasın İsa, Yaşasın Kral" diye slogan atılan cumhuriyet karşıtı bir saldırının örgütlenmesini teşvik eden İçişleri Bakanı Miguel Maura tarafından legalleştirildi. Baştan aşağı monarşist olan Guardia Civil, taşrada halka ateş açarak ilk kurbanlarını aldığında durum daha az dehşet verici değildi.
Proletaryanın bayramı olan 1 Mayıs'a bu gergin ortam içinde girilmişti. Tutkuların tutuştuğu Barselona'da anarşist gruplar derhal toplanmış, gösterinin korunması için önlemler almışlardı. Zaten sendikanın yeniden örgütlenmesiyle meşgul olan "Solidarios", özellikle Durruti ve Ascaso, yeni bir iş üstlenmek zorunda kalmışlardı. CNT bölge komitesi, onlara, Barselona'ya gelerek, 1 Mayıs gösterilerinde hazır bulunacak ve yeni rejimin niyetini gözleyecek olan uluslararası anarşist hareketin delegelerini karşılama görevi vermişti. Alman Anarşist Federasyonu Agustin Souchy'u göndermişti; Rus anarşistlerini Voline ve Ida Mett temsil ediyordu; İtalyanları Camilo Berneri; İsveç anarko-sendikalistlerini Rüdiger; Fransız Anarşist Birliği'ni Louis Lecoin ve Odeon temsil ediyordu. O hafta, Ascaso ve Durruti, zamanlarının büyük kısmını delegelere ayırdılar, yakın bir bağ içinde olduklarını hissettikleri Fransız delegasyonuna özel bir önem verdiler.
1 Mayıs 1931 Cuma günü, sabah saat dokuzda, Beaux Sanat Sarayı tümüyle dolmuştu. Citadelle Parkı ile Zafer Bulvarı arasındaki alanda, yoğun bir kalabalık Arc de Triomphe'ye doğru akıyor ve bütün çevre sokaklara yayılıyordu. Afişlerde şu sloganlar okunuyordu: "Kahrolsun Guardia Civil", "Fabrika
150
İşçinin", "Toprak Köylünün", "Yaşasın CNT", "İberya Anarşist Federasyonu"...
Cumhuriyeti suçlayan bütün kısa konuşmalarda halka, sorunlarının çözümü için bir tek yol gösteriliyordu: "Fabrikaları işgal edin ve işletin, toprakları ele geçirin. İşçi sınıfı bunun üstesinden gelebilir; eksik olan tek şey devrimci cesaret." Bir dizi kısa konuşmadan sonra CNT bölge komitesi "Cortes Consti-tuyentes" (Kurucu Meclis) sorununu karşısındaki konumunu açıkladı: "Bizim işimiz burada bitmiyor. Yürümeliyiz, yürüme-liyiz, azimle, işçi sınıfı için tek anlamı, devletin ve kapitalizmin yıkımı olan geleceğin fethine doğru. 'Sınıfsız' toplumun kurulabilmesi ancak bunun ardından mümkün olabilecektir. "[(9)]
Buna rağmen gösterinin niteliği barışçıydı. Gösteri, merkez boyunca yapılan bir yürüyüşten sonra, halk tarafından oylanmış önerilerin bir delegasyon tarafından yetkililere verileceği Generalitat Sarayı'nın önünde sona erdi. Yürüyüş kortejinin başında üç kamyon vardı. Onların arkasında sendikalar adına gösteriye önderlik eden ve Sandiago Bilbao, Francisco Ascaso, Buenaventura Durruti ve Juan Garcia Oliver'den oluşan komisyon geliyordu. Onların hemen arkasında, özel bir düzenleme içinde olmaksızın, burjuva basınının yüz binden fazla olduğunu tahmin ettiği büyük, yoğun bir kalabalık sıkışık düzende ilerliyordu.
Göstericiler, merkezin ana caddelerinde ilerleyerek Catalu-na Meydanı'na ulaştı ve Rambles yoluyla Fivaller Caddesi'nin üst kısmına geldi. Caddeye henüz bir kamyon ve komisyon üyeleri girmişlerdi. Gösterinin öncü kolları, meydanın girişine barikat kurmuş olan polisle karşı karşıya geldiğinde saat öğlen birdi. Bir Guardia Civil subayı bir adım öne çıktı ve elindeki tabancayı komisyon üyelerine doğrultarak onlara geri dönmelerini emretti. Arkasındaki Guardia Civil bütünüyle yürüyüşçülere karşı mevzilenmişti.
Francisco Ascaso, subayla görüşmek için ilerledi, fakat subay hiçbir şey dinlemiyordu ve gösterinin derhal dağılması emrini tekrarlayıp duruyordu. Ascaso, bir vuruşta subayın
151
elindeki silahı yere düşürdü. Silahının düştüğünü göreri subay geriye kaçtı ve Guardia Civil birlikleri de geri çekildiler. Bundan sonra Durruti, kızıl-kara bayrağı dalgalandırarak keskin bir sesle "FAI'ye yol açın" diye bağırdı. Sokak derhal açıldı ve kalabalık ilerledi, Anayasa Meydanı bir anda kitleler tarafından işgal edilmişti.
Komisyon üyeleri, toplantıda belirlenen talepleri iletmek üzere saraya doğru ilerlediler. Fakat girişi henüz geçmişlerdi ki, kapılar bir uyarı yapılmaksızın sert bir şekilde yeniden kapandı. Binadan bir el ateş edildi, bunu başka silah sesleri izledi ve ardından göstericilerin üzerine hedef gözeten bir yaylım ateşi açıldı. Bir çok insan kendini yere atarken kalabalığın içinden fırlayan kadınlar bağırmaya başladılar. Silah atışlarıyla kargaşalık gittikçe büyüyordu ve kalabalıktan kayıplar verildiği görülüyordu.
Gerçi kalabalığın içinde silahlı işçi grupları vardı ve eğer onlar silahlarıyla hükümet güçlerine karşılık verselerdi, bir katliamın olması kaçınılmazdı. Komisyon üyeleri, yapılacak tek şeyin işçilere zarar verecek bir çatışmadan kaçınmak olduğunu anlamışlardı.
Durruti'nin ani ve kararlı tavrı felaketi önlemişti. Mermilere rağmen bir lamba direğine tırmandı, silahlı gruplara

seslenerek soğukkanlı olmalarını ve tahriklere kapılmamalarını istedi. Bu dramatik atmosfer içinde bu davranış gerçekten takdire değerdi. Bir mermi göğsünü sıyırdı ve gömleği kana bulandı, fakat soğukkanlılığını korudu. Bir anda olay duruldu, silah atışları kesildi ve alan boşalmaya başladı.
Şimdi, Durruti, çıktığı lamba direğinin tepesinden otoritelere sesleniyordu. Yanı başında, kolundan yaralanmış olan Ascaso, onun için endişelenen Ida Mett'i yatıştırıyordu. Ascaso, Durruti, Oliver ve Santiago Bilbao'nun etraflarında bir boşluk oluşmuştu ve yeniden ateşe başlandığında mükemmel bir hedef oluşturmuşlardı. Bundan sonra silahlı işçi grupları kendilerini daha fazla gemleyemediler ve hükümet kuvvetlerinin saldırısına yanıt verdiler. Caribineroslar Regomir Sokağı'nda mevzilenmişlerdi. Bir piyade birliğine kumanda eden yüzbaşı
152
Miranda, göstericilerin yanında yer aldığını açıkladı ve bu birlik az sonra Fivaller Sokağı'nda gözüktü. Durruti yeniden lamba direğine tırmanarak birliklere, ateşe devam eden Guardia Civil'e ve Carabineros'lara yönelik bir konuşma yaptı. Durruti'nin lamba direğinin tepesindeki dikkat çeken görünüşüyle yüz yüze gelen birlikler durakladılar, o sırada Yüzbaşı Miranda askerlere Guardia Civil ve Carabineros'ların üzerine ateş açmaları emrini verdi. Alanda muazzam bir "hurra" sesi yankılandı, Guardia Civil ve Carabineros'lar bir anda bütün meydanı askerlere ve göstericilere bırakarak ortadan kayboldular. Fakat gösterinin faturası ağırdı: Göstericilerden onbeş yaralı ve bir ölü, Guardia Civil'den çok sayıda yaralı ve iki ölü.[10]
Gece olunca anarşist gruplar olay hakkında bir rapor ya- ' yınladılar: "İşçi komisyonu, toplantının sonuçlarını bildirirken, üç lejyoner "yaşasın din adamları" diye slogan atmaya başladı, bu lejyonerlerin silahları doğrudan delegeleri hedef alıyordu. Bu, önceden düzenlenmiş bir planın parçasıydı, aynı şekilde, Regomir Sokağı'ndaki Carabineros'lar ateş etmeye başladılar. Bu, herkesin bildiği ve cumhuriyete bağlılık yemini etmemiş olan Carabineros'ların bir provakasyonu muydu, yoksa Guardia Civil'in mi? Bu, kamu düzenini sağlamakla yükümlü otoritelerin açıklaması gereken bir durumdur...
"(...) Halk adına, özgürlüğe ve barışa karşı komplo düzenleyen suikastçı çetelerinin dağıtılmasını talep ediyoruz. "[11]
153
NOTLAR
1. Solidaridad Obrera, 15 Nisan ve 18 Nisan 1931.
2. Jose Bullejos; Espana en la Segunda Republica, s.53.
3. San Sebastiân Paktı için Cesar Falcon'un kitabına bakılabilir: Critigue de la Revolition Espagnole.
4. Geçici hükümetin oynadığı rol hakkında Miguel Maura'nın kullandığı bu kelime kesinlikle doğrudur, op. cit.
5. Solidaridad Obrera, 21 Nisan 1931.
6. AGY.
7. AGY.
8. Alejandro Gilabert, Durruti. Aynı tema, Umbral (19 Kasım 1938) dergisinde yayınlanan Gonzalez Inestal'in bir makalesinde tartışılmıştır. Hatip Durru-ti'nin yaşamındaki çeşitli anekdotları anımsatıyor.
9. Solidaridad Obrera, 2 Mayıs 1931.
10. Konfederasyonun militanları olan görgü tanıkları Tomâs Perez ve Juan Molina, bizimle bu gösteri hakkında konuşmuşlardır. Dolores Iturbe, Durruti'nin lamba direğine tırmanışı sırasındaki izlenimlerini şöyle yazmaktadır: "O anda, onun tavrı hepimizi etkilemişti. Uzun, karmakarışık saçlarıyla, kurşunlara göğüs gererek kalabalığa soğukkanlı ol- . malarım söylüyordu." Ve bize gönderdiği bir mektupta bayan 1da Mett, Ascaso hakkında şunları yazıyor: "Bir yüzyılın üçte birinden daha fazla zaman geçmiş olmasına rağmen o hâlâ gözlerimin önündedir. Hareketli ve çevik vücuduyla, zeka ve kinle dolu gözleriyle, biraz alaycı ve bildik gülüşüyle kendini kavganın ortasına atmaya hazırdı, çünkü cesareti onu buna zorluyordu."
11. Libertaire'den alınmış rapor. 18 Mayıs 1931, Paris.
154

II

"NOSOTROS" CUMHURİYET VE CNT îgp KARŞI KARŞIYA GELİYOR

1 Mayıs gösterisinden sonra, CNT içinde bir arada bulunan farklı eğilimler birbirleriyle daha keskin bir çatışmaya giriştiler. Reformistler, kendilerini cumhuriyetin ortaya çıkardığı yeni duruma adapte etmek ve CNT sendikalarının şiddet içeren çözümlere başvurulmaksızın yeni güçlü yapılara kavuşturulması ihtiyacını hissediyorlardı.
Radikaller olarak adlandırabileceğimiz FAI fraksiyonu için böyle bir uzlaşma tavrının anlamı mücadeleyi, hatta hatta anarko-sendikalizm idealini terketmekti. Bu arada cumhuriyet legalitesinin içinde yer almak için çalışma bakanı tarafından çıkarılan 8 Nisan yasasımn kabul edilmesi gerekiyordu. CNT'nin vardığı sonuç ise, bunun hazırlanmasının hiçbir şey getirmeyeceği şeklindeydi. Bu yasa, (işçilerle işverenler arasında arabuluculuk yapan) çalışma bakanı

başkanlığında karma bir jüri kurulmasını öngörüyor, ileri bir adım olarak grevi tanıyor (grevin yasallaştırılması) ve toplu sözleşmeyi (işçilerle işverenler arasındaki çatışmanın düzenlenmesi) getiriyordu. Tek kelimeyle bu yasa, sendikalizmle devlet arasında entegrasyonu amaçlıyordu, sosyal-demokrasi Almanya ve Fransa'da bunu zaten yapmıştı. Çabuk hareket etmek gerekiyordu, böylece CNT eski dinamizmine ve iç tutarlılığına yeniden kavuşabilirdi. "Nosotros" grubu[1], Haziran 1931'de yapılacak olan CNT III. Kongresi döneminin bu toparlanma çalışmaları için uygun bir zaman olduğuna inanıyordu. İşçi toplantılarında, ılımlılar tarafından önerilen ve kabulü, sendikalizmin ölümü anlamına gelen çizginin eleştirilmesi gerekiyordu.
155
Barselona'da sendika hayatının son derece yoğun olduğu, mitinglerin ve toplantıların birbirini izlediği bu dönemde, AIT'i temsilen Rudolf Rocker, CNT Ulusal Komitesi'nin davetlisi olarak, kongreye katılmak üzere Barselona'ya geldi. Anılar'ında Rocker, o sıralar Ascaso ve Durruti ile yaptığı konuşmayı dile getirir:
"İspanya anarşist hareketinin perspektifleri hakkında konuşuyorduk. Toplumsal bir hareket önündeki zorlukların bilincinde olarak, her ikisi de büyük umutlar besliyorlardı. Monarşinin ülkeyi sürüklediği kargaşalık durumu hesaba katıldığında bu tavır daha da anlaşılırdı. Durruti, ısrarlı ve yapıcı bir çalışmayla ve sosyal yapı için sağlam yeni bir temel yaratılarak ı duruma hakim olunabileceğini düşünüyordu. Ascaso'ya gelince; o, cumhuriyetin doğumundan önceki dönemin daha zor olduğunu vurguluyordu. Bu koşullar altında, ekonomik ve toplumsal alanlarda örneğin, İspanya'da özellikle önemli olan tarım sorununun çözümü gibi belirleyici değişiklikler, devrimin uzun hazırlık dönemi sonrasına kadar mümkün değildi ve bu iş hiçbir hükümete güvenerek çözülemezdi. Ascaso, hazirandaki seçimlerin durumu aydınlığa kavuşturacağını ve CNT'nin önemli bir rol oynamasına olanak tanıyacağını düşünüyordu.
"Bu konuşmadan sonra" diye yazar Rocker, "ayrıldık ve pazar sabahı bölge komitesinin sergi salonlarından birinde yabancı delegasyonları karşılamak amacıyla düzenlediği toplantıya katılmaya gittik. "[2] Bu toplantı Rocker için bir sürpriz olmuştu. Çünkü Almanya'da böylesine devasa bir kitle gösterisine alışkın değildi. Burjuva basınına göre, 15 000'den fazla insan konuşmacıları dinleyebilmek için tiyatroyu ve çevreyi tıklım tıklım doldurmuştu. Durruti konuşmasını bitirdikten sonra biraz konuşmak için Rocker'in yanına oturmuştu. "Bir şey beni çok şaşırtmıştı" diye söz eder Rocker, "halk konuşmacıları büyük bir dikkatle dinliyordu, sanki kitle konuşmacılarla bütünleşmişti. Fakat, diğer ülkelerde olanın tersine, burada ne alkış ne de coşkuyu gösteren başka bir şey vardı. Durruti sert sözcüklerle konuşuyor, lafı dolandırmadan her şeyi adıyla anıyordu, insanları coşturmaya çalışmıyordu, ama açıkçası kala-
156
balıkta da hiçbir kıpırtı yoktu. Konuşmanın ardından Durru-ti'yle bir kaç kelime konuşmak fırsatı doğdu ve ona halkın neden alkışlamadığını sordum. Güldü ve şöyle dedi: "Fakat Rudolf arkadaş, çok iyi biliyorsun ki, anarşistler kişiye biat etmezler. Alkış ve coşturma yoluna giden hatipler, kendini beğenmişlik kurdunu canlandıran ucuz müzik parçalarına benzerler ve sonunda lider denilen şey ortaya çıkar. Bir yoldaşın yeterliliğini tanımak doğrudur, ama onun üstün birisi olduğunu düşünmek liderlik kültünün pratiğidir ve anarşistler arasında böyle bir alışkanlık yoktur! "[3]
III. Kongre perşembe günü öğleden sonra Madrid Konser-vatuarı'nın büyük salonunda açıldı. 800 000 İspanyol işçisini temsilen 700 delege salonda hazır bulunuyordu. Sayıca en kabarık ve en önemli delegasyonlardan biri olan Endülüs delegeleri kongreye iş giysileriyle gelmişlerdi. Çünkü işçilerin giyecek başka şeyleri yoktu. O bölgedeki işçiler ekonomik olarak öylesine büyük bir sefalet içindeydiler ki, Ulusal Komite bu bölgedeki üyelerini aidat ödemekten muaf tutmuştu. Bu kongre tarımsal ve endüstriyel kriz ortamında yapılıyordu.
Bir süre sonra farklı eğilimlerin çatışması başladı. CNT'nin cumhuriyetin legalitesine adapte olmasını isteyen Pestana-Peiro eğilimi, "sertlik yanlısı eğilim"le karşı karşıya gelmişti. Bu iki karşıt görüş arasındaki mücadele tartışmanın odak noktasını oluşturuyordu. Sendikaların endüstriyel federasyonlarda yapısal bir değişikliğe gitmeleri problemi gündemdeydi. Bazı endüstriyel federasyon savunucuları mücadelenin bu federasyonlarda daha etkili, daha tutarlı olacağını ileri sürüyorlardı. Bunların dışında kalanlar ise, tersine, bunda sendikal bürokratlaşma ve işçi dayanışmasının kırılması tehlikesini görüyorlardı. Bu nedenle, devrimci işçiler cephesinin koordine edilmesi yoluyla kapitalizme karşı mücadeleyi genelleştirmek için sendikaların, yerel "lonca" eylemi düşüncesine üstünlük tanımalarının zorunlu olduğunu düşünüyorlardı. Bu noktada en inatçı ısrarı gösteren delegasyon, aralarında, o sırada ver-nikçi olarak çalışan Garcia Oliver'in de bulunduğu Barselona Ağaç İşçileri temsilcileriydi.
157
Diğer tartışma konuları CNT'nin takınacağı tavır ve Kurucu Meclis'e sunulacak taleplerle ilgiliydi. Ulusal Komite'nin çoğunluğu bu işin, CNT'nin kuruluş amacı olan silahlı mücadele yoluyla liberter komünizmi kurma tavrına aykırı olduğu

dü-şüncesindeydi. Kongrenin bazı üyelerine göre, işçileri aptallaş-tıran ve onları yalnızca yaşam standartlarını iyileştirmek hedefiyle mücadeleye inandıran reformist sendikalizme yardım etmek anarko-sendikalizmin işi değildi. Bu görüşe göre, mücadeleyi zayıflatmak kapitalizmin ömrünü uzatmakla kalmayacak, fakat aynı zamanda onu güçlendirecek ve işçi sınıfının mezarını kazacaktı. CNT'ye göre kapitalizmi yalnızca devrim yıkabilirdi.
Kongre'de hiçbir karara varılamadı ve herkes bu karşıt eğilimlerin eninde sonunda bir iç krize yol açacağına inandı. Bu kriz, Miguel Maura tarafından körüklenen sistematik baskıyla daha da kızışacaktı.
Telefon işçilerinin greve gittiğini öğrendiklerinde kongre üyeleri evlerine henüz dönmüşlerdi. Telefon ve Haberleşme İşçileri Sendikası'nın talepleri iş koşullarıyla ilgiliydi. Diktatörlük döneminde işten çıkarılan işçilerin yeniden işe alınmalarının yanısıra, kadın işçilerin evlenme haklarım ve çocuk doğumu sırasında geçen haftaların ücretlerinin ödenmesini, ücretlerin düzeltilmesini ve CNT'nin sendikal örgütlenmesinin tanınmasını talep ediyorlardı.[4] içişleri bakanı, grevin kanunsuz olduğunu ilan etti ve Guardia Civil'i işçilerin üzerine yolladı. Özellikle çok ağır bir baskı uygulandı ve 2 000'den fazla grevci hapse atıldı. Telefon işçileriyle dayanışmak için derhal başka grevler patlak verdi, bunlara sabotajlar eşlik etti. Huzursuzluk içinde olan çok sayıda bölge vardı: Endülüs'te, Pasages'in (San Sebastiân) balıkçılarında ve Mieres'in (Asturya) metalürji işçilerinde vb. büyük bir huzursuzluk göze çarpıyordu.
Sevillâ'da başlayan genel grev temmuzda en yüksek noktasına ulaştı. Teslim olma eğilimi göstermeyen Miguel Maura, mümkün olan her yolla bu düzensizliğin durdurulmasını emretti. Guardia Civil CNT'nin Sevillâ'daki, "Casa de Cornelio" denen yerel federasyon merkezine zor kullanarak el koydu. Bu
158
olayda yirmi işçi öldürüldü. 116 temsilciyle sosyalistlerin çoğunlukta olduğu Kurucu Meclis'te PSOE'nin de onayıyla Miguel Maura şu duyuruyu yapıyordu: "Benim görevim CNT ve FAİ'ye şunu belirtmektir, anlaşılıyor ki, onlar iş hayatını yöneten yasaları kabul etmiyorlar, yuvarlak masa komisyonlarını, karma jürileri ve özellikle hükümetin otoritesini umursamıyorlar, onlara göre toplu sözleşme, ne yasa ne de onları koruyan bir garanti olacaktır. Onlar toplumsal yasamayı kabul etmeli, hükümet, işveren ve işçiler arasındaki ilişkileri düzenleyen yasaya saygı göstermelidirler. Ancak böylelikle onlar hükümetle normal ilişki içinde yaşam hakkına sahip olacaklardır."®)
Bu baskıcı politikaya, Zaragoza, Granada ve Santander'de başlayan genel grevle yanıt verildi. Barselona'da yeniden hapishanelere doldurulan politik mahkûmlarla dayanışmak için 20 000 metalürji işçisi greve gitti. Barselona Valisi Anguera de Sojo, Saldır Birlikleri'ne, İnşaat İşçileri Sendikası'na karşı "sıkıyönetim" ilan etmeleri emrini verdi ve sendika binasında FAI'nin gizli toplantı yaptığı bahanesiyle binaya saldırı düzenlendi. Kuşatma saatlerce sürdü ve karşılıklı ateş açıldı. Sonunda, sendikalistlere sempati, duyan Yüzbaşı Medrano tarafından yönetilen birlikler araya girdiler. İşçiler askerlere teslim oldular, fakat askerler onları polise devrettiler ve çok sayıda işçi, polis merkezinin kapısında kurşuna dizildi. Diğer tutuklular, polis mahzenlerinde vahşice dövüldüler, Model hapishanesinde yeterince yer olmadığından "Manual Lopez" adlı kullanımda olmayan bir gemiye kondular. Tutukluların arasında, ilk kez anarko-sendikalist bir eylemde görülen 21 yaşında, Mariano Rodriguez Vasquez adlı bir genç de vardı. Bu genç, yakın bir zamanda "Marianet" takma adıyla ünlenecekti.
Bu sırada, Endülüs'te, La Mancha'da, özellikle Cördoba ve Toledo'da köylülerin durumu dayanılmaz hale gelmişti. Toprak sahipleri, Miguel Maura'nın onayıyla yasayı çiğnemişler, topraklarını ektirmeyerek nadasa bırakmışlardı. Köylüler buna, toprakları ele geçirerek cevap verdiler ve ağustosla eylül arasında bu kollektif kamulaştırma eylemi genel bir hal aldı.
159
Monarşist olarak tanınan, Guardia Civil Komutanı General Sanjurjo, köylülerin topraklardan çıkarılması emrini verdi. UGT'ye hakim olan sosyalistler kendilerini hükümet politikalarına alet ederken, CNT ve anarşistler grevleri ve toprak işgallerini desteklediler. CNT içindeki ılımlı muhalif fraksiyon "Otuzlar[6] adıyla anılan bir manifesto yayınlayarak bu politikaya tepki gösterdi. Bu manifesto FAI'yi diktatörlükle suçluyor, CNT'nin radikalizminden onu sorumlu tutuyordu. Bu manifesto, sosyalist Çalışma Bakanı Largo Caballero tarafından savunulan sınıf işbirliği politikalarını ve "kontrol edilemeyen unsurlar" a karşı yürütülen baskıyı haklı çıkarıyordu. Burjuva basını, özellikle Katalonya'da manifestoyu tam metin olarak bastı. Manifestonun yapıcı karakterini vurguladı, fırsattan istifade; Garcia Oliver, Durruti ve Ascaso'dan da hırsızlar ve alçaklar diye söz etti.
Federica Montseny, cesur bir makale kaleme alarak bu karalama kampanyasına karşı koydu ve CNT'nin liberter pozisyonunun, FAI'den kaynaklanmayıp onun anarşist ilkelerinin tarihsel ifadesi olduğunu açıkladı.[7] FAI birdenbire ev kadınlarını ve işçileri olduğu kadar politikacıları da meşgul eden bir konu oluvermişti. Bu örgütün etrafında yavaş yavaş

bir efsane oluşuyordu. Bu sırada, bir takım insanlar, FAI'nin eski müttefikleri, örneğin Macia, Companys ve Miguel Badia gibi Ka-talan politikacılar, FAI'nin itibarını yıkmaya çalışmakla meşguldüler. 1925'te, henüz bir delikanlı iken XIII.Alfonso'ya karşı suikastta bulunan Miguel Badia, şimdi, 1932'de şu ünlü cümleyi kullanabiliyordu: "CNT kartını kullanan çeteciler."

Bu karalama kampanyası bütün hızıyla sürerken Durru-ti'nin kız kardeşi onu ziyaret etti. Rosa bu ziyareti şöyle anlatıyor: "Abimin yaşama koşullan beni ürkütmüştü. Clot bölgesinde Freser Sokağı'ndaki ev bomboştu. Bir kaç parça eşya, şilte-siz bir yatak, yayların üzerinde bir battaniye, abimin ve Colet-te'e hamile olan yengem Mimi'nin tek konforu bunlardı. Onu, bizden para istemediği için azarladım. Omuzlarını silkti ve şakayla şöyle dedi: 'Biliyorsun Emilienne çok yiyor. Göreceksin ne güzel bir çocuğumuz olacak.' O iflah olmaz bir iyimserdi. "[(8)]

İç krizin ve baskının sonucu, CNT'nin etrafındaki kuşatmanın günbegün daha da sıkıştırılması oldu, özellikle Katalonya'da sendikalar bölgesel bir kongre toplamaya karar verdiler. Dayanışma anlaşmasını bozan azınlığın suçlamaları, burjuva basınının örgüte aktif bir şekilde saldırıya geçmesine neden oldu. Kongre, manifestonun imzacılarından manifestolarını kamuoyu önünde geri çekmelerini istedi.

Ve Solidaridad Obrera'nın[(9)] editörü Juan Peiro'nun yerine Felipe Alaiz getirildi. Bir kez daha saldırıya uğramış olan azınlıktakiler dayanışma anlaşmasını bozup, "FAIistas" olarak adlandırdıklarına karşı açık bir mücadeleye giriştiler.

Bu dikkat çekici saldırının içerdeki ve dışardaki etkilerinin ardından Esquerra Catalana (Sol Kanat Katalan) CNT'den kopanları kendisine çekmek için acilen Katalan İşçi Federasyonu (FOC) isimli bir işçi örgütü oluşturdu. Fakat CNT'den kopanlar FOC'u kabul etmedi ve onlar da kendilerini federasyonla bağı olmayan muhalif bir sendika olarak örgütlediler. CNT, enerjisinin büyük kısmını bu bölünmeyle uğraşarak harca-dı.[(10)]

NOTLAR

1. "Solidarios", Barselona'nın anarşist gruplarının ilk toplantısında diktatör lük sırasında aynı ismi almış olan diğer grupla karşı karşıya geldi. Karışıklığı önlemek için eski "Solidarios", "Nosotros" adını aldı.
2. Rudolf Rocker, op. cit, cilt 11, s. 162.
3. Aynı yerde.
4. Cânovas Cervantes, Apuntes historicos, Bkz. aynı zamanda cilt 11, Pei-rats'm daha önce sözü edilmiş olan çalışması.
5. Miguel Maura, op. cit, s.289.
6. Bu manifestonun tam metni Peirats'ın daha önce sözü edilen kitabının I. cildinde bulunabilir.
7. El Luchador, 18 Eylül 1931.
8. Rosa Durruti tarafından yazara yazılmış mektup.
9. F'elipe Alaiz, Umbral dergisinin Kasım 1938 sayısında Francisco Ascaso üzerine yazdığı bir makalede şöyle der:
"Francisco, Garcia Oliver ile birlikte geldi ve benimle konuştular. 'Solidaridad Obrera'nın editörü sen olmalısın, çünkü Macia'dan daha çok oy aldın. CNT Katalan Federasyonu seni 400 000 oyla seçti' dediler."
Burada, 300 000 seçmen tarafından oy kullanılan ve Katalonya'da yapılan bir plebisite gönderme yapılmaktadır.
10. Bu muhalif sendikalar Katalonya'nın sadece bir bölgesinde, Sabadell'de kök salabildi. Zaten bir kaç yıl önce Moix'in de militanlık yaptığı bu bölgede tarafsız bir sendika yaratılmak istenmişti. 1922-24 yıllarındaki bolşevik yanlı sı kampanya onun sayesinde yapılmıştı. Bu sendikaların aynı şekilde Valencia ve Huelva'da (Endülüs) da belli bir gücü vardı. Onların içinden Juan Lopez, Juan Peiro, Angel Pestana, Ricardo Farnells vb. gibi çok sayıda dikkat çekici kişi çıkmıştı. Fakat Angel Pestana, Fornells ve diğerleri bir süre sonra Sen-dikalist Parti'yi kurdular ve Pestana 16 Şubat seçimlerinde milletvekili oldu.

III

"BUENOS AİRES" YÜZEN BİR HAPİSHANE

Bu dönem boyunca Durruti, bütün diğer yoldaşları gibi son derece meşguldü; konferanslar, kongreler, toplantılar hemen hemen hergün birbirini izliyordu. Bu dönem CNT ve anarşizmin tavrının netleştiği ve hükümetin işçi sınıfına yönelik uygulamalarının açıkça eleştirildiği bir dönem olmuştu.

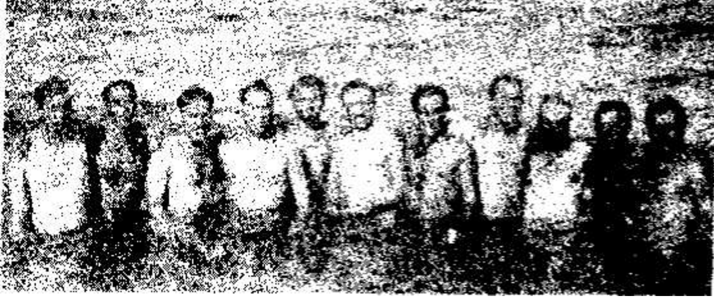
Durruti bu mücadelenin ön saflarında yer aldı, politikacılar ve burjuvazi, onu ve Francisco Ascaso'yu ülkenin bir numaralı düşmanları olarak ilan ettiler. Her türden köşe yazarı onlara karşı tavır aldı. Burjuvazi, onları, kargaşadan zevk aldıkları için şiddete başvuran insanlar olarak resmetti. Cumhuriyetçiler ve iktidardaki sosyalistlere göre ise, kendilerini gericiliğe satmış ve cumhuriyet düzeninin mezar kazıcıları olmuşlardı. Diktatörlüğe karşı mücadelenin eski müttefikleri olan Katalan politikacılar, Durruti ve Ascaso'yu "Murcuia'lı" ve "Kastilyalı" olarak tanıtıp halkın bölgeci duygularını harekete geçiriyor ve bu yüzden onları yeni Katalonya'nın düşmanları olarak ilan ediyorlardı. Bunların hepsi

birden işçi sınıfını bu insanlara karşı sırt çevirmeye zorluyorlardı, fakat bu tür politikalar bütünüyle etkisiz kalıyordu. Solidaridad Obrera, Ascaso'nun keyfi tutuklanışını ve polis karakolunda dövülmesini kınadığı zaman halk topluca tepki göstererek Ascaso'yla açık bir dayanışmaya girdi. Yoldaşları ise grev ilan edip onun derhal serbest bırakılmasını talep ettiler. Bu protesto hareketine destek olarak CNT Bölge Komitesi bir bilgilendirme kampanyası üstlendi ve Katalonya çapında toplantılar örgütledi.
Durruti, bu kitle gösterilerinin içinde yer aldı, sürekli olarak hükümetin baskıcı politikalarını suçladığı konuşmaların-
163
da şöyle diyordu: "İktidardaki politikacılar bir kere daha kendi güçsüzlüklerini gösterdiler. Onlar halka köklü sosyal reformlar yapma sözü vermişlerdi ve bu vaadler, halkın onlara haziran seçimlerinde oy vermesinin nedeniydi. Ama onlar sözlerini tutmadılar, temsil ettikleri insanlara ihanet ettiler. Sanki monarşi devrinde yaşıyor gibiyiz! Hiçbir şey değişmedi. Gerici unsurlar bürokratik mevkileri işgal etmeye devam ediyorlar ve halka karşı açıkça komplolara girişiyorlar. Ordunun ve polisin başında, önceki dönemin şefleri var ve sonuç da önceki dönemden farksızdır: Aç köylülere ve grevci işçilere karşı Guardia Ci-vil ve Saldırı Birlikleri tarafından düzenlenen katliam... Bu koşullar bir şeyler yapılması gerektiğini gösteriyor. Halk, kurtuluşunu parti politikalarının dışında aramalı ve kendi eylemini sokakta geliştirmelidir. İşçi sınıfı için devrimci mücadele dışında etkili olabilecek başka biç bir politika yoktur."[1]
Durruti bu toplantılardan birinin ardından "yetkililere hakaret etmek"ten dolayı, hükümetin emriyle tutuklandı. Tutukluluğu kısa sürdü, ama bu, ajitatör Durruti'nin hapsedilmesi hakkında basının propagandasını engellemedi. Ailesine bir mektup yazan Durruti şu yorumu yapıyordu: "Annemizi çok endişelendireceğine inandığım tutuklanmam hakkındaki yazıyı, Madrid'de çıkan La Tierra'dan okumuş olmalısınız. Bu yazıyı kimin yazdığını bilmiyorum ama gerçek şu ki, kimseye aldırdığım yok. Yaşamım normal seyrinde devam ediyor. İşime her gün düzenli gidiyorum ve sendikaya günlük ziyaretlerimi yapıyorum. Ascaso hapiste fakat şu günlerde çıkacak... Solida-ridad Obrera, onun serbest bırakılması için güçlü bir kampanya sürdürüyor. "[2]
Birkaç gün sonra ise Durruti şöyle yazıyordu: "Bugün işe gitmedim, çünkü bütün yoldaşlar hapisten çıktı ve aralarında Ascaso da var. Bugünlerde onların tahliye edilmesiyle son derece meşguldüm. Barselona çapında büyük bir skandal yarattım. Sanırım birkaç gün hapse girmekten kurtulamaya cağım."[3]
Durruti'nin bu endişesi, yerel sendikalar tarafından Gero-na'da düzenlenen bir toplantı sırasında doğrulandı. Bu toplan-
164
ıda konuşma yapmak üzere oraya giden Durruti, trenden iner inmez polis tarafından tutuklandı ve karakola götürüldü. Orada, Paris'te, XIII.Alfonso'ya karşı komplo düzenlemekle suçlandı. İşçiler hemen bir gösteri düzenleyip belediyeye yürüyerek Durruti'nin derhal serbest bırakılmasını talep ettiler. Belediye başkam, halkın, aylarca önce sınır dışı edilmiş krala karşı komplo gibi bir saçmalığı kabul etmeyeceğini anladı ve tutuklunun serbest bırakılması emrini verdi. Barselona'ya dönen Durruti, kız kardeşi Rosa'ya şöyle yazdı: "Gördün mü Rosita, içgüdülerim beni yanıltmadı. Cumhuriyet otoriteleri beni monarşiye komplo yapmaktan tutuklamak istediler. Daha büyük bir aptallık düşünebiliyor musun... Fakat bırak da daha ciddi şeylerden söz edelim. 1917'deki demiryolu grevi sırasında keyfi olarak işten çıkarıldığım için bana 2 600 peseta tazminat ödendi, bu bize büyük bir yardım oldu. Colette doğduğundan beri ilk kez Mimi dün arkadaşlarla dışarı çıktı, ufaklık ve ev için gerekli bir şeyler satın aldı." Ve bir kaç gün sonra: "Colette çok hoş, şimdiden gülmeye başladı. Tüm arkadaşlarımızın mutluluk kaynağı oldu, Colette'in harika olduğunu söylüyorlar ve ben de müşvik baba edasıyla gülümsüyorum. Annesinin sütü çok iyi geliyor ve o da sütünü iştahla emiyor, ufaklığın sağlığı çok iyi. Bir çok şey satın aldık: Gardrop, şilte, battaniye, beşik, ayakkabı... Buraya gel Rosita, onlar beni hapse atmadan önce karar ver. Eğer gelirsen senin için bir yatak yapacağız, artık bir şiltemiz de var."[4]
Bu mektuplarda Durruti'nin kişiliği net bir şekilde yansımaktadır: Onun büyük duyarlılığı, mücadele arkadaşları tarafından bile çok az bilinen karakteristik bir yanıdır. Bu dönemden kalan bir kaç mektup, devrimcilerin günlük sorunlarının aynasıdır.
1931 Aralık ayında -1921'den beri ilk kez- Leon'a gitti ve annesini kucaklayabildi. Aslında bu yolculuğu, oraya vara-madan ölen babasının sağlık durumu nedeniyle yapmıştı. Cenaze töreni, iyi bir insanın cenazesinde yer almak isteyen şehir proletaryasının gösterisine dönüştü, fakat bu aslında, bütün burjuvazinin gazabını üstüne çekmiş olan oğula karşı
165
proletaryanın sempati ve dayanışmasını göstermesinin de bir yolu olmuştu.
Tören bittikten sonra, CNT yerel sendikaları, gelecek pazar León'un Toros Meydanı'nda düzenleyecekleri bir

mitingde bulunması için Durruti'den ziyaretini bir kaç gün daha uzatması isteğinde bulundular. Miting yalnız Leon'da değil, bütün madenci bölgesinde duyurulmuştu. Burjuvazi ve kilise Guardia Civil komutanının toplantıyı engellemesi için baskı yapıyorlardı. Çabucak bir bahane bulundu: Durruti Gijön bankasına yapılan saldırıya karışmaktan dolayı tutuklandı. Guardia Civil komutanının odasında gece geç saatte trene binip Barselona'ya dönmesi teklif edildiğinde, Durruti gülmeye başladı. Komutana Gijön'dan çalınan pesetaların nasıl kullanıldığını anlattıktan sonra şöyle sordu: "Siz yarınki mitingde konuşmamın iyi bir şey olduğunu düşünmüyor musunuz? Yoksa Leon'da genel bir grevi mi tercih edersiniz."
Ertesi gün Toros Meydanı tıklım tıklım doluydu. CNT Yerel Sekreteri Tejerina'nın öncülüğünde düzenlenen mitingde Durruti uzun bir konuşma yaptı. Basit terimlerle ve her iddiasını esprili jestlerle destekleyerek, cumhuriyetin, İspanya'nın toplumsal ve politik sorunlarına çözüm bulmakta neden çaresiz kaldığını gerekçeleriyle açıkladı. Konuşmasını şöyle tamamladı: "İddia ediyorum ki, bizler devrim öncesi bir dönemi yaşıyoruz. Devrim, çalışanlar dünyasının içinde filizlenmektedir. Gün devrimin patlak verme günüdür, gün tartışma ya da politik toplantılar yapma günü değil, burjuva dünyasını onun enkazının altına gömecek olan gerçek bir toplumsal devrim günüdür. Ve bu devrim başka bir dünya yaratacaktır, bu dünyada işçiler becerilerini ispatlayacaklar, endüstriyi ve tarımı geliştirecekler ve böylece herkese ekmek ve özgürlük sağlanacaktır, ayrıcalıklıların, parazitlerin dışında kalan herkese. Bu devrim gerçekleşebilir, çünkü herkesin ihtiyacıdır. Birlikte çalışan bütün uyanmış işçilerin ihtiyacıdır ve hepsi faaliyetlerini tek bir hedefe yoğunlaştırmalıdırlar, bir işçinin tek bir hedefi vardır: Zincirlerini kırmak ve onurunu bir kere daha kazanmak. Sonra da toplumsal devrime doğru ilerlemek. "[5]
166
Durruti'nin Leön'daki coşkusu o ana özgü değildi, devrimci tavrının değişmez sonucuydu. O, işçilerin karşısına bir demagog olarak değil, samimi bir militan olarak çıkmıştı. Bununla birlikte devrime olan inancı Durruti'yi, işçi sınıfının içinde bulunduğu çelişkiler konusunda körleştirmiyordu. Bu, CNT için özellikle kritik bir anda, Durruti'yle yaptığı görüşmeyi nakleden Pablo Portas'ın ifadesinde açık bir şekilde görülmektedir. Durruti, devrimin her yöne dinamik bir şekilde yayılmasına ihtiyaç olduğundan ve böyle sarsıntı anlarında bir militanın genel bunalım psikolojisinin kendisini yenmesine izin vermemesi gerektiğinden söz ediyordu. Tam tersine devrimin, bu fırsatı genel bir sarsıntı durumuna getirmeye gereksinmesi vardı. Portas'a göre, anarşist hareket "en kötü baskı dönemiyle" yüz yüzeyken, Durruti kendini tam da bu anı değerlendirmeye zorluyordu.
"Diğer yandan işçilerin bir kısmı, vahşi hayvanlar gibi izlenen anarşistleri ve anarko-sendikalistleri bütünüyle unutup zamanlarını spor ve eğlenceyle geçirmektedirler." Bu tavırla yüz yüze gelen Durruti tekrarlamakta ısrar ediyordu: "Göreceksiniz, durum yavaş yavaş kötüleşeçek ve işçi sınıfı duruma nasıl tepki göstereceğini bilecektir. Şu anda gerekli olan, durumumuzu sağlamlaştırmaktır... Kuşku yok ki, bu dönem içinde işçi sınıfı en aktif ve en dayanıklı halini alacaktır. Fakat bu mücadele karşılıksız değildir. Bu, geleceğin kazanımları için ödenen bir kefaret olacaktır. Çok sayıda kurban verilmeyen devrim öncesi dönem yoktur, fakat sonunda zafer kesindir. "[6]
Cardona'nın (Barselona) kömür madencileri, Vicente Perez Combina, Arturo Parera ve Buenaventura Durruti'nin konuşmacı oldukları bir toplantı düzenlediler, bu toplantıya Figols, Suria ve Sallent kömür madenlerinden de yüzlerce işçi geldi. Durruti konuşmasında bir devrime ihtiyaç olduğuna dikkat çekti, burjuva demokrasisi yeryüzüne yayılmaktaydı fakat işçiler burjuvazinin reformlarından ya da her gün itibar kaybetmekte olan sosyal demokrasiden hiçbir şey ummuyorlardı.[7]
Bu toplantıdan birkaç gün sonra bölge, cesur devrimci eylemlerin yapıldığı bir merkez haline geldi. 19 Ocak 1932'de si-
167
lahlı bir ayaklanmayla liberter komünizm ilan edildi, özel mülkiyet ve para ortadan kaldırıldı.[8] Hükümetin buna cevabı gecikmedi. Bakanlar Kurulu Başkanı ve Savaş Bakanı Manuel Azana, Katalan Bölgesi Genel Komutanı'na ayaklanmanın "onbeş dakika içinde" bastırılması yönünde resmi bir emir verdi. Azana'nın "onbeş dakikalık" işi beş günlük bir mücadeleyle geçekleşebildi ve yüzlerce işçi tutuklandı, ayaklanmaya önayak olanlar Barselona limanında demirlemiş "Buenos Aires" adlı bir gemiye götürüldüler. Bununla birlikte tutuklamalar ayaklanma bölgesiyle sınırlı değildi, yarımadanın bir başından öbür başına, özellikle Barselona, Valencia ve Endülüs gibi son derece sorunlu bölgelere yayılmıştı.
Tutuklamalar, 20 Ocak'ta başladı. Barselona'da, şafakla • birlikte polis CNTnin militan liderlerinin evine baskın düzenledi. İlk tutuklananlardan biri Profesör Tomas Cano Ruiz'di. Profesör şöyle yazıyor: "Tutuklandım ve polis

merkezinde bir tecrit hücresine kapatıldım, hemen farkettim ki, bu baskın Martfnez Anido zamanındaki baskınlarından farksızdı. Polis merkezinin hücreleri her çeşitten "şüphelilerle", anarşistlerle, komite üyeleriyle, atölye ve fabrika delegeleriyle ya da sıradan sendika üyeleriyle, özetle, kendilerine pahalıya malolan dava uğruna seferber olan işçilerle tıka basa doluydu. "[9]
21'i sabahı Ascaso kardeşler ve Durruti tutuklandılar. 22'si öğleden sonra bütün tutsaklar, Transatlantik firmasının hükümetin kullanımına verdiği "Buenos Aires" adlı gemiye bindirildiler. Savaş gemisi "Canovas" bu tuhaf ticari "mallara" toplarını çevirmişti. Gemiciler, parmakları tetikte, gemiye bindirilen tutsakları gözlüyorlardı. Tutsaklar şiltesiz ve battaniyesiz olan ambarda yerleşmeye başladılar, yalnızca en alttaki küçük lum-bar deliklerinden hava almalarına izin verilmişti. Su ve yemek son derece kıttı. Bu, köle ticaretini anımsatan bir yüktü. Cumhuriyet, köle tüccarı haline gelmişti. Ayrıca ne ziyaretçiyle görüşme ne de posta ve mektup alma haklan vardı. Tutsaklar bu koşullar altında 9 Şubat sabahına kadar kaldılar, bu tarihte herhangi bir sivil ya da askeri makam tutsakları sorgulamadan, "Buenos Aires", bilinmeyen bir yöne doğru demir aldı.[10]
168
Limanda yaklaşık yirmi kadın üzüntüyle yola çıkacak gemide bulunanları uğurlamak için bekliyordu. Aralarında bulunan Ascaso'ların annesi, öfke içinde, oğullarına cesaret veriyordu. 10 Şubat 1932 günü, Durruti'nin eşi, anarşist sendikaya yazdığı bir mektupta, sınır dışı edilme olayını şöyle anlatıyordu: "Evde üzüntü içindeyiz, çünkü bu sabah saat 4'te "Buenos Aires' İspanya Gine'sine, belki de Bata'ya gitmek üzere yola çıktı. Gemide 110 tutsak var ve gemi Valencia ve Câdiz'e uğrayıp diğer tutsakları alacak. Bizim onları uğurlamak için gemiye çıkmamıza izin verilmedi. Yalnızca çocuklar, gemicilerin nezaretinde babalarını kucaklamak üzere gemiye bindiler. Bizim iki buçuk aylık küçük Colette gemiye taşındı ve Durruti en azından onu kucaklayabildi. Üç hafta önce tutuklandığından beri gemi lum-bannın dışında onu ne görebilmiş ne de konuşabilmiştik.
"Gemi limanda demirliyken Durruti ve Ascaso öncülüğünde bir açlık grevi başlamıştı. Bundan sonra Durruti, Ascaso, Masana, Perez Feliu, sınır dışı edilmek üzere diğer yoldaşlarından ayrı bir yere konuldular.
"La Tierra dışındaki ülke gazeteleri içişleri bakanının tavrını kölece onayladılar, en saçma yalanları, en adice iftiraları kabul ettiler, bu iğrenç sınır dışı etme olayını onayladılar. Solidaridad Obrera yasaklandı. İspanya'daki gerçek paradoks işte buradadır: 110 tutsak yargılanmaksızın Buenos Aires ile sınır dışı edilirken (ki bunların çoğu, son günlerdeki Katalonya ayaklanmasında yer almamışlardı) monarşist komplocular ellerini kollarını sallayarak serbestçe dolaşmaktadır, mülk sahipleri toprakları işlememekte ve köylüler açlıktan ölmektedir. Ünlü 'Cumhuriyeti Savunma Yasası' rejim karşıtlarına karşı değil, tek suçları ideallerine inançla bağlanmak olan işçilere karşı uygulandı.
"Ama, Primo de Rivera'yla işbirliğine giren sosyalistlerin yoksulluk içindeki halkın çıkarlarıyla ilgileneceklerini nasıl bekleyebiliriz. Göze göz, dişe diş, bizim yasamız bu olmalıdır. Onları yeniden görüp görmeyeceğimizi bilmeksizin ve erkeklerimizin sınır dışı edilmesine rağmen yenilmeyeceğimizi ilan ediyoruz, başımızı eğmeyeceğiz. "[11]
169
Gemi, diğer "yükleri" almak üzere, kent halicinin saldırması korkusuyla limandan uzak durarak Câdiz'e geldi. Bundan sonraki durak Kanarya Adaları'ydı. Tutsakların arkasından, hükümetin eylemine yanıt olarak İspanya'yı bir grev dalgası kapladı.
14 Şubat 1932'de, Barselona yakınlarında bir endüstri kenti olan Tarrasa'nın anarşist grupları, sınır dışı etme olayını protesto etmek üzere devrimci bir genel grevin ilan edilmesine karar verilen bir toplantı düzenlediler. 15'ini 16'sına bağlayan gece bu gruplar tabanca ve tüfeklerle silahlanarak kentin başlıca stratejik noktalarını ele geçirdiler. İlk eylemleri, bir komutanın emri altında toplanan 160 askerin bulunduğu Guardia Civil kışlasını kuşatma altına almak oldu. Başka bir grup, hükümet merkezini teslim aldı ve kızıl-ka-ra bayrak çekti. 16'sı sabah sekizden itibaren polis, Sada-bell'den gelen güçlerle takviye edildi. Bir süre sonra mücadele yaygınlaştı ve devrimciler ancak güçleri tükendikten sonra teslim oldular. Benzer eylemler Endülüs, Zaragoza ve Levant'-ta da yapıldı.
Yükselen geniş çaplı propaganda kampanyası karşısında kendini çıkmazda bulan hükümet, düzeni yeniden sağlamak üzere mecliste alınan tedbirleri mazur göstermeye girişti; baskı önlemleri, sosyalist çoğunluğun da katkılarıyla parlamentoda onaylandı. Fakat bütün bu politik oyunların, bütün bu baskı önlemlerinin yayılan halk ayaklanması karşısında etkisiz kaldığı ortaya çıktı. Yenilmelerine rağmen iki ayaklanma da hedefine ulaşmıştı: Proletaryanın kurtuluşu olan liberter komünizm üzerinde dikkatlerin yoğunlaşması. İspanyol aydın kesimi bu fikir çevresinde bir polemik başlattı ve Salvador de Madariaga, entellektüellerin işçi sınıfının gerçek isteklerini anlamaktan yoksun olduklarını vurguladı: " 'Liberter komünizm' ideali nasıl gerçekleşecektir? Genellikle bu soruya işçi sınıfının

eğitimsizliği ve İspanyol okumamış kesimleri hakkındaki alışılmış nakarat eşlik eder, bunlar kendilerini işçi sınıfının cahilliği karşısında kesinlikle üstün görürler. Fakat sosyal kurtuluş için mücadele eden bu liberter Don Kişot'lar, La
170
Mancha şövalyelerinin rüyalarını gerçeğin yerine koymaları gibi bilgisizlere yol vermemeye çalışıyorlar. Entellektüeller kitap okuma becerisine sahip oldukları ölçüde cehaleti suçlarlar, fakat farklılık şuradadır ki, cahil denilenler, kalem efendisi düşmanlarından çok daha büyük bir yaratıcı yeteneğe sahiptirler. Birçok bilgiç kütüphanelerindeki konforlu sığınaklarına kıskançlıkla sığınırken, onlar kendi değerlerini yaratarak hayata geçirmeyi tercih ederler. "[12]
Yarımadada durum patlama noktasına gelirken "Buenos Aires" Kanarya Adaları'ndan ayrılarak Gana Körfezi'ne doğru dümen kırdı. Dakar'da gemiye muz yüklendi, geminin alt ambarında yolculuk yapan tutsaklara verilen tek yiyecek buydu. Fakat yiyecek sıkıntısı ve havasızlık nedeniyle çok sayıda kan zehirlenmesi olayı başgösterdi. Bunun üzerine gemi acil hastane müdahalesi için St. Isabel de Fernando Po'ya geldi. Bu koşullar altında, General Franko'nun kuzeni olan gemi komutanı, Madrid'e, Donanma Bakanı Giral'e telgraf çekti ve Bata'ya doğru yola çıkma talimatı aldı. Hastalar acilen yeniden gemiye bindirildiler ve "Buenos Aires" yine savaş gemisi "Canovas"ın eşliğinde Bata'nın bulunduğu Rio Muni'ye doğru yola çıktı.[13]
Fakat genel bitkinlik, kötü yolculuk koşuları ve sık sık değişen emirler sonucu, gemide isyan çıktı. Ellerine beklenmedik fırsatlar geçti ve sürgünler geminin kumandasını ele geçirdiler. Düzenin yeniden sağlanması durumuyla yüz yüze gelen kaptan, tutsakların koşullarını iyileştirmeyi kabul etti. Bundan sonra gemidekilere daha insanca davranıldı ve yemekler düzeldi. Tutsaklara uyumaları için sedye verildi ve güverteye çıkmalarına müsaade edildi.
Nihayet, Fernando Po'dan ayrılan gemi, hastaların karaya çıkarıldığı Las Palmas'a vardı. Geminin geri kalan "yükü" Rio de Oro'ya gidecekti. Fakat bu bölgenin komutanı, Leon'da öldürülen eski Bilbao valisinin oğlu Regueral'di ve Durruti'yi kendi komuta bölgesine kabul etmedi. Durruti, yedi yoldaşıyla birlikte tecrit edildi ve Puerto Cabras de Fuerteventura'ya götürüldüler. Diğerleri bir kere daha Afrika Kıtası'na doğru
171
yola çıktılar, iki ay sonra, Atlantik Okyanusu'ndaki uzun yolculuğun sonunda Villa Cisneros'a vardılar.
Hükümet, resmi bir gazeteciye bu tuhaf sefer hakkında bir haber yazması ve ülkeye, sürgünlerin yaşamından endişe edecek bir şey olmadığını anlatması görevini verdi. Fakat havacı Ramön Franko, bu ısmarlama habere tepki gösterdi, duruma müdahale etti ve sürgünleri ziyaret ederek onlara bir gemiyle kaçma planı önerdi.[14] Önerisi kabul edilmedi, fakat Ramön Franko İspanya'ya döndüğünde hükümetin politikalarını suçlayan ve sürgünlerin yaşamını anlatan bir dizi makale kaleme aldı.
Durruti bize, bu acı deneyimin canlı bir anlatımını bırakmıştır: "Deniz üzerindeki yolculuğum nihayet bitti ve şimdi bu kayıp adadayım. Sonunda kendimden haber verebiliyorum. Barselona'dan ayrıldığımdan beri ilk kez dün mektup aldım, biri Mimi'den, biri Perico (erkek kardeşi) ve diğer arkadaşlarımdan. Daha düne kadar sabırsızlıkla Mimi'nin, Colette'in ve ailenin geri kalan bireylerinin akıbeti hakkında haber bekliyordum. Cumhuriyet hükümeti, bizi en azılı suçluların koşullarında sürgün etmiş olmakla yetinmiyor, bizimle uğraşmaya devam ediyor, bizi en katı tecrite boyun eğdirmeye çalışıyor. Bu beyler öylesine barbardırlar ki, onlara göre biz devrimcilerin hisleri yoktur ve ailelerimiz bizim talihsizliğimize karşı kayıtsızdırlar.
"Basından bizim macera dolu yolculuğumuzu kısmen işit-mişsinizdir. Bizim sınır dışı edilme trajedimizi yazabilmem için çok miktarda kağıda gereksinmem var. Cumhuriyet donanmasının sarhoş subayları tarafından üzerimize ateş açıldığı zaman dramatik anlar yaşadık ve büyük acılar çektik. Olanlardan habersiz askerler, subayların tehditleri ve emirleriyle yüz yüze geldiklerinde bizi kurşunlamaya hazırdılar.
"Yoksul biı gemiciyle konuşma fırsatı buldum. 'Buenos Aires'teki konumu dolayısıyla utanç içindeydi. Eğer biz size silahlarımızı çevirdiysek bu, subayların sizin bizi öldürmek istediğinizi söylemelerindendir. Kendimi savaş gemisinde buldum ve bana sürgünlerin kardeşlerimi, gemicileri öldürmek istedikleri söylendi ve bizim de korkak olmamamız gerekiyordu. Direnmemiz üze-
172

Ocak 1932. Sürgün edilen militanlardan bir grup Villa Cisneros'ta (Afrika). Ortada Francisco Ascaso.

Ocak 1932. Villa Cisneros. Sürgün edilen militanlardan bir grup sömürge çocuklarıyla birlikte.

Daha sonra Durruti, Fuerteventura'dan bahsetmektedir: "Ada sefalet içindeydi ve bütünüyle terkedilmişti. Bir barakada kaldık ve bize kendimizi beslememiz için günde 1.75 peseta verildi. Bu beyler, bizim, Unamuno, Soriano ve diğer sürgünler gibi kişisel servete sahip olduğumuzu düşünüyor olmalıydılar. Fakat bizim, bütün diğer işçiler gibi, ellerimizden başka bir

174

servetimiz yoktu. Bir şikayetler listesi sunduk ve Madrid'den yanıt bekliyoruz. Adanın civarındaki halk, biz gelmeden önce kendilerine 'bizim hayatta kalmak için küçük çocukları canlı canlı yediğimiz' söylendiğinden korku içindeydi. Neyse, onlar bizimle ilişki kurar kurmaz bunun yalan olduğunu anladılar. Şimdi onlarla gerçek bir duygudaşlık bağı kurulmuş durumda ve çocuklar bizimle oynamak için yanımıza geliyorlar: Şimdiye kadar hiçbirini yemedik!

"Beni daha ne kadar böyle tutacaklarını bilmiyorum, çünkü bana ne gerekçeleri ne de bu ayrılığın süresi konusunda hiçbir şey söylemediler. Beni Barselona'da tutukladıklarında, benim birkaç gün önce uluslararası bir toplantıda söylediğim birkaç sözden dolayı tutuklandığımı söylediler... Ve işte buradayım, eylemimin ne olduğu açıklanmadan ya da açıklama yapmam için herhangi bir soru sorulmadan.

'Yarımadaya döndüğümüz zaman bu sosyalist beyler -eğer sosyalizmin anlamını biliyor idiyseler de, çoktan unutmuş olanlar-bizim sınır dışı edilmemiz lehinde oy vermelerinin hesabını işçi sınıfına vermek zorundadırlar. Ve ayrıca bana, sözüm ona, monarşistlerle işbirliği yaptığım ve onlara kalırsa milyonlar kazandığım hikayesinin hesabını vermek zorunda kalacaklardır.[15]

"Eğer onlar cumhuriyeti cumhuriyetçiler olmadan yaşatacaklarını düşünüyorlarsa kendilerini aldatıyorlar, çünkü, biz, her sabah işe gitmek için kalkan ve köleler gibi fabrikaya doluşan sorun yaratıcılar bir gün o fabrikalara efendiler gibi gireceğiz, çünkü bütün toplumsal zenginliklerin biricik sahibi işçi sınıfıdır. "[16]

Yarımadada işçi ajitasyonu devam ediyordu, endüstriyel bölgelerde olduğu kadar kırsal alanda da grevsiz geçen tek bir gün bile yoktu. Toplantılar birbirini izliyor ve konuşmacılar, ülkeyi bataklığa sürüklediği için hükümeti suçluyorlardı. Tutukluların serbest bırakılması ve toplumsal reformların yapılması taleplerine kulaklarını tıkayan hükümet bir karmaşaya yol açıyordu.

Bu koşullar altında, 12 Ağustos 1932'de İspanya'da faşizmi

175

kurmak için ilk girişim gerçekleşti. Komplonun başı General Sanjurjo, ayaklandı. Madrid'de başarısızlığa uğradı, fakat Sevillâ'da güç kazandı. Bu durumla yüz yüze gelen Sevillâ'nın anarşist grupları, devrimci bir komite kurarak işçi sınıfını harekete geçirdiler. Halka mücadele çağrısı yaparak isyancıları bozguna uğrattılar. Ve böylece CNT cumhuriyeti kurtarmış oldu. O cumhuriyet ki, bir kaç gün önce işçileri Pare de Maria-Luisa'da, Arnedo da, Castiblanco'da ve başka birçok yerde ezmişti. Bununla birlikte CNT Barselona'da yeraltına geçmek zorunda kalmış, yayınları yasaklanmış, kültür merkezleri kapatılmış ve yüzlerce militanı hapse atılmıştı.

İçişleri Bakanı Casares Quiroga'nın politikası, Maura, Azana ve Alcalâ Zamora'nm politikalarıyla aynıydı. Bu yüzden askeri isyancılar hükümet tarafından hoşgörüyle karşılandılar. Sınır dışı edilme bunlardan çok azına uygulandı ve bu kişilerin Villa Cisneros'a gönderilmeleri, anarşistlerin Fuerte-ventura'ya (Kanaryalara) sürülmeleriyle karşılaştırıldığında son derece rahat bir deniz gezisiydi.

Bunun hemen ardından, eylülde tutsakların serbest bırakılmasına başlandı. İlk serbest bırakılanlar, İspanya'ya liber-ter komünizmi ilk kez tanıtan Llobregat'ın "korkunç" madencileriydi. Palmas'tan Barselona'ya bütün limanlarda büyük proletarya gösterileri, dönen tutsakları yaşasın naralarıyla selamladı. Ascaso, Durruti ve Cano Ruiz, Puerto-Cabra'dan en son ayrıldılar. Diğer sürgünleri karşılamak için yapılan gösterilerden ders çıkaran yetkililer yeni gösterileri engellemek istediler. Bu nedenle onları Las Palmas'tan alan "Villa Madrid" gemisi, hiçbir yerde durmaksızın Barselona'ya vardı. Fakat Barselona'da, daha önce Câdiz ve Valencia'da sürgünler için yapılan etkili gösterilerin tekrarını engellemeleri mümkün olmadı. Bir yıl içinde CNT üyeleri 800 000'den 1 200 000'e yükselmişti.

176

NOTLAR

1. Alejandro Gilabert, op. cit.
2. Durruti'den mektup. 31 Ekim 1931.
3. Durruti'den mektup. 14 Aralık 1931.
4. Durruti'den mektup. 16 Aralık 1931.
5. Solidaridad Obrera, 23 Aralık 1931. Bu bilgiyi bize, o zaman CNT üyesi olan ve bugün Madrid'de yaşayan, Durruti'nin Leön'daki komşularından biri verdi.
6. Sembrador, Puigcerda'da çıkan liberter haftalık bir yayın, 22 Kasım 1936. Makalenin yazan Pablo Portas.
7. "Durruti, Pigols madencilerine son mücadeleye hazırlanmalarını salık verdi ve onlara konserve kutusundan nasıl el bombası yapılacağını öğretti." Alejan dro Gilabert, op. cit, s.ll.
8. Devletin yıkılması ve sınıfların ortadan kaldırılması aynı hareketten doğdu: Paranın ve mülkiyetin ortadan kaldırılması.
9. Tomas Cano Ruiz, 1927 yılında FAI'yi kurmuş olan kişilerden biri. Kendisi tarafından yazara anlatılmıştır.

10. Aynı yerde.
11. Libertaire'de yeniden basılan mektup. 14 Şubat 1932.
12. Salvador de Madariaga, Espana, s.497.
13. Bata, İspanyol Ginesi'nde Rio Muni bölgesindedir. O sırada nüfusu yüz ki şiye ancak varıyordu. Orada yalnızca, askeri valinin kaldığı binanın yanı sıra bir kışla, bir depo, bir hastane ve bir katolik misyon merkezi bulunuyordu.
14. Tomas Cano Ruiz'in ifadesi. Ramon Franko, İspanya diktatörünün karde şidir. O sırada Ramon sol içinde aktifti. Ününü ve becerisini cumhuriyetin hiz metinde bir havacı olarak kazanmıştır. Kendisi ayaklanmaya katıldıktan son ra, Barselona'yı bombalamaya hazırlanırken bir uçak kazasında 1936 yılında ölmüştür. Söylentilere göre, kardeşi Francisco Franko, Ramon'u saf dışı bıra kan komplodan habersiz değildi. Aynı söylentilere göre kaza, General Mo-la'nın da hayatına malolmuştu.
15. Sınır dışı edilme lehinde oy kullanan sosyalistler, bunu mazur göstermek için çeşitli iftiralar uydurmuşlardır: Bunlardan biri de Durruti'nin kendini monarşistlere sattığı iddiasıdır.
16. Durruti'den mektup. Puerto de Cabra. 18 Nisan 1932.

IV

"HALKIMIZ İLERİYE DOĞRU YÜRÜYÜŞÜ DESTEKLİYOR"

burgünler Barselona ya döndüklerinde toplumsal ortamın ne kadar kötüleşmiş olduğunu farkettiler. Cumhuriyetçi sosyalist hükümet bu durumun farkında görünmüyordu. Yeni İçişleri Bakanı Casares Quiroga, istifa eden Miguel Maura'nın işini sürdürüyordu[0] Bu istifalar (ve Alcala Zamora da buna dahildi) cumhuriyetçi koalisyonu monarşist ipotekten kurtarsa da hükümetin politikasında bir değişiklik göze çarpmıyordu. 10 Aralık 1931'de kurulmuş bu hükümet, hem gericiler hem de işçiler tarafından muhalefet edilen ve sularda sürüklenen bir gemiden başka bir şey değildi. O gün sosyalist çoğunluklu meclis, gericiliğin gerçek temsilcisi Niceto Alcalâ Zamora'yı 362 oyla cumhuriyetin başkanı ilan etti. Tek güvenlikli yol halka dayanmak ve sağa karşı savaşmakken, bu teslimiyet cumhuriyetçilere ve sosyalistlere göre, cumhuriyetin ömrünü uzatmayı sağlıyordu.

Alcalâ Zamora'nın başkanlığa getirilmesini kutlamak üzere hükümet bir askeri geçit töreni düzenledi. Bu esnada, işçiler Zaragoza'da ve (metalürji işçilerinin fabrikaları işgal ettikleri Mieres'in bulunduğu) Asturya'da genel greve gittiler. Madrid, başkanın şerefine hurralarla çınlarken "Eduardo Dato" savaş gemisi, metal işçilerini fabrikalarından çıkarmak üzere Gijon sahillerini bombalıyordu. Bu bombardımanda halkın verdiği kayıplar, halkla hükümet arasında büyüyen ayrılığı daha da derinleştirmişti.

Sürgünler, toplumsal mücadelenin yeni karakterini çabuk kavradılar. Fakat anarşist hareketin içindeki anlaşmazlıklar bütün inisiyatifleri engelliyordu. CNT'de ve FAI'ninbazı grup-

Günlük hayattan bir sahne. Bir gösterinin Saldırı Birlikleri tarafın-dan dağıtûmasu

larında üç eğilim ortaya çıkmıştı. Birinci eğilim, bir avuç "eski" militanı kapsıyordu, bunlar örgütle bağlarını koparmış, teori yapmakla meşguldüler ve durumun şu anda devrime yönelik garantiler sunmadığını düşünüyorlardı. Onlara göre önemli olan, sendikaların tabanlarını sağlamlaştırmaktı ve bu yüzden hükümetin koyduğu toplumsal kurallara uymayı kabul ederek, hükümetle bir çeşit boş kağıda imza atmaya benzeyen barış antlaşması imzalamaya hazırdılar.

Gençliğin dinamizmiyle daha etkin olan ikinci eğilim, diktatörlük altında biçimlenmiş bir kuşaktan oluşuyordu. Bu eğilimin taraftarları, birinci grubun yüzseksen derece zıddı tezleri savunuyor ve nihai sonuç için mücadeleye devam

etmek istiyorlardı: Cumhuriyet hükümetiyle ölümüne savaş.
Son olarak üçüncü eğilim teorisyenlerden meydana geliyordu. Parlak politik analizlerine rağmen bu grup kendi doktriner katılığının kurbanı olmuştu.
179
"Nosotros" grubu (hatalı olarak anarko-bölşevik olarak adlandırılır) ikinci eğilimin en radikal kanadıydı. Bu eğilim öne çıkmayı başararak anarşizmin ayaklanmacı çevresi olarak adlandırılmaya başlandı. "Nosotros" grubunun dikkat çeken üç kişisi Garcia Oliver, Francisco Ascaso, Buenaventura Durruti idi. Muhalif mizaçlarına rağmen bu üç adam grubun iç tutarlılığını ve dengesini sağlıyorlardı. Üçü de şu iki temel görüşü Michael Bakunin'den almışlardı: İşçi sınıfının yaratıcı gücüne tam güven ve bir devrimci örgütlenmenin gerekliliği.
Francisco Ascaso, teorik tezlerini özellikle "teorisyenler" olarak adlandırılanlara seslendiği bir makalede ortaya koymuştu: "Hareketimiz sık sık ideolojik öz eksikliğinden dolayı eleştirilir ve bu itiraz belki de bütün yapıyı ilgilendirmektedir. Bununla birlikte bizler anlayış eksikliğinin ve haksız yorumların kurbanıyız.
"Eğer hareketimizi diğer ülkedekilerle karşılaştıracak olursak, samimiyetle inanıyorum ki, hareketimizin "teorileri" pek parlak değildir. Fakat İspanyol proletaryası, Avrupa düzeyinde eğitimli değilse bile, onda bir kavrayış zenginliği ve üstünlükten uzak bir toplumsal sezgi vardır. Ben, pratik düzleme hiçbir zaman yansımayacak olan felsefi görüşlerin ya da çok sayıdaki teorik formülün mantıki toplamıyla entellektüel gelişme problemine çözüm bulunabileceğini kabul etmiyorum ve buna asla inanmıyorum. En mükemmel teoriler, yâlnızca, eğer pratik hayatın deneyimleri içinde kök salmışlarsa ve bu deneyimleri bir yenilik yolunda etkiliyorlarsa değer kazanırlar. Bu, bize nasıl çalışacağımızı ve hareketimizden çok şey bekleyebileceğimizi göstermektedir.
"Ortalama entellektüellikten uzak olmanın avantaj olduğunu iddia etmiyorum. Tersine, her proleterin, her yoldaşın her bilgi kaynağından coşku duymasını isterim. Şu anki durum bu olmadığı için biz, her kişinin gerçek olanaklarını dikkate alarak hareket etmeliyiz.
"Anarşizm tarihi boyunca çeşitli aşamalar geçirmiştir. Henüz embriyon dönemindeyken, bir elit idealiydi, yaşadıkları rejimi keskin bir şekilde eleştiren birkaç kültürlü ruhun erişe-
180
bileceği bir şeydi. Öncellerimiz açısından bu kötü değildi ve bugün bulunduğumuz yerde olmamız onların sayesindedir. Fakat yoldaşlar eleştiri zamanı değildir. Biz inşa sürecindeyiz ve bu aynı zamanda kol gücümüzü gerektirir, belki de düşüncelerimizi hayata geçirebilmemiz için akli faaliyetten daha çok gereklidir bu. Birisinin ne yapmak istediğini bilmeksizin inşa edemeyeceğini kabul ediyorum. Fakat sanırım İspanyol proletaryası, anarşistlerin yayınladıklarını okuyarak değil ama, daha çok onların yarattığı pratiği görerek öğrendi.
"Bütün faaliyetlerimizin teorik özünü mümkün olduğu ölçüde yükseltmeye çalışmalıyız, fakat bunu mülk sahipleriyle mülksüzler arasında cereyan eden acımasız savaşı sürdüren yoldaşlarımızın son derece yapıcı eylemlerini kısmen tahrip edebilecek 'kuru ve pörsümüş doktrinizm'den uzak durarak yapmalıyız. Halkımız ileriye doğru atılımdan yana. Yoldaşlarımız ileri atılırken, 'en mükemmel teorileri' öğretme pahasına dahi onları geriye çekmeyin. "[2]
"Nosotros" grubunun bu tavrı almasından sonra, CNT Ulusal Komitesi hükümetin baskılarına karşı alınacak tavrı tartışmak üzere bir ulusal plenum çağrısında bulundu. Bölge delegeleri aynı fikirde birleşmişlerdi: Devletin şiddetine devrimci şiddetle yanıt verilmesi gerekiyordu. Bu amaçla, görevi ulusal düzeyde bütün yerel savunma gruplarını koordine etmek olan bir Ulusal Savunma Komitesi oluşturulmasına karar verildi. "Nosotros" grubunun üyesi olan Antonio Ortiz, komitenin sekreterliğini üstlendi. Böyle bir örgütlenmenin oluşturulmasıyla teorinin ötesinde pratiğe gidildiği, "Nosotros" grubuyla ortak bir cephe kurularak onun ilkeleriyle birleşildiği anlamına geldiği açıktı. Fakat daha önce sözünü ettiğimiz farklılıklar nedeniyle bazı militanlar Savunma Komitesi'nin prestijini kırma hedefiyle bir polemik başlattılar, onun özgün karakterinin, otoriterlik tehlikesine kapıyı açmak demek olduğunu iddia ettiler. Hatta bu komitenin ayrı bir ordunun genel kurmayı olduğu bile ileri sürüldü.
Bu noktada Durruti sözü geçen yanlış anlaşılmaları ortadan kaldırmak istedi, Savunma Komitesi'nin faaliyeti ve görevinin
181
koordine etmekten başka bir şey olmadığını net bir şekilde ifade etti. Ek olarak bu komite anarşist hareketin temel kurallarını uygulayacaktı: Aşağıdan federasyon, herkes için inisiyatif, her düzeyde (yerel alanlar, kısımlar, bölgeler ya da ulusal çapta) toplantı ve kongreler düzenlemek. Böylelikle karar verme gücü liderlere değil, tamamen federal gruplara ait olacaktı.

Bu iç polemiğe rağmen grupların ulusal çapta koordinasyonu temel bir gereklilikti. Ve çağın toplumsal koşullarına göre, ulusal düzeyde teoriden pratiğe geçiş ihtiyacı devrimci eylemler içinde gelişmek zorundaydı.
O zamana kadar iktidarın eleştirisi toplantılarda, basında ve dağıtılan broşürlerde yapılıyordu. Fakat deneyler, eylemlerin daha etkili olduğunu göstermişti. Madenciler Figols'ta li-berter komünizmi kurmaya giriştiklerinde bu eylemleri işçi sınıfını geçmiş altmış yıllık propagandadan daha fazla hareketlendirdi. "Nosotros" grubu için anarşistlerin görevi bu andan itibaren burjuva ahlâkı ve baskıcı yasalarının "kutsal ilkeleri" olarak takdim edilen mitlere saldırarak hızlı bir gelişme sağlamaktı.[3]
Militan faaliyet bütün kasım ayı boyunca devam ederek anarşist grupların içinde bulundukları tecritten çıkmalarına olanak sağladı. Hükümetin baskılarını kınayarak FAI'nin tavrı konusunda halkı bilgilendirmeye yönelik bir propaganda kampanyası başlatıldı. 1 Aralık 1932'de, Barselona'da Dekoratif Sanatlar Salonu'nda bir kampanya toplantısı düzenlendi, bu toplantının üç konuşmacısı Durruti, Ascaso ve Tomas Cano Ruiz'di.
Salonun girişi ve Espana Meydanı'nın bir tarafı polis tarafından sarılmıştı. Güvenlik güçleri savaş düzeni almış gibiydi: Guardia Civil yandaki parkta ve bulvarda at sırtında devriye geziyordu. Saldırı Birlikleri dört grup halinde bütün meydana yayılmışlar, yalnızca meydana bakan sokakların girişlerini açık bırakmışlardı. Meydanın ön kısmında Hotkins makineli tüfekleri toplantı salonuna doğru çevrilmişti. Metronun merdivenlerinden çıkan işçiler sarılmış alam görünce önce duraksadılar, kuşatıldıkları korkusuna kapıldılar. Fakat kısa
182
sürede bunun kendilerini korkutmak üzere düzenlenmiş bir güç gösterisi olduğunu anladılar. Bundan sonra işçiler kol kola girerek kenetlenmiş gruplar halinde Guardia Civil saflarının arasından ilerlediler ve salonun diğer yerler gibi sarılmış olan bahçesine girdiler.
Sabah dokuzdan itibaren her yer tıka basa doldu ve birçok grup dışarıda kaldı. Toplantı "Las Barricadas" şarkısıyla başladı ve konuşmacıların FAI adına Alejandro Gilabert tarafından tanıtılmasından sonra Cano Ruiz, Atlantik'e yaptığı yolculuğun ayrıntıları hakkında bir konuşma yaptı. Bundan sonra sıra Durruti'ye geldi: "Sizin bu toplantıdaki varlığınız ve benim bu kürsüdeki varlığım burjuvaziye açık bir şekilde CNT ve FAI'nin baskılarla daha da büyüyen güçler olduğunu göstermektedir. Son zamanlardaki bütün darbelere rağmen CNT ve FAI devrimci amaçlarından vazgeçmiyor. Bu gösteri, burjuvaziyi, hükümeti ve sosyalist yoldaşları uyarmış olmalıdır. Anlamalıdırlar ki, anarşistler hapishanelerden yılgınlıkla çıkma-dılar, tersine daha cesur, daha öfkeli ve daha güçlü çıktılar.
"Cumhuriyetçi sosyalist hükümet yüzlerce işçiyi sınır dışı ederek CNT'ye boyun eğdireceğini sandı. Hükümet böyle yapmakla toplumsal gerçeklik ve anarşizmin varlık nedenleri hakkındaki cahilliğini bir kez daha göstermiş oldu. Burjuva basını, hükümetin sınır dışı etme ve hareketin önde gelenlerini sürgüne göndererek koyunları ağıla tıkma politikasını alkışladı. Bir başka deyişle kuduzu ortadan kaldırmak için köpekleri öldürmeyi denedi.' Burjuva yazar bozuntuları tıpkı hükümet gibi yanılgı içindeydi. Bu bayların hiçbiri hâlâ anlayamamışlardır ki, İspanya işçi sınıfı boynunu uzatan kurbanlık koyun sürüsü değildir, tersine teslim olmaktansa ölmeyi tercih eden cesur insanlardan oluşmaktadır.
"Sınır dışı edilen yoldaşlarım hakkında olduğu kadar benim hakkımda da korkunç şeyler uydurularak itibar kaybedeceğime inanıldı, fakat üretilen bu şeyler tam tersi bir etki doğurdu. Durruti'nin bir alçak olduğuna işçiler inandırılamaz. İşçiler kendileri de alçakların sabahın altısında kalkıp alınlarının teriyle ekmeğini kazanmaya gitmediğini biliyorlar. Bize
183
karşı kavgada en kötü silahları kullandılar. CNT'nin 'liderleri' adlandırması F AF'nin 'alçakları' teorisinin bir benzeridir.
"Burjuvazinin liderler" dedikleri bütün dünyaca bilinen işçilerdir ve onların yaşam yolu her talihsiz işçininkiyle aynıdır. Onların tek farkı, mücadelede en zor konumları seçme cesaretini gösterip mermilere karşı cephenin en önünde yer almaları ya da hapishaneleri doldurmalarıdır. Gerçek çeteciler, gerçek alçaklar, işçileri aptallaştırmak isteyen ve milletvekili seçilip işçilerin alın teriyle parazitler gibi yaşamak düşüncesiyle işçilerden oy koparmak için uzun vadeli sözler vererek uyutmaya kalkışan politikacılardır.
'Yoldaşlar; sosyalist milletvekilleri bu korkaklar güruhuyla birlikte seslerini yükselttikleri zaman, bize gerçek yüzlerini göstermiş oldular. Çünkü onların sosyalistlikleri ve işçilikleri çok eskilerde kalmıştı. Onlar yalnızca milletvekilliği faaliyeti göstererek yaşıyorlar.
"(...) Sürgüne gönderilmemiz hükümet için politik bir hataydı, çünkü onların ödediği yolculuk masraflarıyla Kanarya Adaları'na gidip anarşist propaganda yapabildik. Devletin işçilerden çaldığı para ilk defa devrimci davaya hizmet etti.

"Bize karşı kullanılan bir diğer iddia da bizim monarşistler-le işbirliği yaptığımız, cumhuriyete karşı savaşarak gericilerin oyununa geldiğimizdir. CNT'nin Sevillâ'daki tavrının da gösterdiği gibi bu iddia da aptalcadır. CNT ikinci kez cumhuriyetin yaşamını kurtarmıştır. Artık cumhuriyetçiler budalalığı bırakmalıdırlar. Sanjurjo "anarşistler başarı kazanamayacaklar" dedi ama anarşistler başarı kazandılar ve Sanjurjo "hapı yuttu'. Artık cumhuriyetçiler şunu farketsinler: CNT, San-jurjo'ya hayır dediği gibi cumhuriyete de hayır demesini bilir.
"Cumhuriyetçi sosyalistler bilmelidirler ki, toplumsal problemlere ya onlar çözüm bulacaklar ya da halk bu işi kendisi yapacaktır. Biz cumhuriyetin toplumsal problemleri çözemeyeceğini düşünüyoruz. Aynı zamanda net olarak ifade ediyoruz ki, işçi sınıfı şimdi yalnızca tek bir ikilemle yüz yüzedir: "Modern çağın köleleri olarak ölmek ya da toplumsal devrim yolunda onurlu insanlar gibi yaşamak.

"Siz, beni dinleyen işçiler, artık sizi nelerin beklediğini biliyorsunuz. Yaşamınızın yönünü değiştirmek sizin elinizde-dir."[4]

NOTLAR

1. 13 Ekim 1931 tarihli 59'a karşı 178 oyla kabul edilen anayasanın 26. mad desi, kilisenin iktidarını kısıtladığı için hükümet açısından ilk krizi doğurmuş tu.
Miguel Maura, bunun İspanyol katolik geleneğine karşı bir komplo olduğunu söyleyerek istifa etti. 26. madde kilise ile devlet arasına net bir ayrım koyuyordu. Kiliseye ve din adamlarına devletin para yardımı kaldırılıyordu. Eğitim, kilisenin elinden alınıyor ve cizvit düzeni kaldırılıyordu. Kriz, Başbakan Azana'nın bu görevinin sona ermesine yol açtı. Ve ona savunma bakanlığı görevi verildi. Casares Quiroga içişleri bakanı oldu.
2. Francisco Ascaso, FAI Yarımada Komitesi tarafından yayınlanan bir broşür, 1937, makalenin adı "Nuestro Anarquismo".
3. Bu polemiğin yankıları dönemin basınında bulunabilir: Solidaridad Obrera, Tierra y libertad ve Tiempos Nuevos, Revista Blanca adlı dergilerde. Durruti için Liberto Calleja ve Alejandro Gilabert'in ifadelerini izledik, op. cit.
4. Solidaridad Obrera, 3 Aralık 1932, A. Gilabert, op. cit.

V

DEVRİMCİ DÖNEM

Bu deney CNT ve anarşist harekete gösterdi ki, sistematik baskBudeneyCNTveanarının kurbanları olsalar da işşçi sınıfının mücadeleden uzaklaşması SrlS tam tersine görece durgunluk dönemlerine rağmen
Hükümetinzulmüyle biçimlenen bu ortam gittikçe daha dayancesaretiartmıştı.ılmaz hale geliyordu: Sendika kapatmalar, keyfi hapsetmeler, konfederasyon basınına sonu gelmez cezalar. İşsizlik ise, hem ekonomik krizden dolayı hem de ıınınasonugelmezcezalar.şçileri sefalete sürüklemek isteyen burjuvazinin hesaplı tavrı yüzünden artşçilerisefaletesürüklemekisteyenburjuvazininhesaplıyordu. Bütün bu nedenlerden dolayı Katalonya Bölgesel İş Federasyonu[1]ıyordu.Bütünbunedenlerdendolay durumu değerlendirerek, devlete gereken cevabı vermeye zorlanıyordu. Bu dedurumudeğerlendirme önce gizli sendika toplantılarında ve konfederasyon gruplarıyordu.Budeğerlendirmeöncegizlisendikatoplantı içinde yapıldı, daha sonra 1932 Ara lığındaki genel bölge toplantısında ele alıındı. Hazır bulunan bütün delegeler, Miguel Maura mecliste CNT' nin varlığının ortadan kaldırılması gereğini açıkladığından beri CNT' nin durumunun tehlikeye düştüğünün
farkına vardılar.
iki yol vardınavardılar.ı: Bir yanda, işçi sınıfı temelinde örgütü inşa etmeye devam etmek ve bu düzeni sona erdirmek üzere halkikiyolvardı:Biryanda,ın tepkisini umu etmek. Öte yanda ise, daha radikal ve belki de daha sabırsız bir yol olan, bütün sonuçlarını göze alarak silahlı bir ayaklanma başlatmak. Faşist darbe tehlikesi çok önemliydi ve böyle bir durumda baskınıgözealaraksilahlı, aySnmamn bütün olasılıklarım ortadan kaldırabilirdi. Bu darbeden önce davranmak, devrim sorununu halka götürmek, hâlâ sosyalistınbütünolas fraksiyonu izleyen işçi kitlelerini eğitmek ve liderleri reformist oportünizmden vazgeçmeye zorlamak; işçikitlelerinieşte bunlar bir ayaklanma başlatılması için önemli sebeplerden birkaçıydı.' '

Devrimci bir komite seçildi. Durruti, Garcia Oliver ve Francisco Ascaso da üyeler arasındaydılar. Belli bir tarih belirlenmemişti -ayaklanma, koşulların uygun olduındaydğu anda başlatılacaktı-. Buna paralel olarak FAI ve konfederal gruplar faaliyetlerini daha iyi koordine etmek üzere çeşitli toplantılar düzenlediler. Bu grupların ve sendikaların kararlan sonucunda Endülüs ve Levant bölge örgütlerişitlitoplant tarafından da kabul edilen bir eylem planı gelişti. Devrimci Komite'den olan ve aynındandakabuledilenbireylemplanı zamanda CNT Ulusal Ko-mitesi'nde de görev almDevrimciKomite'denolanveaynış bulunan Durruti, Jerez de la Fron-tera'da (Câdiz) ocak ayında yapılacak bir kongreye katşılmak üzere Endülüs e gitti. Endülüs'te olaındayapğanüstü bir polis denetimi vardılacakbirkongreyekatı, polise, bu bölgesel toplantıya katğanüstübirpolisdenetimivardılmak üzere gelen bütün delegeleri tutuklama emri

verilmişti. Fakat delegeler polisi atlatmayı yakatılmaküzeregelenbütündelegeleritutuklamaıbildiler. Vejerli, Medinalı ve Casas ViejasIşti.Fakatdelegelerpolisiatlatmayı delegeler Câdiz'e şehrin kenar mahallelerinden yürüyerek girdiler. Sevillâ'dan Arcas kardeşler, Rafael Pena, Vicente Ballester, plenumun tavsiye ettiSevillâ'danArcaskardeği ayaklanma planı üzerinde çalıştılar. Barselona'da ayaklanma bağiayaklanmaplanşlar başlamaz radyo istasyonu. & geçirilecek ve sokak savaşının başladığı duyurulacaktı. Endülüs bölgesindeki gerici güçler etkisiz hale getirilecek ve hızlı bir şekilde Jerez de la Frontera üzerine yürünecekti. Bu gerici merkez kontrol altına alındıktan sonra, oradan Câdiz üzerine yürünecek ve bu şenn elde tutabilmek için elektrik, su ve yakınaalındıktansonra,oradanCâdizıt ikmali kesilecekti. Bütün ayaklanma planları Barselona'da alınacak sonuca bağlıydı. Eğer orada mücadele genelleBütünayaklanmaplanlarştirilirse Endülüs derhal eyleme geçecek ve ardğeroradamücadelegenelleından Aragon ile ülkenin kuzeyi onları izleyecekti. Fakat eğer Barselona baındanAragonileülkeninkuzeyionlarşarısız olursa ulusal çapta bir hareket gerçekleşemeyecekti.şarısı(4)zolursaulusalçaptabirhareket Aynı şekilde Barselona'nın çevresindeki bölgeler şşemeyecekti.ehirdeki girişAynimlerin sonucunu bekleyeceklerdi. Barselona üç bölüme ayrşehirdekigiriılmıştı: Birinci bölümdeki grup Tarrassa Hastanesi'ni, Sans'ı Distrito Quinto'yu ele geçirmenin yanı sıra, ayaklanmaya destek verecek bazı,DistritoQuinto'yuelegeçirmeninyanı asker ve Çavuşların bulunduğu Atarazanas Topçu Kışlası'nı da teslim alacaklardıaskerveÇavuı. Bu bölgenin temsilcisi Garcia Oliver'di.

İkinci grup San Andres, Pueblo Nuevo, San Martin'in aşağı kısımlarını üstlenmişti ve San Andres Kışlası'nı, Citadela Parkı'nı ve Pueblo Nuevo'yu ele geçirecekti. Bütün bu güçleri Francisco Ascaso koordine edecekti.

Üçüncü grubun hedefi Horta-Carmelo, Gracia ve San Martin'in yukarı kısımlarıydı, Clot'un ve Travesera de Gracia'nın Guardia Civil kışlalarının yanı sıra Leponto Süvari Birlikleri' nin kışlalarını işgal etme görevi de bu gruba verilmişti. Bu bölgenin sorumluluğunu Durruti üzerine almıştı.

Şehir merkezindeki gerilla gruplarına resmi binaları ele geçirmeleri talimatı verilmişti: Telefon santrali, postane, radyo istasyonunu ele geçirmek ve polis karakolları ile merkezi polis karargâhını hareket edemeyecek şekilde bütünüyle felç etmek. Hiçbir şey şansa bırakılmayacak şekilde titizlikle organize edilmişti. Fakat ayaklanmacıları kararlaştırılan saatten önce sokağa dökülmeye zorlayan bir olay meydana geldi. Hilario Esteban ve Meler'in sorumlu oldukları Clot bölgesinde silah depolarından birinde bir patlama meydana geldi, el bombalarının patlaması çevredekilere korku saldı ve sonuçta bu olay polisin depoyu keşfetmesine yol açtı. Bu keşif polis müdürünü harekete geçirdi ve polis şefi bölgede şüpheli ne varsa araştırılması ve tanınan en iyi militanların tutuklanması emrini verdi. Ne yapılmalıydı? Beklemenin, silah depolarının birbiri ardından polisin eline düşmesi riskini göze almak olduğu açıktı. Derhal bir saldırı başlatmak ise, başarı şansı olmadan büyük riske girmek olacaktı. Sonuçta bu sürprizin etkisini lehe çevirmek için ayaklanma tarihi 8 Ocağın sabahına alındı. 7 Ocak günü ve gecesi planın hızlı bir şekilde her yere iletilmesi ve silahlarla bombaların başka yerlere aktarılmasıyla geçirildi.

Devrimci Komite'nin delegeleri son saatleri nihai talimatları vermekte kullandılar ve onların arasında Ascaso da vardı. İsyancılardan biri birdenbire araya girerek sordu: "Plan mükemmel ama ya başarısız olursa?" Ascaso şöyle yanıtladı: "Eğer başarısız olursak -ki arzumuz bu değildir- yiğitçe öleceğiz." Ve konuyu kapattı. Fakat soruyu soran militan sözünü şöyle sürdürdü: "Bir yiğit gibi ölmektense bir köpek gibi yaşa-

Barselona 1933. Francisco Ascaso'nun, 8 Ocak'taki başarısız ayaklanmanın ardından saklandığı yerde çektirdiği fotoğraf,

mayı tercih ederim." Ascaso onun üzerine yürüyerek; "Ben devrimci bir toplantıya çağırılmıştım ve burada bu eylemin sonuna kadar götürülmesine inanan insanların varolduğundan emindim. Burada bulunmamın nedeni budur. Benim görevim kimseyi yaşamın tehlikeye atmaya ikna etmek değildir, ayaklanma planım açıklamaktır. Diğer arkadaşlarla varılan anlaşma noktalarını korurken planı daha da geliştirmek üzere düzeltmeler yapmak mantıklıdır. Fakat birisi karar verilen şeyleri yerine getirecek mi yoksa getirmeyecek mi tar-

tışmasına girişmek saçmadır ve çılgınlıktır, şu anda buna zaman yoktur. Eğer devrim bir şarkı söyleme, yaşama ya da bir bardak bira içme işi olsaydı diğer militanlar da beklemeksizin çoktan yaparlardı bunu. Fakat dostlar, devrim bu değildir. Devrim bilinmeyene doğru uzun ve zor bir yürüyüştür, hedefe ulaşmadan önce en iyilerin düşüp öldüğü bir yürüyüş. İşte devrim ancak bunlar pahasına mümkündür. Eğer bu bedel bazılarına yüksek görünüyorsa bırakın onlar kendilerini ezenlerin ayaklarını yalamaya devam etsin, fakat onların bizim ilerlememizin önüne çıkmasına izin vermeyin." Ve planın geri kalanını açıklamak üzere karatahtaya geri döndü.[(5)]

Birkaç saat sonra, Barselona'nın diğer bölümünde, Plaza de Toros de San Martin'in duvarları yakınında Durruti, bölge gruplarının temsilcilerine el bombalarını ve tabancaları dağıtmakla meşguldü. Hasta görünüşlü, ürkek, uzun saçlı, boynuna siyah eşarp bağlamış bir genç Durruti'ye yaklaştı: "Ben de silah istiyorum" dedi. Bu genç, Gracia bölgesinde anarşist grupların açtığı akılcı okuldan genç bir öğretmendi ve Durruti'yi çok iyi tanıyan liberter bir ailenin oğluydu. CNT öğretmenlerden yana zengin değildi ve onun böyle bir günde mücadeleye katılması mantıki olmazdı. Bunun yanı sıra bu genç, yapı olarak, şiddete dayanan bir mücadeleye uygun görünmüyordu, onun talebi yalnızca böyle müthiş bir mücadelede ölme gereğine inanışı ve özentisinden kaynaklanıyordu. Durruti ona şöyle dedi: "Şimdi ölmek değil, yaşamak zamanıdır. Mücadelemiz yalnızca silahlarla yapılmıyor. Cephe gerisi de savaşın ön safları kadar önemlidir. Senin yerin burası değil, okuldur. "[(6)]

8 Ocak 1933 sabahı saat 5.^{00}'te, Layejana'daki merkezi polis karargâhının kapısı yakınlarında bir patlama oldu. Pencerelerin camlan ve kaldırım paramparça oldu. Duvarda ise, içerideki muhafızların görülmesine olanak verecek ölçüde kocaman bir delik açıldı. Ayaklanma başlamıştı. Barselona'nın farklı bölgelerinde patlamalar duyuluyordu. Sürpriz bir harekât olarak kararlaştırılan saldırı başarısızlığa uğradı. Her taraftan çıkan ve Saldırı Birlikleri tarafından desteklenen yaya

ve atlı Guardia Civil, isyancı grupların yollarını kapatarak onları yenilgiden korkup pasif kalan askerlerin bulunduğu kışlalara ulaşamadan durdurdu.
Pueblo Nuevo, San Martin ve Clot Meydanı bölgelerinde atlı Guardia Civil'le kanlı bir çatışma ve vahşi bir mücadele oldu. Sabah 8.^{00}'de merkezin yukarı kısımlarından yoğun silah sesleri geliyordu, çatışmalar Travesera de Gracia ile Le Gui-nardo ve Horta arasında devam ediyordu. Sans'ın yakınlarındaki Torrasa ve Santa Eulalia'da durum, kent binasını ele geçirip kızıl-kara bayrağı binaya diken devrimciler açısından daha iyi görünüyordu. Merkezde silah sesleri yankılanıyordu, fakat gruplardan hiçbiri hedeflerine ulaşamamışlardı. Resmi binalar iyi korunuyordu, buralarda devrimciler püskürtülmüş-lerdi. Radyo istasyonuna gelince hafif teçhizatlı Guardia Civil birlikleri her türlü ilerlemeyi önlemişti.
Öğleye doğru ayaklanma bastırılmıştı. İsyancılar için gizlenmekten ya da kaçmaktan başka yapacak bir şey kalmamıştı. Polis merkezinin mahzenleri şimdiden, yenilgilerine, Juan Garcia Oliver'in gece yarısı bir taksi dolusu el bombasıyla Şans bölgesine giderken yakalanmasının neden olduğunu öğrenen tutuklularla ağzına kadar dolmuştu.
Ya haberleşme eksikliğinden ya da militanların sabırsızlığından doğan Barselona'daki ayaklanmanın yenilgisine rağmen Levida'da halkın huzursuzluğu devam ediyordu. İsyancılardan Burillo, Gou, Encina ve Gesio'nun öldüğü "La Panera" Kışlası devrimciler tarafından kuşatılmıştı. Barselona'nın taşra bölgelerinde devrimciler zafer kazanmışlar ve Tarrasa, Sar-danola ve Ripollet'te liberter komünizmi ilan etmişlerdi. Le-vant'taki ayaklanma Betera, Bugarra, Risaro vb. kırsal alanlara kadar yayılmıştı. Fakat ayaklanmanın en şiddetli olduğu bölgeler Endülüs'teydi: Arcos de la Frontera, Utrera, Malağa, La Rinconada, Sanlucar de Barrameda, Câdiz, Alcala de los Gazules, Medinasidonia ve Casas Viejas bölgesi. Ve ayaklanma buralarda da vahşice bastırılmıştı. İspanya'nın her yerinde insanlar hapsediliyor ve işkenceye maruz kalıyordu.
Baskı, bazı devrimcilerin, Betera (Levant) ve Casas Viejas'

ta (Câdiz) üzerlerine gaz dökülüp yakılmalarıyla iyice trajik bir hal almıştı. Bu cinayetler güçlü bir halk öfkesinin ve protestosunun yükselerek meclise kadar ulaşmasına yol açtı. Cor-tes'te Casas Viejas konusu görüşüldüğünde Kabine Başkanı Manuel Azana'nın Yüzbaşı Rojas'tan bölgeyi yerle bir etmesini istediği apaçık ortadaydı.[(7)]
Barselona'da da baskılar aynı yolu izlemişti. CNT sendikaları kapatıldı ve hapishaneler işçiler, sendikalistler ve militanlarla dolup taşmıştı. Bununla birlikte, aralarında Durruti ve Ascaso'nun da bulunduğu bazı kişiler baskıdan kaçabildiler. Başlarına bir kere daha para ödülü kondu. Horta bölgesinde sığınacak bir kır evi buldular, yeniden örgütlenen anarşist gruplarla ve yeraltına geçen sendikalarla etkili bir işbirliğine giriştiler. Acil sorunlarla ilgili olarak düzenlenen gizli toplantılara katıldılar. Bu toplantılarda şunlar tartışılıyordu: Tutuklulara destek, ailelere yardım, gizli propaganda, La Voz Confe-deral (Federasyonun Sesi) adlı o döneme ilişkin bir yayın çı-karma.[(8)]
Belki de, Durruti tarafından yazılmış tek makale, bu dönemde CNTnin yeraltı yayınında görüldü. Burada Durruti, ocak ayaklanmasını tahlil etmektedir. Şu yazdıkları dikkat çekicidir: "Şurası kesindir ki, koşullar olgunlaşmamıştı. Eğer koşullar olgunlaşmış olsaydı şu anda hapiste olmayacaktık! Fakat şurası da kesindir ki, devrim öncesi bir dönemde yaşıyoruz ve burjuvazinin devlet iktidarını güçlendirerek hakimiyetini pekiştirmesine izin veremezdik. Aynı şekilde, devletin, bazı eski yoldaşlarımızın ve sosyalistlerin hırslarıyla sendikalizmi kontrol altına alıp kendini güçlendirmesini önlemeliydik.
"8 Ocak devrim girişiminin anlamını bu perspektifle açıklamalıyız. Biz devrimin bir azınlık tarafından iktidarın ele geçirilip halk üzerinde diktatörlük uygulanması olduğuna asla inanmadık. Bizim devrimci vicdanımız bu taktiğin karşısında-dır. Biz halk için ve halk tarafından yapılan bir devrim istiyoruz.
"Bu anlayış olmadan devrim mümkün değildir. Bu olsa olsa hükümet darbesi olur. Fabrikaların, madenlerin ve kırların işçi

ve köylüleri olan bizler ise, etkili bir toplumsal devrimi geliştir-. mek istiyoruz. Bunun ne Blanquizmle ne de Troçkizmle bir ilgisi var. Fakat açık ve kesindir ki, devrim, uğruna her gün çalışılması gereken bir şeydir. Bu bilinmez nicelikten dolayıdır ki, devrimin ne zaman patlak vereceğini hiç kimse asla bilemez."
Durruti, bu makelede, aynı zamanda köylülerin içinde bulundukları acı koşullara ve toprakların işgal edilmesi olgusuna değindi. Ona göre, ancak bu tür eylemler köylüye neyi yıkması gerektiği bilincini veriyordu.
"Bu yolla" diyordu Durruti "Sallent madencileri ayaklanmasından itibaren kapitalist ve devletçi sistemin tam da kalbini hedef alan ve onu ölümcül bir şekilde yaralayan saldırılar gerçekleştirildi."

Garcîa Oliver aynı fikri Barselona'daki Modelo Hapishane-si'nde düzenlenen bir toplantıda ifade etti ve bu iki adamın tavrı sendikalarda geniş yankı yarattı[9] Garcia Oliver'in tavrı ocak eylemini suçlamaktan uzaktı, yalnız burjuvaziden değil, CNT'yle FAI arasında ayrılık yaratmaya çalışan CNT'deki ılımlı eğilimden de gelen saldırılara karşı bu girişimi savundu.

Ascaso bir makalesinde "Sendikal bağımsızlık?" diye soruyor ve ileri sürdüğü başka bazı şeylerin yanı sıra sendikal bağımsızlık bahanesiyle CNT'nin tüm liberter-komünist içeriğinin boşaltılması yönünde girişimler yapıldığını ve sendikanın tarafsız, biçim siz bir yapıya dönüştürüldüğünü vurguluyordu. FAI'nin CNT üzerinde diktatörlük kurmuş olduğu masalı uydurulmuştu. Ascaso buna karşılık şöyle yazıyordu: "Sendika işlerine karışan bir tek FAI militanı bile yoktur. Ben çalışıyorum, bu yüzden ben sömürülen bir kişiyim. Sendikaya aidatımı ödüyorum ve ben sendika toplantılarında konuştuğum zaman bunu sömürülen bir kişi olarak yapıyorum ve buna FAI'li olan ya da olmayan diğer militanlar kadar hakkım var, çünkü benim de diğer üyeler gibi üyelik kartım var."[10]

Bu polemik sürüp giderken, Nisan 1933'te Horta'da gizlenen iki adam gittikleri bir toplantıda polis tarafından yakalandılar. "Ocak ayaklanmasının örgütleyicisi iki korkunç FAI'ci-nin polisin eline düştüğü" duyurulduğunda, bu tutuklama Ka-talan politikacılar arasında büyük bir memnuniyete yol açtı.

193

Caaas Viejas (Câdiz) Ocak 1933. Saldırı Birlikleri köylü ayaklanmasını bastırıyor.

H

■J' ^ -t

İt - ^-*■■■

5g-

^..^OEL_

NmmM

Ocak 1933. Casas Viejas köylülerinin yanmış cesetleri.

Polis şefi Miguel Badia ve İçişleri Bakanı Dr. Dencâs, FAI' nin "bütünüyle çökertildiğini" duyurdular. Badia, onları ilk sorgulayan kişi olmak istedi. Çünkü, onların kendi merhametine terkedilmiş olmalarından memnuniyet duyuyordu. İki adamı da diktatörlük günlerinden beri tanıyordu. Onların Avrupa ve Amerika'daki maceralı yaşamlarını biliyordu, fakat onlarla yüz yüze gelince, elinde güç olmasına rağmen, kendini etkisiz hissetti. Gençliğinde devrim ateşiyle yanan Badia şimdi sosyal statüsünü değiştirmişti, iki anarşistin ondan nefret ettiğinin tamamen farkındaydı. Görüşme topyekün savaş ilanıyla hızlı bir şekilde sona erdi. Durruti ve Ascaso, polis merkezinin bodrumundaki hücrelere kondular. Burada 24 saat kaldılar, daha sonra Barselona'daki Modelo Hapisanesi'nde geniş bir koğuşa alındılar. Ascaso ilk kez bir polis merkezinden dövülmeden çıkıyordu. Her zaman hayvanca muamelelere uğramıştı, bu tavır gerçekten şaşırtıcıydı.

NOTLAR

1. CNT'yi destekleyen her bölge, Bölge Konfederasyonu adını alırdı.
2. Bu raporu, plenumda hazır bulunan Francisco Isgleas adlı delegeden aldık. 3 Federica Montseny, Maria Silva, la Libertaria, Broşür, yayınlayan CNT, Toulouse 1947.

3. Federica Montseny, Maria Silva, la Libertaria, Broşür, yayınlayan CNT, Toulouse 1947.
4. Montseny, broşüründe şöyle demektedir: "Eğer ayaklanma başarılı olsaydı ya da isyancılar hükümet merkezini ve radyoyu ele geçirselerdi hazırlıklarını tamamlamış olan diğer taraflar da mücadeleye atılacaklardı. Bununla birlikte köylüler, koşullar uygun olmadığı halde devrime giriştiler. Çünkü köylerde elektrik ve haberleşme bağlantısı yoktu. Barselona'daki ayaklanmanın başarılı olup olmadığını haber verecek delegeleri ise beklemeye sabırları kalmamıştı. Casas Viejas'taki ayaklanma böyle meydana geldi.
5. Bu toplantıda hazır bulunan CNT militanı Tomâs Perez, federasyonun bu ayaklanma hakkında ayrıntılar veren bir raporunu bize gönderdi.
G. Benjamin Cano Ruiz bu olayı Tierra y Libertad'da (Meksika, Kasım 1966) yayınlanan bir makalede açıklamıştır.
7. Gazeteci Eduardo de Guzman'ın Casas Viejas hakkında görgü tanıklığına dayanan raporu Tierra'da (Ocak 1933) yayınlanmıştır. Peirats bu makalenin bütününü kitabın birinci cildinde yayınlamıştır.
Mecliste, bu bölgeyi yıkan güçlere kumanda eden Yüzbaşı Rojas'tan açıklama istendi. Rojas, genel güvenlik direktörünün emirlerine uyduğunu söyledi. Güvenlik direktörü duraklamaksızın, emirleri içişleri Bakanı Casares Qui-roga'dan aldığını belirtti, İçişleri bakanı ise emirlerin doğrudan doğruya hükümetin başı olan Manuel Azana'dan geldiğini ileri sürdü. Emirler şöyleydi: "Yaralamak yok, hapishaneye atmak yok. Öldüreceksiniz." Solidaridad Obrera'da yayınlanmış bir makalesinde Yüzbaşı Rojas'ın ifadesini yorumlayan Ascaso şu başlığı koymuştu: "Sana emir vermiş olsalar bile, Yüzbaşı".
8. Bu yeraltı dergisinden ayrı olarak, La Voz Confederal olarak bilinen bir der gi daha vardı. FAI, bu dergiden 50 000 kopya çoğaltıp dağıtmayı başarıyordu.
9. Bu makale anonim olarak basıldı ve Liberto Calleja'ya göre bir başyazı göre vi yaptı. Devrimci dönemle ilgili olarak bunların dışında 1936 Zaragoza Kongresi'ndeki Devrimci Komite'nin raporuna bakılmalıdır. Konferans bu raporu bekliyordu ve Garcia Oliver bunu yalnız hapishanede değil, aynı zamanda daha sonra militanlarla yapılan toplantılarda da eleştirdi. Actas Congreso de la CNT: Mayo 1936, basım CNT, Toulouse 1956.
10. Francisco Ascaso, Solidaridad Obrera (19 Mart 1933). 1932 Ocak olayla rının ardından Valencia'da çıkan Estudios adlı dergide, bir program oluşturma idealiyle liberter komünizmin teorisi üzerinde değerlendirmelerde bulunan makaleler görülmeye başlandı. Bu çalışmalar arasında mühendis Higinio Noja Ruiz, mühendis Martinez Rizo, doktor Isaac Puente, doktor Alcrudo, doktor Remartinez, ekonomist Gaston Leval ve ekonomist Diego Abad de Santillân'm yazdıklanyla, Orobon Fernândez tarafından yapılan çeşitli teorik çalışmaları anmalıyız. Daha sonra, El Communismo Libertario'da Mayıs 1936 Zaragoza Kongresinde tartışma konuları için bir dayanak görevi yapacak olan Isaac Puente tarafından yazılmış bir broşür yayınlandı.

"ÇETECİLİĞE HAYIR, KOLLEKTİF TOPLUMSALLAŞTIRMAYA EVET!"

VI

Durruti ve Ascaso, Barselona'daki Modelo Hapishanesi'ne girdiklerinde baskının sert olduğu bilgisine sahiptiler. Fakat buradaki zulmün düşündüklerinden çok daha ağır olduğunu gördüler. CNT kartı taşımanın dışında hiçbir suç işlememiş yüzlerce işçi "presos gubernativos" (hükümet tutuklusu) olarak içeri alınmışlardı. Hükümete göre, bu esaslı baskı

işçileri CNT'den uzaklaştıracaktı, ama yanılıyorlardı. Genellikle anarşizmin temellerinden bile habersiz olan bu işçiler hapishaneye gelir gelmez sıkı bir teorik eğitimin içine giriyorlardı. Hapishaneler devrimciler için birer okul haline gelmişlerdi. Ascaso ve Durruti tartışmalarda önemli rol oynuyorlardı. Hapishanede bir araya gelenler sınıf dayanışmasını geliştiriyorlar ve hücrelerde komün yaşamı kuruluyordu: para, yemek, her şey paylaşılıyordu.
1933 Temmuzu'nda Durruti ve Ascaso, "presos gubernativos" olarak Santa Maria Kalesi'ne (Câdiz) sevkedildiler. Onların varışından bir süre sonra mahkûmlar arasında kötü koşullar nedeniyle bir ayaklanma patlak verdi. Durruti bu isyanı karısına bir mektubunda şöyle anlatır:
"İnsanın dayanmasının bir sınırı var ve Santa Maria Hapishanesinin mahkûmları ağustostaki ayaklanmanın öncesinde dayanmanın sınırına geldiklerini bütünüyle ortaya koymuşlardır." Asgari ihtiyaçları dahi karşılanmayan, yalnızlık içindeki hücre yaşamı genç Luna'nın ölümüne neden oldu. Mahkûmlar ayaklanmaya karar verdiler ve hapishaneyi ele geçirdiler. Korku içindeki hapishane yöneticisi hükümetten yardım istedi. Bir Saldırı Birliği gönderildi ve bu birlik silah kullanarak hapishaneyi işgal etti. Mahkûmlar kendilerini derme çatma silahlarla
197
savundular. Birlikler ise silahlıydı. Göğüs göğüse vahşi bir çatışma oldu. "Sonunda vahşi güç kazandı. Yenilen mahkûmlar tecrit edildiler. Kötü muameleye, hakarete maruz bırakıldılar, dövüldüler. Mahkûmlar buna onbeş günlük bir açlık greviyle yanıt verdiler. Sonunda hapishane yönetimi geri adım attı, fakat zafer çok sayıda kurban pahasına kazanılmış oldu." Durruti şöyle bağlıyor: "insanlara karşı böyle yöntemler kullanan bir toplum kendini uygar olarak adlandıramaz. Bu sistem yıkılmalı ve yerini insanın köle olmadığı, tersine eşit olduğu ve insanın kendisini bütün kapasitesiyle geliştirebildiği bir toplum almalıdır. Böylesine baskılar yeryüzünde olduğu sürece barış söz konusu olmayacaktır. Zulmü yıkmayı görev edinmiş devrimciler bu yapılanları unutmamalıdırlar. "[1]
Eğer mahkûmlara yapılan muamele daha insanca bir hale geldiyse bu, burjuva adaletine rağmen olmuştu. Eylül ayında bir gün, Durruti, herhangi bir suçla suçlanamayan vatandaşları hapse atmak için cumhuriyet yönetimi tarafından icat edilmiş adli bir formül olan "serseri"likten yargılandığını öğrendi. Bu yasa, kaldığı belli bir adresi olmayan ve geçim araçları bilinmeyen yersiz yurtsuz insanlar için çıkarılmıştı. Bu, işçilere yapılabilecek en kötü hakaretti. Durruti için, surata indirilen bir tokattan farksızdı. "Bana serserilik yasasını uygulayanlar beni çalışmaktan bitkin düşürenlerdir! Beni, nefret ettiğim ve onaylamadığım bir düzeni mümkün olan her araçla değiştirmeye çalışmakla, polise ateş etmekle suçlayabilirlerdi. Fakat serserilikle asla! İşçi Durruti'yi hiçbir yargıcın bir serseri olarak yargılamaya hakkı yoktur. Bunu amirlerinize söyleyin." Birkaç gün sonra, mahkûmların serbest bırakılması talebiyle düzenlenen gösteri ve grevlerin ülkeyi baştan başa kap-. laması üzerine Durruti serbest bırakıldı.
Hükümet geri adım atarak diğer bütün mahkûmları da yavaş yavaş serbest bıraktı. Ekim başında Francisco Ascaso da tahliye edildi. Tahliye sonrası Madrid'e uğradığı sırada CNT' nin gazetesine yaptığı açıklamada, Santa Maria Kalesi'ndeki mahkûmlara karşı cumhuriyet yöneticilerinin uyguladığı vahşi muameleyi şiddetle kınadı.[2]
198
İş arayan Durruti ve Ascaso için durum hiç de elverişli görünmüyordu. İşsizlik had safhadaydı ve "cumhuriyet düşmanlarına" patronlar tarafından sistematik bir boykot uygulanıyordu. Durruti'nin hayat arkadaşı Emilienne Morin de aynı zorluklarla karşı karşıyaydı. Sonunda Morin,bir sinemada ka-siyerlik işi bulmuştu.
Bir metalürji atölyesine üç geçici işçi arandığını öğrenen ve bu konudaki becerisine güvenen Durruti, iki yoldaşıyla birlikte ofise başvurdu. Beklendiği gibi onu işe almak istemediler. İki yoldaşı, atölyenin sendika temsilcilerinin bilgilendirilmesi konusunda ısrar ettiler. Fakat Durruti onlara, bunun, atölyenin işçilerinin greve gitmesi tehlikesini doğuracağını i-zah etti. "Sendika bu konuda bir şey bilmemeli. Yarın siz işe başlayacaksınız. Henüz demiri dövmenin zamanı değil. Demir soğuk. Grev, işçiler onu istedikleri zaman ilan edilmelidir. Eğer bugün metal endüstrisinde bir grev patlak verecek olursa, burjuvazinin oyununa gelmiş oluruz. Hiçbir zaman muhaliflik oyunu oynamadım ve bugün, kendimi düşünmeyi bir yana bırakmalı ve bir grevin patlamasına yol açmamalıyım, çünkü hiçbir şey kazanamayacağız, tersine çok şey kaybedeceğiz. "[3]
1933 yılında ekonomik bir krizin belirtileri görülmeye başladı. Bu, uluslararası krizin bir yansımasıydı ve özellikle işçilerin yoğun olarak bulunduğu Barselona'da koşulları patlama noktasına getiriyordu. Kitlesel işten çıkarmalar hemen hemen bütün endüstri sektörlerinde uygulanıyordu ve işsizlik pratikte her işçi ailesini etkiliyordu. Bu koşullarda, işsiz kalanlar devletten bir tazminat alamıyorlardı ve CNT'nin işsizlere yardım etmek için oluşturulabildiği bir fonu yoktu, işsizler için bir tür sendika kuruldu. CNT, fazla mesaiye gereksinim duyan bütün patronları, bu gereksinimlerini yeni işçiler alarak gidermeye zorluyordu. İşsiz gruplar, şehrin lokantalarına girip oldu bittiye getirerek yemek yiyiyorlardı.

Kadın grupları alışveriş yaptıkları bakkallardan veresiye talep ediyorlardı. Bütün bu eylemler genel bir kira greviyle taçlandı. Her evde, sokakta ve bölgede örgütlenmiş olan komitelerin talepleri etkili oldu,
199
evden çıkarma davalarında polise karşı bir kamuoyu cephesinin
doğmasına yol açtı.
Ek olarak, Barselona'daki telefon ve tramvay şirketinde kronik bir
hal alan grev, grevcileri, mücadelenin keskinliği nedeniyle telefon
hatlarına bombalı saldılar yapmaya ya da tramvayları yakmaya
itiyordu.
Ve toplumsal tansiyonun böyle olduğu bir ortamda, halkın umutsuzluğa düşmesi, bir çözüm olarak insanların silahlı soygunlara bile girişmesi şaşırtıcı değildi. Militan anarşistlerden bir kısmı bu tuzağa düştüler, fakat FAI bu yoldaşların münferit eylemlerini durdurmak için elinden gelen her şeyi yaptı ve kollektif eylemlere öncelik verdi. Bu sorunların tartışıldığı çok sayıda toplantı yapıldı. Bu toplantılardan birinde Durruti, bu tür eylemlerde bulunduğu için kendisini de kınayan birini yanıtlarken durumunu açıkladı: "Şurası bir gerçektir ki, ben banka soygunu yaptım, yalnız İspanya'da değil, dünyanın bir çok yerinde, fakat... bunu daima genel bir dava uğruna yaptım. Alman milyonlar derhal örgüt fonlarına gitti. Hiç kimse bir sent bile cebine atmadı. Soygundan birkaç saat sonra eyleme katılan militanın kendisini yiyecek yemekten bile yoksun bulduğu sık sık görülen bir durumdu. Bu metod kullanıldı, çünkü koşullar bugünkünden farklıydı."
"Bir milyon sendikalı işçi ve büyük bir devrimi gerçekleştirmek üzere uygun anı bekleyen bir halk, kitle eylemleri, fabrika, maden ve toprakların toplumsallaştırılması gibi diğer taktikleri gerektirir. Bir fabrika kapandığı zaman işçiler onu işgal etmelidirler ve biz militanlar, bütünsel toplumsallaştırmanın yolu olarak bu devrimci kamulaştırmanın ilk pratiğine katılmalıyız. Çeteciliğe hayır, kollektif toplumsallaştırmaya evet! Tarihin yürüyüşü dünün ötesine geçmiştir ve onu "yaşama hakkı" kalkanıyla yeniden canlandırmak isteyen bunu yapmakta özgürdür. Fakat bunu yapmak isteyen, saflarımızın dışına çıkmalı, militan unvanından vazgeçmeli ve kendi eyleminin sorumluluğunu üstlenmelidir. Hareketin ne varlığını ne de işçi sınıfı içindeki prestijini tehlikeye atmaksızın yapmalıdır bunu."[4]
Son karar şuydu: Anarşist saflarda "çeteciliğe" son. Ve böy-
200
lece FAI, burjuva basınının kampanyalarını, bu çeşit eylemlerde kendi militanları bulunmadığı, karışmadığı için göğüsle-yebilecekti.
Barselona'da çıkan, tаınnmış sağ kanat gazetesi La Vangu-ardia'da anarşizmi çetecilik olarak ele alan bu tür karalama kampanyaları özellikle yoğun bir şekilde sürdürülüyordu. As-caso ve Durruti, bu gazetenin editörünü ziyaret ederek bu tür kampanyaların sona erdirilmesini istemeye karar verdiler. Editöre giderek şu açıklamayı yaptılar: "Biz FAI'nin temsilcileriyiz. Gazetenizi kamuoyuna yaptığımız şu açıklamayı duyurması için seçtik: 'FAI liberter komünizmi kurmanın ve toplumsal devrimin araçları olarak İspanya'da kollektif toplumsallaştırmanın örgütlenmesini önermektedir. Kullanılacak yöntemler kitle eylemi ve devrimci genel grevler olacaktır. Çetecilik olarak anılan, bireysel soygun türü benzer eylemler anarşizmin devrimci pratiğine aykırıdır ve sonuç olarak anarşizm bu yöntemleri geçersiz ilan eder.' Şunu talep ediyoruz: Bu gazetenin editörü olarak, diğer şeylerin yanı sıra bir silahlı soygun haberi aldığınız zaman basit gerçeğin gazeteye aktarılmasında kendinizi kontrol edin, CNT ya da FAI'nin sözünü etmeyin, çünkü bu örgütler bu çeşit eylemleri hiçbir şekilde yapmayacaklardır. Umut ederiz ki, bu konuda gereken dikkati göstereceksiniz ve muhabirlerinizin ciddiyetten uzak haberlerini sansür edeceksiniz. Bizi, Grafik Sanatlar Sendikası'nın kullanmaya hazır olduğu "Kızıl Sansür" pratiğini yeniden canlandırmak zorunda bırakmayın. "[5]
201
NOTLAR
1. Durruti'den eşine mektup. Son paragraf, beş militanın (Ascaso, Durruti, Pérez Combina, Paulino Diaz ve Lorda) serbest bırakılması kampanyası sıra sında propaganda malzemesi olarak kullanılan ve ilişikte gönderilen Santa Maria'daki mahpusluk fotoğrafları üzerine bir açıklamadır. (Mektup ve fo toğraf özel arşivdedir.)
2. CNT, 3 Kasım 1933.
3. Umbral dergisindeki bir makale. Kasım 1938. Durruti'nin yaşamını dile ge tiren Gonzalez Inestal tarafından yazılmıştır.
4. Juan Manuel Molina (Juanel) bu sırada anarşist haftalık yayın Tierra y Li-bertad'm editörüdür, o toplantıda ve bu olaylarda bulunmuştur.
5. "Censura roja", 1919 Aralığı'nda Barselona'daki genel grevde tipoğrafi işçi leri tarafından kullanılan yöntemdir. İşçiler, hükümetin grev hareketine zarar verebilecek bütün haberlerini sansür etmişlerdir. Barselona Grafik Sanatlar Sendikası, "Kızıl Sansür" e boyun eğmeyen gazete editörlerine ceza bile kese bilmiştir. Konuşma Liberto Callej a tarafından aktarılmıştır.

202

VII

1933 SEÇİM BOYKOTU

Lerroux'un başbakan olduğu dönem 4 Kasım 1933'te sona erdi. Alcalâ Zamora, Martinez Barrio'yu Ulusal Meclis'i feshedecek ve yeni seçimleri hazırlayacak bir hükümet kurmak üzere görevlendirdi. Sosyalist-cumhuriyetçi hükümet miadını doldurmuştu.
Seçim kampanyası başladı, sağ kanat bir blok oluşturdu ve tek aday gösterdi. Sağın seçim sloganı, 10 Ağustos 1932'de mo-narşist General Sanjurjo tarafından örgütlenen cumhuriyet karşıtı ayaklanmaya katılmış olan "Sanjurjada" tutuklularına af ilan edilmesiydi. Bundan başka iki konu daha işlenmekteydi: Anti-Marksizm ve kilisenin savunulması. Cumhuriyetçilerle sosyalistler arasında bölünen Sol, propagandasını cumhuriyetin sağlığı, yolsuzluk yapan radikallerin (Lerroux) tasfiyesi ve kilisenin egemenliğinden kurtulma (Gil Robles) üzerine temellendirmişti. Temel problemler olan "siyasi" tutuklular için genel af, işsizlik, tarım reformunun önceliği, yabancı sermayenin elindeki tekellerin ve madenlerin ulu-sallaştırılması bütünüyle bir kenara atılmıştı.
Cumhuriyetin kurtarılması işçi sınıfına hiçbir şey ifade etmiyordu. Cumhuriyeti kurtarmak, ama niçin?
CNT, bölge komitelerini ulusal çapta bir toplantıya çağırdı. Takınılacak tavır duyuruldu: "Kimse oy kullanmasın... Politikacılar yalnızca işçi sınıfının nihai kurtuluş yolundaki isteklerini unutturma peşindedirler... Fakat biz, herkesin şiddetle hazırlanmasını salık veririz, biz kapitalizme ve devlete direnmeye, küçük bir başarı olasılığı da olsa direnmeye hazır olacağız." Aynı zamanda sağın zaferi halinde devrimci bir genel grevin başlatılarak bunun silahlı devrim mücadelesine dek götü-

203

Fakat Durruti'ye göre, sol lehine bir kampanyaya girişmek ya da hareketsiz kalmaktansa yenilgi tercih edilir bir şeydi. Ayrıca günün koşullarının 8 Ocak'taki koşullardan daha iyi olduğunu düşünüyordu. Çünkü o sırada hareket yalnızca anar-ko-sendikalizmden esinleniyordu, şimdi ise hareket daha halka yönelik bir örgütlenme içindeydi. Bunun, hâlâ sosyalistlere ve cumhuriyetçilere riayet eden işçi kitlelerini çekme olasılığı vardı. 19 Kasım 1933 yenilgisinin işçi kitleleri üzerinde kuşku götürmez bir acısı vardı. En kötü olasılıkla "bu devrimci hareket, hükümete bir uyarı olarak hizmet edecektir. İspanya'da CNT'ye karşı bir yönetimin yürümeyeceğini gösterecektir." Diğer bir deyişle, Durruti, iktidardakilere her şeye hazır insanların gücünü göstermenin bir gereklilik olduğunu söylemek istemektedir. "Koşullar vardır" diye bağlar Durruti "kuşkuya yer vermeyecek kadar açıktır bu."
Durruti'nin, durumun devrimci bir yönelimden başka yol bırakmadığı şeklindeki görüşü benimsendi. Bu, CNT'nin o zamana kadar aldığı en cesur kararlardan biriydi. Şu bir gerçektir ki, CNT'nin en iyi militanları hapishanede hareketsiz durumdaydı. Endülüs kanlı bir baskıdan yeni kurtulmuştu. Ka-talonya'da barış ortamı yoktu, halk yeraltı yaşamından legal yaşama geçiyordu, legal olanla olmayan arasında, bir adımlık mesafe kalmıştı.
Aragön, konfederasyonun tek kalesi durumundaydı ve muhtemelen ayaklanma yayılarak Asturya'ya ve Galicia'ya ulaşabilirdi. Bu nedenle Aragön, ayaklanmanın odak noktası olacaktı. Ayaklanma, bütün bölgelerin önemli kentlerindeki ve köylerdeki grevlerle desteklenecekti. Durruti, İsaac Puente ve Cipriano Mera'dan oluşan devrimci bir ulusal komite seçildi. Komite, yerleşmeyi seçtiği kent olan Zaragoza'daki militanlar tarafından desteklenecekti.
Militan eksikliği nedeniyle Durruti ikinci bir görev daha almak zorunda kalmıştı: Propaganda kampanyasını sürdüren bir grup konuşmacının arasında yer aldı ve birçok toplantıda konuşma yaptı. Bu toplantıların en önemlilerinden biri, Barselona'da 100 000'den fazla insanın izlediği Toros Meydanı mi-

204

rülmesine ve UGT kontrolündeki işçilerin de bu mücadeleye kazanılmasına karar verildi. CNT başyazısında, ulusun sözcüsü olarak şunları açıkladı: "Liberter komünizmin temel ilkesi komündür. Devlet merkeziyetçiliği İspanya'daki bu halk geleneğini yıkma gücüne sahip olmamıştır. Halkımızın tarihi istekleri bu gelenekte kök salmıştır ve bu gelenek, sosyal ve liberter bir yapılanma için gerekli temeli sağlamıştır. Yerel hükümet kontrolünü ele geçirip özgür komünü ilan etmek, liberter devrimin ilk adımıdır. Yerel hükümet komüne dönüştüğünde, bütün fonksiyonları halkın elinde kollektifleşecektir. Halk, eşitliği, görevleri ve hakları düzenleyecek, yönetim organı olarak harekete geçecek ve halk meclisleri yönetici güç olacaktır. "(1)
Seçim kampanyası şiddet alâmetleri göstererek açıldı. Ac-cion Catolica, mekanizmasını bağış toplama hareketinin hizmetine verdi ve her köyün "Caciques"leri (toprak ağaları) tarafından korunan gerçek bir seçim pazarı örgütledi. Bu

gerici işadamları blokuna, CEDA'ya liderlik eden Gil Robles, yüzyıllardır ülkenin ileri doğru yürüyüşünün önüne dikilen sermaye sahiplerini, toprak sahiplerini, büyük burjuvaziyi ve orduyu bir araya getirdi.
CEDA'nın tam karşısında yer alan yoksullar, silahlı ayaklanmadan başka bir yol görmüyorlardı, çünkü onların sözde temsilcileri sosyalistler ve cumhuriyetçiler iki yıldır iktidardaydılar ve yoksulların politikaya karşı nefretle dolmasına yol açmışlardî. Faşist sağ ile sol arasında ise, liberal burjuvazi yer alıyordu. CNT tek bir yol belirlemişti: Devrimci ortamı beslemek, tarihi koşulların acımasızca gösterdiği mantıki sona giden yolda işçi sınıfını yönlendirmek.
"Nosotros" içinde ilk kez, Katalonya bölge toplantısında bir ayrılık patlak verdi. Durruti ve Ascaso dışında herkes silahlı bir ayaklanmanın günün koşulları nedeniyle yenilgiyi getireceğini düşünüyordu. Bu hareketi örgütlemek için zaman yoktu. Ayrıca, Garcia Oliver'e göre, bu iş için askeri bir örgütlenme zorunluydu. Sonuçta, kimse CNT'nin içinde bulunduğu bitkin durumu unutmamalıydı.
205
tingiydi. Granadalı Avukat Benito Pabon, Yazar Victoriano Orobon Fernândez, tıpa fabrikası işçisi Francisco Isgleas ve metal işçisi Buenaventura Durruti birbiri ardından kürsüye çıktılar. Son konuşmacı olan Durruti şöyle dedi: "Demokrasinin yenilgisiyle ve faşizmin meydan okumasıyla yüz yüze gelen CNT devrim yapma hakkını ilan ediyor. Sosyalistler ve komünistler seçimleri boykot etmenin faşizme hizmet edeceğini söylemektedirler. Fakat biz her zaman devletin bir sınıfın hizmetinde olan baskı aracı olduğunu söylemişizdir, biz daima kendimizle tutarlı kaldık. Ve daima devlete karşı olunması gerektiğini düşünen özgürlük hareketi olarak aktif seçim boykotunu savunmamız doğaldır. Açıktır ki, bu ahmakça seçimlerden uzak durarak fabrikalarda ve sokaklarda aktif durumda kalmaktayız.
"Almanya örneğini düşünelim, proletaryaya karşı her çeşit şiddetle elele olan faşizmin zaferi nerede sağlanmıştır. Faşizm, iktidarı aldığı ana kadar, halka sağa oy vermesini salık verdi. Sosyalistler ve komünistler, Hitler'in seçimler yoluyla, faşizmin önlenemeyen gelişmesini sağlamlaştırmayı amaçladığını biliyorlardı. Seçim zamanı değildi, silahı ele alma zamanıydı, ikilem açıktı: Ta devrim ya faşizm.' Başka bir çıkış yolu yoktu.
"Bugün aynı durumu yaşıyoruz. Faşizm, 'yurnrukların ve silahların' diyalektiğini uygulayacağını söylüyor, işçiler, bu sözleri anımsayın! Çözülmüş yumruklar sıkılmalı ve faşist silahlara proletarya da silahlarla karşı koymalıdır. İspanya dünyanın büyük umudunu temsil etmektedir. Eğer faşizme karşı bir barikat kurarsak, Dünya ve Avrupa tarihinde bir dönüm noktası oluşturacağız. Tarih, basit eylemleri ya da iç mücadeleleri kaydetmeyecektir, o yalnızca yaratabildiğimiz görkemli hareketleri dikkate alacaktır. "[2]
16 Kasım 1933 günü, seçim karşıtı kampanya FAI tarafından Dekoratif Sanatlar Salonu'nda düzenlenen ve Vicente Perez Combina, Francisco Ascaso, Buenaventura Durruti ve Fransız militan Sebastian Faure'nin katıldığı büyük bir toplantıyla sona erdi. Francisco Ascaso, konuşmasını bir kaç cümleyle kısıtlı tuttu: "Devrim, barbarca bir eylem değil, ama onur-
206
larını yeniden kazanmak isteyen halklar için tarihi bir zorunluluktur. Boyun eğme ya da reformla, zulüm ve kölelik ayakta kalır. Ancak çetin ve inatçı bir mücadeleyle köleler zincirlerini kırabilirler ve yeni bir dünya yaratabilirler. İşçiler, seçiminizi yapın! Bunu yapmak size düşer ve kazanım da yalnızca size ait olacak."
Son konuşmayı Durruti yaptı: "İşçiler, fırtına yaklaşıyor. Her tür tehlikeyle karşı karşıya olan FAI, CNT işçilerine fabrikaları ve üretim alanlarını kontrol altına almalarını, oraları terketmemelerini önerir. Makinelere yakın olmalıdırlar. Gelin işçi meclislerini kurmaya başlayalım, yeni toplumsal ve liber-ter ekonomiyi temel alacak olan yöntemi kullanalım. Anarşistler, her zaman olduğu gibi, mücadeleye önce kendilerini atarak görevlerini yapacaklardır. İtalya'da fabrikaların işgali bize ders olmalıdır. İşgaller, bütün ayaklanmalarda olduğu gibi, dışa yayılmalı, saldırı halinde olmalıdır. Her ayaklanmada sa-vunmacılık daima ölüm anlamına gelir, bu yüzden, dışarıyla ilişkili olmayan fabrika işgalleri tecrit olacağından ölüm anlamına gelir. İşçilerin zincirlerinden başka kaybedecekleri bir şeyleri yoktur. Yaşasın toplumsal devrim. "[3]

NOTLAR

1. CNT, Madrid, 3 Kasım 1933.
2. Solidaridad Obrera, 7 Kasım 1933.
3. Solidaridad Obrera, 17 Kasım 1933.

VIII

ARALIK 1933 AYAKLANMASI

19 Kasım 1933 genel seçimlerinin sonuçlan hiç kimse açısından şaşırtıcı olmadı. Sol, cumhuriyetçilerin ve sosyalistlerin hükümet politikalarıyla hayal kırıklığına uğramış olan işçi sınıfı ve "seçimleri boykot" eden CNT arasında bölündüğünden sağ, zafer kazandı.[1]
Federasyonun boykot karan % 32 oranında yanıt buldu ve bu, Katalonya'da % 40'a ulaştı. Sosyalistler ve cumhuriyetçiler bu seçimlerde büyük kayıplara uğradılar, durum onlar açısından tam bir yıkımdı. Bu, İspanyol Bağımsız Sağ Federasyonu' nun (CEDA) başı Jose Maria Gil Robles için büyük bir zaferdi. Sağın bu zaferi, gerici güçlerin etkili bir intikamının mümkün olduğu anlamına geliyordu: Önceki dönemde başlanılan ürkek sosyal reformlara karşı saldın ve baskının artması.
Bütün seçim kampanyası boyunca CNT seçimleri eleştirmekten geri kalmadı, işçi sınıfı için tek devrimci çıkış yolu olan silahlı ayaklanmanın savunusunu yaptı. Sosyalist liderler, CNT'nin çağrılarına karşı adeta kulaklarını tıkamışlardı. Fakat iktidardan düşen ve Alman yoldaşlarının kaderinden ders almış olması gerekenler, devrime kalkışan anarko-sendi-kalistlere artık katılmayacaklar mıydı? Bu soru, o sırada ayaklanma hazırlığı içinde bulunan CNT'de sorulmuştu. Ulusal Devrimci Komite, 23 Kasım'dan beri, Zaragoza'da Calle de Convertidos'ta bir binanın ikinci katına yerleşmişti. Burada CNT kongresi tarafından seçilen militanlar Durruti, İsaac Pu-ente, Cipriano Mera, FAI ve FIJL'in (İberya Liberter Gençlik Federasyonu) sorumlulan ve Joaquin Ascaso'nun katılımıyla, ayaklanma için plan yapıyorlardı. İspanya haritası, her birinin ayaklanmada özel bir karakte-
208
re sahip olduğu farklı renklerde bölgelere ayrılmıştı. "Kırmızı bölge"de (Aragön, Rioja ve Navarra) ayaklanma şiddetli olacaktı. Buna rağmen "Mavi bölge"de (Katalonya) genel grev, tercih edilen silah olmuştu. Son olarak, sosyalistlerin etkili ve hakim olduğu "Yeşil bölge" (Merkez ve Kuzey) anarko-sendi-kalistlerin, UGTli işçilerin kazanılmasıyla bir destek genel grevi yapılacağını umdukları bölgeleri temsil ediyordu, ikili bir karaktere sahip bölgeler kırmızı ve maviye boyanmıştı: Endülüs ve Levant.
Devrimci Komite, ayaklanma bölgelerinde dağıtılmak üzere propaganda malzemesi hazırlamayı da ihmal etmedi. Bildiriler işçileri, fabrikaları, atölyeleri ve madenleri işgal etmeye ve üretimin kontrolünü ele almaya çağırıyordu. Köyler, komünler biçiminde örgütlenip dağıtımı düzenlemeye çağırılırken, işçiler, yerel düzeydeki meclislerde örgütlenip federasyon oluşturmaya davet ediliyordu. Her komünde oluşturulacak silahlı halk milisleri devrimin savunmasını üstlenecekti vb. vb.[2] Bu bildiriler CNT'nin bütün savunma komitelerine ve hareketi koordine eden anarşist gruplara gönderilmişti.
Her şey hazır görünüyordu ve eylem anını beklemekten başka bir şey kalmamıştı geriye. Fakat son anda Aragön'lular kuşkuya düştüler: Onların ayaklanmayı üstlenmelerinden ve öncülük etmelerindense Katalanların bu durumda olması daha iyi değil miydi? İsaac Puente ve Joaquin Ascaso, Aragön'lu-lan orijinal planı izlemeye ikna edemediler. Durruti, onları ikna etmeye çalıştı. Zaragoza'da Aragön'un devrimci harekette yer alıp almayacağını öğrenmek için düzenlenen karar toplantısına katıldı. Bu toplantıda, sorun üçüncü kez tartışılıyordu. Önceki iki toplantıda ne Puente ne de Joaquin Ascaso, Aragön' lular'ı etkilemeyi başarabilmişti. Aragön'lular, ayaklanmanın başlatılmasında daha güçlü diğer bölge federasyonlarının rol alması gerektiğini ileri sürüyorlardı. Yükümlülüklerine bağlıydılar, fakat ayaklanmanın odak noktası olmak istemiyorlardı. Durruti, uzun zamandır tanıdığı bu değerli ve cesur insanlara, bütün koşulların Aragon'u proletarya devriminin merkezi haline getirdiğini anlattı. 8 Ocak ayaklanmasının sonunda mi-
209
utanların ciddi kayıplara uğradığı Barselona'daki durumun ayrıntılarını verdi. Endülüs'teki koşullar da daha iyi değildi. Merkeze ve Madrid'e gelince, onların militanları daima önemli bir yardımcı kuvvetti, fakat UGT nedeniyle genel bir grevde belirleyici rol oynayamazlardı.
Ve bu yüzden CNT'nin işçi sınıfina verdiği sözleri tutabileceği yerler yalnızca Aragon ve Zaragoza'ydı. Eğer Aragön'lular tavırların değiştirmezlerse CNT yine de ayaklanmaya kalkışacaktı, fakat bu, basit bir devrimci genel grevin ötesine geçemeyecekti. Öte yandan, eğer Aragön'lular kararlarını değiştirirler ve eylemde yerlerini alırlarsa, ayaklanma kırsal alanlara bile yayılabilecekti. Durruti, aralarında birlik olmaksızın devrimin asla başarılı olamayacağı açık olan işçilerle köylülerin dayanışmasının çok önemli olduğunu hissediyordu.
Durruti, ateşli doğasının yol açtığı coşkusunu, kendini zorlayarak sınırlayıp analizlerini soğukkanlılıkla sundu. Şunları ekledi: "(...) bir savaşın kaybedilebileceği gerçeği, bir dava için savaşmanın nedenlerini ortadan kaldırmamalıdır. Devrimin silahı, kesinlikle davaya inançtır." Ve sonra eylem sorununa, bütün sosyal gelişmelerin itici gücü olan eylem sorununa döndü. Durruti bu noktada doğasına Uygun tonu kullandı. Bu toplantıya katılan bir görgü tanığı: "Durruti'nin

devrimci ateşliliği, 8 Aralık Aragon şanlı ayaklanmasının temellerini atmak üzere düzenlenen o unutulmaz toplantıya katılan Zaragoza' mn Metal İşçileri Sendikası'nın bütün militanlarını büyülemişti. "[3] Ve Durruti, Aragön'luları eylemde yer almaları gerektiğine ikna etmişti.
8 Aralık 1933 günü sabah saat 10.°°'da bölge valileri tarafından uyarılan hükümet, "kuşatma hali" ilan etti. Mücadele, zaten yarımadanın yarısında başlamıştı. Zaragoza, Barselona, Huesca, Valencia, Sevillâ, Cördoba, Granada, Câdiz, Badajoz ve Gijön'da grevler yaygınlaşmıştı. Bu grevler yalnızca sosyalistler tarafından kontrol edilen Asturya ve Bilbao'da kısmi kalmıştı. Madrid'de ve bölgenin diğer önemli kentlerinde büyük bir kargaşa hüküm sürüyordu.
Ülke baştan başa, polisle çatışmaya dönüşen genel bir grev-
210
le karşı karşıyaydı. Ayaklanmacılar çeşitli köprüleri havaya uçuruyorlar ve kamu binalarının bir çoğunu dinamitliyorlardı. Devrimcilerin kontrolüne geçen alanlarda yapılan halk toplan-tılarında, özel mülkiyetin kaldırılması ve polisle ordunun dağıtılması yönünde oy kullanılıyordu. Böylece sınıf egemenliğine son veriliyor ve devrimin savunulması, stratejik noktalara yerleşen silahlı milislerce devralınıyordu.
Fakat bu güzel rüya, bu eylem merkezlerinin çoğu tecrit edildiği için, yalnızca birkaç gün sürdü. Durruti'nin umut ettiği devrimci salgın gerçekleşmedi. Bu yüzden, düzen güçlerinin, isyan bölgelerini zamanında kontrol altına alması zor olmadı. Zaman zaman, Alfafar'da (Valencia'nın bir bölgesi) olduğu gibi sendika merkezleri toplarla imha edildi, sendikayı savunanlar yıkıntıların altında kalıp yandılar. Çok sayıda kişi tutuklandı, Aragön'un küçük bir köyü olan Beceite gibi bir yerde 122 kişi tutuklandı. Belli köylerin halk meydanlarında bulunan işçi kütüphanelerinin kitaplarını yakacak kadar ileri gittiler[4] 15 Aralık'ta, sözü geçen şehirlerde genel grev devam etmesine rağmen mücadele sona erdi. Ayaklanmadan etkilenen bölgelerde "kuşatma hali" ilan edildi ve Zaragoza da kuşatma altındaki şehirler arasındaydı.
Kavganın sürdürülmesi imkânsız hale geldiği için tahmin edileceği gibi baskı son derece sert oldu. Devrimci Komite polisin eline düşeceği ana hazırlanıyordu. Komitenin üyeleri bazı dokümanları imha ettiler ve arşivlerinin en önemli kısımlarını güvenlikli bir yere yerleştirdiler. Bütün sorumluluğu üstlenmeye karar veren komite üyelerini polis kolaylıkla ele geçirdi. Mahkemeler halka açıktı ve suçlama, kapitalist sisteme karşı işçi sınıfının devrim hakkını talep etme olayı haline geldi.
Tutuklamanın ilk saatlerinde tutuklulara ifade vermeleri için baskı yapılmadı, arkadaşları en kötü şeylerden korkuyorlardı, örneğin ünlü "Ley de Fuga'nın (Kaçma Yasası) uygulanmasından endişe ediyorlardı. Martinez Barrio, Madrid'den Zaragoza Sivil Valisi Ordiales'e telefon etti ve ona tutukluların yaşamları konusunda dikkatli olması emrini verdi. Ve vali du-raksayınca, bakan onu, ayaklanmanın önde gelen liderlerinin
211
yaşamlarından kişisel olarak sorumlu tutacağını söyleyerek tehdit etti. Polis onları öldüremedi, fakat sert bir sorgulamaya tabi tuttu. İsaac Puente ve Cipriano Mera, birkaç kez soğuk suyla ay ıltıldılar.[5]
Hükümet, Zaragoza'daki ticaret mahkemesinin salonunda özel bir mahkeme kurdu. İlk açık mahkeme sorgusu için bütün deliller toplanmıştı. Katalonya Savunma Komitesi'ne son talimatları verdiği sırada Barselona'da tutuklanan Durruti, Devrimci Komite'nin diğer üyeleriyle birlikte yargılanacağı Zara-goza'ya gönderilmişti. Yüzlerce işçi de suçlanmış ve tutuklanmıştı, tek suçları ise CNT üyesi olmalarıydı. İfadeleri genellikle işkence altında alınmıştı.
Mera, Puente ve Durruti, Predicadores Hapishanesinin avlusunda volta atarlarken durumu gözden geçiriyorlardı. Durruti, çıkarılacakları ilk mahkeme esnasında haklarında hazırlanmış iddianamenin çalınması önerisini getirdi. Eğer plan başarılı olursa, çıkarlarıyla daha fazla uyum içinde olan, suçlamada olayların yeni bir versiyonuna olanak tanıyacak yeni bir yapı kurmak gerekecekti. Üç yoldaş bu projeyi yerine getirmeye ve hapishaneden mahkemeye bir saldın düzenlemeye karar verdiler.
Bir hafta sonra gazeteler olayı şöyle veriyorlardı:"(...) Zaragoza'daki ticaret mahkemesinde faaliyet gösteren ve son ayaklanma olayları üzerine delilleri hazırlayan özel mahkemeye karşı inanılmaz bir pervasızlıkla şaşırtıcı bir saldırı düzenlenmiştir. Tamamı yedi kişiden oluşan bir grup, tabancalarla silahlanmış olarak mahkemenin çalıştığı salona girmişler, mahkeme heyetini silahlarla etkisiz hale getirdikten sonra Aralık Hareketi hakkında ilk celse için hazırlanmış olan tüm delilleri gaspetmeyi başarmışlardır. "[6]
Yeni sorgulama sırasında, Ulusal Devrimci Komite'nin üyeleri, eylemde başlıca sorumlular olarak yer aldıklarını kabul ettiler. Yüzlerce işçi, bu strateji sayesinde hapisten çıkabildi. İşçilerin daha büyük hızla tahliye edilmesi için Zaragoza'daki sendikalar dört ay sürecek bir genel greve gittiler. Bu grev ancak bu işçilerin sonuncusu da tahliye

edildiğinde sona erdi. Bu
212
yeni güç gösterisiyle yüz yüze gelen hükümet, 1934 Şubatı'nın sonunda, eylemin sorumluluğunu üstlenen liderler grubunu Burgos Hapishanesi'ne gönderdi.

NOTLAR

1. Seçimlerde solun yenilgisi ve sağın zaferi, bu yenilginin sebeplerini araştır mayı gerektirir. Örnek olarak, bize önemli görünen iki görüşten alıntı yapıyo ruz:

Peirats: "İnsanlar solun yenilgisinden kadın oylarını sorumlu tutmak istediler, fakat kadınlar kesinlikle her iki tarafı da desteklediler. Diğer yandan seçime katılmayanların etkisi önemliydi. CNT'nin savunduğu seçim boykotu proletaryayı kuvvetle etkiledi." (La CNT en la revoluciön espanola, cilt 1, s.64)

Gerald Brenan: "Sol kanat partilerinin yenilgisinin temel sebebi, sosyalistlerin seçimlerde Sol Cumhuriyetçiler'le işbirliği yapmayı reddetmeleridir. Ca-sas Viejas olayı üzerine ortaya çıkan skandaldan bu yana gittikçe kötüye gidiyorlardı. Başarısızlıkları, tarım reformu konusunda hiçbir ciddi adım atmamaları ve parti liderleri arasında artan hoşnutsuzluğa yol açan, takipçileri arasında popülerliklerini kaybetmeye götüren hükümete katılmaya devam etme gibi ciddi faktörlerden kaynaklanmaktadır." (İspanya Labirenti, Cam-bridge Universty Press, 1943, s.265-6)

Tek gerçek devrimci hareket olan CNT'nin özellikle seçime katılmama kararı, Maurin ve Troçki'ye göre solun ve sosyalistlerin yenilgisini açıklayacak tek şeydi.

Sağ kanadın başansına gelince, bu kolayca, orta sınıf ve burjuvazi tarafından dile getirilen devrim korkusuyla açıklandı. Bu, faşizm yanlısı Gil Rob-les'in gerici kampına sürüklenişinin de sebebidir.

2. 8 Aralık 1933'ün bildirisi, FAI Yanmada Komitesi tarafından basılmıştır. Sevillâ, 1935.

3. Manuel Salas bu toplantıda bulundu ve 1936'da CNT tarafından 20 Kasım tarihli broşürde ona atıfta bulunuldu. Biz Zaragoza'dan çeşitli militanlara ve diğer bir tanık olan Ulusal Devrimci Komite üyesi Cipriano Mera'ya başvura rak daha fazla bilgi sağladık. Bütün bu ifadeler sayesinde olaylan yeniden ya pılandırmak mümkün olabildi.

4. Bu olayda 87 ölü ve çok sayıda yaralı; 700'ü cezalandırılan 6 000 tutuklu söz konusudur.

5. Cipriano Mera'nın ifadesi.

6. La Voz de Arag6n, 25 Ocak 1934.

213

IX

İŞÇİ İTTİFAKI, FAKAT TABANDAN"

Burgos bölge hapishanesine, kurulduğundan beri hiç siyasi tutuklu gönderilmemişti. Bu yüzden FAI liderlerinden ve militanlarından oluşan küçük grup kente vardığında yoğun bir merak yarattı. Din adamları, pazar vaazlarını bu olaylara ayırdılar, silahlı ayaklanma esnasında bu kâfirlerin yaptığı gaddarlıkların ürkütücü yorumlarını yaptılar.

Burada tutukluları saran durgunluk, onların Zaragoza hapishanesinde alışık oldukları ajitasyonla ilginç bir karşıtlık oluşturuyordu. Dış dünyayla iletişim son derece yetersiz ve zordu, fakat gazeteler, tutukluların, politik dalgalanmaları ve sosyal yaşamın gelişimini izlemelerine olanak sağlıyordu. Bununla birlikte, bu tecrit yaşam onlar için yararlı olmuştu, militan yaşamdan uzak olmaları çeşitli sorunlar üzerinde sükûnetle düşünmelerine olanak sağlamıştı. Ve böylece 8 Aralık ayaklanmasının politik sonuçları ve devrim sorunu üzerine ayrıntılı bir değerlendirme yapabildiler.

Aslında anarşist ajitasyon cumhuriyetin ilan edildiği gün başlamıştı ve Aralık 1933 olayları, CNT ve FAI'nin o tarihten beri devrim öncesi olarak adlandırdıkları bu dönem dikkate alınmaksızın anlaşılamazdı. Eğer aralık ayaklanması, ocak ayaklanmasından daha radikal bir karakterde olduysa bunun sebebi daha önce meydana gelen olaylar ve yeni militanların devrimci saflara katılmalarıydı. Anarko-sendikalistlerin kullandığı doğrudan eylem propagandasının sonucu olumluydu.

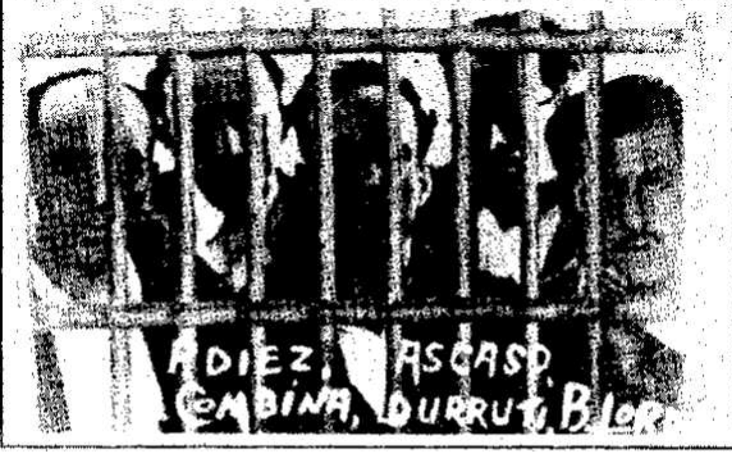
İşçiler, ülkelerinin politik yaşamının dar bir şekilde, sosyal ajitasyon tarafından şartlandırıldığını anlamışlardı.

CNT tarafından savunulan, seçimlerin boykot edilmesi taktiği Sağın zaferine yol açmıştı. Artık iktidarda olan Sağ görü-
214
nürdeki birliğini kaybetmişti ve politik çizgi olarak CNT sınıf mücadelesine yoğunlaşıyor, devrim için yeni savaşçılar yetiştiriyordu. Sağ, vahşeti dayatmakta başarılı olmuştu ve bunu yaparken ne sosyalistleri ne de cumhuriyetçileri ayırt etmişti. Sağın zaferiyle ortaya çıkan durum üzerine sosyalistlerin yorumu şuydu: "(...) İlk günden itibaren Lerroux Hükümeti, sağdaki partiler tarafından talep edilen karşı-devrim yönünde hareket etti. Anayasal garantiler tekrar askıya alındı. Karşı-devrim kendini her zamankinden daha saldırgan bir şekilde gösterdi. Hükümet, cumhuriyet düşmanlarını affetti, monarşist generaller görevlerine geri döndüler ve din adamlarının ücretleri ödenmeye başlandı. Vatikanla ilişkiler yeniden kuruldu ve bir kere daha eğitim kilisenin kontrolüne geçti. Cumhuriyetin bütün toplumsal yasaları iptal edildi, sosyalist ve cumhuriyetçi belediye meclisleri dağıtıldı, yerel belediye iktidarları

rejim düşmanlarının eline geçti. İşçi örgütleri acımasızca takibat altına alındı: Gazeteleri yasaklandı, lokalleri kapatıldı, öte yandan faşist gruplar örgütlendiler ve yetkililerin şevkatli bakışları altında silahlandılar (...)"[1]
Anarşistler ise ayrıntılı olarak şu analizi yapıyorlardı: "(...) Azana Hükümeti, monarşist yasaları işçiler üzerinde şiddetle uygulayarak cumhuriyete ihanet suçu işledi. Yeni anayasa yürürlüğe girdiğinde, liberterler "cumhuriyeti savunma" yasalarının baskısı altına alındılar. Bu yasalar işçilerin takibat altına alınmasına, işçi basınının boğulmasına ve lokallerin kapatılmasına olanak sağlıyordu. Aynı yasalar Radi-kal-CEDA Hükümeti'nin eline geçtiği zaman, sosyalistler, meclisten geçmesine yardım ettikleri bu yasaların amansız şiddetinin yavaş yavaş farkına vardılar. Özel mahkemelerin kurulmasına ve olağanüstü mahkemeleri sürekli kılmaya izin veren ünlü "Orden Publico" yasası şimdi politikanın bir cilvesi olarak kendilerine karşı kullanılıyordu. "[2]
Sonunda Sağın bu zaferi durumu netleştirdi. En önemli iki işçi örgütü CNT ve UGT arasında ittifak her zaman olduğundan daha gerekli görünüyordu, fakat UGT Sosyalist Parti'nin
215
politik kararlarına fazlasıyla bağlı kalıyordu. Ama artık sosyalistlerin kendileri de baskı altında bulunduklarından CNT'li anarko-sendikalistlerle devrimci bir ittifaka girmeyi düşünmeye başlamışlardı. Burgos'taki tutuklular arasında Orobon Fer-nândez gibi en iyimser olanları, sosyalistlerin uzun bir süredir uzağında kaldıkları "(...) devrimci mücadelede her zaman ön saflarda olan işçi örgütlerinin (...)" tarafını tutmaktan başka bir çıkış yollarının kalmadığını düşünüyorlardı. Ve bu anarşist militan şöyle ekliyordu: "(...) Bu ittifak, CNT'nin daima kendisinde varolduğunu kanıtladığı devrimci temelde kurulacaktır ve sosyalistlerin burjuva demokrasisiyle başarısız işbirliklerinin ezilmesinin ardından bugün gündeme gelen bir seçenek olacaktır. "[3]
Durruti, Orobon Fernândez'in analizine yanıt olarak, CNT tarafından savunulan seçim boykotunun gerçekte sosyalistlerin ve cumhuriyetçilerin iktidardan uzaklaştırılmalarıyla Solun ve Sağın pozisyonlarının berraklığa kavuşmasını sağladığını belirtti. Fakat Durruti, bu berraklaşmanın yalnızca işçi sınıfına yararlı olduğunu düşünüyordu, çünkü sosyalist liderler, burjuva demokratlarıyla ittifaklarının boşuna olduğunu anladıkları için iktidarı bırakmış değillerdi, halk onları iktidardan attığı için bırakmak zorunda kalmışlardı. Ve bugün iktidarı kaybettikleri için şikayetçiydiler. Durruti, büyük ittifakın şimdiden sağlandığını düşünenlere, sosyalistlerin sözdeki şiddetlerinin güvenilir bir devrimci savaş ruhuna doğru gelişeceğine samimi olarak inanıp inanmadıklarını soruyordu. Durruti ittifakın nasıl olması gerektiği konusunda çok netti ve bunu Liberto Calleja'ya bir mektupta şöyle açıklamıştı:
"(...) Devrimci olan ittifak, gerçekten işçi sınıfı ittifakı olmalıdır. Bu, sadece işçi örgütleri arasındaki bir anlaşma sonucunda olmalıydı. Bu ittifak partiyle olmaz, sosyalistler, işçi mücadelesinin olduğu yerde, tabandan inşa edilen bir işçi ittifakının içinde yer alabildikleri oranda onlarla müttefik olabilirler. Bu ittifakın sorumlu kişileri köylerde, atölyelerde, madenlerde, fabrikalarda seçilmiş işçi komiteleri olmalıdır. Biz ulusal düzeyde ulusal komiteler arasındaki her türlü anlaşmayı reddet-
216
meli, fakat işçilerin kendileri tarafından tabanda gerçekleştirilen ittifakları tercih etmeliyiz. Ancak ondan sonra devrim hayata geçebilir, gelişebilir ve kök salabilir.[4]
CNT, işçi ittifakı konusundaki tavrının belirleneceği Şubat 1934'e kadar ulusal kongresini toplayamadı. Bu sırada, etkili bir konuşmacı olan Largo Caballero, Lerroux yönetimi altında hâlâ legal statüye sahip olan Komünist Parti şemsiyesi altında işçi ittifakı tezini aniden savunmaya başladı. Faşist tehlike şekilleniyordu ve Katolik Eylem'in gençleri kendilerine yüce lider olarak Gil Robles'i seçmişlerdi.
CNT plenumu toplanır toplanmaz, çeşitli eğilimlerin kendini gösterdiği ittifak sorunu gündeme geldi. Katalonya delegasyonu, ittifak eğiliminde olan Madrid ve Asturya temsilcileriyle daha baştan çatışmaya başladı. Katalonya işçileri ittifaka karşı değillerdi, fakat işçilerin tabandan ittifaka girmesini istiyorlardı ve direkmen Sosyalist Parti ile varılacak anlaşmaya ya da Katalonya CNT'sine karşı olan "Esquerra Republicana de Cataluna" (Katalonya Sol Cumhuriyetçileri) ile her türlü uzlaşmaya kesinlikle karşıydılar. ' Uzun tartışmalardan sonra plenum oybirliğiyle aşağıdaki kararı aldı: "Ulusal İş Konfederasyonu, UGTnin devrimci amaçlarını net bir şekilde ve açıkça ifade etmesini talep eder. Devrimin bizim için, 14 Nisan 1931'deki gibi basit bir hükümet değişikliği olmadığını ilan ediyoruz. Biz, kapitalizmin ve devletin topyekün ortadan kaldırılmasını istiyoruz. "[5] UGT, CNT'nin bu çağrısına yanıt vermedi. Zaten plenumda CNT, her ne pahasına olursa olsun ittifak taraftan olanlarca, UGT' den devletçi ideallerini bütünüyle terketmesini istemekle, işçi örgütleri arasındaki görüşmeleri önlediği yolunda suçlamalar almıştı.
Fakat gerçekte, UGT tamamen Sosyalist Parti'nin taktikleriyle koşullanmıştı. 1934 Ocağı'nda, Sosyalist Parti, hedefi

radikalleri uzaklaştırmak ve iktidarı almak olan devrimci bir eylem taslağı hazırladı. Çok sonralara kadar dikkate alınmayan bu plan, hiçbir yönüyle devrimci değildi. Tersine, başından sonuna kadar reformist bir programdı. Caballero tarafından savunulan işçi sınıfının birliği, yalnızca bir yemdi. Sosyalist prog-

217

"Puerto Santa Marüt" hapishanesi, Câdiz, 1933. Soldan sağa: Paulino Diaz, Francisco Ascaso, Vicente Perez Combina, Durruti ve Bartolome Lorda.

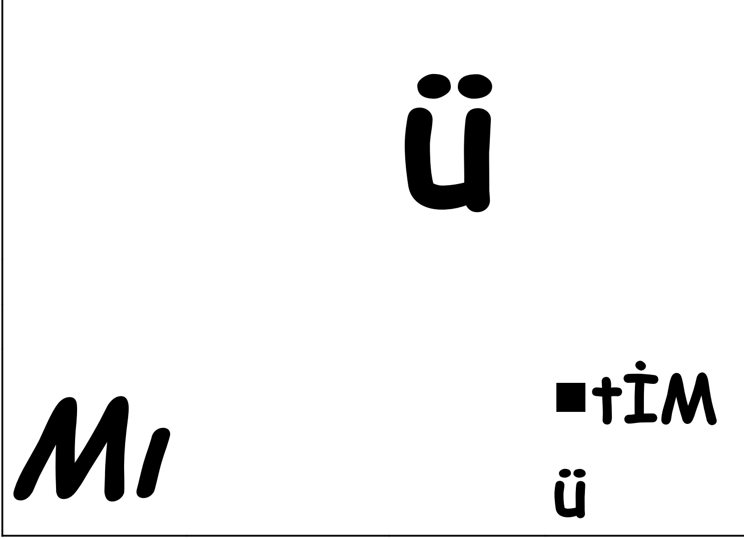
ram örneğin şöyle diyordu: "(...) Devrim zafere ulaştığında, iktidarı ele geçiren Sosyalist Parti ve Genel İşçi Sendikası, devrim için doğrudan çalışma içinde bulunmuş unsurların yeni hükümete katılmasına izin verecektir. "[(6)] Bu yüzden Sosyalist Parti, ya kendisini iktidara getirecek devrimi yapmak için hiç kimseye gereksinimi olmadığına inanıyordu ya da devrim istemiyordu ve devrimi önlemenin en iyi yolu olarak tabanda oluşabilecek bir işçi ittifakın baltalıyordu. Gerçek bir işçi ittifakının yaratılması için mücadele eden CNT'nin tabandaki militanları, sosyalistlerin taktiklerinden habersizdiler. Sosyalistler, Sosyalist Parti tarafından kurulan yerel örgütlerle her türlü teması dikkatli bir şekilde engelliyordu. Bunlar her şeyden önce, UGT'li işçileri kontrol altında tutarak CNT'nin devrimci propagandasından etkilenmemeleri için kurulan ihtiyat komiteleriydi.

Mayısta, işçi kitlelerinin baskısı altındaki hükümet Aralık olayları sırasında tutuklanan son siyasi tutukluların da serbest bırakılması emrini vermek zorunda kaldı. Durruti ve yol-

218

y

i

Şubat 1934, Zaragoza'daki Preachers hapisanesinde. Soldan sağa: Durruti, Ejarque Ramön Alvarez, Dr. Alcrudo (8 Aralık 1933 Devrimci Komitesi üyeleri).

daşları Burgos bölge hapisanesinden çıktılar. Durruti, Barselona'ya geldi. İttifak sorunu üzerine acilen bir toplantı düzenlendi. O, bu toplantıda Barselona sendikaları yerel federasyonunu temsilen yer aldı. Tartışmada, UGT ile ittifak zorluklan öncelikle ele alındı. Fakat bu tartışmalar şubat ayındakine göre daha az ateşliydi. Çünkü artık militanlar Sosyalist Par-ti'nin devrimci açıklamalarının, seçimleri kazanma arzularını zavallıca gizlemeye yarayan taktikler olduğunu farketmeye başlamışlardı. Ve UGT'nin sessizliği yeni bir uzlaşma umudu kalmadığını gösteriyordu. Genel toplantı ilk tavrını yeniden onayladı: UGT ile tabanda bir ittifak gerekliliği.

CNT ulusal plenumunda, delege olarak seçilen Eusebio C. Carbo ve Durruti'nin katıldıkları bir toplantı daha oldu. Bu önemli toplantı, 23 Haziran 1934'te, Madrid'de yapıldı. Ple-num, UGT'nin sessiz kaldığını tekrarladı ve tartışma başladığında Asturya delegasyonu, UGT ve Asturya Sosyalist Federasyonu ile 28 Mart 1934'te bir ittifak anlaşması imzalamış olduklarını açıkladı.(7)

Asturya Bölge Federasyonun'nun böyle bir adım atmasıyla CNT bir oldu bittiyle yüz yüze gelmişti. Plenum, şubatta UGT ile antlaşma imzalamak yoluyla devrimci realizm adına da-

yanışma anlaşmasını ve grup disiplinini bozdukları için As-turyalılar suçladı. Asturya delegasyonu, haklılığını kanıtlamak için elinden geleni yaptı. Asturya sosyalizminin devrimci karakteri konusunda ısrar etti ve ittifakın, Sosyalist Parti liderliğinin müdahalesi olmaksızın, yalnızca tabandaki militanların baskısıyla gerçekleştirildiğini iddia etti.

Asturyalıların açıklamaları doğru olsa bile, İspanya Sosyalist Partisi'nin geri kalan kısmının kökten reformist ve devrim düşmanı olduğu da bir gerçekti. Gil Robles, Meclis'te Inda-lecio Prieto'ya seslenerek şöyle dememiş miydi: "Siz asla devrim yapamazsınız, çünkü ondan, bizim korktuğumuz kadar siz de korkuyorsunuz.(8)

Plenumun tutumuna rağmen Asturya delegasyonu, yaptığı anlaşmaya bağlılığını sürdürdü, UGT ile imzaladığı paktın sorumluluğunu üzerine aldı. CNT ve UGT arasında oluşturulacak işçi ittifakının ilk girişimi bu şekilde sonuçlandı.

NOTLAR

1. Rodolfo Llopis, Octubre 34, Madrid, 1935, s.33
2. Jose Peirats, op. cit., cilt 1, s.69.
3. Orobon Fernândez, makale La Tierra'da basıldı. 4 Şubat 1934, bkz: tam me tin için Jose Peirats, op. cit, cilt 1.
4. Yazara sözü edilmiştir; Liberto Calleja'nm ifadesi.
5. Öneri, Şubat 1934 Plenumu'nda kabul edildi.
6. Bu program El Liberal'de basıldı. 11 Ocak 1936. Tam metin, Peirats'ın kita bında bulunabilir.
7. Anlaşma metni için bkz: Peirats'ın kitabı.
8. G. Munis, Jalones de derrota: promesa de victoria (Espana 1930-1939), Luc-haObrera, Meksika, 1948.

X

KATALONYA'DA 6 EKİM VE ASTURYA KOMÜNÜ

Jose Maria Gil Robles iktidara gelmeden önce üç aşamanın oluşmasına karar verdi: Önce Lerroux Hükümeti; sonra

CEDA ve Radikal Parti temeline dayanan bir geçiş hükümeti; ve son olarak da o sırada şu parolayı şiar edinen özel bir gerici hükümetin kurulması: Bütün iktidar lidere. Birinci aşama, 4 Ekim 1934'e kadar sürdü, bu, CEDA'nın üç bakanının Lerroux Hü-kümeti'ne girdiği tarihtir. Ve Gil Robles'in planının, 6 Ekim Devrimi'ni kışkırtan ikinci kısmının başlangıcıdır.
2 Ekim'den itibaren olaylar hızla gelişti. O gün Gil Robles, radikal Samper'in başkanlık ettiği hükümete saldırdı ve Sam-per istifa etti. Fakat kimse Gil Robles'in manevrasına aldan-madı; herkes, sorunun CEDA'nın hükümete girmesi sorunu olduğunu anladı. CEDA cumhuriyetçi bir parti değildi; kendini monarşist olarak adlandırıyordu. Cumhuriyetçi partiler bu durumu hararetle protesto ettiler ve Sosyalist Parti, eğer CEDA hükümete girmeye kalkışırsa, iktidara gelmesini önlemek için ayaklanma yoluna gideceğini bir kere daha açıkladı. Eylül ayından beri sosyalistlerle ittifak halinde olan Komünist Parti ise, şu açıklamayı yaptı:
"Sosyalistler sanıyorlar ki, koydukları tavır, Alcalâ Zamo-ra'nın olaylar üzerinde düşünmesine ve CEDA ile aynı hükümette yer almayı reddetmesine yol açacaktır. Aslında sosyalist liderler gericilere, gelecekteki ayaklanma için uygun tarih konusunda (...) karar vermeleri için şans tanımaktadırlar. Sosyalist Parti (...), devrimci hareketin düşüncesine göre, yalnızca iktidarı almayı hedeflemektedir. Bu nedenledir ki, bu parti ne CNT ile birlik oluşturmayı, ne Katalonya'daki hükümetle bir
221
eylem koordinasyonuna girmeyi ne de köylüleri harekete geçirmeyi denemektedir. (...) Sosyalist liderler bir miktar silah sağlamış olsalar dahi, her türlü teknik hazırlığı ve ayaklanmayı örgütlemeyi bütünüyle ihmal etmişlerdir. (...)"[1]
4 Ekim'de hükümet kuruldu. Hükümette CEDA'nın üç bakanı yer alıyordu. Sosyalist Parti'nin emriyle 5 Ekim'de genel bir grev ilan edildi. Biscay, Leön, Palencia'nın kırsal kesimleriyle Madrid ve Katalonya'da silahlı çatışmalar meydana geldi. Devrimci ayaklanma Asturya'da zafere ulaştı.
Madrid'de, şafak söker sökmez, sosyalist ve komünist gruplar 6. Alayın kışlasını ele geçirme teşebbüslerinde başarısız oldular. Grev, başkentte 13 Ekim'e kadar devam etti. Fakat hareket, başlıca hedeflerine ulaşmada başarısız kalmış, devrimci atılım kırılmıştı. Diğer kentlerde mücadele, grevcilerle polis arasında geçen birkaç, kanlı çatışmayla sınırlı kalmıştı. Bütün bunlar, hareketin belli bir önderlikten uzak olduğunu, örgütlenme eksikliği içinde bulunduğunu gösterdi. UGT ve CNT arasındaki anlaşmazlık bu eksiklikleri yalnızca daha da kötüleştiriyordu. Konfederal örgüt (CNT) grevi desteklerken, sosyalistlerin ve komünistlerin devrimci bir yolda olduklarını açıklamamaları üzerine kendi militanlarını sokağa dökmeyi reddetti.
Ayaklanma üç temel alanda gelişti: Bask bölgesi, Katalonya ve Asturya Euzkadi'de "Ulusal Bask Partisi" (PNB) çekimserlik politikasını savundu ve PNB'nin merkezi sendikası "So-lidaridad de los Trabajadores Vascos" da (STV) bu pasif tavrı benimsedi. Ve böylece, inisiyatif, işçi hareketinin liderliğini te-kelleştirmiş olan Sosyalist Parti'nin ve UGT'nin elinde kaldı. Grev genel bir hal almıştı. Bilbao'nun merkezinde önemli hiçbir şey olmadı; ancak Biscay'ın merkezinden uzak bölgelerde silahlı işçilerle polis güçleri arasında vahşi çatışmalar meydana geldi. Portugalete'de, Hernani'de, Eibar'da... ittifak komiteleri, kısa süreler için buraları ele geçirmede başarı kazandılar. Fakat kendilerini destekleyecek devrimci bir salgın olmamıştı ya da eylem felç olmuştu. San Sebastiân ve çevresinde CNT militanları UGT ile ilişki kurmaya çalıştılar, fakat sosyalist
222
sendikaların yerel liderleri, CNT'nin harekete müdahalesini ne pahasına olursa olsun önlemek şeklindeki temel tavırlarını sürdürdüler.
Katalonya'da, 5 Ekim'de işçi ittifakı tarafından genel bir grev ilan edildi. Bundan bir gece önce polis, içlerinde Durruti de olmak üzere çok sayıda CNT militanını tutukladı. Solidari-dad Obrera, 6 Ekim günü, sansür edilmiş şekliyle birkaç saat geç çıkmak zorunda kaldı. Bu durum karşısında CNT Bölge Komitesi bilgi vermek ve Katalan işçilere direktiflerini ulaştırmak üzere yeraltı bildirdileri çıkarmaya karar verdi.[2] Fakat bunu yapmak kolay değildi. Çünkü Katalonya ayaklanması sorumlularından biri olan Katalonya Hükümeti İçişleri Bakanı Jose Dencâs kesin bir şekilde emretmişti: "Gözünüzü FAI'nin üzerinden ayırmayın. "[3] CNT'nin etkinliğinde olan Katalan işçi tabanının çoğunluğu için her şey açıktı: Merkezi hükümetin politikalarını izliyormuş gibi yapan isyancılar aslında CNT'yi yıkma eylemini yürütüyorlardı. Ayrıca onlar, işçi sınıfına darbe indiren gerici hareketle nasıl işbirliği yapabilirlerdi? 6 Ekim 1934 Katalan ayaklanmasının paradoksu burada yatıyordu.
5 Ekim gecesinin sonunda Hükümet Başkanı Luis Com-panys şöyle bir açıklama yaptı: "Katalan Devleti, Federal İs panya Cumhuriyeti'nin içindedir." Winchester tüfekleriyle si lahlanmış köylü grupları, Saldırı Birlikleri ve büyük bir

kala balık hükümet sarayının önünde toplandı ve Companys'ıı açıklamasını coşkuyla destekledi.
Bir saat sonra, bölgenin askeri lideri General Batet, Com panys'nin meydan okuyuşuna yanıt olarak savaş durumu ilan etti. Partisinin merkezini savunurken ölen genç Jaime Comp-te'nin liderlik ettiği aşırı milliyetçi fraksiyon "Katalonya Proletarya Devleti"nin silahlı gruplarıyla askeri birlikler arasında karşılıklı olarak ilk silah atışları yapılırken ordu birlikleri sokaklarda devriye gezmeye başladılar. Hükümet binası top ateşine tutuldu. Ayaklananların saflarında moral çöküntüsü başladı. Çoğu silahlarını ve üniformalarını sokaklarda bırakarak, savaştan kaçtılar. Gün ağardığında herkes tarafından
223
terk edilmiş olan Companys ideolojik ayrım yapmaksızın bütün vatandaşlara dokunaklı bir konuşma yaptı. Açıktır ki, o anda yardımcısı Jose Dencâs'ın polis merkezinin mahzenlerinde tuttuğu CNT militanlarına da sesleniyordu.
Barselona'nın varoşlarına girmeye çalışan köylü grupları, Katalonya'nm başkentine girişi kontrol altına alan askerler tarafından etkisiz hale getirildiler. İlk top atışları üzerine, dokumacıların yardımıyla kaçan İçişleri Bakanı Dencâs dışında Companys Hükümeti teslim oldu.(4)
Benzer karışıklıklar bölgenin bütün kentlerinde ve büyük kasabalarında başgösterdi. İttifak artık dağılmıştı, fakat sokaklara terkedilen silahlar CNT'li işçiler tarafından toplandı ve güvenlikli yerlere saklandı. Katalonya'nm, Granollers gibi bir kaç küçük kasabasında CNT hareketin liderliğini ele almış, harekete tam bir devrimci karakter kazandırmıştı. Hükümet yetkilileri bu eylemleri fırsat bilerek, CNT ve FAI'ye karşı sistematik baskılara giriştiler. Sendikalar süresiz olarak ve Solidaridad Obrera ise, beş ay süreyle kapatıldı.(5)
Yarımadanın batı kısmında Asturya madencilerinin kahramanca mücadelesi başlarken, Lerroux 6 Ekim'le birlikte Barselona'da yeniden "düzeni" sağladı.
5 Ekim'i 6'sına bağlayan gece Asturya'nın belli başlı maden bölgelerinde Guardia Civil kışlalarından yirmi üçü işçilerin eline geçti, işçiler her geçen saat yeni zaferler kazanıyorlardı: Mieres, Robellada, Santallana, Sama... Her yerde işçi milisleri örgütleniyordu. Yeni bir sosyal sistemin etkili habercileri olan komiteler oluşuyordu.
CNT, Gijon'da iyi örgütlenmişti ve işçiler derhal çok sayıda barikat kurdular. Mücadele, bu bölgede özelikle sert geçeceğe benziyordu. Çünkü bu bölge, Savaş Bakanlığı'nca görevlendirilmiş olan General Franko'nun, ayaklanmayı ezmek üzere Fas Birlikleri'nin karaya çıkacağı yer olarak seçtiği stratejik bir bölgeydi.
Aviles'te işçiler gaz fabrikasını ve merkezi elektrik istasyonunu işgal ettiler. La Felguera'da makine atölyeleri, acilen silah fabrikalarına dönüştürülmek üzere CNT tarafından ele ge-
224
çirildi. Bütün Turon vadisinde sosyalist bir cumhuriyet kuruldu ve Turon kömür ocaklarının merkezi elektrik istasyonundaki radyo vericisi ilk devrimci duyuruları yayınlamaya başlamıştı.
Oviedo'da işçiler sokaklarda savaştılar. Ve bölgenin madencileri ayaklanmacıları kurtarmaya geldiler, kentin kilit bölgelerini ele geçirdiler. Hükümet kuvvetleri Pelayo Kışlası'ndan püskürtüldüler ve katedrale sığındılar. Silah fabrikası, içindeki 21 000 tüfek, 300 otomatik tüfek ve birçok makineli tüfekle birlikte işçilerin eline geçti. Metal üzerine çalışan iş merkezleri gece gündüz silah ürettiler. La Felguera, günde 30 000 kadar tüfek mermisi üretebilecek kapasitedeydi. Gerçi bu devasa çaba, şimdiden Faslı birlikler tarafından kuşatılmış Asturya Ko-münü'nün savunulmasını üstlenen 40 000 kişilik proletarya ordusunu donatmak için yeterli değildi.
Bu mücadeleler sırasında örgütlenme de hızla devam ediyordu. Oviedo'da yerleşmiş Bölgesel Devrimci Komite tarafından koordine edilen mücadeleyi sürdürecek komiteler işçiler tarafından seçiliyordu. Halk milislerine kaydolup silahlı birliklere katılan erkekler ve kadınlar hızla eğitime tabi tutuluyorlardı. Hemen hemen her yerde doktorlar devrimi destekliyorlardı, fakat çok sayıdaki yaralının bakımında tıbbi malzeme ikmali yetersiz kalmıştı.
İşçi ayaklanmasına karşı mücadeleye, Savaş Bakanlığı' ndan General Franko liderlik ediyordu. 5 Ekim'de, Franko, 56. Piyade Birliği Komutanı General Bosch'a Asturya üzerine yürüme emri verdi. Bu kuvvete, Vega del Rio'da bir tabur ve Pa-lencia'dan gelen bir makineli tüfek birliği de katıldı. Fakat General Bosch, Vega de Rio'da devrimci birlikler tarafından kuşatıldı.
Aynı şekilde, Galiçya'da bulunan Lopez Ochoa da Asturya'-yı ele geçirmek üzere derhal harekete geçme emri aldı. Fakat isyancılar Penaflor'daki dağ geçidini kapattılar. Bundan sonra General Franko, Asturya'nın savunulması açısından zayıf nokta olan Gijön'a karşı saldırıya geçmesi için donanmaya emir verdi:"(...) Gijon'da durum umutsuzdu. Çatışmalar şehrin her
225

yerinde sürüyordu. İşçiler denize bakan mahalleleri savunuyorlardı. Çok az miktarda silah vardı ve sosyalistler, ayaklananlara silah sağlayacakları konusunda verdikleri sözü tutmamışlardı. La Felguera Devrimci Komitesi, bir grup savaşçı, silah ve teçhizatla birlikte Gijönlulara yardıma yetişti. (...)"[6] Madrid Hükümeti gazetecilere şöyle diyordu: "(...) Asturya'da kara ve deniz birlikleri hedeflerini ele geçirmek üzereler. (...) İsyanın sona erdirilmesinin tamamlanmasına yalnızca saatler var."

7 Ekim'de "Libertad" kruvazörü Gijon'u bombalamaya başladı ve bir deniz piyade birliği karaya çıkmayı başardı, fakat bu birlik Serin'de kuşatıldı. Şafakla birlikte silahlar yeniden konuşmaya başladı ve halkın direnişi sürdü. 10'unda Oviedo üzerinde uçan uçaklar isyancıları teslim olmaya çağıran bildiriler attılar. "Jaime I" ve "Miguel Cervantes" isimli iki savaş gemisi daha "Libertad"a katıldı. Yoğun topçu ateşiyle korunan "Bandera de Tercio" (Yabancılar Lejyonu) ve Afrika Kuvvetleri 8. Taburu karaya çıkmayı başardı. Komutan onlara "carte blanche" (düşmana dizginsizce istediğini yapabilme hakkı) verdi ve vahşi bir mücadele başladı. Devrimciler cephane sıkıntısı çekiyorlardı ve savaş alanında onlarca ölü verdiler. Havadan ise, şu cümlelerin yazılı olduğu bildiriler atılmaya devam ediliyordu: "Asturya'yı herkes terketti. Ölüm çemberi daralıyor."

12'sinde, Fas Birlikleri Komutanı Yague, Oviedo'ya, Yabancılar Lejyonu'nun "Tabor de Regulares" adını taşıyan birliği, Afrika Taburu'nun bir bölümü ve bir topçu bataryasıyla saldırdı. Saldırı uçaklarla desteklendi. Korkunç bir mücadeleden sonra akşam 5.^{00}'te, Faslılar ve lejyonerler silah fabrikalarını ele geçirmeyi başardılar. İsyancılar geri çekildiler, fakat sokak sokak, ev ev mücadeleyi sürdürdüler ve bu, 17 Ekim'e kadar sürdü. Bütün halk, kadınlar ve çocuklar da dahil, devrimcilerle birlikte direndi.

18'inde durum umutsuzdu; bütün direniş çökmüştü. Gece, Devrimci Komite, direnişe son vermek üzere toplandı. Asturya Bölge Komitesi işçilere şu duyuruyu yaptı:

226

"(...) Proletaryanın burjuvaziye karşı şanlı ayaklanması 5 Ekim günü patlak vermişti. İşçi kitlelerinin devrimci kapasitesini dikkate alan bizler, mücadelenin sona erdirilmesi ve kayıplardan kaçınmak için silah bırakılmasını gerekli görüyoruz. Bütün devrimci komiteler arasında bir anlaşma sağlanmıştır. Bu anlaşma sizden, sistemli bir şekilde, soğukkanlıca ve ciddiyetle yeniden işe başlamanızı istemektedir. Yoldaşlar! Biz bu kararın şerefli ve kaçınılmaz olduğunu düşünüyoruz... Çünkü hükümetin güçlü bir savaş makinesi, bizim ise yalnızca coşkumuz var. Ancak bu sadece bir ertelemedir, çünkü proletarya hırpalanabilir ama asla zaptedilemez."[7]

19 Ekim'de General Aranda'nın birlikleri maden bölgesini işgal ettiler. Devrimci Komite üyeleri, en çok öne çıkan militanların bölgeden tahliyesi işlemini yerine getirdikten sonra savaş alanını en son terketti. Birçok madenci, kuşatmadan önce dağlara çıkıp mücadeleyi gerilla grupları oluşturarak sürdürme yoluna gitmişlerdi.

Devletin cevabı acımasızdı. Devrimci Komite, maden bölgesinin teslim olması için, Fas Birlikleri'nin ve lejyonerlerin bölge halkına baskı yapmamasını şart koşmuştu. General Aranda bu şartı kabul etmiş fakat uygulanmasını sağlayamamıştı. Faslılar ve lejyonerler isyan bölgesine ilk girenler oldu. Vahşi bir baskı bütün bölgeyi kapladı; yerinde infazlar, yağmalar, tecavüzler birbirini izledi. Doval tarafından komuta edilen özel Guardia Civil Tugayları, bölgeyi "temizlediler", Madrid'deki hükümet adına hareket eden özel bir yargıç bu keyfi uygulamaları, isyancılara karşı alınan önlemlerin tamamen insancıl olduğunu açıklayarak yasallaştırdı. Bu dönemde şiddet bütün bölgeye yayıldı. Paris'teki günlük gazete Le Temps, 24 Ekim tarihli sayısında şöyle yazıyordu: "(...) yüz madenci bir maden ocağına diri diri gömüldü." Resmi duyurulara göre bölgede 1 335 kişi ölmüş, 2 951 kişi yaralanmıştı. Hükümet, Asturya'da "huzur ve güvenin" egemenliğinin yeniden sağlandığını sevinçle duyurdu. Bununla birlikte, sağ kanat lideri Calvo Sotelo, mecliste onları hala silip süpürebilecek "(...) Asturya Komünü'nün devrimin ilk adımı olduğunu" söyledi ve baskının yoğunlaştırılmasını talep etti.

227

Sağ, kelle isterken sol hâlâ hesap yapıyordu. Sol, Asturya'yı sarsan olayların anlamını kavramış görünmüyordu. Sosyalist Parti'ye gelince, o, Halk Cephesi'ne varacak olan yolda çalışmasını sürdürüyordu. Bununla birlikte CNT, bu kahramanca savaştan belirli sonuçlar çıkardı, CNT'nin tarihçisi Jose Pei-rats şöyle yazıyor: "6 Ekim hareketinin temel zayıflıklarından biri, ulusal düzeyde ciddi bir planın ve koordinasyonun olmamasıydı. Asturya dışında, hareketin sosyalist liderleri konfederal örgütlenmeyle (CNT) tam bir ilişki içinde olmaktan kaçındılar. CNT'nin 13 Şubat 1934'te yapılan Bölge Komiteleri Genel Toplantısı'nın önerisi UGT tarafından yanıtlanmadı."[8]

"Eğer sosyalistler, İspanya'da gerçekten devrimci bir hareket başlatmak istiyorduysa -ki bu ispatlanmamış olarak duruyor- CNT'nin desteği zorunluydu, en azından Ulusal İş Kon-federasyonu'nun Katalonya'da, Aragön'da, Levant'ta

ve Endülüs'te etkili bir kapasiteye sahip olduğu açıktı. Bu gerçeği inkâr eden bir tavır soruna tuhaf bir biçimde yaklaşıldığı anlamına gelir: Sosyalistler ya, hükümetin istifasına yol açacak bir çatışmadan başka bir şeyin peşinde değillerdi ya da hareketin liderliğini sürdürmek istiyorlardı. Yeri geldiğinde, cumhuriyet-çi unsurlar ve halk kitleleri tarafından desteklenecek güçleriyle zafer kazanacaklarına inanacak kadar kendilerini güçlü görüyorlardı."

"İlk hipotezde, sosyalistler hükümetin, polisin ve ordunun muhtemel tepkileri konusunda kendilerini aldattılar, ikinci hipoteze göre, devrimci girişimin içerdiği riskler çok fazlaydı. Her iki durumda da, "Estat Catala" ve Katalonya "Esquerra Republicana" askerlerinin savaş gücüne ve projelerine haddinden fazla güveniyorlardı."

"Sosyalistler ve Katalan milliyetçileri, Katalonya'da CNT' ye baskı yapılmasında devletle işbirliği yaptılar. "Esquerra" ve Sosyalist Parti, Aralık ve Ocak 1933 ayaklanmalarının ezilmesine katıldılar. O nedenle sosyalistlerin ve Katalan milliyetçilerinin ittifakı, yalnızca diğer bütün hareketleri CNT'nin politik karakterinden uzaklaştırma eğilimindeydi."

Ve Peirats devam ediyor: "CNT, 22 000 örgütlü işçisiyle

Asturya'da direniyordu. Başlıca konfederal merkezler Gijön (13 000 üye) ve La Felguera (4 000 üye) idi. Ayaklanmanın arifesinde Gijön'da, konfederasyonun bir kongresi toplandı. Bu kentin ve La Felguera'nm militanları Sol'la ittifak sorunu konusunda bölündüler. La Felguera, sosyalistlerin devrimci samimiyetinden kuşku duyuyordu ve onlarla herhangi bir ittifaka karşı çıkıyordu. Bu tartışmalar bir yana, sosyalistler, deniz yoluyla bir gemi dolusu silah getirmişlerdi. Niyetleri hareketin tek hakimi olmaktı. Gerçekte, CNT tarafından imzalanan ittifak anlaşmasını ihlâl ederek kendi başına ayaklanma emrini veren sosyalistlerdi. Devrimci Komite, özellikle sosyalistler, Oviedo'da gizli bir karargâha sahiplerdi.

"Bununla birlikte ayaklanmanın ilk saatlerinden itibaren CNT kendiliğinden duruma müdahale etti ve sonuna kadar savaştı. Gijön'da, konfederal güçler (CNT) silah ihtiyacı içindeydi, güçlerini kentin varoşlarında konuşlandırmak zorundaydılar. Anarko-sendikalistler Oviedo'ya, silah sağlamak ve Devrimci Komite'yle bağlantı kurmak için bir çok tehlikeli yolculuk yaptılar. Cephane kıtlığı içinde olan Gijön, La Felguera' dan takviye gelmesine rağmen 10 Ekim'de düştü, "ll'inde Devrimci Komite, ayaklanmanın başarısız olduğu kararına vardı ve geri çekilme emri verdi. Bu karar, savaşçılar arasında yoğun bir hoşnutsuzluğa yol açtı. Ancak bu tarihten itibaren sosyalistler, konfederasyon güçleriyle işbirliğine karar verdiler. Asturya ittifakındaki en önde gelen eylemcilerden biri olan Jose Maria Martinez (CNT) 12 Ekim'de Sotiello'da Devrimci Komite'nin verdiği bir görevi yerine getirirken öldürüldü.

"Buna rağmen sosyalistler bütün güçleriyle hareketin liderliğini ellerinde tutmaya çalıştılar, bunun için, her isyan bölgesindeki hakim güçlerin durumuna göre, farklı yollar izlediler. Asturya Devrimi'nin ekonomik ve politik sonuçlarına gelince, sosyalistlerin ve komünistlerin en güçlü oldukları bölgelerde otoriter eğilimler son derece belirgindi. "Diğer yandan anarşistler La Felguera örneğini izlediler, her yerde liberter komünizmi ilan ederek, otoritenin temeli olan özel mülkiyeti ortadan kaldırdılar. "[9]

NOTLAR

1. P.C.E. (İspanyol Komünist Partisi); Guerra y revoluciön en Espana.
2. Peirats, op. cit.in içinde. Bu manifestonun bütünü yeniden basılmıştır.
3. Barselona'daki Ekim Hareketi üzerine Gerald Brenan ve Peirats'ın kitap larına ek olarak, Manuel Cruells'in çalışmasına başvurulabilir. El 6 de Oc-tubre a Cataluna.
4. Age.
5. Manuel Villar, El anarquismo en la insurreecion de Asturias.
6. Peirats, op. cit.
7. Peirats, op. cit.
8. Bu manifesto, ulusal plenumda alınan kararların ardından CNT'nin halka deklerasyonudur. Son zamanlardaki durumun teferruatlı olarak gözden geçi rilmesinin ardından şuna karar verilmiştir: "Ulusal Emek Konfederasyonu, UGTden devrimci tutkusunu net bir şekilde ve halk önünde göstermesini iste mektedir. Fakat devrim üzerine söylenenler, 14 Nisan'daki gibi basit bir ikti dar değişikliğine değil, kapitalizmin ve devletin ortadan kaldırılmasına işaret etmelidir." Peirats, op. cit, cilt. I, s.79.
9. Peirats, op. cit. Sözü edilen çalışmaların yanı sıra, şunlara da başvurulabi lir: Espana, Salvador de Madariaga. Historia de Espana, Ramos Oliveira (sosyalist bir yazar); Historia de la Segunda Republiea, Vietor Alba; La Revoluciön de Octubre, Solano Palacio (bu ayaklanmada yer alan anarşist bir eylemci); Actas del Congreso de la ONT de Zaragosa, Mayıs 1936; Octubre 34, Rodolfo Llopis, (bir sosyalist). Llopis'in kitabında Sosyalist Parti'nin programı basılmıştır. Bu program zafer günlerinde hazırlanmış ve Bilbao'daki El Liberal tarafından 1 Ocak 1936'da basılmıştır.

XI

HALK CEPHESİNE DOĞRU

u>

Asturya Komünü İspanyol işçi ve köylüleri için örnek oluşturdu: Devrim artık bir ütopya değildi, tersine, yalnızca işçiler arasında oluşturulacak bir birlikle ulaşılabilecek bir şeydi. Fakat işçi sınıfı ve köylüler devrimci süreci bu şekilde kavrayabi-liyorken, UGT Sendikası'nın merkezi reformist politikacıları ve sendika yöneticileri bunun tam tersine inanıyorlardı. İşçilerin birleşik eylemi politik anlaşmalara bağlıydı. Kitlelerle liderler arasındaki onulmaz çelişki bütün netliğiyle ortaya çıkmıştı. Ve devrim, bu liderlerce semer vurulan işçi sınıfıyla ilerleyemiyordu. İşçi sınıfı, liderlerinin reformist politikalarını izleyerek kendini özgürleştirebilir miydi? CNT işçileriyle UGT arasında yapılan sayısız görüşmeler, onların eğilimlerini net bir şekilde ortaya koymuştu.

Reformist liderler durumun ciddiyetini anlamışlardı ve durumun daha da kötüye gitmesini önlemek için işçi sınıfı üzerindeki bütün etkilerini kullanarak, 30 000 tutuklunun serbest bırakılması gibi duygusal temaları işleyerek dikkati gerçek hedeflerden başka tarafa çektiler. Bu stratejinin en önemli nedeni şu şekilde açıklanabilir: CNT'nin, UGT ile politik partilere inisiyatif veren bir anlaşma yapmasını sağlayarak anti-parlamenter mücadele taktiğini değiştirmeye zorlamak; ya da CNT'yi tecrit edip ona muhalefet eden bir koalisyon oluşturmak ve böylece işçi sınıfını parlamenter illüzyon içinde tutmak. Bu strateji, ülkenin sosyal ve politik tarihinde yeni sayılmazdı. Sosyalist Parti tarafından yönlendirilen çeşitli partiler bunu 1917 Ağustosu'nda da uygulamışlardı. Benzer koşullar, aynı olayların tekrarlanmasını getiriyordu ve bu, işçi sınıfın mücadelesinde "radikalleşmeye zorluyordu". Bu devrimci fırsatı değerlendiren sözde San Sebastiân Paktı işçi sınıfını hedeflerinden uzaklaştırmıştı.

231

Asturya ayaklanmasından sonra görüldü ki, işçi sınıfı yenilmemiş, tersine, mücadelenin izleyeceği yolu görmüştü. Sosyalist Parti tarafından yönlendirilen aynı partiler ise, doğmakta olan devrimci imkânlara zarar veren yeni komplolara başladılar. Ne yazık ki, belirli koşullar onların ekmeğine yağ sürüyordu. Ve CNT, diktatörlüğün kurulması için açık komplolara girişen gericiliğin oyununa seyirci kalıp sosyalistlere karşı savaşamazdı. Gil Robles liderliğindeki Sağın politikacıları, CNT'nin, Almanya'da Komünist Parti'nin davrandığı gibi davranacağını umut ediyorlardı, Eğer CNT, benzer bir taktiği Sosyalist Parti ve UGT'ye karşı pratiğe koyacak olursa, Hitler'in iktidarı ele geçirmesine hizmet eden benzer koşullar İspanya'da da yaratılmış olacaktı.

Kaderinin bağlı olduğu muhalefet güçleri (sosyalistler ve a-narşistler) arasındaki dengeyi zorunlu olarak bozacak böyle bir hatanın riskini CNT göze alamazdı, Eğer sosyalist taban, liderliğini izlemeye devam ederse, CNT tarafsız konumda kalacaktı.

Zaten karmaşık olan bu duruma, bir de uluslararası politikadaki belirsizlik eklenmişti, çünkü kendisini "proletaryanın ana vatanı" olarak adlandıran ülke sadece kendi sorunlarıyla ilgileniyordu. Hikâyemize devam etmeden önce, İspanya'da Halk Cephesi'nin ortaya çıkışı üzerinde kısaca durmalıyız.

Sovyetler Birliği'nin yeni dış politikasının taktiksel yönü neydi? Bir kere, Hitler SSCB'ye karşı saldırgan tavrını belir-ginleştirmişti ve Hitler'in Polonya ile 26 Ocak 1934'te yaptığı pakt Avrupa Devletleri arasındaki stratejik ilişkilerin doğasını bütünüyle değiştirdi, Stalin demokratik-kapitalist devletlerle, özellikle Fransa ve İngiltere'yle ittifaklar arayan yeni bir dış politika oluşturdu. Temel kozu Komünist Enternasyonal'di ve propaganda teması, son zamanlarda taktik nedenlerle daha dolaylı bir şekilde ifade edilen "faşizme karşı savaş"tı.

Stalin'in bu politikası, Hitler'in saldırgan ruhu tarafından tehdit edildiğini hisseden Fransa'nın istekleriyle uyum içindeydi. Coğrafi belirleyicilik yeniden ortaya çıkmıştı. Politik zorunluluklar, uluslararası sahnedeki liderlerin farklı nitelik-

232

leri artık önemsenmiyordu. Stalin ya da çar, hiç farketmezdi. Fransız ve Rus Hükümetleri, bu coğrafi belirleyiciliğin bütünüyle bilincindeydiler. Her ikisi de karşılıklı çıkarlarım savunacak ortak bir politikadan yoksundular.

Yeni politikanın adı "Halk Cephesi"ydi. Fikir, uzun zamandır devrimi reddeden partilerin oluşturduğu Sosyalist Enternasyonal tarafından ortaya atıldı. Özetle reformistler kendilerini, kapitalizmden sosyalizme dönüşümü reformlarla gerçekleştirebileceklerine inandırmışlardı. İşçi sınıfı tarafından iktidarın ele geçirilmesi, onların propaganda bir şey ifade etmiyordu. Onlar için, burjuva partileriyle antlaşma yoluyla sorumlulukların paylaşıldığı bir yönetim uygundu. Bu tavrın çizgisi netti: Sınıf işbirliği. Bu çizgi, aile, ülke vb. burjuva kültür ve değerleriyle beslenen politik bir ideolojiye dönüştü.

Hitlerizm'in zaferinden ve Alman sosyal demokrasisinin ortadan silinmesinden sonra Avrupa'da 1914 Kutsal Birliği'nin mirasçısı Fransız Sosyalist Partisi'nden (SFIO) daha güçlü bir parti kalmamıştı. Alman tehlikesiyle yüz yüze gelen Fransız Sosyalist Partisi, Fransız yurtseverliği ve liberal burjuvaziyle olan bağlarını yenilemek zorunda kaldı. Bu, Şubat 1933 Sosyalist Enternasyonal Anlaşması'nda önemli bir ağırlık oluşturdu. Antifaşist politikanın başarısı, Komünist Enternasyonalce yürütülen polemiğin sona erdirilmesini gerektiriyordu. Sosyalist Enternasyonalin bütün dünya işçilerine seslenen manifestosu önemliydi: Manifesto, faşizme karşı genel bir eyleme girişmek için Komünist Enternasyonalce açık müzakerelere girmeye hazırdı. Bunun karşılığında manifesto, iki enternasyonal arasındaki karşılıklı suçlamalara son verilmesini talep ediyordu. Komünist Enternasyonal yanıt vermedi, daha sonra bu sessizliğin sebeplerini anlayacağız.
Sosyalist Enternasyonal, faşist saldırılara karşı genel bir cephe oluşturmayı hedefleyen yeni çizgiyi benimseyen SFIO ve PSOE'nin (İspanyol Sosyalist İşçi Partisi) katılımcıları oldukları bir konferansın ardından 1933 Ağustosu'nda yeni bir çağrıda bulundu. İşçi sınıfının tek seçeneği iktidar için mücadele etmekti. Sosyalist Enternasyonal açısından bu iktidar müca-
233
delesi silahlı mücadele anlamına değil, parlamenter mücadele anlamına geliyordu elbette.
Bütün bunların nedeni, Almanya'daki faşizmin gerçek niyetiyle yüz yüze gelen sosyalistlerin korkusuydu. Bu konferans sırasında, her iki ülkenin de toplumsal koşullarından kaynaklanan farklı bakış açıları arasındaki çatışma net bir şekilde ortaya çıktı. Bu, Largo Caballero ile Leon Blum'u karşı karşıya getirmişti. Caballero'nun konumu, temel perspektifleri arasındaki farklılığı ortaya koyuyordu. Fransız reformistleri arasında devrimci ruhun küçük bir kıvılcımı dahi kalmamışken, Asturya'da gördüğümüz gibi, İspanyol Sosyalist militanlarının saflarında, zayıf da olsa devrimci bir ruh hâlâ yaşıyordu. Sosyalist Enternasyonal'in kabul ettiği nihai konumun, Caballero'nun konferanstaki varlığının sonucu olduğu düşünülebilir. Caballero'nun açıklaması, Sosyalist Enternasyonal'in politikasının devamı niteliğindeydi: "Parlamenter araçları kullanarak işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesi."
Fransız Sosyalist Partisi için temel engel, Alman Komünist Partisi'nin sosyal demokrasiye ilişkin belirlediği "sosyal demokrasi = sosyal faşizm" politikasını benimsemiş Fransız Komünist Partisi'nin anti-militarist konumuydu. Tek yol, sosyalist lider Blum'un, hükümetin yönetilmesinde "sorumluluklarını kendilerine kabul ettirerek" Komünist Partisi'yle bir anlaşma yapıp iktidarı güvenliğe almasıydı. Bu, Blum için her şeyden daha acildi, çünkü CGT'li işçilerin saflarında, işçi sınıfının birliği konusunda güçlü bir akım ortaya çıkmıştı, bu akımın sonucu olarak Komünist Partisi, ittifak komiteleriyle bağlantı kurmaya başlamıştı. Bu durum, Komünist Enternasyonal, politik taktiklerini değiştirmediği sürece çözüme kavuşamazdı. Bu revizyonun ilk duyurusu 31 Mayıs 1934'te yapıldı. O gün, Fransız Komünist Partisi'nin yayın organı Humanite, Pravda'dan "Fransız sosyalistleriyle eylem birliği önerisi kabul edilebilir niteliktedir" başlıklı makaleyi aktararak yayınladı. O günden başlayarak FKP taktiklerini hızla değiştirdi ve aynı yılın temmuzunda, iki parti arasında antlaşma imzalandı.
234
Sovyetler Birliği'nin bu direktifleri yalnızca Fransızlar tarafından izlenmekle kalmadı, aynı zamanda İspanyol komünistleri de, Sosyalist Parti tarafından örgütlenen İşçi İttifakı' na girdiler. Diğer bir deyişle, direktif, Komünist Enternasyonali bağlı bütün partiler için bağlayıcıydı. Moskova'nın politikasındaki bu ani dönüş nasıl açıklanabilirdi? Komünist Enternasyonal herhangi bir konferans ya da kongre toplamadığı-na göre, makalenin esin kaynağının Stalin'in kendisi olduğunu düşünmek mantıklıydı. 1933 Ocağı'ndan 1934 Ocak ayına kadar Stalin, Sovyetler Birliği'nin dış politikasıyla ilgili basın açıklamalarında Almanya konusunda çok ihtiyatlı davranmıştı. Nedendi bu sessizlik? Olgular net bir şekilde ortaya koyuyordu: "Hitler iktidara geldiğinden beri, Sovyet Hükümeti demokratik kapitalist devletlerle aktif bir şekilde ittifak arıyor." Fakat bu arayışta ilk net duraklama Hitler'in zaferi ile 1934 başı arasındaki Rapallo Ruhu'nu[2] korumak yolunda başarılı çabalar gösterip birlik arama döneminde olmuştur.
Hitler'in başbakan olmasından üç ay sonra, 1926 Alman-Sovyet Paktı'nın yeniden uzatılması antlaşması imzalandı. Bu pakt, Rapallo Anlaşması'nın uzatılması ve tam bir kopyasıydı. Bu sırada Molotov şöyle bir açıklama yaptı: "Sovyet Hüküme-ti'nin Almanya'ya karşı politikasını değiştirmesi için herhangi bir neden yoktur." Fakat 26 Ocak 1934'te iki önemli şey ortaya çıktı: Bunlardan biri, Sovyet Komünist Partisi kongresinin toplanması, diğeri ise Almanya-Polonya antlaşmasının imzalanın asıydı. Stalin ilk kez uluslararası politik durum hakkında açıklamada bulunuyordu. Savaş tehlikesinin kapıda olduğunu biliyordu, aynı zamanda burjuvazinin dikkatini şuna çekiyordu: "Eğer savaş çıkacak olursa bu, bütün ülkelerde çatışmaların yol açtığı devrimci hücreler yaratacaktır ve bu hücreler çabalarını devrimin

yayılmasına yoğunlaştıracaklardır." Stalin, proletaryanın anavatanına karşı savaş ilanı halinde Sovyet işçi sınıfının sayısız dostunun saldırganlara karşı silahlarını yükselteceklerini ve saldırganları arkadan vuracaklarını da, sözlerine ekledi. Nazilerle ilişkileri konusunda ise Stalin şunları söylemişti: "Almanya, Sovyetler Birliği ile kendisi ara-
235
sındaki antlaşmayı sürdüren eski politikasını iptal etmediği sürece durumu bozmak için bir neden yoktur." Doğal olarak Stalin şöyle devam ediyordu: "Alman rejimi konusunda coşku duymaktan uzağız. Fakat burada sorun faşizm değildir, nitekim italya'da faşizmin varlığı, SSCB ile bu ülkenin ilişki kurmasını engellememiştir." Ve Stalin şöyle bağlamıştı: "Sovyetler Birliği barıştan yanadır; savaş istemiyor, fakat savaş tehdidinden de korkmuyor ve savaş kışkırtıcılarına dersini vermeye de hazırdır. Her kim bizimle barış ve ekonomik ilişkiler kurmayı isterse daima bizden olumlu yanıt alacaktır. "[(3)]
Moskova'nın bu sıkışmasına ek olarak, ittifaklar politikası iflas eden Fransız Hükümeti üzerinde Alman-Polonya Pak-tı'nın belirli bir etkisi olmuştu. Fransız diplomasisi 25 Mayıs 1934'te harekete geçti. Barthou, Temsilciler Meclisi'nde Rusya'nın Demokratik Uluslar Topluluğu'na girmesinin Avrupa barışma bir katkı olduğunun düşünülebileceğini duyurdu. Beş gün sonra, Pravda, yukarıda alıntı yaptığımız makaleyi yayınladı, bu makalede FKP'nin Fransız Sosyalist Partisi'yle anlaşma yapması gerektiğinden söz ediliyordu. Bu anlaşma, kendini SSCB'nin politik gereksinimlerine adapte etmiş olan FKP' nin politikasında radikal bir değişikliğe işaret ediyordu. Bu manevranın sonucu olarak 2 Mayıs 1935'te Moskova'da Fran-sa-Sovyetîer antlaşması imzalandı. Laval-Stalin görüşmelerinin sonuç raporlarında Stalin'in, Fransız dostuna yeni talimatlar verdiği okunabilir: "Stalin, Fransa'nın ulusal savunma amacıyla ordusunu geliştirme, güvenliği gerekli düzeye yükseltme politikasını anlamakta ve bütünüyle onaylamaktadır." Bu açıklama, FKP'nin anti-militarist politikasını bütünüyle süpürüp atıyordu. FKP'nin cevabı hazırdı: "Stalin haklıdır". Ve Humanite bu ani dönüşü açıklamak için yoğun çaba gösteriyordu: "Ulusal savunma ulusal savunmadır, ordu ordudur, demokrasiyi savunmak için savaş demokrasiyi savunmak için savaştır." Sovyetler Birliği'nin savunulması söz konusu olduğu andan itibaren her şey değişecekti. Claudin'in vurguladığı gibi, devrimci bir parti için zorluk, genel açıklamalardan belli bir politikanın belirleyiciliğine geçildiği anda başlıyordu. Bu, bul-
236
macanın iki ucunu birleştirmek gibi bir şeydi: Bir yandan Sovyetler Birliği'nin savunulmasına katkıda bulunmak ve diğer yandan da SSCB'nin savunulmasına yarayacak paktı imzalamış olan burjuvaziye karşı mücadele etmek söz konusuydu.
Eğer Fransız Komünist Partisi gerçekten devrimci bir parti olsaydı, Claudin'in fikri doğru olacaktı. Fakat açıktır ki FKP yalnızca SSCB'nin dış politikasının bir aracı olabilirdi, o, Komünist Enternasyonal'in yönetimi altındaydı ve Komünist Enternasyonal de Sovyet Devleti'nin yönetimi altındaydı. Bu nedenle FKP, bu kuşkulu durumundan sıyrılmak için bir çıkış yolu aramak zorunda değildi. FKP, bunu ancak Komünist Enternasyonal'de yapabilirdi ve bu, 1935 Ağustosu'ndaki VII. Komünist Enternasyonal Kongresi'nde yapıldı.
Komünist Enternasyonal'in Sovyet Devleti'nin çıkarlarına uyarlanmış yeni taktiği, ürünlerini daha Fransa'da formüle edilmeden önce vermişti. Halk Cephesi, üç "kilit adam" olan Thorez, Blum ve Daladierle zaten harekete geçmişti ve doktrini, 14 Temmuz 1935'te Bufalo Stadı'nda savunulmuştu: "Radikaller, sosyalistler ve komünistler, faşist birlikleri etkisiz-leştirip dağıtmak, demokratik özgürlükleri yaygınlaştırmak ve savunmak, dünya barışını garanti altına almak için birlik halindedirler." Bu hem yurtsever hem de burjuva bir doktrindi, işçilerin birliği belirsizlik üzerine inşa edilmişti: Antifa-şizm, en gönülsüz burjuvaziyi olduğu kadar, Sovyet Devleti'nin müttefiki olan İngiliz ve Fransız burjuvazisinin emirlerini alacak kadar radikalizmini yitirmiş, burjuvazinin en devrimci kanadını da kapsıyordu.
VII. Kongre, kongredeki asilerin muhalefetini yatıştırmak için SSCB'nin bu taktiksel dönüşünü, Makyavelist mantıkla açıklamaya çalıştı. Komünist Enternasyonal'in Dimitrov ve Togliatti gibi ağır topları bu görevi üstlendiler. "Bazı yoldaşlar Fransa'yla yapılan paktın sonucunda Avrupa'da devrim perspektifinin yitirildiğini düşünmüş olabilir. Onlar bu paktı, düşmanın darbeleri altında geri çekilen bir güce toplu yardımla kıyaslıyorlar. Geri çekilme söz konusu değildir, bu bir ilerle-
237
medir ve bu kişiler bu tezlerin derin iç tutarlılığını anlamıyorlar, olaylardan çıkan gerçek diyalektik hakkında da, devrimci diyalektik hakkında da hiçbir şey anlamıyorlar." diye açıklıyordu Togliatti.
Bütün komünist partilere verilen emir şöyleydi: "Barışı ve SSCB'yi savunmak için mücadele et." Bunun anlamı, komünist partilerin bütün faaliyet ve politikalarının bu üst göreve bağlı olmasıydı. Komünist partiler, barışın korunmasına yönelik

en geniş cepheyi yaratmalıydılar. Onların en önde gelen taktik görevleri daima güçlerini, temel savaş kışkırtıcılarına karşı bu cepheyi oluşturmaya yoğunlaştırmaktır: O sırada savaş kışkırtıcıları, Almanya, Polonya ve Japonya anlamına geliyordu.
Komünist partilerin geniş cephede birleşebilecekleri barışa istekli bu güçler kimlerdi? Bunlar halk kitleleri, fakat aynı zamanda barışa ilgi duyan her türlü yönetici sınıfın yanı sıra benzer çıkarlara sahip olan büyük ve küçük devletlerdi.
Partilere, geniş bir halk cephesine katılabilecek her türlü grubu saflara çekme yolunda emir verildi: Asla aşırı bir tutum takınılmayacak ve böylece, politik bakımdan kendilerini izlemeye başlayan insanların korkup uzaklaşmasına yol açılmayacaktı. Nihai ve zorunlu hedef orta sınıfları kazanmaktı. Bu yüzden orta sınıfın gündeminden çok uzak olan konular öne çıkarılmayacaktı. Program üç bölümden oluşuyordu: Reformist parti ve sendikaların varlığıyla tam olarak uyuşan ekonomik ve sosyal talepler, burjuva demokratik özgürlüklerin ve kurumların restorasyonundan veya savunulmasından öteye geçmeyen politik talepler, faşist etkinliklerin baskı altına alınmasını amaçlayan talepler.
Burada, Komünist Enternasyonal'in, kapitalist ülkelerdeki komünist partilerin yeni hedeflerine erişmeleri için dikte ettiği temel ilkelerden ve teorik çizgiden söz ettik. İspanyol Komünist Partisi'ne gelince, bu partinin çizgisi, yukarıda ve İspanya' daki durumun teorik analizinde açıkladığımız şekilde, Komünist Enternasyonal tarafından belirleniyordu.
Fakat İspanya'da bir analizi diğeri izliyordu, olaylar ise paldır küldür gelişiyordu. Öyleyse bıraktığımız yerden hikâyemize devam edelim.
238
NOTLAR
1. Okuyucular için çok fazla not koymaktan kaçındığımız için bu bölümdeki alıntıların aşağıdaki kitaplardan yapıldığına dikkat çekeriz: La crise du mou-yement communiste, *yazan* Fernando Claudin, Cilt I; Histoire du Parti Co-muniste Français, *yazarı* Jaecjues Fauvet; L'lnternationale Communiste, yazan Dominique Desanti.
2. Rapallo Antlaşması 16 Nisan 1922'de, savaşın iki büyük mağlubu, Almanya ve SSCB arasında imzalandı, bu iki devlet, savaş tazminatlarını reddettiler ve olağanüstü bir uzlaşma göstermeyi vadettiler. Bu anlaşmanın en ilginç so-nuçlanndan biri SSCB'nin Almanya'ya, Versay Anlaşması'yla yasaklanmış olan silahları (tank, uçak, ağır top, gaz) Rusya'da deneme izni vermesiydi. Bu nun karşılığında Kızıl Ordu Yüksek Komutanlığı orijinal modelleri SSCB'de tutacak ve bunları deneme için kullanacaktı. Britannica Ansiklopedisi.
3. Çeşitli alıntılar Fernando Claudin'in çalışmasından yapılmıştır.
239
1935 başında İspanya, politik hırslar ve entrikalardan oluşan bir

XII 30 000 SİYASİ TUTUKLU

bulmaca durumundaydı. Şurası tartışmasızdır ki, General Franko'nun emriyle Fas'tan gelen askerler, ancak her türlü yöntemi kullanarak, Asturya bölgesini "pasifize" edebilmişti. Fakat protesto eylemlerinin genel bir hal aldığı da kesindi: İşçiler yöneticilerin baskılarına lanetler yağdırıyor, dullar, ölüleri için gözyaşı döküyordu ve binlerce ev, ailelerin başı durumundaki 30 000 siyasi tutuklunun hapishanelere tıkılma-sıyla her türlü ekonomik destekten yoksun kalmıştı.
Sağdaki protestolar da daha az şiddetli değildi ve Sağ, hükümetin ibret verici bir zulümle kendini kanıtlamasını istiyordu: "Devrimin tohumlarını yok edin, ana rahminde olanları bile." Sağda geçerli olan bu slogan, onların sınıf nefretini-gösteriyordu. Mecliste politik yaşam sona ermişti. Rejime burjuva demokrasisi görünümü verebilen birkaç göstermelik özgürlükten başka bir şey kalmamıştı. Sendika ve işçi merkezleri kapatılmıştı, toplantı hakkı askıya alınmıştı, işçi basını yasaklanmıştı; sadece burjuvazi ve "özel" insanlar ayrıcalıkların keyfini sürebiliyordu. Din adamları, kürsülerden ateş püskü-rerek, Asturya madencilerini karalıyorlardı. Toprak sahipleri, çiftlik işçilerinin ücretlerini düşürüyorlar ve topraklarını nadasa bırakıyorlardı. Şimdiden Endülüs'te ve Estremadura'da kronik hal alan açlık büyüyordu. Subay yemekhanelerinde ve kışlalarda açıkça askeri komplo hazırlıkları yapılıyordu. Zaten son derece karanlık olan bu tabloyu, Vatikan gazetesi El Deba-te'nin para için yazan kötü yazarlarının, iyi Hristiyanlar için hazırlanmış, anarko-Marksist ateizmin zaferi korkusunu yayan sonu gelmez makaleleri daha da karartıyordu. Bu saldırı-
240
lar, işçi sınıfı yalnızca ata sözü kaderciliğiyle karşı koyabiliyordu: "Örs olduğun zaman katlanacaksın, çekiç olduğun zaman vuracaksın!" Bu sıralarda işçi örstü ve tahammül ediyordu, ama aynı zamanda da direniyordu ki, bu beklenmedik bir durumdu, boyun eğmeksizin, kendini yenilmiş hissetmeksizin gününün gelmesini bekliyordu. İşçi sınıfı, sendikalarını yeniden inşa ediyor, sabırla örgütleniyor, hapistekilere ve zulme uğrayanlara yardım ediyor, açlık ve yoksulluk içindeki evlere mali destek sağlıyordu. Bunun yanı sıra, küçücük yeraltı gazeteleriyle hükümetin terörünü dünyaya

duyuruyordu. Açlık, yoksulluk, haksızlık, sürekli baskı iki tavır yaratabilir: Ya insanlıktan çıkıp koyunlar gibi boyun eğmek ya da ayaklanmak, ki o zaman zalim vahşi bir hayvan olur.
Bazıları birincisini seçti, diğerleri ise, tam tersine şiddet yolunu benimsedi. Bunlar, Asturya dağlarında birer yargıç gibi ortaya çıkıp Guardia Civil kışlalarına saldırarak, hükümetin hapishane hücrelerinde işkence gören mücadele kardeşlerinin intikamını aldılar. Ya da Güney Endülüs'te toprak sahibi "Ca-ciques"leri soyarak açlıktan kırılan talihsizlere ve yoksullara yardım ettiler. Ordunun kendi kurallarını dayatarak zapdetti-ği İspanya'da insanın kendini özgür hissetmesinin tek sembolü, gerillanın ana yollarda adeta klasik bir çete gibi davranma-sıydı.
"Lerrouxist" Ricardo Samper başkanlığındaki hükümet, aşağıdakilerin nefreti ve yukardakilerin hoşgörüsüyle sürükleniyordu. Bu Hükümet, 1935 Martı'nda istifa etmek zorunda kaldı. Meclis'te çoğunluk durumunda olan Sağ, sözcüleri konumundaki Gil Robles'in iktidar sorumluluğunu üstlenmesi için zamanın geldiğine inanıyordu. Fakat Cumhurbaşkanı Alcalâ Zamora, yeni hükümeti Alejandro Lerroux'un kurmasında ısrar etti. Lerroux bu sorumluluğu, herhangi bir coşku duymaksızın üstlendi, çünkü kendisinden beklenen tek şeyin, yargıçlar tarafından verilmiş idam cezalarının yerine getirilmesi olduğunu farkediyordu. Politik bir kişi olarak, politik yaşamın dalgalanmalarına alışkındı, fırtınalardan sakınmaya dikkat ederdi, 30 ölüm cezasının 8'ini affetti ve Manuel
241
Azana'yı serbest bıraktı. Bu yolla bir yandan kamuoyunun protestolarını yatıştırmayı, diğer yandan Sağ muhalefeti hoşnut etmeyi umuyordu. Fakat bu yanlış bir hesaptı. İşçiler yalnızca ölüm cezalarının iptal edilmesini değil, aynı zamanda diğer mahkûmların da serbest bırakılmasını talep ediyorlardı. Sağ, Lerroux'un politikalarından, Samper'in politikalarına kıyasla çok daha fazla rahatsız olmuştu ve yeni bir kriz kaçınılmazdı. Bu defa kriz çok daha keskindi. Ve 5 Mayıs 1935'te Gil Robles savaş bakanı olarak hükümete girdi.
Gerici blok için Gil Robles'in savaş bakanlığı ve monarşist Portela Valladares'in içişleri bakanlığı darbeyi garantiliyordu, harekete geçmek için karar vermekten başka hiçbir şeye gerek kalmamıştı. İşte böyle bir ortamda Calvo Sotelo ve General Mola artık sabırsızlanarak CEDA lideriyle görüştüler. Fakat Gil Robles (bu her zaman bir giz olarak kalacaktır) kararsızlık geçirdi ve gerekli adımı atamayıp sadece askerlerin taleplerini karşılamakla kendini sınırladı. Genel Kurmay Başkanı Fran-ko'nun görev süresini uzattı; Kurmay Albay Yague'ye Asturya' daki "başarılarından dolayı madalya verdi. Monarşist eğilimli generalleri kilit görevlere atadı ve cumhuriyetçi görüşteki-lere de bazı önemli görevler verdi.
Haziran'da muhalefetin uyanmaya başladığı görüldü. Şurası bir gerçekti ki, çok sayıda UGT üyesi hapisteydi, fakat Sosyalist Parti, liderlerinden bazılarının hapiste olmasına rağmen, meclisteki üyelerinin himayesi altında normal eylemlerini sürdürüyordu.
Sosyalist Parti liderlerinin, özellikle Largo Caballero'nun ılımlı baskısı, partinin Ekim Devrimi sırasında savunduğu politik çizginin sonucuydu. Parti, ayaklanmayı düşmanların cumhuriyetçi hükümete girmesine karşılık kendiliğinden gelişen bir protesto olarak değerlendirdi. Caballero, askeri yargıç tarafından sorulan soruya şöyle yanıt verdi: "Bu devrimci hareketin lideri ben değilim (...) Bu yalnızca işçi kitlelerinin kendiliğinden patlamasıdır (...) Partinin genel grevin örgütlenmesine katıldığını kesinlikle reddediyorum. "[1] Bu açıklama sosyalist liderin serbest bırakılmasına katkıda bulundu. Largo
242
Caballero'nun, halka açık bu ilk ifadesi, halk iktidarı idealinde oluşan değişimini ortaya koydu. Hiç çekinmeden, proletarya diktatörlüğünün, işçilerin kurtuluşunda zorunlu bir adım olduğu yönünde konuşmalar yapıyordu. Partinin Sol kanadını oluşturan genç sosyalistler Caballero'yu rehber olarak kabul ediyorlardı. Zaten Sosyalist Parti'yle barış yapma talimatı almış olan komünistler, ona gerçek bir devrimci militan ve işçi sınıfının lideri olarak övgüler düzmeye başladılar.
Sendika üyeleri ya hapiste olan ya da saklanan CNT'nin anarko-sendikalistleri ağır baskılara maruz kalmışlardı. Anar-ko-sendikalistler, kendi yöntemleriyle kendilerini savunuyorlardı. Hükümetin şiddetine devrimci şiddetle yanıt veriyorlardı: Genel grevlerle, sabotaj ve boykotlarla. İspanyol falanjı, burjuva kampın unsurlarını ve azılı, şiddet yanlısı öğrencileri kendi tarafına çekiyordu. Bu öğrencilerin yardımıyla İspanyol falanjı, Madrid'de İspanyol Üniversitesi Birliği (SEU) adıyla örgütlendi. Bu örgüt, en radikal öğrencilerin örgütü olan İspanyol Üniversitesi Federasyonu'na (FUE) üye öğrencilere saldırarak üniversitede güvensizlik ortamı yaratmıştı.
Hapishane hücrelerinde durum farklıydı. Kendilerini bütünüyle durumun değerlendirilmesine adayan tutuklulara göre Ekim'in devrimci deneyimi geçerliliğini koruyordu. Farklı bakış açılarıyla birçok ders çıkarılmıştı. Komünistler, Ekim'in

emeğin birliğine doğru önemli bir adım olduğunu düşünüyorlar, geniş bir demokratik cephenin kurulmasını öneriyorlar, seçimler aracılığıyla iktidarı ele geçirmeyi kurguluyorlardı. Sosyalistler, seçimler konusunda, komünistlerle aynı bakış açısını paylaşırlarken, her gün reformist sosyalizmden biraz daha uzaklaşan işçi sınıfı arasında, Asturya ayaklanmasının, prestijlerini yükselterek kendilerine çıkar sağlayacağını düşünüyorlardı. Anarşistler için, Ekim, parti ve politika karşıtı fikirlerinin doğrulandığı bir eğitim dönemiydi. Tabana dayanarak, işçiler içinde devrimci müttefikler kazanmak, işçileri liderlerinden kurtarmak, devrimi mümkün olduğunca ileriye taşımak için mücadele ediyorlardı.
6 Ekim'de Barselona'da hapse atıldığını bildiğimiz Durruti,
243
Valencia'daki "Model Hapishanesi"ne nakledildi. Ve ne Va-lencia'ya nakli sırasında ne de daha sonra bu hapishaneden kaçmayı başaramadı. Durruti, ne pahasına olursa olsun devrim isteyen biri değildi, o, devrimi aşama aşama gerçekleşen bir şey olarak düşünmüyor, bir bütün olarak ele alıyordu. Bu yüzden Asturya ayaklanmasından yararlı sonuçlar çıkardı. Ona göre devrim süreci başlamıştı, kaçınılmaz olarak en yüksek noktasına ulaşacaktı ve devrim şimdiden hızla hedefe doğru ilerliyordu. Hapishanede yoldaşlarına net bir şekilde savunduğu analizinden bir parçayı buraya alıyoruz:
"Cephane boş yere harcanmamalıdır; öncelikle mücadelenin ekonomik kaynaklarını idareli kullanarak sağlam devrimci bir örgütlenmeye son şeklini vermek gereklidir. Hâlâ dışarıda olan militan kadrolar ne kendilerini açığa çıkarmalıdırlar ne de gereksiz grevlerle hareket zayıflatılmalıdır." Fakat Durruti'nin bu tavrı, bazı militanlar, özellikle de mücadelenin doruk noktasında yürütülmesi gereğine inanan genç militanlar tarafından reddedildi. Bu polemik, militanlar arasında huzursuzluğa yol açtı, fakat Durruti serbest kalıp Barselona anarşist gruplarının bir toplantısı için çağrı yapılıncaya kadar beklemek gerekiyordu.
Bu plenumda, Durruti, onun "gereksiz çaba harcamamak" stratejisine karşı çıkan bütün tezleri yerle bir etti. Ona göre, bu hiç de mücadeleyi ve grevleri bütünüyle askıya almak değildi, fakat gereksiz yeni çatışmaları provoke etmeye gerek yoktu. Mücadelenin bir bütün olarak ele alınması gerektiğini ve bunun yükünün de anarşistler tarafından çekileceğini düşünüyordu. Eğer şu anda hapishaneler militanlarla doluysa ve depolarda silah yoksa, devlet güçleri tarafından desteklenen ve iyi silahlanmış düşmanla nasıl karşı karşıya gelinebilirdi? Yenilgi Ocak'la hatta Aralık 1933'le karşılaştırılamazdı bile. Bu defa bütünsel bir yenilgi söz konusuydu. Devrimin geleceği söz konusuydu ve nihai hesaplaşma için en iyi fırsatı beklemek, baskıyı haklı kılmaya çalışan gerici güçlerin kışkırttığı ikinci sınıf çabalarla "kendini zayıflatmaktan" daha
(2)
ğ
; (2)
Durruti'nin devrimci içgüdüsü doğruydu. Kasım 1935'te komplo patlak vermek üzereydi. Ordu, sokağa çıkmadan önce
iki
244

***Kasım 1935, Leön. Durruti, bir arenada** düzenlenen anarşist mitingde konuşurhen.*

son hazırlıklarını yapıyordu ve muhalefet politikacıları, Halk Cephesi aracılığıyla işçi devrimini boğmaya hazırlanıyorlardı.
Durruti, Komünist Enternasyonal'in ajanı olan Jacques Duclos'un İspanya'da Largo Caballero ile buluştuğunu

bilmiyordu. Caballero iki ülke arasındaki ekonomik ve politik farklılıkların bilincindeydi ve bu nedenle politik çözümlerin aynı olamayacağını biliyordu. Fakat Duclos onu, Fransa'da gelişen Halk Cephesi modelinden hareketle, İspanya'da bir Halk Cephesi kurmanın uygun olduğuna ikna etmek zorundaydı.
Stalinist ajan, Caballero ile yaptığı görüşmeler sırasında anladı ki; iyi bir destekçisi var. Bu destekçi, Caballero'nun kader arkadaşı ve iyi bir sosyalist olarak değerlendirdiği sosya-list-komünist Alvarez del Vayo'dan başkası değildi. Del Vayo, Duclos için zemini hazırlamayı, daha sonra da komünist ve sosyalist gençlik arasında birleşmeyi sağlayacak çeşitli kurumlar oluşturmayı kabul etmişti. Bu görüşmeler üç gün sürdü ve Duclos muhatabını ikna etmek için elinden gelen her şeyi yaptı. "Caballero'yu, işçi sınıfının müttefiklere, özellikle köylü kitlelerine, kentlerdeki orta sınıflara ve entellektüel çevre-
245
lere (biz bunu Fransa'da gerçekleştirmiştik) gereksinimi olduğuna ikna etmek istedim. Bu sorunun, aynı şekilde olamasa bile benzer biçimde İspanya'da da gündeme geldiğini, aynı dönemde olmasa da eninde sonunda benzer bir yola girileceğini kabul etmiyor musunuz?"[3]
Caballero, bu görüşe katılmıyordu. Ona göre İspanya'da tek devrimci sınıf işçi sınıfıydı. Cabellero'nun bu düşüncesi yanlış değildi. Olaylara bakışı, ülkede var olan toplumsal koşullarla uyum içindeydi.
Duclos'un pozisyonu ise farklıydı: Ya koltuğunu kaybetmemek için gönüllü olarak gerçeğe gözlerini kapamaktaydı ya da İspanya'nın sosyo-politik tarihinden bütünüyle habersizdi. İspanya'da burjuvazinin asıl özünü orta sınıflar ile kır (özellikle kır küçük burjuvazisi ücretli emek gücünü sömürüyordu) ve kent küçük burjuvazisinin önemli bir kısmı oluşturuyordu. Ve bu sınıflar, toprak sahibi aristokrasiyle, orduyla, memur kesimiyle ve son zamanlarda da faşist gruplarla ittifak halindeydiler. İlk ortaya çıktığı zamana oranla çok daha heterojen olan bu blok, yaklaşmakta olan devrim korkusuyla birleşmişti. Korkunun oluşturduğu bu birlik özel mülkiyeti, burjuva düzenini, aileyi, ülkeyi, dini kurtaracak genel bir cephe oluşturmak üzere şimdiden yukarıda bahsedilen sınıflar zorluyordu. Tek kelimeyle ayrıcalıkların bütün değerlerine, ebediyyen kalıcı gözüyle bakılmaktaydı.
İşçi sınıfının güçlü devrimci dinamiğine karşılık bu blokun savunmacı gericiliği vardı. Cumhuriyetin bocalamasının ardından işçi sınıfı uç noktaya geldi, artık kimseye güvenmiyordu, yalnızca kendine ve ona toprak sahiplerinin (sadece büyüklerin değil, aynı zamanda orta büyüklükte olanların ve zengin köylülerin de) ve kapitalistlerin sömürüsünden bütünüyle kurtuluşu getirecek olan sınıf örgütüne güveniyordu. Zengin köylüler hakkındaki duyguları açıklanabilir, çünkü tarım proletaryasının büyük kısmı orta sınıf ve küçük işverenler tarafından sömürülüyordu. Duclos bu durumu ihmal etmiş görünüyordu. Bir kere daha, Caballero'yu ikna etmek umuduyla atağa geçti ve şok taktikler uygulayarak başarı sağladı. "Pa-
246
ris'ten döndükten sonra, Moskova'ya gideceğimi söyleyerek, Komünist Enternasyonal liderlerine ne söyleyeyim diye sordum, Caballero'nun yanıtı şöyleydi: "Halk Cephesi İspanya'da oluşturulacaktır. ",[4] Komünist Enternasyonal, Caballero'yu saflarına katar katmaz, olaylar hızla gelişmeye başladı.
Şurası bir gerçektir ki, Sosyalist Parti, Komünist Enternas-yonal'in VII. kongresinin kararını takiben İKP'nin birleşme önerisini kabul etmemişti. Fakat diğer yandan CGTU'nun bir blok'a girmesini kabul etti (Aralık 1935), UGT saflarındaki komünistler tarafından yönlendirilen bir operasyonla komünistlerin, Sosyalist Parti'nin ana gövdesine sızmalarına izin verildi.
Muhalefet içinde politik anlaşmalar gelişirken, sağda, olaylar belirlenen yönde gitmiyordu. Kendisine bel bağlayan din adamlarını, arkadaşlarını ve Zamora'yı düş kırıklığına uğratan Robles, sağı iktidara getirme düşüncesini hayata geçirememişti. Gerçekte Robles ve Zamora, gericilerin hükümeti ele geçirmelerini engelleyerek işi legal yoldan tamamlama umudunu ortadan kaldırmak istiyorlardı. Legal yol kapatıldığından dolayı, tek olanak askeri darbeydi. Fakat ordu, genel kurmay başkanını seçmede fikir birliğine varamamıştı. Komplo pratikte ölmüştü. Bu sırada işçi sınıfı tarafından sokaklarda yürütülen ajitasyon sürüyordu. Grevler yeniden patlak verdi, falanjların teşvik ettiği politik saldırılar da işçi sınıfının savunmaya yönelik eylemleri de günlük bir hal aldı. İşçilerin cephesinde durum katlanılamaz bir noktadaydı. Diğer kampta ise, Alejandro Lerroux'un zaten zayıf olan politik prestiji bütünüyle yıkılmıştı, çünkü Streperlo mali skandali Fransa'daki Stavisky olayıyla kıyaslanabilecek düzeydeydi.
Bu durumda Başkan Zamora, meclisi dağıtmaya karar verdi ve Portela Valladares'den, genel seçim çağrısı yapacak bir hükümet kurmasını istedi. Seçim tarihi 16 Şubat 1936 olarak belirlendi.

Ülkedeki siyasi gündem seçim kampanyası etrafında yoğunlaşmıştı. Sol gruplar, Halk Cephesi'nin bayrağı altında birleştiler. Halk
Cephesi, yalnızca Manuel Azana'nın ve Martinez Barrio'

nun temsil ettiği iki burjuva demokratik partiden oluşmuyordu, aynı zamanda Marksist teorinin sunduğu politik çeşitliliği de içeriyordu: Sosyalizm, komünizm ve Troçkizm (POUM).

Bütün bu muhalefet grupları son derece ılımlı bir program üzerinde anlaşmışlardı, bunun yanı sıra bütün adli ve siyasi tutuklular için af sözü de veriyorlardı. CNT, ülke çapında bir propaganda kampanyası başlatarak halkı, Halk Cephesi'nin tehlikeli aldatıcılığına kapılmaması konusunda uyardı, fakat bu propaganda 30 000 tutuklunun sorunuyla bir çelişki oluşturuyordu.

Henüz hapisten çıkmış olan Durruti bir süredir yeraltına çekilmiş olan Ascaso ile birlikte Barselona'da bir toplantıya katıldı. Toplantı, Guardia Civil'e karşı koymak ve bir grup mahkûmu kaçırmakla suçlanıp ölüme mahkûm edilen genç li-berter Jerönimo Misa'nın desteklenmesi için düzenlenmişti. Durruti ve Ascaso'nun platformda görünmeleri Circo Olym-pia'daki kalabalığı derinden etkilemişti. Durruti en son konuşmacıydı, fakat konuşamadı. Ascaso konuşmasına, her insanın yaşama hakkı konusunda felsefi ve insani ideallerden söz ederek başladı. Fakat genç Misa'nın davasına gelince, hükümete karşı şiddetli bir saldırıya geçti. Toplantıyı izlemeye gelen hükümet görevlisi[5] onu, hükümete hakaretten tutuklamak istedi. Platformda bir kargaşa başladı. Durruti, Ascaso'yu kolundan yakaladı ve polisin arama yaptığı alanın dışına çıkarmayı başardı, toplantıya katılanların da yardımıyla kurtuldular.

Bir kere daha iki anarşist yeraltına çekilmişti. Barselona'nın varoşlarına sığındılar. Fakat kısa süre sonra Durruti yine bir ikilemle yüz yüze geldi: Leön'da Asturyalıların düzenledikleri mitingde konuşmacı olarak yer almalı mıydı? İçinde bulunduğu zor duruma aldırmayarak gitmeye karar verdi, nasıl olsa her halükârda tutuklanacaktı.

Miting, Leön'un arenasında yapılıyordu. Arena tıklım tıklım doluydu. Bölgenin her tarafından, La Coruna'dan bile işçiler gelmişlerdi. Durruti'nin beklenmedik gelişi büyük sürpriz yaratmıştı. Durruti konuşmasında yer yer, her zamanki ateşli-

ligini de aştı. Israrla durumun ciddiyetini vurgulayarak işçilerin kendilerini kontrol etmeleri ve provakasyonlara gelmemeleri gerektiğini belirtti. "Gerekli olan, alarm durumunda bulunmak ve CNT'nin ilk işaretinde sokağa dökülmeye hazır olmaktır. Şimdi sabırsızlık gösterme zamanı değil, fakat zekice bekleme ve düşmanın manevralarını gözleme zamanıdır. Düşmanı açığa çıkmaya zorlamalıyız ve zamanı geldiğinde acımasızca savaşmahyız."[6] Bu konuşmayı kendiliğinden bir gösteri izledi ve bu arada Durruti'ye bundan yararlanarak kaçması önerildi. Fakat Durruti kaçmayı reddetti ve göstericilerle beraber belediye sarayına doğru ilerledi. Herhangi bir olay olmadı, fakat Durruti ayrılacağı sırada, üstlerinden Durruti'yi tutuklama talimatı almış olan bir Guardia Civil subayı tarafından alıkonuldu. Subay ona Leön'da kalamayacağını ve kendi gözetimlerinde Barselona'ya götürüleceğini söyledi. Durruti' nin tutukluluğu bu defa kısa sürdü, 10 Ocak 1936'da hükümete hakaretten mahkemeye çıkarıldıktan sonra salıverildi.

NOTLAR

1. Francisco Largo Caballero, Mis recuerdos, s.138 ve 159.
2. Bilgi; plenumda bulunan Jose Peirats tarafından *yazara* verilmiştir.
3. Jacques Duclos, Memoires (1935-1939), s.107-110
4. Age.
5. Bütün genel toplantılarda hükümet tarafından sansür görevlisi olarak atanmış bir polis memuru bulunurdu. Eğer konuşmacı hükümete hakarette bulunursa bu görevli karar yetkisine sahipti ve böyle bir durumda toplantıyı sona erdirebilirdi.
6. Solidaridad Obrera, 10 Aralık 1935

XIII
16 ŞUBAT 1936

Durruti, seçim kampanyasının tam ortasında serbest bırakıldı. Yoğun politik yaşamının konfederasyon safları üzerinde derin bir etkisi vardı. Sağ ile solun birbirlerine karşı propagandaları ve baskı nedeniyle pek çok işçinin kafası karışmıştı. Havanın trajik atmosferi ile görünürdeki sakinliği zıtlık oluşturuyordu. Sanki mucizevi bir şekilde silahlı saldırılar, patlayan bombalar, polisle çatışmalar durmuştu. Durruti, serbest bırakılmadan bir gün önce Katalonya Bölgesel İş Federasyonu (CNT) görüşlerini belirlemek üzere bir plenum düzenlemişti. Tartışmanın öncelikli iki konusu

vardı: Müttefiklere karşı takınılacak tavır ve seçimlerden önce gerçekleştirilecek eylemler. Delegeler kendilerini bir ikilemle karşı karşıya buldular, ya tabanın onlardan çözmelerini istemediği problemleri çözeceklerdi ya da toplantıyı dağıtacaklardı.
Sonunda, tartışılmakta olan iki nokta üzerinde zaten varolan bir anlaşmayı teyit eden plenum daha önceki kararları yeniden onayladı ve işçi ittifakı hakkında bir önerge hazırladı: "UGT, işçilerin kurtuluşunun yalnızca devrimci eylemle mümkün olabileceğini kabul etmelidir, bunun kabulü politikacılarla, parlamentoyla, burjuva rejimiyle işbirliğinin parçalanması anlamına gelir. Toplumsal devrimin etkili olması için İspanya'da sosyal ve ekonomik yaşamı yöneten mevcut rejimin bütünüyle imha edilmesi gerekir. Devrimden çıkacak olan yeni örgütlenme, işçiler tarafından özgürce geliştirilecektir. Yeni devrimci örgütlenmeyi savunmak için herkes kendi çıkarını bir yana bırakıp ortak çabaları koordine etmelidir." Bu son dört noktaya, CNT Ulusal Komitesi'ne seslenen bir not da eklenmişti, bu notta, UGT ile bir pakt oluşturmak üzere araçları
250
ve olanakları araştıracak ulusal bir sendika kongresinin nisanda toplantıya çağrılması isteniyordu[1] Plenumun seçimler hakkında benimsediği tavır ise, CNT'nin her zaman savunduğu "klasik boykotçu çizginin" onaylanması sonucu aynı kaldı. Bu sonuçlar, teorik olarak CNT'nin geleneksel tavrına uygundu, fakat gerçekte insanlar oy kullanma düşüncesine soğuk bakmıyorlardı ve bu yüzden kararları her militan kendi devrimci bilincine göre yorumluyordu. Bu durum, Durruti, Bölge Komitesi tarafından bölgesel propagandayı üstlenecek militanların yeniden toparlanması işine çağrıldığı zaman, iyice belirginleşmişti. Toplantıya Francisco Ascaso, Garcîa Oliver, Durruti, Federica Montseny, Arturo Parera, Manuel Villar, Francisco Isgleas, Diego Abad de Santillân ve diğerleri katıldılar. Santillân, toplantıda aşağıdaki yorumu yaptı: "Eğer biz, hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde boykot tavrmı onaylayacak olursak Gil Robles'in istediği diktatörlüğün zaferine yol açmış ve legal yoldan faşist bir döneme girmiş oluruz. Eğer solun zaferinin sağlanması için seçimlerin lehinde tutum aldığımızı açıklarsak (Soldaki insanlar tarafından bile) ilkelerimizi hafife almakla suçlanırız." Santillân'ın bu sözleri militanların çoğunun içinde bulunduğu kararsızlığı yansıtıyordu. Tam boykot taraftarları için, Robles'in başarısı sosyalistleri, konumlarını "radikalleştirme-ye" zorlayacaktı ve bu devrimci süreci hızlandıracaktı. Diğerlerine göre ise, tersine böyle bir tavır, devrimin zaferi için zorunlu koşul olan CNT'yle UGT arasındaki ittifakın önünde bir engel oluşturacaktı. Aynı zamanda Solun iktidara geçtikten sonra bir af ilan edeceği ve bu affın CNT'ye binlerce tutuklu militanını geri getireceğini savunanlar da vardı.
'Yıllardan beri ilk kez" diyordu Santillân "açıkça konuşmaya cesaret ettik, hazır sloganlardan kaçınarak. Durum hakkında karara varmak için öngörümüzü kullandık, durumu bütün ciddiyetiyle ölçüp biçtik. Hepimiz ya da hemen hemen hepimiz Solun yıkımının bizim de yıkımımız olduğunu, biliyorduk! 1933'teki seçim kampanyasını engellemiştik, ama işçilerin . sağduyusu onları seçim sandıklarına itiyordu; yalnızca faşist-
251
leri hükümetten atmak ve mahkûmları hapisten kurtarmak istemeleri nedeniyle." Yine de, yapılacak mitinglerde savunulacak bir tutum belirlemek gerekiyordu. Durruti önerisini ortaya attı: "Sol blok, eğer Sağ başarılı olursa, devrimi başlatacağını iddia ediyor; buna karşılık Sağ blok, eğer Sol zafer kazanırsa iç savaşı başlatacağı şeklinde yanıt veriyor. Bu yüzden biz ya bir devrimin ya da iç savaşın kıyısındayız. İşçilere net bir şekilde, seçimlerin bir çözüm olamayacağını anlatmalıyız. Oy kullanan ve ondan sonra da sessizce evinde oturan bir işçi karşı-devrimcidir. Aynı gerçek, oy kullanmayan için de söz konusudur! Bu ikilem yalnızca sokakta, bütünüyle silahlanmış olarak çözülebilir." Garcia Oliver ise, şöyle bir öneri yapıyordu: "UGT'deki Marksistler ve CNT'deki anarşistler, bu iki örgüt sermayeye karşı mücadelede müttefik olmalıdırlar. "[2]
Durruti'nin ve Garcia Oliver'in önerileri, propaganda için temel alındı. Bu öneriler, seçimlerden birkaç gün önce CNT tarafından basılan bir manifestoda yer aldı. "Bu durumu göğüsleyebilmek için acilen devrimci bir pakt yaratmak gerekiyor, çünkü ister kazanılsın ister kaybedilsin Sağ, legal yoldan ya da iç savaşı başlatarak iktidarı ele geçirecektir. Bu yüzden oy hakkının hiçbir anlamı yoktur, gerçekte oy hakkı en önemsiz şeylerden biridir. Gerekli ve yaşamsal olan ise, uyanık bulunmak ve kavgaya hazır olmaktır! İlerlemeye cesaret etmek (yanlış bile olsa) yapılması gerekenleri ihmal etmiş olmaktan dolayı sonradan ah vah etmekten daha iyidir. Ayağa kalkın yoldaşlar! "[3]
16 Şubat 1936'da İspanya seçimlere gitti ve son genel seçimlerde olanların tersine düzensizlik ve seçim sandıklarının kırılması gibi şeyler hiç görülmedi. La Vanguardia adlı günlük muhafazakâr gazete seçimlerle ilgili olarak şöyle bir yorum yaptı: "Seçimler mükemmel bir disiplin havasında gerçekleşti. İspanyol halkı ne istediğini gösterdi."
Halk Cephesi zaferi kazandı. 4 176 156 oy aldı ve meclise 269 sandalye soktu. Sağ blok 3 783 000 oy aldı ve 202

milletvekilliği kazandı. Halk Cephesi'nin müttefikleri arasında olan Sosyalist Parti 88 sandalye aldı, 1931 seçimlerine göre desteği azalmıştı. Seçmenlerinin bir kısmı bu kez 17 sandalye kaza-252
nan Komünist Partisi'ne kaymıştı. Azana'nın Cumhuriyetçi Parti'si ve Martinez Barrio'nun Cumhuriyetçi Birlik'i, liberal burjuvazinin oylarını topladılar ve 117 milletvekilliği aldılar. Aynı durum Katalonya'da da ortaya çıktı, burada Esquerra Catalana öndeydi ve 29 sandalye kazandı.
Sağda Lerroux'un partisi en fazla güç kaybeden parti durumundaydı. 80 milletvekilliğinden 8 milletvekilliğine düşmüştü. CEDA, 20 milletvekilliği kaybetmesine rağmen hâlâ 94 sandalyeye sahipti. İspanyol Falanj'ı, kurucusu Jose Antonio Primo de Rivera'yı tek aday olarak göstermiş, fakat Rivera ne Câdiz'de ne de Madrid'de tek bir milletvekilliği dahi kazanamamıştı.
Seçim zaferinden bir gün sonra, 17 Şubat'ta Calvo Sotelo ve Franko, anayasaya göre, seçimi kazananlar iktidarı almadan önce bir ay daha görevinde kalması gereken Portela Vallada-res'i ziyaret ettiler. Görüşme pek samimi bir havada geçmedi, Valladares'ten sıkıyönetim ilan etmesini istediler ve bu istekleri reddedildi.
Calvo Sotelo ve Franko taleplerinin haklılığım Oviedo, Barselona, Madrid ve başka yerlerde patlak veren kargaşalıklara dayandırmışlardı. Gerçekte seçimlerin kazanılmış olmasına güvenmeyen isçiler, şimdiden mahkûmları serbest bırakmaya başlamışlardı. Portelo ile yaptığı görüşme hiçbir işe yaramayan Genel Kurmay Başkanı Franko, Savaş Bakanı General Molero'ya ve Guardia Civil Müfettişi General Pozas'a askeri bir ayaklanmayı desteklemeleri çağrısında bulundu. İki general de bu talebi reddettiler. Fakat Franko, başarısız çabalarını sürdürdü, başarısızdı çünkü; askeri bölgelerdeki ordu komutanlarında istek yoktu.
Seçim sonuçlarını dikkate alan Alcalâ Zamora ve Portela Valladares yasal sürenin dolmasını beklemeden Manuel Aza-na'yı yeni hükümeti kurmakla görevlendirdiler. Sol cumhuriyetçilerden oluşan Azana Hükümeti 19 Şubat'ta kuruldu. Gösterilere girişen ve mahkûmları serbest bırakan halk bir kere daha ülkede yeni bir yaşam düzeni kuracağını vadetmiş olan hükümetine güvenini ifade etti.
253
Halk Cephesi'nin zaferini sağlayan politik gruplar faşizmi dizginleyecek bir güç olarak Halk Cephesi'ni ortaya sürüyorlardı. Oysa Calvo Sotelo, Gil Robles ve Franko oyunlarını yeterince açık oynamalarına rağmen, yeni hükümet onlara karşı herhangi bir yaptırımda bulunmayıp komplo karşısında sessiz kaldı. Yandaşları tarafından hızla terkedilen General Franko, kendisini bir komplocu olarak tutuklayacağı yerde, cumhuriyete bağlılığını onaylayan içişleri Bakanı Amos Salvador'u ziyaret etti. Azana dahi, komplonun diğer üyesi General Goded'e Bale-aric Adaları'ndan birinin komutanlığın verirken, Franko'yu Kanarya Adaları'nın "Commandacia Komutan "ı olarak taltif etti.
Böylece, hükümet Lerroux'un politik çizgisini izlediğini göstermiş oluyordu. Bütün temel sorunlar askıda kalmıştı. Yapılan tek şey, 21 Şubat'ta kitleler tarafından zaten pratik olarak başlatılmış bulunan affın resmen ilan edilmesi olmuştu.
Hükümetin politik ve politik olmayan suçlar arasında ayrım yapmakla yasayı çiğnediğine kuşku yoktur. Politik olmayanlar diye nitelendirilenler CNT üyesi tutuklulardı. Hükümet, sosyal ve politik suçlar işlemedikleri için bu tutukluların af dışı bırakıldığını duyurdu.
Halk Cephesi'nin zaferinden 20 gün sonra 6 Mart'ta, Durruti, Prens Tiyatrosu'nda yapılan bir toplantıda bu durumu protesto eden bir konuşma yaptı: "Biz Halk Cephesi'nin sorumlulularına, zaferlerinin işçi sınıfı sayesinde olduğunu ve işçi sınıfının ayn şekilde durumu tersine de çevirebileceğini, çünkü işçi sınıfının sabrının bir sınırı olduğunu ve artık bu sınıra dayanıldığını söylemeye geldik. "[(4)]
Ülkede gergin olan durum, çok sayıda toprak sahibinin topluklarını terkederek kaçmasıyla daha da kötüye gitmişti. Bu toprak sahipleri devrim korkusuyla ya da Halk Cephesi'ne karşı olduklarından dolayı kaçmışlardı. Kaçmayanları ise, Ekim Devrimi olayları sırasında keyfi olarak işten attıkları işçileri geri almayı reddediyorlardı. Hükümetin 27 Şubat'taki istisnasız bütün işçilerin işe geri alınmaları yolundaki emrine uymamakta ısrarlıydılar. Patronların bu direnişi, tarımda olduğu kadar endüstride de söz konusuydu.
254

Barselona, Şubat 1936- Durruti, kızı Colette ve hayat arkadaşı Emilienne Morinle birlikte.

255

Durruti'nin vurguladığı gibi, endüstriyel sektörde patronlar, fabrikalara devrimci bir el koyusu önlemek için bir uzlaşmaya varmayı umuyorlardı. Fakat köylüler arasında durum çok daha ciddiydi. Hükümetin çözüm bulacağından umutlarını keserek kamulaştırmalara başlamışlardı. Madrid yakınlarındaki Cenicientos'un köylüleri en cesurlarıydı. "Encinar de la Parra" adlı büyük çiftliği işgal etmeye karar verdiler ve bu çiftliği kollektif olarak işletmeye başladılar. Bundan sonra UGT'ye bağlı Tarım Sendikası, tarım bakanına durumu açıklayan bir rapor gönderdi: "Çünkü bizim için artık iş yok, atlarımız ve çocuklarımız aç, yapabileceğimiz tek şey toprakları ele geçirmekti. Ve ele geçirdik. Çalışmamız sayesinde önceden asla üretilmediği kadar çok üreteceğiz. Bu, yoksulluğumuza son verecek ve ulusal refahı da yükseltecektir. Kimseye zarar verdiğimizi sanmıyoruz, yalnızca durumun yasallaştırılmasını ve ayrıca huzur içinde çalışmaya devam etmek için ihtiyaç duyduğumuz kredinin verilmesini talep ediyoruz."

İki hafta sonra, Salamanca bölgesindeki 80 köyün[5] işçileri de aym şeyi yaptı. Dört gün sonra Toledo yakınlarındaki bazı küçük köylerin sakinleri de kamulaştırma yoluna gittiler. Ve 25 Mart'ın şafağında Caceres ve Badajos bölgesinden 80 000 çiftçi, toprakları ele geçirerek işlemeye başladılar. Estrema-dura'daki bu toplu ayaklanma hükümet çevrelerinde korkunç bir panik yarattı. Nitekim, birkaç gün önce Guardia Civil'i Murcia bölgesine göndererek 27 çiftçinin ölümüne neden olan hükümet bu kez de Guardia Civil'i bu köylülerin üzerine göndermekten çekinmeyecekti. Hükümet, yasal bir kamulaştırma yapacağı izlenimini vermek için Tarım Reformu Enstitüsü'n-den bir grup mühendis gönderdi.

1936 Mayısı'yla birlikte faşist bir darbenin kapıda olduğu iyice ortaya çıktı. Komplonun bir parçasını din adamları oluşturduğundan, halkın gözleri kilisenin üzerindeydi ve halk düzeni savunmak için bol bol şiddeti kışkırtan din adamlarının vaazlarını dinliyordu. Halk, din adamlarının yoksulun düşmanı olduğunu anlamıştı. Bu kutsal yerlerde silah

ve mühimmat bile bulunmuştu. Birçok din adamı kaçmıştı. Bu durum, hal-
256
kiri tepkisine yol açmıştı, istatistiklere göre, 16 Şubat'tan 15 Haziran 1936'ya kadar 160 kilise yakılmış, 269 kişi öldürülmüş, 1287 kişi yaralanmış, 215 saldın olmuş, 113 genel grev, 228 kısmi grev gerçekleşmiş ve 145 bomba patlamıştı.

Politik güçlerin dağılımı konusunda eski içişleri Bakanı Miguel Maura tarafından sunulan manzara şöyledir: Solda; UGT 1 447 000; CNT 1 577 000; komünistler 133 000 Sağda çeşitli gruplara dağılmış 549 000 kişi; 20-30 000 ordu mensubu; 50 000 falanjist; 50 000 din adamı ve rahibe; ve milyonlarca peseta.[6]

CNT IV. Ulusal Kongresi, Zaragoza'daki İris Tiyatrosu'nda 1 Mayıs 1936 günü toplandığında İspanya'da durum böyleydi.

NOTLAR

1. JOSÉ Peirats, op. cit, Cilt 1.
2. Diego Abad de Santillân, op. cit.
3. Josĕ Peirats, op. cit.
4. Solidaridad Obrera, 7 Mart 1936.
5. Burnett Bolloten, op. cit.
6. Miguel Maura, op. cit.

257

XIV

CNTIV, KONGRESİ (Mayıs 1936)

Durruti, ocak sonunda hapishaneden çıktığında devrimci yaşamının en verimli dönemi de başlamış oldu. Mücadelenin farklı biçimleriyle dolu çalışmaları etkileyiciydi ve bu onun devrimci yaşamının son evresi olacaktı. "Nosotros" grubunun üyeleri mücadeleye sadece dinamizmlerini katmakla kalmayıp, aynı zamanda devrimci coşkularını da katıyorlardı. Gelişmekte olan durum, onların eylemliliğinin doruk noktasına çıkması anlamına geliyordu. Kendilerini bütünüyle davaya vermişlerdi ve eylemleri basanlarla ödülleniyordu. Kuşkusuz grubun üyeleri anarşist hareketi etkiliyordu, fakat hareket kendini herhangi bir yönetici güce dayandırmadı ve işçi kit-leleriyle gündelik yaşam ilişkileri kurarak güçlendi.

Ascaso dışında, "Nosotros" grubunun üyelerinden hiçbiri herhangi bir komitede kalıcı bir göreve sahip değildi, onunki de kısa sürdü. Durruti'nin CNT ve FAI'nin çekirdeğindeki fonksiyonu her zaman geçici görevlerle sınırlıydı, örneğin ocak ve aralıktaki ayaklanmaları örgütlemek üzere seçilen Ulusal Devrimci Komiteyi yönetmek gibi görevler. Onun temel çalışması daima tabanda olmuştur. Bu, kıskançlık içindeki kişiler ve oportünistler tarafından ona yöneltilen eleştirilerin fazla ileri gidememesine neden oluyordu. Bu noktada Durruti daima ısrarla şunu belirtirdi: "Anarşistler sendika tabanında yer almıyorlarsa komitelerinde yer alamazlar. Bu komitelerde, patronla bir anlaşmazlık durumunda, militan anlaşmak amacıyla uzlaştırıcı adımlar atmak zorundadır. Bu durumda olmaktan kaynaklanan ilişkiler ve etkinlikler militanı bürokrasiye doğru iter. Bu tehlikenin bilincinde olan bizler bunun gerçekleşmesini istemeyiz. Bizim rolümüz, bizimkiler gibi
258
sendika örgütlenmelerine zarar verebilecek çeşitli tehlikeleri daha aşağıdan görebilmektir. Hiçbir militan, herhangi bir komitedeki görevini kendisine verilen süreden daha fazla sür-dürmemelidir. Kalıcı ve vazgeçilmez kişilere hayır. "[1]

O, herkesin sendikal görevlerde yer alması gerektiğine inanıyordu. Bu, sendikal görevlerde memuriyete son vermenin tek yoluydu. Kişi kültü asla teşvik edilmemeliydi, ama ne Durruti ne de Garcîa Oliver ve Francisco Ascaso gibi yoldaşları, iradeleri dışında etkilerinin yayılmasından kaçınamadılar. Bu etki çok tehlikeli olabilirdi ve Durruti herkesten çok çekiyordu bunun sancısını. Yoldaşlarının onu bütün çalışmalarda kendilerinden üstün gördüğünün farkındaydı: Bu onun bilmeden yaydığı farklı havadan ileri gelmiyordu, fakat yoldaşlarının, onun kendini işe bütünüyle vermesinden dolayı duydukları hayranlıktan kaynaklanıyordu. Fakat Durruti bu tür saygıya karşıydı, bu bir insanın kurtuluşunu değil, tersine iradenin yabancılaşmasını getirirdi. Durruti şöyle demişti: "İradesi yabancılaşmış bir kişi, hiçbir zaman kendini özgürce ifade edemez ve herhangi bir sendika toplantısında kendini en silik konuşmacının dahi etkisi altında hisseder, kendi kişisel düşüncelerini geliştire-mez. Bir insan kendi başına düşünemediği ve kendi sorumluluğunu üstlenemediği sürece insanlığın gerçek kurtuluşu mümkün olmayacaktır."

Durruti'nin açık sözlülüğü bazen gruptaki arkadaşlarında bile, özellikle Garcıa Oliver'de hayret uyandırıyordu.

Oliver'in kendi yargılarına olan özgüveni, fikirlerine karşı hiçbir muhalefeti hoş görmemesine rağmen, bazen onun istediğinin tersi sonuçlar yaratıyordu. Bu, CNT Kongresi sırasında Durruti ve Oliver, devrim konusunda kişisel bakış açıları yüzünden çatıştıklarında ortaya çıktı. Oliver karşıdevrimin yaklaştığını düşünüyordu ve yarı-askeri bir örgütlenmenin gerektiği fikrini ortaya atmıştı. Bunun, karşıdevrime direnmenin ve proletarya zaferinin garantiye alınmasının tek yolu olduğunu düşünüyordu. Durruti ise, etkililik bahanesiyle bile olsa, bu militarist tasarının desteklenemeyeceği fikrindeydi. Durruti "Askeri bir bakış açısıyla bakıldığında Garcıa Oliver'in önerisinin, benim

savunduğum gerilla savaşı fikrinden daha kabul edilebilir olduğu doğrudur" diyordu. "Fakat bu yarı-askeri örgütlenme fikri, devrimi yıkıma götürecektir. Çünkü bu mekanizma kendini dayatmaya başlayacak ve etkili olmak adına kitleler üzerinde kendi otoritesini ve iktidarını oluşturacaktır. Bolşevikler Rus Devrimi'nii bu şekilde boğdular. Biz ne pahasına olursa olsun bunu istemiyoruz. Bırakın devrimimiz kendi ilkelerine göre gelişsin. "[2]

Bu iç anlaşmazlık, her ikisinin de aktif oldukları Tekstil Sendikası, IV. Kongre programını tartışmaya başladığı zaman ortaya çıktı. Oliver, sendika toplantısında bakış açısını ortaya koydu. Durruti ise kendi düşüncesini savundu. 70 000 üye, Garcıa Oliver'in aşağıda özetlenen önerisine oy verdi: "Kon-federal savunma grupları ve anarşist gruplar proletarya ordusunun ana ünitesi olan bölüğü kurmak üzere ayrı bir örgüt kuracaklardır."

CNT, halk adına sorumluluk üstlendiğinden dolayı kongre programı çok kapsamlı ve önemliydi. CNT yalnızca acil problemlerle yüz yüze gelmekle kalmayıp, aynı zamanda liberter komünizmin genel çizgisini savunacak olan bir program hazırlamak zorundaydı. Tartışmalar hararetlendi ve hemen ardından özel bir konuda yoğunlaştı. O zamanlar işçilerin inancı o kadar büyüktü ki, devrimin kapıda olduğunu düşünüyorlardı. Pratiğe geçirilebilecek fikirler üzerinde yeniden düşünerek bunları acilen formüle etmek gerekiyordu. Polemik son derece canlıydı ve ortama tam bir devrimci coşku hakimdi. Bu atmosfer yalnız Tekstil İşçileri tarafından hissedilmiyordu, CNT'nin bütün sendikalı işçilerine yayılmıştı. Haftalar boyunca toplantılar birbirini izledi. Bazı özgün sonuçların oylama yoluyla belirlenebilmesi için geniş işçi topluluklarının katılımını sağlamak gerekiyordu. Bu toplantılara paralel olarak, mesai saatlerinde fabrikalarda konferanslar da veriliyordu. CNT militanları öylesine yoğun bir çalışma içindeydiler ki, doğru dürüst uyku uyumuyorlar, aşırı yorgunlukla ancak coşkuları sayesinde başedebiliyorlardı.

Durruti, hapisten çıktıktan sonra, Zaragoza'daki kongreye

1936'da anarşist dergileri tanıtan afişler.

delege olarak katıldığı tarihe kadar dinlenmek için küçük bir şans elde etmişti. Kızı, beş yaşındaki Colette, babasını çok az tanıyordu. Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana Durruti zamanının dörtte üçünü hapiste ya da yeraltında geçirmişti. Bu onun için artık olağan hale gelmişti. Bu koşullar altında ne aile yaşamı ne de ev yaşamı olabilirdi. Ocak'tan beri ancak birkaç ay için aile ortamında kalabilmişti, fakat o kadar az militan vardı ki, seçim öncesi ulusal çapta başlatılan propaganda kampanyası nedeniyle, CNT hepsini harekete geçirmişti. Ardından kongre hazırlıkları için de onların yardımı gerekmişti. Durruti'nin uzun süren yokluğu zaman zaman eşiyle arasına soğukluk girmesine neden oluyordu. Emilienne, küçük Co-lette'in yetişmesiyle ilgilenmenin yanı sıra, çocuğu ve kendini yaşatacak parayı da

kazanmak zorundaydı. Çünkü CNT merkezinde sendika faaliyetlerinde görev alan propagandacılar ve militanlar ücret almadan çalışıyorlardı.
CNT IV. Ulusal Kongresi 1 Mayıs 1936'da Zaragoza'da baş-
261
ladı.[3] Bu belki de CNT'nin, daha öncekilere göre çok daha geniş delege gruplarını bir araya getirdiği en önemli kongresiydi. Tartışılan sorunlar arasında "devrimci dönem" sorunu da vardı. Garcîa Oliver, faaliyetleri hakkında bir rapor verdi, kendisi, 1933 Ocak ayaklanmasında Devrimci Komite'nin eski bir üyesi olarak konuşuyordu.
"1931'de,İspanya'da politik rejim değiştiği zaman, gerçekte uzun zamandır kafalarımızda olan farklı iki eğilim net bir şekilde ortaya çıktı. Gerçeğe bakıştaki bu farklılıktan bölünme doğdu.
"1931 'deki durum proletaryanın liberter devrimi yapması ve bu devrim doğrultusunda mevcut toplumsal düzeni yıkmasına uygundu. O zamandan sonra koşullar bir daha aynı şekilde ve aynı derecede *uygun* olmadı. Rejim parçalanmıştı, devlet zayıflamıştı, orduda disiplin eksikliği had safhadaydı. Guardia Civil Birlikleri küçülmüştü, düzen güçleri son derece zayıf bir örgütlenme içindeydi. Bu, devrimimiz için mükemmel bir andı. Bugün, 1931'de bir devrimin mümkün olduğunu söyleyebiliriz. Fakat şimdi güçlü bir devlet, disiplinli güçler, kibirli bir burjuvazi vardır (...) Bugün devrimin gerçekleştirilmesi. CNT'nin yanı sıra diğer devrimci güçleri de gerekli kılmaktadır. Bu kongrede biz, UGT ile ortak eylemde bulunmanın yollarını araştırmalıyız. Fakat eğer CNT'nin devrimci çizgisi geçmiştekinden farklı olsaydı bizim için ne bugün ne de gelecek söz konusu olurdu. Tarihin akışı bizi haklı çıkarıyor.
"CNT'nin hayata geçirdiği devrimci yönelim, yolu netleştirdi. Bu eylemlerin ilki olan Casas Viejas olayının ardından Sol bütünüyle ezilmişti. Bu, kitleleri ve Sosyalist Parti'nin kendisini bile devrimci yola sokmaya başladı. Her şeyi harekete geçirdi ve politik illüzyonun maskesini düşürdü. Başarısız olduğumuz gerçekti, buna rağmen bu deneyim bize ilk kez CNT' nin çok geniş çaplı ulusal bir mücadeleyi üstlenebileceğini gösterdi. Biliyoruz ki, CNT şimdiye kadar daima patronlara karşı sendikal mücadeleyi sürdüren bir örgüttü. CNT dış dünyada tanınmazdı. Fakat artık biz ülke çapında tanınıyoruz ve dünyaya komünist liberter bir toplum umudu veriyoruz. Biz işçi sınıfına bir bayrak ve bir sembol verdik.
262
"Muhalefetteki yoldaşlar ve diğer, azınlıklar haklı oldukları sürece başarılı olurlar. Bizim de yaptığımız gibi herkes çoğunluğu ikna etmek için mücadele etmelidir. Kongre kararları herkes ama herkes tarafından tanınmalı *ve* hepimiz kongrede birleşmeliyiz. "[4]
Muhalif sendikaların delegasyonları kabul edildi ve bunların 60 000 üyesi CNT'ye kaydoldu.
Kongrenin, tarım reformu konusundaki tavrını belirlemesi gerekiyordu. Bu konuyla ilgili önerge uzun bir giriş yazısıyla verildi. Bu giriş yazısında hükümetin şu anki haliyle köylüler için olumlu ve etkili bir tarım reformunu yürütmeye muktedir olmadığı sonucuna varılıyordu. Bir örgütlenme ve propaganda planının yanı sıra aşağıdaki program kongreye önerildi:
"- 124 dönüm ve daha fazla büyüklükte olan toprakların bedelsiz kamulaştırılması.
"- Toprak sahiplerinin mülkiyetindeki tohum, makine ve iş aletlerinin toplanarak müsadere edilmesi.
"- Komünal toprakların gözden geçirilmesi ve bu toprakların, kollektif ekiminin ve kullanımının köylü sendikalarınca gerçekleştirilmesi.
"- Tarım okulları kurulmasının yanı sıra sulama, kanal ve ağaçlandırma projelerinin gerçekleştirilmesi.
"- Gerektiği gibi ekilmeyen ve böylece ülke ekonomisini sabote eden topraklara köylü sendikalannca doğrudan el konulması."
Kongrenin sonunda, alınan kararlar konusunda halkı bilgilendirmek amacıyla Zaragoza'daki Toros Meydanı'nda bir miting düzenlendi. Bu tarihi gösteride bulunmak için işçiler, Madrid'den, Barselona'dan ve kuzeyden özel trenlere doluşarak gelmişlerdi. Yakın köylerde oturanlar arabalarla geldiler. 24 saat için Zaragoza, İspanya devrimci proletaryasının başkenti oldu. Ülkenin bütün gazeteleri bu kongrenin önemi üzerine yorumlar yaptılar. Cumhuriyetçi bir gazete, bu toplantının milletvekilleri toplantısı için örnek teşkil etmesini tavsiye etti. Burjuva basını ise, kongreyi okuyuculanna "devrimin ilk aşaması"olarak takdim etti.
263
CNT'nin Katalonya'daki yayın organı Solidaridad Obrera başyazısını şu cümlelerle bitiriyordu: "Kongre bitti, fakat şimdi konfederal yeniden yapılanma için devrimci hazırlık başlıyor. Kongreye kişisel ölçütler değil, kollektif düşünce hakim oldu. Kararlar oy birliğiyle verildi, oy birliğiyle hayata geçirilmelidir. Bütün dünya işçilerine bir devrimin nasıl yapıldığını göstermeyi bilelim. "[5]

NOTLAR

1. Liberto Calleja'nın ifadesi.
2. Aynı yerde.
3. I. Kongre 1919'da, II. Kongre 1931'de yapıldı. Fakat eğer 1910'da Barselona'daki Kuruluş Kongresi de hesaba katılacak olursa bu kongre IV. Kongre oluyordu.
4. Actas del Congreso de la CNT de Zaragoza. Mayıs 1936, 1954'te Toulouse' daki CNT tarafından yayınlanmıştır.
5. Solidaridad Obrera, Mayıs 1936.

XV
"SOSYALİST YOLDAŞLAR NEYİ BEKLİYORSUNUZ ?"

CNT Kongresi boyunca isteklerini ifade eden birbuçuk milyon işçi ütopya içinde mi yaşıyordu, yoksa bu işçiler dönemin devrimci potansiyelinin net bir şekilde farkına mı varmışlardı?

Bir Sovyet tarihçisi bu durumu şöyle açıklıyor: "Halk Cep-hesi'nin seçimleri kazanmasıyla birlikte bir patlama meydana geldi (...) Hükümette yer alan cumhuriyetçi partiler, küçük burjuvazi ve burjuvazi, değişmediklerini çabucak kanıtladılar. Politikaları, 1931 ile 1933 arasında uyguladıkları politikaların kelimesi kelimesine aynısıydı; halkı aldatan ve gericiliğin yolunu açan politikalar. Sadece kitleler kendi başlarına değişmiş ve artık güçlerinin farkına varmışlardı. Halk Cephesi'nin programım derhal aşağıdan ve devrimci yöntemlerle hayata geçirmeye başladılar: bütün siyasi tutukluların serbest bırakılması, politik faaliyetlerinden dolayı işverenler tarafından işinden çıkarılan bütün işçilerin tekrar işe alınması. 1936 Martı'nda başlayan toprak işgali.

"15 Mart'ta faşist provokasyonlar, işsizlik ve açlığın yol açtığı grevler başladı. Hareket gün be gün yayıldı, atölyeler, fabrikalar ve madenler felç oldu. Haziran ve Temmuz 1936'da günde ortalama on-yirmi grev kaydediliyordu ve bunların % 95'inde işçiler zafer kazanıyorlardı. Devrimin nihai zaferi için çağrıda bulunan işçi kitleleri, önemli kentlerin caddelerine akıyordu. Bu dönemde onbinlerce insan mitinglerde bir araya geldi, ilk endüstriyel kollektifler doğdu ve işçiler, sahipleri tarafından terkedilen işyerlerini işgal ettiler. Grevlerle, fabrika ve toprak işgalleriyle yaygınlaşan bu tabandaki kontrol sayesinde proletarya ekonomik, sosyal ve politik vb. alanlardaki İs-

panyol realitesinin bütün açılarını dikkate alan bir programı incelikle yürürlüğe koyuyordu."

Diğer tarihçilerin de doğruladığı Sovyet Yazan Maidanik'in bu tanımı, Fernando Claudin'in yakaladığı bir tek hata içeriyordu. Devrimci patlamanın nedeni ne "(...) fabrikaları işgal etmeye ne de kapitalizmi tasfiyeye çağıran Halk Cephesi programının uygulanması değildi. Tersine, Halk Cephesi'nin programı her anlamda özel mülkiyeti koruyordu. Kuşku yok ki, Maidanik, olayların asıl gelişmesini, Komünist Enternasyonal politikalarının doğruluğuyla bağdaştıracak açıklamalar sunmak zorundaydı. "[l]

Bu durum tasvirinden halk kitlelerinin kendi inisiyatifiyle harekete geçerek hükümeti hiçe saydığını çıkarabiliriz. İşçilerin, Halk Cephesi'ne politik illüzyonları nedeniyle değil, mahkûmların serbest bırakılması ve daha uygun bir zeminde mücadeleyi örgütlemek gibi somut nedenlerle oy verdiklerini anlayabiliriz.

Ve böylece işçi sınıfının devrimci düzeyi, CNT Kongresi'nin ayaklanmayı yeğlemesi ve İspanyol realitesinin bütün yönlerini kapsayan bir plan geliştirmesi bütünüyle anlaşılabilir. Kitleler, iktidarı ele geçirerek bir ütopyayı hayata geçirmeye hazırlardı. Gerçekte iktidar sorunu, anarko-sendikalistlerin cumhuriyetin ilanından beri geliştirdikleri stratejinin temeliydi. Eğer G. Brenan'ın notlan doğruysa, anarşistler sürekli olarak bir ayaklanma öncesi ortamı yaratmalarına ve geliştirmelerine rağmen İspanya'da devrimi yapamamışlardı[2] Aynı şekilde Maurin de şunun farkındaydı: "Paradoksal görünse de, iktidarda ister Gil Robles ister Azana olsun, her şey Durruti, Gar-cîa Oliver ve Ascaso'ya, bağlıydı. "[3]

CNT tarafından sokaklarda ortaya konan bu devrimci eylemler ülkenin politik gündemini belirledi ve kaçınılmaz olarak devrime doğru ilerlemeyi hedefledi. Hükümeti taciz eden anarşistler halka, devleti içinde bulunduğu güçlüklerden ve zayıflığından yararlanarak yıkmasını ve işçi sınıfının devrimci bilinç düzeyini yeni ortamda daha da arttırmasını tavsiye ediyorlardı.

Haziran ve temmuzda mücadele kapitalist yapının bir kısmını zaten yıkmıştı. İktidar son derece güçten düşmüştü, birbiriyle uzlaşmaz çelişkilere sahip sayısız grup arasında bölünmüştü. Karşılarında ise, işçilerin gücü, partileri, her geçen gün güçlenen sendikaları vardı. Aynı zamanda karşı-devrim kendini yalnız başlıca liderleri olan Gil Robles, J. A. Primo de Rivera ya da J. Calvo Sotelo'nun sözlü şiddetiyle değil, fakat aynı zamanda saldırılarla ve ekonomik

sabotajlarla (fabrikalarda elektriklerin kesilmesi, toprakların ekilmemesi) ifade ediyordu. Aynı zamanda faşist gruplar tarafından kışkırtılan çatışmalar ve artık ordunun açıktan açığa işlenen komplosu da vardı.
Bu yüzden CNT'li işçiler tek çıkış yolunun devrim olduğunu ilan ettikleri zaman demagoji yapmamışlardı. Gerçi bir sorun kongrede bölünmeye yol açmıştı. İspanyol Devrimi tek başına gerici güçlere karşı zaferi gerçekleştirebilir miydi, yoksa dünya kapitalizmi devrimi boğacak mıydı? Bu tehdidi göz önüne alan bazı kişiler İspanya'da demokratik bir evrimin daha uygun olacağını düşünüyorlardı. En radikal unsurlar ise, bu seçeneğin reformizme varacağını biliyordu ve Durruti şöyle diyordu: "(...) Eğer yıllardır uğruna savaştığımız devrim, bizim arzu ettiğimiz gibi şimdi patlak verirse, duraksamasız hareket etmemiz gerektiğini anlamalıyız. Fakat şimdiden devrimin bize sunduğu her olanaktan yararlanarak enternasyonalleştir-meyi düşünmeliyiz. "[(5)] Bu polemik fazla uzamadı, çünkü zaman gerçekten de teori yapmaya uygun değildi. Devrim sokaklarda patlak vermişti ve onu kimse durduramazdı.
İspanya'dan iki ay sonra Fransa'da da Halk Cephesi seçimleri kazandı. Pratik olarak söylenecek olursa sosyalistler ve komünistler iktidara geldiler. İspanya'da burjuva demokrat Manuel Azana hükümete liderlik ederken, Fransa'da, dörtte üçü sosyalist ve komünistlerden oluşan Ulusal Birlik, bir sosyalisti hükümet başkanlığına seçti. İspanyol işçileri çok iyi biliyorlardı ki, sosyalistler iktidara geldiği, komünistler ise Ulusal Birlik'te sandalyeye sahip olduğu için, devlet halkın talebi olan devrimi gerçekleştirmeyecektir. Fransız proletaryasının
267
fabrikaları işgal etmeye başlama, sıkı bir kararlılıkla hareketi devrimci eyleme dönüştürme tavrı daha ciddi görünüyordu ve bu tavır devrimci coşkularını yükseltiyordu. İspanyol halkı, mücadelesini Fransız halkının mücadelesiyle buluşturarak devrimi Avrupa çapında yayabileceğini düşünüyordu.
Durruti bir mitingde şöyle demişti: "Eğer Fransa'da grev hareketi radikalize olursa ve işçiler, politikacılarının ve sendika liderlerinin emirlerinin ötesine geçerlerse Avrupa devrimi kazanılmış olur. Yoldaşlar! Olayları yaygınlaştıralım!"
Öte yandan Garcîa Oliver, CNT Ulusal Konıitesi'nde, CNT Kongresi'nde devrimci bir müttefik olarak seslenilen UGT liderlerinin sessizliğinin ve pasifliğinin komuoyu önünde kınanması için kendisine izin verilmesi konusunda ısrar ediyordu. Ascaso şu sözlerle sosyalistlere çağrıda bulunmuştu: "Sosyalist yoldaşlar, Fransız işçileriyle dayanışma göstermek için neyi bekliyorsunuz?"(5)
Gerçekte Fransa'daki ve İspanya'daki olaylar birbiriyle bağlantılıydı ve açıkça görülüyordu ki, bu iki hareket arasında benzerlik vardı. Otomobil endüstrisindeki işçiler Paris'te işi durdurmuşlardı ve Fransa'da endüstriyi felç etmişlerdi. Birkaç gün sonra Salamanca bölgesindeki seksen köy büyük toprak sahiplerinin mülklerini işgal etti ve kollektif örgütlenmeye gitti. Estremadura'da 80 000 köylü büyük mülklere yerleşip kollektif örgütlenmeye giderken bu inisiyatif hızla Toledo bölgesine yayıldı. Şehirlerdeki işçiler kırsal alandaki devrimi aktif bir şekilde desteklediler ve bu dönemin gösterileri, sınıf mücadelesinin uluslararası bir karakter kazandığını açıkça gösterdi.
Fakat İspanyol halkı coşkuyla tutuşurken Fransa'da işçiler teslim olmaya başlamışlardı. Partide politik planların kazandığı gündü, Leon Blum, proletarya devriminin liderliğini reddetmişti ve Maurice Thorez işçilere bir grevin nasıl sona erdirileceğini bilmenin gerekli olduğunu söylüyordu. Halk Cephesi'nin himayesi altında Fransa yeniden burjuva düzenine geri döndürüldü.
Eşi Fransız olan Durruti, Fransa'daki militanlarla yakın ilişkiler içindeydi. İşçilerin nasıl yenildiklerini anlayan Dur-
268
ruti, Barselona'ya uğrayan Fransız militanlardan rahatsızlığını gizlemedi. Durruti onları, devrimlerini yatıştırdıkları, tutarlılıktan uzak oldukları, işçi hareketini karışıklığa sürükleyen fraksiyon kavgaları konusunda eleştirdi. Durruti, ortamdaki bu değişikliği anlayamıyordu, çünkü Fransa'da anarko-sendikalist hareket gerçekten güçlüydü. Nasıl oluyordu da anarko-sendikalizm, işçi sınıfı üzerindeki bütün etkisini kaybedebiliyordu, nasıl oluyordu da grevlerde en ufak bir rol bile oynayamıyordu?
Şurası açıktı ki, Durruti ve Fransız yoldaşları devrim sorununu farklı biçimlerde görüyorlardı. Keza İspanya'da örgütlenme yoğun saldın altındaydı ve anarko-sendikalizm, reformist çözümlere kaydırılması girişimlerine karşı direnmişti. Fakat Durruti, İspanyol militanların Fransız militanlardan farklılığına işaret ederken şunu belirtiyordu: Fransızlar halk kitleleriy-le ilişkilerini kesip devrimi kendi felsefi çevrelerinde ele alırlarken, İspanyollar devrimin geleceğine sarsılmaz bir inançla mücadelelerini pratik üzerinde yoğunlaştırıyorlardı. Durruti, devrim, diye ekliyordu, teoriye gerek duymaz, fakat pratikte ısrar etmeyi gerektirir. Teoriler devrimci eylemi üretmez, teorileri yaratan eylemlerdir. Fransız militanlara seslenen Durruti, halka dönüp mücadele etmelerini söyledi, çünkü dedi, Fransa işçileri

bir yenilgi yaşadılar, ancak pek yakında yeni bir hareket ortaya çıkacaktır: İspanya devrime gitmektedir.
Durruti ve "Nosotros" grubunun üyeleri saldın planını tasarlarken, hazırlıklar da haziran ve temmuz başına kadar sürdü. "Nosotros" şehir gerillası taktiğini benimsiyordu. Sa-vaşçıların dokumacılar arasında gizlenebileceğini, farklı ayaklanma bölgelerinden yardım edebileceklerini ya da düşmana arkadan saldırabileceklerini öngörüyorlardı. Her askeri kışlaya önemli askeri liderlerin faaliyetlerini gözleyecek bir veya daha fazla haberci yerleştirdiler. Aynı şeyi Guardia Civil ve Saldın Birlikleri karargâhlarında da yaptılar. Bomba imal ettiler, silah satın aldılar ya da kışlalardan çaldılar. Eski "Soli-darios" bu nihayi karar saatine hazırlıksız yakalanmayacaktı.
269

NOTLAR

1 Fernando Claudin, op. *ot.*
2. Gerald Brenan, El Laberinta Espanol.
3. Joaquırı M.aurin. Revolucion y contra-revolucion en Espana.
4. Liberto Calleja'nın yazara verdiği ifade.
5. Ascaso ve Durruti'den alıntılar, Mayıs 1936'daki mitinglerden özetlenerek alınmıştır. Bkz: Solidaridad Obrora, Mayıs-Haziran 1936.
270

XVI

ACI BİR HAFTA (13-19 Temmuz 1936)

Hükümet Başkanı Casares Quiroga ve mayısta Alcalâ Za-mora'yı cumhurbaşkanı olarak atayan Manuel Azana, İspanyol gerçeğine bütünüyle yabancı görünüyorlardı. Ordu bölünmüştü, birlikler artık savaş bakanına itaat etmiyor, kendi komutanlarının emirlerine göre hareket ediyorlardı. Muhaliflere General Mola liderlik ediyordu. Darbe söylentileri kesinlik kazanmıştı. Falanjlar, terörist faaliyetlerini bir güvensizlik ortamı yaratmak amacıyla yaygınlaştırıyordu. Meclis başkan yardımcılığını yapan sosyalist avukat Jimenez de Asua'ya suikast düzenlemişlerdi.
İsyandan önceki hafta saldırılar iyice artmıştı. Falanjistler, Saldırı Birlikleri'nden Yüzbaşı Faraudo'ya suikast düzenleyerek öldürdüler. Tam anlamıyla ayaklanmanın politik beyni olan monarşist milletvekili Calvo Sotelo, açıkça bu suçun sorumluluğunu üstlendi ve mecliste cumhuriyete karşı isyanın bir görev olduğunu açıkladı. "La Pasionaria" lakaplı komünist milletvekili Dolores Ibarruri ona; bunun, mecliste yaptığı son kabadayılık olacağı cevabını verdi.
Aynı zamanda, Barselona'da falanjlara akan bir silah trafiği ve tümen komutam bir general tarafından imzalanmış, savaş hali ilan eden propaganda bildirileri keşfedildi. Katalan yetkililer, bu olayları derhal Madrid'e bildirdiler ancak Casares Quiroga bu olayları kayda değer bulmadı.
Ertesi gece, 12 Temmuz'da, falanjist bir grup "Radio Valen-cia"yı ele geçirip, sonu 'Yaşasın Falanj" diye biten bir duyuru yaparken, diğer bir grup da Madrid'deki Saldırı Birlikleri Komutanı Castillo'ya suikast düzenledi. Saldırı Birlikleri, öldürülen subaylarının intikamın almaya karar verdi. 13 Tem-
271
muz gecesi Calvo Sotelo'yu evinden aldılar ve Sotelo'nun cesedi şafakta Doğu Mezarlığı'nda bulundu.
14 Temmuz'da Jacques Duclos Fransız işçi sınıfının "Enternasyonalinin "Marsilya" olduğunu ve Fransa'yı bir iç savaştan ancak ulusal uzlaşmanın kurtarabileceğini ilan etti. 15'in-de Madrid acı içinde uyandı. Calvo Sotelo ve Castillo gömülecekti. Başkentin sokaklarında askeri üniformalar içindeki göstericiler cumhuriyet karşıtı sloganlar atarken cenazeler omuzdan omuza geçiyordu. At sırtındaki Guardia Civil onları koruyordu ve bir albay, komutan Castillo'nun naaşına eşlik ediyordu.
Bu sırada General Franko, Kanarya Adaları'nın başkenti Santa Cruz de Tenerife'de yayınlayacağı bildiriyle ilgili son düzeltmeleri yapıyordu. 17 Temmuz'da, pilotu bir ingiliz maceracısı olan özel uçağıyla Fas'a geldi. Burada İspanya'nın hamili-ğindeki bütün bölgelerde lejyonerler tahmin edileceği gibi önemli yerleri işgal etmişlerdi. Fakat başlıca büyük şehirlerde işçileri karşılarında buldular. Aslında savaş zaten başlamıştı. İspanya kendini iki kampa ayrılmış buldu. Bir tarafta, Almanya'nın, İtalya'nın ve diğerlerinin totaliter rejimleri tarafından desteklenen faşistler vardı, diğer tarafta ise, Fransız Hü-kümeti'nin, silah desteği konusunda söz verdiği halk bulunuyordu, çünkü savaşın sonucu silahlanmaya bağlıydı.
Barselona'da 13 Temmuz'dan itibaren CNT ve FAI kendi savunma planlarını oluşturmuştu. Her çalışma gününden sonra militanlar, zamanı geldiğinde isyanı başlatacakları çeşitli yerlerde toplanıyorlardı.
Ayın 14'ünde salı günü Durruti bir ameliyat için yattığı hastaneden çıktı. CNT-FAI'nin oluşturduğu Savunma Komi-tesi'nin Genel Kurulu'nda yer aldı. Luis Companys, güvenilir sözcülerinden Perez Farrâs'ı göndererek CNT'ye faşist

bir ayaklanmaya karşı takınacağı tutumu sordu. CNT böyle bir duruma karşı savaşacağı yanıtını verdi. Durruti, Perez Far-râs'a şöyle dedi: "Biz ordunun silahlarına karşı militanlarımızın bedenleriyle direnemeyiz. Adamlarımızı silahlandıra-bilmek için nasıl bir planınız var?" Perez Farrâs kararsız
272
durumdaki Companys'e danıştı. Halen silah stoku olmadığının bilinmesi gerektiğini söyleyen Companys, buna rağmen son anda militanları donatmaya çalışacaktı[1]
Bu beyanat, Companys'in planlarını tahmin etmeye çalışan Durruti'yi hiddetlendirdi. Companys CNT ve FAI'yi etkisiz hale getirmeye mi çalışıyordu? Durruti 6 Ekim olaylarından beri kesin olarak biliyordu ki, işçi sınıfının işin içine girmesi zorunluydu ve bu sınıfın desteği olmaksızın Generalitat yalnız başına faşistlerin saldırılarına karşı direnemezdi. Madrid'de meydana gelen kanlı çatışmalar Companys'i hesaplaşma gününün yaklaştığı konusunda uyarmıştı.
16 Temmuz gecesi CNT'nin bir bölge toplantısı yapıldı. Militanlar, faşistlerin kışkırtmasıyla ve kendi aralarındaki farklılıkların gittikçe artmasıyla tehlikeye giren bütün proletarya güçleri arasındaki yakın işbirliğini oluşturmaya karar verdiler.
CNT bir kez daha Generalitat'a silah istemeye gitti, fakat Companys'in yanıtı bir kere daha hayırdı. "Adamlarımız için gerekli olan otuz bin tüfeği istemedik, fakat hiç olmazsa savaşa katılmamızı ve faşist ayaklanmayı ezmemizi sağlayacak bin tüfek verin bize. Ama bize hiçbir şey verilmedi. Bizim için şurası açıktı ki, politikacılar silahlanmış bir halktan, faşizmden korktuklarından çok daha fazla korkuyorlardı. 17 18 Temmuz günleri CNT-FAI delegasyonu ile Katalan içişleri bakanı yaptıkları görüşmelerde Barselona'nın savunulmasında anlaşmışlar ve konfederal gruplar, şimdiden kenti gözetim altında tutmaya başlayan silahlı işçi birliklerine katılmışlardı. Bununla birlikte, Generalitat'ın polisi bizim devriyelerimize saldırdı ve bize ulaşan sayısız telefondan yoldaşlarımızın silah taşımaktan tutuklandıklarını öğrendik. Derhal araya giriyorduk ve her defasında polisle anlaşmaya varabiliyorduk. Fakat 19 Temmuz'un arifesinde hâlâ bütün çabamızı, sahip olduğumuz birkaç silahı elde tutmaya harcadığımızı farketme-miz üzüntü verici bir durum değil miydi?"[2]
Yetkililer işçilere, silahların uygun zamanda verileceği konusunda söz verdiler. Hükümet basının verdiği haberleri dik-
273
katlice kontrol ediyordu, çünkü halkın, yönetimin her şeyi kontrol altında tuttuğunu düşünmesini istiyordu. 17 Tem-muz'da sansür kurulu, Solidaridad Obrera'nın, işçileri ayaklanmaya çağıran bir manifestoyu basmasına izin vermedi. Öğleden sonra FAI Bölge Komitesi metni bildiri halinde basıp Barselona sokaklarında ve bütün bölgede dağıtarak tavır koydu. Ne istenildiği açıktı: Anarşist gruplar ve liberter gençlik, ortak bir cephe kurmak üzere, CNT Savunma Komitesi'ne katılmalıydılar.
İşçiler, Katalan Hükümeti'nin halka hiçbir zaman silah vermeyeceğini anlamışlardı. Bu yüzden hiçbir açıklama beklemeden harekete geçtiler. Bu inisiyatif, liman yakınlarındaki Rambla de Santa Monica'da yerleşik olan Ulaşım İşçileri Sendikası tarafından konuldu. Bir gemici olan Juan Yague, daha fazla beklemenin saçma olduğunu ve hızla harekete geçerek gemilerde tutulan ikiyüz tüfeğin ele geçirilebileceğini duyurdu. "Marques de Comillas" ve "Magallanes" isimli iki gemi, fırtına hızıyla ele geçirildi. Bu.ikiyüz tüfek ulaşım ve metalürji sendikalarının militanlarına dağıtıldı. Bu eylemi öğrenen polis şefi Escofet Saldırı Birlikleri'nin bir komutanına silahların geri alınması emri verdi. Ulaşım işçileri Sendikası'na giden komutana, Sendika Sekreteri Benjamin Sanchez şu yanıtı verdi: "Generalitat, elde silah yokmuş gibi yaparak halka silah vermeyi reddetti. Fakat işçiler bu silahların olduğunu ispatladığı zaman da hükümet işçilerden silahları geri almak istiyor. Silahlar emin ellerdedir, isterseniz işçilere, silahları size geri verip vermeyeceklerini sorun. "[3] Elbette işçilerin hepsi bunu reddettiler. Bir çatışma çıkmasının kaçınılmaz göründüğü bu esnada Durruti sendika karargâhına geldi ve yüzbaşıyla şu konuşmayı yaptı: "Hayatta öyle anlar vardır ki, bir emri yerine getirmek olanaksızdır, emri veren kişinin ne kadar yüksek bir mevkide olduğu da önemli değildir. Bu itaatsizliktir ki, kişiyi uygarlaştırır. Sizin durumunuza gelince, halkın davasına ortak olarak kendinizi uygarlaştırın. Artık üniformaların bir anlamı yoktur. Devrim düzeninin dışında başka bir otorite yoktur ve devrimin gerektirdiği şey, silahların işçilerin ellerinde
274
kalmasıdır. [4] Komutan, Durruti ye inandı ve görevini yaptığını ispat etmesine yarayacak bir düzine işe yaramaz tabancayla orayı terketti.
Solidaridad Obrera 18 Temmuz'da sansürün yayınlamasına izin verdiği tek haber olan Fas'taki olayları vererek

yayınlandı. Fakat diğer gazeteler, hükümetin durumu mükemmel şekilde kontrol altında tuttuğunu bildiren haberlerle çıktılar. Aynı gün öğleden sonra, faşist ayaklanmanın cumartesiyi pazara bağlayan gece başlayacağı öğrenildi. Bu haberler, CNT' nin askeri kışlalara yerleştirdiği istihbaratçılardan gelmişti. Ayrıca işçiler, önemli ayaklanma emirlerini taşıyan bir Guar-dia Civil subayını yakalamışlardı. Bu emirlerden, ayaklanmanın 19 Temmuz sabahı saat 5.^{00}'te başlayacağı anlaşılıyordu.

CNT Bölge Komitesi üç önemli miting için çağrıda bulundu ve binlerce işçi bu mitinglere katıldı. Katalonya Generalitat Başkanı Luis Companys'e gelince, "1. Dağ Topçu Alayının önde gelen isyancı subaylarını görevden aldı. Askerlere artık subaylarına itaat etmeleri gerekmediği söylendi. Bu önlem, isyancı subayları uyarmaktan başka.bir işe yaramamıştı, çünkü askeri birlikler bütünüyle tecrit durumdaydılar ve dışarıyla iletişimleri yoktu. Cumhuriyetçi subaylar ise isyancılar tarafından zaten tutuklanmışlardı.

Gece ll.^{30}'da CNT, Katalan Hükümeti'ne şehirdeki bütün silahlar ele geçireceğini, bunun yanı sıra farklı bölgelerdeki komiteler arasında yapılacak işbirliği ve haberleşme için gerekli otomobillere de el koyacağını bildirdi. Barselona, şimdiden "CNT-FAI" harflerini taşıyan arabalarla dolmuştu bile. Güvenlik için sendika kartları ve Sol partilerin kartları kullanılıyordu.

Gece yarısına doğru, Guardia Civil Komutanı General Aranguren, Generalitat Başkanı'nın ikametgâhına geldi. Orada Companys'i, Saldırı Birlikleri'nin yarısının silahlarını alıp, bu silahları işçilere vermesini talep eden bir CNT delegasyonu ile görüşürken buldu. Companys, muhafızlarının güvenilir olduğunu söyledi ve bir kere daha, zamanı gelince silahları dağıtacağına söz verdi. Durruti onun sözünü kesti: "Zaman nutuk

zamanı değil, eylem zamanıdır. Bir politikacının inatçılığı yüzünden faşizmin kurbanları olmayı reddediyoruz. CNT ve FAI şu andan itibaren mücadelenin liderliğini üzerine alacaktır. "[(5)]

Francisco Ascaso, derhal İnşaat işçileri Sendikası'na giderek işçilere mücadeleye hazır olmaları çağrısında bulundu. Durruti ise, San Martin, San Andres ve Pueblo Nuevo bölgelerinde işçilere şunları söylüyordu: "Yoldaşlar, silahlar faşistlerin ellerinde. Onları ele geçirmeliyiz." Garcia Oliver, Sans, Hospitalet ve La Torrasa bölgelerindeki işçileri bulmaya gitmişti.

Solidaridad Obrera, aşağıdaki manşetlerle baskıdan çıkmıştı:

"Sevillâ'da faşistler kardeşlerimizi vuruyorlar!

Cördoba'da ordu ayaklandı!

Fas'ta sokaklarda savaş oluyor!

Devrimci görevini yerine getirmeyen kişi halkın davasına ihanet etmiş demektir!"

"Yaşasın liberter komünizm"

Sabaha karşı saat 2.^{00}'de Garcia Oliver ve Durruti, Merkezi Polis Karargâhı'na giderek Escoseften bir kere daha Saldırı Birlikleri'nin silahlarını istediler, Escosef bunu reddetti. San-tillân ve Ascaso'ya gelince, onlar da İspanya İçişleri Sekreteri' ne gittiler ve silah talep ettiler, fakat bir sonuç alamadılar.

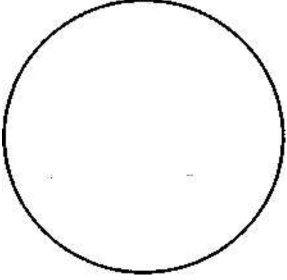
Bu sırada Pedralbes piyade kışlasında Komutan Lopez Amor, albayı hapsederek isyancı alayın liderliğini ele geçirdi. Askerler kışlanın avlusunda toplandılar, etrafları kışlaya giren ve asker üniforması giyen falanjistler tarafından sarılmıştı. Lopez Amor askerlerine şöyle seslendi: "Faşistler cumhuriyeti yıkmak için ayaklandılar. Ordu silahla duruma müdahale etmeli ve bağlılık yemini ettiği rejimi savunmalıdır. Yaşasın cumhuriyet! "[(6)]

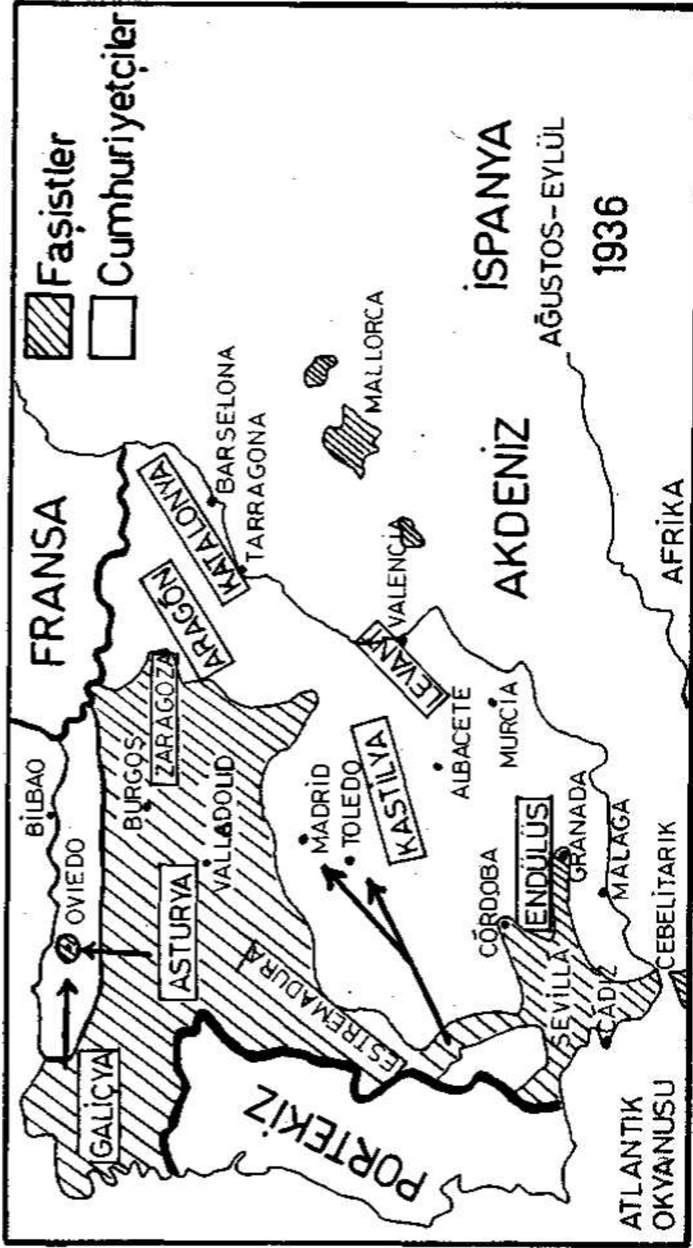
İsyancı birliklerin faaliyetlerini General Goded'in yokluğunda General Burriel koordine ediyordu. Calle Lepanto'daki Santiago Süvari Alayı harekete geçmeye hazırdı. Bin kadar falanjistin katıldığı Parc Central de San Andres Topçu Birliği Cataluna Meydanı'nda toplarını mevzilendirmeye hazırlanı-

yordu. Hâlâ tarafsız kalmış görünen tek birlik, saflarında birçok cumhuriyetçi subay bulunan Badajoz Piyade Alayı'ydı. Atarazanas Merkezi Topçu Birliği'ne gelince, o hemen hemen bütünüyle isyancıların elindeydi. Gerçi son anda Manzana ve Gordo adlı çavuşlar gizli bir kapıyı açmayı ve halka silah vermeyi başarmışlardı.

Atarazanas Kışlası'nın karşısına düşen levazım binalarında yalnızca birkaç birlik General Mola'nın kardeşi Yüzbaşı Mola'nın kumandası altındaydı. Ve buranın konumu önemliydi, çünkü burası Sans bölgesinden ya da limandan gelecek işçilerin yolunu kontrol altmda tutuyordu. Montjuich Kalesi ise, toplarıyla kente hakimdi. Donanma üssü kararsızdı. Prat Hava Birliği cumhuriyete bağlı kalmıştı, fakat bazı havacılar kuzeydeki General Mola'nın birliklerine katılmak üzere en iyi uçaklarla kaçmışlardı. Karargâhlardan Llano de la Encomien-da'da askeri bölge valisi kendini, isyancıların

safında yer alan subayları tarafından hapsedilmiş buldu. İsyancılar ona savaş hali ilan eden belgeyi imzalatmayı başaramadılar. En nihayet, manastır ve kiliselerde silahlı din adamları halka ateş açmak için işaret bekliyorlardı. Sabah 2'deki durum buydu. Saat 3.^{00}'te "Radio Barcelona" Fransız halkına, İspanyol halk kitlelerinin tehlike altında bulunduğunu bildiren bir duyuru yaptı.
CNT Savunma Komitesi, iki kamyon silahlanmış görevlinin bulunduğu Pueblo Nuevo karargâhında toplandı. Bu kamyonlarda "Nosotros"un bir düzine üyesi de bulunuyordu, aralarında Durruti, Ascaso, Garcia Oliver, Gregorio Jover, Aurelio Fernândez de vardı. Pedralbes Kışlası'ndaki piyade alayının ve Montesa Süvari Birliği'nin harekete geçtiğini öğrendikleri zaman kızıl-kara CNT-FAI bayraklarını dalgalandıran iki kamyon, ilerlemeye başladı. Kamyonların geçtiği yol boyunca yer alan işçi devriyeleri zamanın geldiğini anladılar. CNT ve FAI tüm gücüyle artık sokaklardaydı. Kamyonlar Merkezi Polis Karargâhı'nm balkonundan kendilerini izleyen Yüzbaşı Es-cofet'in bakışları altında Via Layetana'ya geldiler. O sırada, liman işçileri, Durruti'nin önerisiyle, Generalitat Sarayı çevre-

BARSELONA ALEV ALEV

(1)

Cumhuriyetçi liderler faşist darbenin etkisini sınırlamak ve barışçı bir çözüm bulmak için ellerinden geleni yapmışlardı. Fakat bir bakanlık daha fazla veya daha az, yolun yarısındaki bir hükümet bir şey ifade etmezdi. İsyancılar bu kadarıyla ye-tinemezlerdi.[2] Onlar herşeyi istiyorlardı. Ancak, düşmanları olan işçi sınıfının savaş gücünü küçümseyerek ve dikkate almayarak fazlasıyla kibirlenmişlerdi.

Madrid'deki merkezi hükümet ve Katalonya Hükümeti Ekim 1934 yenilgisinden hiçbir şey öğrenmemişti ve şimdi de muhalefette tek aktif savaşçı konumunda olan halka silah vermeyi reddederek faşistlerin oyununa katılıyordu. Artık karar anı gelmişti; elinde silah olmayan ama zafere olan inancı sarsılmamış bir halk, tepeden tırnağa silahlanmış askeri bir güçle karşı karşıyaydı.

19 Temmuz 1936 günü sabah saat 5'te, halka karar anının geldiğini bildiren kulakları sağır edici fabrika sirenlerinin sesine karışan makineli tüfek ve silah sesleri, devrimde yeni bir sayfa açıldığını bildiriyordu. Yedinci Topçu Alayı, San Andres Parkı'ndan ayrılmış, iki ayrı yoldan başkentin merkezine ulaşmaya çalışıyordu. Fakat tabanca ve el bombalarıyla silahlanmış bir grup işçi, "sınırı" geçen ilk müfrezenin önüne dikildi. Barselona'ya ilerleyen ikinci müfreze Claris ve Cortes Catala-nas caddelerinde durduruldular ve hedefleri olan Cataluna Meydanı'na ulaşamadılar. İlk kez gerilla taktikleri gerçekten mücadelenin sonuçlarını belirleyecek şekilde kullanılıyordu.

Montesa Süvari Alayı'nın birlikleri tarafından korunan Pedralbes Kışlası'nın piyadeleri Üniversite Meydanı ve Cataluna Meydanı arasında bölündü ve üniversiteyi, Colon Oteli'ni,
281
Merkezi Telefon Santrali'ni ve başka birçok binayı işgal etti. Bu birlik, Rambla üzerinden Generalitat Sarayı'nı ele geçirmede başarısız olduktan sonra mevzisini güçlendirerek limanın girişini kontrol eden isyancılarla sıcak temas sağlamak üzere harekete geçti.

Barselona'nın Espana Meydanı yakınındaki batı kısmında işçilerle, topçu birliklerince desteklenen Montesa Süvari Alayı'nın birlikleri arasında çetin bir mücadele hüküm sürüyordu. Saldırı Birlikleri'ni sersemleterek alanı ele geçirmeyi başaran işçiler, "Yaşasın Cumhuriyet" diye haykırıyorlardı. Makineli tüfekleri ve hafif top bataryasını Hostafrachs Belediye Sarayı yakınında bulunan Sans bölgesine yerleştiren Saldırı Birlikleri işçilerin kurdukları barikatlara saldırıyorlardı. Fakat bu, onların tek başarısı olacaktı, çünkü halk tarafından kuşatılan askeri birlik bütün sokak savaşı boyunca ne ilerleyebilecek ne de geri çekilebilecekti.

Montesa Alayı'nın bir bölümü, önemli askeri mühendis birimleriyle birlikte Marquez del Duero, Paralelo-Avanue'ye sızmayı başardı, fakat Ağaç İşçileri Sendikası'nın kurduğu sağlam barikatlar onları durdurdu. İsyancılar kendilerini sağlama almak için esir aldıkları işçileri etraflarında kalkan gibi tutarak ilerliyorlardı. Sokağı kontrol altına alarak makineli tüfeklerini yerleştirmişler ve bölgeyi temizlemişlerdi. İsyancılar tam zafer kazanmak üzereyken Barselona'nın eski semtlerinin dar yollarından geçip Ramblas'tan çıkagelen silahlı işçi grupları direnişi yeniden güçlendirdiler. Garcia Oliver önderliğinde bir karşı saldırı başlatıldı. Bir süvari onbaşısı, arkadaşlarına seslenerek onların kendi subaylarına ateş açmalarına ve böylece askeri birliğin bozguna uğramasına yol açtı.[3]

Bu sıralarda, Palacio Meydanı yakınlarında Barceloneta bölgesinin dok işçileri, Icaria Avenue'deki dok kışlalarından çıkan Montana Topçu Alayı'nı yenilgiye uğrattı. Çarpışmalar son derece şiddetliydi. Badajoz Piyade Alayı tarafından korunan topçular hükümet binasına (İçişleri Bakanlığı'na) saldırmak üzere toplarını yerleştirdiler. Fakat yuvarladıkları kâğıt balyalarıyla korunan Barceloneta işçileri, büyük bir direniş
282
gücü göstererek saldırıya geçtiler ve topçuların ellerindeki silahlar ele geçirdiler. Bazı subaylar hapsedildi, geri kalan birlikler ise, işçiler tarafından hızla kuşatma altına alınan kışlalarına geri çekildiler.

Barselona'nın merkezinden Cataluna Meydanı'nın kuzeyine geçilen sınırda ve Paseo de Gracia'da "Cinco de Oros" denilen bölgede Santiago Süvari Alayı hareketsiz kalmıştı. İlerlemenin imkansız olduğunu gören albay, birliklerine Carmelite Manastırı'na doğru geri çekilme emri verdi. Guardia Civil müfrezelerinin bulunduğu yere sığındılar.[4]

Jandarma birlikleri, La Paz denilen liman bölgesini savunan faşistlere katılırken son direniş odakları, Colön Oteli çevresinde yoğunlaşmıştı. Rambla Santa Monica bölgesi, tam karşıda yer alan askeri hükümet karargâhından ve Ataraza-nas Kışlası'ndan açılan çapraz ateş altındaydı. Bu ateş hattının merkezinde Kristof Kolomb heykelinin tepesine isyancıların makineli tüfekleri yerleştirilmişti. Sabah saatlerinde yoğun çatışma alanları buralardı. Her yerden; kiliselerden, manastırlardan ve kışlalardan ateş ediliyordu.

Dört saatlik savaşın ardından öğleye doğru isyancıların yenildiği ortaya çıktı. Bütün direniş alanları teker teker halkın eline geçiyordu. Saat $10.^{00}$ civarında ilk olarak doklardaki topçular, liman işçileri tarafından teslim alındılar ve yaklaşık aynı sıralarda San Andres Kışlası'nın topçuları halka katılmaya başladılar.

Caspe Caddesi'ndeki radyo istasyonunu işgal etme emriyle Badajoz Kışlası'na gönderilen iki piyade birliği geri püskürtüldü ve Ritz Oteli'ne mevzilenen bazı birlikler hemen çembere alındı. Bundan sonra savaşmakta olan işçilerin morali yükseldi. Ayrıca önemli miktarda silah (tüfek ve makineli tüfek) işçilerin eline geçmişti. Barselona yeni bir görünüm kazanmaya başlamıştı: Sıradan halkın arasına karışan askerler, daha iyi savaşmak için üniformalarından kurtulmuş Saldırı Birlikleri ve coşkulu işçi kitleleri.

Her yerde en yetenekli işçi militanlar mücadeleye önderlik etmişlerdi. Garcia Oliver, Brecha de San Pablo'da Durruti ise,
283
Cataluna Meydanı'ndaydı. Ascaso, "karargâhından" Arco Teatro Meydanı'na kadar kendi iletişim sistemiyle mücadeleyi izliyor ve halk direnişinin zayıf noktalarına takviye birlikleri gönderiyordu. Karar vermede ve direnişte gerçek güç artık resmi hükümet merkezleri ya da polis karargâhları değil, sokaklar ve kendiliğinden ortaya çıkmış merkezlerdi.

NOTLAR

1. Bu bölümü yazarken, bu olayları yaşamış birisi olarak kendi anılarımı kul landım. Fakat aynı zamanda Luis Romero'nun Tres dias de Julio'sunu; Diego Abad de Santillân'ın Porque perdimos la guerra'sını; Francisco Lacruz'un El Alzamiento, la revoluciön y el terror en Barcelona'sını da kullandım. Aynı zamanda Juan Manuel Molina, Dolores Iturbe, Liberto Roig, Francisco Isg-leas, Aurolio Fernândez, Pablo Ruiz vb.'nin ifadelerinden de yararlandım.
2. Bkz: Bölüm II.
3. Francisco Lacruz, op. cit. Bütün bu ayrıntılar onun kitabında verilmektedir. Faşist bir yazar olarak onun ifadesi güvenilir kabul edilebilir.
4. Burada, 19 Temmuz sabahı Santiago Süvari Birliği ile buluşma emri alan Guardia Civil Komutanı Recas'a gönderme yapılmaktadır. Fakat Recas, Paseo de San Juan'da onları bulduğu *zaman,* birlikleriyle faşistlerin üzerine yürü müştür. Bundan Lacruz'un kitabında da söz edilmektedir.

li

FRANCİSCO ASCASO'NUN ÖLÜMÜ

İsyana komuta etmek üzere Mallorca'dan gelen General Goded karargâha gitmeden önce Barselona'daki durumun ne olduğu konusunda bilgi edinmek istedi. Ve böylece kentin üzerinde on dakika kadar uçtuktan sonra birliklerinin kuşatıldığını öğrenmiş oldu. Neler olup bittiğini ve "Barselona'nın bir tuzak olduğunu anlayan Binbaşı Lazaro, Goded'e üzerine aldığı görevi bırakmasını salık verdi. "[1] Buna rağmen General Goded faşistlerin elindeki deniz üssüne indi. General Goded'in karargâha varışı, muhalif generallere, özellikle böyle kötü talihli bir mücadeleye o zamana kadar liderlik etmiş olan Burriel'e cesaret vermişti. Burriel yenilgiden ve aynı zamanda askeri birliğin şefliğindeki General Llano de la Encomienda'yı kazanamamaktan dolayı sorumluluk duyuyordu. General Llano de la Encomienda, cumhuriyete bağlı kalma cesareti göstermişti, inanıyordu ki "bütün sonuçlan ile birlikte halkın zaferini görmek faşistlerin zaferini görmekten daha tercih edilebilir bir şeydir. "[2:]
General Goded'in yaptığı ilk iş General Llano de la Encomienda'yı görevden uzaklaştırmak ve tutuklamak oldu. Daha sonra ise, durumu mümkün olduğunca düzeltmeye çalıştı. Ancak yalnızca, kışlalarında kapalı kalan Guardia Civil'e ve San Pablo Kışlası'nda halkın saldırıları sonucu mahsur kalan jandarmalara güvenebilirdi.
Goded bütün gücüyle Guardia Civil'i silahlarını halka karşı çevirmeleri için ikna etmeye çalıştı. Hemen, Tercios Guardia Civil Generali Aranguren'e telefon etti. General Aranguren "Cumhuriyet tarafından verilecek emirler dışında hiçbir emre itaat etmeyeceğini' bildirdi. Bu yanıt Goded'i çılgına çevirdi:

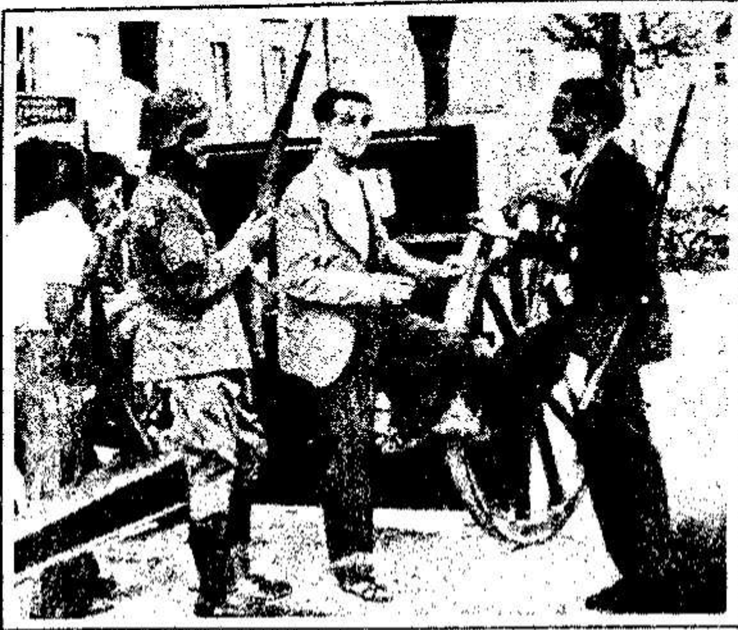

Barselona, 20 Temmuz 1936. "Alman" anarşist grubu tarafından kullanılan kamyon. Bu kamyon, Barselona'daki otuzaltı saatlik mücadelede taşıma işlerinde kullanılmıştı.
"İspanya bir yıkımla karşı karşıyadır, söyleyebileceğin tek şey bu mu?" Hükümet Sarayı'ndan konuşan Aranguren ayaklanmanın başarısızlığa uğradığını ve cumhuriyetçi hükümetin durumu kontrol altına aldığını anladı.[3]
Daha sonra, General Goded o zamana kadar tarafsız kalmış olan Albay Roldan komutasındaki Alcantara Alayı'nı kullanmayı düşündü.
"- Roldan ben karşı saldırıya geçeceğim, ne kadar askerin var?
- Hemen hemen bir alayım var general, fakat kışlalar halk tarafından kuşatılmış durumda, bu kuşatmadan çıkmaya

çalışan iki birlik kuşatmayı geri püskürtmeye çalışıyor. Askerler cumhuriyet için savaştıklarını sanıyorlar fakat bu durum uzun süre devam edemez ve birlikler cumhuriyete karşı ayaklandığımızı öğrendikleri zaman ne olacağını tanrı bilir."
286
Saat öğleden sonra 2.^{15}'ti ve Goded tam anlamıyla yenildiğini anlamıştı, yardımcısı Binbaşı Lazaro'ya şöyle dedi: "Tamamen haklıydın. Terkedildik."[4] Goded'in komutanlığı yaklaşık altmış dakika sürdükten sonra sona ermişti. Sokaklardaki kalabalık gittikçe büyüyordu. Erkekler, kadınlar ve çocuklar işe yarayacak bir şeyler yapabilmek için çırpınıyorlardı. Bazen gereksiz yere barikatlar kuruluyordu, fakat bu, halkın coşkusunun yarattığı bir eylemdi ve bazı askerlerin yardımıyla FAI gruplarının Pedralbes Kışlası'na yaptığı saldırılar türünden iyi haberler yıldırım hızıyla yayıldığı zaman halkın ruhu canlanıyordu. Halk artık salt tabancalarla silahlanmış değildi, insanların elinde gerçek tüfekler de görülüyordu.
Bundan böyle Bakunin Kışlası adını almış olan Pedralbes Kışlası'nda bir savaş komitesi kurulmuştu. Prat'tan havalanan küçük uçaklar kentin semalarında uçarak kışlalara, askerlere mücadelenin gelişimini bildiren ve onları faşist ayaklanmayı bozguna uğratmaya, subaylarının emirlerine uymamaya çağıran bildiriler atıyorlardı. Radyo düzenli olarak durum hakkında bilgi veriyordu. Bazı kafelerin büyük salonları açık lokantalar haline getirilmişti. Bu kollektif mutfaklarda barikatlarda çarpışan insanlar için acilen yemek hazırlanıyordu. Bölge komiteleri de çalışmaya başlamışlardı. Yeni bir yaşamın binlerce yoldan yürürlüğe girdiği gün gibi aşikardı.
Mücadele ve işçilerin birliği ihtiyacı ideolojik ayrılıkları silip süpürmüştü. Birkaç saat önce işçileri kovalayan Saldırı Birlikleri'nin erleri üniformalarım çıkarıp atmışlar ve halkın arasına karışmışlardı. Coşku her yana yayılmıştı ve herkes CNT'ye güveniyordu. Durruti, Garcîa Oliver ve Ascaso adları ağızdan ağıza dolaşıyordu. Mücadelenin dinamizmi nedeniyle CNT'nin liderlik rolü tartışılmazdı. Guardia Civil'in rolü konusunda hâlâ kuşkular vardı: Gu-ardia Civil ne yapacaktı? Tutumlarını öğrenmek için, onlara kışlalarından çıkıp Katalonya-Üniversite Mahallesi'ni kontrol altına almaları emri verildi. Bu görev Albay Escobar liderliğindeki "19. Tercio"ya verilmişti. Durumdan şüphelenen işçiler,
287
birlikleri kuşatma altına alırken, cumhuriyete bağlı bir birlik 1. ve 2. Guardia Civil Kolorduları arasına yerleştirildi. Korunmasız ve çift sıra halindeki Guardia Civil yürüyüşe geçerek Layetana yoluyla Urquinnoma Meydanı üzerinden üniversite ve Cataluna Meydanına doğru ilerlemeye başladı.
Cataluna Meydanı, metro girişlerinde ve ağaçların arkasında mevzilenecek bir yer bulmaya çalışan işçilerle dolup taşıyordu. Başından itibaren isyancılara karşı saldırıyı destekleyenler onlardı.
Hesaplaşma anı gelmişti. Guardia Civil yoğun bir ateşe başladı. İsyancıların sığındığı Colon Oteli'nden makineli tüfekler aralıksız mermi kusuyorlardı. Fakat Guardia Civil'in de saldıranların arasında oluşu isyancıları teslim olmaya itti. Pencerelerden beyaz bayraklar göründü ve birlikler oteli teslim almak üzere ilerlediler. Fakat halk, otele girecek olan Guardia Civil'in isyancılara takviye ve cephane sağlayacağından endişe ediyordu. Böylece, POUM militanı olan Rovira tarafından komuta edilen ve görev alanı Ronda de San Antonio olan önemli bir grup duruma müdahale ederek oteli işgal etti[5]
Bu sıralarda Merkezi Telefon Santrali'ne son saldırı yapılıyordu. Durruti saldıranların önünde yürüyordu. Aralarında, alnından vurularak ölen, anarşist grupların sekreteri Obre-gon'un[6] da bulunduğu çok sayıda kişi orada yaşamını yitirdi. Göğüs göğüse vahşi bir çatışma sonunda santral işçilerin eline geçti ve Durruti durumu şöyle duyurdu: "İşçiler, Merkezi Telefon Santrali'ni, kanlarını dökerek ele geçirdiler ve bu santral artık onlara aittir. "[7]
İşçilerin mücadelesi yeni bir görünüm kazanmıştı, artık burjuvazinin iktidarını sürdürmesi için savaşmıyorlar, işçi iktidarı için savaşıyorlardı. Colon Oteli'nin ve Merkezi Telefon Santrali'nin düşüşünden hemen sonra isyancıların son güçlü kaleleri olan Plaza de Universidad'da da teslim oldular. O sabah isyancılar tarafından ele geçirilen ve rehin olarak tutulan işçiler şimdi halk tarafından serbest bırakılıyorlardı.
Hâlâ durumun lehine döneceğini umut eden General Go-ded, Aranguren'in ve Guardia Civil'in sağduyusuna seslendi,
288
fakat Guardia Civil bu çağrıya kayıtsız kalarak tavrını değiştirmedi ve onu şöyle yanıtladı: "General Goded, isyan başarısızlıkla sonuçlanmış bulunuyor ve sizden boşuna kan dökülmemesi için savaşı durdurmanızı bekliyoruz. Size, teslim olmanız için yarım saat süre tanıyoruz. Bundan sonra topçularımız karargâhı bombalamaya başlayacaktır."
Öğleden sonra saat 4.^{30}'da baraj ateşi başladı. General Bur-riel, kendisini kuşatanlara telefon etti ve beyaz bayrak çekti. Albay Neira ve Albay Perez Farrâs, Generalitat'tan General Goded'i yakalama ve Başkan Companys'e getirme

emri aldı. Fakat kalabalık onların bu kadar ucuz kurtulmasını istemiyordu. Böylece herkesin yakından tanıdığı militan işçiler içeri girdiler ve Goded'i teslim alıp Companys'e götürdüler. Com-panys, generalden isyancı birliklerle konuşup savaşı durdurmasını istedi. Bir an düşündükten sonra Goded ünlü açıklamasını yaptı: "Şansım yaver gitmedi ve esir düştüm. Bu yüzden, siz, benimle birlikte savaşan askerler, eğer kan dökülmesini istemiyorsanız, şu andan itibaren artık hiçbir emre itaat etmek zorunda değilsiniz. "[8]

Öğleden sonra saat $5.^{30}$'du. Parque Kışlası'nda mahsur kalan Alcantara Alayı'nın askerleri ayaklandılar. Kendi liderlerini tutukladıktan sonra halka kapıları açtılar. Santiago Kışlası'nda ve doklardaki topçu kışlalarında da benzer olaylar meydana geldi. Prat de Llobregat havaalanında asker ve işçi konseyiyle temasa geçen hava üssündeki yedek askerler de aynı şeyi yaptılar. Aynı sahneler, isyancılar tarafından tutuklanan komutanları Gil Cabrera'nın askerler tarafından kur-tanlmasıyla Montjuich Kalesi'nde de meydana geldi.

Bütün kışlalarda işçi ve askerlerden oluşan komiteler kuruluyordu. Gerçekte hemen hemen bütün komitelerde CNT'li işçiler durumu kontrol ediyorlardı. Bütün gün boyunca isyancıları ezen, beşy.üz ölü vererek nihai saldırıyı gerçekleştiren onlardı. General Justo Legorburu ve bütün subayları, birçok falanjist, ve San Andres Kışlası'ndaki topçu Requete'ler gece yarısına kadar direndiler. Pazartesi günü sabahın erken saat-

Barselona, 20 Temmuz 1936. Francisco Ascaso, Atarazanas bölgesindeki saldırı sırasında ölmeden bir saat önce, kuzeni Joaquin ile konuşurken,

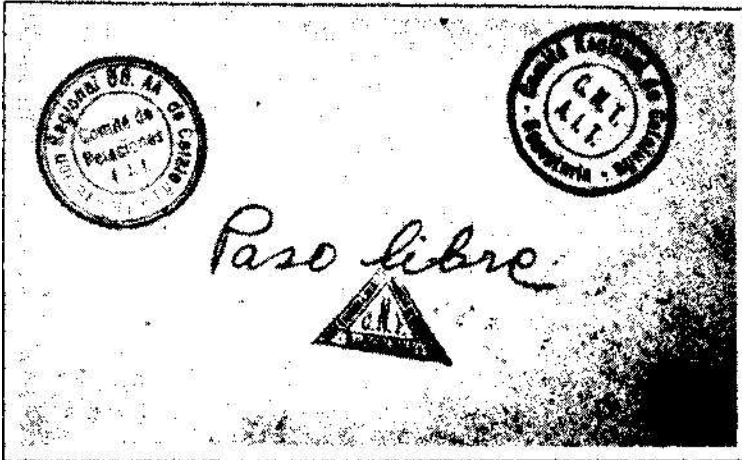
îerinde hâlâ direnen isyancılar, kuşatma altındaki askeri hükümet karargâhı ile çapraz ateş sayesinde direnmeyi sürdüren Atarazanas Kışlası'ndakilerdi.

Barselona işçileri, 19 Temmuz'daki zaferlerinden eminken, Madrid'de ve İspanya'nın geri kalan yerlerinde ne olduğu konusunda bir fikre sahip değildiler. Fakat bu, Katalonya'nın başkentinde devrimin güçlü bir kale kazandığı gerçeğini değiştirmiyordu. Silahlarını omuzlarına almış insanlar sokaklarda devriye geziyorlar, şehrin iç ve dış kısımlarındaki barikatları güçlendiriyorlardı. Tek parola "CNT, CNT, CNT'ydi. Bazen isyancılar arabalarını kullanarak barikatlara yaklaşıyorlar ve işçilere ateş açıyorlardı. Saldırılarını arttırmışlardı. *Zaman* za-

man keskin nişancılar halkın "Pacos" dediği evlerde pusuya yatıyorlar ve yoldan geçenlere ateş açıyorlardı. Halk, isyancıların son direnme noktalarını sardı ve onların işini bitirmek için güneşin doğmasını bekledi. Aynı durum, son anda düşman safına geçen ve direnmeyi sürdüren yedek Guardia Civil birlikleriyle Santiago Süvari Alayı kalıntılarının bulunduğu Lauria Caddesi'ndeki Carmelite Manastırı çevresinde de devam ediyordu. Bu durum, Santa Monica Bulvarı çevresindeki Atarazanas Kışlası'nda da söz konusuydu.

Savunma ve Devrim Komiteleri bölge çapında işlemeye başlamış, yerel planda örgütlenerek Barselona'da iktidarı ele geçirmişlerdi. Aynı zamanda şehrin banliyölerinde de duruma hakimdiler. Böylece çok sayıda silah (binlerce tabanca ve onlarca makineli tüfek) San Andres Kışlası'na yapılan saldırıda ele geçirilip uzak bölgelere gönderilmişti.

Barselona'daki zafer bütün bölgeyi etkilemişti ve askeri darbe çökertilmişti. Tarragona'da halk kontrolü elde tutuyordu. Gerona, Mataro ve Seo de Urgel'de ise, diğer düzenli güçlerce takviye edilen ve muhafazakâr öğelere dayanan ordu 19 Temmuz sabahı kontrolü ele almıştı. İsyancılar, Barselona'da halkın zafer kazandığını öğrendiklerinde mevzilerini terketti-ler. Ve böylece 24 saat içinde bütün Katalonya, bir dönem için kontrolü tek başına elde tutan halkın eline geçti.
Peki İspanya'nın diğer bölgelerinde ne oluyordu? 18 Temmuz Cumartesi günü Sevillâ'da, Cördoba'da, Câdiz'de, Las Palm as ve sömürge Fas'ında mücadelenin sürdüğü biliniyordu. Aynı zamanda Madrid'de hükümetin durumu kontrol altında tuttuğu da biliniyordu. Fakat Cumartesi'den bu yana neler olmuştu? Valencia'da neler oluyordu? Zaragoza'da neler oluyordu? Söylendiği gibi oradaki birlikler Barselona'ya saldırı için harekete mi geçmişti?
Madrid'de işçi sınıfı hükümete güvenmiyordu ve Halk Cephesi içinde yer almayan CNT, eğer şehir faşistlerin eline düşerse ne olacağını bildiği için silah talep ediyordu. Fakat Halk Cephesi'ndeki partiler silah sağlamak için hiçbir şey yap-
291
iniyorlardı. İktidarın olumsuz tavrıyla yüz yüze gelen CNT tek başına harekete geçmeye karar vermişti.
Aynı gün, CNT, FAI ve Liberter Gençlik militanlarının yanı sıra, başkent ve yakındaki birçok köyün bütün savunma komitelerinin üyeleri bir toplantı yaparak yerel bir savunma örgütü kurmaya karar verdiler. Bir plan yapıldı, silahlar sayıldı, beş kişilik gruplar halinde işçi devriyeleri örgütlendi. Gruptaki her kişinin bir tabancası ve bir el bombası vardı. Bu devriyelerle Madrid ve özellikle ordu ve Guardia Civil kışlaları kontrol ediliyordu. Bütün Cumartesi günü boyunca yapılan mitingler, başvurular, gösteriler ve silah talepleri sonuçsuz kalmıştı. Fakat hükümetin silah vermeme konusundaki inatçılığı sürdükçe halk sokaklarda sabırsızlık göstermeye başlamıştı.
Puerta del Sol, insanlarla dolup taşıyordu. Haberler yavaş yavaş gelmeye başlamıştı. Queipo de Llano, Sevillâ'yı kontrol ediyordu. Granada'da olduğu gibi Câdiz'de de silahsız işçiler faşistler tarafından makineli tüfeklerle kurşuna dizilmişlerdi. Zaragoza'da halka silah vereceğine söz veren vali, kitleler bir araya toplanınca onların kuşatılması emrini vererek üzerlerine ateş açtırmıştı. Kurbanlar arasında, konfederasyonun pek çok militanı da vardı. Valladolid'de falanj zafer kazanmıştı. Fas'tan getirilen birlikler Algerias'a saldırıya geçmişlerdi.
Durumu kontrol ettiğine inanan hükümetin aptallığı yüzünden Madrid'de endişe içinde bulunan halka, ilk silahlar kitlelere bağlı kalan birkaç ordu mensubunun inisiyatifi sayesinde, 18'ini 19'una bağlayan gece dağıtılmaya başlandı. Zaman zaman bir kamyon, bilinen sosyalist çevrelere ve birkaç komünist komiteye silah dağıtıyordu. Fakat CNT, FAI ve Liberter Gençlik için bir şey yoktu. Bu kamyonlardan birine Glo-rieta de Cuatro Caminos boyunca yol alırken CNTli bir grup tarafından el konuldu ve silahlar Tetuan bölgesi işçilerine dağıtıldı. Bu silahlar, komploya katılma ihanetinde bulunmuş kışlalardan ele geçirilmiş az sayıda tüfekti.[9]
19 Temuz günü sabah saat $4.^{00}$'te Barselona'daki Saldırı Birlikleri liman işçileriyle birleşirken Madrid'de Casares
292

Barselona, Temmuz 1936. Proletaryanın zaferinden sonraki ilk gün basılan bir CNT geçiş *kartı.*
Quiroga istifa ediyordu. Ardından Martinez Barrio tarafından bir uzlaşma hükümeti kuruldu. Madrid halkının "ihanet hükümeti" olarak adlandırdığı bu hükümet ancak üç saat yaşadı. Martinez Barrio, General Mola'yı isyanın işe yaramaz olduğuna ikna etmeye boşuna çalıştıktan sonra pazar günü sabah saat $7.^{00}$'de istifa etti.[10]

"Barış zamanlarının savaşçısı ve savaş zamanlarının barışçısı" olarak adlandırılan Manuel Azana[11] kısa bir duraksamadan sonra, Dr. Giral'ı yeni bir hükümet kurmakla görevlendirdi. Bu değişiklik olumlu bir sonuç getirdi; siyasi tutukluların bir kısmı serbest bırakıldı, bunların arasında CNT Ulusal Komite Sekreteri David Antona ve Cipriano Mera da vardı. Fakat yüzlerce militan işçi hâlâ hapishanelerdeydi.
Antona, Giral'a bir ültimatom gönderdi: "Eğer yoldaşlarımız üç saat içinde serbest bırakılmazlarsa CNT onları bizzat çıkaracaktır. "[12] Bu ültimatom hapishanelerin kapılarını açtı. Pazartesi sabahı Madrid halkı Campamento ve Montana Kış-lası'na karşı saldırıya geçti.
293
Ote yandan Barselona'da mücadele devam ediyordu. 20 Temmuz sabahı Carmelite Manastırı teslim oldu, fakat Atara-zanas'ta ve askeri karargâhlar bölgesinde vahşi bir savaş sürüyordu. Gece, isyanın liderlerinden biri olan General Mola' nın kardeşi Yüzbaşı Mola intihar etti. Diğer askeri liderler, askerlerinin moralinin bozulmaması için bu haberi gizlediler.
Fakat sabrı son sınırına gelen halk, barikatlar kurup gereksiz risklerden kaçınarak isyancıları açlığa mahkûm etmeye çalışmakla tatmin olmuyor, isyancıların kalelerine saldırmak istiyordu. Kurşunlara meydan okuyan bir grup Atarazanas Kışlası'nın paralelindeki Santa Madrona Sokağı'na ulaştı ve ana karargâh çatılarına tırmanma düşüncesiyle Montserrat ve Mediodia sokakları arasında mevzilendi. Bu korkusuz militanların arasında keskin bir nişancı olan Ascaso da vardı. Onun, mermilerin arasından uzunluğu nedeniyle hareketlerine engel olan bir tüfek taşıyarak koştuğu görülebiliyordu. Sabahın onbiriydi ve elbiseler terden, bedenlerine yapışmıştı. Santa Monica Bulvarı barikatlarındaki yüzlerce göz, bu makineli tüfek atışlarından sakınarak ilerlemeye çalışan insanlara dikilmişti. Gruptakiler hedeflerine henüz ulaştıklarında Durruti'ye, kışlalardaki askerleri kızgın kalabalıktan korumak üzere bir Guardia Civil birliğinin bulvara yaklaştığı haberi verildi. Durruti, albayı oradan uzak durması konusunda uyardı: "Atarazanas, CNT ve FAI'ye aittir."[13] Bunun üzerine albay birliklerini geri çekti.
Saldırı yoğunlaşmıştı. O sırada Ascaso, Mediodia Soka-ğı'nda kalbura dönmüş bir kamyonun arkasında sığınacak bir yer bulmuştu. İlerlemesini önleyen bir "nişancıyı" saf dışı bırakmak için arabanın brandasına doğru eğildi. O anda bir mermi onu tam alnından vurdu, Ascaso ölmüştü. Durruti, arkadaşının ölümüyle yıkılmıştı. Merkezi Telefon Santrali'ne saldırı sırasında, Obregon öldüğünde de Durruti öfkeyle patlamış ve bu öfke onu santralin kapısına doğru sürüklemişti. Şimdiyse öfkesi dizginsizdi. Hiç kimseye bakmadan kışlalara saldırmak üzere harekete geçti. Diğer savaşçılar da büyülenmiş gibi onu izlediler. Askerler, kendilerini silip süpürecek bu
294
dalgalar halindeki saldırıdan korkuya kapıldılar ve nihayet beyaz bayrak çektiler.
20 Temmuz günü saat l.^{00}'de mücadelenin başlamasından 33 saat sonra Barselona, isyancıları yenilgiye uğratmıştı. Artık her yandan sevinç fışkırabilirdi.[14] Ricardo Sanz, Francisco Ascaso'nun cansız bedenini güçlü kollarında taşıyarak Ulaşım İşçileri Sendikası'nın merkezine getirdi. Özgür Barselona için yaşamlarını veren üç bin devrimciden biri olan Ascaso, Almudevar'da 1 Nisan 1901'de doğmuştu. Ne yazık ki, Atarazanas Kışlası'nın ele geçirilmesi, mücadelenin devamında çok önemli bir kişi olan Ascaso gibi bir kurbana değmezdi.

NOTLAR

1. Laeruz, op. cit.
2. Age.
3. Age.
4. Age.
5. José Rovira ve Antonio Robles'in ifadeleri. Robles gruptakilerden biridir.
6. İspanya'da yaşayan Meksikalı bir anarşistti. O sırada Barselona'nın anarşist gruplarından birinin (FAİ) sekreteriydi. 26 yaşında öldü.
7. Boletin de Informacion CNT-FAI, sayı 1, 24 Temmuz 1936.
8. Francisco Laeruz, op. cit. General Goded, sıkıyönetim mahkemesine çıkarıl dı ve 11 Ağustos 1936'da Barselona'da suçlu bulunarak, 12'sinde Montjuich'te idam edildi.
9. Eduardo de Guzman, Madrid Rojo y Negro, s. 17
10. Salvador de Madariaga, Espana
11. Felipe Alaiz, 1946'da Toulouse'da CNT tarafından basılan biyografik dene mesinde bu cümleyle Azaha'nın karakterini çizmiştir. Aynı zamanda Manuel *Azana* hakkında Manuel Maura'nın çalışması da okunabilir. Asi Cayo Alfonso XIII.
12. Eduardo de Guzman, op. cit.
13. Görgü tanıkları, Jose Rovira, Dolores Iturbe, L.S. Pablo Ruiz'in ifadeleri.
14. Aynı yerde.

m

20 TEMMUZ

Muazzam altüst oluş nedeniyle herkes devrimci dalgaya kapılmıştı. Şehir yaşamı bütünüyle örgütsüz durumdaydı. CNT'nin Katalonya'da çıkan günlük gazetesi Solidaridad Obrera bile yöneticisini ve yazı kurulunu kaybetmişti. 20 Temmuz sayısı, basımevine giden bir grup militan işçi tarafından basılıp barikatlarda dağıtılmıştı. Basımevinde kimse görevinin başında değildi, bunun üzerine iğitılmışçiler yazıları kendileri yazdılar ve bu tarihi sayıyı bastılar.[1]
Bu tür inisiyatifler, yeni bir yapılanmanın şekillenmesinde binlerce diğer örnekle çoğaldı. Bu örnekler günlük hayatın diğer alanlarında da görüldü, bunları endüstri ve ulaşımdaki ilk özyönetim deneyleri izledi. Bu genelleşerek pek çok alanı kapsamaya başladı. 20 Temmuz'da iktidar, sokaklardaki silahlı kitlelerin elindeydi. Diğer kurumlar gibi ordu ve polis de ortadan kalkmıştı. Eski askerler ve polisler halkla birleşmişlerdi.
Gün sona ermişti ama devrim şenliği devam ediyordu. Her yerde dayanışma ve kardeşlik duyguları hüküm sürüyordu. Erkekler ve kadınlar, eski dünyayı yıkarak eski disiplinden kurtulmuşlar ve hepsi birden en büyük rüyalarının gerçekleştiği geleceğe doğru yürüyorlardı. Yeni bir yaşam başlamıştı. Katalonya'nın geniş imalat alanları ve bereketli tarlaları feodalizmden, burjuvaziden ve din adamlarının mülkiyetinden alınmış ve kitlelerin sahipliğine geçmişti. Eski efendi-köle anlayışı, her yerde halkın tutuşturduğu binlerce ateşle dinsel yasaklarla birlikte yanıp yıkılmıştı. Her şey yanıyordu, para denen sömürü sembolü bile.[2] Devrim, eski dünyanın değerleri temelinde başlatılamazdı. Gerçekten kendisi olabilmek için yeni bir yaşam stilini yaratmak zorundaydı. Ve böylece 20 Tem-

muz günü, devrimin büyük bir tatil, özgürleştirici bir eylem ve coşku gibi göründüğü bir sarhoşlukla bitti.[3]
O gece kimse uyumadı. Ne merkezi işçi bölgelerindekiler, ne devrimci komitelerin üyeleri, ne kentin girişlerini kontrol edenler, ne de sendikacılar... herkes ayaktaydı. Ve yükselen devrim tarafından süpürülüp atılmamış birkaç politikacıyla birlikte Katalonya Generalitat'ı Luis Companys'in bulunduğu Başkanlık Sarayı'nda bile kimse uyumuyordu.
Luis Companys eski iktidarın hayalinden başka bir şeyi temsil etmiyordu. Niçin devrim daha ileri giderek bu sembolü de yıkmamıştır? Devrim, Companys'i önemsemeyerek onu yendiğine inanıyordu. Önemsenmemek onu kurtardı, bir devrim acilen hedefine ulaşmazsa kaybedilmiş demekti. Companys, bu durumu, uzlaşma yapmadan geçiştiremeyeceğini farke-derek manevra yapmaya başladı. Fakat, halk üzerinde etkisi bulunan geçerli bir temsilciye ihtiyaç vardı. Sol kanat politik partiler gerçek bir işçi gücü tarafından desteklenmiyorlardı. Bu yüzden bu sözcü, anarşistler arasından, CNT ve FAI saflarından bulunmak zorundaydı. Ve böylece onlara başvurdu.
García Oliver yazıyor: "Companys bizi ayakta kabul etti, son derece sinirli görünüyordu. Ellerimizi sıktı (...) Tanışma töreni kısa sürdü, herkes yerini aldı, herkesin tüfekleri dizleri üzerindeydi. Companys'in sözleri tam olarak şöyleydi:
"- Her şeyden önce şunu belirtmeliyim ki, CNT ve FAI'ye hakkettikleri şekilde davranamamıştır. Her zaman sert bir baskı altında kaldınız. Ve bir zamanlar sizinle birlikte olan ben, politik koışndakaldulların zorlamasıyla size karşı çıktım ve size baskı uyguladım.[4]
"Şu anda siz şehri ve tüm Katalonya'yı kontrolünüz altında tutuyorsunuz, çünkü faşist militaristleri tek başınıza yenilgiye uğrattınız. Fakat size şunu hatırlatmama izin verin, faşistleri yenilgiye uğratırken Saldırı Birlikleri, Başkanlık Muhafızları ve benim partimin çeşitli unsurlarının yardımlarından yoksun kalmadınız." Companys bir an durakladıktan sonra devam etti: "Fakat gerçek şu ki, birkaç gün öncesine kadar sertbas-

kılarla yüz yüze olan sizler bugün faşist orduyu bozguna uğrattınız. Sizi iyi tanıdığım için, sizinle ancak bütün samimiyetimle konuşabilirim. Kazandınız ve iktidar ellerinizdedir. Eğer bana gereksinmeniz yoksa ve beni Katalonya Başkanı olarak istemiyorsanız şimdi bunu bana söyleyin, o zaman ben faşizme karşı mücadelede yalnızca bir nefer olarak yer alacağım. Fakat eğer tersine, bu görevde kalmam gerektiğine inanıyorsanız, faşizmin zaferi halinde görev başında öleceğim, ben ve adamlarım, benim adım ve prestijim bugün Barselona'da sonuçlanan mücadele için yararlıdır. Evet, mücadele Barselona'da sonuçlanmıştır ama İspanya'nın diğer taraflarında durumun ne olduğu bilinmemektedir, bana güvenebilirsiniz. Utanç dolu geçmişin artık geride kaldığına inanan bir parti lideri ve bir insan olarak benim sadakatime güvenebilirsiniz ve ben içtenlikle umuyorum ki, Katalonya, toplumsal koşullarda en iyi gelişmeyi sağlayacak, ülkelerin başında olacaktır."
Garda Oliver şöyle devam ediyor: "Biz yalnızca onun talebini öğrenmek üzere gitmiştik. Kendi başımıza hiçbir şey

yapamazdık. Buna örgütümüz karar verebilirdi ve bu durumu Companys'e söyledik. Companys bize, bitişik odada Katalon-ya'nın politik partilerinin diğer bütün temsilcilerinin beklediklerini, onlara katılmayı kabul etmemiz halinde, Katalonya'nın Generalitat Başkan'ı olarak Katalonya için yeni bir yapılanma önereceğini, böylece devrim mücadelesinin zafere kadar devam edeceğini söyledi.
"Biz bu toplantıya gözlemciler olarak katılmayı kabul ettik. Toplantı diğer odada yapılıyordu ve Companys bize, Esquerra Republicana, Rabassaires, Cumhuriyetçi Birlik, POUM ve Sosyalist Parti temsilcilerinin de orada olduğunu söyledi. Temsilcilerin kimler olduğunu anımsamıyorum, belki her şeyin çok çabuk cereyan etmesinden ve benim yorgunluğumdan ya da belki onları tanımadığım için. Nin, Comorera ve diğerleri oradaydılar.
"Companys, faşist ayaklanma tarafından derinden yaralanmış Katalonya'daki yaşamı yönetecek bir milis komitesi oluşturmanın en iyi fikir olduğunu açıkladı. Bu komite, faşist güçler neredelerse, gidip onlarla savaşacak silahlı güçleri ör-
298
gütlemeye çalışacaktı, çünkü karışıklık dolayısıyla varolan güçleri o anda bilmek mümkün değildi. "[5]
CNT-FAI delegasyonu Generalitat'tan ayrılarak devrimle ortaya çıkan problemleri görüşmek üzere CNT binasında yapılmakta olan CNT bölge toplantısına gitti. Bu sırada, ilk raundu kazandığına inanan Luis Companys, Halk Cephesi partileriyle bir pazarlığı sonuçlandırmaya çalışıyordu. Bu ittifakta ilk anlaşma sağlanan taraf, Comorera'nın liderliğindeki sosyalistlerdi. Fakat, Companys biliyordu ki, sosyalistler yalnızca zayıf bir örgüte sahipti. O nedenle, Katalonya'da iyi bilinen POUM'un da anlaşmada yer almasını istiyordu. POUM'un lideri Andrés Nin bu tuzağa düşmedi. Çünkü, CNT'siz bir anlaşmanın imkânsız olduğunu biliyordu. Companys Nin'in bu cevabından rahatsız oldu ve POUM'a CNT ile birlikte otoriteyi üstlenmesi önerisini yaptı. Fakat durum POUM açısından netti: CNT'nin, bütün militanlarına danışarak bir sonuca varması için beklemek gerekiyordu.(
CNT ve FAI'nin tartışma sonuçları García Oliver[7] ve Mariano R. Vasquéz tarafından kaleme alınmıştır. Vasquéz'in yazdıklarına bir göz atalım.
"Katalonya Bölge Komitesi tarafından çağrısı yapılan yerel federasyonların bölgesel toplantısı 21 Temmuz 1936'da Barselona'da yapıldı. Durum değerlendirildi ve İspanya kısmen faşistlerin elindeyken liberter komünizmi ön plana çıkarmamaya karar verildi. Toplantı, yalnızca 'Bajo Llobregat'tan bir delegasyonun muhalefetine rağmen işbirliğine karar verdi.
"(...) Niçin ittifak yapmayı kabul ediyoruz? Çünkü, isyancıların kışlalarında yığınak yaptıkları Levant'ta durum berrak değil, çünkü Madrid'de azınlıktayız ve halkın dağlarda barutlu tüfeklerle ve tırpanlarla silahlanarak savaşı sürdürdüğü Endülüs karışıklık içindedir. Kuzeydeki durum bilinmiyor ve İspanya'nın diğer tarafları göründüğü kadarıyla faşistlerin elindedir. Düşman Aragón'da ve Katalonya limanlarında ve biz ne ulusal ne de uluslararası planda onların güçlerinin yaygınlığını bilmiyoruz.
"Maceracılıktan ya da katılıktan kaynaklanacak her türlü
299
aşırı tutum, devrimi bitkin düşüreceği için felakete yol açabilirdi. Devrimde yer alan binlerce isçinin ölümüne yol açılmış olunurdu.
"Bizim devrimimiz kendi eylemimiz olmaksızın gerçekleşemez. Başka bir yol yok. Dışarıdan bir şey umut edemeyiz. Ne uluslararası proletaryanın lideri, özgürlüğünü, hayatını ve çıkarlarını bizim için riske attı ne de kimse İspanyol Devrimi'ne yardım için hapse girdi. Kimse bizim davamıza katılmak için yaşamını vermezdi. Ne grev, ne de miting çağrısı, faşist ve demokratik hükümetler tarafından boğulmamızı önleyemezdi. Yalnızca birkaç bin işçi bizim kaderimizi ve trajedimizi paylaşmaya geldi, uluslararası proletaryanın tek dayanışması buydu. "[8]
García Oliver ve R. Vasquéz tarafından yapılan açıklamaların da net bir şekilde ortaya koyduğu gibi, bu kararların politik etkisini sağlayabilmek için alındıkları ortamı gizlemek gerekiyordu. Bir yıl sonra bu açıklamalar yapıldığında CNT ve FAI sahip oldukları çizgiden artık uzaklaşmışlardı. Bu aynı zamanda, merkezi hükümete katılmalarına yol açan işbirliği politikasını benimsedikleri dönemdi. Bazıları, bu açıklamaları yalnızca 1936 yılının 20 ve 21 Temmuz günlerinin gerilimli atmosferiyle yüz yüze kalmakla açıklamak isteyebilir. Nitekim García Oliver ve Mariano R. Vasquéz de bu açıklamaların doğasını, takip eden aylarda ortaya çıkan olaylar nedeniyle gizlemeye çalışmışlardır. Fakat yine de kesin olan şudur ki, tarihi toplantıda böylesine önem kazanmış bilinmeyen faktörlerin aydınlanmasını sağlamışlardır.
Bu toplantıda farklı bakış açıları çatışmıştı. García Oliver ölümüne devrim yanlısıydı ve Durruti de bu görüşü paylaşıyordu. Fakat benimsenen önergeye boyun eğen García Oli-ver'in tersine Durruti kendi önergesinde ısrar

ediyordu: "Anlaşmaları ancak geçici olarak kabul edebiliriz, bu, Zaragoza' mn kurtuluşuna kadar kabul edebiliriz demektir, çünkü bundan sonra kuzeyin yolu açılacak ve devrimin başarısı garanti altına alınacaktır." Öte yandan dikkate alınması gereken tutumlardan biri de "Bajo Llobregat" delegasyonunun tutumu-

300

dur. Bu delegasyonun niteliğini bilmiyoruz, fakat bu delegasyonun daha önceki tutumlarını göz önüne alırsak bu toplantıdaki tavırlarının radikal olduğunu söyleyebiliriz.

Vasquéz'in işaret ettiği gibi, genel durum hakkında bilgi sahibi olmanın ve uluslararası proletaryadan yardım gelmesinin imkânsızlığı kabul edildiği zaman toplantı bir çıkmaza girdi. Ondan sonra "kabul edilmesi güç gerçeklik kendini dayattı." Fakat "gerçeklik" bütüne bir halkı beklenti içinde tutan devrime sırt çevirerek kabul edilemezdi. Bu soruna nasıl bir çözüm bulunacaktı?

Santillan'ın demokratik işbirliğini kabul eden formülü, sadece katılımcıların görüşlerini örtbas etmekten ve illüzyonu sürdüren yeni bir aldatıcı formülden başka bir şey değildi. Ve böylece Luis Companys tarafından önerilen demokratik işbirliği örgüt içinde kabul edildi, fakat kesin koşul, Merkezi Milis Komitesi'nin gerçek iktidarı elinde tutması; politika, ekonomi ve askeri işler üzerinde kontrolü bırakmamasıydı. Gerçekte bunun anlamı, Generalitat'm hiçbir gerçek otoriteye sahip olmaksızın sembolik bir iktidarı temsil etmesiydi. Fakat bu, Fransa ve İngiltere gibi, burjuva iktidarlarını ve eğer sosya-listlerce desteklenerek hâlâ (o sırada bunun yanıtı bilinmiyordu) fonksiyonunu devam ettiriyorsa Madrid'deki budala hükümeti aldatmaya yarayacaktı. Uluslararası planda olduğu kadar ulusal planda da olaylar bu şekilde gelişirken plenum tarafından benimsenen çözüm, devrime uluslararası dengeyi gözetme ve işçiler arasında yaygınlaşma şansı veriyordu.

Bu "demokratik işbirliği" şimdi adil bir orantılı temsilden başka bir şeyi gerektirmiyordu. Şurası açıktı ki, CNT ve FAI hâlâ Katalonya'da iktidarı ellerinde tutuyorlardı. Sayısal olarak POUM ikinci sırada geliyordu. Esquerra Republicana gibi geri kalan politik partiler, işçilerin mülklerini kamulaştırmış olduğu liberal küçük burjuvaziyi temsil ediyorlardı. UGT'nin yok denebilecek varlığı ve İspanyol Sosyalist İşçi Partisi'nin zayıf bir seksiyonu kalıyordu geriye. Uyumlu bir demokratik temsil bu durumda nasıl sağlanacaktı? Yeni bir formül benimsemek daha akılcı ve daha ihtiyatlı görünüyordu. CNT Kata-

301

lonya'da çoğunluğu oluştursa da UGT'nin diğer bölgelerde CNT'den sayıca fazla olduğu dikkate alındı. Böylece aşağıdaki çözüm benimsendi: "Biz, CNT ve zafer kazanmış anarşizm olarak, Katalonya'da azınlığı oluştursa da, haksız gibi görünse de, UGT ve Sosyalist Parti'nin pek çok göreve tayin edilmesine karar verdik. Bunun anlamı, diktatoryal partilerin ölümcül rekabet yoluyla liderlik hedeflerine ulaşmaları yerine sorunları ortadan kaldıran karşılıklı işbirliği yolunun izlenmesidir. "[9] Plenum bittiği zaman, Generalitat Sarayı'na dönen delegasyon, Katalonya'daki ekonomik, askeri ve politik yaşamın sorumluluğunu üstlenecek halk örgütlenmesi olarak merkezi bir milis komitesi önerisinin onaylandığını bildirdi. Fakat, CNT'nin etkisine karşı koymak için kendisinin liderlik ettiği bir grup yaratılması fikrinden vazgeçmeyen Luis Companys CNT-FAI tarafından verilen böyle bir ültimatoma direnmeyi denedi. Gerçi delegasyon bu noktada kararlıydı. Ya Companys yönetici örgüt olarak merkezi bir milis komitesi yaratılmasını kabul etmeliydi ya da CNT tabana başvuracak ve işçilere gerçek durumu açıklayacaktı. Companys geri adım attı.

Aynı gece, Merkezi Milis Komitesi aşağıdaki üyelerle oluşturuldu: CNT, FAI, UGT, PSOE (Sosyalist Parti), Esquerra Republicana (Companys'in partisi), Union Republicana (liberal cumhuriyetçi burjuva partisi) ve POUM. Generalitat bir komiser ve teknik danışman olarak askeri bir kişi tarafından temsil edilecekti. Aynı gece, Milis Komitesi'nin sürekli karargâhının kurulduğu Deniz Müzesi'nde toplanması, bu komitenin Generalitat'a bağımlı olmadığının göstergesiydi. Bu ilk toplantıda Durruti CNT'yi, Oliver ise, FAI'yi temsilen yer aldı. Bu, Durruti'nin katıldığı ve bu komitenin halk yararına çalışmadığına karar vermesine yol açan ilk ve son toplantıdır. Bu andan itibaren Durruti'yle Merkezi Milis Komitesi arasında ilan edilmemiş bir savaş başladı.

302

NOTLAR

1. Juan Manuel Molina'nın tanıklığı.

2. Federica Montseny'nin, Revista Blanca'da yayınlanan devrim üzerine bir makalesi, 30 Temmuz 1936. Yazar, 20 Temmuz sabahı bu türden pek çok ey lemde yer almıştır. Onu en çok etkileyen saldırılardan biri Barselona'daki Cal le Mallorca'da bulunan bir banka şubesine yapılan saldırıdır. Bankada kimse halka direnmedi. Aslında binayı ele geçirenler az sayıda erkek ve çocuğun yar dım ettiği bir grup kadındı, bunlar eşyaları yığarak şenlik ateşi yakmışlardı. Bu eşyaları halk öfkeyle, fakat aynı zamanda zevkle ateşe fırlatıyordu, sanki onlar binlerce yıldır yargılamak için bekledikleri bir davayı görüyorlardı. Di ğer şeylerin yanı sıra ateşe

atılanlar arasında para dolu kutular da vardı ve kesinlikle kimsenin aklına, paralan cebine atmak gelmiyordu. Para ücret dün yasının, ticaret dünyasının ve sömürünün sembolü olarak görüldüğünden ger çekten ebediyen ortadan kaldırılmalıydı.
3. Porque perdimos la querra'da, s.57'de Diego Abad de Santillán, Barse lona'daki durumu mükemmel bir şekilde tanımlamaktadır: "20 Temmuz'dan sonraki ilk haftalarda partiler ve örgütler üyelerini kontrol edemiyorlardı. Partilerden ve fraksiyonlardan çok daha iyi olan bir şey yaratılmıştı; bir halk yaratılmıştı ve bu halk naşı! hissediyorsa öyle davranıyordu."
4. Luis Companys, Salvador Segui'nin CNT'nin avukatlığını yaptığı dönemden (1917-1923) söz etmektedir.
5. Bu görüşme ve izleyen bilgiler için biz García Oliver'in Solidaridad Obre-ra'da yayınlanan (18 Temmuz 1937) "El Comité Central de Milicias Antifas cistas de Cataluña" adlı makalesini kullandık.
6. Biz M. Lorenzo'nun Les anarchístes espagnols et le pouvoir'deki çevirisini (s. 106, not:6) kullandık. Lorenzo, Garda Venero'nun Historia de los internacio nales en España (Cilt III, s.101) adlı kitabından yararlanmıştır.
7. García Oliver, art. cit.
8. Informe Comité Nacional de la CNT al Congreso de la AİT, (Baskı: CNT, Artes Gráficas, Barselona). Paris, Aralık 1937, s. 119.
9. García Oliver, art. cit.

IV

MERKEZİ MİLİS KOMİTESİ

Merkezi Milis Komitesi'nin ilk toplantısında Zaragoza'ya bir delegasyon gönderilerek isyancıların buradaki askeri durumlarının öğrenilmesine karar verildi. Ayrıca Barselona'ya doğru ilerlediğine inanılan motorize bir düşman birliğini engellemek üzere köprülerin mayınlanması kararı alındı.
Merkezi Milis Komitesi, derhal her şeyi kontrolüne aldı ve halkın devrimci düzeni sürdürmesi için genelgeler yayınlamaya başladı.([1] Bundan sonra komite, son derece esnek bir yapıyı benimsedi, öyle ki, üyeleri inisiyatif kullanabilecekler ve kendilerine mümkün olduğunca az müdahale edilecekti.[(2)] İşçilerin devrimci örgütlerine dayananan komite, hayatı mümkün olan en kısa zamanda normal hale getirecek ve yemek, silah, gaz vb. gibi şeylerin kıtlığını önleyecekti.
Aynı toplantıda, Aragón'a gidecek bir milis birliği kurulmasına karar verildi. Buenaventura Durruti bu birlikten sorumlu olacaktı. Binbaşı Pérez Farras ise, askeri komutan olarak görev yapacaktı. Bu milis birliği Barselona'dan en geç 24 Temmuz'da hareket edecek ve diğerleri de ardından gelecekti. 12 000 milisten oluşacak birliğin en önemli hedefi Zaragoza'ya saldırmak ve ele geçirmekti.[(3)] Bu arada, bölge savunma komiteleri milis kaydetme işine girişmişlerdi.
Milislerin örgütlenmesinden sorumlu olan Santillán, karargâhını Pedralbes Kışlası'nda kurmuştu. Ona anarşist militanlar Sato, Edo ve Ricardo Sanz yardım ediyorlardı.[(4)]22 Tem-muz'dan 25 Temmuz'a kadar geçen günlerde Barselona yoğun bir kaotik ortam içindeydi, bu işe yarayan bir kaostu. Pamp-lona'dan kaçan topçu albayı Jiménez de la Beraza, bu oluşumu gördüğünde hayrete düşmüştü. Ona sorulduğunda şöyle cevap

vermişti: "bir asker gözüyle bakıldığında orada korkutucu bir kaos söz konusuydu, fakat önemli olan nokta şuydu ki, bu kaos işliyordu." Ve Bereza, bu kaosa hiç dokunulmamasını, "kendi içinde kendi dengesini ve örgütlenmesini bulacağı için önünün açılmasını tavsiye etti."[(5)]
Merkezi Milis Komitesi'ne bağlı olarak örgütlenen milis birlikleri gerçekte sendikalar tarafından kontrol ediliyordu. Sendikalar cepheye giden gönüllülerin ailelerine bakmak zorundaydılar. Santillán, bu yolla Merkezi Komite'nin merkeziyetçiliğinden sakınılacağım umuyordu. Bir ordunun bir generale bağımlı olma biçimini ortadan kaldırmak istiyordu. Aynı zamanda Merkezi Komite'deki her parti ya da eğilimin kendi milis kayıt merkezini açmasına ve milis örgütlemesine karar verilmişti.
O zamana kadar kışlalar ve kaleler onları ele geçirmiş olan CNTli ve FAIli işçilerin ellerindeydi. İşçiler onları ellerinde tutmak istiyorlardı, çünkü devrim onlara politik partilerin işe yaramaz şeyler olduğunu göstermişti. Fakat Merkezi Komi-te'de yer alanlar, isçileri, ele geçirdikleri kışlaları diğer politik eğilimlerdeki militanlarla paylaşmak konusunda ikna etmişlerdi. Ve böylece Montjuich Kalesi Esquerra Catalana tarafından devralındı. Léponte Süvari Kışlası POUM'a verildi, Parktaki kışlalara Katalonya PSU'su (Sosyalist Parti) ve tarihi manastıra Partido Federal Ibérico yerleştirildi. CNT ve FAI, doklardaki kışlaları olduğu kadar, Pedralbes, San Andrés ve Santiago Süvari Kışlalarını da ellerinde tutuyordu. Topçu Parkı ve komiserlik genel olarak herkes tarafından paylaşılıyordu. Her politik grup, kışlalara kendine göre ad veriyordu: PSUC'unkine Karl Marks, POUM'unkine Lenin, anarşistlerin-kine Bakunin, Salvochea, Spartacus vb. adlar takılmıştı.

Aynı şekilde karargâhların da belirlenmesi gerekiyordu. POUM, Colón Oteli'ni PSUC'a vermeye razı olmuştu ve kendi Merkez Komitesi'nin karargâhı için Rambla'da geniş bir otel bulmuştu. CNT ise, kendi karargâhında kalmıştı. Her bölgede devrimci kışlalar ya da savunma komiteleri kuruluyordu ve sendikalar büyük binalara yerleşiyorlardı. Sıcak çatışmalar sı-
305
rasında örgütlenen halk lokantaları şimdi büyük otellerde kuruluyordu. İşte Ritz bu şekilde milislerin restoranı oldu. Genel grev hâlâ devam ediyordu. Fakat, bir süre sonra CNT sağlık sendikası tarafından yürütülen mücadeleyle teslim alınan hastaneler ve sağlık merkezleri yeniden fonksiyonlarını görmeye başladılar. En önemli hastaneler işçiler tarafından yönetiliyordu. Taban inisiyatifi ile fırıncılar kollektif ya da komünal biçimlerde yeniden çalışmaya başladılar. Doğrudan işçiler tarafından denetlenen ecza laboratuvarları yeniden çalışmaya başladılar.

Barselona çevresindeki tarım işçileri sendikaları da toprakları kolektifleştirmeye başladılar ve kenti beslemek üzere komünal depolar kurdular. Bu ilk adım baştan başa tüm bölgede örnek alındı. Kısa bir süre sonra metalürji merkezleri de yeniden çalışmaya başladılar ve öncelik zırhlı kamyonların yapımına verildi. Bu sayede 24 Temmuz'da Durruti Birliği'nin bu kamyonlardan bazılarını kullanmaları mümkün olmuştu. En önemli odak noktaları olan Hispano-Suiza, el Volcano, la Maquinista Terrestre vb. işçi inisiyatifleri ile kollektif işyerleri haline gelmişlerdi.[6]Liman işçileri, 22 Temmuz günü erkenden Denizcilik Işletmeleri'ni kollektifleştirdiler. Aynı gün demiryolu işçileri M.Z.A. Kuzey Şirketini kollektifleştirdiler ve Katalan Demiryolları çalışmaya başladı. 23 Temmuz'da tramvaylar ve otobüsler çalışmaya başladı ve barikatlar kaldırıldı.

Askeri güvenliğe gelince, hâlâ bazı nişancılar gizlendikleri yerlerden ateş açıyorlardı. Silahlı işçiler muhafızlık yapıyorlardı ve kendi eşiti olan bir işçinin emri altındaki gruplarda örgütleniyorlardı. Grup başkanı, devrimci savunma komiteleri arasındaki koordinasyonu ve işbirliğini sağlıyor bölgelerde eskiden belediye başkanlığı tarafından oynanan rolü oynuyordu. Bütün bu bölge komiteleri, Koordinasyon Komitesi denen bir çeşit merkezi komite biçiminde birbirleriyle bağlantılıydılar ve bütün Barselona'yı kaplamışlardı.

Barselona'da üç iktidar odağı söz konusuydu: Cansız bir sembol olan Generalitat, Merkezi Milis Komitesi ve Bölge Komiteleri. Bu üç farklı iktidar temelde birbirine karışıyordu ve
306
Albay Bereza'nın "dokunulmamasını istediği kaosu" oluşturuyordu.

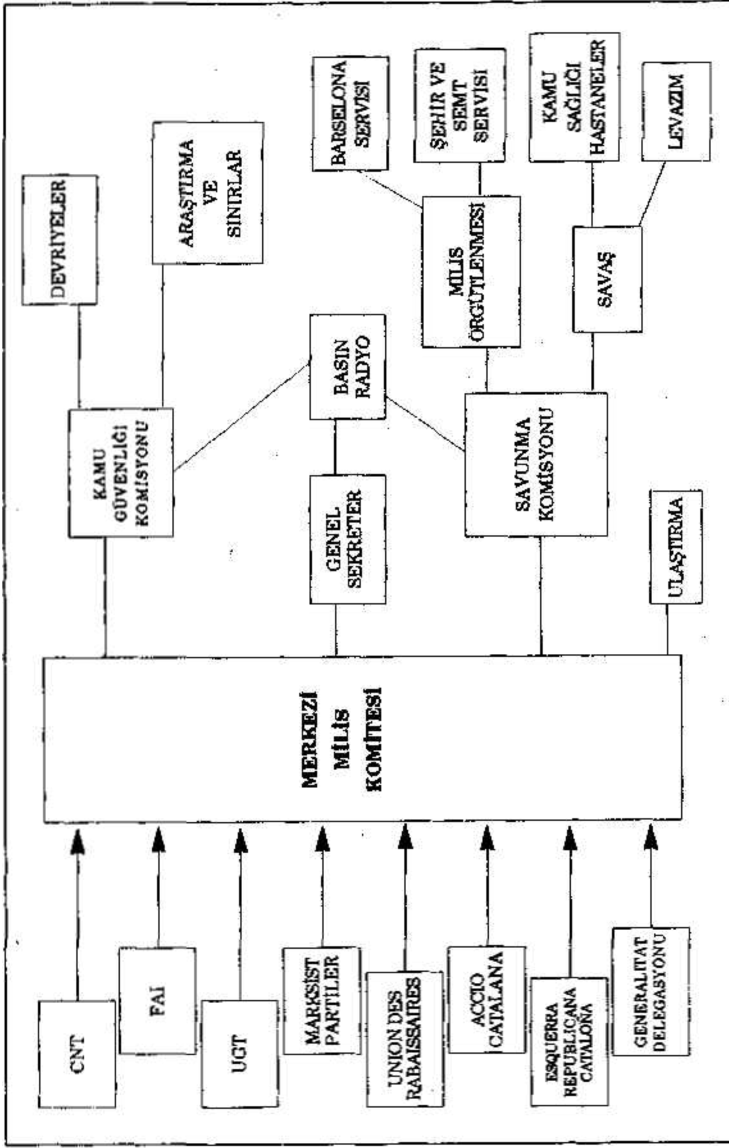
Bölge komiteleri, hacizli malların bulunduğu dükkânların kapılarını açmaya ve haciz tüccarları tarafından toplanan eşyaları dağıtmaya başladılar. Diğer merkezlerin ve dükkanların malları da vatandaşların ihtiyaçları için kullanılmak üzere müsadere edildi, elbiseler, ayakkabılar ve battaniyeler dağıtıldı.

CNT ve FAI mümkün olduğunca devrimi ilerletme yönündeki kendi planlarına bağlı kaldılar. 23 Temmuz'da yayınlanmış bir bildiri bunu açıkça ortaya koyuyor: "Çalışan halk kendini milislerde örgütlüyor. Silah ve cephaneleri teslim etmek yok. Sendikanızla bağınızı sıkılaştırın. Yaşamınız ve özgürlüğünüz kendi ellerinizdedir."[7]

Bu, Merkezi Milis Komitesi tarafından sürekli tekrarlanan bir çağrıydı. Komite, cepheye gitmek istemeyenlerin silahlarını savunma komitelerine ya da gönüllü kayıt merkezine getirmelerini duyuruyordu.

Bu fırtınalı günlerde "Nosotros" grubunun üyeleri ayrı ayr yerlerdeydi. Her biri önemli bir görevde bulunuyordu. Toplanmış devriyelerin yardımıyla Aurelio Fernández devrim için düzenli bir kolordu örgütlüyordu; devrimci düzeni sürdürecek bir güvenlik kolordusu. Ricardo Sanz, Pedralbes Kışlası'nda işçi milislerini örgütlüyordu. Bir çeşit savaş bakanı durumunda olan García Oliver bütün harekâta yol göstericilik yapıyordu. Ve son olarak Durruti; cephedeki birliğin birinci dereceden temsilcisi, devrimin parlayan ateşi ve Aragón'daki propagandistiydi. "Nosotros" grubunun üyeleri tavırlarını net bir şekilde sürdürüyorlardı: Bu tavır politik partiler düzeyindeki ittifakın ötesine geçme ve işçilerin, askerlerin, savunma komitelerinin temsil edildiği bölgesel bir birliğe dayanan, devrimci bir örgüt yaratma gerekliliğiydi. Bütün "Nosotros" üyeleri, işçiler tarafından kontrol edilemeyen Generalitat ve Merkezi Milis Komitesi'nin devrim için oluşturduğu tehlikenin farkındaydı.

Grup içinde farklı kişilikler arasında bir denge kuran ve sentez yapan Ascaso'nun yokluğu acı bir şekilde hissediliyordu. Yaşanan olaylar iki güçlü kişilik olan, Durruti ve García
307

Merkezi Milis Komitesi'nin hizmet ağı ve örgütlenme şeması

S2 7fewt77ww 135& KataUmya Merkezi Milis Komitesi'nin yerleştiği bina.

Oliver arasındaki farklılıkları ve çatışmaları açığa çıkarıyordu. Her ikisi de yenilikçi ve eylem adamlarıydılar. Garda Oliver, askeri kanadı yönetmek zorunda kalmış olmanın sıkıntısını çekiyordu. Mizaç olarak kendini Zaragoza'ya düzenlenen saldırının içine atmayı tercih ederdi. Bunun yanı sıra Oliver, hep doğrudan eyleme katılmış olmasından dolayı Durruti'ye karşı bir çeşit kıskançlık hissine de kapılmıştı. Sonuç olarak her ikisi de devrimin mümkün olduğunca ileri götürülmesi gerektiği noktasında anlaşma halindeydi. Ve çeşitli kaçınılmaz ayrılıkların bu asıl gelişmeyi

engellememesi gerekiyordu. Bu iki adam, İspanyol Devrimi'nin kaderine terkedildiğine inanıyorlardı. Ve artık Sovyetler Birliği'nden ya da Fransa'da-ki Halk Cephesi'nden bir yardım beklemiyorlardı. Sovyetler Birliği için İspanyol Devrimi, onun politik manevralarına taş koyan talihsiz bir olaydı. Bu devrim, onları, "proletaryanın anavatanı" maskesini indirmeye zorluyor ve diğerleri gibi bürokratik bir devlet oldukların açığa çıkarıyordu. Öyle bir
309
devlet ki, Rus işçileri eğer ekimde başlayan devrimi kazanmak istiyorlarsa bir gün onu yıkmak zorundaydılar. İngiltere'nin müttefiki ve kapitalist çıkarların temsilcisi Fransa'ya gelince; İspanya Devrimi'ni boğmak için elinden geleni yapıyordu, burjuvazisi ise, sosyalistler ve komünistlerle çabalarını birleştirmeye hazırdı. Keza, ne Sovyetler Birliği ne de İngiltere, İspanya'da gerçek bir devrimci gücün kontrolü aldığını görmek istemiyorlardı.

Devrimin başarısı için tek yol, sınırların aşılması ve mücadelenin uluslararası bir hal almasıydı. Bu nedenle devrimciler, Fas'ta başlayan isyanın bir ucunu da Fransız sömürgelerine yaymak üzere geniş çaplı bir eylem plam geliştirmeye giriştiler. Aynı zamanda Portekiz'de de isyan teşvik ediliyor ve devrim mümkün olduğu ölçüde sınırdan Fransa'ya yayılmaya çalışılıyordu. Böyle bir strateji, Fransa'daki Halk Cephesi Hü-kümeti'nin devrime açıkça saldırmasına yol açabilir ve dolayısıyla Fransız proletaryasında sağlıklı bir tepkiye neden olabilir, belki de onun devrimci ruhunu canlandırabilirdi. Merkezi Milis Komitesi'nde çalışması nedeniyle bu planın gerçekleştirilmesini García Oliver üstlenmişti. Bu, "Nosotros" grubunun son projesiydi.
310

NOTLAR

1. Bu alıntılar Diego Abad de Santillán'in Porque perdimos la querra'smdan alınmıştır.
2. Merkezi Milis Komitesi; Yönetim, Askeriye, Operasyon, Soruşturma ve Denetim, Yemek Tedarik ve Ulaşım adlarını taşıyan çeşitli geçici bölümlerden oluşuyordu. Aşağıdaki şubeler şu bölümler tarafından kontrol ediliyordu: İsta tistik Şubesi yönetimin şubesi olarak çalışıyordu; kışlalar ve cephaneler milis lere bağlıydı; sansür, radyo, harita yapımı, Harp Okulu, Haberleşme ve İşaretleşme Okulu ise Savaş-Operasyon Bölümü'ne bağlıydı.
Savaş ve İletişim okullarında alayların, grupların ve birliklerin delegelerine kurs verilmesi kararlaştırılmıştı (daha sonra göreceğimiz gibi, milis örgütlenmesi esnasında kendiliğinden ortaya çıkan ordu delegeleri). Bunlardan Santillán'm kitabında zaten söz edilmektedir.
3. Merkezi Milis Komitesi'nin planı basitti. Güçlerin başarısı birlikte hareket etmelerine bağlıydı. Güçlerin her biri onları atayan sektörlerce denetleniyor du. Durruti'nin denetimindeki ilk birlik öncü olarak yola çıkmış, yolu açmıştı. Aynı sırada diğer üç birlik, birincisine yardım ediyordu.
İlk birlik, Pina-Osera'dan çıkarak cepheden Zaragoza'ya saldıracaktı. Cas-pe-Azaila-Belchite hattını izleyen ikinci birlik, Calatayud ile Zaragoza arasındaki bağlantıyı kesecek ve birinci birliğin cepheden saldırışım destekleyecekti. Üçüncü birliğe gelince, onun görevi, Tardiente ve Lecinena'nın kanatlarını oluşturduğu ve Sierra de Alcubiene'nin merkezde yer aldığı üçgende hakim pozisyonda olan Huesca ile Zaragoza arasındaki bağlantıyı kesmekti. Bu birlik, ilk birliği sağ yandan destekleyecekti. İlk birliğin başarısı kesinlikle diğer iki birliğin görevlerini yerine getirmelerine bağlıydı. Düşman güçlerini yenebilmek için Huesco'ya yapılacak kuşatmada, cephe saldırısı için dördüncü bir birlik oluşturulması kararlaştırıldı. En zor görev birinci, ikinci ve dördüncü birliklerde savaşacak adamları sağlayan CNT ve FAI'ye düşüyordu. Üçüncü birlik, Esquerra, POUM ve PSUC gibi Merkezi Milis Komitesi'ndeki geri kalan, diğer politik oluşumlara bırakılmıştı.
4. Yaklaşık bir ay içinde Bakunin Kışlası'ndan, iyi kötü yetişmiş 18 000 kişi çıktı. Bunlardan bazıları "Tierra y Libertad" birliğine katılarak, Madrid cephe sine, oradan da Talavera de la Reina cephesine gönderildiler.
5. Santillán, op. cit., s.63:
6. CNT'nin Metalürji Sendikası tarafından ortaya atılan bu fikirden hareketle metalürji endüstrisi bir savaş endüstrisine dönüştürüldü. Bir metal işçisi olan Eugenio Vallejo, Merkezi Milis Komitesi tarafından bu göreve atandı. "Vallejo ile Martin devasa bir işin üstesinden geldiler ve büyük bir hızla metalürji ve kimya endüstrimizi savaş endüstrisine dönüştürdüler." (García Oliver'in daha önce alıntı yapılan makalesinden.)
7. Bildiri, CNT-FAI Bülteni'nde (24 Temmuz 1936) yeniden basılmıştır.
311

V

ZARAGOZATA DOĞRU

Zaragoza, devrim için hem stratejik olarak hem de dayanışma anlamında son derece önemliydi. Orası anarşizmin ikinci başkentiydi ve binlerce yoldaş faşistlerin zindanlarındaydı.

Önemli bir radyo konuşmasında Garcia Oliver, Aragónlu-lar acilen mücadeleye çağırarak şöyle dedi: "Her militan işçinin görevi, tehlikeleri hesaplamadan kendini savaşın en ön cephesine atmaktır." Barselona'da orduya karşı kazanılan zaferi hatırlatarak Zaragoza'yı fethe çıkan milis birliklerinin CNT tarafından oluşturulduğunu duyurdu: "Durruti'nin ve şu anda size hitap etmekte olan benim bu birliklerin öncüsü olacağımızı duyuruyoruz. Şehrinizdeki kışlaları bombardıman edecek bir birlik gönderiyoruz." Fakat işçiler birliklerin gelmesini beklememeli, sokaklara çıkmalıydılar. "CNT ve FAI'nin adamları bu anın gerektirdiği görevi yerine getirmelidirler. Mümkün olan her aracı

kullanın. Bu konuşmanın sonunu beklemeden evlerinizi terkedin, faşizmi yıkın, yıkın, ezin."[1]
Bu birliklerin kurulmakta olduğunun duyurulması Barselona'da büyük bir coşkuya yol açtı. Sendikalardan ve savunma komitelerinden gelen işçiler ilk birimlerde yer aldılar ve listeye yazıldılar. Coşkunun dizginlenmesi ve daha ciddi düşünceli insanlardan yerlerinde kalarak işlerini terketmemeleri istenmek zorunda kalındı.
Bu hareketlilik, yukarıdan verilen talimatlarla olan hareketlilikten farklıydı. Gönüllüler birbirleriyle örgütleri tartışıyorlardı. Burada askeri ruhun ya da bürokratik komutanın restorasyonu söz konusu değildi. Bu tartışmalar, militarize edildikleri 1937 yılına kadar işçi milisleri içinde yavaş yavaş gelişerek yapısal bir hal aldı. Örgütlenme basitti. On kişi bir
312
grup oluşturuyordu ve bunlar serbestçe kendi başkanlarını seçiyorlardı. Bu gruplardan on tanesi bir araya gelip yüz kişilik bir tabur oluşturuyorlardı ve aynı yoldan bir kişi başkan seçiliyordu. Beş tabur bir birlik oluşturuyordu ve bu birliğin bir delegesi oluyordu. Taburların delegeleri ve birliğin delegesi Birlik Komitesi'ni oluşturuyorlardı. Birliğin delegeleriyle tugayın genel delegeleri Tugay Savaş Komitesi'ni teşkil ediyorlardı.[2]
Tugayın askeri teknisyeni olan Pérez Farras kötümserdi. Farras, profesyonel bir askerdi ve bu çeşit bir örgütlenmeye güvenmiyordu. Durruti bir süre sonra bunun farkına vardı. Ve bu yüzden, topçu yaveri olarak yıllarca CNT'nin anti-militarist komitelerinde yer almış bir kişi olan Manzana'yı seçti. Manzana, liberter fikirlere kazanılmış birisiydi ve bu tür komutanlık ve itaate bütünüyle düşman olan anarşist psikolojinin anlamını kavrıyordu. Durruti, tugayın teçhizat, cephanelik, top ve makineli tüfeklerini koruma işini Manzana'ya ve öğretmen Carreño'ya teslim etti. Manzana ve Carreño hemşire ve doktor ekipleri örgütleyerek, acil muayene servisini kurdular. Manzana etrafına arkadaş gruplarını, askerleri, onbaşıları, çavuşları ve kurulmuş olan taburlara katılan subayları topladı. Kısa zamanda Durruti ve Manzana arasında güven ortamı kuruldu. Manzana, Durruti'nin yolu olan anti-otoriter yolda görevini sürdürdü.
Pérez Farras, çok liberal bulduğu bu yaklaşıma karşı olduğunu söylediği zaman Durruti onu şöyle yanıtladı: "Daha önce de söylemiştim ve tekrarlıyorum; bütün hayatım boyunca bir anarşist olarak hareket ettim. Bir insan kollektifi için politik sorumluluk verilmiş olması gerçeği benim inançlarımı değiştiremez. Ancak bu koşullar altında, Merkezi Milis Komitesi tarafından bana verilen görevi yerine getirmeyi kabul ettim.
"Düşünüyorum ki -ve olanlar da beni doğruluyor- bir işçi milisi ordunun kurallarıyla yönlendirilemez. Sanıyorum disiplin, koordinasyon ve bir planın yerine getirilmesi zorunludur. Fakat bu artık, bizim yıktığımız dünyanın anlayışını ifade eden terimlerle anlatılamaz. Yeni düşüncelerimiz var. Düşünüyoruz
313
ki, insanlar arasındaki dayanışma, otonom bir davranış olarak disiplini gerektiren kişisel sorumluluğu uyandırmalıdır.
"Savaş, bize yüklediği zorunluluklarla, önceden yürüttüğümüz birçok mücadeleden farklı bir mücadeledir. Fakat bizim mücadelemizin hedefi daima devrimin zaferidir. Bunun anlamı, yalnızca düşmanı yenmek değil, fakat aynı zamanda insanlıkta köklü bir değişikliktir. Bu değişikliğin ortaya çıkması için insanlık özgürlük içinde yaşamasını öğrenmeli ve sorumlu bir birey olarak kendi potansiyelini geliştirmelidir. Fabrikadaki işçi aletlerini kullanıp üretimi yöneterek kendinde bir değişikliğin meydana gelmesine yol açar. Savaşçı da tıpkı bir işçi gibi silahını bir alet olarak kullanır ve onun eylemi de işçi-ninkiyle aynı hedeflere hizmet etmelidir.
"İşçi milisi mücadelede emir altındaki bir asker gibi davranamaz, fakat ne yapacağını bilen bilinçli bir insan gibi davranır. Biliyorum, böyle bir sonuca ulaşmak kolay değildir, fakat insanın mantık yoluyla varamayacağı bir sonuca zor yoluyla hiç varılamaz. Eğer bizim devrimci ordumuz da korku yoluyla varlığını sürdürecekse sonuçta biz korkunun rengini değiştirmekten başka bir şey yapmış olmayacağız. Özgür bir toplum, ancak insanın kendini korkulardan kurtarmasıyla oluşabilir. "[3] Durruti kendini net bir şekilde ifade etmişti. Teori ile pratiği birleştirmek istiyordu. Milis birliklerini yönetmek görevini üstlenerek Aragón cephesine giderken bir anarşist olarak liberter idealine bağlı kalmak istiyordu.[4]
Barselona'da, Zaragoza'ya yapılacak seferin hazırlıkları ilerliyordu. Aragón yakında faşizme karşı acımasız bir mücadeleye tanık olacaktı. Zaragoza askeri bir kaleydi. Burası aynı zamanda, 17 Temmuz'da cumhuriyetçi hükümete bağlılığını bildirmiş olan General Cabanellas tarafından komuta edilen V. Askeri Bölge'nin ana karargâhı durumundaydı. Durum, Ca-banellas'ın savaş ilan ederek sendikalarda ve diğer işçi merkezlerinde işçi avına başladığı 19 Temmuz Pazar gününe kadar belirsiz kaldı. Zaragoza, askeri öneminin yanı sıra, faşistlerin eline geçmiş olmakla Katalonya ile Kuzeyin (Bask bölgesi ile Asturya'nın) birleşmesini önlüyordu. Buralar İspanya'nın en

314

24 Temmuz Barselona, Darruti Anarşist Mili Birliği'nin Zaragoza'ya hareketinden bir görünüş. Her yerde kara bayraklar dalgalanıyordu.*

önemli endüstriyel bölgeleri, silah ve malzeme için hammadde kaynaklarıydılar.

Zaragoza Valisi (daha sonra faşistler tarafından kurşuna dizilen bir cumhuriyetçiydi) "zamanı geldiğinde" silah dağıtacağı konusunda işçilere söz vermişti. Faşistler valinin kararsızlığından ya da hatasından yararlandılar ve hızla güçlerini bütün bölgeye yaydılar. Silahsız işçilerle vahşi bir mücadeleden sonra faşistler, Huesca, Teruel, Jaca, Calatayud, Belchite, Caspe kasabalarını ele geçirerek, hemen hemen Lerida'nın varoşlarına kadar ulaştılar. Huesca'nın karşısında olan ve orada küçük bir ada gibi kalan Barbastro Kasabası direndi. Askeri garnizon isyan etmişti ve garnizon halkın emrine verildi. Cumhuriyete bağlı kalan General Villalba gibi birkaç asker bu direnişte can verdiler. Fakat milisler uzun süre direnişi sür-düremediler. İşte bu nedenlerle Merkezi Milis Komitesi duru-

315

mu bildiğinden, acilen bu bölgeye göndermek üzere Durruti Birliği'nin benzeri iki birlik örgütlemişti.

24 Temmuz günü sabah saat 10.^{00}'da Durruti Birliği Za-ragoza'ya gitmek üzere Paseo de Gracia'dan yola çıkacaktı. Saat 8.^{00}'de radyoda konuşan Durruti Barselona halkından, birliğe erzak yardımı yapmalarını istedi. Bu isteğe herkes şaşırmıştı. Çünkü erzak dağıtımının kontrolü bölge komiteleri ya da Merkezi Milis Komitesi tarafından yapılıyordu. Durruti şöyle açıkladı: "Devrimin en güçlü silahının coşku olduğunu anlamıyor musunuz? Bir devrim, herkes onun zaferiyle ilgilendiği ve onu kendi davası haline getirdiği zaman başarıya ulaşır. Barselona halkının cevabı, kentin devrimle ne kadar ilgilendiğini gösterecektir. Bu cevap aynı zamanda herkesi kendi sorumluluğuyla yüz yüze getirecek, mücadelemizin kollek-tifliğinin farkına varılmasını sağlayacak ve başarı herkesin çabasına bağlı olacaktır. Bizim talebimizin anlamı budur, başka bir şey değil. "[(5)]

Birlik harekete geçmeden kısa bir süre önce zırhlı araçtan metal işçilerine seslenen Durruti, Kanadalı gazeteci Van Paas-sen'la da görüştü. Van Paassen, Durruti ile olan uzun söyleşisini The Toronto Daily Star'da "İspanyol lider, 2 000 000 anarşistin devrim için savaştığını söyledi" başlığı altında yayınladı. Paassen, Durruti'yi, uzun boylu, esmer, sinekkaydı traş olmuş, Arap-Afrika karışımı çehreye sahip biri olarak tanımlıyordu. Hemen hemen gırtlaktan çıkan çatlak sesli bu yoksul köylü çocuğuna Van Paassen, askeri isyana karşı zafer kazanacaklarına inanıp inanmadığını sordu. Durruti, Zaragoza cephesinde isyancılara karşı zafer kazanılacağı yanıtını verdi. Eğer devrimci güçler Zaragoza'yı alırlarsa kuzey cephesi özgür olacaktı ve devrim, bu bölgedeki madenler, cephane fabrikaları ve tersaneler sayesinde korunacaktı. Zaragoza'nın ele geçirilmesi için görevlendirilmiş birlikler ikiye ayrılmışlardı. Bunlardan biri güneye giderek, Fas birlikleriyle ve bir yabancılar lejyonuyla Endülüs'e ilerlemekte olan Franko'yu durduracaktı. "İki üç haftalık bir zaman içinde sonucu belirleyecek savaşlara girmiş olacağız."

316

Ouri'utl

^H commna"

- -

- Simücate £_>- ^/ ·w?s

v*^

j*j£s&t/*~)''1 -".

Durruti Birliği'nin üyelik kartı.

Gazeteci şaşırmıştı, fakat Durruti devam etti: "evet belki de bir ay, bu iç savaş en geç ağustos ayında sona erecektir. Halk silahlanmıştır. Artık ordu söz konusu değildir. İki kamp vardır: Özgürlük için savaşan siviller ile ayaklanmacılara katılmış faşist siviller. İspanya'daki bütün işçiler, faşizmin zaferinin açlık ve kölelik anlamına geldiğini biliyorlar. Fakat faşistler de yenilmeleri halinde onları neyin beklediğini biliyorlar. Bu nedenle mücadele amansız ve acımasızdır. Bizim için sorun faşizmin ezilmesi, öylesine süpürülüp atılmasıdır ki, bir daha faşizm İspanya'da asla boy veremesin. Faşizmin işini er ya da geç bitirmekte kararlıyız. Üstelik, hükümete rağmen."

Van Paassen sordu: "Niçin hükümete rağmen diyorsunuz? Bu hükümet faşist isyana karşı savaşmıyor mu?" Durruti yanıtladı: "Dünyada hiçbir hükümet yoktur ki, faşizmle onu yok etmek üzere savaşsın. İspanya'nın liberal hükümeti çok önce faşist unsurları etkisiz hale getirebilirdi. Bunun yerine oyala-macaya girişti, uzlaştı ve zaman harcadı. Şimdi bile, şu anda

317

bile, hükümette, isyancılara hoşgörü gösterilmesini isteyen adamlar var. Hiç belli olmaz." dedi gülerek, "Bakarsınız şimdiki hükümet, işçi hareketini ezmek için bu isyancı güçlere ihtiyaç duyabilir. "[(6)]

Gazeteci yeniden söz konusu çelişkiye dönerek şöyle dedi: "Largo Caballero ve Indalecio Prieto, Halk Cephesi'nin tek hedefinin cumhuriyeti kurtarmak ve cumhuriyetçi düzeni restore etmek olduğunu söylüyor."

Durruti şöyle yanıtladı: "Bu, o beyefendilerin bakış açısı olabilir. Biz anarşistler devrim için mücadele ederiz. Biz ne istediğimizi biliyoruz. Dünyanın bir yerlerinde, huzuru ve güveni uğruna Alman ve Çin işçilerinin Stalin tarafından faşist barbarlığa kurban edildiği Sovyetler Birliği diye bir yerin varolması bizim için hiçbir şey ifade etmiyor. Biz devrimi şimdi, burada, İspanya'da istiyoruz, gelecekte çıkması muhtemel olan Avrupa savaşından sonra değil. Biz bugün devrimimizle, Hitler ve Mussolini'ye Rus Kızıl Ordusu'nun verdiğinden daha fazla korku veriyoruz. Biz, Alman ve italyan işçi sınıfına faşizmle nasıl mücadele edileceğinin örneklerini veriyoruz."

Van Paassen şöyle bağlamıştı: "Askeri faşist ayaklanmayı bastırmış olsa bile işbirliği olmaksızın cumhuriyet hiçbir şey yapamaz" 2 000 000 üyeli sendika örgütünün temsilcisi olan adam böyle diyor. Durruti'nin bakış açısını öğrenmek zorundaydım, çünkü bu, savaşmakta olan İspanyol işçilerinin kafasından neler geçtiğini bilmek açısından gerekliydi. Durruti durumun, kimsenin beklemediği bir yöne doğru geliştiğini gösterdi. Moskova'nın, İspanyol proletaryası üzerinde hiçbir etkisinin olmadığı iyi bilinen bir olgudur. Avrupa'daki en masum muhafazakâr devlet dahi, muhtemelen Ispanya'daki liberter duygulardan hoşlanmayacaktır."

Gazeteci yemden röportaja devam etti: "İsyancılar, Hitler ve Mussolini'den destek görmeye başlamışken Fransa ya da İngiltere'den herhangi bir yardım bekliyor musunuz?" "Liberter devrim için, dünyadaki hiçbir hükümetten hiçbir yardım beklemiyorum." dedi haşin bir şekilde "belki farklı emperyalist çıkarlar arasındaki çatışma bizim mücadelemizi etkileyebilir.

318

Bu son derece mümkündür. Franko, Avrupa'yı çatışmanın içine çekmek için elinden geleni yapmaktadır. Ve Almanya'yı bizim üzerimize sürmekte bir an bile durak sam ayacaktır. Fakat biz yardım beklemiyoruz, sonuçta kendi hükümetimizden bile beklemiyoruz."

Van Paassen ısrar etti: "Tek başınıza kazanabilir misiniz?" Durruti yanıt vermedi. Çenesini kaşıdı. Gözleri parladı.

"Zaferi kazansanız bile bir yıkıntının üzerinde duruyor olacaksınız." Van Paassen bu sözlerle onu daldığı alemden kopartmaya çalışmıştı.

"Biz her zaman gecekondularda, delik deşik duvarlar arasında yaşadık." diye yanıt verdi Durruti sakince. Ve boğuk bir

fısıltıyla ekledi: "Zamanla kendimiz için uygun yerleşimin nasıl olması gerektiğini öğreneceğiz. Unutmamalısınız ki, biz de inşa edebiliriz. Bu sarayları ve kentleri, burada İspanya'da, Amerika'da ve her yerde inşa eden bizleriz. Biz işçileriz. Biz onların yerine başkalarını inşa edebiliriz. Ve daha iyilerini yapabiliriz. Yıkımdan en ufak bir korku duymayız. Biz yeryüzünün mirasçılarıyız. Bu konuda en ufak bir kuşku duymamak gerekir. Burjuvazi tarih sahnesini terketmeden önce kendi dünyasını yakıp yıkabilir. Biz yeni bir dünyayı burada, kalbimizde taşıyoruz." Ve ekledi: "Bu dünya şu anda bile büyümektedir. "[7]
Sabah saat 10.^{00}'da gönüllüler Paseo de Gracia'da toplandılar ve çok sayıda insan otolardan, kamyonlardan, taksilerden ve turist otobüslerinden oluşan bu tuhaf konvoyu görmeye geldi. Büyük bir coşku vardı ve Barselona'daki erken zafer, halkı umutlu ve iyimser bir hale getirmişti. Aragón'a yapılan sefer, bir kır gezintisini anımsatıyordu. Öğlene doğru, 3 000 kişiden oluşan birlik, yaşasın bağırışları arasında harekete geçti, yumruklar havaya kalktı ve devrimci şarkılar söylendi. Önce, içinde bir düzine gencin bulunduğu bir kamyon geldi ve onların arasında José Herlin'in Herkül yapılı gövdesi seçildi. Kı-zıl-kara bir bayrak tutuyordu. Kamyonun arkasından, genel delegeliğini Aris'in yaptığı ilk grup geliyordu. Onların hemen ardından, yakında kendilerinin seçme bir güç olduğunu gösterecek olan beş tabur ilerliyordu. Bunlar, kısa süre önce dina-
319
mitçiliğe ve kır savaşçılığına geçen Sallent madencileri ve aynı şekilde liman yükleme işçileriyle delegeleri Setonas'tı. El Padre, üçüncü taburun başında yürüyordu. İnançlı bir savaşçı ve Meksika Devrimi'nde Pancho Villa'nın kahraman bir taraftarıydı. Dördüncüsü, Juan Kosta'nın taburuydu ve beşincisi, metal işçilerinden oluşuyordu, bu taburun delegesi, genç liber-ter Muftoz'du. Bu ilk beş taburu diğerleri izliyorlardı.
İki otobüsün arasında, içinde Durruti ve Binbaşı Pérez Far-ras'ın bulunduğu bir "Hispano" ilerliyordu. Durruti sessizdi. Kaderin ona yüklediği sorumluluğu hissediyordu. Birliğinin yüzde yetmişi Barselona anarşist gençliğinden oluşuyordu. Genç ya da orta yaşlı bu devrimcilerin hepsi sokak savaşlarına katılmışlardı. Fakat açık arazide savaşmak konusunda hiçbir> şey bilmiyorlardı. Durruti, düşmanla açık arazide karşılaşıldığı zaman savaşın, adamları için farklı bir görünüm kazanacağını biliyordu. Durruti, ayrılmadan önce, Bakunin Kışlası'nda-ki toplantıda bir konuşma yapmıştı. Barselona'daki mücadeleleriyle Aragón'da ortaya konulacak mücadele arasındaki farkı açıklamaya çalışmıştı. Fakat sözler deneyimin yerini tutmuyordu. Ateşli silahlardan, kurmalı bombalardan söz etmiş ve burjuva ordusuyla silahlı proletarya arasındaki fark üzerinde ısrar etmişti.
Komutanlık sorunu varlığını sürdürüyordu. Durruti'nin konumu açıktı ve o, adamlarının gözü kapalı güvenine sahip olduğunu biliyordu. Biliyordu ki, o önde yürüdüğü sürece sonunda ölüm olsa bile adamları onu izleyeceklerdi. Fakat Durruti bir asker değil, bir devrimciydi. Bir komutan, askerlerini ölüme gönderebilirdi, kayıplarının yerine yenilerini koyar ve savaşa devam ederdi. Fakat Durruti, peşinden gelen adamlarının çoğunun militan işçiler olduğunun ve onların yerinin doldurulamayacağının farkındaydı. Makhno'nun kendisine verdiği dersi anımsıyordu: "Komuta eden bir askerle liderlik eden bir devrimci arasında varolan ayrılık şudur ki, askeri komutan kendini zora dayanarak kabul ettirirken, devrimci, nüfuzunu kendi yeteneğine dayandırmalıdır."
Birlik, Lérida yolu üzerinde ilerliyordu. Köylerdeki insan-
320

Durruti Birliği'nin Caspe'ye varışı.

lar Durruti'yi görmek istiyorlardı. Gülümseyerek yaklaşan Durruti'yi gördüklerinde şaşırarak bağırıyorlardı: "Ama onun rütbeleri yok!" Daha bilgili olan diğerleri, anarşistlerin asla rütbe takmadıkları yanıtını veriyorlardı. Köylülerin, kızıl-kara bayrakları görmekten mutlu oldukları görülüyordu. Durruti inip onlarla konuşuyordu: "Kollektiflerinizi örgütlediniz mi? Beklemeyin. Toprakları ele geçirin. Kendinizi liderler olmadan, efendiler olmadan, parazitler olmadan örgütleyin. Eğer siz bunları başaramazsanız bizim ilerlememizin hiçbir anlamı olmayacaktır. Yıktığımız dünyadan farklı bir dünya yaratmalıyız, yoksa savaş meydanlarında hayatlarını veren genç insanlar boşuna ölmüş olacaklar. Bizim eylem alanımız devrimdir. "[8] Aragón'da, daha savaş başlamadan yeni bir yaşam başlamıştı.
Caspe'deki ilk savaştan ve bazı ufak tefek çatışmalardan sonra, birlik Zaragoza'ya 19 millik bir mesafeye geldi. Kurtardığı köyleri geride bıraktı: Caspe, Fraga, Casdasnos, Peralba, La Almanda, Bujaraloz. 27'si sabahı Bujaraloz'dan ayrılan bir-
321
lik, Pina de Ebro'nun birkaç mil ileri sindeyken üç tane pervaneli faşist uçağı göründü gökyüzünde. Uçakların bombardımanı sonucu yirmi kişi öldü ve birlik duraklamak zorunda kaldı. Bazı milisler panik içinde kaçarken diğer bir milis grubu duruma müdahale etti, paniği ve kaçışları durdurdu. Birlikleri, Bu-jaraloz'da yeniden bir araya getirmeye ve bu gecikmeyi avantaj haline getirip düşmanın kaynaklar ve mevzilenmesi hakkında keşif yapmaya karar verildi. Pérez Farras, Durruti'ye, Zaragoza'ya saldırı planını değiştirmesini ve birliğe daha iyi bir yapı kazandırmasını önerdi, fakat Durruti onu şöyle yanıtladı: "Bugün korkuyla kaçışan bu adamlar yarın aslanlar gibi savaşacaklardır. Bu sonucu elde etmek için onlara kışlalı askerler gibi değil, devrimciler gibi davranmalıyız. "[9]
Durruti, Bujaraloz Belediye Binası'nın balkonundan, meydanda toplanmış olan adamlarına bir konuşma yaptı: "Arkadaşlar, buraya gelmeye kimse zorlanmış değildir. Kendi kaderinizi kendiniz seçtiniz, bu ilk CNT-FAI birliğinin kaderinin zorluklarla dolu olduğu bilinmektedir. García Oliver, Bar-selona'daki radyo konuşmasında, Aragón'a Zaragoza'nın fethi için gidiyoruz ve bu uğurda kellemizi vereceğiz demişti. Aynı şeyi tekrarlıyorum. Geri çekilmektense ölmeliyiz. Zaragoza, faşistlerin elindedir ve yüzlerce, binlerce işçi orada faşistlerin silahları tarafından tehdit edilmektedir. Eğer onların kurtulmalarına yardım etmeyeceksek neden Barselona'dan ayrıldık? Onlar bizi bekliyorlar, biz ise kaçıyoruz. Üç uçakla karşı karşıya geldiğimizde korkuya kapılarak dünyaya ve yoldaşlarımıza anarşistlerin cesaretini gösteriyorsunuz.
Burjuvazi, biz istedik diye liberter komünizmi yaratmamıza izin verecek değildir. Burjuvazi direnecektir, çünkü ayrıcalıklarını ve çıkarlarını savunmak durumundadır. Liberter komünizmi yaratmanın tek yolu burjuvaziyi yıkmaktır. Bizim ideal dünyamızı garanti edecek tek yol budur. İdeallerimizi hayata geçirmeye başlayan köylüleri arkamızda bıraktık. Onlar yaptıklarını koruyacağımıza güvenerek bunu yaptılar. Bu yüzden eğer biz düşmana yollan açık bırakırsak, bunun anlamı, bu köylü inisiyatifinin yararsız kılınması ve galiplerin,
322
köylülerin bu cesaretini, onları katlederek ödetmeleri olacaktır. Bu mücadelenin anlamı, daha önce üzerimize aldıklarımızın hiçbirine benzemeyen, karşılık beklemediğimiz bir mücadele olmasıdır. Bugün olanlar basit bir uyarıdır. Şimdi mücadele gerçekten başlıyor. Onlar bize toplarla ateş edecekler. Başımıza tonlarla bomba yağdıracaklar ve biz bazen yalnızca el bombalarıyla, hatta bıçaklarla savaşmak zorunda kalacağız. Köşeye sıkıştırılan düşman, bir hayvan gibi ısıracaktır, vahşice ısıracaktır. Fakat henüz köşeye sıkışmamıştır ve böyle bir duruma düşmemek için savaşıyor. Düşman, italya'nın ve Almanya'nın yardımlarına güveniyor. Eğer bu güçlerin savaşımıza fazlasıyla girmelerine izin verirsek faşistleri yenmek zor olacak, çünkü bizim sahip olduğumuzdan çok daha fazla savaş malzemesine sahip olacaklardır.
"Bizim zaferimiz, eylemimizin hızına bağlıdır. Daha hızlı saldırı, savaşı kazanmakta daha büyük şans demektir. Şu ana kadar biz kazandık. Bu nedenle Zaragoza'yı bir an önce ele geçirmeliyiz. Yarın, bugünkü kadar fırsat olmayacaktır. CNT saflarında korkaklar yoktur, FAI'nin adamları ölür fakat teslim olmazlar. Aramızda, ilk saldırıda korkan insanları istemiyoruz. Ben kaçanları, birliğin ilerlemesini önleyenleri silahlarını bırakmaya çağırıyorum, böylece daha metin eller o silahları yerden alsınlar. Geri kalanlarımız yürüyüşlerine devam edeceklerdir. Kuzeye varacağız. Asturyalı yoldaşlarımızla elele vereceğiz, kuzeyi ele geçireceğiz ve İspanya'ya yeni bir dünya armağan edeceğiz. Ben, geri dönenlerden, bugün olanlar hakkında sessiz kalmalarını istiyorum, çünkü bu olay bizi utanç içinde bırakmaktadır."
Tek bir kişi dahi silahını bırakmadı. Fakat kimileri, yoldaşlarının önünde öfkeyle ağlamaya başlamışlardı. Ders acı vericiydi, ama bu ders paniğe kapılmış olanların yeniden doğmasına neden oldu. Hepsi mükemmel gerilla savaşçıları haline gelecekler, fakat çoğu bu 32 aylık amansız çatışmalarda öleceklerdi.[10]

323

NOTLAR

1. Solidaridad Obrera, 23 Temmuz 1936.
2. José Mira, Durruti.
3. Aynı yerde. Aurelio Fernández onun ifadesine tamamen katılıyor. Daha sonra Emma Goldman, aynı sözcükleri, Durruti ile söyleşide kullanmıştır. Freedom, Londra, Nisan 1937.
4. Koltsov, Durruti'ye salt bu tavırdan dolayı saldırmaktadır. Bkz: Koltsov'un Diario de la Guerra de España adlı kitabı.
5. Pablo Ruiz'in tanıklığı. Bkz: Solidaridad Obrera, 25 Temuz 1936.
6. "Ilımlı önlemler" sorunu üzerine, bkz: Pierre Broué ve Emile Temime, La Revolutión et la Guerre en Espagne, s.21.7
7. The Toronto Daily Star, Van Paassen tarafından yazılan makale, "ispanyol lider, 2 000 000 anarşistin devrim için savaştığını söylüyor", 18 Ağustos 1936, söyleşi 21 Temmuz'da, Barselona'da Medinacelli Dükü'nün sarayına yerleşmiş Metalürji İşçileri Sendikası'nm karargâhında yapılmıştır.
8. Birliğin örgütlenmesi ve Bujaraloz'a yapılan yürüyüş hakkında Liberto Roig ve Francisco Subirats'm sözlü ifadelerini kullandık. Ve aynı zamanda ONT'de (Toulouse, Kasım 1964) basılmış Oosme de Paules'in makalelerini ve José Mi ra, op. cit .'i kullandık.
9. Aynı yerde.
10. Orada hazır bulunan Liberto Roig ve Pablo Ruiz, bu konuşmanın, bir ajita tör ve devrimci olarak Durruti tarafından yaşamı sırasında yapılan en önemli konuşmalardan biri olduğunu söylemektedirler. Bu tanıklar sayesinde konuş mayı saptayabildik.

324

VI

DURRUTİ BİRLİĞİ

Birlik, bombardımanın yarıda kestiği seferine yeniden başlamaya hazırlanıyordu. Fakat Durruti ve diğer delegeler henüz belediye binasının dışına çıkmamışlardı. General Villalba ve Pérez Farras, Durruti'yi, her iki yanını korumaya almadan Zaragoza'ya saldırmanın tam bir ahmaklık olacağı konusunda ikna etmeye çalışıyorlardı. Onlar, "Kızıl-kara" ve "Karl Marks" Birliklerinin beklenmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Birincisi onları Ebro'nun güneyinde koruyacak, ikincisi ise Tardiente-Alcubierra bölümünde koruyacaktı. Onların yardımı olmaksızın saldırıyı başlatmak gereksiz kayıplara yol açacaktı. "Durruti ikna edildi ve operasyon ertelendi. "(1) Bujaraloz belediye binası genel karargâh olarak seçildi. Birliğin askerleri, cephe boyunca savunma konumuna getirildi. Cephe, Velilla de Ebro' dan Monte Oscuro'ya (Leciñena) kadar olan 78 kilometrelik alanda kuruldu.

Barselona'da CNT ve FAI, Aragón'a gönderilecek diğer birlikleri örgütlüyorlardı. Marangoz Antonio Ortiz'in öncülük ettiği, Binbaşı Fernando Salavera Campos'un yardımcılığını yaptığı "Kızıl-Kara" Birliği, Ebro'nun güneyini işgal edecek, Belchi-te'yi ele geçirip Durruti'nin sol yanını korumaya alacaktı. "As-caso" Birliği, Barbastro'ya mevzilenecek ve Huesco'ya saldıracaktı. Marangoz Gregorio Jover ve fırıncı Domingo Ascaso birliğin sorumluları, Askeri Danışman Eduardo Medrano ve Alba-detrecu'da onların yardımcılarıydı. İki birlikte toplam 8 000 kişi vardı.(2) Marksist partiler de milis örgütlemişlerdi. Onlar, Durruti Birliği'nin sağ yanını koruma sorumluluğunu almış ve Leciñena, Alcubierra, Tardiente, Almudevar hattına karşı mev-zilenmişlerdi.(3)

325

Durruti, askeri danışmanların tavsiyelerini dinlediğine şimdiden pişman olmuştu. Gerçi, bu bekleme süresinden yararlanarak birliği yeniden örgütledi. Gruplar, eşit olmayan bölükler biçiminde örgütlenmişlerdi. Yeni bir formül denendi: 25 kişiden oluşan gruplar bir delege seçiyorlardı. Her bölük 4 gruptan oluşuyordu. Beş bölük (500 kişi) bir taburu meydana getiriyordu. Her bölümün bir sıhhiyesi ve bir makineli tüfek takımı vardı. Topçu birliği, Carceller, Cole ve Batet isimli yüzbaşıların komutasında yeniden örgütlenmişti. Erzak ve yiyecek ikmali, sağlık ve ulaşım için yardımcı servis oluşturulmuştu. Topçu birliği gibi diğer bütün servisler de sorumlu delege seçmek zorundaydı. Pérez Farras tarafından başkanlık edilen Askeri Teknik Konsey birliğin askeri yönetimini biçimlendiriyor ve birlikteki bütün profesyonel askerleri bir araya getiriyordu. Konsey, işaretlerin, parolaların düzenlenmesi, harita yapımı ve birliğin genel işleyişi için gereken bu gibi işlerin sorumluluğunu almıştı.

Birliğin genel bir delegasyonu vardı, fakat bütün tabana danışılıyordu. Grup delegelerinden oluşan Bölük Komitesi, bölük delegelerinden oluşan Manga Komitesi ve sonuç olarak genel delege ve tüm manga delegelerinden oluşan Savaş Komitesi vardı. Birliğin liderliği Savaş Komitesi'ne bağlıydı.

Stratejik planlar yapmakla görevli olan Askeri Teknik Konsey, Savaş Komitesi'ne yardım ediyordu. Hiçbir durumda planlar Savaş Komitesi'nin onayı olmaksızın uygulanamıyordu. Savaş Komitesi'yle Askeri Teknik Konsey arasında sürekli bir ilişki vardı. Savaş Komitesi'nin bir üyesi, Askeri Teknik Kon-sey'in toplantılarında hazır bulunduğu gibi, tersi de söz konusu olabiliyordu. Savaş Komitesi, gerektiği zaman, mangaların, topçuların ve yardımcı daimi

delegeleriyle genel toplantı düzenliyordu.
Savaş Komitesi, kendini, çeşitli servislerden oluşan bir çeşit büro şeklinde sürekli bir aygıt olarak örgütlemişti; PTT, istatistik, basın vb. servislerin hareketini düzenleyen, Durruti' nin sekreteri ve hayat arkadaşı Emilienne Morin'di. Morin, aynı zamanda yabancı gazeteciler ya da kişiler geldiğinde çevir-
326

Durruti Birliği Savaş Komitesi'nin Bujaraloz yolu üzerinde yerleştiği Venta St. Lucia.

menlik işini de yapıyordu. Mora ve Pilar Balduque ona bu idari işlerde yardım ediyorlardı.
Propaganda bölümü, El Frente (Cephe) adlı bir birlik bülteni çıkarıyordu. Daha sonra propaganda bölümünün çalışmaları arasına radyo yayınları da girdi. Bu bölümün sorumluluğunu Francisco Carreño almıştı. Propaganda bölümü, birlik içinde şubelere sahipti. Her bölüğün bir propaganda bölümü vardı.
Bütün bu yapı, aşağıdan, kendiliğinden yaratılmıştı. Bu yapı, aynı zamanda düşman güçlerine arkadan saldırma görevini üstlenen özel grupları da aynı şekilde tabandan biçimlendirerek ortaya çıkarmıştı. Bu gruplar, faşistler tarafından kontrol edilen bölgelerde önemli görevler yerine getirecek gerilla savaşçıları olacaklardı. Onlara "Hijos de la Noche" (Gecenin Çocukları) ve "la Banda Negra" (Kara Çete) deniliyordu. Aragón'lu yetkin bir anarşist militan olan Francisco Ponzan onlara,danışmanlık yapıyordu. Daha sonra, bir piyade yüzba-
327
şısı olan Joaquín Morlanes de aralarına katıldı ve önemli istihbarat görevlerinin sorumluluğunu aldı.[4]
Birliğin bu "askeri" yapısı, yabancı ziyaretçileri hiç de tatmin etmiyordu. Bu yapının etkisiz olduğunu ve başarısızlığa yol açacağım düşünüyorlardı. Ağustosta cepheyi ziyaret eden Koltsov, burjuva meslekdaşlarının yaptığı gibi, milisin bu örgütlenme biçimiyle alay etti. Öte yandan başka yazarlar, bu devrimci birliklere devrimci övgüler düzerek sorunları anlamada daha iyi bir tavır sergilediler. George Orwell'in söyledikleri en önemlilerindendir: "Milis sistemini küçümseyen gazeteciler, milislerin, halk ordusu geri planda talim yaparken cepheyi tutmak zorunda olduğunu sık sık unuturlar. Modern mekanize bir ordu eğitimsiz bir şekilde ortaya çıkamaz ve eğer hükümet, birlikler eğitilip hazırlanıncaya kadar bekleseydi Franko'ya karşı asla direniş olmayacaktı." Milislerin özdisipli-ni konusuna değinen Orwell şöyle devam ediyor:
"Daha sonra milislerin eleştirisi moda oldu ve bu yüzden eşitlikçi sistemin eğitim ve silah israfına yol açtığı iddia edildi... Disiplinin demokratik "devrimci" biçimi, beklenenden daha güvenilir olmuştur. Bir işçi ordusundaki disiplin, teorik olarak gönüllülüktü... Düzenli ordularda varolan korkutma ve istismara milislerde bir an bile hoşgörü gösterilmez. Normal askeri cezalar mevcuttur, fakat bunlar yalnızca çok ciddi suçlar için yürürlüğe konurlar... 'Devrimci' disiplin politik bilince bağlıdır, emirlere niçin uyulması gerektiğinin anlaşılmasına bağlıdır; bunun anlaşılması zaman alır, fakat aynı şekilde, talim alanındaki bir birlikte yer alan askerin talim görmesi de zaman alır. "[5]
Devrimi ileri götürmek isteyenler için milis yaşamı yalnızca ulaşılmaya çalışılan sınıfsız toplumun yansıması olabilirdi. Bu, onun liberter yapısının kaynağıydı. Tersine, hiyerarşik kumandaya, disipline ve otoriteye dayanan ordu taraftarları, adaletsizliği, sömürüyü ve sınıf bölünmelerini kabul eden kendi toplumlarım model alıyorlardı.
Birliğin Bujaraloz'a varışından birkaç gün sonra, yeni eylemliliklerin hazırlığını üzerine alan komutanlık, Bujaraloz ve

328

Pina de Ebro arasındaki Venta Monzona denen terkedilmiş bir eve yerleşti. Bu evin çevresine çeşitli servisler için kışla kuruldu, silah ve arabaları tamir etmek üzere bir atölye açıldı.

Kurtarılmış olan Aragón köylerinde kurulan kollektifler Durruti'nin dikkatini çekmişti, çünkü bu kollektifler kendiliğinden ortaya çıkmış ve yine aynı kendiliğindenlikle hızlı bir şekilde işlemeye başlamıştı. Birlikle kollektifler arasında sürekli ve samimi bağlar kurulmuştu. Köylüler sık sık delegasyonlar halinde birliğe geliyorlar, bazen yiyecek getiriyorlar, bazen de Durruti'den, kollektiflerini ziyaret ederek özgür bir komünün çalışması hakkında konuşma yapmasını istiyorlardı.

Bu ziyaretler sırasında Durruti, Aragón kollektif hareketinin devrimin gelişmesi için ifade ettiği anlamı görebildi. Bölgedeki bütün kollektiflerin bir Aragón federasyonu biçiminde örgütlenmelerini önerdi. Bu federasyon, çiftçilere örgütlü bir güç verecekti ve aynı zamanda liberter sosyalist bir ekonominin gelişmesi için planlar yapılmasına yardım edecekti. Onun gözünde bu federasyon, kollektivizm düşmanlarına karşı en iyi savunmayı sağlayacak, köylüler arasında dayanışmayı geliştirecek yeni koşulları yaratacaktı.

Durruti bu ziyaretlerinin birinden dönüşünde, Savaş Komi-tesi'ne milis gruplarının, askeri harekât olmadığı sırada ürün kaldırmada köylülere yardım etmek üzere kollektiflere gönderilerek aylaklıktan kurtarılmalarını önerdi. Onların varlığı, yardımın yanı sıra, köylülere devrimin ekonomik hedeflerinin anlatılmasını da sağlayacaktı. Sorun enine boyuna tartışıldı. Bundan sonra aynı tartışma, milislerin konuyu ve yaratıcı çalışmayı desteklemeyi kavramaları için bölüklere götürüldü. Sonuç olumluydu. Genç liberter grupları, gönüllü olarak üretici savaşçılar haline geldiler. Bir süre sonra ortaya çıkacak olan Aragón Kollektifleri Federasyonu'nun başlangıcı işte .bu şekil-deydi.[6]

Durruti Birliği'ni destekleyecek iki birlik geç kalmış ve Za-ragoza'ya yapılacak saldırı gecikmişti. Bu gecikme Durruti'yi kızdırmıştı, çünkü bu, faşistlerin mevzilerini güçlendirmelerine ve baskıyı sürdürmelerine yol açıyordu. Bu durum genel bir

329

Ağustos 1936- Durruti Birliği Enternasyonal Tugayının Fransız Seksiyonu, ünlü anarşist eğitimci Sebastien Faure'nin adını taşıyordu.

sabırsızlık yaratmış ve gruplar, Savaş Komitesi'ne, düşmanın kilit noktalarına karşı komando eylemlerine geçilmesini önermişlerdi. Başhcaları, birliğin "Metalurjistler", "Kara Çete", daha sonradan ünlenen ve kök olarak o dönemde ortaya çıkan "Dinamiteros" ve "Guerrilleros" adlı grupları tarafından yapılan bu eylemler daima düşmanın geri hatlarını hedef alıyordu.

Bu zorunlu eylemsizlik dönemi sırasında Durruti, çeşitli uluslararası politik kişiler, durumu tespit etmek gereği duyan Koltsov ve Ehrenburg gibi basın muhabiri görevi üstlenmiş tanınmış yazarlar tarafından ziyaret edildi. Aynı şekilde, uluslararası seçkin anarşistler olan Anglo-Rus Emma Goldman ve Fransız Sebastian Faure da gelmişlerdi.

Emma Goldman'ın gelişi, büyük çaplı yerleşme faaliyetine rastgelmişti: "Durruti'yi bir arı kovanındaynuşçasma meşgulken buldum. İnsanlar gelip gidiyor, Durruti orada bulunan bir sabit telefona çağrılıyor ve aynı sırada işçiler büyük bir gü-

330

rültüyle, onun hiç boş kalmayan karargâhı için bir tahta çerçeveyi getiriyorlardı. Bu gürültülü ve sürekli faaliyetin ortasında Durruti beni kabul etti, sanki benim hayatımı biliyordu. Bu adamla yaptığım samimi ve sıcak görüşme benim için beklenmedik bir şeydi."

"Durruti'nin prestiji ve güçlü kişiliği hakkında çok şey işit-miştim. Onun, ordudan herhangi bir özel yardım almadan ya da herhangi bir deneyim olmadan onbin gönüllüyü bir araya nasıl getirebildiğini öğrenmek istiyordum. Durruti, benim gibi yaşlı bir anarşist militanın böyle bir soruyu sormuş olmasından şaşırmış görünüyordu: 'Bütün hayatım boyunca anarşist olarak kaldım ve öyle kalmayı umuyorum' dedi ve şöyle sürdürdü: 'Sanırım bu, aptalca askeri disiplin ruhuna sahip bir komutan ya da generalle benim aramdaki büyük farkı açıklar. Onlar bana kendi gönüllü iradeleriyle geldiler, onlar mücadelemiz için yaşamlarını vermeye hazırlar. İnanıyorum ve her zaman inandım ki, özgürlük anlayışında sorumluluğun varlığı açıktır. Disiplinin kaçınılmaz olduğunu düşünüyorum, fakat bu, güçlü dayanışma duygularından ve kollektiflik fikrinden esinlenen özdisiplin olmalıdır. Durruti'nin sırrı budur.'" Emma Goldman şöyle bağlıyordu: "O, teori ve pratiği 'birleştiriyordu."[7]

Anarşistler tarafından benimsenen yaşam stili ve sosyal ilişkiler diğer milis gruplarını da etkiliyordu. Lidersiz ve disiplinsiz orduyu görmeye gelen gazeteciler, birliklerdeki anarşistlere şöyle diyorlardı: "Onun bir lider olmadığını

söylüyorsunuz ama ona itaat ediyorsunuz." Milisler ise, şöyle yanıtlıyorlardı: "Biz onu iyi tavırları dolayısıyla izliyoruz; eğer değişirse bizim saygımızı kaybeder ve biz de onu terkederiz."[(8)]

Buna rağmen savaş bir gerçeklikti ve Durruti, devrimci olsalar da şeytanın, adamlarını ele geçirebileceğini biliyordu. Çünkü savaş bir çeşit alçaltıcı yaşam tarzına yol açıyordu: "Eğer bu durum devam ederse, devrim sona erecektir, çünkü insanlar hayvana dönüşeceklerdir... Acele etmeliyiz ve savaşı mümkün olduğu kadar çabuk sona erdirmeliyiz. "[(9)]

Bu düşünceler ve sabırsızlık onu yiyip bitiriyordu. Sık sık uykusuzluk çeken Durruti, "ileri hatları ziyaret eder ve gözetleme yerle-

331

rinde saatler geçirir, gözlerini Zaragoza'nm ışıklarına dikerdi. Orada sık sık gün ışığına kadar kalırdı.[(10)]

Bu sıkıntılara ek olarak diğer bir zorluk da, onun birlik delegeliği rolünü yerine getirmek zorunda olmasıydı. Köylerdeki askerlerinin tavırları hakkında köylülerin şikayetlerini dinlemek zorundaydı. Askerler genellikle küçük suçlar işliyorlardı, fakat bunlar yine de savaşın getireceği kötülüklerin işaretleriydi. Bunlar ortaya çıktığı zaman, o bu suçların, çok sayıda insanın kollektifleştirmede yer almasından çıktığını ve sonuç olarak bu problemlerin kollektiflerin kendisi tarafından çözüleceğine işaret ediyordu..

Fakat bazen yalnızca ihtar etmek yeterli olmuyordu. Bir gün Durruti, kendi bölgesinden çok uzakta olan bir bölüğün delegesine rastladı. Delege, bir köprüye devriye için gönderilen beş kişinin ortadan yok olduklarını ve onları aramaya çıktığını söyledi. Adamlar komşu bir köyde şarap içerken bulundular. Durruti onlara şöyle sordu: "Yaptığınız işin ciddiyetinin farkında mısınız? Bilmiyor muşunuzun ki, faşistler nöbet yerlerini geçip sizi teslim alabilirler ve güvenliklerini sizin ellerinize bırakmış olan yoldaşlarınızı katledebilirler? Sizin CNT ya da milis birliklerinin safında yeriniz yok, kartlarınızı verin bana." Milisler kartlarını ona verdiler. Bu, onun beklemediği bir şeydi: "Sizler ne CNT'lisiniz ne de işçi, siz pisliksiniz. Artık birlikte yeriniz yok. Evinize dönün." Üzülmekten uzak bir havada olan milisler durumdan memnun gibi görünüyorlardı. Durruti, milislerin bu tavrı karşısında iyice hiddetlendi: "Kıçınızdaki elbiselerin halka ait olduğunu bilmiyor musunuz? Pantolonlarınızı çıkarın!" Ve iç çamaşırlarıyla Barselona'nın yolunu tuttular.[(11)]

Durruti aşırı kızgınlıktan tam bir soğukkanlılığa geçti. Bu olaydan sonra, Barselonadaki Mora'ya telefon etti. Ricardo Sanz'la konuşmak istiyordu: "Ricardo, Sabadell'deki politik partinin karargâhında sekiz makineli tüfek saklandığını biliyor musun? Bu sekiz makineli tüfeği bana getirmen için sana 48 saat veriyorum. Aynı zamanda üç tarım uzmanı da gönder."[(12)]

O gün Durruti birçok kollektifi ziyaret etmiş ve onlardan birçoğu teknik eleman eksikliğinden yakınmışlardı. Bazıları denemek istedikleri yeni tipte çiftçiliğe rehberlik edebilecek

332

Bujaraloz, Eylül 1936. Sebastien Faure'un Durruti Birliği'ni ziyareti. Sağdan sola: Devlet tarafından öldürülen ünlü İspanyol anarşist eğitimcisi. Francisco Ferrer'in torunu Mora, Ruano, Sebastien Faure, Durruti, Ferrer'in kızı ve Manzana, birliğin askeri danışmanı.

tarım mühendislerinin ve tarım uzmanlarının getirilmesi talebinde bulunmuşlardı. Bazıları ise, milise kaydolan iyi

militanların köyü terkettiklerini belirtmişlerdi. Durruti, kendi birliğine kaydolan bu milislerin adlarını not etti ve onları Savaş Komitesi'ne çağırdı: "Size birlikte ihtiyacımız yok." Köylü militanların şaşırmış yüzlerini gören Durruti sesinin tonunu değiştirdi ve gülerek şöyle dedi: "Düşündüğünüz gibi değil. Sizin iyi savaşçılar olduğunuzu biliyorum, sizler cömert, her şeye dayanacak cesarette insanlarsınız, fakat köyünüzdeki halk sizin geri gönderilmenizi istiyor. Onlar sizi tanıyorlar ve sizler onların güvenini kazanmışsınız. Köyünüzdeki çalışmayı başarabilmeniz faşistleri öldürmekten daha önemlidir. Biz yaşayan tarihi yaratıyoruz. "[13]

333

NOTLAR

1. José Mira, Los Guerrilleros Confederales, s.110. "Söylendiğine göre Durruti, birlikler Ebro'nun güneyine doğru harekete geçip Quinto ve Belchite'yi ele geçirinceye ve bizimle Ebro çevresinde bağlantı kuruncaya kadar beklemeyi kabul etmişti."

Not: Birliğin bu hareketsizliği en çekişmeli konulardan biriydi. Bu beklemeyi kimin başlattığını öğrenmek hiçbir zaman mümkün olmadı. Bazıları bunun Barselona'daki Merkezi Milis Komitesi tarafından emredildiğini öne sürmektedirler. Durruti, Barselona'dan ayrıldıktan sonra yapılan planlardan biri, Mallorca Adası'na inmek ve önemli miktardaki savaş malzemesini ele geçirmekti,

Aragón Belediyesi'nin kültürel danışmanı José Alberola'ya göre, "Cephenin Huesca duvarlarının dışında ve ovada inşa edilmesi hataydı. Onlar kendilerini her türlü riski göze almakla ve Zaragoza'yı devrimci bir fırtına gibi ele geçirmekle koşullandırmalardı. Bu olanaklı gibi görünüyordu ve başarılı olunabilirdi, çünkü isyancıların hesaba katmadıkları çok sayıda anti-faşist savaşçı birkaç saat içinde Katalonya'mn başkentinde zaferi sağlamışlardı." (CNT, makale, 3 6 Haziran 1961)

Alberola ile aynı fikirde olan Felipe Alaiz, "Birliğin en önemli eylemi, durmaksızın Bujaraloz'a ulaşmış olmasıydı, çünkü Monegros'un kırsal arazisi Eb-ro'dan Serge'ye kadar uzanan buğday ekimine ayrılmış geniş bir alandı. Ebro ve Serge arasında bulunan Cinca sahillerinde yalnızca geniş ölçüde buğday üretimi yapılmıyordu, fakat aynı zamanda yüksek kalitede meyve gibi, yoğun tarım ürünü ve birçok şey üretiliyordu. Aragón'daki kollektivist girişimin başarısı kırların bu gerçekten de çok verimli yapısına bağlıydı," Espagne in-domptée, Ağustos 1939. 2. "Ascaso" Birliği, Durruti Birliği'nin örneğini izledi. Birlik Lérida'da durmayarak, Barbastro'ya kadar gitti. Albay Villalba ve emekli Albay González Morales de oradaydılar. Bu iki albay, cumhuriyete bağlı kalmış olan Montana Ta-

334

buru'nun bir bölümünün liderleriydiler. "Ascaso" Birliği gelene kadar bu subaylar cephede bazı örgütlenmeler yapmışlardı. Bir tartışmadan sonra onların birliğin teknik danışmanları olmalarına karar verildi. Çünkü bu birlik, bölgedeki en önemli güç haline gelmişti.

Huesca, derhal kuşatılmış ve Siétamo ele geçirilmişti. Bu ilerlemeden sonra bir geri çekilme oldu, fakat daha sonra bu durum, Durruti'nin Enternasyonal Grubu sayesinde tersine çevrildi. Ascaso Birliği'nin gelmesinden kısa süre sonra önemli bir Uluslararası Gönüllüler Grubu oraya vardı. Bu gruplar arasında sosyalist Rosselli'nin liderlik ettiği "Giustizie e liberta" adb bir grup da vardı, italyanlardan, aynı zamanda anarşistlerden oluşan, bir grup da oraya gelmişti, bu grubun içinde Camilo Berneri ve Foseo Falaschi de vardı. Hans Beimler, Huesca cephesine katılan anti-faşist bir Alman grubunun başındaydı. Bu kesimde mücadele en başından itibaren son derece çetin geçmişti. Hu-esca'nın neden bu güçlerin eline geçmediği hiçbir zaman anlaşılamamıştır.

3. POUM'un birliklerine, Barselona'daki mücadele sırasında ölmüş olan POUM militanlarından "Lina Odena"nın adını kullanan Rovira tarafından ko muta ediliyordu. Kısa sürede Alcubierra'ya ulaştılar, fakat sadece birkaç kişiy diler. Ancak, Barselona'yı 1300 kişiyle terkeden Karl Marks Birliği, Lérida ya kınlarında kamp kurup birliğe şehirde katılmış askerleri kalmaya ikna et meye çalışarak değerli bir zamanı yitirdi.

4. Birliğin yapısını tanımlamak için biz daha önce de alıntı yaptığımız José Mira'nın kitabını ve bölüklerde görev almış José Esplugas'm tanıklığına baş vurduk. Aynı zamanda Savaş Komitesi üyesi olán Ricardo Rionda'mn ta nıklığına ve birliğin hayatta kalmış üyelerine gönderdiğimiz sorularımıza ge len yüzlerce yanıta başvurduk.

5. George Orwell; Katalonya'ya Selam, Harcourt Brace ve Ortakları, 1952, s.28-29

6. Alardo Prats, Entre los Campesinos de Aragón, Barselona'da 1937 yılında basıldı. Bu kitap, Aragón'daki kollektiflerin oluşumları hakkında önemli bilgi ler vermektedir. 76. sayfada yazar, Durruti ve Kollektif Federasyonu hakkın da şöyle diyor: "Federasyon, Durruti tarafından başkanlık edilen tarihi bir toplantıda ve Bu-jaraloz'un çoğu siperlerindeki insanlar arasında hayal ediliyor, düşünülüyordu."

7. 20 Kasım I936'da CNT tarafından basılan bir broşür. Emma Goldman'ın tanıklığı.

8. Aynı yerde. Andre Ulman'ın tanıklığı, op. cit.

9. Emilienne Morin'in tanıklığı.

10. Aynı yerde.

11. Çok sayıda milisin tanıklığı. Aynı zamanda İlya Ehrenburg da bu olayı kitabında belirtmiştir. La nuit tomba.

12. Ricardo Sanz, Durruti, Broşür, CNT basımı, Toulouse 1946.

13. Valderobles'li (Aragón) bir CNT militanının tanıklığı.

335

VII

"YERALTI DEVRİMİ

Savaşın başlamasından iki hafta sonra Aragón cephesinde cephane kıtlığı başgöstermişti. Silahların mermileri yoktu ve tüfekler 94 model eski şeylerdi. Bütünüyle işe yaramaz de-ğildilerse de sık sık tamir edilmeleri gerekiyordu. Topçu birliğinin mermileri sınırlıydı ve çok az sayıdaki uçak da sadece birkaç sorti yaparak, İtalyan ve Alman uçaklarını

kullanan faşistleri taciz etmeye yarıyorlardı.
Ebro'nun güneyindeki milis birlikleri, direnmekte olan Bel-chite'yi almaya çalışıyorlardı. İsyancılar, Zaragoza ve Calata-yud'dan teçhizat ve askeri birlikler gönderiyorlardı. Alcubierra çevresindeki alanda milis, güçlü bir faşist direnişiyle karşılaştı. Faşistler, bu mevzinin terkedilmesinin Huesca ve Zaragoza hattının yarılması ve kuzeyin kaybedilmesi anlamına geldiğini biliyorlardı. Durruti Birliği tarafından işgal edilen bölgede genel bir eylemsizlik vardı. Yalnızca gerilla çeteleri bazen güçlü bir psikolojik etki yaratan bazı kahramanlıklar yapıyorlardı. Fakat Zaragoza'nın yakınındaki birlikler adeta hiçbir şey yapamamanın eziyeti içinde yaşıyorlardı.
Bu durgunluğu fırsat bilen Durruti, Barselona'ya gitti. Ara-gón'daki durumu görüşmek ve Merkezi Milis Komitesi'ne savaş malzemesi eksikliğinin doğurduğu çıkışsızlığı anlatmak istiyordu. Bujaraloz'dan Barselona'ya giderken yol boyunca nelerin değiştiğini görebiliyordu: "Mücadelenin ilk günlerinde halkı coşturan anafor dinmişti. Şimdi köylüler ve işçiler coşkularını yaşamlarını değiştirmeye kanalize etmişlerdi. Yeni toplumsal ilişkiler yaratılıyordu. Halk, daha açık ifadesiyle işçiler ve köylüler silahlanmışlardı ve köylerin giriş-çıkışlarını koru-

yorlardı. "Saldırı Birlikleri" yoktu, "Guardia Civil" yoktu, üniformalar yoktu, fakat her yerde silahlı adamlar vardı. Lérida bölgesinde bir köyden geçerken Durruti durdu ve işçilerin kontrol noktasında kendini cepheden gelen bir milis olarak tanıttı, benzine ihtiyacı olduğunu söyledi. 3 000 sakini olan köy halkının nasıl bir tepki göstereceğini görmek istiyordu. Köylüler, Durruti'ye, eski belediye binasındaki Devrimci Komite'ye gitmesini söylediler. Oradan benzin temin edebilirdi. Durruti meydanı geçti, öğle vaktiydi ve gelip geçen kimse yoktu, yalnızca birkaç kadın ellerinde erzak torbalarıyla kiliseden geliyorlardı. Durruti onlara komitenin yerini ve niçin kiliseye gittiklerini sordu. Hayır hayır orada rahip falan yoktu. Rahip tarladaydı ve diğer köylülerle birlikte toprakta çalışıyordu. Onu öldürmek mi? Neden? Tehlikeli birisi değildi. Rahip köyden bir kızla evlenmekten bile söz ediyordu. Yeni koşullarından mutluydu. Kilise mi? Oh, evet, kilise. Kiliseler kutsal olan herşeyle birlikte yakılmışlardı. Tanrı kovulmuştu ve artık tanrı yoktu, toplantıda artık "adios" yerine "salud" denmesine karar verilmişti. Kilisede yiyecek kooperatifi kurmuşlardı ve herkesin kooperatife dahil olduğu bütünsel bir kollektifleştir-meye gidilmişti.
Komitenin olduğu yerde son derece yaşlı bir adam vardı. Devrimden iki ay önce Leridalı genç bir öğretmen bu yaşlı öğretmenin yerini almıştı. O zamandan beri bu yaşlı adam hiçbir şey yapmıyordu, fakat devrimden sonra komitenin yönetiminde gönüllü olarak görev almıştı. Diğer üyeler işteydiler. Mevsim bunu gerektiriyordu, özellikle köydeki çok sayıda gencin cepheye gittiği ve buğday hasadı zamanı olduğu için. Yoksa bütün yıl ne yiyeceklerdi?
Durruti, komitenin nasıl seçildiğini sordu. Bir toplantı yapılmıştı ve köyün bütün sakinleri katılmıştı. Her kişinin kapasitesi ve -yaşlı adam ısrarla belirtiyordu- devrimden önceki tavırları dikkate alınmıştı. Politik partiler mi? Bazı cumhuriyetçiler vardı, belki bazı sosyalistler[1] de fakat politik bakımdan üyesi olan pek bir yapı voktu. Komite bütün köyü temsil ediyordu, bu yüzden komite herkesin, fikrini almalıydı. Politik

Barselona, Ağustos 1936. Anarşist "Los Aguiluchos" Birliği'nin Ara-gón cephesine gitmek üzere harekete geçişi. Soldan sağa: Severino Campos, Ricardo Sanz, Aurelio Fernández, Juan García Oliver, Gre-gorio Jover ve García Vivancos.
partiler neye yarardı? Birisi yiyecek için çalışır, öbürü çalışanların ürettiklerini yerdi. Parti politikaları buğdayları

büyütmez, zeytinleri toplamaz, hayvanlara bakmazdı. Hayır hayır problemler kollektifti ve onlar kollektif olarak çözülmeliydi. Siyaset bölerdi ve köy bütünüyle kolektifleştirmeyi yaşamak istiyordu.
Herkes mutluydu ama eski patronlar ne olmuştu? Eski patronlar durumdan memnun değillerdi ama; korktukları için bir şey söylemiyorlardı fakat bunu onların yüzlerinden okuyabilirdiniz. Bazıları kollektife girmişlerdi, bazıları şimdilik "bağımsız" kalma yolunu seçmişlerdi. Hâlâ topraklarına sahiplerdi, fakat tek başlarına ekim yapmak zorundaydılar, çünkü artık insanın insanı sömürüsü yoktu. Eğer onlar topraklarını eke-mezlerse ne olurdu? O zaman kollektif, ekilmeyen toprakları alırdı, çünkü toprağı ekmemek topluluğa karşı bir suçtu.
Durruti köyden ayrıldı. Kontrol noktasında ondan eğer
338
benzin aldıysa tayın karnesi istendi. Durruti gülümseyerek "evet" dedi ve "salud" diye selam verdikten sonra arabayla Barselona'ya doğru yola çıktı. Bu deneyler kontrol noktalarındaki işçi gruplarıyla yol boyunca tekrarlandı, bu da gösteriyordu ki, silahlanmış işçiler ve köylüler her yerde görev basındaydılar.[1] Daha büyük köylerde yaşam daha karmaşıktı, fakat kurallar aynıydı. Merkezi Milis Komitesi'nin yansıması olarak her politik parti ve işçi örgütü komitede temsil ediliyordu, fakat daima alt komitelerde ortak sorumluluk söz konusuydu, böylece her doküman ancak her örgüt ya da parti mühürünü taşıyarak geçerli olabiliyordu. Fabrikalara, atölyelere ve hizmetlere gelince, her şey kollektifleştirilmişti ve alt kademedeki işçi meclisleri taban otoritesi olarak sorumlu pozisyonda bulunuyor ve kontrol faaliyetini yerine getiriyorlardı.
Barselona'da görünüm daha da olumluydu. Fabrikaların dış kapılarında bile silahlı işçiler vardı. Tramvay ve otobüslerin seferleri bile işçi kontrolü altındaydı. Trenler ve vapurlar da kollektifleştirilmişti. Endüstri, işçilerin elindeydi ve bütün üretim merkezlerinde dalgalanan kızıl-kara bayraklar, duyurulan talimatlar gerçek bir kolektifleştirmenin varlığına işaret ediyordu. Devrimin görünümü evrensel bir hal almıştı. Sosyal ilişkilerdeki değişiklikler de en az diğerleri kadar çarpıcıydı. Kadınları ve erkekleri keyfi olarak bölen eski engeller yıkılmıştı. Cafelerde ve diğer genel yerlerde karşı cinsler, eskiden hayal bile edilemeyecek şekilde karışık oturmaya başlamışlardı. Devrim, pratikte derinleşen sosyal ilişkilerin kardeşçe karakterini ortaya koyuyor ve eski dünyanın öldüğünü, gerçekten öldüğünü net bir şekilde gösteriyordu. Durruti, Van Paassen'a yeni bir dünyanın doğduğunu söylediği zaman doğru söylüyordu ve o, derinden bir devrimin ortaya çıktığının tam olarak bilincindeydi.
Cumhuriyetçi ve sosyalist liderler, özellikle komünistler, ne pahasına olursa olsun bu kollektifleştirme patlamasını boğmak istiyorlar, fakat başarılı olamıyorlardı. Keza, devrimi saptırmak ve "İspanya'da devrim söz konusu değildir, yalnızca kitlelerin hükümetlerini coşkuyla desteklemeleri vardır" diye
339
açıklamalar yaparak devrimin önünü tıkamak için yoğun çaba gösteriyorlardı. Bu yaklaşım, Komünist Parti Merkez Komitesinden Jesús Hernández tarafından Toulouse'da çıkan Dépéche gazetesinin muhabirine 1936 Ağustosu'nda ifade edilmiştir. Fakat insanlardaki değişimi görmemek için kör olmak gerekirdi. Bunlar, Durruti'nin, komitelere gitmeden önce gözledikleriydi, kitlelerin nasıl düşündüklerini ve hareket ettiklerini gözleyebilmişti. Ziyaret ettiği köyde çok mantıklı cevaplar almıştı. Demiryolu işçileriyle, metal işçileriyle ya da tekstil işçileriyle konuşmuş, onlarda da aynı devrimci tutkuyu görmüştü. Her yerde tabanın devrimi yürüyüş halindeydi.
Durruti birçok endüstriyel merkezi ve çeşitli sendikaları ziyaret ettikten sonra, via Layetana'da, patronların eski karargâhı olan Casa Campó denilen yerde bulunan CNT-FAI karargâhına gitti. Girişte ve salonda etkileyici bir silahlı güç vardı, İçeride yoğun bir faaliyet atmosferi göze çarpıyordu. "Casa CNT-FAI" kesin bir şekilde, Barselona ve Katalonya'daki hayatın yaşamsal merkezi haline gelmişti. Duvarlarda şu özel çarpıcı talimatlar okunuyordu: "Kısa konuşalım yoldaşlar, devrim konuşmakla değil, eylemle yapılır. "[2]
Fakat aygıt, devrimi yıkacak bir bürokrasiye yol açmaz mıydı? Durruti, Mariano R. Vasquézle bu konuda uzun tartışmalar yapmıştı. CNT Genel Sekreteri bunun, bürokratik rutin bataklığına gömülerek mümkün olabileceğim kabul ediyordu. Fakat bütün yerel ve bölgesel problemlerin çözümü için CNT' nin bu fonksiyonları yerine getirmesinden başka bir yol görünmüyordu. Üretim merkezleri bütünüyle işçiler tarafından kontrol ediliyordu. Sendikalar bütün bu yapıların dayanağını oluşturan ekonomik yönetimle çözülecek sorunları incelemek zorundaydılar. Fonksiyonları mükemmel değildi, aynı zamanda personel fazlalıkları da vardı. Fakat bütün bunlar devrimin yarattığı yeni durumdan kaynaklanan yeni ve kaçınılmaz problemlerdi.
Gerçekte aygıt merkezileştirilmemisti, Her örgüt sendikalar tarafından kontrol ediliyordu. Çalışan insanların ücretleri hâlâ önceden çalıştıkları yerlerde ödeniyordu ve işyerlerinin

340

Barselona, Eylül 1936. CNT Genel Sekreteri Mariano R. Vasquéz, kentte 150 000 kişinin katıldığı tarihi mitingde konuşuyor.

yönetimi, işyeri genel meclisi tarafından kontrol ediliyordu. Böylece kontrol aşağıdan yapılıyordu. Durruti, Mariano'nun tehlikenin farkında olduğunu görüyordu: "Devrim anarşizmi sınıyor. Yıllardır devrimin savunuculuğunu yaptık ve şimdi gerçekleştiği anda ona rehberlik etme sorumluluğundan kaçanlayız. Biz militanlar olarak niteliğimizin bizi kişisel yozlaşmadan koruyacağını umut ediyoruz. Bugünkü durum tabanın yapı üzerinde sürekli gözetimini gerektirmektedir. Tek yol tabandan örgütlenmeyi korumaktır, taban, devrimde lider konumda bulunan militanları aktif olarak denetlemelidir. "[3] Durruti, şimdiye kadar, yeni durumun ekseninde bulunmakta olan anarşistlerin zafer sarhoşluğuna kapılmadıklarına inanıyordu.

Karargâhını Denizcilik Okulu'nda kuran Garcia Oliver'i tanımak neredeyse imkânsızdı. İşi sürdürmek için sayısız görevin sorumluluğunu üstlenmişti. CNT ya da FAI'nin bütün delegeleri Merkezi Milis Komitesi'ne geliyorlar ve savaşın or-

341

taya çıkarttığı sorunları tartışmak üzere sekreterleri değil, doğrudan doğruya García Oliver'in kendisini görmek istiyorlardı. Sorunlarının dosyalarda unutulmayacağından emin olmak istiyorlardı. Garcia Oliver'in traş olmaya bile zamanı yoktu. Merkezi Milis Komitesi'nin günlük toplantılarından sonra, odanın bir köşesine kurduğu kamp yatağında gece birkaç saat dinlenebiliyordu.

Durruti, Zaragoza'ya saldırının önemli sorunlarını derhal García Oliver'in önüne getirdi; Aragón'un başkentinin ele geçirilmesinin önemi ortadaydı, savaş malzemesine vb. ihtiyaç vardı. Durruti, García Oliver'den Zaragoza'ya yapılacak saldırının ertelendiğini öğrendi. Mallorca'nın ele geçirilmesine hazırlanılıyordu. Gerçekte bu harekât askeri bakımdan daha önemliydi. Bu saldırıyla savaş yaygınlaşacaktı ve italya duruma doğrudan müdahale etmek zorunda kalacaktı, ingiltere, İtalya'nın Akdeniz'deki bu varlığına hoşgörü göstermeyecek ve müdahale edecekti. Devrimin kaderine artık İspanya'nın dışında karar verilmekteydi. Fas'ta da bir ayaklanma çıkarmak gerekiyordu.

Durruti, İngiliz ve Fransızların, İtalyanlarla kolayca anlaşarak çatışmanın yayılmasını sınırlayacaklarını söyleyerek itiraz etti. Ve ayrıca, kuzeyin hayati merkezi olan Zaragoza işgal altındayken, Mallorca'ya yönelik operasyonda bulunmak çok riskliydi. Eğer onlar Bilbao ve Asturya'ya ulaşabilirlerse Fran-ko'nun güçlerini geriye, güneye sürebilecekler ve Endülüs'te nihai savaşa girişeceklerdi. Yarımadanın galiplerinin uluslararası ablukaya direnmesi ancak o zaman mümkün olacaktı.

İki bakış açısı birbirine karşıydı. García Oliver'inki devlet kontrollü bir stratejiydi. Diğeri ise devrimciydi. Militan anarşistin trajedisi başlıyordu. Bundan sonra devrim savaşın gelişmeleriyle belirlenecekti. García Oliver, Durruti'ye, kendi tavrının, 20 Temmuz'da CNT tarafından benimsenen karardan ileri geldiğini, bu kararın, devrimi kabul eden çeşitli politik partilerle işbirliğini öngördüğünü anımsattı. Kendi "Nosotros" grupları devrimin lehinde çalışırken olasılıklar bilinmiyordu, fakat onların tavırları doğruydu ve anarşist ideale uygundu.

342

Teorilerini uygulamak Barselona'nın kuşatılmasını sona erdiren cüretkâr bir maceraya yol açabilmişti. Zaragoza'ya karşı girişilecek cüretkâr bir saldırı da aynı sonucu verebilirdi ve eğer Levant'la kollektif bir eylem yapılabilseydi

yarımadanın bu kısmı devrimcilerin kontrolüne geçebilirdi. Bu çözüm, çoğunluk tarafından reddedilmişti. Santillán'm çeşitli politik partilerle işbirliği tavrı benimsenmişti.[4]
Politik partilerle girdikleri ittifaktan dolayı CNT ve FAI devrimin yayılmasında fren rolü oynuyorlardı. Barselona'daki zaferin ardından gelen uygun fırsatta devrime nasıl bir yön vereceklerini bilememişlerdi. Faşistlerin yenilgisini beklerken kararsız kalmışlardı. Mükemmel askeri bir aygıtla donanmış düşmanı altetmek nasıl mümkün olabilirdi? Katalonya'da savaş endüstrisi için gerekli hammadde yoktu. Keza onların yurt dışından savaş malzemesi almak için dövizleri yoktu. CNT, devrimci yolu seçerek Madrid halkını uyandırabilir, Barselo-na'dakinin benzeri bir Savunma Konseyi kurabilir ve bundan sonra hazineyi kullanabilirdi. Fakat CNT işbirlikçi çözümle kendi ellerini bağladı, çünkü inisiyatif, devrime düşman olduğunu açıklayan Giral-Azana burjuva hükümetini destekleme taraftan olan Sosyalist Parti'ye geçmişti.
Bu koşullar altında, cereyan eden olayların kendilerine dayattığından başka bir yol yoktu. Merkezi Milis Komitesi'nde kalmak ve eskiyi restore etme teşebbüsüne karşı sürekli bir tehdit olarak halkın silahlanmasını güçlendirmeyi sürdürmek gerekiyordu. Ve zaten işçilerin ellerinde olan ekonomiyi örgütlemek, sendikalar tarafından kontrol edilen birimlerde silahlı bir ihtiyatı yaratmak gerekiyordu.
Fakat García Oliver, bütün bunların yasal olarak yerine getirilmesi gerektiğini söyledi. Başka bir deyişle devrimi hedefine taşımak gerekliydi ama bu gizlice yapılmalıydı. Durruti bu formülü saçma buldu: Bu, cumhuriyet yönetimi altında FAI' nin yeraltında olmasına benziyordu! Herkes FAI'nin en önemli militanlarını tanıyordu. Durruti şöyle dedi: "Kimse aptal değildir. İşçiler burjuvaziyi mülksüzleştirdikleri zaman, yabancı mülkiyete saldırıldığı zaman, kamu düzeni işçilerin ellerinde

olduğu zaman, milisler sendikalar tarafından kontrol edildiği zaman, aşağıdan bir devrim geliştiği zaman, bunlara yasal bir temel sağlamak nasıl mümkün olacak? Yasallık, Generali-tat'm iktidarını getirir, Merkezi Milis Komitesi'nin iktidarını zayıflatır, şu anda işçiler tarafından yönetilen ekonomiyi devlet aygıtı ile bütünleştirirdi. Bunun anlamı yalnızca CNT'nin devlet iktidarını güçlendirmesi olmayacaktır, aynı zamanda ekonominin kontrolünün, bir çeşit devletçi sosyalist ekonomiye doğru kayması olacaktır."
García Oliver, Durruti'nin vardığı sonuçların doğru olduğunu ve kendi bakış açılarının Santillán'mkine kökten karşı olduğunu kabul etti. Eğer Santillan'ın politikası uygulanmaya devam edilirse mümkün olduğu ölçüde muhalefet edecekler, son darbeyi vurmak üzere hazırlanacaklardı. Halkın iktidarından ve resmi örgütlerin iktidarından oluşan ikili iktidar yapısı sürerken kitlelerin desteğiyle devrimci ruh canlı tutulmalıydı.
Her şeye rağmen Durruti, devrimin temel sorunlarını bir kere daha gündeme getirmek üzere, gelecek CNT ve FAI ple-numundan yararlanmayı düşünüyordu. Ellerinde bir koz vardı: Silahlanmış bir işçi sınıfı. Valencia da kendi yönetimini, Barselona'daki Merkezi Milis Komitesi'nin benzeri bir halk komitesine vermişti Durruti için sorun, plenum içinde güçlü bir muhalefet yaratmak ve militanları bu problemle yüz yüze getirmekti.
1936 Ağustosu'ndaki bu plenumda dönemin ciddiyeti fark-edilmişti. Aynı zamanda bu plenumda, konrolü CNT'nin gerçek liderliği elde tutarken Generalitat'ın sözde kontrolü formülünün daha fazla sürdürülemeyeceği görülüyordu. Böylece Durruti ve García Oliver, soruna doğrudan bir tavır koymuş oluyorlardı: Gerekli olan, sorumluluğu tamamen almak ve yalnızca devrimi karışıklığa sürüklemenin ve enerjiyi harcamanın yolu olan ittifaklara, çeşitli politik gruplarla işbirliğinin yarattığı uyuşukluğa son vermekti.
Bununla birlikte, Santillán tavrını sürdürüyordu. Kendi "işbirliği" teorisinin olumsuz sonuçlarına rağmen, anti-faşistle-rin kendi aralarında olabilecek bir iç savaştan kaçınmalarının

tek yolunun bu olduğunu düşünüyordu. Bu dramatik vurgu, 20 Temmuz anlaşmasının gözden geçirilmesini önlüyordu. Savaş ve devrim aynı anda devam ettiği için yeni bir formül hazırlanmıştı: Hükümet görevini yüklenecek Ulusal Savunma Konseyi adlı ulusal çapta bir liderliği UGT ile ittifak halinde yaratmak.
Bu taktiğin taraftarları, UGT'nin taban sendikalarının, UGT liderliğine göre daha fazla Sola yakın olduğunu hesaplıyorlardı. Bunun yanı sıra CNT ile ekonomik düzeyde derinden birleşilmesi, bu işçi hükümetinin kurulmasından itibaren ona yön verebilecek yoğun bir propaganda kampanyasına yol açabilecekti. Bu önerge, en aktif militanların elini kolunu bağlıyordu. Bu çıkmazdan kurtulmanın tek yolu devrim sorununu kendi örgütlerine karşı muhalefet ederek sokaklara taşımaktı.
Barselona'da ve belki bütün Katalonya'da böyle bir darbe hızlı bir etki yaratabilirdi, fakat Madrid'de CNT, sosyalist-

ko-münist bloğa kıyasla daha zayıf olduğundan körelecekti. Komünistler aslında, Katalonya'da yapıldığı gibi dönüşüme uğratılmamış olan kamu düzeni güçlerinin desteğine sahiptiler. İç savaşın yanı sıra, sözde anti-faşist kampta silahlı çatışma kaçınılmazdı.
Acilen Aragón cephesinden çağrılmakta olan Durruti'nin Barselona'dan ayrılması gerekiyordu. Gitmeden şöyle bir eylem çizgisi belirledi: Rüzgâra ve med-cezire rağmen tavrını sürdürmek, birleşik konfederal bir ordu yaratmak, devrimin zaferine karşı gelişebilecek her saldırıya darbe üstüne darbe vurarak cevap vermek.
NOTLAR
1. Richard Bloch; Espagne, Espagne!
2. Yazar, metinde sözü edilen diğer olayların olduğu kadar, bunun da görgü tanığıdır.
3. Hemen hemen CNT'nin bütün militanları tarafından alınan bu tavırlar, CNT ve anarşist grupların genel toplantılarında ifade edildi.
4. Santillán'ın çizgisini anlamak için onun daha önce bahsedilen çalışmasına bakılmalıdır.
345
VIII
KOLTSO V DURRUTİ BİRLİĞİNİ ZİYARET EDİYOR
Durruti, alelacele Barselona'yı terkederek, Villalba tarafından çağrıldığı Barbastro'ya döndü. Savaş Komitesi, Siétamo'ya yeniden saldırmak, Huesca'ya karşı geniş çaplı operasyonu sürdürmek yoluyla cepheyi güçlendirmeyi planlıyordu. Bar-bastro cephesi takviye gereksinimi duyuyordu. Bu takviye Durruti ve Rovira tarafından sağlandı (Rovira, POUM'un temsilcisiydi).
Harekât, ağustos ortasında başladı. Siétamo saldırısına katılan José Mira şöyle anlatıyor: "Saldırının başlangıcında düşman uçakları bombardımana ve makineli tüfeklerle taramaya hiç ara vermediler. Geri mevzilerdeki köyler harabeye dönmüştü, fakat boşuna, biz ilerliyorduk. Bizim milis gücümüz, Guardia Civil makineli tüfek bataryalarının savunduğu Estrecho Quinto tepelerine ölümüne tırmanıyordu. Üç gün süren mücadeleden sonra Siétamo'da ilk evleri ele geçirmeye başladık. Bundan sonra savaş daha da şiddetlendi, her ev bir kaleye dönüştürülmüştü. Bütün evlerden üzerimize yağmur gibi kurşun yağıyordu. Milisler paşasın FAF haykırışlarıyla gök gür-lemesi gibi patlıyor ve sokaklara dağılıyorlardı. İlk çatışma çok şiddetliydi, fakat bizimkiler faşist birliklerin çoğunun sığındığı kiliseye ulaşmayı başardılar. Siétamo kuşatması kaldırıldı, milis ikiye bölündü. Bir kısmı köyde kaldı, diğer kısmı ertesi gün elimize geçecek olan Loporzano'ya hareket etti."(1)
Estrecho Quinto ve Monte Aragón'a karşı, POUM'un da desteklediği saldırı sürdürüldü ve buralar beş günlük savaştan sonra devrimciler tarafından alındı. Savaşta ele geçirilen, 8'lik 10 top, 201ik 81 havan topu, 16 makineli tüfek ve 1600
346
tüfek, korkunç bir cephane kıtlığı içinde bulunan milis için gerçekten büyük bir şanstı. Hemen hemen yiyeceksiz ve uykusuz savaşan milisin başarısı hayranlık vericiydi. Bu gerilla savaşlarında en büyük dürtü Durruti'nin tavrıydı: O her zaman en korunmasız mevzilerde görülüyordu, savaşın sonuçlarını diğer savaşçılar gibi göze alan Durruti'yle yoldaşları arasındaki tek farklılık, onun savaşın ön saflarında tehlikeyle yüz yüze gelen ilk kişi olmasıydı.
Durruti, Siétamo'ya karşı saldırıya ve 15 Ağustos'ta Pina de Ebro'daki nihai temizleme harekâtına hazırlanırken Prav-da'nın muhabiri Michail Koltsov, Bujaraloz'a geldi. Koltsov, Fransa'dan İspanya'ya 8 Ağustos'ta gelmişti. Önce Barselona'da García Oliver'i bulmuş, ona Aragón cephesini ziyaret etmek ve Durruti'yle görüşmek istediğini söylemişti. Ona özel bir izin belgesi ve Bujaraloz'a gitmesi için gerekli araçlar verildi.
Koltsov, bir çevirmen ve Paris'te sürgünde yaşayan, savaşla birlikte sürüklenip İspanya'ya gelen, "beyaz" bir Rus gibi davranan bir generalle birlikte gelmişti. Koltsov, Tardiente bölgesindeki Trueba'yı ziyaret etti ve 14 Ağustos'ta Bujaraloz'a vardı. Gazetesindeki haber, meslekdaşı Ehrenburg'un da kabul ettiği gibi, tarihsel önemde değildi.(2) Durruti, Venta Mon-zona'daydı (Santa Lucia). "Koltsov için oraya gitmek düşüncesizlik olacaktı, çünkü orası cepheden sadece iki mil uzaklıktaydı."
"Tanınmış anarşist bizi fazla önemsemeksizin karşıladı. Fakat Garda Oliver'in mektubundaki Moskova ve Pravda sözcüklerini farkedince heyecanlandı ve yolda, askerlerin arasında, ateşli bir polemiğe başlayarak onların dikkatlerini çekmeye çalıştı. Onun sözleri, karanlık ve fanatik bir tutku doluydu." Bu, ünlü Durruti'nin Koltsov'a göre yapılmış tanımıydı, hazırladığı İspanya Savaşı Günlüğü adlı söyleşisinden burada söz edeceğiz.»» Durruti bir soruyla giriş yaptı: "Sovyetler Birliği, İspanyol Devrimi'yle ilgili olarak neler yapmayı planlıyor?" Rus gazeteci, SSCB'nin niçin doğrudan yardım yapamayacağı konusunda uluslararası dengelere ilişkin bir muhakeme yü-

347
rüttü. Fakat, cumhuriyetçilere dolaylı olarak yardım etme olanağını dışlamıyordu. Rus işçilerine gelince, onlar sendikalarında ulusal çapta bir bağış kampanyası açmışlardı ve ilk toplanan paralar Başbakan Giral'a gönderilmişti.[4]
Koltsov'un cevabından tatmin olmayan Durruti sert bir şekilde devam etmişti: "Faşistlere karşı mücadele, Azana Hükümeti'nin değil, muhafazakâr güçlerin saldırısını doğru zamanda yanıtlayarak toplumsal devrimi başlatan işçilerin işiydi. Hükümet yalnızca işçilere silah vermeyi reddetmekle kalmamış, aynı zamanda uzun süredir çeşitli bölgelerde faşist bir zafer için hazırlanmakta olan orduya karşı herhangi bir yaptırımda da bulunmamıştı." Durruti Koltsov'a, Rus sendikalarının İspanyol Hükümeti'ne para yollamalarının yararsız olduğunu hatırlattı: "Bu, burjuva kurumlarını koruma savaşı değil, devrimci bir savaştı. Eğer SSCB halkı, proletaryanın eylemle ortaya koymakta olduğu gerçek durum hakkında doğru bilgi sahibi değilse, özellikle Koltsov'un kendisi de dahil her muhabirin görevi ülkesindeki kitleleri bilgilendirmekti." Rus halkının İspanya hakkındaki gerçeği bilmesini istemeyen ve PSUC'un çizgisinde olduğu tartışmasız olan Diario de la Guerra de España'nın yazarı Koltsov'un, Durruti ile röportajında ihmal ederek kaydetmeyi unuttuğu cevap işte buydu.
Bu da yetmiyormuş gibi, Koltsov Durruti'ye, devrimci anarşistler hakkında, Stalinistlerin yarattığı kendinden menkul hayallere uygun saçma şeyler söyledi. Diyalogun bu ilk bölümünün sonunda Rusya hakkında tantanalı birkaç cümle ekledi ve anarşist, sosyalist ve komünist işçiler için acil zafer dileğinde bulundu.
Bundan sonra görüşme, cephedeki ve özellikle bu birlikteki çeşitli askeri sorunlarla ilgiliydi. Durruti'nin yanıt kısaydı: "Zaragoza'ya bir saldırı düzenlenmesinin uygun olacağını ileri sürdü, fakat gerçekte cephe bu yönde hareketsizdi, üzülerek Koltsov'a harita üzerinde kendi cephesindeki mevzilenmesini gösterdi. Onun bölümündeki hareketsizlik, askeri teknisyenler tarafından oluşturulan stratejiden kaynaklanıyordu. Askeri teknisyenler, ilerlemesinin zararlı olacağına inanıyorlardı, onu
348

Fransız yazar Sinıone Weil, Durruti Birligi'nin Enternasyonal Tugayı 'nda yer aldığı sırada.
kuzeyde ve doğudaki gelişmelere kadar ortak bir harekât için beklemeye zorluyorlardı. Buna karşılk kötümser değildi ama ana hedefe yaklaştıkça mevziler gelişeceği için saldırıda bulunmanın daha iyi olacağını açıklıyordu.
"Birliğin askeri durumuna gelince, Durruti'ye göre, ortada komutanlığın endişelendiği kadar zor bir durum yoktu. Savaş Komitesı'nin ve Askeri Teknik Konsey'in birlikte hareket ettiğini, harekâtla ilgili sorunların daima ortaklaşa varılan anlaşmayla çözüldüğünü söyledi. Birliğe özdisiplin ve kardeşçe sorumluluk ruhu yol gösteriyordu. Savaşın yükledikleri, milisler tarafından ortaya konan özverinin niteliğiyle kolaylaştırılıyor-du ve askeri kışlalardaki genel disiplin prosedürünü uygulamaya gerek yoktu. Milisler tehlikenin öneminin bilincindeydi-ler. Böyle geniş bir toplulukta kaçınılmaz olan küçük olaylar olsa da genel olarak tavırlar iyiydi."
349
Durruti, gruplardan başlayarak Savaş Komitesi'ne varan, birliğin nasıl yönetildiğinin ayrıntılarını açıkladı. Bu yanıtlardan herhangi birini hatırlamak Koltsov'un umurunda bile değildi. Gerçekte o sırada birlikte 4 500'ü silahlı

olmak üzere toplam 6 000 kişi olmasına rağmen Koltsov, "Durruti'ye göre, kaçaklar önemli sayıdaydı ve şu anda birlikte sadece 1 200 kişi kalmıştı" diyecek kadar ileri gitti.
"Durruti'den duyduğuna göre birliğin teçhizatının mükemmel olduğunu ve büyük miktarda cephaneleri bulunduğunu" söylüyordu Koltsov, burada yine Durruti'nin yanıtını çarpıt-mıştı. Gerçekte Durruti "yalnızca eski silahlara sahip olduklarını ve bütün adamları için yeterli silah bulunmadığını, adamlarının aktif savaş hizmeti ile tarlalarda çalışma biçiminde dönüşümlü bir çalışmayı sürdürmek zorunda kaldıklarını ve böylece 1 500'den fazla milisin, diğerleri Gelsa ve Pina köyleri arasında çatışma halindeyken tarımsal işlerde çalıştıklarını; korkunç bir cephane ihtiyacı olduğunu; Merkezi Milis Komite-si'nin cepheye takviye sağlamak konusunda büyük zorluk içinde bulunduğunu, öyle ki, boş top mermilerinin yeniden doldurulmak üzere Barselona'ya gönderildiğini; bazen gerilla gruplarının, düşman bölgelerine savaş malzemesi ele geçirmek üzere akın düzenlemek zorunda kaldıklarını" söylemişti.
Koltsov, "askeri eğitim" hakkında hiçbir şey yazmamıştı. Fakat Durruti gayet somuttu: "Savaşçıları, bir mevziyi güçlendirmek üzere silahları nasıl kullanacaklarını, kara ya da hava bombardımanlarına karşı kendilerini korumayı, bir düşman mevziine nasıl sürpriz saldırı yapılacağını ve göğüs göğüse çarpışmada başarılı olmanın genel biçimim öğrenmişlerdi. Fakat onlar kaz adımı yürümeyi öğrenmemişlerdi." Durruti ısrar etti: "Milislerin arasında üstün olanlar ya da ikinci sınıf olanlar yoktu. Delegelerle milisler arasındaki ilişki, yoldaşlar arasındaki samimi bir ilişkiydi. Ne delege ne de milis, işlerini başarmada, Prusya usulü topuk şakırdatmanın gerekli olduğuna inanmamakta." Fakat eğer Koltsov'un askeri eğitimden anladığı buysa, hayal kırıklığına uğrayacaktır. "Çünkü burada hiç kimse böyle bir eğitim yapmak istemiyordu." Birliğin askeri
350
durumunun kötü olduğunu ima etmek için olsa gerek bu cümle Koltsov tarafından hatırlanmıştı.
Durruti görüşmenin başından sonuna kadar olumlu tavrını sürdürdü ve herhangi bir "alaycılık" göstermedi. Fakat yalnızca Koltsov'un, anarşizmin hakim olduğu bir ülkede bulunduğunu ve anarşizmin bayrağını aşağı indirmenin öyle pek kolay olmayacağını hissetmesini istedi. Pravda'nın anı yazarına göre vedalaşma samimi bir havada olmuştu ve o, haberinde de belirttiği gibi, şimdi meşhur olan şu cümleyi kullanmıştı: "Hoş-çakal Durruti. Eğer burada ya da komünistlerle birlikte Barselona sokaklarında savaşırken ölmezsem seni görmeye Zara-goza'ya geleceğim, belki de sen altı yıl içinde bir Bolşevik olacaksın." (Koltsov, Stalinist bir yazar olmasına rağmen, o zaman bir çok Stalinist'in başına geldiği gibi, bu sözleri sarfettik-ten iki yıl sonra, 1938 yılında, ne yazık ki, Barselona sokaklarında faşistlerle çarpışarak değil, Rusya'da Stalin'in zindanlarında can verdi. Çevirenin notu.) Koltsov şöyle ekliyordu: "Durruti gülümsedi ve hemen arkasına dönerek orada bulunan birileriyle konuşmaya başladı." Bu birileri, tesadüfen orada bulunan, Savaş Komitesi Sekreteri Mora'dan ve görüşmede hazır bulunan Francisco Carreño ile Francisco Subirats'tan başkası değildi.[5]
Aragón cephesini ve elbette Durruti Birliği'ni ziyaret eden tek gazeteci Pravda muhabiri değildi. Şurası bir gerçekti ki, birliğe Durruti tarafından komuta edilmesi ve birliğin yalnızca anarşistlerden oluşması dostun düşmanın dikkatini çekmeye yetmişti. Koltsov da meslekdaşı Ehrenburg gibi büyük bir merakla ziyaret etmişti birliği. Anarşistleri eylemde görmek bir Marksist'in "bilimsel eleştirilerini" ortaya dökmesi için yeter de artardı bile. Koltsov'un, birliği ziyaret etmesinin nedeni de buydu. Burjuva gazetecilerine gelince, onlar da, "çılgın adamlarla kendilerini yüz yüze bulduklarında aynı önyargılarla hareket ettiler. Fakat cepheyi ziyaret eden bütün gazetecileri aynı kategoriye koymamak gerekir.
Koltsov'un ziyaretinden sonra, Fransız gazetesi La Montag-ne'in muhabiri Albert Souillon ve Arjantin gazetesi La Pren-
351
sa'nın muhabiri José Gabriel ziyarete geldiler. Albert Souillon, Savaş Komitesi'ne, Fuentes de Ebro'ya yapılacak saldırıda bir gözlemci olarak yer almak istediğini söyledi. Gazetesinde, birliğin buraları ele geçirişini ayrıntılarıyla anlattı ve bu sırada hissettiği korkudan bahsetti. Aynı zamanda birlik tarafından kazanılan zaferlerin tanığı olmaktan gurur duyduğunu da belirtti. İzlediği bu çatışmadan sonra Durruti'yle yaptığı kısa bir görüşmeyi anlatıyordu: "Peki, Fransa'da ne oluyor?" diye doğrudan sormuştu Durruti. "Durruti" diye yazıyor Souillon "Fransız yoldaşların düşüncelerini ve eylemlerini sabırsızlıkla öğrenmek istiyordu. Resmi bakış açısından üzüntü duyuyordu, bu bakış açısını anlıyordu, fakat kabul etmiyordu. Anlıyordu, çünkü son derece ince bir zekâya sahipti, kabul etmiyordu, çünkü Alman ve İtalyan uçakları tarafından adamlarının öldürüldüğünü gören ve savaşan cesur bir adamdı."
"Zaman" diye devam ediyordu Souillon "bizim resmi tutumumuzun (Fransa'nın) kabullenilemediği, bu tür aldatmacaların

reddedildiği, yüreğinde öfkeyle göz göre göre ölenlerin ve yaralananların seyredildiği bir zamandı. Durruti bana 'Fransızlar'a radyodan seslenmek isterdim' dedi 'fakat hükümetinizin kendi orta sınıflarına ihtiyacı var. Benim anarşist ismim orta sınıfları korkuturdu. (...) Paris'e söyleyin ki, biz kendimiz için olduğu kadar sizin için de döğüşüyoruz. Sonuca çabuk ulaşmak için uçaklara zorunlu olarak gerek duyduğumuzu vurgulayın. Ayni zamanda şunu da vurgulayın ki, şu andaki savaşta yer alan birliklerin çoğunluğunu oluşturan anarşistlerin tek hedefi faşistleri ezmektir. Fransızlara, burada bulunan bizlerin kardeşçe anlaştığımızı söyleyin ve zaferden sonra İspanya'da yeni ekonomik-toplumsal yapıyı yaratmak gerektiği zaman omuz omuza savaşanlar her zamankinden daha kardeşçe birlikte çalışacaklardır. "[6]

Fuentes de Ebro'nun ve daha önemsiz başka yerlerin alınmasıyla birlikte Barbastro'da başlatılan büyük saldırı sonuca yaklaştı. Birlik Kurmayı, yoğun bir cephane ihtiyacı içinde bulunan milisin genel durumunun, düşmanın mevzilerini güçlendirdiği de göz önüne alarak mevcut cepheden daha ileri-

>- Mtı# «in- nr** ,#»тJ «- .k4ftwi vn*iMftıir; j^faı^ı^.^ygjgt^ ^ht>

EL FRENTE

TODOS ADELANTE; NINGUNO HACIA ATRAS

PARA LOS LLAMADOS A FILA

Durruti Birliği'nin Enformasyon Bülteni.

Durruti Birliği'nin Calanda (Teruel) köylülerinden oluşan bir bölüğü. Eylül 1936.
yıp, aynı zamanda düşmanı demoralize etmek açısından da önemli bir etki yaratacağını düşünüyordu. Durruti'den, Sariñena radyosunda konuşması istenmişti:
"Aragón cephesinde" dedi Durruti "işçi milisleri boş oturmuyorlar. Düşmana saldırıyor, mevziler ele geçiriyor ve direniş hatlarını güçlendirip geniş çaplı bir saldırıya geçmeyi bekliyorlar. İspanyol işçileri, size de başarılması gereken önemli bir görev düşüyor. Çünkü devrim yalnız silahla kazanılmaz, aynı zamanda üretimle de kazanılır, cephe ve cephe gerisi birlikte, omuz omuza çalışmalıdırlar. Aynı hedefte birleşerek mücadele edilmelidir ve bizim amacımız da işçi sınıfına güvenen İspanya'yı savunmaktan başka bir şey değildir.
"Bugün cephede ya da cephe gerisinde savaşan işçiler burjuvazinin ayrıcalıklarını korumak için değil, onurlan için, yaşama hakları için savaşıyorlar. İspanya'nın gücü, işçi sınıfında ve işçi örgütlerindedir. Zaferden sonra, CNT ve UGT, İspanya' da ekonominin biçimlendirilmesini ve yönetimini birlikte ele alacaklardır.

"King Kong" adlı ünlü zırhlı araba. Tepesinde makineli tüfek için dönen bir kulesi var. 6 Ağustos'ta Barselona'da CNT'ye bağlı Metalürji Sendikası tarafından Durruti Birliği'ne gönderildi.
"Biz savaş meydanlarında mücadele edenler, madalyalar peşinde değiliz. Bizler milletvekili ya da bakan olmak için savaşmıyoruz. Cepheden döndüğümüzde fabrikalardaki, atölye-lerdeki, madenlerdeki ve tarlalardaki işlerimizin başına geçecek ve kaldığımız yerden işimizi sürdüreceğiz. Gerçek savaşın kazanılacağı yer üretim merkezleridir.
"Biz köylüyüz ve ekinlerimizi ektik. Fırtına gelip ekinlerimizi mahvedebilir, fakat biz hazırlıklıyız ve fırtınayı nasıl karşılayacağımızı biliyoruz. Ekinlerimiz olgunlaştı. Harman zamanıdır! Hasat herkesindir ve kimseye özel ayrıcalık tanınmayacaktır. Hasadın bölüştürülmesi zamanı geldiğinde, ne Azana, ne Largo Caballero ne de Durruti başkasının payına düşenden dalia fazlasını alma hakkına sahip değildir. Hasat herkese aittir, düzenli olarak, içtenlikle ve dikkatle çalışan herkese aittir, bu yüzden hasat yağma edilmemelidir.
"Katalonya işçileri, birkaç gün önce Sariñena'da da söylediğim gibi, Aragón cephesinde sizi temsil etmekten gurur du~

355

yuyorum ve güveninize layık olacağız. Fakat bu güven ve kardeşliğin devam edebilmesi mücadeleye kendimizi unuturcası-na vermemize bağlıdır. Herkesten önce siz, bizim kadınlarımız, sizler, yüreğinize taş basıp erkeklerinizi cepheye savaşmaya gönderin. Yazdığınız mektuplarda onlara kötü haberler vermeyin, bu yüke kendiniz dayanın. Bırakın biz savaşalım. Hem çocuklarımızın geleceğinin hem de Ispanya'mn kaderinin hepimize bağlı olduğunu unutmayın. Hepimizin kalbinde yatan zaferi gerçekleştirmek için zorunlu olan bu savaşta güçlü olmamız için bize yardımcı olun.

"Yoldaşlar, silahlar cepheye gönderilmelidir. Düşmanın önünde demirden bir engel oluşturmak için o silahlara ihtiyacımız var. Bize inanın. Bu milisler asla burjuvaziyi savunma-maktadırlar. Kapitalizme karşı verdiğimiz mücadelede milisler proletaryanın öncüleridir ve öyle kalacaklardır. Uluslararası faşizm savaşı kazanmaya karar vermiş bulunuyor. Biz de savaşı kaybetmemekte kararlı olmalıyız. Ve düşman hatlarının gerisinde beni dinleyen siz işçiler, kurtuluş saatiniz yaklaşıyor. Liberter milisler ilerliyor ve onları hiçbir şey durduramaz, çünkü arkalarında koca bir halk var. Siz de çalışmalarımızda yer alın, faşist savaş endüstrisini sabote edin ve dağlık bölgelerde gerilla direniş alanları yaratın. Bütün gücünüzle savaşın, kanınızın son damlasına kadar mücadeleyi sürdürün.

"İspanya işçileri, cesaret! Eğer yaşamımızı tehlikeye atmamız gereken bir an varsa, o anın geldiğinin farkına varalım! 'Yoldaşlar, iyimser olun. Yaşasın ortak idealimiz. Kapitalizmin ikiz kardeşi olan faşizme karşı ileri! Faşizm ya da kapitalizm, ikisi de yıkılmalıdır! "[7]

356

NOTLAR

1. José Mira, op. cit. s. 120
2. İlya Ehrenburg, La nuit Tomba, s. 188, "Bir tarihçi bu makalelere ve hatta yazarın *Spanish Journal'ine* zorlukla inanır. Bu makaleler, döneminin çok derin izlerini taşır (...), O da tiranlığın kurbanlarından biri oldu."
3. M. Koltsov, Diario de la Guerra de España, s.29. Orada bulunan insanlar Koltsov'un yaptığı görüşmenin metinlerini bize ulaştırmışlardır. Bunlardan biri olan Francisco Subirats, bu biyografi için Durruti'nin Koltsov'a yanıtların yeniden düzenlemiştir.
4. Koltsov, op. cit. Dominique Desanti, Koltsov'a göre İspanya Hükümeti'ne (Giral) ulaştırılan, İspanyol işçileri için Rus işçileri tarafından toplanan bu pa ra hakkında şöyle yazmıştır: "26 Temmuz 1936'da Prag'daki yeni bir Profin-tern toplantısında Rus sendikaları, İspanya'ya yardım etmek üzere yaklaşık 1 milyar frank yardım topladılar. Bunun delili bütün fabrikalarda örgütlenen para toplama kampanyasıdır. Thorez ve Togliatti bu fonu yöneteceklerdi (abç)" L'International Communiste, Baskı: Payot, 1970, s.242.
5. 3 No'lu nota bakın.
6. Albert Souillon, "Combats su l'Ebre, souvenir sur Durruti", La Montagne, Nisan 1936. L'Espagne Anti-fasciste, İkinci yıl, No: 31'de yeniden basıldı.
7. Solidaridad Obrera, 13 Eylül 1936.

357

IX

DEVRİM ÇIKMAZDA

Durruti'nin konuşması bir top mermisi gibiydi, bu merminin patlamasDurruti'ninkonuı, ondan etkileneceği düşünülen kişilerin üzerinde tam tersi etki yapmıştı. Bu kişiler Durruti'nin kişiliğini kullanarak "devrimin geri cephesine" ıştı.Bukişiddetli bir darbe indirmek istiyorlardı. Cephedeki silah sıkıntısını vurgulayarak işiddetlibirdarbeindirmekistiyorlardşçilerin direncini kırmak istiyorlardı. Bu silah ssıkkıntntıssı Barbastro Savaş Komitesi'nde sürekli konuşuluyordu ve saldıkıntırıısnıBarbastroSavan batağa gömülmesinden her şeyden önce komitenin kendisi sorumlu tutuluyordu. Komite, eırınınbatağer cephe gerisi tüm gücüyle katkıda bulunur ve savaş cephesini desteklerse, söz verildiği gibi Za-ragoza'nın düşüşünün gerçekleştirileceğini düşünüyordu. Bu olasılıklar üzerinde konuşüşşününgerçeklemak Durruti'ye duygusal açıdan dokunuyordu, çünkü Aragón'un başkentine karşmakDurruti'yeduygusalaçşı planlanan saldırının her gün daha sonraya ertelendiğini görmek onu çşkentinekarılgına çeviriyordu. Bu yüzdendir ki Durruti'nin, karşıdevrimcilerin beklediği gibi değil, tersine, mücadelenin araçları konusunda hiçbir kuşıdevrimcilerinbekledişkuya yer bırakmayacak şekilde olumlu yoldan savaş malzemesi yakıcı sorununu vurgulaması, son derece mantıklıydı. Daha önce de gördüşmalzemesiyakğümüz gibi, Durruti "milisler Ara-gón'da burjuva demokratik cumhuriyeti savunmak için değil, devrim için savaşıyor" demokratikcumhuriyetisavunmakiçindederken ve altını çizdiğimiz sorunlara büyük ağırlık verirken net bir düşünceye sahipti. Böylece o, işçilerin vicdanına seslenmiş, onlardan iç cephe için sakladşünceyesahipti.Böyleceo,ııkları cephanelerini bağışlamalarını istemişti.

Sosyalist ve komünist gazeteler bu konuşmadaki "cepheyi boykot edenler, onu zafer için gereken silahlardan yoksun bSosyalistvekomünistgazetelerbukonuırakıyorlar" suçlamasına saldırdılar. Yazılarında "ütopik eleştirilerin kendilerini

ekonomik alanda ortaya koyması" ve "zaman
358
devrim değil, fakat 16 Şubat 1936 seçimlerinde seçilen cumhuriyetin savunulması zamanıdır" türü gerekçeler kullandılar.
Katalonya'da Merkezi Milis Komitesi'nin kuruluşundan itibaren devrimci bir kriz ortaya çKatalonya'daMerkeziMilisKomitesi'ninkuruluıkmıştı ve devrim bölgeyi baştan başa kaplayıp aleni bir patlamaya dönüşmüştü. Madrid'de bunların hiçbiri olmamııpalenibirpatlamayadönüştı. İlk günden itibaren, burjuva Giral tarafından temsil edilen ve Sosyalist Parti tarafıştı.İlkgündenitibaren,burjuvaGiraltarafından desteklenen hükümet duruma hakimdi. Halkan baskısı, kapitalizmi ve devletin yapışım pek etkilememişti. İlk andaki paniığsin ardı,kapitalizmivedevletinyapından kendilerine gelen Giral ve Azana iki Marksist partinin desteğinardğini garanti altına aldılar ve Madrid'de azınlık olmasına rağmen CNT'nin baskısmı sokağa taşımasını önlemek üzere hazırlıklara giriştiler.
Hükümetin Katalonya'ya karrlşı politikası ölçülü olmaya devam etmekle birlikte düHükümetinKatalonya'yakarşmancaydı! Makine ve hammadde satın almak için maddi yardım yolundaki bütün taleplerini reddediyordu. Ulusal hazine hükümetin kontrolü altıında bulunuyordu. Katalonya (eskiye göre daha kölece) merkezi hükümetin kararlarına bağlıydı. Madrid, kozların elinde olduğunun bütünüyle bilincindeydi ve merkezi hükümetle Katalonya arasınelindeolduında soğuk savaş başlamıştı. Gerçekten de devrim, karşıdevrimle yüz yüzeydi.
4 Eylül'de Giral'ın yerine geçen Largo Caballero, komünistlerin katı4Eylül'deGiral'lmasıyla sosyalistlerin çoğunlukta olduğu bir hükümet kurdu. Caballero, kabinede baılmasıylasosyalistlerinçoşbakanlık görevinin yanı sıra savaş bakanlığı görevini de üstlendi. O zamana kadar Caballero, Giral'ı "savaşı sürdürmekte" beceriksizlik gösterdiği için eleştirmişti, fakat pratikte Katalonya'ya karşı aynı politikayı ya da belki de halefinden de kötü bir politikayı sürdürdü. Caballero, 28 Ağustos'ta Madrid'e gelen Sovyet Konsolosu Marcel Rosenberg'in etkisi altındaydı. Konsolos, Caballero'yu, Sovyetler Birliği nin İspanya'ya yardımının, Caballero'yu,SovyetlerBirliCaballero'nun İngiliz ve Fransız burjuvazisine, İspanyolların devrim yapma peşinde olmadıklarını ve son seçimlerle oluşturulan hükümetin politikalarşıindeolmadnın devam edeceğini göstermesine bağlı olduğuna ikna edebilmişti.
359
Buradan yola çıkarak, işçilerin iktidarına son vermek, savaş endüstrisini ulusallaştırmak ve küçük mülkiyet sahiplerine saygı göstermek gerekirdi. Ayrıca devlet, dış ticaret üzerinde tekel kurmalı ve kendi ürünlerini dışarıya satan Levant Kollektif Federasyonu gibi örgütlenmeleri dağıtmalıydı. Bu, askeri rütbeleriyle birlikte gerçek bir orduyu yeniden kurmayı ve milis güçlerini dağıtmayı da gerektiriyordu. Aynı zamanda bu, devlete itaat edecek bir polis gücünü yeniden örgütlemeyi, onu işçi, asker ve muhafız meclislerinin kontrolündeki sendikaların etkisinden uzak tutmayı gerektiriyordu. Bu yolla, Ka-talonya'da hükümetin otoritesini yeniden inşa etmeyi ve Merkezi Milis Komitesi'ni dağıtmayı gerektiriyordu.
Largo Caballero, bu programın başarıyla uygulanması görevini kabul ederken, sosyalist ve komünist partilere ve bu görevde kendisine yardım etmek üzere Barselona'ya Sovyet Büyükelçisi tarafından konsolos'olarak gönderilmiş ünlü An-tonov-Ovséenko'ya güveniyordu. Rosenberg, Antonov-Ovsé-enko'nun, bolşevik geçmişiyle, protokole karşı havasıyla ve bürokrasiye düşmanlığıyla Katalan devrimcileri etkileyeceğini biliyordu. Bu adam, "fanatik" anarşistler de içlerinde olmak üzere birçok lideri etkileyebilecekti. Ovséenko, bu liderlere savaşın kazanılmasının (Rusya'da olduğu gibi) devrimi garanti altına almanın tek güvenli yolu olduğunu söyledi. (Ovséenko, İspanya'daki son görevini yerine getirdikten sonra Stalin tarafından Rusya'ya geri çağırılmış ve eski muhalif "günahları" nedeniyle kurşuna dizilmiştir. Çevirenin notu.) Emma Goldman'ın da bir zamanlar düştüğü bu sersemletici tuzağa birçok anarşist düştü.[3]
Durruti'nin konuşmasının bu atmosferde büyük bir etki yapmasını anlamak kolaydı, onun devrimci çıkışları uyanıklığı harekete geçirdi ve işçilerin devrimci ateşini yeniledi, onların liderlerle liderlik edilenler arasındaki zıtlığı anlamalarını sağladı. Bu liderler, faşizm ile kapitalizmin aynı şeyler olduklarını, faşizmi yıkmanın anlamının burjuvazinin ve onun sisteminin ölümü olduğunu görmezden gelirken, kendilerini Halk Cephesi'nin anti-faşist mücadelesine adamışlardı.
360
İlk tepki, Barselona'da toplantı halinde olan ve sürekli olarak komünist basında (Mundo Obrera ve Treball) yürütülen kampanyayla karşı karşıya kalan Savunma Komitelerinden geldi. Komiteler sansürü dikkate almayan bir manifesto yayınladılar. Manifestoda şunlar yazıyordu: "Devrim politik iktidar sorununu çözmediği sürece ve hükümetin emrinde işçiler tarafından kontrol edilmeyen silahlı bir güç olduğu sürece savunma grupları silahlarını bırakmayacaklardır.

İşçilerin zaferini bunlar garantileyecektir. "[4] Solidaridad Obrera ise savunma komitelerine yapılan saldırılara sessiz kaldı, fakat kollektiflere karşı saldırıyı şöyle yanıtladı: "Bu, yalnızca yenilgiye yol açacak türden bir politikadır, çünkü işçi sınıfının devrimci coşkusu faşizmi reddedenlerin tek harekete geçirici gücüdür. Eğer savaşın devrimci karakteri ortadan kaldırılırsa işçiler, 19 Temmuz'dan önce iktidarda olan hükümet için savaşa gitmeyeceklerdir."
Bu polemik devam ederken, Barselona'nm yakınındaki Sa-badell işçileri, "Karl Marks" kışlasındaki cephanelerin PSUC un genel karargâhına taşınarak depolandığını farkettiler. Durruti'nin konuşmasıyla uyarılmış olan sendikalar, Bujaraloz yakınlarında Birlik Savaş Komitesi'ne, yaptıkları tespiti bildiren bir işçi komisyonu gönderdiler. Haber, milisler arasında hızla yayıldı. Bölük Komiteleri, Merkezi Milis Komitesi'ne, PSUC tarafından el konan savaş malzemesini müsadere etmesi yönünde bir ültimatom verme karar aldılar.
Gergin ortamı dikkate alan Birlik Savaş Komitesi, Merkezi Milis Komitesi'nin sorumlu üyeleri Santillán ve Ricardo Sanz'ı bilgilendirdi. Durumun ciddiyetini anlayan Santillán, "Karl Marks" kışlasının sorumlu üyeleriyle temasa geçerek onları, yaptıkları işin tehlikesi konusunda uyardı (çünkü bölükler, silahları zor yoluyla ele geçirmeye karar vermişlerdi) ve sonunda 8 makineli tüfek geri alınıp cepheye gönderildi[5]
15 Eylül 1936'nın bu ortamında, CNT'nin de üyesi olduğu Uluslararası İşçi Birliği (AİT) Genel Sekreteri Pierre Besnard, ilk kez devrimci İspanya'yı ziyaret etti. O zamana kadar genel sekreter, Enternasyonal'in Paris'teki karargâhında CNT'nin
361
talep ettiği silahların temin edilmesiyle meşgul olmuştu. Fakat Besnard, devrimin baskıcı bir karaktere büründüğünü far-kettiği zaman, daha önce de mektup aracılığıyla yaptığı gibi, anarşistlerin dikkatini ulusal hazineye çekip şöyle demekten geri kalmadı: "Paris komünarlarının yaptığı hataya düşmeyin." CNT Katalonya Bölge Komitesi'yle görüştü ve savaşı uluslararası hale getirmenin gerekliliğine işaret etti, çünkü ona göre, Blum'un "müdahalesizlik" politikasının yol açtığı müşkül durumdan İspanya'yı çekip çıkaracak tek yol buydu.[6] Besnard'ın planı, Fransızlar tarafından La Reunión Adası'nda hapsedilen Abd-ül Kerim'in kurtarılması yoluyla Fas dağlarında yaşayan toplumların isyanına dayanıyordu[7] Ayrıca Fran-ko'ya açıkça yardım eden bir iktidara sahip olan Portekiz'de de bir ayaklanma başlatmak gerekiyordu.
Besnard İspanya'ya vardığı gün CNT ve FAI'nin Merkezi Milis Komitesi'ndeki en sorumlu adamları olan Diego Abad de Santillán ve García Oliverle görüştü. Besnard onlara Portekiz'le ilgili durumu anlattı, muhalefet ayaklanmaya hazırdı ve Genel İşçi Konfederasyonu orada politik muhalefetle "Diktatör Salazar'ın düşmesinden sonra yeniden eylem özgürlüğünü şart koşan" bir anlaşma yapmıştı. Besnard'a göre bu ayaklanma "halkın ve ordunun alt kademelerinin desteğini kazanabilirdi. Ayaklanmanın sorumluluğu devrimci bir cunta tarafından üstlenilecekti ve derhal bu cuntayla ilişkiye geçmek gerekiyordu." Besnard bu plana çok önem veriyordu, çünkü "Portekiz" yalnızca Franko'yu bir müttefikten yoksun bırakmakla kalmayacak, aynı zamanda faşistlere arkadan saldırmayı olanaklı kılacaktı. Dünyadaki durum göz önüne alındığında, kuşku yok ki, proletaryanın İspanya Devrimi'ne daha fazla ilgi göstermesi gerekiyordu.
Fas problemine gelince, Besnard burayla ilgili fikirlerini, içinde yaşadıkları koşullar nedeniyle Abd-ül Kerim'in serbest kalmasıyla birlikte ayaklanmaya hazır olacakları düşünülen taşralılara ilişkin bilgilere dayandırıyordu. Franko tarafından, gönülsüzce savaşa sürülen Fas halkında isyan ruhunun varlığı konusunda söylenenler kuşku götürmezdi. Besnard şöyle diyordu: 'İspanyol Hükümeti, bu sömürgenin ba-
362
ğımsızlığmı ilan etmelidir." Arap milliyetçileri bu kararı coşkuyla destekleyecekler, İspanyol Cumhuriyeti ile yakın işbirliğine girecekler ve Fas'ta, cephe gerisinde bulunan Franko-kuların barınmasını olanaksız hale getireceklerdi. Ayrıca Besnard, Paris'ten ayrılmadan önce CGT Sekreteri León Jouhaux'yla ve Blum'un politikalarına karşı olan diğer sosyalistlerle bir görüşme yapmıştı. Bu kişiler, Besnard'a kendi adlarına, hem UGT başkanı hem de hükümet başkanı olan Largo Caballero ile görüşme yapma ve onu Faslılar lehine bir basın açıklaması yapmaya ikna etmesi konusunda yetki vermişlerdi(
Bu bilgileri aldıktan sonra Santillán ve García Oliver bütün bunlar üzerinde düşünmek için süre istediler. Her ikisi de Durruti'nin bu sorunların görüşülmesinde bulunmasının zorunlu olduğunu düşünüyorlardı. Santillán ve Oliver, Porte-kiz-Fas sorununu yeniden görüşmeye başladıklarında Durruti ancak y erişebilmişti. Fakat bu andan itibaren görüş ayrılıkları ortaya çıktı, Oliver, Abd-ül Kerim'in artık konuyla ilgisi olmadığını ileri sürüyor ve görüşmeler, El Fassi[9] tarafından temsil edilen Fas Eylem Komitesi'yle sürdürülmeli diyordu. Durruti ve Santillán tersini düşünüyorlardı. Onlara göre Abd-ül Kerim, Fas Eylem Komitesi'ne göre daha radikal bir konumdaydı. Ayrıca, Faslı liderin hapiste olması ona Rifte daha büyük bir prestij kazandırıyordu. Düşünce ayrılıkları temel sorunlarda değil, müttefiklerin

seçimi konusundaydı ve Oli-ver'in bu konuda Companys ile konuşması ve Caballero üzerinde daha büyük bir baskı yapması gerektiği konusunda hemfikirdiler. Ertesi gün, 16 Eylül'de, Oliver'in Caballero'yu, Besnard'ın ziyareti hakkında bilgilendirmesinden sonra Besnard Madrid'e gitmek üzere yola çıktı. 17 Eylül öğlen vakti Madrid'e varan Besnard, savaş bakanına kendini tanıttı. Caballero yerinde değildi ve onlar bunu hesaplamamışlardı. Bundan sonra Besnard, CNT Ulusal Komitesi'ne gitti ve komite Besnard'ın, Federica Montseny ile birlikte Caballero'ya gidip görüşmesine karar verdi. Görüşme, akşam saat 5.^{00}'te yapıldı. Sosyalist lider onları kötü karşıladı "Ve CNT ile kısa bir süre
363
önce yaşanmış belirsiz bir olaydan söz etti." Federica, hükümet başkanıyla sert bir tartışmaya girdi; ona "belirsiz bir olayı" bahane ederek "önemli konuları" ertelememesi gerektiğini hatırlattı. Caballero sakinleşti, fakat görüşmede anlaşmaya varılamadı. Caballero, 18 Eylül akşam saat 4.^{00}'e yeni bir görüşme için randevu verdi.
Bu görüşme bir saat geç başladı[10] Bu kez Besnard'a, Ulusal Komite Sekreteri David Antena tarafından eşlik ediliyordu. Zaten soğuk bir havada başlayan bu görüşme bir süre sonra kibar olmayan bir hal aldı. Caballero, önceden bir uyarı yapmadığı halde, AİT (Uluslararası İşçi Birliği) Sekreteri'ni muhatap kabul etmediğini söyledi ve "CNT korkunç bir iflah olmazdır" diye ekledi. Besnard, sert bir şekilde yanıtladı: "UGTden daha fazla üyeye sahip olan CNT, AIT'in bir üyesidir." Bu düzeltme üzerine Largo Caballero sakinleşti, fakat gerginleşen ortam, Besnard'ın planı üzerinde görüşme yapmaya uygun değildi. "Pek hoş olmayan bir söyleşinin ardından toplantıyı sona erdirdik ve CNT binasına gittik. Görüşme hakkında anlattıklarımızı herhangi bir tepki göstermeden karşıladılar. Daha sonra CNT'nin de onayını alarak Caballero'ya sorumluluklarını hatırlatan ve sonradan CNT'de yayınlanan bir mektup yazmaya karar verdim."[11]
Besnard, onca büyük umutlar bağladıkları görüşmenin ba-şarısızlıkla sonuçlanması ve ortaya çıkan üzücü olaylar hakkında García Oliver'e sözlü olarak bilgi vermeden Fransa'ya dönmek istemedi. Oliver'i gördükten sonra Fransa'nın yolunu tutan Besnard şöyle yazıyor: "Devrim geriye doğru gidiyor ve bu, eşsiz bir coşkuyla savaşan kitlelerin hatası değil, olaylar tarafından sürüklenen liderlerin hatasıdır, açıktır ki, onlar devrimci inisiyatifi kaybetmiş ve aşağılanmayı kabul etmişlerdir. Tıpkı Caballero'yla yüz yüze geldiğim zaman benim de kendimi aşağılanmış hissettiğim gibi.
"Eğer anarşizm Caballero ile işbirliği yapacak ya da daha basitçe, onu destekleyecek kadar budalaysa devrim umutsuzca kaybedilmiş demektir. Bu cehennem çemberinden çıkmanın tek yolu zor kullanmaktı. Fakat kendi kendime, CNT liderle-
364
rinin 19 Temmuz'daki liderlerin aynısı olup olmadığını sorup duruyordum. Bana, bu rolden kaçınan tek kişi Durruti'ymiş gibi görünüyordu. O, bana bir çok bakımdan gerilla savaşçısı Néstor Makhno'yu anımsatan özgün devrimci tipti. Makhno gibi o da halkla birlikte çalışıyor ve diğer liderlerin yaptığı gibi kendini halktan ayırmıyordu." Besnard birçok bakımdan Dur-ruti'nin "Ukraynalı'dan" "üstün" olduğunu düşünüyordu, özellikle de kendine hakimiyet bakımından Durruti'nin üstün olduğu kanısındaydı.(12)
Besnard, Fransa'ya hareket etmeden önce Durruti'yle görüş alışverişinde bulunmak üzere pek az zaman bulabildi, çünkü Durruti, faşistlerin kendi birliğine karşı başlattıkları bir saldırı nedeniyle aniden Aragón cephesine geri çağırılmıştı. Durruti bir noktada ısrar etti; Besnard, birliğin gerekirse tek başına bile olsa Zaragoza'ya saldırı başlatması için gerekli askeri teçhizatı sağlamak üzere bazı silah satıcıları bulmalıydı. Durruti, Bujaraloz'a vardığında Farlete'den "Suelta Alta'ya kadar bütün cephenin, lejyonerlerin ve "yedeklerin" oluşturduğu "Aragón Seyyar Birliği" tarafından desteklenen Albay Ur-rutia[13] komutası altındaki düşman güçlerinin yoğun saldırısı altında olduğunu gördü. Düşman, Farlete üzerinde baskı kurarken, takviye gönderilmesini önlemek üzere Pina de Ebro yolunu bombalıyordu. Durum gerçekten kritikti. "Uluslararası Grup" tüm gücüyle direniyordu, fakat silah sıkıntısı vardı. Genel karargâha gelen bütün raporlar ne yazık ki aynıydı: Mevziler kaybediliyordu, çünkü bu mevzileri savunacak ancak birkaç kişi kalmıştı. Askeri Konsey, diğer mevzilerdeki milislerin, saldırı altındaki mevzinin savunmasına gelmelerini tavsiye etti. Durruti bu plana karşı çıktı, ona göre bu, düşmanın oyununa gelmek olurdu ve düşman, şu anda saldırı altında olmayan bölümlerin zayıfladığını anladığı anda genel bir saldırı başlatırdı. Durruti, geri kalan ya da tarlalarda çalışan milislerden oluşan bir yardım müfrezesi oluşturdu ve bu birliğin başında Farlete'nin yolunu tuttu. Pina yolunu geçti ve genel bir geri çekilmenin yeni başladığı Farlete'ye vardı. Bu arada takviye birliklerinin
365
geldiğini görerek cesaretlenen "Enternasyonaller" canlandılar ve mevzilerine geri döndüler. Zorlu bir mücadele oldu ve

zaman zaman göğüs göğüse savaşmak gerekti. Fakat sonunda milisler başarı sağladılar, kaybedilen mevzileri geri aldılar ve hatta daha da ileri giderek "Petrusques" ve "la Casa de los Llanos"ta yeni mevziler kazandılar.(1 4) Düşman genel bir saldırıya başladığında cephe ancak toparlanabilmişti. Görünen oydu ki, Durruti, Urrutia'nın tuzağına düşmemişti.

NOTLAR

1. Bkz: Dönemin anarşist, komünist ve sosyalist basını.
2. D.A. Santillán, op. cit.., Madrid'in Katalonya'ya yardımı reddederek çı kardığı zorluklardan bahseder. Bir savaş endüstrisi kurmak için yardıma ih tiyaç vardı. Madrid, sonuna kadar kredi vermeyi reddetmeyi sürdürdü. Bu ça tışma, Ağustos'ta ilk temas kurulduğu andan itibaren Merkezi Milis Komitesi ve Generalitat temsilcileri ile Giral Hükümeti ve daha sonra Largo Caballero Hükümeti arasında açıkça ortaya çıktı.
3. Rudolf Rocker, op. cit.
4- Yazar, bu olayın gerçekliğine tanıklık eder. Gracia bölgesi (Barselona) Savunma Komitesi bu bakış açısını benimsemiştir.
5. Bkz: Santillán, op. cit. ve El Frente, "Durruti Birliği''nin bülteni, keza milis Cosme de Paules'in tanıklığı.
6. Largo Caballero daha sonra "Müdahalesizlik" hakkında yazmıştır. Mis Re cuerdos, s. 198

"Böyle bir fikri, Leon Blum gibi ürkek ve zayıf akıllılar dışında hiçkimse düşünemezdi. Bu fikir, hainlere savaş malzemesi sağlayan ve birliklerle destekleyen Alman ve italyan Hükümetleri tarafından büyük kabul görmüştür. Aynı zamanda, daha cömert niyetleri en azından açık olsa da Rusya tarafından da kabul edilmişti (...) Blum'un korkusu neydi? Bir Avrupa yangını mı? Blum, uçurumun kenarından düşecek olan bir körün başına gelecekleri görmek istiyordu. Blum, en alt düzeydeki eğitimsiz bir köylünün net bir şekilde gördüğünü göremedi (...)"

" 'Müdahalesizliğin' gerçek sonucu: Bu politika, cumhuriyetin kendini savunması için ihtiyaç duyduğu olanakları azalttı. Cumhuriyet öylesine had safhada zayıflatıldı ki, bu durum hainlerin zaferini garantiledi.

"Bilmiyorum, bir illüzyon içinde miyim, umuyorum ki, bu cinayetin sorumluları birgün bu davranışlarının hesabım Fransız halkına, sosyalistlere, İspanyol cumhuriyetçilerine ve Sosyalist Enternasyonal'e vereceklerdir. Eğer bu olmazsa anlamalıyız ki, sosyalist partiler ve işçi örgütleri arasındaki uluslararası dayanışma yalnızca işçileri aptallaştırmaya yarayan boş bir slogandır. Çünkü onların korkunç hatası kesinlikle bağışlanamaz politik bir hatadır."

7. Abd-ül Kerim, Fransa'ya ve İspanya'ya karşı savaşan ve 27 Mayıs 1926'da yakalanıp 21 Ağustos'ta Fransızlar tarafından Reunión Adası'nda hapsedilen bir Arap "Caudillo"sudur (Politik ve askeri liderlere verilen ad, Ç.n.). Ona kısa bir sürgün yaşayacağı sözü verilmişti, fakat bu yirmi yıl sürdü. Bu durum ona şunları söyletmiştir: "Eğer o kaderinin böyle olacağını bilseydi savaşarak öl meyi tercih ederdi." Ve şöyle eklemiştir: "İslamın savaşı Almoravides'in şanlı zamanında ortaya çıkacaktır." Les Cahiers de l'Histoire, No:33, Ocak 1964, Paris.
8. Pierre Besnard tarafından, 1937 yılında Paris'te yapılan AİT VII. Kongresi' ne verilen rapor.
9. 25 Temmuz'dan beri CNT İspanya Fası'nda bir ayaklanmayı, belli başlı Faslı gruplarla birlikte hazırlıyordu. Bu, İspanya savaşının en gizli bölüm lerinden biridir. Bu konunun ayrıntılarını burada veremiyoruz, fakat bunu Katalonya Merkezi Milis Komitesi üzerine hazırlamakta olduğumuz bir kitap ta yapacağız.

10. Pierre Besnard'ın bahsettiği gecikme ve'şiddetli anlaşmazlık", Largo Ca-ballero'nun o gün zamanını nasıl geçirdiği öğrenildiği zaman daha iyi anlaşılır. "Anlaşmazlık" gerçekte CNT'nin, hükümetin Valencia'ya taşınmasını reddetmesiyle ilgilidir. César M. Lorenzo bu sorun hakkında Les anarchistes espagnols et le pouvoir, s.229, not ll'de yazmaktadır: "Kamuoyu, kapalı kapılar ardında yapılan bu toplantıda ne olup bittiği hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Basının söyleyebildiği tek şey bu toplantının yapılmış olduğuydu (...)" 18 Eylül'de Largo Caballero, CNT Sekreteri Horacio M. Prieto'yu kabul etti (Horacio, hükümetin taşınmasına muhalif olduğunu ifade etmişti). Bundan sonra Largo Caballero, Sovyet Elçisi Marcel Rosenberg'i kabul etti. Bu toplantılar arasında Caballero-Besnard görüşmesi yer aldı.
11. Mektubun metni Pierre Besnard'ın raporunda bulunmaktadır. Not: Kendimizi konuyla kısıtlamaya çalıştık, fakat Durruti'nin kişiliği bu sınırları çok aşmaktadır. Bu yüzden biz Pierre Besnard'm Madrid'e geldiğinde ortaya çıkan olayları anlatmalıyız. 15 Eylül'den beri CNT, bölge gruplarıyla ulusal bir ple-num toplamıştı. Bu toplantıda CNT, devrimin ortaya çıkardığı yeni koşullara kendini uydurmaya çalışıyordu. İki tavır mümkündü. CNT Genel Sekreteri Horacio Prieto, "Müdahaleciler" olarak adlandırılabilecek birinci görüşün taraftarı ve Eylül'den beri Largo Caballero tarafından başkanlık edilen hükümete bütünüyle katılma yanlısıydı. Diğer görüş Katalonya Delegasyonu tarafından savunuluyordu. Bu görüş ise, hükümetin dışında kalmayı savunuyor ve UGT ile bir pakt yapmayı öneriyordu, böylece iki işçi örgütü bir Ulusal Savunma Cuntası kuracaklar ve bu, bir işçi hükümeti olarak Madrid Hükümeti tarafından yerine getirilen bütün fonksiyonları yerine getirecekti.

UGT Genel Sekreteri Largo Caballero, CNT'nin önerisini reddetti ve CNTye merkezi hükümete girmesini teklif etti. Plenum kendini bir çıkmazda buldu. Sonunda plenum, Ulusal Savunma Konseyi fikrini destekleme konusunda anlaşmaya vardı. Ulusal Komiteye, duruma göre davranma konusunda belirli bir hareket serbestisi verildi. Gerçekte bu serbestinin anlamı, Horacio M. Prieto'ya, Largo Caballero ile görüşmelere devam etme konusunda kesin inisiyatif tanımaktı. Bu, CNT'nin hükümete girmesinin son halkasıydı. Bütün bu döneme ilişkin olarak daha önce sözünü ettiğimiz César M. Lorenzo'nun ve Peirats'm kitapları okunabilir. Peirats'ın kitabı 1971'de Ruedo Ibérico Yayınevi tarafından Paris'te yeniden basılmıştır.

12. Pierre Besnard tarafından rapor edilmiştir.
13. Bu sırada ve daha sonra Durruti'nin kardeşinin faşist kampta komutanlık yaptığı şeklinde söylentiler oldu. Hatta Albay Urrutia'nın onun kardeşi olduğu ileri sürüldü. Bu, Durruti hakkında yayılan birçok efsaneden yalnızca biridir. Gerçekte kardeşi Pedro'nun, savaştan önce falanjla ilişkisi varmış gibi görünüyordu. Fakat bu Pedro, 1936 Ağustosu'nda León'da, General Fran-ko'nun hayatına kasdetme girişiminde bulunan bir grubun üyesi olmakla suçlanarak kurşuna dizilmiştir.
14. José Mera, op. cit.

X
LİBERTER ARAGÓN

Barselona'da, Merkezi Milis Komitesi'nden kurtulmak konusunda konuşulmaya başlanmıştı. Bu örgütün oluşturulması işçilerin zaferi olduğu için, dağıtılması ve CNT'nin Generalitat Hükümeti'ne entegre olması kesinlikle devrim için geriye dönüşün işaretiydi.[1] Fakat CNT ve FAI, Katalonya'da teslimiyet içine girerken, Aragón'daki devrimci çizgi, buradaki Savunma Konseyi'nin yalnızca anarşistlerden oluşturulması dolayısıyla daha da radikalleşmişti.

Bundan sonra Barselona'daki militan anarşistler, 16 Eylül' de bölge kollektiflerinin Bujaraloz'da toplanmasının kararlaştırıldığı Aragón cephesinde savaşa rağmen gerçekleştirilen çalışmaları dikkatle izlemeye başladılar.[2] Durruti, Aragón'da ortaya çıkan bütün karmaşık sorunlara çözüm getirecek bir bölge federasyonunun oluşturulmasına ihtiyaç olduğunda sürekli ısrar ediyordu. Başından beri köylülerin kendiliğinden eylemlerini desteklemiş, onları kamuoyunda savunmuş ve birliğin sağlayabildiği her türlü malzemeyi yardım olarak onlara vermişti.

Durruti, defalarca, köylü kollektiflerini Stalinist milislerden korumak zorunda kalmıştı.[3] Şikâyetler çeşitliydi. Bir köyde, bu güçler, kollektifi yıkmışlar, köylülerin genel toplantıda seçtikleri yerel konseyi dağıtmışlardı. Bir diğer köyde atölyelere saldırılmış ve traktörler çalınmıştı. Silahlı kişilerin kollektivistlere fiziki güç kullandıkları bu kargaşada, kendilerini bu tür suistimallere karşı koruyabilecek bir mekanizma örgütlemeleri acil bir gereklilikti. Durruti, Makhno'nun Ukrayna deneyini anımsadı. Bunun yanı sıra diğer politik örgütlerle işbirliğinin yalnızca olumsuz sonuçlar getirdiği noktasın-

369

da her gün biraz daha ikna oluyordu. Artık bu ittifak cephe gerisinden beslenen karşıdevrimci boyutlara gelip dayanmıştı.

Aragón'daki bu durum, devrimci bir öncü yaratmak için gerekli olan bütün doğal koşulları sağlıyordu. Halkın arasında, anarşist ideolojinin güçlendirdiği kollektivist bir gelenek vardı. Orada pratikte anarşistlerle karşı karşıya gelecek bir politik güç yoktu.[4] Ve bu yüzden'Aragón'da liberter bir deney olanaklıydı ve böyle bir macera, Durruti gibi yaratıcı ve korkusuz karakterde bir insanı doğal olarak cezbediyordu. Ayrıca köylüler bu liberter toplumu oluşturmaya başlamışlardı bile; dağınık topraklarını bir araya getiriyorlar ya da "Cacique"lerin (toprak ağaları, Ç.n) topraklarını kamulaştırıp kollektifler kuruyorlardı. Burada planlar yapmaya ve dayanışmayı geliştirmeye ihtiyaç vardı. Bu çalışma, 16 Eylül 1936'da Bujaraloz'da yapılan genel bir toplantıda önerildi. Burada bütün eğilimler temsil edildi. Toplantıda konfederal birliklerin temsilcileri ve CNT'nin bütün bölge oluşumları kadar Aragón'da kurulmuş bütün kollektifler de yer aldı. Genel toplantıda, savaşın ortaya çıkardığı karmaşık durum değerlendirildi. Üç güç birbiriyle mücadele halindeydi: Kendileri için daha iyi bir dünya inşa etmek isteyen Aragón köylüleri; bölgede işgalci gibi hareket eden parti milisleri ve son olarak, Aragón'a karşı "sömürgeci" politikasıyla Generalitat.[5]

Bu durumun sonucu olarak, Aragón Savunma Konseyi'nin sorumluluğunda bir Aragón Kollektifleri Federasyonu kurulması önerildi. Bu, savaş tarafından tehdit edilen ekonomiyi savunma ve bölge sakinlerine daha iyi yaşam koşullan sağlayacak bir planı geliştirme sorunuydu. Aragónlular, bölgelerindeki 20 000 milise bakmayı kabul ediyorlardı. Ayrıca, Katalonya Generalita-tı'nın yayılmacı politikasına ve Madrid Hükümeti'nin benzer muhtemel girişimlerine karşı mücadele edilmesine karar verilmişti. Bütün bu hedefler, 15 Eylül'deki CNT Ulusal Plenumu' nun, bölge konseylerinin ulusal bir savunma konseyi oluşturmaları önerisini içeren plan taslağıyla tam olarak örtüşüyordu.

Bölgeyi savunan 6 000 milisi temsil eden Durruti bu örgütlenmeyi bütünüyle destekliyordu. "Sud-Ebre" Birliği'nin dele-

370

gesi Antonio Ortiz buna karşıydı ve Huesca bölgesinin delegesi Gregorio Jover, Aragón Konseyi oluşturulmasının Generalitat' la aralarında ciddi sorunlar çıkmasına yol açacağına işaret ediyordu. Fakat Durruti'ye göre, Katalonya işçileri Aragónla genel bir dava birliği içindeydiler. Ve "her halükârda Aragón köylüleri kendi yaşamlarını düzenliyorlar ve özgür örgütlenmeyle kendileri için en iyisini düşünüyorlardı. Eğer onlar kol-lektivizm istiyorlarsa bunu pratiğe geçirmeli ve silahlarıyla korumalıydılar. "[6]

Böylece, Bujaraloz'daki tarihi toplantıda Aragón Savunma Konseyi doğmuş oldu. 1936 Aralığı'na kadar gizli kalması planlanan bu örgüte, CNT Ulusal Komitesi'nden fazlasıyla eleştiriler yapılmış, Katalan Hükümeti'nce karşı çıkılmış, Largo Caballero Hükümeti'nce saldırılmış, Komünist Partisi' nce karalamalar yapılmış, fakat İspanyol işçi sınıfı tarafından destek verilmiş ve hayranlıkla izlenmiştir[7]

Fakat Aragón'da savaş ve devrim, el ele giderken ülkenin geri kalan yerlerinde durum oldukça farklıydı. Kuzeyde işler gittikçe kötüleşiyordu. Irun'un faşistlerin eline geçmesine rağmen San Sebastián- direniyordu. Fakat Bask Hükümeti, CNT'nin yeni bir Numancia[8] yaratıp savunacağını, böylece kendi prestijini yükselteceğinden korkarak başkent Guipuzcoa'yı terketti[9]
Asturyalılar kendilerini savunuyorlardı, fakat kıskaca alınmışlardı ve umutsuz bir mücadele veriyorlardı. Aynı sırada' Endülüs'te mücadele belirsiz bir durumdaydı. Son olarak Má-laga'da anarşistler hakim durumdaydılar; fakat, halefi Giral Hükümeti'ni kopya eden yeni Largo Caballero Hükümeti her türlü yardımı reddetti ye korkunç sonu hazırladı.
Yalnızca Le-vant ve Katalonya olumlu bir gelişme içindeydi. Katalonya'da devrim gelişiyordu, ama tepedekiler tabanın toplumsal zaferlerini kontrol altına almak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Madrid'de halk direnişi coşkuluydu, CNT ve UGT .sendikaları, belli bölgelerdeki ortak görevlerini birlikte başarıyla götürüyor görünüyorlardı.
Sendikalar, Guadarrama'da, Toledo'da, Guadalajara'da savaşan ve Teruel dağlarına yürüyüşe geçen ve La Mancha'yı ge-

Ağustos, 1936. Durruti, Aragón cephesinde bir istihkam mevzisini ziyareti sırasında.
çip Córdoba'ya ilerleyen milis birliklerine silah ve erzak göndermeye devam ediyorlardı. Fakat buradaki askeri durum, diğer cephelerden daha ciddiydi, çünkü silah, cephane, uçak ve tank sıkıntısı vardı. Madrid, yavaş yavaş kuşatma altına alınıyordu.
Codovila, Togliatti ve diğer gezgin Kremlin ajanlarının öncülüğündeki İspanyol Komünist Partisi başından beri devrimi yıkmak için her türlü çabayı gösteriyordu. Bir Moskova ajanı olan Contreras, gelecekteki cumhuriyetçi ordu için bir çekirdek ya da okul görevini yerine getirecek El Quinto Regimen-to'yu (Beşinci Alay) kurdu. Bu alay, Franko'nun saflarını tutamamış çok sayıda profesyonel subayı bir araya getiriyordu. Bunların birçoğu terfi hırsı ve hevesi taşıyorlardı. Hiçbir devrimci yönelimi olmayan Beşinci Alay, radikal militarizas-yonu üzerine aldı, birliklerini omuz hizası aldırarak sıraya

geçiriyor, bando eşliğinde geçit resmi yaptırıyor, üstleri selamlattırıyor ve topuk şaklattırıyordu.
Anarşistler savunmalarını örgütlemek üzere CNT milislerine ikmal ve her türlü cephaneyi sağlayan, Genel Kurmay gibi hareket eden ve Garson Eduardo Val tarafından yönetilen Konfederal Savunma Komitesi'ni kurdular.
Sosyalistlere gelince, güçlenmiş olsalar da, rakip iki eğilime bölünmüşlerdi. Birine Largo Caballero, diğerine Indalecio Prieto liderlik ediyordu. Komünist Partisi bu bölünmeden kurnazca yararlandı. Komünist partiler Caballero'yu, 19 Temmuz'da halk hareketiyle uçurumun kenarına götürülmüş olan devleti bu durumdan çekip çıkaran popüler lider olarak göklere çıkarıyorlardı. Diğer yandan Prieto'nun kendini beğenmişliğini kullanıyorlardı. Sonuç olarak komünistler, Sosyalist Par-ti'yi bütünüyle kontrolleri altına almayı başarmışlardı. Perde arkasında ipleri oynatan iki kişi vardı: Pravda muhabiri Mic-hail Koltsov ve SSCB Büyükelçisi Marcel Rosenberg. Her ikisi de, İspanya'daki en üst lideri Orlov olan GPU tarafından yönlendiriliyordu. Orlov, Madrid'e kesin emirlerle gelmişti: Troç-kizm ve anarşizme savaş açılması ve ilk kurbanları Kamenev ve bolşeviklerin 14 "Eski Muhafızı" olan Moskova Tasfiyeleri' nin burada da sahneye konulması.
Moskova'nın ajanları Largo Caballero'yu şu noktalarda ikna etmişlerdi: Eğer demokratlar İspanyol Cumhuriyeti'ne yüz

çeviriyorlarsa bunun nedeni cumhuriyetin, ne yabancı kurumlara ne de mülkiyete saygı göstermeyen halkın ellerinde sü-rüklenmesiydi. Eğer düzen yeniden kurulursa, isyancılara darbe indirecek bir ordu yaratılırsa ve devlet, bütün toplumsal yaşamı ve üretimi kontrol altına alırsa, Rusya silah yardımı yapacak ilk ülke olacağına söz veriyordu. Ayrıca, Rusya'nın yanı sıra demokratlar da yardımda bulunacaklardı. Benzer gerekçeler Katalonya'da CNT'nin boyun eğmesine neden olmuştu. Moskova'da yakın arkadaşları kurşuna dizilen SSCB' nin Barselona Konsolosu Antonov Ovseenko'nun tavsiyeleri doğrultusunda CNT, Merkezi Milis Komitesi'ni dağıtmış ve Generalitat Hükümeti'ne katılmıştı. Aynı şantaj, savaş bakanı

373

Francisco'nun kızkardeşi Maria Ascaso, Aragon'da birliği ziyareti sırasında.

olarak isyancıların Madrid'e doğru hızla ilerlediklerini gördüğü zaman Largo Caballero'nun da teslimiyetini getirmişti. Toledo'nun alınmasından sonra Largo Caballero'nun başkanlığında, üyelerinden biri, ulusal hazineyi kontrol eden Maliye Bakanı Dr. Negrin olan bir sosyalist çoğunluk hükümeti kuruldu. Silah sıkıntısı nedeniyle savaş kaybediliyordu. Silahlar altınla satın alınırdı ve büyük miktarda altın devletin rezervlerinde bulunmaktaydı. Niçin bu altınlar kullanılmıyordu? Ve Largo Caballero neden çekiniyordu? Sovyetler ona silah sözü vermişti, fakat hiçbir şey gelmemişti ve isyancılar ilerliyorlardı.[10]

Durruti, 1936 Eylülü'nde acilen Barselona'ya çağrıldı.[11]

374

NOTLAR

1. Diego Abad de Santillán, Merkezi Milis Komitesi'nin parçalanmasını açık larken şunları söylüyor: "Sürekli olarak merkezi hükümetten (hem Giral, hem de Largo Caballero Hükümetlerinden) taleplerimize gelen yanıt hep aynıydı. Merkezi Milis Komitesi'nin etkisi bu kadar fazla olduğu sürece bize hiçbir yar dımda bulunmayacaklardı. Aynı baskı Barselona'daki Rus Konsolosu Ovséen-ko'dan da geliyordu. Bu yüzden komiteyi dağıtmaya karar verdik, yani dev rimci mevzimizi terkettik. Bütün bunlar, silah sağlamak, gerekli mali yardımı almak ve savaşa başarıyla devam etmek içindi." Porqué perdimos la guerra, s. 115, La Revolución y la guerra en España, s.91. Keza Santillán'in bize komitenin dağıtılması konusunda yazdığı mektupları kullandık..
2. Alardo Prats, Vanguardia y Retaguardia en Aragón, Barselona, 1937.
3. César M. Lorenzo, op. cit., s. 146, Milis birliklerinin Aragón'daki faaliyetleri ve kollektiflerle ilişkileri hakkında bilgi vermektedir.
4. Politik partilerin Aragon'da kökleri yoktu ve 'faaliyetleri bazı kişilerin etrafında toplanmış küçük çevrelerle sınırlıydı. Tarihi cumhuriyetçiliğin izleri, bir sosyalist olarak kollektivist fikirlere epeyce yakın olan Joaquín Costa'nın anılarında bulunabilir. Komünist Partisi yoktu ve yalnızca UGT Zaragoza'da belirli bir etkiye sahipti. Bkz: Pierre Brouéve Emile Temime, op. cit.
5. Horacio M. Prieto, Posibilismo Libertario, yazan tarafından basılmıştır. Pa ris 1967. Sayfa 80'de Katalonya Generalitatı ile Aragón arasındaki politik iliş kilere değinilmiş ve bu ilişkilerin "sömürgeci karakterde" olduğu belirtilmiştir.
6. Durruti Birliği'nde milis olan ve söz konusu toplantıya katılan görgü tanığı Cosme de Paules tarafından yazara bildirilmiştir. Kendisi bugün Şili'de yaşa maktadır.
7. Aragón Konseyi için Bkz: José Peirats'ın, Santillán'ın ve Cézar M. Loren-zo'nun çalışmaları.
8. Numancia, Romalılara teslim olmaktansa sakinleri tarafından yıkılan bir ikinci yüzyıl Kastilya köyüdür.
9. César M. Lorenzo, op. cit., s.162
10. Stalinistlerin İspanya'ya müdahalesi üzerine Bkz: Dominique Desanti, L'Internationale Communiste, Jesús Hernández, La Grande Trahison, José Peirats, op. cit., W.G. Krivitsky, La mano de Stalin sobre España.
11. José Mira, op. cit., şöyle yazıyor: "Birlik Savaş Komitesi, Durruti'yi, Largo Caballero ile önemli bir problem hakkında görüşmek üzere Madrid'e gönder meye karar verdi."

375

XI
MOSKOVA'YLA BARSELONA ARASINDA

28 Eylül gecesi, Durruti Barselona'ya geldi. Yoldaşları San-tillán ve García Oliver onu sıcak karşıladılar. Pierre Besnard, onlara faşistlerle anti-faşistler arasındaki dengeyi değiştirecek yeterli savaş malzemesini cumhuriyetçi hükümete sağlamaya hazır büyük silah fabrikatörleriyle bağlantı kurduğunu bildirmişti. Uzun süredir bekledikleri iyi haber gelmişti ve sonunda Zaragoza'ya başarılı bir saldın yapmaları için gerekli silahlar sağlanmış olacaktı. Santillán ve García Oliver, her ikisi de, bu fırsatın kaçırılmaması gerektiğine işaret ediyorlardı. Şimdiye kadar hem Giral hem de Largo Caballero Hükümeti'ne doğru attıkları her adım başarısızlığa uğramıştı. Hükümet onlara verdiği sözleri asla yerine getirmemiş, Aragón cephesi silahsız kalmış, Katalan metalürji endüstrisi, hammadde ve makine eksikliğinden kısmen felç olmuştu.[1]

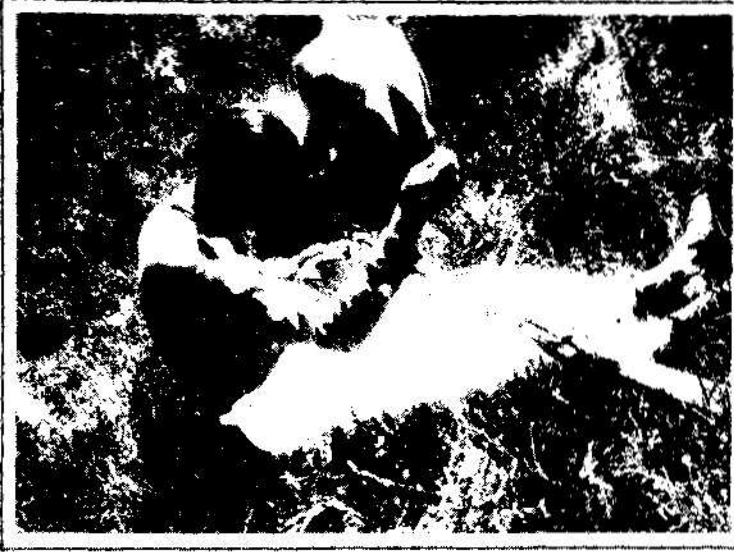
Hayır, bu kez her şeyi göze almak gerekiyordu. Bu yüzden, bu göreve Besnard ile Durruti'yi göndermeyi düşünmüşlerdi. Adının kamuoyunda büyük etki oluşturmasının yanı sıra, Aragón cephesinin bir savaşçısıydı Durruti. Bu nitelikler, Cabal-lero'yu tutumunu değiştirmeye zorlayacaktı. Durruti, arkadaşları kadar iyimser değildi. O, halkla bağını koparmamıştı ve onun politikacılar hakkındaki fikirleri her zaman aynıydı. "Siz politikacılara güveniyorsunuz ve bu anlaşılabilir, çünkü siz onlarla öyle çok bir arada bulundunuz ki, sonunda onlar gibi oldunuz ve hâlâ onların vaadlerine inanıyorsunuz. Onlarla uğraşmanın tek yolu vardır ve bu da her zamanki güçlü çizgi-mizdir. İçinde bulunduğumuz durumu kamuoyuna açıklamalıyız. Devrim ve savaş bir arada yürütülüyor ve her ikisi de hal-

kın işidir, ayağa kalkıp altının kullanımını talep etmek de onlara düşer. Daha iyisi, mücadeleyle gerçekten ilgilenen halkın hazineyi de yönetmesidir. Bizim daima izlediğimiz yol budur ve bu tarz sayesinde işçi sınıfının güvenini kazandık. Benim fikrimce devrimin sağlığı şu temel ilkeye bağlıdır: Halka dönmek ve sorunu halkın çözmesini sağlamak."[2]

Fakat arkadaşları Durruti'yle aynı görüşü paylaşmıyorlardı. Eski yoldaşları değişmişlerdi ve bunu farketmek onun için çok acı olmuştu. Buna daha ne kadar dayanabilecekti? Besnard'ın Fransa'dan dönüşünü beklemek zorunda oldukları için, Durruti bu durumdan yararlanarak onlarla Aragón cephesini görüştü. Orada, özellikle birliklerin bütün delegelerinden ve profesyonel askerlerden oluşan Barbastro Savaş Komi-tesi'nde işler iyi gitmiyordu. Merkezi Milis Komitesi'nin başına tam bir cumhuriyetçi ama aynı zamanda bir burjuva olan General Villalba geçmişti.

Villalba, milis tipi örgütlenmeyi onaylamıyor ve sürekli olarak eski ordu yapısına dönülmesini savunuyordu. Ona göre, cephedeki bütün zorluklar, savaşın gereksinmelerine uygun olmayan bu örgütlenmeden geliyordu. Durruti, milisin kararlı taraftarıydı ve ordu yasalarıyla yönetim ve ordu disiplininin verimliliği konusundaki konuşmaları duyduğu zaman öfkeye kapılıyordu. Böylece Durruti ile Villalba arasında neredeyse sürekli bir çatışma başlamıştı.

Bir fikrin Villalba tarafından pratik olmadığı için reddedilmesi, Durruti'nin o fikri savunması için yeterliydi, kullanılacak taktiklerle ilgili fikir farklılıkları da böylece oluşuyordu. Villalba, Huesca ve Belchite'ye cepheden bir saldırıda ısrar ediyordu. Durruti, cepheden saldırının terkedilmesini savunuyordu, ona göre bütün güçler iki kolda toplanmalıydı. Bir kol Almudevar üzerinden Zaragoza ve Huesca arasındaki yolu keserek saldırırken aynı taktik Belchite'ye de uygulanacaktı. Durruti, Catalayud yönünde ilerlemeleri ve kuzeyde Navarra' ya kadar, doğuda Logrofto'ya doğru ilerleyip Zaragoza ile kontağı kesmeleri gerektiğine inanıyordu. Villalba bu planın malzeme noksanlığı nedeniyle imkansız olduğunu düşünüyor

du. O, cephe saldırılarının devam etmesi gerektiğine inanıyordu. Durruti, tavrını sürdürdü, fakat bu tavrı savunmada kendini yalnız buldu. Diğer delegeler, Ortiz ve Jover bile Villalba' nın fîkrindeydiler. Durruti, García Oliver'e "Villalba'yı yerinden etmeliyiz, onu şeytanın yanına göndermek lazım" diye bağırdı. García Oliver, bu sırada Merkezi Milis Komitesi'nin savaş bölümü sorumlusuydu[3] fakat o da Durruti gibi güçsüz durumdaydı.

CNT, Merkezi Milis Komitesi'nin dağıtılmasıyla ilgili olarak Companys'e zaten onay vermişti. Merkezi Milis Komitesi içinde CNT'nin dört meclis üyesi bulunmasına rağmen komite pratikte ortadan kalkmıştı ve Generalitat Konseyi, Katalonya Hükümeti olarak yeniden güç kazanmıştı. García Oliver, "Ben komitenin dağıtılmasına karşıydım, fakat Bölge Komitesi, plenumdaki karar temelinde bize bile danışmadan dağıtma yoluna gitti, korkarım CNT ve FAI militanlarıyla yönetici örgütler arasında bir çatışmaya doğru gidiyoruz" diyerek konuyu Durruti'ye açtı.[4] Bu durumda ne yapılabilirdi?

379

Demokratik işbirliğinin bayraktarlığını yapan Santillán bile artık 20 Temmuz'dan beri savunduğu tavırdan pişmanlık duymaya başlamıştı. Durum açıktı, CNT ve FAI yalnızca mevcut konumlarını kaybetmekle kalmamışlar, fakat aynı zamanda saflarındaki militanlar arasında bir bölünme baş göstermişti, bazıları demokratik işbirliğinin devamını savunuyorlardı, diğerleri ise bir güç gösterisinden yanaydılar. Bu yakıcı çemberden nasıl çıkılacaktı? Caballero Hükümeti'nde kimse savaşı kazanmak istemiyordu, en azından şimdilik. Bu durumu, Caballero Hükümeti'nin, Milis Komitesi'yle Fas Eylem Hareketi arasındaki görüşmelere karşı takındığı politikası çok iyi açıklamaktadır. Caballero Fas'ın İspanya'dan bağımsız olduğunu kamuoyunda açıklamak istemiyordu. Söylentiye göre, Leon Blum, diğer sosyalistler ve Fransız Devlet Başkanı, ona baskı yapıyorlardı.

Bütün bunlar üzerinde düşündükten sonra İspanya Merkez Bankası'na saldırmak için inanılmaz bir plan hazırlandı. Halk, eğer hazineyi kontrol altına alırsa durumu lehe çevirebileceğini düşünüyordu. García Oliver, Santillán ve Durruti arasında ortak bir karar alınmıştı. Santillán, Madrid cephesinde döğüşen anarşistlerden oluşan "Tierra y Libertad" Birliği'ne güveniyordu. Bankayı, üçbin kişiden oluşan bu birlik ele geçirecekti. Santillán ve Durruti'nin bu silahlı saldırıyı örgütlemek üzere Madrid'e doğru aynı gece yola çıkmalarına karar verildi. Santillán resmi olarak yolculuk yapıyordu, fakat Durruti, gizliliği koruyarak kendi başına gidiyordu. Arkadaşlarından ayrılarak gece Prat le Llobregat havaalanına gitti. Orada onu uçağına alacak hiç kimse yoktu, fakat beklenmedik bir şekilde Madrid'e gitmek üzere yola çıkan André Malraux, Dur-ruti'ye kendi uçağına binmesini önerdi. Malraux, onun belki de dünyanın çehresini değiştirecek birisi olduğunu hiçbir zaman öğrenemedi..(5)

Yirmi yıldır illegal yaşamış olan Durruti kendini çabucak yeraltı yaşamına uydurmuştu. Madrid'e vardığında kalabalığın arasına karıştı ve Santillan'ın kendisini beklediği Cuatro Caminos'taki eve gitti. Her şeyin planlanması gerekiyordu ve

380

zor kullanmak durumunda kalacaklarım biliyorlardı. "Tierra y Libertad" ın üç bin adamı şimdiden hazır durumdaydı. Demiryolu sendikası alarmdaydı ve Barselona'ya "savaş malzemesi" taşıyacak özel bir tren hazırlamıştı. Fakat bunun dikkatle yerine ulaştırılması gerekiyordu. Bu, inanılmaz projeye katılan herkese verilen parolaydı. Yalnızca beş ya da altı kişi ne olacağını biliyordu. Eğer plan başarıyla yerine getirilirse bu yalnızca kısa bir zaman alacaktı. "Hükümet

harekete geçmeden önce, özel trenler malzemeyi, "kanlarının son damlasına' kadar koruma emri almış üç bin adamın eşliğinde Barcelona'ya gitmek üzere yola çıkacaktı. ''[6] Bu plan 1 Ekim'i 2'sine bağlayan gece gerçekleştirilecekti. Harekete geçme anı geldiği zaman, planın sorumluluğunu üstlenen adam (Santillán) karar vermeye cesaret edemedi. Endişeleri dolayısıyla planı son anda CNT Ulusal Komitesi'nin üyelerine söyledi. Planın uygulayıcıları teşhir edilmekle tehdit edildiler. "Bizi caydırmak için kullanılan temel gerekçe bu planın başarısının, bir iç savaşa hazırlanmakta olan Madrid ile Katalonya arasındaki çatışmayı şiddetlendireceğiydi. Ulusal Komite üyeleri, hükümet projeyi öğrenmeden önce her şeyin durdurulmasını istiyordu." Santillan'ın yorumu ise şöyleydi: "Planın ifşası onu imkansız hale getirmişti."[7] Tereddüte düşmesi devrimi kurtarabilecek tek eylemi mahvetmişti. Durruti, ona danışılmadan atılan bu adım için hiçbir mazeret dinleyemezdi. Öfkeyle bunun, Santillan'ın gafı olduğunu anladı. Durruti acıyla, Santillan'ın geçmişte de buna benzer gaflar yaptığını ve değerli bir teorisyen edasıyla hareket eden bu adamın eylemde bir hiç olduğunu hatırladı...

2 Ekim sabahı Besnard, yanında konsorsiyumun iki temsilcisiyle Madrid'e vardı. Durruti, Besnard'la buluştu ve birlikte, Caballero ile bir toplantı yaptılar. Görüşme yalnızca onbeş dakika sürdü. Bu zaman içinde Durruti, Bakanlar Kurulu Baş-kanı'na ziyaretlerinin sebebini açıkladı. Durruti enerjik bir sunuş yaptı ve Largo Caballero bir an durakladıktan sonra sorunu öğleden sonraki Bakanlar Kurulu toplantısına götürmeye karar verdi. Caballero, 800 milyon değerindeki altına karşılık

381

savaş malzemesi satın almayı çabucak kabul etti. Durruti, Caballero ile son ayrıntılara karar vermek üzere toplandıklarında Largo Caballero'daki değişikliğe şaşırdı. Caballero, Durru-ti'yi dostça kabul etti ve ona, sorunun üzerinde düşündükten sonra altın miktarını, bir misli arttırıp 1 milyar 600 milyon pesetaya çıkarmaya karar verdiğini söyledi. Durruti, onu nihayet milislerin ciddi bir savaş verebileceği şeklinde yanıtladı. Silah ve uçakların nasıl kullanılacağı üzerinde durdular ve malzemenin üçte birinin Aragón cephesini ve Katalonya savaş endüstrisini desteklemek üzere Katalonya'da kalması konusunda anlaştılar.

Besnard, "Genel Kurmay Başkanı ve Caballero, Paris'teki büyükelçiye satın alma işlemlerinin hızla yerine getirilmesi için gerekli talimatı verdiler. Caballero, alım satım işini satıcılarla 3 Ekim 1936'da Amirallik'te, Durruti'nin huzurunda kesin olarak halletti" diye bağlıyor. (8)Öğleden sonra Durruti, Madrid'deki CNT Savunma Komitesi'ni ziyaret etti ve hükümetle görüşülmekte olan konu hakkındaki bütün ayrıntıları Komite Sekreteri Eduardo Val'a aktardı. Aralarmda konfeder-al basının muhabirleri Ariel ve Mauro Bajatierra'nin da bulunduğu birkaç arkadaş Savunma Komitesi'nden ayrıldıktan sonra birlikte akşam yemeğine gittiler. Mauro Bajatierra'nın Durruti'yle yaptığı röportaj ertesi günkü CNT Madrid'de yayınlandı. Muhabir, öyküsüne şu sözlerle başladı: "Durruti bir gerilladır, Pancho Villa gibi değil, daha çok Emiliano Zapata'ya benzeyen bir gerilla. Pancho Villa, niçin savaştığını bilmeden savaşmaktan zevk alan Meksikalı bir maceracıydı. Devrimci bir programı yoktu. Zapata, Meksika köylülerinin yaşamını değiştirmek istediği için savaşıyordu. Durruti, net fikirli bir anarşisttir ve durmaksızın savaşan güçlü devrimci ateşliliği ile tanınır. Durruti'nin devrimci atılganlığının, daha iyi bir yaşam uğruna olduğunu sorularımıza verdiği aşağıdaki yanıtlardan anlamak mümkündür:

"İspanya'nın içlerindeki askeri durum hakkında fikirleriniz nedir?"

"Açıktır ki düşman, Madrid'e karşı cepheden bir saldırıya

382

hazırlanmaktadır. Fakat bu, düşmanın İspanya'daki genel durumunun iyiye gittiği anlamına gelmemektedir. Düşmanın yapmaya çalıştığı şey, büyük bir politik olay olabilecek dikkat çekici bir eylemdir. Açıktır ki, Madrid'in düşmesi hepimiz için moral bozucu bir yenilgi olacaktır ama bu, savaşın kaybedildiği anlamına gelmeyecektir.

"Madrid üzerindeki düşman baskısını azaltmak üzere Aragón ve Levant'ta cephenin günlük faaliyetlerini arttırıyoruz. Eğer milis gerektiği gibi silahlanmış olarak saldırırsa düşmanın kaleleri olan Huesca, Zaragoza ve Teruel düşecektir. İşte bu gerçekleştiğinde faşistler savaşı kaybedeceklerdir. Buralar stratejik olarak en önemli yerlerdir. Biz Zaragoza'ya girdiğimizde Catalayud'dan Burgos'a kadar cephe düşecektir, Si-guenza'nın kuşatılması kırılacak ve Sierra'ya karşı saldın sona erecektir.

"Bu koşullar altında düşman, Madrid'e saldırmama ve onu ele geçirmeme ahmaklığında bulunmayacaktır. Ama, Faşizm Madrid'e giremeyecek, bu saldırıda dişleri kırılacaktır. Madrid halkı, kentini bir kale haline getirecektir. Dolayısıyla, Madrid'e birliklerin saldıracaklarını, tonlarla bomba yağdıracaklarını, modern silahlarla donatılmış binlerce adamın başkentin üzerine yürütüleceğini farketmemiz gerekir. Böyle bir çığa karşı kum torbalarından yapılmış barikatlarla

direnmek olanaksızdır. Bizim, kenti şimdiden ciddi bir biçimde güçlendirmeye başlamamız gerekiyor. Burada, cephe gerisinde çok sayıda vurguncu sessizce dolanıp duruyor. Bütün bu insanlar çalışmaya koşulmalı ve kazma kürekle silahlandırılmalıdır. Bir savaş ekonomisi kurulmalı, benzin israfına son verilmelidir, hanımefendiler, bakanlar ve resmi görevliler tarafından araba kullanımına paydos demeliyiz.
"Aragón cephesindeki milisler iyi tahkimatın cesaret kadar önemli olduğunu biliyorlar. Biz kendi yaşamlarımızı feda etmek için savaşmıyoruz. Yaşam için savaşıyoruz. Aragónlu milis hayatta kalma içgüdüsüyle savaşıyor. Bulunduğu yeri ter-ketmeksizin düşman saldırısını püskürtüyor. Bu mümkün olu-
383
yor, çünkü milis bir yeri ele geçirir geçirmez kendine hemen bir çukur açıyor ve ardından tahkimat yapıyor.
"Eğer Madrid direnmek istiyorsa, bir savunma perdesi ve dikenli tel duvarı çekmeye başlamalıdır. Düşmanın şehrin kapılarına dayanmak üzere olduğu anlaşılmalıdır. Bu deyimleri kullanmak halkı demoralize etmez, yalnızca yalancıları demo-ralize eder. Madrid halkıyla açık ve güçlü bir biçimde konuşulmalı ve onlara güvenliklerinin kendilerine bağlı olduğu söylenmelidir. Halkın tehlikenin bilincinde olduğu bütün bu bölgede işleri onlar yürütmektedir ve aynı şekilde güvenliğinin kendisine bağlı olduğunu bilen halk daima zafer kazanır. Ancak aldatıldıkları zaman yenilmişler demektir.
"- Sizin birliğinizde işler nasıl gidiyor?
"- Birliğin temel gücü mücadelenin anlamını kavramasından ileri geliyor. Milisler neden savaştıklarını biliyorlar. Devrimci olduklarını hissediyorlar ve içi boş sözler için mücadele etmiyorlar. Devrimden rütbe ve derece beklemiyorlar, fakat biliyorlar ki, zaferle birlikte kendi topraklarına, fabrikalarına, atölyelerine, ulaşım araçlarına sahip olacaklardır. Bütün bunlar için savaşıyorlar.
"Bugünkü koşullar, kimsenin yanılgıya kapılmaması açısından açık konuşmayı bizim için önemli kılmıştır. Dolaylı konuşma, politikacılara ve diplomatlara bırakılmalıdır. Bizler devrimciyiz ve devrim için savaştığımızı ilan ediyoruz. Bu aynı zamanda biz Aragón cephesindekileri, savaşarak devrim yaptığımızı söylemeye zorluyor. Bunlar birbirinden ayrılamaz. Eğer onları birbirinden ayırırsak ikisinin de ölümüne yol açarız, çünkü savaşı ancak coşku ile kazanabiliriz. Aynı şekilde, sürekli bir devrimci pratik olmaksızın direnilemeyeceğinden devrimi de kaybederiz. Ele geçirdiğimiz her köyde köylüler yaşamlarını özgür insanlar topluluğu olarak örgütlüyorlar. Bizim açımızdan başka bir strateji söz konusu değildir. En küçük köy bile bizim açımızdan büyük bir değere sahiptir, çünkü o köyün içinde bütün yaşamlarıyla savaşıp ideallerini gerçekleştirenler yaşamaktadır. Bu, bizim savaşımızın en iyi tarafıdır.
384
"Bazen, yalnız başıma kaldığımda ne yaptığımızı düşünürüm. Sonra bizim birliğin sorumluluğunun farkına varırım. Bir yenilgi, bir geri çekilme, bizim için korkunç bir şeydir. Bizim yenilgimiz başka hiçbiı ordunun yenilgisiyle karşılaştırılamaz. Yerleşik halkın kesinlikle hepsi bizimle birliktedir, cepheden Barselona'ya giden bütün yollarda herkes birer savaşçıdır. Herkes savaş-devrim için çalışmaktadır.
"- Disiplin gerekliliği denen şey hakkında ne düşünüyorsunuz?
"- Disiplin? Bu soruyu sorduğunuza sevindim. Bunun hakkında çok konuştuk. Benim için disiplin, başkalarına karşı kişisel sorumluluk ve saygıdan başka hiçbir şey değildir. Ben bu disipline uyarım, kışlaların disiplinine ise asla. Birincisi insanı özgür ve sorumlu yapar, ikincisi ise, yalnızca otomatlar yaratır, yani vahşeti yaratır.
"Belirsizlikten kaçınmak için eklemeliyim ki, sorumsuz özgürlüğün sorumluluktan kaçan korkaklar tarafından yanlış anlaşılıp yanlış savunulmasını şiddetle reddediyorum. CNT" nin tavrı, sözünü ettiğim bu özdisipline dayanır. Biz sorumluluğu özgürce kabul ettik. Bu söz yerine getirilmelidir. Aynı şekilde, özgürce seçip birine güvenlerini belirten yoldaşlar o kişinin görevini yerine getirmesi için destek olmalıdırlar. Savaş sırasında delegeler birtakım işler yüklenmişlerdir ve onların talimatları yerine getirilmelidir, aksi takdirde eylemin başarıyla yerine getirilmesi mümkün olmayacaktır. Tehlike geçtikten sonra eğer insanlar delegelerle anlaşma halinde değillerse, genel toplantıda onların tavırlarını gözden geçirir ve onların değiştirilmesi sorununu görüşür. Bu uygulama, yalnızca bölük delegeleri için değil, aynı zamanda genel delegeler, şimdiki konumumda benim için de söz konusudur.
"Açıkçası ben, beni izleyen yoldaşlardan memnunum ve sanırım onlar da benden memnundur. Saat kaç? Gece yarısı bir! Şimdi Aragón cephesinde, tahkimatların arkasındaki milisler büyük bir coşkuyla siper kazıyor olmalılar... Onlar benim burada olduğumu bilmiyorlar.
"Canlı hareketlerle ayağa kalktı ve gülümseyerek nasırlı
385
proleter elini omuzumuza koyup şöyle dedi: Yoldaşlar, biz savaşı ve devrimi kazanacağız. "[9]

Röportajdan sonra Durruti, birkaç saatliğine dinlenmek üzere Gran Via'daki otele gitti, çünkü 4 Ekim sabahı Barselona'ya dönmek zorundaydı. Sabaha doğru saat 3.00'te Madrid' deki SSCB Büyükelçisi Marcel Rosenberg otele telefon ederek Durruti'den acilen konsolosluğa görüşmeye gelmesini istedi. Durruti, durumu Besnard'la tartıştı. Bu tartışmadan sonra, Rosenberg'e söyleyeceği hiçbir şeyi olmadığını hissederek daveti reddetti.[10]
Ertesi gün basın, Durruti'nin Madrid'i ziyareti üzerine şu yorumu yaptı: "Durruti savaş hakkındaki önemli sorunları çözmek için mi geldi?" ve CNT şöyle yazdı: "Ancak açık bir şekilde yazabildiğimiz gün, İspanyol halkı bu yolculuğun önemini anlayacaktır. "[11]
NOTLAR
1. Diego Abad de Santillán, op. cit., s.lll.
2. Yazara, Gregorio Jover tarafından yazılmış mektup.
3. José Mira. op. cit., Pérez Farras, istifa ettiği *zaman* şunu söylemektedir: "Birlik'te benim varlığımın gerekli olmadığını düşünüyorum. İstifamı veriyo rum." Bu istifayla birlikte Barselona'dan beri Durruti ile Pérez Farras hırasın da, askeri disiplin hakkında süren çatışma sona erdi.
4. Marcos Alcon'un yazara yaptığı tanıklık.
5. Ayrıntılı bilgi yazara André Malraux tarafından verilmiştir.
6. Diego Abad de Santillán, op. cit., s. 113.
7. Aynı yerde.
8. Pierre Besnard, daha önce alıntı verilmişti.
9. CNT, Madrid, 6 Ekim 1936.
10. Pierre Besnard, daha önce alıntı verilmişti.
11. CNT, 6 Ekim 1936.
386

xn
İSPANYA ÜZERİNDE STALİN GÖLGESİ
Durruti Madrid'den gelir gelmez, Perdiguera'daki "Enternasyonal Grup"un savunduğu mevzilere yapılan faşist saldırıyla uğraşmak zorunda kaldı. Düşmanın planı bu bölgeyi ele geçirmek ve birlik tarafından savunulan "Los Monegros" bölgesini tehdit etmekti. Burası yalnızca stratejik bir mevzi değildi, aynı zamanda ekonomik açıdan Aragón'un tahıl ambarı olarak bilinirdi. Bu iki neden, birliğin bu bölgeye sıkı sıkıya yapışması için yeterliydi. Direnişte belirleyici faktör cesaretti, fakat çelikten sinirler bile olsa bunun da bir sınırı vardı. Cesaret yeterli değildi, işleyen silahlara ve tüfekler için mermiye ihtiyaç vardı, makineli tüfekler eski modaydı, zırhlı arabalar savaşın ilk günlerinde Barselona'dan getirilen arabalardı. Son derece az uçak vardı ve ancak bir gün için zor bela yetecek kadar top mermisi kalmıştı. Bol olan tek şey cesaretti. Ve bu, Perdiguera'da kendini savunmakta olan "Enternasyonal Grup"a, teslimiyet yerine ölümü getiriyordu.
Durruti, tehdit altındaki mevzileri rahatlatmak üzere yeterli savaşçı toparlayabildi. "Enternasyonaller" hemen hemen kuşatılmış durumdaydılar. Siperlerin içinde göğüs göğüse bir savaş oluyordu. Takviye birlikleri savaşın sonucunu değiştirdiler. Düşman geri çekilmek zorunda kalmış, Durruti "Enternasyonallerin" çevresindeki çemberi kırabilmiş ve bu arada iki zırhlı arabayı da kurtarmıştı. "King Kong" adlı birinci arabada tek kurtulan Bonilla, sahipleriymişçesine motorun etrafında bağırıp duran Faslılara hâlâ ateş ediyordu. İkinci zırhlı araçta bulunan herkes ölmüştü.
387
Karşı saldırı mükemmel sonuçlar getirdi. İki kilometre kadar ilerlendi, makineli tüfekler ve Alman malı kaliteli cephane ele geçirildi. Fakat ganimet, kaybedilenleri karşılamıyordu. Sayısız İspanyol milisi, "Enternasyonallerin" saflarından birçok kahraman insan ölmüştü. Bunların arasında grubun delegesi Berthomieu, "Kaplan'a karşı saldırısıyla dünyaca meşhur Emile Cottin, Biudeaux ve Giral'ın yanı sıra Clemen-ceau, esir alınıp sonradan öldürülen dört hemşire: Revue Anarchiste'nin militanı Georgette, anarşistlerle birlikte savaşmayı tercih eden POUMlu genç bir Alman kadın Gertrude ve savaş raporlarında adlan kaydedilmemiş iki genç kız. Durruti onların hepsine son derece yakındı, özellikle Fransa'da sürgündeyken tanıdığı Berthomieu'ya. Bu ölümlerle derinden sarsılmıştı. Birliğin bir tür maskotu olan Georgette'nin ölümü, milisleri, özellikle "Gecenin Çocuklan"nı çıldırtmıştı. Georgette, "Gecenin Çocukları'yla birlikte düşmanın geri hatlarına çok sayıda beklenmedik saldırı gerçekleştirmişti. "Gecenin Çocukları", onun intikamını alacaklanna yemin ettiler ve geceler boyunca Frankoculara amansız saldırılarda bulundular.
Bölgede durum sakinleşince Durruti, onu kötü haberin beklediği Venta Monzana'ya döndü. Besnard ona Caballero'nun anlaşmayı bozduğunu bildiriyordu. [1] Tereddütleriyle her şeyi mahveden Santillan'ı lanetleyen Durruti'nin başında bir

bu eksikti. Santillán'a ve aynı zamanda Caballero'nun sözüne inandığı için kendine de lanet etti. Fakat kötü haber yalnızca bu değildi, aynı zamanda yeni bir taslak söz konusu oluncaya kadar eski Askeri Yasa'nın yürürlüğe girmesinin yanı sıra askeri rütbelerin restorasyonuyla "militarizasyon" kararı alınmıştı. Birliğe ilk katılanlardan çok sayıda milis, Durruti'ye gelerek çıkışlarını aldılar ve ona, hükümetin "emirlerine" itaat etmek istemediklerini söylediler. Durruti ne diyebilirdi ki? İtaat etmelerini mi? Orada kalmalarını mı? Hiçbir şey söylemedi. İlk defa bozguna uğrayan Durruti, uçuruma doğru gittiklerini farketti ve hiçbir şeyin onların çöküşünü engelleyemeyeceğini hissetti. Zaragoza ise yalnızca birkaç kilometre uzaklıktaydı. Vaz mı geçmeliydi? Projelerini hiçbir zaman ya-

nda bırakmamıştı! Ne kadar özlemişti Ascaso'nun yanı başında olmasını! Her şey farklı görünüyordu. Savaş, halkın kişiliğini baştan aşağı değiştirmiş görünüyordu. Durruti, o gece genel karargâhta uyumadı, dış göreve giderek "komando" operasyonunu sürdürmekte olan "Gecenin Çocuklan'na katıldı. Zaragoza'nın merkezine ulaşabildiler ve şehir işgal edildiğinden beri isyancılardan gizlenen bir grup militanla birlikte geri döndüler.

"Militarizasyon" kararı, Rusya'nın kazandığı ilk zaferdi. Rusya, politikalannda ısrarlıydı ve her şekilde dayatıyordu. Caballero onlann avuçlannm içindeydi, daha da ötesi, kararın geçtiği gün İspanya Bankası'nın altın rezervleri Odessa'ya doğru yola çıkarılmıştı. İspanya Bankası geleceğini satmış, Stalinci politikaya teslim olmuştu. Fakat İspanya halkı, o sırada çeşitli tefecilerin İspanya'nın özgürlüğünü kendi bankala-nnda kilit altında tuttuğunu bilmiyordu.

Silah yardımı yapacağına söz veren Rusya'nın etkisi Komünist Parti'nin güçlenmesini getirdi. Anlaşma onu baskın duruma getirmişti. Bu noktaya kadar Komünist Partisi'nin liderleri Troçkistlere ve anarşistlere karşı yalnızca sözlü saldırılarda bulunmuştu, fakat artık militarizasyon kararı onun eyleme geçmesine, hatta daha da ileriye gitmesine olanak tanıyordu. Milisler, parti çıkarlarını düşünmeden devrim için savaşıyorlardı, fakat parti yalnızca kendi çıkarı için savaşıyordu. Sıradan askerler savaş alanlannda ölürken, Komünist Parti, Stali-nist ajan Carlos Contreras aracılığıyla parti kadroları yetiştirmek için bir düzenleme içine girmişti. "Beşinci Alay", Halk Or-dusu'nun gelecekteki lider "pastasının" pişirildiği bir "fırın" dan başka bir şey değildi. Milisler içinde sadece askeri teknisyen olarak hoşgörülen profesyonel askerler "Beşinci Alay"a katılmaya gidiyorlardı. Bu askerler, düzenin temsilciliğine, açıkçası burjuva olmaya doğru ilerleyen Komünist Parti merkezini bir sığınak olarak görüyorlardı. "Beşinci Alay", aynı zamanda burjuva rejiminin éntellektüellerini, memurlarını ve bürokratlarını da kendine çekiyordu. İçinde köylülerin ve şehir işçilerinin yalnızca yüzde on kadar bir miktar tuttuğu Komünist

Partisi, bir orta sınıf partisi olarak güçleniyordu.

Rusya; politikalarını yalnızca askeri alanda empoze etmekle kalmıyordu, aynı zamanda en nefret ettiği düşmanları olan anarşist ve Troçkistlerin "hesabını görmek" için politik alanda da aynı şeyi yapıyordu. Anarşistler, büyük güçleri dolayısıyla çetin cevizdiler, bu yüzden ilk kurban Troçkistlerdi. Stalin'e bağlılığını kısa bir süre sonra yaşamıyla ödeyecek olan eski bolşevik Antonov-Ovseenko, Rusya'nın ültimatomunu Compa-nys'e sundu, Generalitat Başkanı zaten soru bile sormaksızın yapması gerekeni anlamıştı. Politik bir kişilik olarak Andrés Nin'i etkisiz hale getirmeli ve Generalitat Konseyi'nde partisini temsilen bulunduğu görevden uzaklaştırmalıydı. Compa-nys, Nin'in adalet bakanlığı görevine son verdi, fakat politik bir kriz bulanıklığı yaratarak CNT ile çatışmaya girmekten kaçındı. PSUC ise, Nin ve yoldaşlarını faşist ajanlar gibi göstermek için elinden gelen her şeyi yaptı...

Cephede milisler "militarizasyona" direniyorlardı. İlk uyarıcı ses, genel bir protestoya girişen Huesca cephesindeki savaşçılardan geldi: "Eğer biz savaşı devrimin kaderi, sosyal dönüşüm ideali, evrensel bir mücadeleye doğru ilerlemek amacından ayırıyorsak, bu savaşın sadece ölme-öldürme savaşına dönüşen ulusal bağımsızlık savaşından bir farkı kalmayacaktır. Fakat bu savaş artık yeni bir toplumsal yaşamı yaratacak devrim için yapılan bir savaş değildir. Biz her şeyin kaybedildiğini söylemiyoruz, fakat her şeyin tehdit altında olduğunu ve bir mucize olmazsa zaferi kazanamayacağımızı duyuruyoruz."

Madrid'deki CNT milisleri de aynı soruyu soruyorlardı: "Proletarya, kendisinin uykudan uyanmasını önleyen zincirleri kırdıktan sonra, şu anki hükümet ne hakla proletaryaya yeni zincirler takıyor? Biz militarizm dünyasından yeterince acı çekmişken, onlar ne hakla militarizmi restore ediyorlar? Bize göre militarizm, faşizmi tamamlayan bir faktördür. Ordunun ortadan kaldırılması, halkı ezmek için kullanılan otoriterliğin etkisiz hale getirilmesidir. Bizim desteklediğimiz bu savaş, hükümet tarafından karar verilen bir savaş değildir; bu savaş,

kişisel onuru ezmek isteyen güçlere karşı bir halk ayaklanma-sıdır. Bu yüzden, bu savaşı sona erdirmek için

kullanılacak yöntem ve taktikleri seçmek halka düşer. İşçi sınıfı, o kadar kan döktüğü savaşı kaybetmek istemiyor. Bir ordu yaratmak, 19 Temmuz'da gömülen geçmişe dönmekten başka bir şey de-ğildir."[2]
Durruti Birliği de militarizasyon kararına, L'Espagne Nou-velle'de Durruti tarafından kaleme alınan bir demeçle yanıt verdi. Gazetenin editörü, bu demece, cephedeki durumu açıklayan bir giriş yazdı: 'Yeni yasaya boyun eğmek ya da silahlarını bırakıp ayrılmak seçeneğiyle yüz yüze gelen milisler, savaşçılar, devrime zarar vereceği için her iki seçeneğin de savaşın kaybedilmesi anlamına geldiğim düşünüyorlar. Birçoğu, örgütlerinden verilen emirlerin hiçbirine uymayarak sorunu hallediyor. Fakat moralleri son derece bozuk. Durruti Birliği, disiplin eksikliği gerekçesiyle, kendisine yönelecek saldırılardan korunmasına ve avantaj kazanmasına yol açan, bilinen pratik girişimlerini sürdürürken, yeni yasayı görmezden gelerek güçlendiğini göstermektedir. Burada Durruti'nin kişisel gerçekçiliği, birlik ve ülke üzerindeki moral etkisi kendini göstermektedir. Aşağıdaki görüşmede bir çeşit köylü inatçılığı ve kurnazlığını görmek mümkündür:
" - Eski ordunun kuralları ve hiyerarşisinin milisler arasında yeniden yürürlüğe konduğu doğru mu?
" - Hayır! İşler böyle değil. Bazı yeni milislerin alınmasına başlandı ve tek bir emir sistemi kuruldu. Sokak savaşları için yeterli olan disiplin, doğal olarak, modern silahlarla donanmış bir orduyla karşılaşıldığı zamanki zorlu harekâtlarda ve uzun süreli savaşlarda yeterli olamamaktadır. Bu durum değişmek zorundaydı.
" - Disiplin ne şekilde güçlendirilmektedir?"
" - Son günlere kadar biz liderleriyle ve insan gücüyle - ki gün be gün olağanüstü ölçüde çeşitleniyorlardı - silahlanma-larıyla, levazım servisleriyle, yiyecek depolarıyla, yerleşik halka yönelik politikalarıyla ve hatta sık sık savaş konusunda izledikleri özel yöntemleriyle birbirinden farklı çok sayıda biri-
391
me sahiptik. Bu yürümedi. Bazı gelişmeler kaydedildi ve başka bazıları da yapılacak.
- Fakat, rütbeler, selam verme zorunlulukları, cezalar, ödüller?...
" - Bunlara ihtiyacımız yok. Biz anarşistiz.
" - Eski Askeri Ceza Yasası'nın, Madrid'den son günlerde gelen bir kararla yeniden yürürlüğe konması söz konusu değil mi?
" - Evet ve hükümetin kararı son derece kötü bir etki yarattı. Onlar tam anlamıyla gerçekliği kavrama yetisinden yoksundular. *Onların ruhuyla milisin ruhu arasında tam bir karşıtlık vardır.* Biz barışseveriz, *fakat biliyoruz ki, bu yaklaşımlardan bi?i diğerinin önünde eğilmelidir.*
" - Eğer savaş uzun süre devam ederse militarizmin yerleşeceğini ve devrimi tehlikeye düşüreceğini düşünmüyor musunuz?"
" - Evet! Bu tam da bizim savaşı neden mümkün olduğu kadar hızlı kazanmamız gerektiğini göstermektedir!
Bu yanıtla birlikte yoldaş Durruti gülümsedi ve ondan güçlü bir şekilde el sıkışarak ayrıldık. "[3]
CNT ve FAI de, kendi adlarına aşağıdaki duyuruyu yayınladılar:
"Bu karar, hükümete poletaryanın güçlerini bütünüyle denetleme olanağı verecektir. Seferber olan işçi, bir asker değildir, fakat o, cephede olduğu gibi fabrikada da mücadele ederken aletini bir tüfeğe dönüştürür. Keza işçi örgütleri kendi güçlerini kendileri kontrol ederler. CNT herhangi bir kimseden emir beklemeksizin sorumluluk almakta ve üyesi olan bütün işçilere aşağıdaki talimatları vermektedir: CNT'nin kontrolünde bulunan kışlalar, derhal kendiniz seferber olun, yoksa, sendikaların ve savunma komitelerinin size milis kartı vermesi, sizi konfederal birliklerde bir araya getirme sözünü tutması mümkün olmayacaktır. Bu karan alan işçi sınıfı, bir kere daha devrimin gelişmesine olan inancım ortaya koyar."[4]
CNT bu duyuruyla, hükümetin kararlanyla anarşist milislerin tutumunu uyumlu hale getirmeye çalışıyordu. Bu duyuru seferberliğin gerekliliğini reddetmiyordu. Yalnızca milisin
392
kendi kendini seçme sistemiyle, konfederal birliklerde kendi gücünü kontrol etme hakkı konusunda çekince koyuyordu. CNT zorluklarla nasıl başa çıkılacağını biliyordu, fakat Caballero kendisini yenik olarak değerlendirmiyordu. Tekrar tekrar saldırıya girişerek, işçilerin zaferine karşı bir darbe anlamına gelen yeni önlemler alıyordu. Örneğin endüstriyi ulusallaştırma adı altında, işçilerin kontrolü altındaki tesisleri onların ellerinden alıp bürokrasinin eline veriyordu. Anlaşılacağı üzere, devrimin etrafındaki çember daralıyordu. Camilo Ber-neri, gazetesi Guerra de Classe'de karşıdevrimin geliştiği suçlamasını durmaksızın yineliyordu: "Havada Noske kokusu var."
Gerçekten de Caballero, politikalarını CNT'nin zayıflatıl-masına, onu, endüstrinin ulusallaşmasının sorumluluğunu

üzerine alma noktasına yöneltmişti. CNT, teslim olup diğer partilerle birlikte çalışmayı kabul ettikten ve Generalitat Hü-kümeti'nin bir parçası olmaya karar verdikten sonra, kendi eliyle kapana girmiş bulunuyordu. Milis Komiteleri feshedilince CNT kendini mahkûm gibi hissetti ve onu yavaş yavaş boğan bu kötü çemberden çıkmaya çalıştı. UGT Başkanı Ca-ballero'ya, UGT ve CNT tabanına dayanan ve Ulusal Savunma Konseyi adıyla bilinen bir işçi hükümeti kurmasını önerdi, fakat bu öneriyi kabul etmeye eğilim gösteren Caballero, bekçi köpeği Rosenberg tarafından yola getirildi. KP "CNT ve UGT arasında gizli bir komplo" suçlamasında bulundu ve bütün komünist yanlısı fraksiyonlar Indalecio Prieto ile aynı telden çaldılar. Bunların yanı sıra, komünist bakan Vicente Uribe de, Tarım Bakanlığı'na bağlı kollektiflere saldırdı. Yalnızca faşistlerin topraklarının kamulaştırılabileceği ve böyle bir girişim için toprak sahibinin faşist olduğunun kanıtlanması gerektiği yönünde bir karar aldılar.
Liberter işçiler tarafından bir hamlede, Levant'ta, Aragón' da, Kastilya'da ve Endülüs'te kurulmuş olan 1 500 kollektif örgütlenmesi tehdit altındaydı. Karşıdevrim bununla da yetin-miyordu; ulaşımın kollektifleştirilmesine ve madenlerin kamulaştırılmasına, kısaca bütün devrimci kazanımlara saldırıyor-

du. Açıktı ki; tek çözüm zor kullanmaktı, yani anti-faşist blok içinde
bir iç savaştı.
20 Temmuz gecesi herkes İspanya Devrimi'nin, uluslararası proletarya ya da en azından Avrupa proletaryası yardıma gelmeden başarılı olamayacağında birleşiyordu. Ekim ayıyla birlikte bu yönde bir umut kalmadı. Fransız proletaryasından bile beklenecek bir şey yoktu. Leon Blum ve FKP, İspanyol Devrimi'ni ninniyle uyutmaya çalışıyorlardı. Fransız işçilerine son darbe, 6 Eylül 1936'da Luna Park'taki olayla vuruldu. Seine Sosyalist Federasyonu tarafından düzenlenen etkinliğe davet edilmeyen Blum, etkinlikte yer almak ve bir konuşma yapmak istedi. "Biliyorsunuz ben değişmedim. Sanıyor musunuz ki ben de acı çekmiyor ve sizin duygularınızı anlamıyorum? İspanya Halk Cephesi delegelerini başka bir gece Vél d'Hiver'de dinlediniz: Aynı sabah ben de dinledim onları. Sanıyor musunuz ki onları sizden daha az istekle dinledim? (Alkışlar)" Bütün bunlar kendini dayatan savaş tehlikesinden kurtulmak içindi. Ve barış adına, varsın İspanyol halkı perişan olsundu! León Blum'un Luna Park'ta 6 Eylül'de gayet açık bir şekilde söyledikleri bunlardı. Partiyi kazanmıştı. Salon onu ayakta alkışlıyor ve "Yaşasın Leon Blum!" diye bağırıyordu. Sonra Enternasyonal marşı söylendi.[5] Blum'a karşı, "İspanya için top" çağrısıyla başlayan eylem 'Yaşasın Blum!" bağırışla-rıyla sona ermişti. Bu, ekim ayında İspanyol devrimcilerinin gözleyebildikleri kadarıyla bütün uluslararası sahnenin yansımasıydı, artık onlar çevrelerindeki cehennem çemberinin gittikçe daraldığını hissediyorlardı. Buna rağmen savaşı sürdürmek zorundaydılar.
Ulusal bir savunma konseyi oluşturmanın imkânsızlığıyla yüz yüze gelen CNT, gerçekliğin büyük ağırlığı altında teslim oldu ve hükümette yer almayı kabul etmek zorunda kaldı. Bu, en felaketli yoldu, son umutları da yıkan işbirliği yolu. Anti-faşist blok içinde iç savaş kaçınılmazdı. Çünkü CNT'nin bu kararı onu bir kardeş kavgasına ve en kötü koşullara sürüklüyor-du. CNT bu kaçınılmaz çatışmayı yalnızca erteliyordu(
Bu karar, CNT'nin bütün tarihsel geçmişini bir çırpıda sil-

mekle kalmıyor, aynı zamanda güçlerini de bölüyor ve varlığını tehdit eden bir krize yol açıyordu. Stalinist ajanlar militan anarşizmi ele geçiren bu çözülme sürecini yakından gözlüyor-lardı. Bütün bunlarda Barselona'daki Rus Konsolosu Antonov-Ovséenko önemli bir rol oynuyordu. Sürekli olarak "dürüst Stalin İspanya hakkında gizli emellere sahip değildir. Sovyetler Birliği için tek önemli şey cumhuriyetin zaferidir" diye tekrarlayıp duruyordu.[7] Bu Stalinist propaganda saldırısı CNT-FAFnin içinde bile etkili oluyordu. Antonov-Ovséenko, Companys'e, Ekim Devrimi'nin yıl dönümü kutlamalarında Moskova'ya kalabalık bir delegasyon göndermenin iyi bir fikir olacağını söylemişti. Durruti'nin bu törenlere katılması çok iyi bir etki yaratacaktı... Companys, bu öneriyi CNT'ye iletti. Bölge Komitesi öneriyi kabul etti ve Bujaraloz'a Durruti'yi ikna etmek üzere bir heyet gönderdi. Durruti şöyle yanıtladı: "Şaka mı yapıyorsunuz?... Hayır!" Ve heyetin önünde gülmeye başladı.
Sonra şöyle devam etti: "Bir bakıma CNT'nin törende bulunmasının propaganda açısından avantaj oluşturacağını kabul ediyorum. Fakat delegeler Rus halkının arasına karışabil-meli ve onlara bizim devrimimizin Rus realitesinden bütünüyle farklı olduğunu anlatabilmelidirler. Delegasyon, Sovyet otoriteleri ve GPU ajanları tarafından sarılmış olacaktır. Bu delegasyon, resmi platformda, İspanya'nın Sovyet rejiminin müttefiki olduğunu göstermeye yarayan bir flamadan başka hiçbir anlam ifade etmeyecektir. Bu koşullar altında öyle görünüyor ki, CNT'nin üyelerinden ya da hatta Durruti Birliği'nden bir delege olarak benim orada bulunmam anlamsızdır. "[8]

Fakat heyet ısrar etti ve Durruti'den kesin yanıt istedi. Bunun üzerine Durruti, sorunun, birliğin Savaş Komitesi'ne götürülmesini önerdi. Komite, Francisco Carreño'nun, yanında Rus işçilerine seslenen açık bir mektupla gönderilmesine karar verdi. Durruti metni kaleme aldı: "Sovyetler Birliği işçilerine selam. Yoldaşlar, yüzyıllardır ezilen ve aşağılanan bir sınıfın kurtuluşu için yirmi yıl önceki sizler gibi savaşan binlerce kardeşinizin bulunduğu Aragón cephesinden kardeşçe selamlar.
395
"Rus işçileri yirmi yıl önce Doğu'da, dünya proleterleri arasındaki kardeşliğin sembolü olarak kızıl bayrağı yükseltmişlerdi. Sizler üzerinize aldığınız büyük işe, dünya proletaryasının yardıma koşacağına bütünüyle güveniyordunuz. Ve bu güvene nasıl layık olacağımızı bilen biz dünya işçileri, proleterler olarak olanaklarımıza göre kendimizi feda ederek yanıt verdik.

"Bugün Batı'da da bir devrim yaşanmaktadır. Ve bugün de aynı ideal için bir bayrak dalgalanıyor. Eğer bu devrim zafere ulaşırsa, bir yandan çarlık, diğer yandan despotik monarşi tarafından aşağılanan iki halkı kardeşçe bağlarla birleştirecektir. Rus işçileri, bugün, devrimimizin savunulması sizlerin el-lerinizdedir. Bizler, kendini demokratik ya da anti-faşist ilan eden bir politikaya güvenmiyoruz. Bizler, sınıf kardeşlerimize, işçilere inanıyoruz. İşte bu işçiler -sizler-yirmi yıl önce bizlerin Rus Devrimi'ni savunduğumuz gibi İspanyol Devrimi'ni savunmalısınız.

"Bize inanın. Bizler gerçek işçileriz ve ilkelerimizi terket-meyeceğiz; özgürlük için, işçi sınıfı için, hayattaki her şey için.

"Aragón cephesinde ellerinde silah faşizme karşı mücadele eden bütün işçilerden selamlar.

'Yoldaşınız Durruti"(9)

Madrid'de askeri durum her geçen gün daha da kötüye gidiyordu. Faşistler birbiri ardından yeni mevziler kazanıyorlardı, tehlike başkente yaklaşıyordu. Bu yüzden hükümet Valen-cia'ya taşınmaya karar verdi. Halk Cephesi'nin bütün temsilcilerini de oraya almak istiyorlardı. 18 Ekim'de Caballero bütün partilerin ve işçi örgütlerinin temsilcilerini bir araya gelmeye çağırdı. Horacio Martínez Prieto, toplantıda CNT Sekreteri olarak yer aldı. Caballero'nun konuşmasının ardından tam bir anlaşma havası doğmuş gibi görünüyordu, fakat Horacio, insanlar sessizce mırıldanırlarken yüksek sesle konuşma sorumluluğunu gösterdi: "Madrid terkedilmemelidir. Hükümetin yer değiştirmesi kaçmak olarak yorumlanacaktır." Caballero şöyle yanıtladı: "CNT durum hakkında gerçekçi bir bakışa sahip değil." Fakat Horacio ısrar etti ve sosyalist lider projesinden vazgeçti. CNT'nin hükümette yer almayarak uzlaşmaz bir tavır
396
göstermesi kitleler içindeki prestijini yükseltecek gibi görünüyordu. Bununla birlikte Caballero, planından tam olarak vazgeçmemişti ve CNT'yi hükümete katmak için hâlâ çaba sarfe-diyordu. Aynı zamanda, CNT Genel Sekreteri Horacio Prieto' nun buna karşı olmadığını ve tek sorunun kabinedeki koltuk sayısı olduğunu da biliyordu. Bu ise, pazarlığı gerektiriyordu. Sonunda taraflar bir anlaşmaya vardılar. Eğer Durruti'nin güçleri Madrid'de savaşmaya gelirse, CNT dört bakanlık alacaktı. Prieto dört bakanın seçimi konusunda kimseye danışmadı. İki bakan, Juan López ve Juan Peiro CNT'nin ılımlı kanadından geliyorlardı, diğer iki bakan García Oliver ve Federica Montseny CNT'nin radikal kanadından geliyorlardı. López ve Peiro telefonla haberdar edildiler, fakat diğer ikisinin kişisel temas yoluyla ikna edilmeleri gerekmişti. Federica, başından itibaren bu işten nefret ediyordu ve görevi yalnızca "militan sorumluluğun kutsal prensipleri" adına kabul etmişti. Durum, Oliver açısından daha da zordu. O, "yasa ve düzen insanlarını" ve küçük burjuva üyeleri saflarına kabul ederek şişen PSUC'un yayılmasını dizginlemeye çalıştığı için Barselona'yı terketmek istemiyordu. Sonunda kabul etti, fakat Ulusal Komite'deki sorumluluğunu sürdürdü. Geriye kalan tek şey Durruti'nin ikna edilmesiydi.

Prieto, Bujaraloz'a onunla görüşmeye gitti. Durruti, ondan önce García Oliver'den telefonla bilgi almıştı ve CNT Genel Sekreteri'nin sözlerini kısa kesti: "Tartışmak bile gereksizdir... Aragón'da kalacağım." Horacio ısrar etti: "Böyle bir şey sorumluluk ve parti disiplini gereğidir." Fakat gerekçe kötü seçilmişti, Durruti şöyle yanıtladı: "Ben devrimin disiplininden başka bir disiplin tanımıyorum." Hele parti disiplini onun yanıtını daha da şiddetlendirmişti: "Sizin bürokratik sorumluluklarınız bana hiçbir şey ifade etmiyor." Durruti'nin isyanı, önceden asla ulaşmadığı bir boyuta varmıştı, çünkü CNT'ye karşı isyan edebileceğini hiçbir zaman aklının köşesinden geçirmemişti. Sonra, Ascaso'nun 1927'de Buenacasa tarafından tem si! edilen Ulusal Komite'ye isyan edişini anımsadı. Buenacasa şöyle demişti: "Örgüt her zaman haklıdır." Ascaso ise şöy-
397

le yanıtlamıştı: "Her zaman değil, bu sefer ben haklıyım. "[10] Ve şimdi CNT'ye her zaman evet diyen Durruti, hayır diyordu. Üç aylık savaş Durruti için yeni ufuklar açmıştı ve o da kendini idari kontrolden kurtulmuş hissediyordu. Horacio, Madrid'e döndüğünde CNTnin hükümete girmesi için acele etti. Çünkü, Durruti'nin tavrının Federica ve Oliver'i etkileyeceğinden korkuyordu. CNT'nin dört bakanlık aldığı ve hayatı boyunca zulme uğramış, yasa dışı yaşamış Oliver'in adalet bakanı olduğu 4 Kasım günü, kaderi belirleyen bir gündü.[11]

NOTLAR

1. Pierre Besnard: "Bu anlaşmanın bozulması, Rusya'nın Ispanya'nın içişlerine müdahalesinin ilk işaretiydi. Bundan sonra Sovyet baskısı daha da güçlendi ve Rosenberg, Sovyetler'in yardımı konusunda beklentide olan Largo Ca-ballero'yu ikna etti. Ona gemi dolusu silah gönderileceği sözü verildi. Cabal lero bu aldatmacaya, Stalin'in yardımının hangi niyeti ifade ettiğine aldırış et meden teslim oldu." Rapor önceden verilmişti.
2. Burnett Bolloten. La revolución española; W.G. Krivitsky, op. cit., Jesús Hernández, op. cit., Camilo Berneri, Guerra di Classe, Frente Libertario, Mad rid milis konfederal organı, Ekim 1936.
3. Espagne Antifasciste, Kasım 1936.
4. José Peirats, op. cit.
5. León Blum; Le Socialisme démocratique. Ed. Albin Michel, et Denoél, Paris, 1972, Blum'un 6 Eylül 1936'da "Luna Park"ta yaptığı konuşmasının tam met ni buradan bulunabilir.
6. Gerçekte ilk çatışma 3 Mayıs 1937'de Barselona'da meydana gelmiş, ikincisi 1939 Martı'nda olmuştu.
7. Santillán, op. cit.
8. 1937'de Barselona'da "Faros" Ateneo'da bir konferansta Francisco Carre-ño'nun tanıklığı.
9. Metin, 2 Kasım'da Madrid CNT'de yayınlandı. Delegasyon, Francisco Carreño ve Martin Gudell'den meydana geliyordu; Gudell, bu yolculuğun izlenimlerini kitabında anlatmaktadır. Lo que vi en Rusia,.Meksika, 1945.
10. Anekdot, yazara Buenacasa tarafından anlatılmıştır; tanıklıktan daha ön ce söz edilmişti.
11. César M. Lorenzo, op. cit.'te Horacio Prieto'nun faaliyetleri hakkında bilgi vermektedir. García Oliver, Federica Montseny ve Durruti arasında geçen ko nuşmalar, bu biyografinin oluşturulmasına da katılan militanların yardımı sa yesinde derlenmiştir.

xm

"YAŞASIN HÜKÜMETSİZ MADRİD"(

CNT'nin hükümete girdiği gün, aynı zamanda Madrid kuşatmasının da başladığı gündür. Faşistler, başkentin kapılarına dayanmışlar, Puerta del Sol'u bombalıyorlardı. Birçok önemli şahsiyet gibi hükümet de panik halindeydi. Mümkün olduğu kadar çabuk kaçmak gerekiyordu, sorumlu insanların kulaklara fisıldadıklan söz buydu. Madrid'in kaybedilmiş bir kent olduğuna inandıklarından, tek düşündükleri, kaçıp postlarını kurtarmaktı. (2)

Barselona'daki yönetici gruplar arasında da aynı panik söz konusuydu. Generalitat'ın Savunma Konseyi, Aragón'da faaliyette olan birliklerin delegasyonlarını toplantıya çağırdı, bu delegeler ki, yeni kararla birlikte üniformayı kabul etmeye başlamışlardı. Hemen hemen hepsine üniforma giydirilmişti. Üniforma giymeyenler, yalnızca, hâlâ birlik delegesi unvanını taşıyan CNT birliklerinin sorumlusu ile POUM Birliği'den Ro-vira'ydı. Albay Sandino ve savunma bölümünün sorumlusu Santillán, Madrid cephesindeki durumun olağanüstü ciddiyetini açıkladılar. Tehlike altında bulunan başkente takviye gönderme zorunluluğu vardı. Herkes Durruti'ye baktı, fakat o tek kelime söylemedi. Henüz karar alınmamıştı. Bu, gönderilecek takviyeler için radyodan çağrıda bulunma kararıydı ve Durruti'den bir konuşma yapması istenmişti. Durruti bu konuşmanın 5 Kasım'da yapılmasını kabul etti.

Durruti toplantıdan ayrıldıktan sonra, 20'li yıllardan eski yoldaşı Marcos Alcon'u bulmaya gitti. Birbirleriyle şöyle rahatça oturup konuştuklarından bu yana ne kadar çok zaman geçmişti! Birlikte akşam yemeği yemeye ve kahramanca günlerden birkaç yoldaşı davet etmeye karar verdiler. Yalnızca on-

lar için önemli olan sorun hakkında konuştular: Devrim ve geleceğinin sefil durumu. Burada Marcos Alcon'un o geceyle ilgili tanıklığına başvuracağız: "Durruti, cephe gerisindeki yozlaşmanın yaygınlığından şikayet etti. 5 Kasım'da yapacağı konuşmada, işlerin bu hale gelmesinden, bu durumun CNT ve FAI' ye bile sızdığından, kendi saflarında bile samimi militanlıktan uzak tavırlara sahip pekçok militan bulunduğundan söz etmek niyetindeydi.

"Bu konuşmanın CNT ve FAI militanlarını nasıl çarptığını ve hilafsız bütün politikacıları paniğe sürüklediğini çok iyi hatırlryorum. Durruti, gerçekten de son derece sert bir dil kullanarak ve modası geçmiş bir anti-faşizm adına devrimi boğmayı başaramayacaklarını ısrarla vurgulayarak onları korkutmuştu. Abartmıyorum, basının, konfederal olanlarının bile sansürlü olarak yayınlamasına rağmen, şiddetinden hiçbir şey kaybetmeyen bu konuşmayı bugün bile hatırlayan çok sayıda tanık vardır. Bununla birlikte, bütün sertliğine rağmen, Dur-ruti'nin ifade etmek istediği düşüncelerini tam

olarak veremedi. Sözleri devrim vurguncularının suratına şamar gibi iniyordu. "[3] Burada, Solidaridad Obrera tarafından 6 Kasım günü yayınlanan konuşmanın tam metnini veriyoruz:
"Katalonya işçileri, size sesleniyorum. Sizi postalları altında ezmek isteyen orduyu dört ay önce bozguna uğratan siz cesur insanlar! Size, Zaragoza katedralinin kulelerinin görülebildiği, Zaragoza'dan birkaç kilometre uzaklıktaki Aragón cephesinde çarpışan yoldaşlarınızdan ve kardeşlerinizden kardeşçe selamlar getirdim.
"Madrid tehdit altında olmasına rağmen bilmelisiniz ki, bütün halk ayaktadır ve dünyada hiçbir şey onu geri çekilmeye zorlayamaz."
"Biz Aragón cephesinde faşist çetelere karşı ölümüne direneceğiz ve Madrid'deki kardeşlerimizden de Katalan milisleri için direnmelerini istiyoruz, o milisler ki, kendilerini Barselona sokaklarına atıp faşizmi ezdiklerinde görevlerini nasıl yerine getirdiklerini göstermişlerdir.
"İşçi örgütleri, şu andaki olayların onlara dayattığı acil gö-

revleri unutmamalıdırlar. Cephede, siperlerde, tek bir kural, tek bir dilek, tek bir hedef söz konusudur: Faşizme karşı zafer!
"Biz Katalan halkından fraksiyon kavgalarına ve entrikalarına son vermelerini istiyoruz: Koşulları düzeltin, eski çatışmaları ve politikaları bir yana bırakın ve savaştan başka bir şey düşünmeyin. Katalan halkı, cephede savaşanların bu çabasına karşılık üzerine düşeni yapmalıdır. Herkesin seferber olmasından başka bir yol yoktur, seferberliğin hep aynı insanlarla sınırlı kalacağını düşünmemek gerekir! Cepheyi tutan Katalan işçiler gibi, zamanı geldiğinde, şehirde yaşayanlardan da cepheye gitme fedakârlığı talep edilecektir. Gerideki bütün işçilerin etkili bir şekilde seferber olmaları gerekmektedir, çünkü, şu anda cephede olan bizler arkamızda, yerimizi alacak insanlar olduğunu bilmek istiyoruz. Şu anda kimse ücretlerin yükseltilmesini ve iş saatlerinin düşürülmesini düşünmemelidir.
"Bütün işçilerin, özellikle CNTli işçilerin görevi fedakârlıkta bulunmak ve ihtiyaç duyduğumuz her şeyi üretmektir. Örgütlere sesleniyorum, onlardan eski çatışmaları ve oyunları bir yana bırakmalarını istiyorum. Biz cephede savaşanlar, özellikle FAI ve CNT'den samimiyet bekliyoruz. Liderlerden sadakat bekliyoruz. Bize, cepheye cesaret veren mektuplar, elbiseler, yiyecek ve cephane yollamaları yeterli değildir. Aynı zamanda bugünkü gerçeği ve geleceği nasıl gördüklerini bilmemiz gerekmektedir. Bu savaş, modern savaşın bütün sıkıntılarını içermektedir ve bu, Katalonya'ya çok pahalıya malolmaktadır. Liderler şimdiden bilmelidirler ki, eğer bu savaş devam ederse, Katalan ekonomisinin akılcı bir plana göre örgütlenmesi gerekecektir.
"Eğer bizim daha üstün bir şey için savaştığımız doğruysa, basında onlar hakkında çıkan yazıları okudukları zaman, onlar için yardım isteyen afişleri gördükleri zaman gülümseyen bu milisler bunu size kanıtladılar. Gülümsemektedirler, çünkü faşist uçaklarının cepheye attıkları gazetelerde de benzer yazıları ve benzer talepleri bulmak mümkündür.
"Eğer tehlikeyi sona erdirmek istiyorsanız, granitten bir blok oluşturun."

Çatışma olmadığı anlardan birinde Aragón Jotası oynayan anarşist milisler.

"Sendika örgütlerinin ve politik partilerin bu tür bütün tavırları sona erdirmelerinin zamanı gelmiştir. İç cephede yönetimin nasıl olması gerektiği bilinmelidir. Cephede bulunan bizler arkamızda sorumlu insanlar ve bazı güvenceler istiyoruz, örgütlerden eşlerimize ve çocuklarımıza bakmalarını istiyoruz.

"Eğer Generalitat tarafından alınan militarizasyon kararıyla bizim korkutulmamiz amaçlanıyor ve bize demir disiplin empoze edilmeye çalışılıyorsa, kendilerini aldatıyorlar ve biz karan kaleme alanların cepheye gelip bizim moralimiz ve disiplinimiz hakkında rapor tutmalarını talep ediyoruz. Bundan sonra biz de, bizim moralimizi ve disiplinimizi cephe gerisinde-kiyle karşılaştıracağız.
"Canınızı sıkmayın; cephede ne kargaşalık ne de disiplin eksikliği söz konusu değildir. Ellerimize bıraktığınız hazinenin farkında olduğumuz için hepimiz sorumluluklarımızın bilincindeyiz. Huzur içinde uyuyun. Fakat bizler, sizin ekonomiyi yürüteceğinize güvenerek ayrıldık Katalonya'dan. Sizler de kendi sorumluluklarınızı, kendi özdisiplininizi üstlenin. Bu sa-
402
vaş bittikten sonra, bu kez de sizin beceriksizliğiniz yüzünden bizler arasında başka bir iç savaş çıkmamalıdır.
"Eğer herkes kendi partisinin en güçlü olduğuna ve politikalarını empoze edebileceğine inanıyorsa, en büyük yanlışlığı yapar, çünkü bizler faşist tiranlığa karşı.tek bir güçle, tek bir örgütle, birleşik bir disiplinle savaşmahyız.
"Faşist tiranlar bizim bulunduğumuz yerden asla geçemeyeceklerdir. Bu, cephenin parolasıdır. Biz onlara şöyle sesleniyoruz: "Geçemeyeceksiniz! Bu parolayı tekrarlama sırası sizin. Geçemeyecekler! "[4]
Barselona'da Durruti'nin konuşması hakkında yorumlar yapılırken Madrid'de işler gittikçe kötüleşiyordu. 4 Kasım'da faşistler, Madrid'in girişindeki varoşlarda bulunan Leganes, Alcorcon ve Getafe köylerini ele geçirdiler. O ana kadar faşistlerin ilerlemesi son derece hızlı olmuştu. Milisler düzenli bir biçimde geri çekilmişlerdi. İlerlemedeki bu kolaylık faşistlere kenti bir darbede ele geçirebileceklerini düşündürmüştü. Şimdiden her şeyi hazırlamışlardı; Franko'nun İçişleri Bakanı General Martínez Anido'nun, kontrolü ele alarak yöneticilerden kurşuna dizilecek insanlara kadar her şeyi içeren listesi dikkatle düzenlenmişti.
Açıklaması zor olan psikolojik bir olgu ortaya çıkmıştı. Madrid'e kadar geri çekilen milisler düşmanla çarpışmak zorunda hissettiler kendilerini. Başkentin görünüşü onları çarptı ve durdurdu. Kadınlar ve çocuklar barikatlar kurmaya başlamışlardı ve kimse kaçmayı düşünmüyordu. Sonra ne diye kaçacaklardı?... Ve nereye kaçabilirlerdi? Çabucak karar alındı, direnmek, kendilerini savunmak, tek çözüm buydu.
Bakanlar Kurulu'nun paniği genel bir hal almıştı. Caballero, dokunaklı bir konuşma yaparak Valencia'ya çekilmeyi tavsiye etti. Konfederal Bakanlar (CNT) ilk kez hükümet masasının etrafında oturuyorlardı. Terketmek mi? Ama biz henüz gelmiştik dedi García Oliver kendi kendine. Oliver, CNT'nin dört bakanı adına Caballero'ya yanıt verdi: "Hükümet Madrid'de kalmalıdır. Her bakan, barikatlarda yaşamını tehlikeye atan bir hükümet delegesi olmalıdır." Bütün diğer bakanlar,
403
kendilerini ateş hattına sürmek isteyen bu çılgın adama korkuyla baktılar ve rahatsızlığını gizlemeyen başbakana endişeyle gözlerini diktiler. Başbakan CNT üyelerini akıllarını başlarına almaya çağırdı ve makul olmaları konusunda ısrar etti. Zaman kısaydı ve karar oy birliği ile alınmak zonındaydı. Oliver'in görüşünde ısrar etmesiyle hükümet bir çıkmaza girmişti. Caballero anarşist bakanların sorunu tartışmalarında ve Valencia'ya taşınma yönünde oy vererek hükümetin işini kolaylaştırmalarında ısrar etti. Dört anarşist, düşünmek üzere salondan ayrıldılar. Ve kararı Ulusal Komite'ye bırakmanın doğru olacağını düşündüler. Böylece CNT bu sorunun çözümüne katılacaktı. Horacio Prieto, Oliver'e- telefon etti ve şöyle dedi: "Tutumunuzu sürdürün, fakat eğer kriz tehlikesi doğarsa kabul edin..." Yeni tartışmalar gündemdeydi. Ortam savunulur gibi değildi. Bu fanatik CNT'lileri nasıl durduracaklardı? Bakanlardan bir kısmı (Azana'nın partisine mensup olanlar) Caballero'ya, anarşistleri hükümete kabul ettiği için sitemde bulundular. "Ne biçim çılgın insanlarla iş yaptığımızı görün!" Konfederal bakanların yeni tartışmaları, Horacio Prie-to'ya yeniden başvurmalarını gerektirdi. Prieto şöyle yanıt verdi: "Onaylayın, sonra Madrid'e dönün." Oliver CNT'nin bu kararını bildirdiği zaman herkes rahat bir nefes aldı.[5] Bundan sonra her şey çılgınca ilerledi. Herkese aynı düşünce musallat olmuştu... Terketmek... Terketmek...!
Diğer yandan sokaklardaki duygular bambaşkaydı. Halk kahramanca duygular içindeydi. CNT ve UGT "ya özgürlük ya ölüm" sloganını yaratmıştı. Radyo, direnişi öven konuşmalar yayınlıyordu. Halkın içinden çıkan konuşmacılar doğaçtan konuşmalar yapıyorlar ve kalabalığı harekete geçiriyorlardı, kimse kendini düşünmüyordu. Her birey herkesi düşünüyordu. Şehir kollektif olarak nefes alıp veriyordu çünkü kollektif bir ölüm yaklaşmaktaydı.
Hükümet, kaçışın akşam karanlığının çökmesiyle birlikte gerçekleştirilmesini planladı. Caballero, askeri kabinesinin liderlerine. Madrid Kenti'nin komutanı olarak adlandırılan General Miaja'ya ve merkezi ordunun komutanı olan General Po-

Durruti, birliğin bir bolümü. Madrid cephesine hareket etmeden önce, Bujaraloz'da birliğin önünde.

zas'a emirlerinin ulaştırılması talimatını verdi. Her ikisine de mühürlü ve 7 Kasım sabah $6.^{00}$'dan önce açılmamak üzere zarflar göndermişti. Kaçış, Madrid'den 40 kilometre uzaklıkta, Valencia yolu üzerinde bulunan Tarancon köyü üzerinden gerçekleşti. Siguen-

405

za'da savaşmış olan bir askeri birimden kalanlar oradaydı. Sorumlu delege anarşist Villanueva orada cereyan eden bir olaydan dolayı meşhur oldu. Villanueva, başkentte ne olup bittiği hakkında adamlarından daha fazla bilgi sahibi değildi, fakat ona CNT Savunma Komitesi'nden, Madrid'den her kaçanı durdurup silahına el koyarak kontrol altına alma emri verilmişti/[6])

Milisler, ellerinde silah, bakanları durdurdular. Ve şöyle bir diyalog geçti aralarmda: "Nereye gidiyorsunuz?" "Valencia' ya" "Neden?" "Özel bir görev için." Özel görev "yeni modaydı, her korkağın böyle bir şey uydurması mümkündü. Bu yüzden milisler etkilenmediler. "Sizler korkaksınız. Dönün bakalım Madrid'e." Bazı bakanlar utançla boyun eğdiler. Diğerleri yollarına devam etmekte ısrar ettiler. "Silahlarınızı bırakın da ondan sonra" diye bağırdı Villanueva "onlara Valencia'da ihtiyacınız olmayacak."

Az sonra Madrid Belediye Başkanı Pedro Rico geldi, arabanın köşesine büzülmüştü ve yüzünden panik okunuyordu. Onu gören milisler gülmeye başladılar. "Demek sen de kaçmak istiyorsun, seni korkak seni!" Rico kendini haklı göstermeye çalıştı. "Seni çarmıha germek lazım!" bunun üzerine belediye başkanı gerisin geri Madrid'in yolunu tuttu ve gidip bir yabancı ülkenin konsolosluğuna sığındı.

Gece ilerliyordu. Gruba komuta eden Villanueva kararlı bir adamdı. Bu kahraman savaşçı Montana Kışlası'nm ele geçirilmesinde bulunmuş, Guadalajara ve Siguenza'da savaşmıştı. Ertesi sabah erkenden Madrid'in savunmasında yer almaya gidecekti. Daha sonra Villanueva, Casa de Campó'da savaşacak ve Teruel'deki korkunç çatışmada yabancı çetelerle savaşan tugayına liderlik ederken ölecekti.

Bir araba konvoyu yaklaştı. Milisler onları durdurdular. Bir ses işittiler. "Yolu açın. Bakanlar geliyor." "Arabalarda bulunan herkes dışarı" diye yanıt verdi Villanueva. "Artık bu kadarı da fazla. Ben dışişleri bakanıyım ve Valencia'ya gidiyorum." "Bakan olarak sizin göreviniz, bu dramatik anda halkla birlikte kalmaktır. Kaçarak savaşçıları demoralize ediyorsunuz." Diğer bakanlar da gelmişlerdi, bunlar milli eğitim ve ta-
406
nm bakanları olan komünistler, Jesús Hernández ve Vicente Uribe'ydi. Villanueva onların silahlarını aldı. "Ne yapıyorsun?" "Yarın savaşa girdiğimizde sizi savaş hattının en önüne koyacağım." "Bu suçtur." "Sizi hakettiğiniz biçimde kurşuna dizersem daha kötü olacak." Villanueva, bundan sonra CNT Savunma Komitesi Sekreteri Eduardo Val'a telefon etti: "Elimde Madrid'den kaçan dört bakan var. Ne yapayım onları?" Val, paniğe kapılmadı. Hükümetin taşınmasına kesinlikle karşıydı. Biliyordu ki, başkentin savunmasındaki bu en dramatik anda herkesin yaşamı pamuk ipliğine bağlıydı. Fakat diğer yandan bakanların hapsedilmesi hiçbir soruna çözüm getirmeyecekti. Bu yüzden şu emri verdi: "Onları serbest bırak." "Fakat..." "Ne diyorsam onu yap!" "İyi, ama kendimi temize çıkarmak istiyorum, bana yazılı bir emir gönder."

Val emri gönderdi. Villanueva emri yavaş yavaş okudu, sonra bakanlara dönüp şöyle dedi: "Benim muhalefetime rağmen örgüt sizi serbest bırakıyor. Valencia'ya gidebilirsiniz, fakat bu utanç dolu kaçışınızı ve daha da önemlisi Madrid halkının kahramanca mücadelesini unutmayın." Korku içindeki bakanlar arabalarına gömüldüler ve mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde uzaklaştılar. Şafak sökünce milisler kamyonlara tırmandılar ve bakanların gittiği yönün tersi yönde ilerlediler. Onlar ölümlerine gidiyorlardı, fakat aynı zamanda özgürlüğü ve yaşamı fethetmeye doğru ilerliyorlardı.[(7)]

Bu unutulmaz gecede meydana gelen iki olay başkenti korumuştu. Birincisi Villanueva'nm bakanları alıkoymasıydı, ikincisi ise, Miaja'nın mühürlü zarfı Caballero'nun belirlediği saati beklemeden açmasıyla meydana geldi. Akşam 8.^{00}'den ll.^{000}'e kadar açmaya cesaret edememişti, ama Carabanchel'de saldırı devam ederken ve Madrid kasırganın içine düşmek üzereyken nasıl daha fazla bekleyebilirdi? Miaja, emir subayı olarak piyade binbaşısı Vicente Rojo Lluch'u seçmişti. Rojo, hükümet Madrid'i terkettikten sonra Madrid'deki durumu araştırdı, kimse bir şey bilmiyordu. Düşmanın tuttuğu mevziler tam olarak bilinmiyordu, kendi güçlerimizin, mevcut cephanenin, yiyecek vb.nin durumu da bilinmiyordu. Bu karışık-
407

Barselona, Kasım 1936- Durruti, Madrid'e gitmek üzere yola çıkan birliğin harekete geçişini yönetiyor.

lığa ek olarak, Miaja zarfı açıp emirleri okuyunca çok şaşırmıştı. Emirler Pozas'a hitaben yazılmıştı, Miaja'ya hitaben

yazılan emirlerin bulunduğu zarf ise Pozas'a gönderilmişti. Miaja, Pozas'ı nerede bulacağını bilmediği gibi ne yapacağını da bilmiyordu. Bu sırada telefon çaldı. Bu, Villanueva'nın yaptıklarını haber veren Val'dı. Miaja, Pozas'ın tam olarak nerede olduğunu öğrendi, Pozas, Tarancon'daki komutanlıkta bulunuyordu, böylece zarflarını değiştirebildiler.

408

7'si gecesinde mücadele korkunçtu, fakat halk ve milis görkemli bir savaş verdi. Hoparlörlerden CNT'nin sesi yankılanıyordu: "Madrid, faşizmin mezarı olacak. Madrid, tehlikenin bilincine varıp en kısa zamanda Madrid'den kaçarken özel görevler yüklenmiş pozlarına giren bakanlardan, komiserlerden ve diğer 'turistlerden kurtulmuştu:-. Fakat halkın, Madrid'in işçi sınıfının, Levant ve Katalonya'ya doğru yola çıkan bütün bu 'turistlere' ihtiyacı yoktur. Onlar asla dönmemek üzere gitmişlerdir, fakat eğer şans eseri dönecek olurlarsa... Bakanlarından kurtulmuş olan Madrid faşizme mezar olacaktır. İleri milisler! Yaşasın hükümetsiz Madrid. Yaşasın toplumsal devrim!"

Valencia'da, CNT ve FAI'rıin kamuoyuna yaptığı duyuru daha da radikaldi: "Ekmeklerimiz, evlerimiz, Madrid'in yaralıları, yaşlı insanları, çocukları, kadınları için. Arabaları ve silahlarıyla gösteriş yapan kaçaklara ve korkaklara lanet olsun. Yoldaşlar, onları dışlayın ve yaşamı onlara dar edin,"(9)

Madrid, Valencia ve Katalonya'da CNT'nin tepkisi, daima kendi liderlerinden daha solda olan halk arasında gelişen meydan okuma ortamına uygun düşüyordu. Daha önce alıntı yaptığımız Durruti'nin konuşması bu hoşnutsuzluk ortamında yapılmıştı. Bakış açısı kitlelerin düşünceleriyle birebir denk düşüyordu ve bu konuşma kitleleri daha radikal tavır almaları yönünde cesaretlendirmişti. Birkaç saat içinde Durruti'nin prestiji hızla yükseldi ve onu, halkın gizil düşüncesini en iyi ci-simleştiren insan haline getirdi. Durruti herkesin hissettiğini yüksek sesle söylemişti.

"Savaş bize cephedeki düşmanı ezmemizde yardımcı olmaktadır, ama tek bir düşman mı var? Hayır! Bizim düşmanımız aynı zamanda devrimci kazanımlarımıza göz dikenlerdir ve biz onları kendi içimizde görürsek onları da ezeceğiz."

Durruti ile aynı dili kullanan başka insanlar da vardı, fakat onunkinde halkın hissettiği bir farklılık göze çarpıyordu. Durruti'nin teori ve pratiği eksiksiz bir bütünlük içindeydi. Militarizasyona hayır demişti ve birliğinin orijinal yapısını sürdürüyordu. Militarizme hayır diyordu ve bir asker gibi dav-

409

ranmayı reddediyordu. Ayrıcalıklara hayır diyordu ve milisleri arasında tam da onlar gibi yaşamını sürdürüyordu. Sınıfsız toplum için savaşıyordu ve bunu birliğinde uyguluyordu. Onun bütün davranışları devrim için bir çeşit garanti ve bütün devrimciler için bir umuttu.

NOTLAR

1. Başlık, Madrid'de CNT tarafından yayınlanan bir bildiriden alınmıştır.
2. Julián Zugazagoitia, Guerra y vicisitudes de los españoles, **cilt.** I, s. 178 ve devamı.
3. Marcos Alcon, yazara yazdığı bir mektupta belirtmektedir.
4. Solidaridad Obrera, 5 Kasım 1936.
5. Hükümetin Valencia'ya taşınmasına ilişkin bkz: J. Aîvarez Del Vayo, Les Batailles de la Liberté, Julián Zugazagoitia, op. cit., Eduardo de Guzman, Madrid rojo y negro, Basan CNT, Barselona, 1937. CNT'nin tutumuna ilişkin olarak biz, o *zaman* sağlık bakanı olan Federica Montseny'in özel tanıklığına başvurduk.
6. Vicente Rojo, op. cit., bu olay hakkında ayrıntılar vermektedir.
7. Eduardo Guzman, op. cit.
8. Eduardo Val'ın tanıklığı. Rojo sözü geçen kitapta bu olaydan "ne yazık ki" diye söz etmektedir.
9. Prudhommeaux A. ve D., Cataloqne rouge et noire, Spartacus, Paris.

410

XIV
ÜNİVERSİTE MAHALLESİ

Faşist birlikler saldırılarını Madrid üzerinde yoğunlaştınr-larken, başkentteki savaşçıların durumu gittikçe daha kritik bir hal alıyordu. Halk kenti savunmaya hazırdı, fakat silahlar son derece sınırlıydı. Topların mermisi yoktu, hatta şehri savunan 13 000 tüfek için yeterli mermi bile bulunmuyordu. Sadece cesaret sınırsızdı ve bu biricik savunma silahıydı. Madrid eğer gevşerse faşistlerin eline düşecekti.

Durumu anlayan CNT militanları 8 Kasım'ı 9'una bağlayan gece bir araya geldiler. Alman uçakları iki saatlik toplantı sırasında kenti bombalayarak hallaç pamuğuna çevirdiler ve yakıp yıktılar. Madrid alevler içindeydi. Toplantının sonunda tam bir anlaşmaya varılmıştı: Durumu göz önüne alan herkes Durruti'nin varlığının halkı harekete geçireceğini düşünüyordu. David Antona ve Miguel Inestal'in Aragón'a Durruti'yi bilgilendirmeye ve Madrid'de bulunmasının

zorunluluğunu anlatmaya gönderilmesine karar verildi. Valencia'daki Bakanlar Kurulu da aynı şeye, Durruti'yi başkente göndermeye karar verdi. Federica Montseny onu ikna etme sorumluluğunu üzerine aldı. García Oliver Madrid'de adalet bakanı olduktan sonra, Savunma Konseyi başkanı olan Santillán da Barselona'da Durruti'nin adından söz ediyordu.
Rus teknisyenler, özellikle Antonov Ovséenko, Santillán'a, Madrid'e takviye gönderme önerisinde bulundu. Santillán cepheden çağırdığı ve Durruti'nin de içlerinde bulunduğu bütün birlik delegelerini bir araya getirdi. Delegeler geceleyin Barselona'ya ulaştıklarında Santillán onlara şöyle dedi: "Madrid'i savunmak üzere Durruti liderliğinde 12 000 kişilik bir güç oluşturmak konusunda anlaşmaya vardık. Silahların Madrid
411
tarafından sağlamasını, şu anda kullanmakta olduğumuz silahların ise, yeni milisler tarafından kullanılmak üzere cephede bırakılmasını şart koştum. Ruslar silahlan ve cephaneyi sağlayacakları konusunda garanti verdiler." Gerçekte ise bu silahlar ne yazık ki, 1886 modeli İsviçre yapımı tüfeklerdi, cephaneler de aynı döneme aitti ve daha önce denenmemişti. Madrid'e gönderilecek takviye gücün Durruti'nin komutası altında olmasına hiçkimse itiraz etmedi. Fakat Durruti gitmek istemiyordu. Üzgündü ve Aragón cephesinde bırakılmasını istiyordu: "Eğer siz de benim gördüğüm gibi Zaragoza'nın tramvaylarını görseydiniz ayrılmazdınız buradan." Santillán yanıtını şöyle anlatıyor: "Bizim içinde bulunduğumuz durumda Zaragoza göz önüne alınamazdı. O, benim Madrid'e başka birini, kendisinden daha yetenekli olan Miguel Yoldi'yi gönderebileceğim yanıtını verdi. Ben cevaben, bu doğru olsa bile Miguel Yoldi adının Durruti olmadığını, Madrid'de ihtiyacın, halkın moralini yükseltecek olan Durruti efsanesi olduğunu söyledim. Sonunda kabul etti. Milis Komitesi'nin toplantısı da bu şekilde sona erdi ve Katalonya tarafından teçhiz edilen güçleri harekete geçirmek üzere herkes görevine döndü. "[1]
12 Kasım sabahı, Durruti, Barselona'dan Bujaraloz'a telefon ederek José Mira'mn delegesi olduğu 1. Bölüm'ün, Bonilla'nın komutasındaki III. Bölüm'ün ve genç Liberto Roig'in delegeliğini yaptığı VIII. Bölüm'ün birliklerinin hazırlanmasını istedi. 44, 48 ve 52. Bölükler de ayrıca katılacaklardı. Bunlardan 52. Bölük Enternasyonaller'den oluşuyordu. Madrid'e giden Savaş Komitesi, Miguel Yoldi, Ricardo Rionda (Rico) ve Durruti'den oluşuyordu. Manzana, askeri teknisyen olarak, Mora ise evrak işlerinin sorumluluğunu almak üzere gidiyordu.
13'ü sabahı Aragón'dan gelen arabalar Barselona'ya vardılar. Milislere, akşam 5.^{00}'e kadar aileleriyle birlikte olma izni verildi. Daha sonra milisler aynı gece Madrid'e yola çıkmak üzere Bakunin Kışlası'nda bir araya geldiler. Buluşma saatinde Durruti, kışlanın avlusuna bakan pencerelerin birinden yoldaşlarına bir konuşma yaptı. Enternasyonaller'den biri, izlenimlerini yansıtan kısa bir rapor bırakmıştır: "O, avludaki
412
pencerelerden birinde göründü ve konuşmaya başladı. Bizlere ne söyledi? Bu konuşma herhangi bir yerde basılmadı ya da radyo yayını olarak verilmedi. Bu, yoldaşlar arasındaki bir konuşmaydı ve kesinlikle Durruti'nin yaptığı en harekete geçirici konuşmaydı. Özetle şunları söyledi: Benimle Madrid'e gelmek istiyor musunuz, evet mi yoksa hayır mı? Bu hepimiz için bir ölüm kalım sorunudur. Ya kazanacağız ya da öleceğiz, çünkü yenilgi öyle korkunç bir şeydir ki, onunla birlikte yaşayamayız. Ama kazanacağız. Zaferimize inanıyorum. Bugün size bir kışlada seslenmenin üzüntüsünü duyuyorum. Bir gün kışlalar ortadan kaldırılacak ve bizler özgür bir toplumda yaşayacağız. Durruti, adaletli ve zulme olanak tanımayan toplumun öyle bir tanımını yaptı ki, birçok kişi dinlerken ağladı. Ve sözünü bitirirken aynı soruyu yeniden sordu: Benimle geliyor musunuz, evet mi hayır mı? Öyle ortak, içten ve derinden bir 'evet' yükseldi ki, bunu asla unutamam. "[2]
Durruti'nin otosu Madrid'de Vallecas'da bulunan ilk barikatlara vardığında bir milis öne çıktı ve geçiş belgelerini sordu. "Durruti Birliği'ne yol açın!" Haber ağızdan ağıza yayıldı. Halkın hayal gücü Durruti'yle birlikte gelen savaşçıların sayısını abartmıştı: Bazı kişiler, Üniversite Mahallesi'nde savaşan Cipriano Mera'ya, gelenlerin 16 000 kişi olduğunu söylemişti, diğerleri ise, Usera'da savaşan "El Campesino" diye bilinen Valentín Gonzalez'e 6 000 rakamından söz etmişlerdi. Tarihçiler rakamı 4 000 olarak belirtmektedirler. Hiçbiri doğru değildir. Fakat o anda sayının ne önemi vardı? Önemli olan Durruti'nin ve adamlannın gelmiş olmalarıydı...
Cephede, her köşe başında, her evde Durruti konuşuluyordu. Onu tanıyan birkaç kişiydi, fakat ona herkes hayrandı. Anneler onu çocuklanna dev gibi anlatıyorlardı. Santillán haklıydı, Durruti bir efsaneydi ve efsanenin yeni bölümü Madrid' de 14 Kasım 1936'da başlıyordu.
10 ve 11 Kasım'da düşman güçleri durulmuş gibiydi. Fakat 12 ve 13'ünde saldırı yoğunlaştı. General Kleber tarafından komuta edilen 11. Uluslararası Tugay Madrid'e henüz varmıştı[3]13'ünde Franko'nun güçleri, Fransız köprüsü ve

hipodrom
413
arasından geçen Manzanares Irmağı'na vardılar ve yarım millik bir bölümü işgal ettiler. Hâlâ ırmağı geçmemişlerdi. Orada, Franko'nun güçlerinden olan 4. Tugay doğuya ve kuzeye doğru ilerliyordu ama henüz, Casa de Campó'nun surlarına ulaşmamıştı. Üniversite Mahallesi'nin girişi oradandı, fakat saldırganların ilerlemesi, köprünün üzerine yerleştirilmiş bulunan koruyucu makineli tüfek ateşiyle engelleniyordu.
Görevli subay şefi Vicente Rojo, bu bölümü kurtarmak üzere bir karşı saldırı planlamıştı. Bunu yapabilmek için, yeni gelen takviye birliklerine dayanmayı umuyordu. Hedef, düşman tarafından işgal edilen bölgeden çok uzak olmayan Manzanares Irmağı'nı çaprazlamasına kesmek, yan taraflar üzerindeki baskıyı arttırmak, Casa de Campó'da düşmanın manevra alanını bölmek ve Rodajas'a giden yoldan doğrudan ilerlemekti: "Bu manevrayla" diye yazıyor Vicente Rojo "Garabitas'ı kontrol altına almış olan düşmanı saf dışı bırakmaya, ırmağa ve göle zaten ulaşmış bulunan bu güçlerin saldırısını üzerimize çekmeye çalışıyorduk. Eğer biz bunlara ve sağ taraftaki güçlere karşı başarılı olsaydık, bizim manevra alanımız, düşmanın sol kanadına ciddi bir tehdit oluşturacaktı. Bu, düşmanın baskısından kente kaçmayı ve bizim geri çekilmemizi değil, bütün cephe güçlerinin katılımını gerektiriyordu. Sonuç, Casa de Campó içinde yerleşmiş düşman birliklerinin takviye yolunu kesmeye bağlıydı. "[4]
Vicente Rojo'nun, Durruti kendisini Aragón'dan gelen takviye birlikleri olarak tanıttığı zaman Durruti'ye söyledikleri bunlardı. Rojo, Durruti'ye 15 Kasım sabahı gerçekleştirilecek harekâtta bu oirliklere güvendiğini söyledi. Madrid'deki görevli subaylar, Aragón'dan gelen bir takviye birliğinin henüz yerleştiği Üniversite Mahallesi'nin bir bölümünün sorumluluğunu Durruti'ye verdiler. Üniversite Mahallesi'ndeki bu birlik, 2 200 güçlü milisten oluşan Libertad-Lopez Tienda Birliği'ydi. Biraz daha ileride kayıplarından dolayı şu anki gücü bilinmeyen ve Binbaşı Palacios tarafından liderlik edilen başka bir birlik vardı. Durruti ve Rojo her gece toplantı yapıyorlar, günün faaliyetlerini tartışıyorlar ve yapılacak harekâtlara karar veriyor-
414
lardı. Rojo, "Libertad" Birliği'nin genel delegesi olan PSUC militanı El Negus'a bundan böyle, Durruti'nin emri altında çalışacağına ilişkin bir talimat gönderdi[5] CNT Savunma Komitesi, Miguel Ángel Sokağı'nda bir aristokratın evini karargâha dönüştürmüştü. Durruti, Manzana'yı orada buldu ve ondan "Libertad" Birliği'nin bulunduğu yerleri ziyaret etmesini istedi.
Öğleden sonra saat 3.^{00}'te Miguel Yoldi geldi ve Granados Sokağı'nda eski bir kolej olan kışlaya son kamyonların da geldiğini söyledi. Yoldi, Durruti'yi düşmanın yalnız cephede olmayıp, gerçekte Madrid'de olduğu konusunda bilgilendirdi. Finlandiya Konsolosluğu'nun önünde birliğin kamyonlarından birine pencerelerden ateş edilmişti. Milisler derhal binaya tırmandılar, saldırıyla binayı ele geçirdiler ve faşistleri silahlarıyla birlikte teslim aldılar.[6] Yoldi gülerek, Federica'nm Granados Sokağı'na gelerek "Faslıların Paseo de Rosales'te olduklarını ve hemen gelip onları durdurmaları gerektiğini" söylediğini anlatıyordu. Mira onu dinledikten sonra şöyle demişti: "Eğer onlar henüz Paseo de Rosales'teyseler hâlâ küçük bir şekerleme yapmak için zaman var demektir, çünkü milisler çok yorgun..." "Zavallı Federica" diyerek gülüyordu Durruti.
Gece bastırınca Durruti Savaş Bakanlığı'na, en son talimatları almaya gitti. Durruti'nin komutasındaki güçler ise, Üniversite Mahallesi'ne giderek Manzanares kıyılarında mev-zilenecekti. Daha sonra işe, Fernando Sabio tarafından komuta edilen 5. Karma Tugay tarafından korunarak ileri hedeflere saldırı başlatacaklardı. Manzanares kıyılarında, Libertad-Lopez Tienda Birliği düşmanla yüz yüze gelecek ve ırmağı geçerek düşmanı geri püskürtmeye çalışacaktı. "[7]
Kendisine yapılan açıklamalardan tatmin olmayan Durruti, daha fazla bilgi almak üzere CNT Savunma Komitesi'ne gitti. Yoldi'de Manzana'yla birlikte III. Serrano Sokağı'na geldi. Orada Eduardo Val, García Oliver ve Federica Montseny vardı.[8] Kısa bir süre sonra, Üniversite Mahallesi'ndeki 5. Tugay ile "Libertad" Birliği arasındaki bölgeyi savunan Cipriano Mera ve Binbaşı Palacios da çıkageldiler. Mera şöyle yazıyor:
415
"Durruti bana durumu sordu, Madrid'deki direniş hakkında fikrimi öğrenmek istedi ve düşmanın gerçek mevzilenişini bilip bilmediğimi sordu. Ona bizim gerçek durumumuzu ve düşmanın durumunu anlattım. Aynı zamanda, 14 ya da 16 saat önce Savunma Komitesi'nde General Miaja'nın söylediklerini aktardım. Haritaya bakarak ona, Cuatro Caminos tepelerinin oluşturduğu tehlikeyi gösterdim. Ondan, hastaneden ırmağa ulaşan kanalizasyona önem vermesini rica ettim. Çünkü eğer düşman oradan sızmayı becerirse, biz görmeden takviye getirebilirdi... Bizim tek avantajımız adamlarımızın müthiş cesaretidir. Onlar Durruti'nin takviye kuvvetiyle geldiğini ve savaştıklarını öğrendikleri zaman

daha da cesaret kazanacaklardı.
Cipriano Mera, Durruti'nin 16 000 adam getirdiğini sanıyordu. Durruti bu yanılgıya son verdi. Gelenler 1 800 kişiden fazla değildi. Bu haber Mera'nın cesaretini kırdı. İki birliğin derhal birleştirilmesini önerdi. Bundan sonra Durruti'ye verilen emirler gözden geçirildi, Mera şöyle düşünüyordu: "Düşmana saldırmak budalalıktı. İhtiyacımız olan, onları gözden düşürecek yenilgilerdi. General Miaja, komünistlere büyük güven duyuyordu ve komünistler, anarşist Durruti'nin başkentin kurtarıcısı olmasına izin veremezlerdi." Mera ayrılmadan önce, bölgenin askeri coğrafyasını iyi bilen adamlardan bir bölük oluşturulmasını ve bu bölüğün Durruti'nin milislerine rehber olarak hizmet etmesini emretti.[9]
15 Kasım günü şafakla birlikte, Durruti Birliği, en son verilen emirlere göre, belirlenen saldırı hedeflerine uygun bir biçimde savaş düzenine geçti. Hava kapalı ve yağışlıydı. İlerlemek zor oluyordu. Garabitas tepesinden açılan makineli tüfek ateşiyle ilk kurbanlar verilmeye başlanmıştı. İlerleme durduruldu ve birlikler geri çekildiler. Durruti sabırsızdı. Birliklerini yeniden düzenledi ve bir kere daha saldırıya geçti. Yeni bir yenilgi. Üçüncü saldırı da aynı sonucu verdi. Faşistler, 400 metre yükseklikteki güçlendirilmiş mevzilerden alana hakim durumdaydılar.
Sabah 10.^{00}'a doğru, eyleme yeni birlikler katıldı, bu, daha önce neden savaşa katılmadığını kimsenin bilmediği seçkin 11.
416
Enternasyonal Tugay'dı.[10] Durruti bu durumdan, şimdiye kadar kendi bölümünde özellikle yalnız bırakıldığını anladı, fakat gelen takviyelerin verdiği güçle yeni bir saldırı başlattı, sonuç yine başarısızdı. Öğleden sonra topçu ve havacı birlikleri eyleme katıldılar ve yeni güçlerle saldırıya girişen birlikleri desteklediler. Gecenin bastırmasıyla savaş yayıldı. Yeni faşist birlikleri, Manzanares'in diğer tarafında bulunan Libertad-Lo-pez Tienda Birliği tarafından tutulan bölüme karşı saldırıya geçtiler. Savaş iyice yoğunlaştı. Libertad Birliği'nin milisleri kendilerini iyi savunuyorlardı, fakat düşmanın baskısı gittikçe artıyordu. Düşman, portatif bir köprü yardımıyla ırmağı geçti. Libertad Birliği iyice sıkıştı ve General Asensio komutasındaki faşist birlikler Üniversite Mahallesi'ne girdiler. İlk bina olan Mimarlık Fakültesi'ni işgal ettiler[11] Durruti Birliği ve 11. Enternasyonal Tugayı geri çekildi. Gece bastırmıştı fakat savaş devam ediyordu. Gün iyi geçmemişti ve Durruti şimdiden savaşçılarının üçte birini kaybetmişti. "López Tienda" hemen hemen bütünüyle yokedilmişti. Diğer bölgelerde savaş bütün şiddetiyle devam ediyordu. Ana karargâhta Vicento Rojo komutayı almıştı. Ve Libertad-Lopez Tienda Birliği tarafından kaybedilen alanı ne pahasına olursa olsun yeniden ele geçirme emri vermişti.[12] Düşman güçleri kuşatılmalı ve ırmak çevresindeki cephe hattı yeniden kazanılmalıydı.
José Mira şöyle yazıyor: "Şafakla birlikte her iki kanatta da ilerledik. Liberto Roig, birlikleriyle Doğu Parkı'na girdi ve Paseo de Rosales'teki ilk evlerden düşmanı çıkarttı. Rubio Ens-titüsü'ne kadar ilerledi, burayı da, şiddetli direnişe rağmen ele geçirdi. Ben, Sainte-Christine Sığınağı ve Felsefe Fakültesi'yle Velazquez Palas, Klinik Hastanesi'ne kadar uzanan Pro-menade'deki duvarlar boyunca yan yana sıralanan binaları kapsayan sağ kanada verilmiştim. Biz Liberto Roig ile Pala-cete'de, Enternasyonallerle, Kuzey Koleji'nde bağlantı kuracağımızı sanıyorduk.
"Düşmanla karşılaşana kadar karşılıklı olarak ilerlendi. Açık alanda karşı karşıya geldik ve her iki taraf da korkunç kayıplar verdi. Sık sık göğüs göğüse dövüşmek zorunda kalı-
417
yorduk ve biz onlardan kurtulduğumuzu sanırken üzerimize diğerleri geliyorlardı. Bizim milislerimiz bu çeşit savaşa alışkındı, iyi dövüşüyorlardı ve düşmanı püskürtüyorlardı.
"16 Kasım sabahı saat 9.^{00}'a doğru düşman uçakları göründü ve hatlarımızı bombaladılar. Fakat bombardıman yinelenmeden önce günün mucizesi meydana geldi: Bizim 'Chatos' denen zavallı küçük uçaklarımız gelip onları karşıladı ve onların her on uçağına karşı bir uçakla bir hava savaşı başladı. Bizim 'Chatos'lar iyi savaşıyorlardı ve çok sayıda düşman uçağını düşürmüşlerdi. Bizimkilerden yedi tanesi vurulmuştu. Hava savaşının ardından, bizden önce Aragón'dan gelmiş olan Komünist del Barrio komutasındaki milis birliği, Cuatro Caminos'a vardı. Onlara, Binbaşı Minanza komuta ediyordu. Bize söylendiğine göre, komutanlıktan Minanza'ya, Klinik Hastanesi'ni düşmana bırakması emri verilmişti. Bütün gün boyunca vahşi bir mücadele sürdü. Bir saat içinde aynı alanı defalarca kazandık ve kaybettik. Ve biz bir yeri tamamen ele geçirdiğimizi sanırken, hemen ardından bir karşı saldırıyla püskürtülüyorduk. "[13]
Savaş bütün gün ve gece durmaksızın devam etti. 17'sinde yoğun bombardıman sonucu Madrid'in her yanında çok sayıda insan öldü. Alman Junker uçakları İspanya'da kitlesel saldırı için deneniyorlardı. Bu çatışmalar öylesine vahşiceydi ki, ülkelerin diplomatik heyetleri bu saldırıları protesto ediyorlar ve o zamana kadar cumhuriyet düşmanı olan basın da bu protestolara katılıyordu. "Bugünlerde Madrid, kendini demokratik ve Hristiyan olarak adlandıran

dünya tarafından unutulmuş, bir şehitler kenti olmuştu. ''[14]
Gazeteciler bombardımanların niteliğini geleceği görürce-sine, yakalamışlardı. Bir İngiliz gazetecisi olan D. Buckley şöyle yazıyor: "Önümüzdeki beş yıl içinde dünya uluslarının 1936' da Madrid'in uğradığı darbelerin acısını çekmesi mümkündür, çünkü bu dünyada her şeyin bedeli vardır." César Falcon'un önceden dediği gibi: "Londra, Paris ve Brüksel, Madrid'de yıkılan evleri görmelidir, kadınlar ve çocuklar katledilmektedirler... Faşistler buralara saldırırlarken onların geleceklerine de saldırmaktadırlar." Ve Paris-Soir muhabiri şöyle yazıyordu:
418
"Oh kadim Avrupa! Her zaman küçük oyunlarınla ve ciddi entrikalarınla öylesine meşgulsün ki. Bu akan kan bir gün seni de boğmayacak mı?"[15]
Faşistler, toplarm cehennemi andıran gürlemeleriyle ve evleri yerle bir eden bombalarla ikinci bir saldırı başlattılar. Franko güçlerinin üç tugayı, portatif köprüyle Manzanares'i geçti. General Várela, onlara Üniversite Mahallesi'nden başlamak üzere Madrid'i işgal etme emri vermişti. Harekât alanı; Sainte-Christine Sığınağı, Klinik Hastanesi, del Amor tesisleri, Velazquez Binası, Felsefe Fakültesi, Mocloa ve Palacete'yi kapsıyordu. Bu hedeflere ulaşmak için Várela, çok sayıda birliği ye tankı harekete geçirmişti. Milisler, tankları bombalarla ve dinamitlerle, sık sık da yaşamlarını feda ederek durdurdular. Bazı milisler paniğe kapılmıştı. Klinik Hastanesi'nin savunmasını üstlenen Binbaşı Minenza geri çekilme emri verdi, bu, düşmanın binayı işgal etmesine izin vermek demekti. Bununla birlikte Mnncloa Meydam'na doğru kaçan milisler rast-ladıkları yoldaşları tarafından yeniden cesaretlendirildiler. Yoldaşlarının peşinden gittiler ve karşısaldınya geçtiler.
12. Enternasyonal Tugayı Komiseri Luigi Longo, o günkü savaş hakkında şunları söylemektedir: "Her pencere, her binanın köşesi, mermileriyle ortalığı kalbura çevirecek bir faşistin gizlendiği bir yer olabilirdi. Gönüllülerimiz el bombalarıyla yol açıyorlardı. 'Paris Komünü' Taburu'nun milisleri Felsefe Fakültesi'ni ele geçirmişlerdi. Binanın ortasında derhal bir bayrak çekilerek bizimkilere binanın elimizde olduğunu gösterdik. Fen Fakültesi de aynı şekilde elimize geçmişti. Bu binayı Durruti işgal etmişti. Mücadele çetindi. Dinamitleriyle birlikte Asturyalılar Velazquez Binası'nda mucizevi bir kahramanlık gösteriyorlardı. Komutanları ölmüştü ve hedeflerine ulaşmayı başaramamışlardı. Bütün çabalarına rağmen, Klinik Hastanesi'nin yan tesisleri ve Velasquez Binası hâlâ düşmanın elindeydi. İlk adımda ağır bir darbe yemeksizin onları oradan sürmek mümkün değildi. Şu ya da bu sığınaktan ve aynı şekilde ağaçlardan da ateş ediliyordu. Bazen bu ağaçlardan, keskin bir nişancının vurulup düştüğü görülüyordu. "[16]
419
"Fen Fakültesi, Durruti komutasındaki milisler tarafından saldırıyla alınmıştı. Bina kum torbalarıyla korunuyor ve makineli tüfeklerle savunuluyordu. Makineli tüfekçilerden oluşan hatlara el bombalarıyla saldırıldı. Milisler binadan içeriye girdiler. Salonda, merdivenlerde, bodrumlarda süngü süngüye çarpıştılar. Çatışma, Enternasyonaller Durruti'nin milislerine katılmcaya kadar saatlerce sürdü. Sonunda çatışma bitti. "[17]
Enternasyoneller Durruti'nin milisleriyle kaynaştılar: "Hiçbir duygu, tehlike anında doğan duygular kadar samimi değildir." diye yazıyor Mira, "Çocuklar gibi, bu trajik geceden sonra ellerinde ne kaldıysa birbirleriyle bölüştüler, birbirlerine hediyeler verdiler, herkes hiç kuşkusuz yeniden doğduğunu düşünüyordu."
18'inde 11. ve 12. Enternasyonal Tugayları'nın yerini yedekler almaya başladı. İspanya'nın diğer karma birlikleri de takviye aldılar ya da yeni birliklerle yer değiştirdiler. Yalnızca Durruti'nin güçleri mücadeleye devam ettiler, fakat bu durum daha fazla devam edemezdi. Öyle ki, 15'inin gecesinden başlayıp 16'sında da mücadeleyi sürdüren milisler o zamandan beri gözlerini kırpmadan savaşmışlardı. Hepsi çamur içinde kalmış ve sıcak birşey yememişlerdi. Birlik 700 kişiye düşmüştü ve yalnızca yaşama içgüdüsüyle ayakta duruyorlardı. Durruti, Liberto Roig'e bazı yeni birliklerin savaşmaktan bitkin düşmüş savaşçılarla yer değiştirmesini sağlamaya çalışacağını söyledi. Bu düşünceyle Miguel Ángel Kışlası'na gitti ve orada Solidaridad Obrera'nın Madrid Muhabiri Ariel'le karşılaştı. Ariel ondan durumlarını sordu: "Savaş zorlu olacak, çok zorlu" diye yanıtladı Durruti "ama onlar Madrid'e giremeyecekler. Yoldaşlar aslanlar gibi çarpışıyorlar ve savaşın her anında yer aldılar, fakat çok büyük kayıp verdik. Yoldi ve Manzana yaralandılar. Savaşa devam etmek için bu yoldaşların yerini nasıl dolduracağımızı tartışmalıyız." "Zaman kaybetmeksizin" diye yazıyor Ariel "Savunma Komitesi'ne gidip Eduardo Val'a, Durruti'nin bana söylediklerini tekrarladım. Val, durumu öğrendikten sonra benimle birlikte Miguel Ángel Kışlası'na geldi. Durruti bana söylediklerini Val'a tekrarladı: Güçler yeniden
420
organize edilmeliydi, yorgun milisler dinlendirilmeliydi, ölülerin ve yaralıların yerine yenileri konmalıydı. Eduardo Val, telefonla Durruti'nin kayıplarının yerinin doldurulması talimatını verdi. Madrid'den bir yoldaş hastaneye kaldırılan

Yoldi' nin yerini aldı, Manzana, yaralı olmasına rağmen komuta görevinde kalmaya çalışacaktı, çünkü Durruti için ne kadar gerekli olduğunu biliyordu. "[18]
Eduardo Val, Durruti'ye, yedeklerin azlığı dolayısıyla takviye sağlamanın güçlüğünü anlattı. Durruti kendini şöyle bir vicdani sorunla karşı karşıya bulmuştu: Diğer savaşçıların moraline zarar verebilecek şekilde cepheden adamlarını çekmek ya da.bu bitkin adamlarla mücadeleye devam etmek. Soruna hızlı bir çözüm bulmak gerekiyordu ve Durruti sorunu Miaja'ya götürmeye karar verdi. Durruti oradan ayrılmak üzereydi ki, Liberto Roig cepheden Miguel Angel'e yeni bir haberle geldi. José Mira yaralanmıştı ve diğerleri ise yerlerine yeni savaşçılar istiyorlardı.
22 yaşında olan Liberto Roig, 1933 Ayaklanmasında yer almıştı ve o zamandan beri savaş cephelerindeydi. Durruti ona faşistlerin nerede olduklarını sordu. Roig şaşırmış görünüyordu: "Ama sen çok iyi biliyorsun! Moncloa'da savaşıyoruz." Durruti onayladı: "Bu doğru, Puerto del Sol'dan tramvay biletinin fiatı yalnızca 15 senttir. Liberto bu koşullarda bizim takviye yapabileceğimizi düşünebiliyor musun? Yoldaşlarla dobra dobra konuş. Onlara gerçeği söyle; burada onların yerini alacak savaşçılar yok. Dayanmalıdırlar, gerilemeksizin dayanmalıdırlar. Ben de sizlerle aynı durumdayım. Ben de bu sabah Moncloa'da sizinle birlikteydim ve bu gece Mira'yla birlikte olacağım. Bütün bunları yoldaşlara söyle ve eğer yaran ciddi değilse sen de diren."[19]
Liberto ayrıldıktan sonra Durruti, Mira'ya, yardım istemek için Savaş Bakanlığı'na gideceğini, çünkü birliklerin takviyesinin zorunlu olduğunu söyledi. Durruti çıkmak üzereyken Mira ona, eşi Emilienne'nin telefonda olduğunu söyledi. Durruti sinirli bir şekilde telefonu aldı: "Ne var?" Bu, Barselona' daki endişeli bir kadın için çok komik bir soruydu. "Evet iyiyim.

Özür dilerim ama çıkmak zorundayım. Ben iyiyim. Özür dilerim ama çıkmalıyım. Acelem var." Telefonu kapadı ve şaşırmış görünen Mira'ya şöyle dedi: "Ne bekliyordun ya, savaşta insan bir çakal olur. "(20)
NOTLAR
1. D.A. de Santillán *yazara* mektup yazmıştır. Sonuçta Santillán şöyle diyor: "Onlar Madrid'e geldikleri zaman gruplar politik seçimlerine göre bölündüler. Durruti, Aragón cephesinden gelen yaklaşık 1500 adamıyla kaldı. Madrid'e geldiği gece, sabaha karşı iki ya da üç sıralarında benimle konuştu: 'Boş ver tüfekleri... ve bana biraz elbombası gönder.' Bu tüfekler Ruslar tarafından sa tın alınan süprüntü şeylerdi, kimse nerede olduklarını ve ne işe yaradıklarını bilmiyordu."
2. Le Combat Syndicaliste, 19 Kasım 1937, Paris, Makale Jean Dupox tarafın dan yazılmıştır.
3. Şimdiye kadar Enternasyonal Tugaylar'ın Madrid'de savaşa katılma talihi yanlış verilmiştir. Vicente Rojo, Así fué la defensa de Madrid adlı kitabında, s.86'da, Hugh Thomas'm Historia de la guerra civil española adlı kitabının 268-270. sayfalarında geçen şu pasajı düzeltmektedir: "8 Kasım'da General Kleber, Üniversite Mahallesi'nde ve Casa de Campó'da bulunan bütün cum huriyetçi güçlerin komutasını aldı... Her tugay üyesi dört İspanyol'la yan yana savaşacaktı, bu şekilde onlara moral verilecekti ve dik kafalı milislere nasıl doğru ateş edileceği konusunda ders verilecekti." Rojo, bu pasaja şöyle cevap vermektedir: "Böylesine parlak taktiksel fikirler belki Madrid'de bir kafenin masasında zaman geçiren İspanyol ya da yabancı zeki bir gazeteci tarafından geliştirilmiş ve hayal edilmiş olabilir. Fakat bu olay hakkında bir kitapta bun-

ların yazılması tuhaftır, gerçek şudur ki, o gün Kleber ve adamları, Tagus Va-disi'nde ya da Tajuna'da bir köyde güneşlenmekle meşguldüler, hatta savaş seslerini duyamayacak kadar uzakta bulunuyorlardı." Vicente Rojo 11. Enternasyonal Tugaylan'nın (ve Kleber'in) savaşa girme tarihi olarak 10 ve 11 Kasım 1936 tarihini vermektedir.
4. Vicente Rojo, op. cit.
5. Historia y vida'da, (sayı:31, Ekim 1970, Madrid) José Manuel Martínez Bande, Durruti Birliği'nin Madrid'de savaşa katılmasıyla ilgili bu emrin ra porunun Madrid Askeri Tarihi bölümünün arşivinde bulunduğunu söylemek tedir. Fakat aynı derginin 35. sayısında, kendisini "Libertad-Lopez Tienda" Birliği'nin profesyonel subaylarından biri olarak adlandıran Francisco Hidalgo Madero adlı bir okuyucu, Martínez Bande'ye verdiği yanıtta şöyle yazmakta dır: " 'Libertad-Lopez Tienda' Birliği'nin saflarında hiçbir zaman herhangi bir anarko-sendikalist yer almamıştır ve bu birlik hiçbir zaman doğrudan ya da kişisel olarak Durruti'nin komutası altında bulunmamıştır." Yazı şöyle devam ediyor: "Sayın Martínez Bande'nin de çok doğru bir şekilde belirttiği gibi, Li bertad-Lopez Tienda Birliği (General Miaja tarafından başkanlık edilen Sa vunma Cuntası'ndan) Durruti'nin emri altına girme konusunda bir emir al mıştır. Fakat bu emir hiçbir zaman yürürlüğe girmemiştir. Libertad-Lopez Tienda Birliği hiçbir zaman Durruti'nin komutası altında bulunmamıştır." Şu gerekçeler ileri sürülmektedir: "Yüzbaşı López Tienda, 2 Kasım'da öldü ve ye rine 'Negus' adlı PSUC militanı geçti. Negus denen kişi Durruti'nin emri altı na girmek istemedi. Ayrıca profesyonel komutanlar, bir milis komutanının emrine girmekte isteksizdirler. Ve son olarak, birliğin Marksist kanadı ve ko mitesi kesin ve açık bir şekilde, Durruti gibi bir anarşistin komutası altında bulunmayı reddetti; bütün bunlar emrin yürürlüğe girmemesini açıklar."
Eğer biz bu uzun notun üzerinde duracak olursak ortaya yanlış anlamadan doğan birçok çelişkili nokta çıkmaktadır. Birincisi, Libertad-Lopez Tienda Birliği savaşa 13 Kasım'da girmiştir ve Durruti Birliği 15'inin sabahı orada olmuştur. 14'ünde düşman Manzanares'in yakınındaki alanı kontrol altına almış ve 15'inin akşamı ırmağı geçmiş, Mimarlık Fakültesi'nin, Libertad-Lopez Tienda Birliği tarafından kontrol edilen sağ bölümünü işgal etmiştir. Sonuç olarak "düşmanın ilerlemesinin önünden kaçan, onun Manzanares'i geçmesine izin veren Lopez Tienda'nın anarşistleridir, yoksa Aragón cephesinden Durruti'yle birlikte gelenler değil."
Durruti'nin ölümünden sonra CNT'nin Konfederal organı şöyle yazıyor: "Üniversite Mahallesi'nde, Katalonya Marksistlerinden bir gruba düşmanın

geçişinin önlenmesi görevi verilmişti. Fakat bu birlikler bozguna uğradı ve faşist ordu ırmağı geçti, aralarında Klinik Hastanesi'nin de bulunduğu gerçekten kale durumunda olan binaları işgal etti."

Daha sonraki tarihçilerden hiçbiri basındaki bu paragrafı hatırlamadılar ve "Durruti'nin güçlerinin estirdiği terör'den bahsediyorlardı. Otuz yıldan fazla zaman geçtikten sonra bugün Francisco Hidalgo, bizim alıntılar yaptığımız tanıklığında olayları yerli yerine koymaktadır.

423

6. Vicente Rojo, op. cit.., bu durumdan da söz ediyor.
7. Vicente Rojo, op. cit.
8. Konfederal Bakanlar, Valencia'ya varmalarının ardından tekrar Madrid'e dönerek kuşatmanın ilk günlerini orada yaşadılar.
9 Cipriano Mera, Memorias de Guerra, Amsterdam Sosyal Tarih Enstitüsü'n-de bulunan basılmamış, yazıları. Yazar bu yazılara başvurmamıza izin vermiştir. Bu başvuru, Durruti'nin 19 Kasım'daki faaliyetleri hakkında önemli ayrıntılar verdiği için son derece yararlı olmuştur.
10. Bu harekâtın tam olarak nasıl gerçekleştiğini öğrenmek yıllar sonra mümkün olmuştur. Durruti bu harekât hakkında bilgi sahibi değildi. Bugün General Rojo tarafından verilen bilgiler sayesinde bu saldırının niçin durdu rulduğunun bazı nedenlerini biliyoruz. 26 Kasım'da, Rojo tarafından General Miaja'ya yollanan gizli bir dokümanda, Miaja'dan General Kleber'i görevden alması isteniyordu. Diğer nedenlerin yanı sıra Rojo şundan söz ediyordu: "Başlıca birliklerden, Garabitas'ın işgali yönünde mevzilenmeleri talep edilmişti -bütün birlik liderlerinin kabul ettiği bir harekât planı hazırlanmıştı. Kleber, yeterli adamı olmadığı iddiasıyla plan taslağına karşı çıktı (ertesi gün iki taburunu yeniden kurabildiğine göre bu pek doğru değildi); daha sonra saat 8.00'e göre hazırlanmış saldırıyı saat 10.^{00}'a kadar erteleyerek harekâtın gelişmesini tehlikeye attı ve böylece topçu birliklerinin hazırlıklarım tamamen işe yaramaz hale getirdi." Vicente Rojo, op. cit., s.234
11.0 günkü savaşı anlatan Rojo şöyle diyor: "Daha sonradan öğrendik ki, düşman dağlardan ve geri hatlardan takviye alıyormuş. Onların saldırılan Casa de Campó üzerinden katılan, Carabanchel'den çekilen l.ve 3. Birliklerle 2. Birlik'in gelmesi sayesinde güçlendiriliyordu. Faşistler en büyük güçlerini son derece dar bir cephe üzerinde yoğunlaştırmışlardı ve bizim düzenli birimlerimizden birinde ortaya çıkan bir panik de onların şansını arttırmıştı. Bu birim, diğer birliklerimizi de etkileyerek bozgun halinde geri çekildi ve böylece düşman Üniversite Mahallesi'ne girmeyi ve birçok binayı ele geçirmeyi başardı. Hatta düşman, en önemli yer olan Klinik Hastanesi'ne bile ulaşabildi.
12. "Yarın, 16'sında şafakla birlikte Durruti Birliği Sainte-Christine Sığına ğından ayrılarak Üniversite Mahallesi'nde stadyum yönünde bir keşifte bulu nup bu bölgeye ulaşmış olan düşman gücünü ırmağın öbür tarafına sürecektir.
11. Enternasyonal Tugay (Kleber'in) Durruti'yi, onun sağından desteklerken, López Tienda Birliği solundan destekleyecektir." Bu emir, José Martínez Bande'nin, La Marcha Sobre Madrid adlı kitabında, s.l39'da bulunabilir.
13. José Mira, op. cit.
14. Vicente Rojo, op. cit.
15. Dönemin gazetelerine bakınız.
16. Luigi Longo, Las Brigadas Internacionales en España.
17. José Mira, op. cit.
18. Ariel, Como Murió Durruti, (Broşür),
19. Liberto Roig'in yazara anlattığı tanıklığı.
20. M. Buenacasa, Cahiers cites.

424

XV

DURRUTİ ÖLDÜ"

Savaş Bakanlığı'nda General Miaja, Durruti'nin yerinde taleplerini öğrendi, fakat Klinik Hastanesi'ne karşı operasyonun sona ermesinden önce takviye güçleri hakkında hiçbir şey yapamayacağı yanıtını verdi. Bu harekât ertesi gün, ayın 19'un-da gerçekleştirilecekti. Durruti, Generale 1400 adamını kaybettiğini ve yalnızca 400 adamı kaldığını hatırlattı. Bu durum, onlar ne kadar kahramanca davranırlarsa davransınlar birliklerin morali açısından iyi bir durum değildi. General Miaja bunu yalnızca onaylayabilirdi, fakat Durruti'ye, Klinik Hastanesi'ne saldırının sertliğine dayanacak bazı birlikleri onun birliğine bağlayabileceğini söyledi.

Bakanlıktan çıkan Durruti, Aragón'daki tartışmadan beri görmediği Koltsov'a rastladı. Koltsov onu selamladı ve "İspanya'da olup bitenler hakkında biraz konuşmak" istediğini söyledi. Durruti zamanının olmadığı, çünkü ana karargâhta yapması gereken işlerinin olduğu yanıtını verdi. Ayrıldılar, fakat Durruti giderken geri döndü ve Koltsov'a şöyle seslendi : "Görüyorsun, beni ne öldürdüler ne de bolşevik oldum."[1]

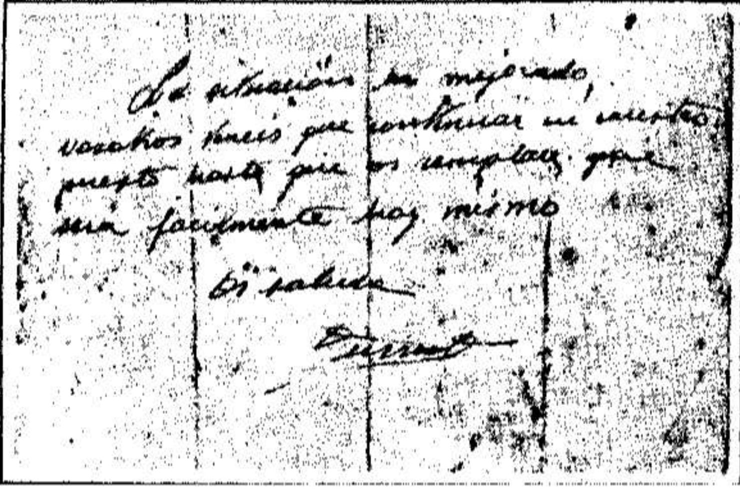
Miguel Ángel'de Durruti, José Mira'dan bir mesaj buldu: "Durumumuz umutsuz; mümkün olan her yoldan bizi bu cehennemden çıkartmaya çalış. Çok sayıda kayıp verdik ve vermeye devam ediyoruz. Bunun yanı sıra yiyeceğimiz yok ve uykusuzuz. Anlayacağın fiziki olarak yenilmiş durumdayız. Selamlar. Mira" Durruti bu mesaja şöyle yanıt verdi: 'Yoldas Mira, sizin fiziksel bitkinliğinizi anlıyorum, çünkü benim durumum da aynı, arkadaşlar ne umuyorsunuz? Savaş acımasızdır. Yerinize yeni birlikler gönderilecektir, o zamana kadar mevzilerinizde kalmalısınız. Selamlar. Durruti. "[2] O geceyi Sa-

425

vaş Bakanlığı'nda ve CNT Savunma Komitesi'nde geçiren Durruti, Mira'ya cepheye yardım göndereceği sözünü

tutamadı. Eduardo Val ile Durruti, milisin yeniden örgütlenmesi ve diğer grupların, özellikle Enternasyonallerin nasıl yedek güçler olarak tutulacağı üzerinde çalıştılar.
Mera, Durruti'yi, Miguel Angel'de bekliyordu. Durruti, Komünist Partisi'nin açıkça dayatmaya çalıştığı bütün konfederal güçlerin acilen tasfiyesine yönelik politikasına dikkat çekti. Bu düşünceyle Madrid'deki militanlar 19'unda bir plenum çağrısı yapmışlardı. Mera ise, Durruti'ye, Madrid'de bütün konfe-deral milisin temsilinde en çok istenen kişinin kendisi olduğunu söyledi. Temsilcilik alanında Durruti, kişisel bir delegelik yerine bir savaş komitesine gönderilmeyi tercih ederdi. Bunun yanı sıra, Madrid cephesi inşa edilir edilmez Aragón'a geri döneceğini, çünkü kendisinin oradaki varlığının Madrid'den çok daha önemli olduğunu söyledi. Klinik Hastanesi'ne karşı düzenlenecek sabahki operasyonu takiben Reina Vic-toria'daki Guardia Civil kışlasında buluşmaya karar verdiler, çünkü buradaki binanın kulesinden bir bütün olarak durumu izlemek mümkündü.
Gün, korkunç bir yağmurla başladı. Milisler su içinde kalmışlardı ve hava soğuktu. Durruti, kuleye çıkmadan önce, iyileşmiş olan ve harekâtı yönetmek üzere cepheye giden Yoldi'ye talimat verdi. Profesyonel subayların komutası altında oluşturulmuş dört bölükten oluşan güçler Klinik Hastanesi'ne saldırıyorlardı. Bu adamlar, Miaja'nın kurmaylığı ve CNT Savunma Komitesi tarafından sağlanmışlardı.
Saldırı iyi başladı, fakat bir hata yapıldı, mahzenler Durru-ti'nin önerdiği gibi işgal edilmedi. Birlikler, mücadelenin daha zor olduğu üst katlarda yayıldılar, birbirleriyle bağlantıyı kaybettiler. Bu, sabah $8.^{00}$'de Durruti'nin aldığı bir raporda belirtiliyordu. Durruti, bir yüzbaşıdan gitmesini ve binada kapanıp kalan milislere yardımda bulunmasını istedi. Kuleye dönen Durruti, hastanede ne olup bittiğini görmek için dışarıya doğru eğildi. O sırada bir mermi başının birkaç santim ötesinde duvara saplandı. "Çok yakına atıyorlar, Cip-

riano" diye seslendi Durruti aynı noktada dururken. O sırada Manzana, Durruti'ye, iki bölüğün başlatılacak ilk saldırıda önce kimin saldırıya geçeceği konusunda yarıştıklarını söyledi. Durruti öfkelendi. Koşarak merdivenlerden indi ve yüzbaşıya Durruti Birliği'nde kura çekilmediğini söyledi. Durruti, milisin boşa harcayacak zamanı olmadığını ve her yoldan iki bölüğün de eyleme katılacağını ve bu koşullar altında daha sonra gitmektense ilk gitmenin daha iyi olduğunu söyledi.
Öğleye doğru Klinik Hastanesi'nin zemin katındaki savaşçılarla diğer katlarındaki savaşçılar arasında yeniden bağlantı kuruldu ve savaşa giren Enternasyonallerle desteklenen yeni takviyeler geldi. Yoldi, Durruti'yi, bu sırada iyi bir operasyonun başladığı konusunda bilgilendirdi. 19 Kasım günü saat $12.^{30}$'du. Mera ve Durruti, öğleden sonra üçte buluşmak üzere sözleştikten sonra kulenin merdivenlerinde ayrıldılar.[(3)]
Saat $1.^{00}$'de Durruti ve Yoldi, Miguel-Ángel Kışlası'na geldiler. Durruti bir parça ekmek aldı ve ayakta Mira'ya, General Miaja tarafından imzalanacak olan yardım birlikleri yollanması talimatını verdi: "Yoldaş Mira'ya: Savaş bakanı, öncü mevzüerdeki birlik savaşçılarının yeni takviye birlikleriyle yer değiştirmesine karar vermiştir. Bugün sizin birlikleriniz tuttukları mevzilerinden geri çekilecek ve Granada Sokağı'ndaki 33 no'lu kışlaya gideceklerdir. Bölümünüzdeki sorumlu lidere, Sainte-Catherine Sığınağı'ndakilerle olduğu kadar Felsefe Fa-kültesi'ndekilerle de yer değiştirecek güçleri seçmeleri gerektiğini izah edeceksiniz. Bu emrin yerine getirildiğine ilişkin yarın öğlen $12.^{00}$'den önce bana bir rapor vereceksiniz. Madrid, 19 Kasım 1936. İmza, B. Durruti - General Miaja tarafından onaylanmıştır. "[(4)]
Durruti, bu dokümanı henüz imzalamıştı ki, Liberto Roig tarafından gönderilen Bonilla geldi ve Durruti'ye işgal edilen Klinik Hastanesindeki insanların boşaltılması planı hakkında bilgi verdi.(5) Harekete geçen Durruti, şoförü Julio Grave'den, derhal Klinik Hastanesi'ne gitmek üzere arabayı hazırlamasını istedi. Manzana ona, öğleden sonra yapılacak militanlar toplantısına katılacağı için kışlada kalmasını salık verdi. Dur-

Durruti tarafından imzalanan ve Üniversite Mahallesi'ndeki birlik delegesi José Mira'ya gönderilen son doküman. 19 Kasım 1936.

ruti onu, "bunun yalnızca yarım saatlik bir zaman alacağı ve gerçekten bir bozgun varsa onun orada bulunmasının iyi olacağı" şeklinde yanıtladı[6]

Durruti şoförün yanına oturdu. Şoför, izledikleri rotayı şöyle anlatıyor: "Cuatro Caminos Meydanı'na gittik. Oradan aşağıya inerek mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde Pablo Iglesias Caddesi'ne (şimdi Kraliçe Victoria Caddesi) gittik. Bu caddenin alt kısmındaki küçük bir oteller grubunu geçtik ve sağa döndük. Büyük bir caddeye çıktığımızda bir grup milisin bize doğru geldiğini gördük. Durruti bunların cepheyi terke-den bazı gençler olduğunu düşündü. Bu bölge, bütün çevreye hakim olan ve o günlerde Faslılar tarafından ele geçirilmiş bulunan Klinik Hastanesi'nden açılan ateşle bütünüyle tahrip edilmişti. Durruti arabayı durdurmamı istedi. Bir önlem olarak arabayı bu küçük otellerden birinin köşesine park ettim. Durruti otomobilden inerek milislere doğru yürüdü ve onlara nereye gittiklerini sordu. Verecek bir cevap bulamaması üzerine Durruti onlara cepheye dönmelerini söyledi.

"Milisler dediğini yaptılar ve Durruti arabaya doğru döndü. O sırada güçlü bir mermi yağmuru başladı. Faslılar ve Guardia Civil, Klinik Hastanesi'nden yoğun bir şekilde ateş ediyordu. Durruti arabanın kapısına geldiği sırada göğsüne bir mermi isabet etti ve yere yıkıldı. Manzana ve ben hemen arabadan indik ve zaman kaybetmeksizin onu arabaya taşıdık. Ben mümkün olduğu kadar büyük bir hızla arabayı çevirip Madrid'deki Katalan milislerinin hastanesine gittim."[7]

Julio Grave, onun kaza yerinden Ritz Oteli'ne getirilişinin 20 dakika tuttuğunu hesaplıyor. Bu yüzden, öğleden sonra yaklaşık $2.^{35}$'te ameliyat odasına alınan Durruti, burada akşam saat $5.^{00}$'e kadar kaldı. Bundan sonra ameliyat odasından birinci katta bir odaya alındı. Santamaría, Fraile, Monje ve Bastos adlı doktorlar yaranın durumunu inceledikten sonra ameliyat yapmamaya karar verdiler. Yara ölümcüldü. Sonunda teşhis kondu: "Ölümcül bir akciğer zar parçalanması." Mermi kalp bölgesine saplanmıştı. Doktorlar yaranın niteliği ve merminin isabet ettiği yere ilişkin bir rapor düzenlediler. Fakat merminin kalibresi belirtilmemişti. Mermi çıkarılmadığı için otopsi de yapılmadı. Durruti gece yarısına kadar bilincini kaybetmedi. Bundan sonra komaya girdi ve 20 Kasım 1936 günü sabahın altısına kadar ölümün eşiğinde kaldı. Sabah saat $6.^{00}$'da öldü. Durruti, 40 yıl, 129 gün yaşadı. Dört ay önce, benzer koşullar altında Ascaso, 35 yaşmda ölmüştü. Bu iki insanın ölümüyle, İspanyol anarşizminde son derece hareketli bir dönem sona ermiş oldu.

NOTLAR

1. Michail Koltsov, op. cit.
2. José Mira, op. cit.
3. 'Cipriano Mera, m. cit.
4. José Mira, op. cit.
5. Liberto Roig, doğrudan tanıklık.
6. Cipriano Mera, doğrudan tanıklık.
7. Julio Grave tarafından, Durruti'nin şoförü Ariel'e verilmiş sözlü rapor; Ariel bunu, daha önce alıntı yapılan broşürde vermektedir.

XVI

İSYANCININ CENAZE TÖRENİ

Val, Durruti'nin ölümcül bir şekilde yaralandığını duyurduğunda militanların ve komitelerin toplantısı iki saattir sürüyordu. Toplantıda, bu haberin, yeterli ayrıntı öğrenilinceye kadar gizli tutulması konusunda fikir birliğine varıldı. Cipriano Me-ra'ya, Valencia'ya giderek haberi Federica Montseny'ye, Garda Oliver ve Mariano Vasquéz'e bildirmesi talimatı verildi.[1]

Durruti 20 Kasım sabahı saat 6.^{00}'da ölmüştü. Haber sızmış, politik partiler ve sendikalar CNT Bölge Merkezi'ne gelerek başsağlığı dileklerini sunmaya başlamışlardı. General Miaja da gelenler arasındaydı, anarşist olmayan bir görgü tanığı, Miaja'nın, Durruti'nin ölüsü önünde gözyaşlarını tutamadığını ve "o bir kahramandı" dediğini anlatır.[2] CNT'yi temsilen Ulusal Alt Komite ve Bölge Komitesi, ziyaretçileri karşılıyordu. Durruti'nin naaş'ı bir çarşafa sarılmıştı, portatif bir demir yatağın üzerine yatırılmıştı, başının altında bir yastık bulunuyordu. Saat 8.^{00}'de heykeltraş Victoriano Macho, Entellektüel-ler Birliği'nin diğer sanatçılarıyla birlikte bir ölü maskesi yapmak üzere geldi. Durruti'nin elbiseleri çıkarıldı ve bedeni, işlem için bütünüyle çıplak hale getiririldi. Gözleri kapalıydı, başı yastığın bir tarafına doğru düşmüştü. Ağzının kenarından akmış bir damla kan pıhtılaşmıştı, öldürücü yara göğsünün sol tarafindaydı.[3]

Cipriano Mera'nın Valencia'ya varışı Durruti'nin ölümle mücadelesinin başladığı aynı saatlere rastladı. O, Mariano Vasquéz, García Oliver ve Federica Montseny'nin kaldıkları Metropol Oteli'ne gitti. Haber şok etkisi yaptı. Federica sinir krizi geçirdi ve ağlamaya başladı. García Oliver lanet okumaya başladı, yalnızca Mariano R. Vasquéz kendini kontrol etme-

430

sini bilmişti. Mera'dan, derhal Madrid'e dönmesini, Yoldi ve Manzana'ya, Ricardo Sanz'ın gelmesini beklerken birliği yeniden organize etmelerini söylemesini istemişti, çünkü birliğin Madrid'i terketmesi mümkün değildi.'4'

20 Kasım gecesi saat 9.^{00}'da Ricardo Sanz, Madrid'e gitmek üzere yola çıktı. Fakat o saatte ne halk, ne basın, ne Madrid, ne Barselona ne de dünya haberi duymuş değildi. Devrim üzerine Barselona'da bir kitap hazırlayan yazar Kaminski şöyle yazıyor: "Onun ölümü bana 20 Kasım gecesi doğrulandı, fakat basın haberi 21'ine kadar basmadı, çünkü otoriteler bunun CNT saflarında bozgun havası yaratmasından korkuyorlardı."... "Bazı güvenilir insanlarla bu gizi paylaşma ihtiyacımı önleyemedim. Öğrenen herkes, anarşistlerle en az dost olanları bile bembeyaz kesiliyordu ve ben onların gözlerindeki acıyı okuyabiliyordum. "[5] "Kederin yol açtığı bu solgunluk" bu ölümün yol açacağı akıbetin korkusundan geliyor olmalıydı.

Durruti'nin öldüğünü kabul etmek imkansız değilse de zor görünüyordu. Evet, Marianet net bir şekilde şöyle demişti: "Durruti bir tanrı değildi, o da bir ölümlüydü ve savaşta askerler ve liderler aynı şekilde ölürler." Hiçbir şey bundan daha mantıki olamazdı. Fakat Durruti, daha birkaç gün önce radyodan konuşmuştu ve devrimin zayıflaması, komünistlerin güç kazanmaları, Durruti'nin ani ölümü inanılmaz şeyler olarak görünüyordu. Eduardo Val bile bunu kabul etmeyi reddetmiş ve Manzana, sakın bu da komünistlerin bir manevrası olmasın diye sormuştu. Bu güçlü ölünün çevresinde şimdiden bir efsane örülmeye başlanmıştı. Ve Durruti miti, devasa bir politik potansiyelin sembolü olarak, bir halkın kendini onun kaderiyle tanımlamaya başlamasına yol açtı.

Durruti'nin cenazesi, silahlı saygı duruşu yapılan CNT'nin Ulusal Alt Komite binasına götürüldü. Bir grup silahlı milis, birlik adına, cenazeye eşlik ediyordu. Kişisel eşyaları eşine verilmek üzere toparlanmıştı. Bu eşyalar, çok küçük, eski bir deri çantaya konulmuştu. Neler olabilirdi o çantanın içinde? Çanta açıldı ve yar yarıya boş olduğu görüldü. Çantada bir kat eski iç çamaşırı, bir traş takımı ve küçük bir not defteri

431

vardı. Not defterinin girişinde şunlar yazılıydı: "15 Kasım: Kişisel masraflarım için CNT Alt Komitesi'nden 100 pesetas borç istedim." Çantasında olanların hepsi bunlardı.[6]

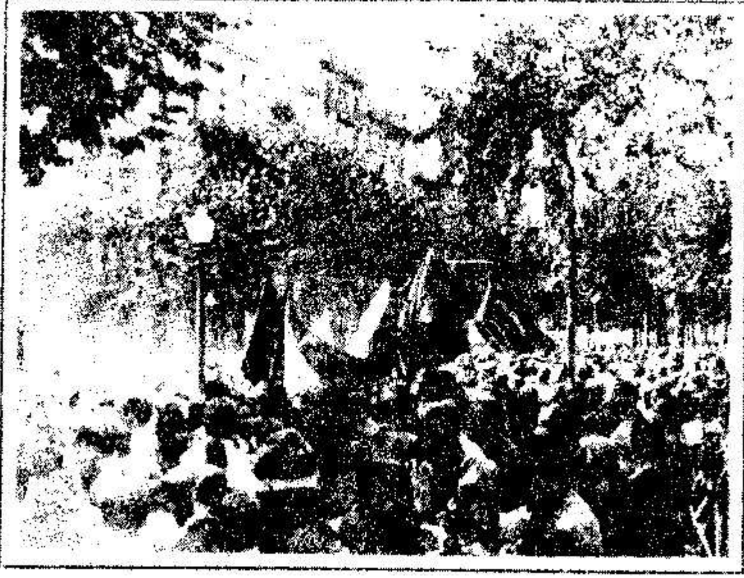
21 Kasım'da cenaze arabasını takiben bir araba konvoyu Madrid'den Valencia'ya gitmek üzere yola çıktı. İlk durak Ta-rancon'du, sonra konvoy Levant'a doğru yoluna devam etti; Durruti, portakal ağaçlarıyla kaplı arazinin içinde eriyen masmavi gökyüzünün parıldadığı Akdeniz düzlüğünün girişindeki Kastilya bölgesinden de ayrılıyordu. Chiva'ya vardıklarında halk durdurulamadı. insanlar kortejin etrafını sardılar ve tabutu çiçeğe boğdular. İnsanlar ağlamıyorlardı ama dudakları titriyordu ve yumrukları sıkılıydı. Bütün köylerde durum aynıydı, fakat Valencia'ya ulaştıklarında acı ve öfkeyle kabaran kitleler sokağa dökülmüşlerdi. Ve kortej CNT merkez binasına ulaşmadan yavaşlamak zorunda kalmıştı. Fakat, Barselona'da 22 Kasım Pazar günü sabah 10.^{00}'da yapılması kararlaştırılan cenaze

töreni için zaman gittikçe azalıyordu.
Kortej, Barselona'ya gece yarısından önce vardı. Saatin geç olmasına ve yağmura rağmen, köyden köye, cenazeyi bekleyen işçiler konvoya katılıyorlardı ve ertesi gün yapılacak törende şimdiden yer alıyorlardı. CNT-FAI merkez binasının çevresine muazzam, uçsuz bucaksız bir kalabalık dolup taşmıştı. Kı-zıl-kara bayraklarla süslenen binanın girişinde bulunan salonda sanki meşaleler yanıyordu. Kortejle birlikte Madrid'den gelen birlikten birkaç milis Durruti'yi içeriye taşıdılar. Tabutun önünden sayısız insan geçti, gerçekten çok yavaş yürüyorlardı ve muhafızlar tabutun başında bekleyen insanları geriye itmek zorunda kalıyorlardı. Tabutun kapağı açılmıştı ve camın altında, beyaz bir çarşafa sarılmış ve başının çevresine beyaz bir örtü konmuş olan Durruti görülebiliyordu.
Eşi Emilienne ve yakın arkadaşları tabutun çevresinde duruyorlardı. CNT ve FAI'nin ulusal ve tüm yarımada organları, genel sekreterleri Mariano Vasquéz ve Germinal de Souza tarafından temsil ediliyorlardı. Genç Liberterler, delege olarak FIJL'ın yarımada komitelerinden ve Katalonya bölge komitelerinden birer temsilci göndermişlerdi.
432
"Cenaze töreni ertesi sabah yapıldı. Bir şey çok açıktı: Durruti'yi öldüren kurşun Barselona'nın yüreğine saplanmıştı. Her dört Barselonalı'dan birinin tabutun arkasından geldiği hesaplandı. Sokak kenarında dikilen, pencerelerden bakan, terasları ve hatta Rambla ağaçlarını işgal eden kitleler dahil değildi bu sayıya. Her görüşten parti ve sendika, üyelerine cenazeye katılma çağrısı yapmışlardı ve bütün anti-faşist örgütlerin bayrakları, anarşistlerin bayraklarının yanı sıra, bu insan denizinin üzerinde dalgalanıyordu. Müthiş, yüce ve alışılmışın dışında bir manzaraydı bu. Çünkü kimse kalabalığa liderlik etmiş, düzene sokmuş ya da örgütlemiş değildi. Hiçbir şey işlemiyordu ve kaos anlatılır gibi değildi.
"Cenaze alayının saat 10.^{00}'da hareket etmesi kararlaştırılmıştı. Hareket saatinden bir saat önce bile anarşist bölge komite binasına yaklaşmak mümkün değildi. Hiç kimse cenaze alayının geçeceği yolu açmayı düşünmemişti. Barselo-na'daki bütün fabrikaların işçileri cenazenin bulunduğu yere akın ediyor, birbirlerine karışıyor ve birbirlerinin yolunu karşılıklı tıkıyorlardı. Cenaze alayının başında bulunması gereken süvari müfrezesi ve motosikletlerden ibaret bir eskort tamamen bloke olmuş, etrafları işçi kitleleri tarafından sarıl-mıştı. Dört bir yanda, çelenklerle donatılmış arabalar görünüyordu; arabalar ne ileri ne de geri kımıldayabiliyorlardı. Bu kalabalık arasında, devletin bakanlarına binbir güçlükle yol açılabildi.
"Kızıl-kara bayrakla örtülü Durruti'nin tabutu, kendi birliğinden milislerin omuzunda saat 10.^{30}'da anarşistlerin binasından alındı. Yığınlar yumrukları havada son kez selama durdular. Anarşistlerin marşı Hijos del Pueblo'yu (Halkın Ço-cukları'nı) söylediler. Büyük bir hareket anıydı bu. Törene ya yanlışlıktan ya da herhangi bir başka nedenle iki bando çağrılmıştı. Bandoların biri çok alçak, öteki ise çok yüksek sesle çalıyor, aynı tempoyu tutturamıyorlardı bir türlü. Motorlar uğuldamaya, arabalar korna çalmaya başladılar. Milis subayları düdükleriyle sinyal verdiler, ama tabutu taşıyanlar bir adım bile ilerlemiyorlardı. Bu kargaşada yürüyüş alayına bi-
433
çim ve yön vermek mümkün değildi. İki bando aynı parçayı defalarca çaldılar. Aynı tempoyu tutturma denemelerinden vazgeçtiler. Sesler duyuluyordu, ama artık herhangi bir melodi ayrımsamak olanaksızdı. Etrafta havaya kalkmış sıkılı yumruklar görülüyordu. Nihayet müzik sustu, yumruklar indi. Sadece, ortasında Durruti'nin yoldaşlarının omuzlarında dingin bir biçimde yattığı kalabalığın uğultusu duyuluyordu.
"Caddenin cenaze alayının harekete geçebileceği kadar rahatlaması en azından yarım saati almıştı. Cenazenin, yalnızca birkaç yüz metre uzaklıktaki Cataluña Meydanı'na ulaşması saatleri aldı. Atlılar kendilerine, kendi çabalarıyla yol açmaya çalışıyorlardı. Kalabalık içinde darmadağınık olmuş bando takımı üyeleri tekrar bir araya gelmeye çalışıyorlardı. Yolunu şaşırmış arabalar geri vitesle bir çıkış olanağı arıyorlardı. Çelenkle örtülü arabalar cenaze alayına herhangi bir yerden katılabilmek için yan sokaklara sapmışlardı. Herkes bağırabildiği kadar yüksek sesle bağırıyordu.
"Hayır, bu bir kralın toprağa verilmesi değildi; bu, halkın üstlendiği bir cenaze töreniydi. Hiçbir talimat yoktu, her şey kendiliğinden gelişiyordu. Önceden kestirilemeyen şey güne yön veriyordu. Bu yalnız anarşistçe bir cenaze töreniydi, görkemi de buradan geliyordu. Törenin garip yanları çoktu, ama yine de o mahzun ve kendine özgü büyüklüğünü hiç yitirmedi.
"Durruti'nin en yakın arkadaşı Ascaso'nun 19 Temmuz'da dövüşerek öldüğü yere çok yakın olan Columbus sütunlarının dibinde konuşmalar yapıldı. Hayatta kalan üç yoldaştan biri olan García Oliver, bir arkadaş, bir anarşist ve İspanya Cumhuriyeti Adalet Bakanı sıfatıyla konuştu.

"Sonra Rus Konsolosu söz aldı. Sözlerini Katalonya diliyle söylediği "Faşizme Ölüm!" sloganıyla bitirdi. En son konuşmacı Generalitat Başkanı Companys idi. "Yoldaşlar" diye başladığı sözlerini "İleri" sloganıyla bitirdi.
"Konuşmalar yapıldıktan sonra cenaze alayının dağılması öngörülmüştü. Cenaze arabasına mezarlığa kadar yalnız Durruti'nin birkaç yakın arkadaşı eşlik edecekti. Ancak programı uygulamak mümkün olmadı. Kitleler yerlerinden bir adım bile
434
kıpırdamıyorlardı; bütün mezarlığı işgal etmişler ve mezara giden yolu kapamışlardı. Bu yetmiyormuş gibi mezarlığın içindeki bütün yollar da binlerce çelenkle yürünemez hale gelmişti. Aradan geçmek mümkün değildi.
"Karanlık çökmüştü. Yağmur yeniden yağmaya başladı. Aradan çok geçmemişti ki, bardaktan boşanırcasına sağanak başladı, mezarlık kısa sürede çiçeklerin yüzdüğü bir bataklığa dönüşüverdi. Son dakikada ölüyü gömmekten vazgeçtiler. Tabutu taşıyanlar mezarın başından geri döndüler ve yüklerini morga koydular.
"Durruti ancak ertesi gün gömülebildi. Ascaso ve kendisi için inşa edilecek mozolede sonsuz uykusuna dalacaktı. Burası, insanların kahramanları için acılarını ağlamaksızın dile getirdikleri ve bizim acıyla başvurduğumuz duygusallıktan uzak bir şekilde onlarla gurur duyulan bir ziyaret yeri olacaktı."[7]
Durruti'nin cenazesine eşlik eden proletaryanın bu gösterisi, Lenin'in cenaze töreniyle birlikte, proletarya tarihinin en önemli işçi gösterisi olarak kalmıştır. Törende yarım milyondan fazla insan bulundu, fakat olayın büyüklüğü, bu kalabalığın fiziki varlığına bağlı değildi, bu, ispanya'yı boydan boya kaplayan devrimciliğin ortaya çıkarttığı derin bir duygusal dalgaydı ve Kaminski bunu çok güzel anlatmıştır. Genç Liber-terler'in yayın organı Ruta şöyle yazmaktadır: "Durruti, fabrikayı hiçbir zaman unutmayan savaşçı, kibirden ve rütbelerden nefret eden, birliğin sorumlu adamı ve Genç Liberterler için sarsılmaz bir örnek görevi yapan insan." Ve Katalonya milislerinin yayın organı Frente Libertario onun sözlerinden birini alıntı olarak veriyordu: "Devrim için ileri" ve ekliyordu "Eğer görevimizi başarıyla yerine getirmezsek bir hain olarak nitelendirilmeyi hakederiz." Diğer anti-faşist kesimlerin basını da onun kahramanlıklarını övüyordu, ama bu kahramana tapı-nılmasını şiddetle reddeden anarşistler, Solidaridad Obrera'da şöyle diyorlardı: "CNT dışında herhangi bir örgüt onu bir tanrı olarak kabul ederdi." Ve FAI'nin yayın organı Tierra y Libertad ise, şöyle yazıyordu: "Kent ve adam birbirini aradı, birbirini buldu ve birbirine layık oldu." Durruti Birliği'nin yayın or-
435

Barselona, 23 Kasım 1936. Durruti'nirı cenaze töreninden iki görüntü. Cenazeye yarım milyon insan katıldı.

gani El Frente 23 Kasım 1936 tarihinde Pina de Ebro'dan şu özetlemeyi yapıyordu: "Tarih ve efsane, onun cömert sözcüleri olacaklardır." Ve Durruti'nin ölüm haberi yayılır yayılmaz efsane de başlamıştı. Otuzbeş yıl sonra o efsane hâlâ yaşıyor. Halkın hayal gücü onun tarihi büyüklüğüne uygun bir son bu lamadı. Ve onun maceralı yaşamının değişik anlarındaki gibi, bu, onca insanın umuduna can veren adama daha çok uyan bir son örülüyordu.
CNT ve FAI'nin komitelerine binlerce mektup ve telgraf geldi. İspanya'nın bütün politik şahsiyetleri, İspanyol ya da Enternasyonal Birliklerin liderleri ve delegeleri, Tugaylar. başsağlığı dileklerini bildirdiler. Andrés Nin ve Marceau Pivert gibi devrimci soldan kişiler, Durruti'nin ölümünün devrim için korkunç bir kayıp olduğunu belirttiler. Onlarca İspanyol ve yabancı yazar üzüntülerini ifade ettiler. Onların arasında bulunan Pierre Scize, Durruti'nin ardında bıraktığı büyük boşluğu en iyi anlatabilenlerden biriydi: "Kim Durruti'nin mirasının muazzam yükünü taşıyacak kadar güçlü olabilir? Kim buna layık olabilir?"(8)

NOTLAR:
1. Mera'nın anıları.
2. Julián Zugazagoitia, Guerra y vicisitudes de los españoles, Bölüm 1, s.215.
3. Ariel, op. cit.
4. Cipriano Mera, op. cit.
5. H.E. Karninski, Oeux de Barcelone. s.57.
6. Ariel, op. cit.
7. H.E. Kaminski, op cit., s.62. Bu kitabın *yazarı* bu cenaze töreninde bulun muştur, fakat o, Kaminski'nin yazdıklarının güvenilir olduğunu bildiğinden onun yazdıklarını vermeyi tercih etmişlir.
8. 20 Novembre, CNT tarafından 1937'de Barselona'da basılan broşür. Cenaze tö reni için bakınız dönemin basını, özelikle Solidaridad Obrera ve La Vanguardia.

KAOS' tan

Anarşizm Nedir? *Tayfun Gönül - (Broşür)*
"Türkiyeli okurun, özellikle de Türkiyeli solcu okurun anarşizm hakkında bildiği tek şey ondan hoşlanmadığıdır. Türkiye'de hemen her konudaki tartışma "anarşizm" söz konusu olduğunda ortadan kalkmış gibidir. Basından halka, sağcı-solcu militandan devlet görevlisine herkes elbirliğiyle anarşizme karşıdır. Mahkemede lalem kıran yargıç da idam alan devrimci de anarşizme karşıdır. Şaşılacak şey!.."

Anarşizm Bir Devrim Çağrısıdır *Gün Zileli - Hasan Baku - Mine Ege - (Broşür)*
"Şöyle bir düşünelim. Bütün iktidarı, bütün mülkiyeti, bütün yetkiyi sorgula-masız bir şekilde elinde toplamış dev bir makinanın başında bulunanların -niyetleri ne olursa olsun- yozlaşmaması, halkın tepesinde efendiler durumuna gelmemesi mümkün müdür? Hele hele bir de bu partinin kaderinin, devrimin kaderiyle özdeş olduğu iddiası varsa ortada, artık bu yozlaşmayı kim durdurabilir?"

Türkiye...Sosyal Patlamaya Doğru *Gün Zileli - İlhan Tekin*
"Artık bu ilerleme ilüzyonunun yıkılması zamanı gelmiştir, insanlığın, sosyalistlerin ve kapitalistlerin iddia ettiği gibi "ilerlediği" falan yok. Açıkça söylemek gerekirse insanlık, kapitalizm ve modernleşme sayesinde çağlar boyunca görmediği bir yabancılaşma ve yozlaşma yaşıyor. Üretici güçlerin

gelişmesi denen şey doğanın ve bütün canlıların tahribinden de öteye insanın tahribidir.Teknolojik devrim denen şey, insanın içinin boşaltılması ve toplumsal yabancılaşmanın dişlileri haline gelmesidir. İletişim çağı denen şey, insanlar arasındaki gerçek iletişimin ortadan kaldırılması ve insanların kapitalist merkezlerce manüple edilmesidir. Devrimci eylem ve politika sistemin dışını bulmak zorundadır. Türkiye özelinde sistemin dışı, bugün bize, her türlü modernist yaklaşımdan arınmış bir anlayış ve eylem biçiminin gerektiği kanısını vermektedir."

Çıktı!

Unabomber *Sanayi Toplumu ve Geleceği*

Amerika'da 18 yıldan beridir saptadığı çeşitli teknolojik hedeflere onlarca bombalı paket göndererek teknolojik çılgınlığa karşı tek başına mücadele eden ve yıllardır FBI'ı peşinden koşturan anarşist bombacı, geçtiğimiz eylül ayında Amerikan medyasını dize getirerek bilim ve sanayi toplumuna karşı ekolojik, toplumsal devrim stratejisini sunduğu 62 sayfalık manifestosunu *Washington Post ye New York Times* gazetelerinde yayınlatmayı başardı. Sanayi Devrimi ve sonuçlarının insanlığa bir felaket getirdiğini ve eğer sanayi toplumu tasfiye edilmezse insanların gelecekte basit birer makinaya dönüşeceklerini savunan bombacının manifestosu önümüzdeki günlerde çıkıyor!..

Anarşizm *Bir Düşünce ve Hareketin Tarihi - George Woodcock*

Anarşist mücadeleyi, doğuşundan 70'li yıllara kadar her ülkedeki gelişimiyle tek tek ele alan Woodcock, anarşist düşünürleri ve hareketleri ayrıntılı olarak inceliyor. Anarşist düşünce ve hareketin 150 yıllık tarihinin anlatıldığı kapsamlı bir başvuru kaynağı.

Yaşarken *Emma Goldman*

Yarım asır boyunca devrim ve kadın kurtuluşu için mücadele etmiş olan anarşist devrimci Emma Goldman'ın bizzat tanık olduğu, Haymarket 1886, 1917 Rus Devrimi, Ukrayna Anarşist Hareketi, 1936 İspanya Anarşist Devrimi gibi tarihsel dönemleri konu alan ve Türkiye'de hiç bilinmeyen anarşist hareketin özgün bir biyografisi. "Dans edemediğim bir devrim, devrim değildir" diyen bir kadın anarşistin tutkulu aşkları ve fırtınalı mücadele yıllarının büyüleyici öyküsü...

Hazırlanıyor

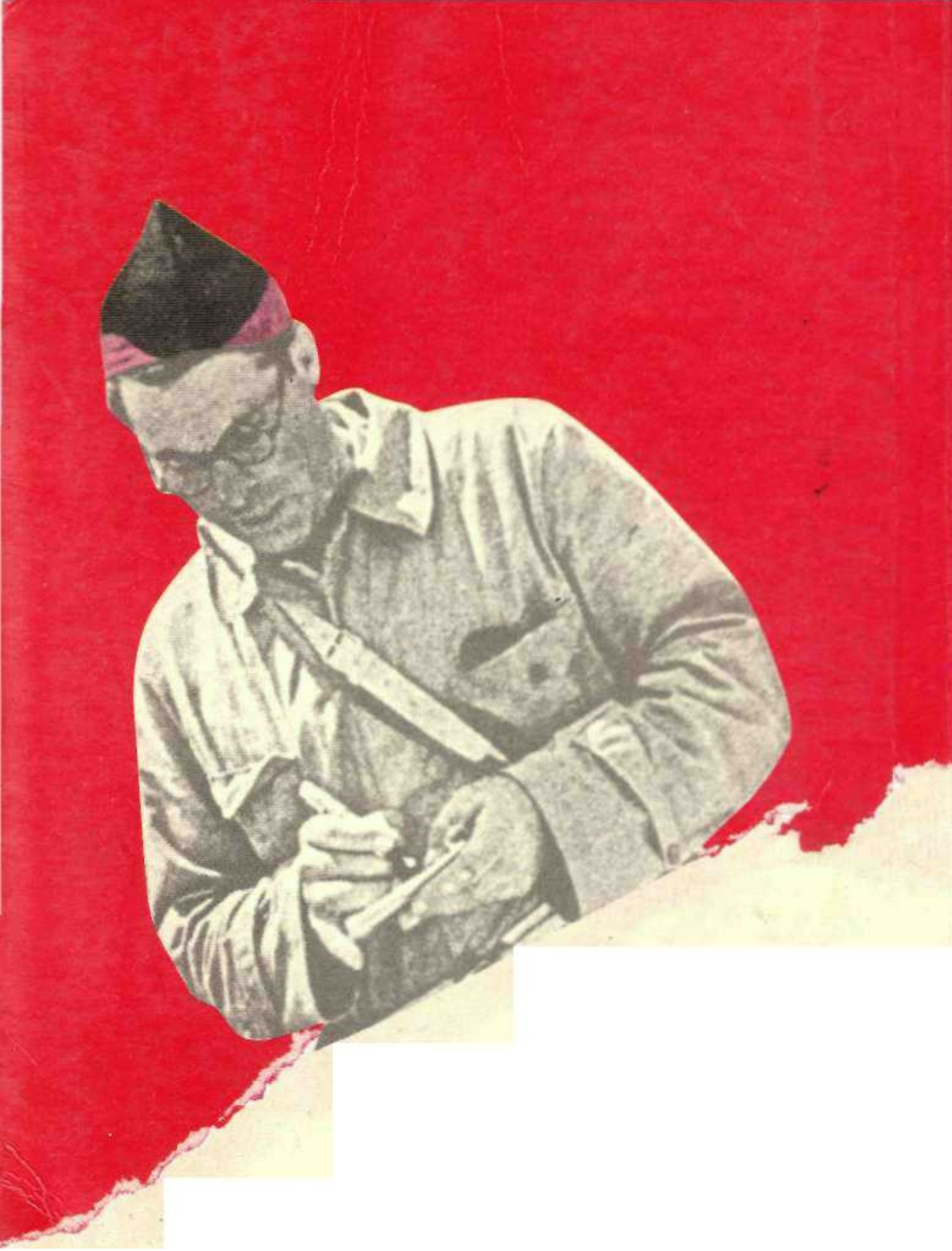
Barselona, Mayıs 1931. Soldan sağa: Garcia Vivancos, Juan García Oliver, Louis Lecoin, Odeon, Francisco Ascaso, Durruti.

Cumhuriyetin sömürüyü rasyonalize ederek rekabet alanına sokması, ürün dolaşımını ise ülke içinde ve ülke dışında geliştirmesi bekleniyordu. Hem cumhuriyetçilerin hem de sosyalistlerin istediği toplumsal sükûnet, uygulanacak çözümlere bağlıydı. İşçi sınıfi ve köylülük, cumhuriyetten pratik ve acil çözümler istiyordu. Ekonominin geç gelişmişliğine rağmen İspanyol proletaryasının sosyal ve politik düzeyi hızla gelişmişti, öyle ki, bu işçi sınıfının 1931 yılında ulaştığı sınıf bilinci ve örgütlenmesi Avrupa'nın en ileri seviyesindeydi.

Aristokrasinin yanı sıra işçi sınıfi, iki gerici güç olan ordu ve kiliseyle de karşı karşıyaydı. Bu üçü, monarşinin başlıca destekleyicisiydi. Buna karşılık monarşi, kilisenin ayrıcalıklı konumunu garanti ediyordu. Kraliyet, devletin katolik olduğunu ilan etmişti. Din adamları ve dini düzenlemeleri her türlü denetimden muaftılar. Öğretim ve bilgi tekeline sahiptiler ve muazzam bir servetin ekonomik yönetimi sayesinde

boğucu bir ideolojik iktidarı ellerine geçirmişlerdi. Din adamları gibi ordu da kendi işlerinden çok politikaya karışmak eğilimindeydi, âdeta politik bir grup görünümünde olan ordu, ulusal gelirin büyük bir kısmını emmekle kalmıyor, ek olarak, "sözlü" tehditle kendi kurallarını dayatıyordu.

Kaderi her zaman bu iki gücün elinde olan cumhuriyet, bunlardan kurtulmak zorundaydı. Zaten, bir önceki yüzyılda, genç entellektüeller yeni değerlere yönelmiş, kilisenin eğitim alanındaki tekeline başkaldırmışlardı. 1914'ten sonra, entellektüeller arasından topluma ilişkin çeşitli düşünceleri olan, çekingen ama ilerici kişiler çıkmaya başladı. Ortega y Gasset, Américo Castro, Fernando de los Rios, Manuel Azana ve bir avuç seçkin. İspanya Politik Eğitim Birliği içinde aktif olan bu kişiler, kitlelerin politik eğitimini üstlenecek bir azınlığı biçimlendirmeye çalışmışlardı. Ne var ki, 1931'den sonra ülkenin politik liderleri olacak bu entellektüeller, "98 Kuşagı"nın yaptığı hataların aynısını yaptılar ve burjuvazinin felsefesi ve bilimine kıyasla teorik olarak daha çok ilerlemiş olan işçi hareketinin toplumsal evrimine yaklaşımlarını düzeltmekte başarısız oldular.
Bu dönemde ön planda rol oynayan işçi sınıfının iki fraksiyona bölündüğünü, bunlardan birinin, Sosyalist Parti ve Genel İşçi Birliği (UGT) içindeki sosyal demokrat eğilim, diğerinin ise İberya Anarşist Federasyonu (FAI) ve Ulusal İş Konfederasyonu (CNT) içindeki anarşist eğilim olduğunu biliyoruz.
193 1[J]de birinci eğilim, iki fraksiyona bölünmüştü: Julián Besterio, Andrés Saborit ve Trifón Gómez muhalefeti oluşturuyorlardı ve bu kişiler Alcalá Zamora liderliğindeki burjuva karakterli geçici hükümete karşıydılar. Largo Caballero liderliğindeki diğer fraksiyon çoğunluğu oluşturuyordu. Indalecio Prieto ve Fernando de los Rios geçici hükümete katılmaya ve içinde yer almaya taraftardılar ve yer aldılar.
CNT de iki eğilime ayrılmıştı, fakat durumu Sosyalist Parti'den daha kötüydü. Sosyalist Parti ve UGT dönem boyunca yeraltında kalmamışlar ya da Primo de Rivera'nın yedi yıllık diktatörlüğü sırasında CNT gibi baskıya uğramamışlardı.

Hijos de la Noche.
Gecenin Çocukları derlerdi kendilerine. Çılgın, isyancı, soyguncu, devrimci ve anarşisttiler. Büyük bir düşü vardı onların; herlürlü otoriteyi bütün izleriyle ortadan kaldırmak istiyorlardı,
Geceyi severlerdi. Ve otuz yıllık canhıraş bir mücadeleden sonra, yıldızlı bir Temmuz gecesi, el bombaları, tabancalar, tüfekler ve dizginsiz bir özgürlük tutkusuyla silahlanmış olarak, otoriteyle nihayi hesaplaşmaya girişmek üzere ayağa kalktılar. Tutsak yaşamın son gecesi olacaktı bu. Çünkü oluzaitı saat sonra İspanya'nın yarısında otoriteyi ortadan kaldıracak ve anarşiyi Barselona'dan Aragön kırlarına kadar yayacaklardı^^